ROBERTUS
VALTURIUS
—
DE RE
MILITARI

R6

THE GIFT OF
LESSING J. ROSENWALD
TO THE LIBRARY OF CONGRESS

Ary Antonini

ELENCHVS ET INDEX REI militarium que singulis codicis huius uoluminibus continent: vt in promptu sint uniuersa hoc est ne talium rerum curiosi perlegant: sed potius sine Labore ac molestia cum quodpiam hinc uel inde intelligere uoluerint id tm querant sciantque quo in loco paratum inueniri queat ex quibus quoque elegantissimis auctoribus sumptum comprobet: & primum prohemium cum rei mil. scriptoribus.

DE prima ac secunda rei bellice origine apud quas nationes primum orta & unde res bellica dicta sit.

QVid res mil. & in quot partes distributa sm Iphicratis traditione & quod tribus rebus ut reliquae actionum natura doctrina & exercitatione consumitur: quoque plurimis liberalium artium studijs inherendum sit ei qui se cum gloria ceteris impaturum profiteatur:

DE litteris: hisque quam maximi Duces earum studijs incubuere plurima memoratu digna:

EX AVCTORIBVS Demetrio. Iuuenale. Horatio. Democrito Heraclito. C. Caligula. M. Vipranio. Cornificio. Euangelo. Cabillo pictore. Herennio. Perillo. Faustino. Octauio. Auito. Q. Sulpicio Gallo. Q. Fabio Labeone. M. Pompilio Martiano Capella Gallo Asinio Caluo. Largio Lycino Vatinio Polione Xenophonte. Cicerone Platone Virgilio. Germanico Cesare. Antiloquo Hesiodo Druidibus Iphicrate Aristotele. Philippo Rege Apolonio Tirio Emniste Imbroto Mnesiphilo Archita Pictagoreo Ennio Orosio Seneca. A. Gelio Ammiano Marcel. Liuio. Cor. Celso Theofrasto Nasone Bione Socrate:

LIBRO SECVNDO

Iopij Poliziani

QVammaximos huic discipline fructus afferat: philosophie & historiarum cognitio Quique maximi Duces historiam scripsere:

DE eloquentia: quantumque huic ipsa rei conducat:

DE Poetis & qui fructus ex eis: & qui audiendi quique repudiandi sint:

DE Musica & in quo cum re militari commertium eius sit:

DE Arithmetica & militari Geometria:

EX AVCTORIBVS Cicerone. Herodoto Tucydide Thimotheo Probo Hemilio Hannibale. Q. Fabio Silla. Cesare Asinio. Polione Hirtio Suetonio. Opio. Iulio Cesare Prisciano Philippo. Antipatre Antigono Pisone. Plinio Valerio Seneca Homero. Xenophonte Euripide Neuio Terentio Platone Archilocho Hieronymo Gregorio Ambrosio Athanaxio Augustino Virgilio Nasone Eudoxo Archita Archimede Scopina:

LIBRO TERTIO

V. H. 7.

Astronomia uarijs perquirendoꝝ futuroꝝ arte tiqua et e:

XAVCTORIBVS Lucano Ciceróne Aristotele Homero Hermodoro Dione Macrobio Censorino Gaio Flacco Euchide Socratico Apuleio Platonico Trismegisto Anneo Floro Ammiano Marcel. Menandro Epicuro Bruto Ouidio Apolline Ennio Herodoro Virgilio Berosso Antipatre Achinapolo Apostolo Isaia Firmiano Augustino Ambrosio Plautio Actio Flacco Statio Iuuenale Socrate Democrito Fluorino Dicearco Anaxarco Demonacte Demosthene Halicarnasio Catone Censorio M. Manilio:

LIBRO QVARTO

DE Legibus

DE Mediana

DE Gymnastica equestriqꝫ exercitatione.

DE Otio militari

XAVCTORIBVS Ciceróne Carcano Tragedo Homero Platone Paradio Fluorino Demetrio Pictaco Draconе Solone Demade Alex. Cocco Liuio Fabio pictore Maronе Lucano M. Varrone. M. Catone Nigidio Cassio parmense Martiale Ouidio Namusa Helio Lampridio Marcello Ouidio Laureo Tullio Agarchide Galieno Dioscoride Democrito Xenophonte C. Eualgio Leo Iubba Theofrasto Flacco Floro Seneca Salustio Plinio Claudio Cæs. Herodoro

LIBRO QVINTO

DE quadruplici uirtutis specie & earꝫ distributione Quaꝫ in his bellorꝫ ducꝫ clarissimi habiti sunt.

Imperatoꝝ consilia: quæ apud Strategemata appellant: Et quæ ante bellū in bello & post bellū sapienter Lepide facere ac mordaciꝫ dicta sunt.

XAVCTORIBVS Catone Ciceróne Oppio Plinio A. Gelio Plinio Nepote Actio Homero Flacco Crispo Helio Socrate Aristotele Xenophonte Virgilio Seneca Hesiodo Latio Gymnosophista M. Var. Val. Mar. Sempronio Asselio Catone Polibio Antagora poeta Apolonio Fluorino Tragico Aristophane comico Liberio Athenodoro pho Ex clarisꝫ ducibꝫ Agide Cyro Eschilo Artemida Chabria Sesostre Q. Fabio Tarquinio Scipione superiore Augusto Scipione iuniore Scauro Tigrane Agatocle Amasse Antigono Lamaco Memnone Themistocle Antiocho Luculloꝫ L. Silla Eumene Demade Arthaxerxe Aureliano Iuliano Alexandro. C. Pompilio Hadriano Antonio Fluorino Theocrito Mithridate Ciceróne M. Crasso: P. Lucanio Crasso Pelopida Porro Catone Epaminunda Pomponio Licurgo P. Hemilio Tiberio Graccho

Lisandro Pompeio. A. Torquato Iugurta Philippo Cleomene [illegible]
Pyrrho Dario Leonida Periandro Theopompo Hellio Comodo. M.
Sertorio Antonino pio Hannibale Claudio Nerone Camillo Do
micio Appio claudio. Q. Metello Scipione Nasica Melanco Diony
sio seniore Leone Biçantio Hermocrate. C. Pontio Hannone Car
thagin. Pericle Xerxe Cimone Iulio Cesare Antigono secundo
Alcibiade Timoleon. Thimotheo Lisimacho. P. Sillano:

LIBRO SEXTO

BElli gerendi indicendiq; aut feriendi federis antiquorum rationes:
DE euocationis & deuotionis formula:
DE Religione antiquorum Ducum
QVod religiosa usq; adeo res militia erat: vt nō nisi sacramento miles fieret:
QVando ex uoluntario inter ipos federe militare sacramentū ad Tribunos
ac legitimā uirisuirandi ad actionē translatū est: qq; uirarent se facturos:
TRibuni militaris uerba cum delectus antiquus fieret:
QVod impium belli hntibus sceptri eleuatio uisuirandum erat:
GEntium diuersarum ratio in deligendis militibus:
DE delectu equorum:
RAtiones gentium in deligendis Ducibus:
AGminis siue incedentis exercitus ordo. sm Grecā Romanaq; disciplinam
ACierum instruendarum uaria ratio:

EXAVCTORIBVS Liuio, Marone Ouidio, Varrone Heraclide,
Agatocle Samonico, Serano Furio, Cincio, Aristotele Diodoro,
Iulio Celso, Cicerone, Epimenide, Calimaco, Lucano Tuberone
historico, Homero Xenophonte Satyra Theofrasto Salustio Seneca
Tragico Floro Eutropio Asinio Polione Antipatre Catone Lucretio:

LIBRO SEPTIMO

DE Religiosis hoc est infaustis atris uel infamibus Mensium quorundam
diebus ac tempore ad bellum idoneo:
DE loco metationis insidijsq; hostium deligendis Quid Speculator &
quid Explorator inquoque differant:
DE oppositi loci positione multitudine uoluntate studijs ac consilijs:
CAstrorum forma offitiorumq; castrensium ritus.
LEgationes cum hostibus si agende sint quales esse debeant.
QVa cautione consultationes cum hostibus habende.
ARmorum hostilium ratio habenda:
MVltitudo partium spectanda: Quiq; maximi exercitus preter hominum
opinionem ab minimis fusi profligatiq; sint:
OBsessorum exploranda studia:

Vid si oppugnari castra contingat.

Vod rebus bellicis quisquis finis obuenerit nunq negligendus.

Vid si bello pulsi munitionibus receptis sint.

Vid si hostes bello sine munitionibus pulsi.

On esse multorum quam sententia pertinaciter: neq omnino usq ad pernitiem fugientibus instandum.

Olabra hostem esse uincendu: nullaq rem sumo duci magis conuenire q morum ferocitatemq: nulla minus q festinatione ac temeritatem.

Auendu ne successu rei quisq elatus in periculu precipitemq; turbatur.

E conuiuiorum apparatu in castris uitando.

Ve usui uideantur utrinq addanda uel eradenda subsidia si exercitum nim castris aut locis munitis obsidere contigerit aut alios obsidere: Deq; pœnis militaribus quoue spite q notarij appellant denotatione acceperint.

XAVCTORIBVS Nigidio Ephoro Calistene Damascene Philareo Varrone Seruio Flacco Ouidio Claudio Catone Clesbio Alexandrino Anaximene Milesio Tale Matrone Liuio Satyrico Fabio historico Lucano Iuuenale Fabio pictore Cincio. C. Cesare Aug. Cesare Cicerone Seneca Probo Valerio Tullio Tirone Philargio Samio Petro Diacono Ennio.

LIBRO OCTAVO

Vocabula militiæ ac publici honoris priscaq; peculiaria

XAVCTORIBVS Homero Aristotele Diodoro Marone Seneca Lucano Plutarcho Liuio Cicerone Eusebio. M. Varrone. Q. Mutio Scevola Iosepho in Apionem Platone Festo Pomponio iureconsulto Paulo iureconsl. Terentio Asconio ped. Val. Max. Vlpiano Laurentio Pomponio poeta. T. Lucretio Fabio pictore Matuno Sabino Plinio Ouidio Propertio. A. Gelio Aceno Quintiliano Calidio Vulgio Rufo Tirone Tullio Cassiod. Graciano Iunio Trebatio Festa della Nuina pomp. legere. tabul. Modestino Valerio Ancus. Iulio cap. Marcello Flauio Vopisco Labeone Antistio Atheio Capitone Probo Hemilio Suetonio Prisciano Iuuenale Satyro Comico Macrobio libro regii Spartiano Terrulliano Cesare Curtio Aet. aplone Eutropio Elio Crispo Iphicrate Catone Sisenna Orosio Iustino Pomponio Mella Vegetio Plauto Pictaco Ossilio Cealio Cassio Iulio Celio Modestino Seneca tragico Nonio Marcel. Iuliano Frontino

LIBRO NONO

Vid quotuplicq; bellum & unde exteriaq; bella exoriatur uocabula

denominationum causæ.

XAVCTORIBVS Seruio Cassiod. Festo Horatio Ouidio Liuio Cicerone Labeone Lucullio Lucretio Calistrato Sallustio

Statio Virgilio Terentio Donato Cincio A. Gelio Vegetio Plutarcho
Ephoro Calistene Polibio Iosepho Martiale Cesare Curtio Varrone
Frontone Herodoto Columella Quintiliano Diodoro Val. Anci. Lucano
Vlpiano Helio Spartiano Sabinio Cassio Lactantio Cornifitio Victorino
Propertio Gannio basso Prisciano Ennio Herodoto Plinio Marciano Fe-
nestella Gaio Iulio Capitol. Trebatio Sceuola Petronio arbitro Seneca
Didimo Aristotele Aruncio Victruuio Dardano Terentio Care Plauto
Homero Foca Mesalla Aurelio Opilio Fabio placiade Memo tragico. L.
Apuleio Augustino Cesare Massurio Sabinio. Q. Claudio Celio Sabino
Catone Iustino Lucillio Claudiano Tibullo:

LIBRO DECIMO

DE militari cultu q pro cōsuetudīe gentiū & inuentu hoīum uarius reperitur
DE armis: & unde dicta sint
DE armis quibus tegimur
QVe arma ad nocendū apta: Instrumentaq; bellica q̄busq; nōib; explicentur.
DE signis militaribus

EX AVCTORIBVS Val. Max. Virg. Iul. Capitol. Verio Flacco
Varrone Suetonio Iobba Liuio Seneca Spartiano Helio Lampri-
dio Iuuenale Consentio Cicerone Quintiliano Labeone Pompo-
nio Cassio Horatio Martiale Plutarcho Lucretio Vlpiano Gaio Diodoro
Statio. A. Gelio Hieronymo Neuio Plinio Salustio Iustino Capro Homero
Trebellio Polione Pacuuio Seruio Herodoto Festo. Q. Curtio Iulio Higino
Euripide Aristotele Vegetio Xenophonte Socratico Lucano Acrone Macro-
bio Neuio Prisciano No. Marcel. Rabano Apul. Persio Hemilio Probo Lucillio
Ennio Victruuio Solino Amiano Marcel. Hieremia Fabio Placiade Claudiano
Tibullo Boetio Genesi Foca Orosio Ancon Iosepho Firmiano Seneca tragico
Laertio Diogene Straton. pho Cesare Sacra hist. Pindaro Calimacho An-
tipatre Stoico Cornifitio Platone Eusebio Iuuenale Propertio Petronio:

LIBRO VNDECIMO

DE bello Nauali & qn pmū apd Romanos Quiq; pmus nauali triūpho dignus hītus est
QVe materies fabricandis nauibus utilior
CEsionis Luneq; tempus spectandum
DE clauis quib; iungenda est materies & cuiusmodi esse debeant:
PRimus nauiū usus & pma earū forma a priscis probata earū noīa Quiq;
gubernandi ad minicula seorsum pmus inuenit:
VEntorum numerus eorūq; noīa rationes & effectus.
ASTrologia nautica sm lune solis syderūq; obseruationem
PRonostica tempestatū ab elementorū passionib; & eorū que inde ortū hn̄t:
REmedia periculo affectis
QVid agendum anteq̄ cursus in hostes dirigatur
QVid si classis classi obijciatur:

Triumphi triumphiue ex uniuersi memoratu digni
Vi terrestres quoq; maritimi maximi exercitus
Et relata terra & mari clarissima militi gesta
Mutatio glie & ducū comparatio atq; præstantia
Fine desertor & militū audacter sio uaria ducibo nō obtempantium

DOCTORIBVS L. Pisone Catone Aristotele Tibullo Varrone Cecilio Africano Ciceronе Liuio Salustio Isaia Daniele Philostephano Lucano Diodoro Virgilio Horatio Seneca Plinio Lucretio Ouidio Homero Archonico Cicerone Ouidio Pampinio Herodoto Cesina Metrodoro Tranquillo Higidio Arato Martiale Celio Floro Suetonio Claudio Quintillo Xenophonte Ethesia Hemilio Probo Iustino Orosio Dione Plinio Fabio historico Plutarcho Eusebio Egesippo Iosepho Iuuenale Eschilo Anthioco Auieni capra Dauite phrygio Ennio Trogo Augustino Theofrasto Curtio Eutropio Solino.

LIBRO DVODECIMO

De triumphis quidq; triumphus & unde
De trophei & unde & in quo a triupho differant & qui ouem alij uictoriā porti alij bouem hūcq; alij uel gallum immolare consueuerunt
Varia fm diuersas gentes & nationes triumphoꝝ genera
Quod non omnib triumphi decernebant & quibus
Triumphantium insignia & ornatus
Romanorum mores in triumphis
De coronis legei
Premiatorum honorei
Multa triumphantium cognōibus celebrata
Exrebus strenue gestis maiorum premia
Superstitū nō solū sed defunctoꝝ ducū merite celebrei tituli Et de Columnis obeliscis pyramidibo Arcubo Statuis Clypeis Tabulis cantaturisq; ad id excedificatis
Ludorum celebrationes
Regnum ex bellis quis oblata

EX AVCTORIBVS Plutarcho M. Varrone Tranquillo Liuio Crispo Virgilio Iunio Iuuenale Sabino Masurio Dionysio Catone Verrio Aristotele Nasone Homero Diodoro Fenestele Actio Pluto Cecilio Claudiano L. Pisone Pyndaro Calimaco Mnestreo Theofrasto Claudio Saturnino Ciceronе Graccho Nemo Possidonio Cesariensi Helio Sexto Menandro Edipode Sophocleo Val ancure Plinio Euemero Herodoro Duristano Aristagora Dionysio Artemidoro Alexandro Polihistore Butheriade Antisthene Demetrio Catone Censorio Oudio L. Actio C. Articulio Quintiliano Floro Q. Alcopio Iuuenale Firmiano Martio Vare Silinio Capitone Gelio Flacco.

AD MAGNANIMVM ET [illegible]
HEROA SIGISMVNDVM PANDVLFVM
MALATESTAM SPLENDIDISSIMVM
ARIMINENSIVM REGEM: AC IMPERA
TOREM SEMPER INVICTVM ROBER-
TI VALTVRRII REI MILITARIS VOLV
MINVM PREFATIO:

CREDO EQVIDEM NEC SVM NESCIVS
Dux & Imperator inclyte Sigismunde Pandulfe
tanta est liuoris & inuidie nri huius seculi ma-
lignitatisq; puersitas q̄ multos hoc meum inces-
suros opusculum q̄ in tanta scilicet probatissi-
mor utriusq; lingue scriptor copia: qui accu-
rate & eleganter rei militaris precepta tradi
derunt: ego potissimū ausus sim temere ac ie
iune libros de re tanta comminisci: in qua prius Censor aciem stru-
am q̄ cepti mei rationem reddam: q̄ de prescriptione operis huius
disserendum quicq̄ putem. Inter istos itaq; qui mea legent nouum
immo antiquum & admirabile hoīum genus fore scio nec mihi so
li ultimo hoīum. Verū primis ac maximis importunū quibꝰ nihil rite
fiat: quibuscū loqui si ceperis fastidiant singula sua licet non edant
indignenturq; nunq̄ in sententia pmanentes: si ueluti muta & rati-
onis expertia uitam silentio pretereas: Nonnulli ueluti sues in luto
grunnientes cum norint forsan ad hanc immortalitatis & gloriae
partem ex litterarū & ingenij sui conatibus aspirare non posse nec
inuenire nec explicare sermone: q̄ fuerit inuentū incassum me la-
borasse contendent. Et q̄m nixu ipsi suo minime iuuabunt nullū
adiuuari posse censebunt. Alij ueluti apum fuci & improbissimi si-
cophante solita libidine omībꝰ detrahendi: & ad singula queq;
carpenda proni & ingeniosi nō deerunt interpretes: qui calumnia-
buntur singulorū ordinē eo pacto scientie famam sibi aucupari cre-
dentes: qui puerilis iactantie studio tenebunt obnoxij cum olim cō-
sueuerint adolescentes ab insigni accusatione aliqua primū nomen
auspicari: Formionis pipathetice secte phi aut Sergij Galbe psimi
lem me dicent alij cū nitida ego ut illi cute & corpore pp umbram

nullo mō. uelinere admisso de re mil. de fortitudine ac ignauia
Ducum. de instituenda aut de loco cessus capiendis idoneo multisq;
id genus uerbis fecerunt sim ad eū maxīe Ducem qui & cultus innutritus
sit & exercitus maximos duxerit semp inuictus Eruđ & alij porro
difficiles menstruosi lucifugi qui fallam salicet saeuitie pfusione
induent sub pitę tñ ostentatione ac doctrinae suae opinione mitta
sibi arrogantes & intra sese nescio q̄ inepte cornicantes Quae non tam
criminibus q̄ maledictis annitent obtiuere quoꝝ uoces tumentiaq; uerba
minime phorreseens nihilo pluris ego faciam: q̄ demetrius ille quem
dicere solitū accepimus eodem sibi loco uoces esse impitoꝝ quo & uentre
redditos crepitus: cū nihil pene interfit; qua parte corporis sursum an
deorsum cupiter sonent: Actius urgebunt alij & oculcabūt mihi
satyricū illud: Tenet insanabile multos scribendi caacoet: Illius obliti
nō minoris in Satyra: Est quoddā prodire tenus si nō datur ultra: quos
omiss & si possum iure meo repetere malim in equo animo intactos
linquere: maxīe cū haudquaq; ex eoꝝ sim nūo: qui Emulis cauere
uelint & eo sint studio: & ingenio prouecti: ut nihil reprehensibile;
nihil nisi ad unguem pfectū habeant: Non pigebit igr si qua me
incōsulte pterierint: q̄q mea diligentia & curiosa pscrutatione ueteꝝ
ex libris explorata oīa esse sciam uel amicoꝝ uel eruditoꝝ monitu si
uera fuerint emendatione corrigere si minus: Democrito potius risum q̄
heraclito lachrimas sequi uelle: Non .h. equr feram hanc esse de scriptis
meis exestimatione: Vt qui nesciūt doctissimos grauissimos sanctissimosq;
uiros ab Emulis quibus referta sunt oīa pperam talia ppessos esse intel
ligant: Atq; ut a poetis initiū sūmā qui fuit multo antiquiores q̄ hsto
rici: q̄ Oratores q̄ cetera scriptoꝝ gña Homerus primus omis philolo
giae dux & antiquitatis parens diuinaq; ouim inuentionum fons
& origo fuit haudquaq tñ sic posteritatis studia restinxit qn Emu
los habet q̄plures qui & labantem & cedentē oneri & dormitantē
eū nonnūq; appellent: sed Zoilū illū in primis quod mirabere: qui a
Macedonia Alexandriam profectus optauit sibi cognomen: Vt Ho
meromastix uocaret cū sua ptholomeo regi contra Iliadem & Odys
seam scripta cōparata ferrentur: q̄q ante annos mille diem obyisset
homerus: Maronem uatem Mantuanū disciplinae ouim cognitione
ad unguem excultū: & cuius aīa ut Flaccus inge candidiorem alia
nō tulit terra: Ab .C. Caligula nullius ingenij .a. M. Vipranio ypocrite
ab Cornificio Euangelo Cibillo pictore Herennio Seruillo Faustino Octa
uioq; mauro ac multis aliis nō tūq; imitatoribus Vere & tāq; defloratio
rem & ueteres copilatores publicitus furem nouimus esse notatū Hoc
eodem a maliuolis passus est. P. Terentius Comicoꝝ sumus: qui come
diarū prologos in defensione scenis dedit: Vrgebant .h. comediae eū
omis a Solidoro ac Menandro furtū fuisse: & a Lelio Sapioneq; in scri
ptis sic adiutum: ut merito nō sua sed aliena pro suis edentem crimiarēt

Sunt qui nō tam ab his qui tum adolescentuli forte fuere q̄ a. C. Sempronio
gallo: qui cōsulatu ludis fabulare dandare initium fecerit: uel a. Q.
Fabio labeone & M. Sempilio cōsulari utroq; ac poeta uiris uti porro
quotq; optam & in bello & in otio & in negocio nedū Terentius sed
Senatus populusq; plenq; Romanus fuerit exceptis: Quis M. T. Cicero
ne doctrinā lucē in eloquendo ornatior: quis felicior in explicando
quis in psuadendo potentior: qui in arce Romane eloquentie steterit
id necdum inter ætatis suæ hoīes uere apud posteros assecutus ut
eius nō arpinatis cauuspiam hōis sed animate diuinq; eloq̄ntie potius
nomen habeat obtrectatores ēn morsus euitare nō potuit: quominus
in eos linguas incideret Hunc n. q̄rere repetundare accusari dignū
censere q̄ ea litteris mandaret: q̄ haud pnū ex se forent inuenta
Criminant̄ alij in cōposite eū loqui & nō modo Tumidū sed redundante
in repetitione nimium demq; atq; uerbosum cū tñ mos sit ei psundam
rem sententiā sub breuitate uerboꝝ tegere Martianus Capella uiriosissi
mū in clausulis repiri eū turbante numeros: quādā pmixta cōfusioē
dicat. Nōnulli ēt inter maxīos uiros tam prodigiosi extiterunt in qb
sunt Gallus asinius: Caluus & Largus Lyciniꝰ cuius liber in sugilla
tionem eius atq; ngram & inuidiā scriē in fami titulo Ciceronia
strix ut scribere ausi sint: Oratorem maxīum imppe atq; incōsulte
locutū: quos inde ut in oratione & sua Vatinius testat esse ob insignem
lingue festiuitate cōsulatū cū securam minus puduit appellare: Et
q̄ magis miraberē ē tamen est iudicio uarietas? Extat eius de Cicero
nis de optimo dicendi gñe liber tale tamq; exactū cuius opus ut ide
in epli? egre arguit a. M. tñ Brutō ad q̄ne & cuius pceptis scripturꝰ e
rat eruditio uiro licet & scribenti amico nō probat Quis Demosthene
in tanta gratiore hoīum eruditione oratorie artis pceptis & dicendi
usu ac maiestate pstantior Et q̄nq; cū dicturus esset concursue
in audienda causa ex oīa q̄rtia fieri solitos monumentis attticis
& latinis mōrie pditū sit: Attamen hic ipse huius q̄ne modo di
ximus Ciceronis aures pēpe nō impler. Quis Epicurꝰ intolerandā
supbia detrahentē oībus nō audiuit. Pythagore Empedocli Timocrati
quem amicū licet eius uoluminibꝰ Lucretius tradit. ēt in phia paula
lum a se stans: insanis optimoribus discordare: Democritum: a quo
q̄ sciebat in philosophicis cuncta didicerit: & q̄ exigua mutatio
ne uerboꝝ in oībus sequebat hunc acrius in uirebat: nempe qui magi
stro earum gloriarē & uideri uellet Secutꝰ suis in hac detrahendi
libidine Epicurꝰ Metrodorus atq; Hermacus supradictos ēt pros La
certantes: nec alliusꝰ magnitudini parcentes aut q̄ie q̄n idem Epicurus
minꝰ modū Platonem spernit & cotumeliossime Aristotelem uexat
A duersus Turtanium hoīem in dicendi nitore tñ: ut ob diuinā eius elo
quentiā Aristotelē Theostrutū appellaret sāne sermone & atticho
inuenit scripsisse & hominā ac meretricula dem fuit & Xeno ipse

maledicus & aspernator nō imodice: qui & Chrysippū phum acutissimū & eusdē sectę notans cōtemptim nō Chrysippū sed Chrysippam semp diceret: Nec modo qui tum erant Apolodori siue ceteros cōtaneos conuiciis ac maledicto incesseret sed parentem imo deū philosophie Socratem latino uerbo usus: quo mordatior credo esset sarcasmi appellaret: Similiter qui de Platone Xenophonte duobus socratice amoenitatis luminib exquisitissie scripsere nō abfuisse ab ipsis motus quosdā tractos & occultos simultatū & emulationis mutuę putauerūt Fuit & Annei Senecę in Fabiū Quintilianū & Quintiliani in Senecam detractio nō leuis. & q̄q ambo excellenti ingenio & doctrina uiri eodē celo genuit: quos ętas quos professio pene iunxerit se iunxit tñ adeo parum imo disparia pectus liuor: Vt nec Fabium Senecam ore pleno probare possit nec ille de Fabio par pari referens nisi cōtemptisse loqui: Latium historię celeberrimū tam & si latęum sibi alij Alij uberem & beatū eloquię fontē uocant. Gaius tñ ferox fauor precepsq̄ sed minime rudis ut Senece dicta cōmissionesq̄ meras & sine calore arenā esse dixit: siue uerborū huc in historia negligentię quę carpit: Cui & Pollio patauinitatē quam dicit inesse Salustiano cōmisi breuitatē qua nihil apud eruditos elegantius nihil pōt esse perfectius maligne & reprendere insitęq̄ obtrectare pleriq̄ conati sunt:
V tque ad sanctos patres cōuertā oratio Quis Hieronymi conventiones nō audiuit: nō legit cū Rufino aquileiensi cū Iouiniano & Vigilantio quę nonnuq̄ propo nonunq̄ mutato nōie dormitantiū appellat Quis eusdē cū Augustino nō audit epistolas a quibus cū cōtempti omis studiū & uoluntas forte absit more sanctorū: in quib illi duo omi gne doctrine & uite sanctimonia olim iudicio excelluerunt emulationis cā nō parue spectum quanda prese tulisse haud dubie ui si fuit. Cyprianū in omi oratorię artis gne admirabilem & cuius in genij facultatem copiam & suauitatē admirant omes. a pitis cā quibdam accusari derideriq̄ solitū leginus & una siu nōis litera imutata Cupriano appellari: Oz ingenij tam diuitis uenam ad dnicam cōtē de humilia quędā alta litterarię tenuis solū enodanda cōuertisse. Ad postremū cū constet ingenijs omīs eui precellentib unū hoc uenenum uiriq̄ labem inuidiam extitisse nō mirę tibi Sigismunde nec cupiam uideri debet: Si contra me pusillum hoiem & indoctū sebo lastica quam & curū foram rabule latrent atq̄ detestant: quocirca lectorem & hūanitatis iure postulo quisq̄ ille erit qui uiderit hoc ne uiriq̄ insectet contenat uel detestet. Vere si ab initio legerit plegat & in legendo que alibi norit cū mihi scribi cōtra noua inquisitione possit minime tunc iniqua repudiet: sanisq̄ esse iudicet nō esse hoc nec in compitis neq̄ in tabernis litterarię ludi ualde prouecta: Illud denicq̄ pro ue nō eruditendi ostentandiq̄ noui aliq̄ magisq̄ restituendi quanta que deperdita erant clarosq̄ uiros monumenta q̄ maiores

demonstrationē uestigiorū scripta hec existiment. Ac ut cuncta plenius
rei notitia plenior habeat ab ipsis ut ita loquar cunabulis scriptorū
ouiusq; auctoris reuersebo: quos & multos & preclaros tam grecorū quā
latinorū aliarūq; gentiū fuisse compio Demetriū falicrē phanostrati
filiū Phalereum Democritū Xenophontē Pyrrhū Epyrrhotarū regem
maximum Ichicratem Athēiensem Anacharsim Scytham Theocritū
Siracusanū Cancium Iulium Hyginum Catonem Censorium M.
Varronē. M. Tul. Ciceronem. Cornelium celsum Maranū Modestinū
Marcellū Sextū Iulū Frontinū Vegetiū Renatū Patrinū His minus omis
sis que a Romulo Numa pompilio Tul. hostilio Anco Martio Tarquinio
prisco Seruio Tul. Ex regibus Ex Cesarū uo & Augustorū familia Iulio Cæs.
D uo Aug. Duo Traiano Adrianoq; instituta inuenta comuenta uel reuocata
sue Quorū pene oīum libri qui scripserūt cū uel tempore uitio uel iactura
quada nrā depissent: Illiq; ipli qui suo minus essent absūpti in multis
deficerent que ad rem spectare uidebant. suscepi laborem noue huius
comentationis tuo tm nōi dedicandū. Nullus. h. occurrebat alius neq;
amore aue errore teneor in tanto nobilū Ducū & Imp. nūo cui iure
suo munus hoc dedicari dignus posset. Quippe qui solus hac tempestate
castrorū filius exercitū patre optimis qbusq; doctrinis & artibus belli imbu
tus clarissimis exacti tpis Ducibus peculiari quadā amoris gratia mil. hu
ius rei officiosi uitam illorū ac gesta studens emulari eoq; libentius id
effici: q̄ cōsiliū celestiū terrestriūq; insedibus mortalitatis te collocasse
uidebam: omneq; inclyte domus tue cētum subditorūq; populorū spem
in tuam potestatem transtulisse ut nō aliter ac dei nutu sine dubio
factū sit: q̄ tum arduus ecclesie Romane casus emersurus quo heroi
cam diuinaq; illam uirtutē tuam facile posset ostendere Nec eque ferens
de te audiens q̄ aliqn de sūmis uiris & illustribus dictū est: & litterarū
custodie traditū: ut. h. Hectorem & Achillem Troiani belli celebritate
claros fecit: Innumerabilis Xerxem exercitus: & Marathonia pugna Myl
tiadem Camillū Galli: Malium Capitolina defensio: Scipiones Carthā
go Cymbri & Teuthones Marium: Pompeiū Mithridates atq; Pirate: Ce
sarem Britannia Gallia atq; Thessalia: Sic te diuina signa per omnis
Italie oras per omnes exteras nationes notissimū clarissimūq; reddiderūt:
cum Eugenio Pontifice Maxio oūmq; sanctissimo presule tu genitus eius
aduersus egregiū sane Ducem Franciscū Sfortiam socerū tuū potentissimū
ac acerrimū dirūq; tunc gregis hostem aduersusq; Fluentinū Venetūq;
populū Imperiū inuectus adesses: ac sacrosanctam dei ecclesiam eius
genitus lacerām & armis oppressam breui tpis curriculo cōtra comu
nem hoīum opinionē ad sūmū dignitatis sue culmen instinctu diuinita
tis mentis magnitudine ductuq; tuo cōsilio & auctoritate prouexerie
neq; aliter illum ipm catthrensem impetū atq; conatū tuū qui pterisset
cōtra hec ipsa ecclesiastica signa & Illustrissimū Tarraconensium Regem
Alphonsum. Philippūq; Mariam Insubrium Lygurūq; Ducem bellicosissimū

uoq; excusasse mihi qa maxia ui maxioq; discrimine modestia tua illustrabat
erat. ac ueluti celi rempien uenti imbresq; cōmendari tibi ad augendum
tue dignitatis cumulū apud Pontificem. apd̄ omne genus hoium illū cumulū
hūe spectatissimū triūphū precessisse crediderim: ut quor in illo cumpitudis
notas extinguerem tor in te triūphales corone refulgerent cōuenientissimū
putarem uidebar ut cui merito oīa debeo & impio subsum ipsi meū liquid
esset priceteris dicarer inuentū: Speraui deniq; id fore mortē obita ut ad
posteros aliqn̄ inglorius cōmigrem sed uitam: Vbi si immortalitate illam
qua omes expetūt priuci nō assequunt uel ipse nō assequar gaudebo tñ
tuo Augusto patet noq; noīe. cui hoc de re mit opus inscripsi cōsecutuq;
me diuturna lucem & sempiterna quandā gliam adeptur: qui fortasse
sine te qui mihi me ad scribendū rationib impulisti in tenebris abiectus
iacuissem Sic itaq; tuo tñ nōi dicatū Et q de te mihi pollicear audeat obse
quio Nunq̄ .n. huiusce libri exordio nomen ipm legetur tuū cū passim &
ubiq; gentiū sublime mag̃ficiq; predicet. qn mihi splendoris & gratiæ
plurimū sit allaturu Putabūt .n. singuli ad quos liber iste peuenerit nō par
ua nec inutilia se præpturos dum tam splendidū tam præclarū tam illu
stre ipius pmis apiabo nomen tuū intuebunt & legent Sulaque ign clemen
tissime ac optime pncps Sigismunde laudis gratissimis olnis munus
culum hoc exiguū licet ab animo tñ ubi dedissimo tuq; amantissimo
profectū intendi legesq: cū aspexeris ubi inter plurima serpentiū occu
pationū tuaq; agmina lucebit. Inuenies profecto plurima in hoc ope que
tibi sine aue uoluptati maxie legisse aut ornamento iudisse aut usui me
minisse: quippe que præceptis & exemplis suis oblectare atq; instruere
bene institutū animū possime. de cuius causis nil attinet plura nūc disse
rere: cū dem singule partes eius destinatis aliquot uoluminib explicande
sint: quas ordine suo tūc demū psequar cū prefatus fuero paucā quedam
de ipius rei origine ab aliis pene oīb obmissa scriptoribus quā tor ad uni
uerse rei descriptionē Ab aliis ch pluribus intactam maxie profuturam.

De prima ac secunda rei bellice origine apud quas nationes pmum orta & unde ues bellica dicta sit. C. I.

CVM ITAQ INTER OMNIS PRISCE auctoritatis uiros qui Xenophontē ac Ciceronē ducē clariore meritis ratione utq̄ūr nō dubiū sit per se hoīs uitam imbecillam. ac fragilem nimis nō satis esse quo ues omīs domi & foris sibi cōmodas ad uitam posset amplecti alteratisq; indigere legitimū mutuo ac fernie copulam cōstare copulatam esse natura: ut & utilissima & maxie necessaria utre socie inuicem: ut q alteri pleriq; deesset presto sumeret ex altero. tum etiā cū uictus nō uni pmū palam & in propatulo campis sed intra domesticos penetrales accurandus erat necesse fuit alteri foris sub dio esse qui labore & industria cōpararet: que tectis includerēt fruges & alimenta Cum uō parte

rei intra limen essent cogeret aliū esse qui & cogeret seruaret ad usū suū. Ne
cessarios iure igr & natura coparatu est opera mulieris ad domestica diligen
tiam uiri ad opam eōm & uirum ad excercitationē forensem & exercitia
ad mediam & uigiliaī estus & algores tum & itenera & Labores pacis ac bel
li exercitiaq; uirum & militarium stipendiorū ppetiendos Idcirco natura ui
ros q̄ mulieres fecit audatiores. q̄ necesse esset foris & in apto utrum tuenti
bus nōnunq; manu & uiribus inimicum propulsare Huiusmodi uir hoīes Aliqs
belli propulsatores & arma tenentes Alios custodes Alios; milites nocturno
cabulo libuit appellare: quo fit ut hec militaris res ad cōmoda uite insequen
da sim naturā apud coetus iure sociatos cōciliaq; hoīum que nīr hoīes ciuita
tes appellant: Honestissimis orta & procreata principijs. ad salutem utilitatēq;
hoībus tradita & concessa uideat. Cuius rei origine pisca illa & obsoleta a me
moriaq; hoīum multū remota. mecū ipse reputans cur ad urbiū conditores
seu rei ciuilis rectores referat nō satis intelligo Antiquissima. n. rei huius bel
licę initia fuisse compio longeq; ante urbes legesq; conditas ante ciuil seruiq;
usum adinuenta: fuit ad Iouem illū magnū: qui e nigelo comitatū exercitu
deoq; pariter & demonū: Plato describit procurantes: pisfectos & presides
habentē radices agentia. fuit ad pisces usq; illos hoīes inertes & ex terra
genitos: Ut poeta meminit: ferrei progenies duris caput extulit aruis. fuit
corruptione aliqua: aliqua quoūis modo absq; parentibus natos & seruatos
uiris mitisq; ceu ignotos: cū nullū tūc neq; naturale neq; ciuile ius de
scriptū: nulla initia sapientię: nulle dissensiones nec inimicitie neq; bella
oberre forent: Nam nondū uesanos rabies nudauerat ensis. Ut Germa
nicus Cęs. in Arathea loquit carmīe: Nec cōsanguineos furor discordia
rotat: Immo nec alienigenis dem. cū nulli oīno gladij: qui tūc stringerent
essent: cū postea ex cupiditate amentia. nequitia improbitate aucta per
scelus pręcaī direptionē sanguinē & crudelitatē pfecta bellica res. a beluis.
uel quod belluare more pp alimentum & specus: que tūc pro domibus illis e
rant: unguibus & dentibus pugnarent: uel q̄ belluare sit pnitiosa dissensio
dicta & appellata nō insane uideat. Horatius. Cum prouolserūt primi ad alia
terris: Mutum & turpe pecus glandē atq; cubilia pp unguibus & pugnis de
hinc fustibus atq; ita porro pugnabant armis: que mox fabricauerat usus:
Nisi rem hanc ab initio sim naturā prosecta: curiosq; uidem ac pene fortuitam
ad disciplinam pruigq; studia primi ueruo cassent: quales Assyrij quos primos
bella finitimis intulisse constat qq̄ nō horrida multū nec difficilia: q; rudes
adhuc ad resistendū gentes essent: nec & mulce: nec magne cū post Noe du
luuium anni nō multo amplius q̄ mille fluxissent ubi Ninus s. ex Beli filius
supra que nihil prelatę in libris relatū inuenio. Vesores illū Ægyptium
& Scythie Regem Taneum remotis bella populis inferentes. Nec impium sibi
sed populis suis gliam quęrentes victoria sola contentos semp excipio. Omes
que Assyrie finibus fuit ad Lybię usq; ultima gentes nationesq; subegit: quo
rpe inter sese insidiari expere & gliam ex humano sibi sanguine computare
Sue quales Abantes: qui prope pugnandi ac pretor ceteros manus cū hostibus

conferendi: solu pugnam habuere: Nam ut Anthilocus refert: Nec crebros ferendi ictus: nec uerbera fundæ expediunt seuisq; ferox Mars sequore cedes inserit sed rigido gerit res cominus ense. Hæc illi æpme pugna certare pti Euboie genus acæ uiri: bellogi supbi. Siue quales Crethonei quos patria pma remisit & sagitas inclaruit. Siue quales acerrimi cum bellatore Chalybes p quos ferrum & domitu est pmitus ferro: ued ut Hesiodo ds placeæ incerta eos qui uocati sint dactyli idei. Afri & Thessali hanc alij partem etiam dant: ds ex his pmitus pugnæ ex equis Centauri sm pelion montem incolentes docuerint inire luscidasq; uerticosos impliare: illis no quod pmi contra Egyptos pselii fuerint: quos phalangas uocant fecisse memorant Ennius & qui contra hos pugnet. Veluti Daci Medi siue Thraces: quos belicosos adeo fuisse semp no dubiu est: Vt ipm Martem apud ipsos fabule natum esse confirment. Galli uero suo quodam iure ab his quos modo diximus hanc palmam reperent: suamq; oino esse contendent: cu se druidum sententia omes a Dite patre cui terrena uis omis atq; natura dedicata est pugnæ natos predicent. liberosq; suos: nisi cu adoleuerint: Vt munus militiæ sustinere possint palam ad se adire no patiant. Athenienses hanc tribuent Alij sm eos ciuitas: qua nihil habuit gretia clarius: nihil antiquius a Minerua est pnape & inuentrice belli armorq; Dea: quæ grece athenea dicitur.

V tpote que bellicosa & sapiens regionem eligendam censuerit talem: que sui similes uiros educaret esse: Permulti deniq; Spartanos concedent: quos disciplina: & quantumue belliæ actionibus conduxerit ut reliquos musse facilem: Maharbalis præstantissimi ducis & Xanippi declarat exemplis

H uusq; a mercenarij militis siue ducis opera optima & arte: Triginta milia Romanorum cesa sunt Regulo eorum Duce cu quingentis equitu nullo in numerato conflicto: illo Lacedemonio quoq; Hannibal so punico bello postquam alpibus patefactis in Italiam trajecit: usus Ductore: & accepto & acri & expedito semp ad bellu milite occidisse populi supra ducenta milia quinquaginta & eo ampliuf bostiu milia cepisse memorie: Quoquidem Duce: Vt cetera sileam illa maxia Catonis mirabiliterque horrenda clade de Romanis proculdubio esset actum: nisi mora prudentes: urbis obtinuisset ipsiq; militia tanta rerum agitatione longo postliminio ab interitu pene reuocata fuisset in lucem. Que deniq; omi studio excolta non pncipatu oium que cura se effert Sabinos: Etruscos: Latinos: Hernicos: Volscos & Aruncos totusq; Italie populos solum Romanis pepit Vere cuius fere remotissimas gentiu ac nationu terras orbis sacer ac dnos fecit:

Q uid res mil. & in quitor partes distributa secundi Iphicratis tractatione & quod tribus rebus ut reliquæ actionu natura docetur & exercitatione consumitur quodq; plurimus liberalium artiu studijs inhærendi sit ei qui

cum gloria certis impetrare proficiatur. . . . C. . . . 11.

ILITARIS RES EST CIVILIS QUEDAM
pars facultatisq; honorattissima ad reliquas ciuilis potentie partes
tuendo continendas sm naturā maxie necessaria: legitimeq;

ad hoc ipm uarijs diuersoꝝ temporꝝ exemplis electione ac sacramento ac
acta: Hec ut Hyginus tradit in pedites equites phalangem ducemq; di
stributa est. manibꝰ pedites similes fuit: Pedibus uo equites ipsa phalanx
thoraca & pectori: Capiti aut Imperator: qui ut Aristoteli placet mentis
atq; animi instar est: Rursus tribus hec uoꝫ natura doctrina & exer
citatione consumit: Nature nq; pncipijs fortes creant ex fortibus
& bonis: est que in iuuencis est in equis patru uirtus Nec imbellem pro
generant aquile columbam: Vt Flaccus inqt Maxima q; huic rei
adiumenta conferre doctrina & institutione: quis dubitat: cu in pncipijs
quoncu omnꝫ artiꝫ studioꝝ liberaliu excultus ueluti seminario du
cum: spectatoꝝq; pcipuus honos haberet: Cuiq; ad militiam euntibus
apud maiores nrꝰ dari solita sint custodes atq; magistri quibꝰ pmo an
no eruditrent: q nec poetam maxium pcterit de bellante canentem.
atq; dicentē Sub te tolerare magistro militiam gratue Martis opus:
Porro cōsuetudinis & exercitationis ea uis est: Vt dimicantiu animuꝫ
semp sit pronus ad edem: ardensq; in pcipijs: ad que si inconsuetum
militem duxeris: no secus ac mulierem uideris Et q̄q Tyronum aetas
uereatnoꝫ ponor esse soleat: Veteranu cu ex cōsuetudine ceteris audendi
exemplu pre se ferent: cu uideamus ex militu turba sepenuo saucios
efferri: & dem tyronē illu: & a cōsuetudine pugne alienu leuiq; icu
ulneris suspitione pallentē: effeminatissimuq; euitatu edentem: Ve
teranu uo pcipijs assuetu ulneribꝰ innutritu ac post sanguine sepe
& uictoria potitu: cu nonunq; grauiter impellat: feriatur decaturi
atacem uere ad edem exurgere chyrurgu & unguenta spernentem
cu itaq; ad pfectam huiusce rei actione hec tria insunt ut ante diximus
natura doctrina & exercitatio: necesse est undecunq; expletu esse debe
re qui se prestantē ceteris profiteat: quo circa rei huius ducem ingeniosu
& ad disciplinas singulas maioraq; institutu cupiessendu docilem atq; uer
silem esse oportet: Haud n ingeniu uis absq; disciplina: & uere plurimaꝝ
maxiaq; exercitatione: Aut disciplina ingenio & exercitatione destituta
cōsumatu ducem pōt effingere: Quod si quis alii forsan putet fallunturꝫ
maxie & in summo suum errore uersantē: Cuiq; nulla sit ars: nulla disciplī
na tam sua absoluta partibꝰ: ut no ceteraꝝ q; adiumenta desideret: vt
in bellice huius rei quota maxie parte usitate instrumentis: cu alter spicu
la celis & sagittis exacuat Alij balistarie scorpionuq; simmetriis & tempe
raturis insistat, celatis alij frenis ceteriq; id genus que ad hoium equoruq;
structuram putent occupentē no alienu censeri debet si huic militari disci
pline plurima liberaliu & optimaꝝ artiu ornamenta cōstitutam quibus
inherendu putem Sit itaq; litteratus in pmis duxe & saluberrima phie
pceptoꝝ emulor historias multiplices memoriter cōplectat: Oratorie
poeticeq; facultatis no sit ignarus Musice Arithmetice Geometrie astroꝝ
celiq; rationes pro facultate cognitas habeat: Iuris ac legu diuersarum
gentiu uarietatem calleat Medendi cognitione haud aspernet Gymnastice

& militari exercitatione. ac otio bellicoso postremo rebus aduersis ad lauream & triumphos tanq. maxie necessarios totus incumbat: quę cur ita sint seorsum. de sint causę: De litteris huiusq. qui maximi ducis exemplis meruere plurima memorata sunt. C. .iij.

IT TERATVM DVCEM ESSE OPORTET in primis & eruditū: ut dicimus: Suet. in. litterę. ad excolendam utram & ad comparanda ꝓfuturam sempiternamq. vere gestaꝝ memoriam propagandā. adiumentū ei maximum. roborisq. ualidissimū: Litteraturam. aūt intelligo nō vulgarem nō crassam & barbaram illam: qua utunt qui nūc in castris uersant duces: sed præclaram & accuratam illam. cū vere multaꝝ scientia cōiunctam: nam neq. præcepta illoꝝ: qui scripserūt: nec eoꝝ exempla: de quibus satis intelligere: qui nō ista fuerit eruditione ꝓpositus. ad quā cōparandā cū diligentia nra maxie opus sit. & cura. cū inadam tempora nonunq. & horę quibus ab huiusmodi rebus bellicis uacare necesse sit. cū nō semp gerant bella. & singuli dies ac noctes aliq. habeant intercapedines quo domi cōtineri. & cū uetere amicis. idest libris esse seorsum possint. ante oīa tinctū esse oportet ingenuū & qui initiatus præceptoris optimi opera: q. cōsideranꝫ Philippus Macedonū rex sapientissimus Alexandrum filiū præceptoris literaꝝ inductoribus quibus eius curam demandauerat Aristotele. sūmo id. erasi ꝓpo tradidit literis imbuendū: quo illam quā modo dixi litteraturę & eruditionis excellentiam adipisceret. Q. d nec rex ille prudentissimus fefellit. nisi forte ab Alexandro fratre Thebanis obsesso datus triennio apud Epaminundā strenuissimū imperatorem & sūmū ꝓbum eruditus esset: nec tantus ꝓbus hoc sibi munus susceptisset si nō honestissimaꝝ artiū semina ab optimo tractari præceptore debuissent: in qua re exstat illius ad hanc epistola ad Aristotelem de Alexandro filio in hūc modū cōscripta: Filium mihi genitū scito: quo eōdem dis gratias habeo nō tam ꝓpterea q. natus sit. q. ꝓpterea q. eum nasci contigit tpibus uitę tuę: spero. n. fore: ut educatus eruditusq. a te dignus existat & nobis & hanc rem susceptione. O. sapientissima & tanto ꝓnape digna uocem qui ita demū eū putarit dignū fore susceptione regni & tantaꝝ rerū. ad ministrationē. si litteris & disciplinis eruditus. ataq. plane ita fuit quapte. n. natura ꝓmū cōuersatione deinde doctrina & præceptis tanta ꝓbi ornatus rex ita egit: ut ipse deo genitus deoq. similimus crederet Aristotele. n. ꝓmū exacta puericia per cunctas gentes & porro Cathebene usus uectoribus orbem terraꝝ aquestus innumeris hostium copiis ac gentes expugnauit: & totū pene orbem sub uectoris illustrauit: ataq. ea tempestate armis exercitū comunē ꝓpe Asiam ueneret potentissimusq. & seruatę & Medos regem Darium pristis & uectoris uicerat. qui literas & ipse rex fecisse. figuraꝝ ornamenti illis ꝓsuisse usus est. ex his liquet inspicere. In illis. n. tantis negotiis literaꝝ. ad Aristotelem misit: quib. in hūc modum questus est. Haud abste recte factū est: q. speculatiuas eruditas disciplinas

quā hāre ceteris iam nos ipsi præcellemus si ea quibꝫ eruditi sumus studia ꝯ
cepint esse comunia: Quippe ego doctrina antetuli malim q̄ copiꝫ atq; opu
lentiꝫ. Cupidi ea fortasse uox & inuidi hōis & ad ultiscendā suam omia reuo
cantis sed ex hoc facilior est coiectura q̄m litteris tribuerit quippe qui cum
ceteris rebus concertatores messe sibi nō egre ferret in hiis ne emulū dem uellet
hīe: Quē animi excelendi cura quod studiū Antigono præclaro & Macedonū
Regi fuerit facile papi pōt ex perseo philonideq; eius præceptorib⁹ atq; exhis
ut refert Apolonius Tyrius quē de Zenone ad eū in hūc modū cōscripta sunt
Antigonus Rex Zenoni pho S. Ego fortuna me dem & gloria uitam tuā
anteire existimo ceteris disciplinis studiisq; liberalibus & præcta sciētia re
quā tu te possides longe abste præcelli sentio Quocirca te oratre statui uti ad
me proficiscaris: id mihi pſuadens te præceptorem meum minime utilē fieri pos
surum Tu igr modis oīb⁹ emtere ut tuo cōtubernio fruamur hoc præcepto
hōis te nō mei tm: sed oīum simul Macedonū eruditorem fore Nam qui Ma
cedonie eruditi atq; ad uirtutē imbuit eū & subditos quoq; instituere ad
fortitudinē & probitatem certū est Nam cuiusmodi fuerit Dux talesut plu
rimū subditos fieri necesse est: Neq; abire aliamq; ob causam si pnapi litte
raꝝ Homero credimus Peleum Regem Achilli filio feminem præfecisse
ferūt q̄ ut artato nō solum dicendi sed gerendi quoq; usu pariter in
cālleret clariorq; euaderet. Quid ille Themistocles qūe ego quaꝫ san
guinis uirorū clarissimū & unū ex oīb⁹ totius gretie cālidissimū
& prudentissimū Imperatorem ausim dicere: nōne in disciplinis papi
endis præceptorē habuit & eos q̄q; Anaxagoram & Melissum phum
Emisset imbutos affirmet tū tempoꝝ ratione diligenter inspecta
qua ullū errasse constat: Mnesyphilo assentiendū magis uidetur qp
pe qui eū phitarei discipulū fuisse asseuerat ad eam solum eruditi
onem quā bellice rei facultatē diamus capessenda quāq; naturę
bonitate fidens pſus ipse contempserit Dyonem Syracusanū omni
disciplinaꝝ q̄ne eruditum Plato: cuius q̄to deinde studio Dionysius
iunior ad se efflagitarit aduentū q̄q; eū fecerit utpote qui illo tpōre
plus ceteris amauerit Archytę Pythagorei scripta ad eū demonstrāt
epistola. Valuit & apud uterē diu eiusdē Platonis sententia qui tu
deniq; resp. censuit esse beatas si aut phi regnarēt aut Reges philoso
pharent: Nec Isocrates alij artib⁹ Thymotheū Cononis præstantissi
mi Imperatoris filiū sumū ipm Imperatoꝝ hoiemq; doctissimū instituerit
Quid ipius Epaminunde sumi phi sumiq; Ducis eruditio quā in eo
præcipuam fuisse accepimus: nōne ea q̄s in Lysiam Pythagoreum
referrur Archelaum prudentem rei bellicę naualiūq; cōmentorem pre
liorę Adeo literaꝝ studiis inherentem nouimus: Vt Euripidi tragico cō
filiorę sumā crederet oēm cuius supiema haud prosequi contentus Rex
& sumptu & impensa funeris sectu barba & attonso crine mororem
que animo ingentem concepit uultu publicauit Pyrrhū q̄s Epyrhotarum
Regem maxīum bello nō solū lectitasse libros cū esset Rex: uerū & mīta

litteris demandasse rei mil. precepta nouimus Penos. Dux inclytus Hannibal uir tantus tantisq; cōtractus bellis Non nihil tpis & litteris tribuisse dr. cū esset in castris quippe qui & pyter Syllenū Sosylo Lacedemonio litteraꝝ greciꝝ usus est. doctore Fradud & musas uirgines cū Libro patre in castra profectas hisq; cū bonis. urbs appme erudite essent Duxille oblectabat. Secutus est eū Silenus q̄s pedagogus ac nutritor optimoq; institutor studioꝝ qui ei plurimū adiuuit ac gliam rei que bellicę coluit ornamenta Nec admiraberis Mithridatē ponti Regem pclarissimūq; Ducē annos duos & septuaginta natū secū phos oīs in mense subtilitatis semp habentē oīumq; ante se genitoꝝ studia litteraꝝ equantem facile uel supantē Latini uō Ducē uel Romanoꝝ proceres & si no sint eruditione exteris forsan pares omēs tn fere docti & litteris clari euasse Nam Cato primus fortie genus animi utq; prestantissimus litteris & expolitꝰ prestantissimū censuit: q̄ sero inde existimari pōt q; latinis iam pdem ab. Q. Ennio uō tam fenex & in Sardinia pretor q̄rat litteris eruditus est: adeoq; ut probabilis prisca illa elegantia no solū Oratoꝝ & Historicus sed iuris consultissimus litteraꝝq; oīum. cupidissimus fuerit quatꝝ & si senior ut ante dixi mus studiū arripuerit tm tn ineo proiectus est ut no facile reperi queat neq; greciꝝ neq; Latinaꝝ rerꝝ q̄pti q̄ ei fuerit ineognitū Hunc q̄s successor ac propior etati fere aliud Cato in litteris disciplinisq; pariendis tardior licet esset Sarpedone tn pedagogo primū & Antipatro pho. ac Tyrio exercitus deinde tam in exhausta legendi audiendi ferebatur ut uetera librorꝝ helua maxie Stoicoꝝ. nedum inter domesticos & pares esset. sed ne in curia dem contra manem tullei opinione cū Senatus cogeret sedens sese continere: quo minus obuoluta cura togā eos lectitaret ad animi cultū q̄ queat humanitatis abū nihil studio rei p. adimens Et Sapione Africanū supiore a ve mil. atq; Vrbana studia ad litteras reuocantē legimus Et q̄q ingenij eius monumenta nulla extent nulla litteris mandata inueniant nō tn sine litteris Pieriisq; artibus arma exercuisse ramus Semp. n. eius ut poeta Claudianus meminit Herebat doctus latere castris pelebat: Ombs immediat Enius ue tubas. Cūq; Feltabo auspicijs uictor redieni subacta Carthagine triumpharet sicut sui bellica ita Ennij capita Martia uoluit laudea insignia Et q̄ manus mirabilius pfatebere ipsius poete statuam & effigiem in monumento ac sepulchro Cornelie gentis collocari uoluit: claraq; illud nomen imo uō spoliū externa orbis parte raptū initinere cū poete titulo legi tacuit ueꝝ suaꝝ meoꝝ. am. extinqui nō posse silebere illius Diuini poete lumen accedere Paulus Emilius demetro Perse Romana disciplina qua ipse doctus erat ut filij & imbuerent sumope curauit cūq; ob eam rem petisset ab Athenienfib uti sibi q̄ probatissimū pbum mitterent ad eruediendos liberos. uectore trem ad triumphū excognitū Athenien sem Metrodoꝝ eloquentiū: professū eundē in utroq; desiderio prestantissimū: q̄ita Paulus q̄s iudicauit: Neq; hac contentus Paulus cū q̄ oēs ex publicis

munerib⁹ supesset eor⁹ eruditioni interetur miro erga filiore⁹ eruditione
amore succensus Nullū a studijs litterarū diem inter misisse Julius Cæs
tradit⁹ quæ poetarū collegū cōmuniū studioꝝ causa cū poetis uiueret
in gradiente & in maxīa difficultate itineris & in medijs bellor⁹ et tib⁹
sarbente libros & legente simulq; dictante & audiente fregisset acce
pimus Duius Cæs Aug. Dui Julij filius tanto patern⁹ uelut ex studio
in hesisse tradit ut q̄ uissimis bellor⁹ & Impij curis oppressus & cōtra
tor⁹ obsessus insidijs horas & momenta colligeret Nec ullū tpus inutili
ter labi sineret Apollodoro pgrameno dicendi magistro usus nec eo con
tentus ad diuersa litterarū studia meundo pter Sperarem phum & Asi
nium pollionē Valeriū Messallam Varrōq; geminū clarissimos dicendi
artifices Virgiliū Maronē & plerosq; alios illius tpis poetas habuit secū
no etiam impio q̄ dula cōuictu & more comitū ac sodalitio in oī uita comi
tes Horatiū Flaccū in pmis: ut ad Julium Florē de se taliter scribente legimus
cuiusq; rude bellū tulit estus in arma Cæsaris Aug. no responsura lacertis
V nde simul pmū me dimisere philippi deciso humilem pennis inopemq; patrem
Et Latij & fundi paupertas impulit audax ut uersus facerē Ouidiū nec mi
nus deinde q̄ hæc aut illa dies Lybicis qua Cæsar in orbis spolia magnanimi
cōtulit arma subdue duce mihi Cæsar erat sub quo meruisse tribunus Glorior
officio prefuit ille meo hanc ego militia sedē: tu pace parasti Inter bisenos
usus honore uiros. q̄q. hūc suo indignū cōtubernio tandē iudicans in Scy
thium ubi diem obijt relegauit: cuius relegationis asperitatē diuturnitā
tēq; his uerbis suis questus est In Scythia nobis quinquennis olympias facta est
Jam tpus lustri transijt in alterum pstat. n. fortuna tenax uotisq; maligna
Opposuit nisi multa pede Ex his aūt & utriusq; linguę auctoribus Quos
studiosius Augustus lectitabat illa cupidus hauriebat: quę uel præcepto
uel exemplo ad eruditionē uitę morūq; elegantia pertinere putaret uel pu
blice disciplinę hęc & meditate annotata remisit cū res exigeret uel amicos
uel notos exercitus: uel prouinciales aut urbanos magistratus tali annota
tione ad uerbū excepta comonefacere solebat: ut ea no sibi p̄ mū sed
antiquis iam tūc cure fuisse psuaderet: id demiq; ex talium auctorū eruditi
tatēq; horum ingenijs uno tpis cōfluentib⁹ assecutus: ut no minus his q̄
ōib⁹ Romanis legionib⁹ illustratus sit: Nam q̄ tm sibi cōferre potuerit
quinque & triginta ille tribus Rō Pō. uel tot bellicosissime legiones q̄tum
uel Maro solus heroico uel Flaccus heroico simul & Lyrico carmine cōtu
lit ad noīs sui diuturnitatē Interiere ille dem. cū duce suo ceteris tantor⁹
poetarū preconio eius res clarissime gestę nūq; de futuro supsūt. fuit in
Lucullo mirabilis quedā ingenij precellentia maxīa litterarū totiusq; uete
ris achademicę phię cognitio ac elegans dicendi copia: qui & Mealonita
Anthiocū accutissimū doctissimūq; dicendi artifice amicū sibi secumq;
uitę fecerit Simili q̄s ardore P. Crassus in castrensi expeditione: cū in
Asiam ad Arystonicū regem debellandū: consul trauectisset tm pter La
tinam grauę linguę ardor insedisse phibet: vt eam in plurima diuersam

genera plinge. & partes eius ac uisos penitus cognoscere: que uel maximu ei amore oium coaliatur. Nec Syllam illa beatu atq; felicem. Nec Pompeiu dem magnu Imp. Nec Q. Fabiu Nec M. Brutu. Nec Traianu Nec Adrianu Nec Maximinu. Nec M. demq; Antoniu Aureliu qui ob litteras sapientiaq; studiu & ardore phus dictus est. Ab hac egregia litteraꝝ cognitione alienos fuisse compio: cu & oiones & epistolas & libros scripsisse memoriæ proditum sit. In maxima & amplissima tui nois laude cedit Magnanime precepsi Sigismunde multu lectitare multu audire disputare pacienteq; rebelli cuiq; plurima scias: & eia bonaꝝ artiu semina celitus tibi cœlesta cōmunis omnium eruditorum teneat opimo quondie eu aliq discere nonnulli boris libris sapientiq colloquiis insidere in comunis publicis & priatis grauissimis ac profundissimis rerꝝ naturaliu quethomibo & rationibo oblectari ingeniu illustribo oratoꝝ & poetaꝝ tui nois fauere: copis & honoribo illustrare sacraq; edes instaurare bibliothecasq; nouas maximis impensis cuius illis erigere data mihi ac plerisq; aliis libroꝝ pquirendoꝝ facultate: nō ætatis cuiꝰ solū Verꝫ posteritatis prosectu. quo q̄ melius & sumo cuiq; ac pcipue ad imortalitate dignus esse queat: nec sao neq; satis intelligo. Maxime eu ea tria hac in iuuenili ætate tua adepta uideare: que multis senio denegata sue uel grauedo saliceꝝ aliq magnu & illustre: q̄ de te scribant auctores idonei q̄ plerisq; tam poetæ q̄ oratores & historia fraudi uel scribendo aliq. q̄ legant posteri: qualia sunt plurima materna humanaꝝ diuinaꝝq; rerꝫ carmina elegantissime pfecta & multis iam oris ac uarijs regionibo decantata: uel insigne aliquod opus ex tuendo exigendoq; Velati arce nobilis sue mauis castellu tui nois: Eo astu militari & arte bellica precellens ut eius pulchritudo situs atq; dispositio nō cuiuis modo sed oium oculos intuentiu insemer haut imerito alliciat atq; perstringat: Campi. 8. plantie undiq; est. pspicua loca species mœnibo paribo p̄mo uersus urbem ambitu hemicycli forma hōs: promuralis eius tuix excelsis relatu profunditas que pyramidu instar procliuis a fundamentis erigit Latitudine amplissima ad sumitatē altitudineq; pedū quinquaginta senestris centū. Sexaginta supra tertiam tendeq; insita exordine per intervalla quedā dimissis: ubi balistæ lapidum ac sagittaꝝ ad propulsandos hostiles impetus ac oēm intestinā seditionē si qn contingeret: collocent. Fastigij autem spatiū cassitudoq; tanta: ut plures occurrentes sese minime impediāt. Fossa pma interiorq; quam pennis fontis aqua interluit centū pedū latitudine quinque & triginta eo ampliꝰ altitudine totus molis ambitus qui excelsi Laterculo & pfolito est lapide trecentos quinquaginta passus per uniuersi complectitur spatiū Ex altera parte & postrema: que uergit in quadriū Pomerium & murus cōmunis urbis est duplici ponte ac turri latitudine supra quicuq; credibile sit ad eius tutelam. Cum minis propugnaculis & arte ferrea: Area interius amplissima & pulcherrima: habitationū serie: suoq; cuiq; distincta: A fronte urbem ipsam prospicit: pmoq; in uestibulo uallū custodibo munitū. porta pecuaria duabo deinde Latissimis supra fossam turribo pare de industria edita. turri pma: sunico colore altera ligneo

ponte

ponte gemino uersutili ac pensili: Hoc transeunti spatiū & area quedā molem
totam ambiens inest que terra ad primi muri firmitate egesta oppleta. Alte
rius deinde muri altitudo quinquaginta cubitorum: Latitudo octo uiginti pedū
eminet spatio: Turres sex octuaginta pedū altitudine a fundamentis
latissimis ad sumū pene fastigiū terra oppletę. Vnde uiginti ulnis q̄ mu
rus sibi abnouit fuit. In sumo autē cōsummationeq; cuiusliber turris pedum
latitudo decem & quinque. Vbi ab oīm turriū latere hitacula defensorū
octo fenestris ad balistas. Lapidū simili modo sagittarijs q̄ sedecim, eque di
spositi sūt. Huius autē muri medium adextris occupat lapis quadratus mar
more ornatissimus: qui ut carmen litteris aureis incisum indicat.
Sigismundus Pandulfum totius molis auctorem celebrat: Porta deinde
pretextus ad lenam paulo ingredientibus cernit marmore celato ac pre
claro artificio ad unguem expolito. Et cuius summū Elefantus ex alabastri
te indico antiquissimū. Malatestarū insigne auro plurimo & auctoris sui
Sigismundi Pandulfi notē mausculis q̄busda litteris prefulgens circūseptus
est. Media autē loca totus intercapedine murus q̄am medius aurem gemiosq;
eius custodes aurea & sua puteo & fabrili domo discriminat. Penes quē sublimis
regia tua est: Non eque quadrilatera basi a fundamentis q̄ latissima. Tri
plici portarū obice chalibeis iminentibus minis ac propugnaculis mi
nantibus suo custode multiplici habitatione puteo profundissimo ornatis
sima ad ascendendū cochlea Armamentario: oīm Telorū ac Tormentorū
quē referetis: minaci proceritate mirabilis: utpote: que altissimorū cacu
mina montiū super ac maris equora late prospiciat: preterire deniq; ne
queo: q̄ abinitio instituerim, cum sit nō Arminensi tm urbis & arcis fir
missima salus ac tutela sed Italiē magnificentie uera admiratio. Tota naq;
molis pensilis cū sit plurimos aditus aditusq; uectilis hōis & aquibus armati exer
citus urbem uersus per abditos specus educi possūt. Nullo incolentiū cuium
quam sapiente. Quoq; ab oīm externa oppugnatione intestinaq; iniuria esse que
at imuni: Altera extrinsecus late patens instar similiter amnis irrigua cu
cūfluit fossa magne mentis & pręcellentis ingenij opus sane utrinq; .ii. per
ambitū latissimis est firmissima muris cū propugnaculis & aggeribus densis
simis deinde turribus a fundamentis erecta angulisq; ut supra munita fe
nestris aqua ac terra tenus cū defensoribus hitaculis parvus machinis ac sagit
tarijs eque dispositis tanta firmitate: tam mirifica utrusq; fosse intersti
tij hitationū dispositione ad peditatū oīm equitatūq; cōmendū: ut dissol
uere eam nec crebri arietū impulsus queat: nec metallice uis ulla machine
possit diruere Incertūq; munimentū loci huius ne tutius an pulchritudo plus
admirationis apud homines sit habitura. Tacco sacras celebresq; deo dicatas sedes
ceteris fortune fanū Senam gallica ceteraq; instauratas p̄ter urbes erecta
opida cōstructas arces sexcentaq; id genus nomen tuū litteris cōdentia: qua
una in re site ceteris huiusce ętatis pręcipuis cōferamus & negibus oīm q̄ne
laudis excellere ure ipso predicetis Maxie cū hac dem Laus latissimos
defixa radicibus imitat & solida adeo stabilisq; sit: ac infinita secula duraturā

Vt ne uetustate corrupi possit: nec ex memoria hoium oblivione deleri
uam laudabilis iḡr & imitatione digna cui & hoc: quos modo diximus
pncipū utr̄ institutio. Qui pma utr̄ pia & media patrie Extrema uo
sibi impent: ut ipse legesl monent que maiore annis ocio velduntr: q̄
Liani Domianiq; Cæs. & aliog quorundā improbanda detestandaq;
quos fortuna opib; loco imaginū domesticar̄ splendore ac dignitat̄
ceteris preferat: econtra uo ipsi uitio suo libidine ignauia turpiq; ocio m
quinati excidere Ille.n. litteras uomica uitiis ac pestē publica appellatr
solitus erat: Alteq; cū sacratas hoium aut honeta causpiam negotij aliḡ
odiū occepisset uellerq; illam expuere cura & solicitudine animo &
uoluptate aliqua refici: In comitatū se intra vespiol parietes singlis diebs
recipientē clausis foribs nihil aliud amplius q̄ musicas capiantē acutissi
moq; stilo pfectenē accepimus: Sed origo illum rusticā forsan excusat
Et si.n. ad Cæsareū usq; nomen ascenderit: natura tñ subrusticam &
agrestē haudquaq; excuerat: Vesp.n. est illud Flacci fortuna no mutat
genus: Huius uo tam fedo studio tam abominande occupationi: ex suis
pncipatus: Initijs quibs is delectabat aucupijs: Verna fortasse danda est
modo tpis reliquum. claris actionibs consuplisset Nec exosum. ex testi
tionibs maiore odio: q̄ ex hoc indiculo negocio noiandū se posteris
prebuisset: q̄ plura nullū demq; Romanū fere impatorē: qui ceteris
omibs exemplo sunt: preter. C. Marium. unū fuit. M. Marcellum hui
uis egregie litterature expres fuisse compiet Quaq; litteratr̄ studia sal
tem preter: hūc unū que paulo ante diximus: Licimum no probarint
nō admirati ac summo quodā studio prosecuti sint: Obstrepāt ut liber
& irridente alij mi tpis ducesl nūq; Regesl ac stimapes qui untuti bellum
ac litteris indicūt simulatoq; cōtemptu uel ingenij tarditate uel segnitī
em suam ac sedordiam regus Audacter tecū dixerim Sigismunde suppel
lex Regia & Augusta & ornamenta Ducū & pncipum. erāt olim libri &
litterē. Vnde pfistratū illud probate abominbs Qui Athenienium Tyrannus
cū essē hanc diuinam librorū suppellectilem cuibs suis pmus ad legendū
multq; asse publicaq; prebuisse dictus est: quos deinceps accuratius cor
nūo ab Athenienibs aucto Xerxes Athenaū urbe portus abstulit. a
sportarūq; ussit in persas: quosq; itidem multis post seculis interiectis
Seleucus rex c hic & Nicanor appellatus) In Graecam inq; ipsam Athe
nienium urbem uti cōdignū fuit cursus censuit reportandos Incredibilq;
sic cura & uoluptas quedā pmulos exteris cognendi in unū uoluminā
diuersar̄ gentiū diuersarūq; artiū Vt Alexander & ei qui succesere
in cōtinendis bibliothecis animū intenderen: Sic magnus atq; ingens
postea librorū numerus ac pene incredibilis in Egypto cōquisitus. atq;
confectus est: ad quadraginta .n. uel ut alibi repio quadringenta ut Otho
sio & Seneca ad septingenta ferme: Vt Gellio & Amiano Marcellino
placet Septingenta uoluminū milia Ptolomeus regibs ugilis inven
tis cōposita bello pene Alexandrino dū diripit ciuitas Dictatore Cæsare

a militibꝫ forte auxiliaribꝫ incensa classe: Flāma parte urbis inuadente:
qua tunc singulare profecto monumentū curę studijq; maiorꝝ condebat
cōflagrasse produnt: Quod elegantię regū cureq; opus egregiū fuisse
ait Liuius: Quem Seneca carpit: nō id elegantię cureq; regię opus dicens:
sed studiose luxurię īmo ne id qdem sed se ipm cōquisitis spectaculis ina
niter ōntantis. Et Liuij tn dictū & Ptholomei factū: ut cūq; forsan regię
opes excusant & in longū publicis usibꝫ prospiciens pmū ac cōsulens īmor
talitati tantorꝝ uirorꝝ in hoc tn certe laude dignissimus: qui sacras litte
ras nō utiles modo sed necessarias sūma diligentia atq; impensa per ele
ctos ad tm opus uiros in grecam linguā ex hebreo fonte transfudit:
Parem curam & studiū cogendorꝝ simul librorꝝ secuti sūt ex ducibꝫ pri
moribusq; urbis Romę plures eorꝝq; pmus Emilius Paulus Imp. Perse po
tentissimo Macedonū Rege deuicto De hinc Lucullus epontica pręda:
Post hos Iulius Cæsar dato M. Varroni negotio bibliothecas utriusq; lingue
q̄maxīas posset cōparandi dirigendi publicandiq; probat q̄ in hoc:
Domicianus: qui liberalia studia licet impij initio neglexerit Bibliothe
cas tn incendio absūptas reparandas curauit exemplaribꝫ undiq; petitis
missisq; Alexandriam: qui describerent emendarentq; Tollitur incelum
pręceteris & Asinij Pollionis Romę simile inuentū qui pmus Bibliothe
cas grecas simul atq; latinas additis auctorꝝ imaginibꝫ dicando inge
nia hoīum Rei p. fecit: que an pores & maiore librorꝝ copia inibi an A
lexandrię: & Pergami: qui bibliothecas magno certamīe instituere nō
facile dixerim: De puatis ausim dicere nō regios huiusmodi apparatus
sed alios equantibꝫ facile uel supantibꝫ: Sereno qdem Samonico ingēti
doctrina uiro: sed maiori cura pulcherrimarꝝ litterarꝝ multorꝝq; uolu
minū Duo & Sexagintamilia librorꝝ fuisse legimus: quos omīs Gordi
ano Iuniori: cuius patri fuisse amicissimus ille moriens reliqt: nobilem
sane thesaurꝝ & pręclaram generosi animi & hūani gn̄is hereditatē
Hanc igr grecarꝝ & latinarꝝ litterarꝝ copiam diuināq; librorꝝ suppellecti
lem atq; pitiam tanq̄ maximū absolutissimūq; mortalibꝫ bonū sūmope
pquirenda indelitijsq; habenda futuris ducibꝫ ac Impatoribꝫ censeo: inter
duq; Cor. Celso assentiri cogor: qui ait sūmū bonū animi sapientia sūmū
aūt malū dolorem corporis: cū nec eius ratio mihi uideat absurda Nam
qm duabꝫ inqt partibꝫ cōstamus animo scilicet & corpore quarꝝ prior
melior deterius corpus est, sūmū bonū est melioris partis optimū sūmū
aūt malū pessimū deterioris, Est aūt optimū in animo sapientia: est in
corpore pessimū dolor: Vt igr sūmū malū dolere: Sic sūmū hoīs bonū
sapere: ut oppinor sine ulla dubitatione cōcludit Quod qui assequi pote
runt: si nō ad ōntationē: sed ad decus ad dignitatē ad cōmodū ad patrię
utilitatē: Hi mihi uidebunt felicitatē ac beatitudinē facile posse cōtin
gere Alia qdem bona hūana: si cū hoc cōferant parua sunt ea qdem & exi
gua & ab huius q̄ longissime dignitate prestantiaq; remota: Pręclarꝝ qdam
scio dices: Sigismunde est multis impio eminere sed speciosa magisq̄ tranquilla

impij facies est: & qua nulla curiosior: nulla minus libera: Immo nulla magis serua: ut Senece placet. Coditio est. Gladijs. n. cernuabo appendentibus mines. habite cuiq; & spicula: ipsi custodes timent. & comites nihil nō timuri ira illa uel impia uel auaricia militari. ad que uis facinora facile irritantur. Sic Pertinax nō ab alio q̄ a suis militibus interfectus est: sic duo post modū Maximini pater & filius. Sic Balbinus & Maximus. Sic Probus Dux clarissimus. Sic Quintianus & Valentinianus iunior optimi fratres. Ille a suis legionibus: hic a suo comite proditus. Sic innumerabiles alij a suis hostibus inuicti suis exercitibus pierē: & quos milites locos ac comites appellabāt inuenere carnifices. Adde q̄ etas omnis impio reprehenditur.

S Enec. n. quisq; inhabilis uidet iuueni q̄. addit & furor pulchra ar generis dignitas. sed q̄ aliud: q̄ quedā ex progenitoris merita peruenies. Laus uidet? Pyrrose diuitie sed externa rapacis fortune munera: que cū queruntur cruciāt: Parcta oblectando molliūt cupidinēq; succendūt: que alta pro sua libidine pruibat atq; prescat: cui uidet tradit: aufert inuentabo: & cui sua cum usum fuerit: no speratibus reddit: eorūq; bonos simul & malos sine ullo discrimine atq; delecta partiapes fieri simile: Illustrissima rerūq; oīum blandissima est gloria: sed instabilis & periculi multis ob noxia: utpote: que sepius fortune q̄ uirtutis est beneficiū qua & nihil manius esse Theofrastus dixit: nihil pmptius quo Satyricus patriam nāq; obruit olim gloria paucos & laudis titulis cupido: Forme dignitas grata est: sed uel fragile bonū: uel nulla potentia forme est: Inqt Naso: quam & alienū q̄ bonū. Bion deceptionem tractatum Theofrastus medici uō ipis tyrannide appellauit. Socratem.

N atum pyrulegū Plato regnū solitariū. Carneades eburneū detrimentū Theocritus uite floscula celeriter decidere Satyricus festinat inquit decurrere uelox floscula angustę misereq; breuissima uite portio dum bibimus: dum serta unguenta puellas posamus obrepit nō intellecta senectus: locunda ualitudo: sed meditata iocunditas que negligēt & incautos ferre soleat possessores: & pfese morbos accersere: quos male ualitudinis intentio declinasset: Optabile robur: ar nulle hīn corpoue uires que uel labore imodico uel morbo acti: uel cūcta rodente senio nō frangant: nō cōsumāt: Sic Herculem. Domitorem gentium ab hoībus inuictū uis lateralis mali uicit: Sic Milonem Crotoniensem athletam. Illustrem patulis in parte media hiscens ramis arbor una deiunxit: dilacerandūq; hoīem feris pebuit latrocinia uīr & humana vera disciplina cū uirtute coiuncta hec oīa declinare & effugere posse uidetur meditata. Hanc. n. nō casus nec fortuna uiolare: nec calamitas auferre: nec morbo corrūpere: nec senio minuere: nec labefactare senectus potest. Immo cū cetera ipsi cedat sola hec literarie monumēta ipsis diuturnitate pubescunt. LIBER SECVNDVS

Quam maximos huic discipline afferat fructus philosophie & historie cognitio: quisq; maximi ducet historiam scripsere. C. 1.

VLTA IGITVR LITTERARVM studia cum sint ut ante diximus ꝓ. imitacte Sigismunde pindulfe, que summū decus & ornamentū quabo queant afferre erit & in re hac illa propolles phie: tum historiarū ois æui sumopē poptanda cognitio: Nam qui docti ac excellentes uiri & usq; sunt grauiter ac pie locuti: oēm uiuendi rationē tra distribuūt: ut pars altera sit in preceptis & institutis, pars altera in historijs collocata Illa. n. uiuendi rationē: & legum ꝙ pie se ferat: tradatq; hoium offina: ꝙ sit honestū: ꝙ turpe: ꝙ utile: ꝙ q̄q; deceat: ꝙ nō: ac cetera quoꝝ ingenio excogitata in medium afferat: cū tū per sese explicanē seqmur legentiū animos uirtutē: factu que: quod admodo incredibilia iudicanē Vbi uō pceptura rerū ac temporū series accedit historia Fides quasdā & stimulos sic comparat: ut obscura haud sit mentes hoium: ita repescentiū clarissimoꝝ factoꝝ memoria ad q̄q; & immortalitatis studiū uehementer accendi: Quod genus Pythagore Democriti Platonis: & Aristotelis ceteroꝝq; phoꝝ precepta iubent: ut acerbissimos cruciatus & maxia uite discrimina ineamues: ut fidem iurēiurando hostib⁹ datam nō fallamus: ut cōiunctiones pactiones q; bellicas & hostiles nō perturbemus: eoꝝ quoꝝ probabiē oratio: Ad rem aūt profitescentib⁹ torpebit animus: phorrescet cadetq; & si. L. Brutū Tarquinius expellendo Tarquinio: aut Sapionis nasice inuicti animi magnitudinē & robur cōtra Tiberium Gracchū aut. M. Attilium Regulum Cassium Scevam Centurionē Atilium militē aut. L. Siccium Dentatū Plebeium Tribunū uel Cynegiꝝ quoꝝpiam ex historiarū monumentis: q̄s uestes adduxeris: quis erit adeo uecors: adeo exanimis ut eoꝝ exemplis: nō excitet: nō animet: nō impellat ad patrie maoluentiarum: ad sui suoꝝq; salutē undicandā cōseruandā discrimina mortesq; promptu animo ducat: Si. n. Mylciadis trophea somnos eripuisse Themistocli: Sic alij sunt admirandos prestantissimos Duces Alexandros Scipiones Fabios Catones Reguloꝝ Cursores Valerios Marcellos Emilios Cesares Pompeios ac reliquos innumerabiles crebro rumore uirtutum suarū incredibili ardore compulsi porro si aliam historie uim liber inspicere, reperiemus eam nō minimā nec mediocrem quabo in cōsultando auctoritatē & in gerendo pritiam accommodare posse: ꝙ si uetera res gestas memoria repetimus: inueniamusq; maxias res publicas prestantissima regna: potentissimos duces: gentiū populos grauissimo senū adoleuisse Florentesq; cōsilio: ꝙ hi temporū diuturnitate multaꝝ gentiū uetustate & experientia multa fasse: pmulta iudisse crederenē: q̄n facemus tōtius antiquitatis studiosos hoies: atq; pitos: quibus nō uniuersi Senatus & Impij: neq; uniuersetatis: sed oium pene gentiū oiumq; seculoꝝ res uisse cognitaq; sint: Que oia Cicero noster historiam de scarbes pauca & his dem uerbis expressit: historia est testis temporū Lux ueritatis: memorie uita

magistra utq; nunciā uetustatis: Ex qua descriptione temporū rationes
hoīum rez gestaꝝ: unusquisq; utram naturam formā: cogitatiū consilia
mores natūre insolita opera: Fortunęq; impetus euentus acquisitiones: hac in re
adeunte ꝙ scriptoꝝ genus qđ castrense egregiū sine atq; precellens: quod ad
pacis usum: belliq; tpa legere atq; manu uersare operęq; sit: Vere apud
exteros dem: Herodotus ille in pmis atq; Thucydides. Ille .ii. Persico bello mox
rensi: quo tpe Xerxes in greciam duxit exercitū. qđm hoc dicendi genę ua
luerit eius historia elegantissime scripta declarat. Hic uo no secus cū in re bel
lica aliqđiu uersatus esset. tande se cotulit ad scribendā historiam. In qua ita
claruit. ut cū eius fama in bello no obscura esset. maiorē exto studio ꝙ ex ar
mis sibi laudē & gliam cōparauit. Idem & de Thimotheo Cononis filio lucerę
dicere: qui cū sumus Imp. fuisset eleganssime pscripsit historiam. Et ꝙ ma
gis eo admirabere si probu no legeris: Hannibal Senonę Dux inclytus tor
mentisq; belli impiatus de Cn. Manilij Volonis rebo in Asia gestis nonul
la ocij seductionis & ingenij sui greci literis monumenta reliqt. Iosephus
hebreus gñe & Gallileoꝝ Dux a Vespasiano captus. Titoq; filio eius relictus
Hierosolimis: Romā uenienti none bellū ꝙ cū Romanis gesserit ludei oium
maximū atrocissimūq; septem libris digessit patri filioq; Imperatoribo obtu
lit. Stratagę promeruit. Multa alias antiquitatū libros ab exordio mundi ad
quartūdecimū usq; Domitiani Cæs. Annū. ab eo ꝙ. quoruda sententia ita uti
sunt apud nos latinis literis & oīmis uenustate cōscripsit. Suis qui eū scripsis
se literis grecis putet postea uo in latinū uertisse illos egregio dum. a Rufino
Aquilegiensi. aliqs ab aliis traductos malunt. Ex miss ꝙ. Ducibo nonullis cū
milicissent: hec idem quod externis propositū fuit: ut nec in armis etatē
totam cōterrerem. Vere ab negotio castrensi. ad historicū otium & ab histo
rico ad castrense aliqñ se mutuo cōferent. Vnde M. Portius Cato quē ho
noris ac differentie causa modo prisci modo supiores aliqn maiores sepe
familię Portię pncipem pleriq; Censorinū docti uocant. originū libros
scripsit egregiū dem opus atq; diffusum: & in quo si usq; est historie pluri
me & antiquitatis monumenta extāt cuisse rei. vij. fuę libri cōscripti sed p
mult que sue Romanis a Regibo gesta cōtinet. fuit & tertius cuiusq; ciuitatis
Italice cōditore ortū & originē. gobrem originū libros inscripsisse usus est
Q uarto. belli pmi Carthaginēsis. Quantus sit terribile atq; meorandū ꝙ
Hannibale Duce cū populo Romano Carthago subiit: que aut sint eo supstite
bella deinde cōserta Scetus & septimus usq; ad picturam. Sergij galbe re
seruū expositis & in Italia & Hispania que aut essent. aut uiderent. admira
tione dignissima Nobilem deinde ducem. L. Fabiū qui & Romane historię
scriptor est & cuius oīonem Thucydidis oīonibo q̄similes fuisse asserūt miris
in celu laudibo supior tollit. etas. q̄q expectura magisq; ex litteratura nomen
inuenerit. Consimili ratione Syllam Luculli rei clarissime gestaꝝ memorie
hoīum demandatę accepimus: & ad eū ipm quippe: qui cōmentariis maiore
quoda oīonis cultu & splendore eam ipam historiā expolire potuisset. Ma
gna & huiusce rei. D. Iuly Cæs. inest. cteros acta cura est. Inscribendis sidem

gallica cuiusq; belli pompeiani cōmentarios sic .n. libros suos appellauit. Hinc di
ligentiam adhibuit: ut singulis libris singulos annos gesta colligeret libros sep
tem gallico de bello & tres de ciuili pompeiano scripsit. supersunt. Iuī octauium
post eū necatū addidit Hirtius. ī nūq; libro uno que deerant gallico de bello
ad finē cū integritate supleuit. postremo libri Iuī tres de Alexandrino de Affri
cano. de hispanensi bello scripti. hoc auctore Suetonius qui antiquus & nobilis
est scriptor esse incertū refert. qui eos scriptos alij ab Hirtio alij ab Oppio esse
putent Hirtius Iuī suo in octauo qui est ut dixi gallico de bello ita prefatur
quisq; & tres de bellis que in Alexandria deinde gessit. Cesi scripta ab eo dubie
videant. que hoc in loco ame dicta sunt uera ac testimonio Hirtij & Suetonij
approbant. Inscriptiones cū soleā memini quedā haud minus false quā uarie
inuenri. q. aliqui Iulio Cesari dam Iulio Celso nōnulli Hirtio. multi Suetonio
nō istos aut illos modo. sed quos nōiau libros omīs. de Cesaris gestis. Iuī .n. nūo
quattuor & decem. inscribant. sed ut liber disponat illi Hirtiū nos. ac Sueto
nium secuti sumus. Eadem Cesariana tempestate Asinius Pollio Dalmatico tri
umpho & insignis pietermittendus nec uidet. & q̄q̄ eloquentie sue nulla supsint
cū tū historiarū scriptorē nobilissimū fuisse memorie proditū est. M. autem
Varro que & militasse cōstat. q̄ū hoc studio Romanis rebus profuerit. De tempo
ribus descriptionibus. de patrie gestis libri. ab eo accuratissime scripti clare testant
Quid Cicero noster orator amplissimus & Imp. nōne cū militasset hoc litterarie
genus ita excoluit ut de ipsius suis scripserit uerūq; Cyri historiam a Xenophon
te cōscriptā legendo cōtriuerit pariter & excusserit Annales & ab eo esse con
scriptos. atq; de Cosmographia libros Sisenne Cesariensis refert & fragmentū
adhuc supest. Fuerūt ut alij preter hos Romanos Augusti maximi ac nobilissimi
principes ducesq; orbis ac rerū sūmā adepti hoc scribendi munus minime aspnati
Octauianus Augustus in primis & Claudius. Ille .n. rerū ase gestarū libros tres ac de
cem cū esset in Hispania cantabrico tenui bello edidit. hic uō qui historiā Titoli
uo hortante in adolescentia Sulpitio uō aduuante aggressus est. In principatu &
suo plurima cū litteris huiusmodi cōplexus fuerit historiesq; suę initiū supserit
post eodem obitūq; Cesaris dictatoris. poris matrie duos posteriores. unū & qua
draginta libros reliqe Huius & litterarie & historice fame tam cupidi. Hadria
num fuisse nouimus: ut rerū suarū uolumia notauerit familiaribus liberisq; nōn
eorū inscriptis in uulgandā cōtulerit Gordianus demq; senior panegiricū suae
laudes Antoninorū oīm qui supiori tpre fuerāt eiusne soluta cōgessit in libros:
& Antoninadōs hoc est Antonini pij & Antonini. M. elegantissimis uersibus in
xxx. libris uitam illorū & bella publice priuatimq; gesta pscripsit Taceo alios in
nūos rerū gestarū auctores: quibus sine preclara supiorū tpis utriusq; linguę
regum & Ducū acta. aut pene depliscent: aut essent in tenebris pperua obliuio
ne sepulta: Vrbs .n. urbiū iam maxima nota cōuertat oro nōne suo tam igne
cōsūpta esset. Ilion Num consūpte Thebe: Num Micene Lacedemon Athene:
Num Corinthus Carthagoq; Busa: ac ueteres moenia Babylonis Quid Roma demq;
ipsa unica quondā mūdi cīa: ac clarorū tot uirorū patria & domicilia: nihil
profecto: nisi & grecis & latinis rerū gestarū scriptoribus fulcitarent. Hae .n. re una

muti loquunt absentes adsunt mortui uiuunt Mortuos n. uita: ut inqt Cicero in uiuos memoria consistit: Quo fit ut uel ab ira grate meoriaq; remotas melius cognoscamus. si modo sint clari auctoribo illustrate: q; que recentiores dicturi Cum qui ne unq; urbe uiderint Illustres in Romanos uesq; eos ma gnice gestas nouerit: ut uel oil pene longe melius q; qui a multis seculis citra inde oriundi sint cognouisse uideant Postremo ad ea que adeunda ineundaq; sunt locos q; nihil coducibilius: q; regionu terrestriu aut maritimaq; scientia: Cum no solu agros siluas memora ialeus montes flumina lacus stagna portus & mania sed eor ortus orbis & urbis spatiaq; impia: & populos dissonos dissidentesq; linguas ita describit: ut no tam oculis ac mente: qua oculis legere uideres: Quocirca & pyceluas: ut inqt Flaccus & utile nobis exemplu proposuit Vlisses: qui dominor Troie milto; prouidus urbes & mores hoium inspexit Latiaq; pequor: dii sibi dii socii: redita parat aspera multa pelue aduersis rerum immersabilis undis: Illud ch in eode qne Alexandri Cesaris institutu superuacuu fuisse & meoratu dignu mihi uideri soler: qui sapientes obeundis in rebus consiliarios historicos cosulebat: & militu uetereq; & bene meritoru ac locoru gnaros ut si q huiusce modi supiori gratie bene acta esset: uel usu probata: uel melius ac prudentius cerneret pyclus & illud ch Demetrij Phalerei Ptholomeu egyptiu admonentis: ut libros in quibo iusti regis officia & illustriu pncipu uite ac mores literis demandati essent & studiose legerent: & de manibo nuq; emitteret: Huic cosentaneu no minus est q; a Scipione Africano dumo hoie obseruatu inuenimus: qui no im studij opeq; Xenophontis lectioni in qui Cyri uita cotineri dicebatur impendisse. in bello uel pace existimasse. eam sibi lectione plurimu profuturu. Nec Cato ille priscus aliam ob causam manu se sua nato uesgrestas manuscriptis literis exarasse testat: nisi ut domi maiog; uirtutis simulacra filio usui foret: & adumento: que cu ita sint egregiu sane cosumatiq; belli ducem neminem esse posse arbitramur: q; no hanc rem cognitione & doctrina ad ea que sibi pposita sunt munera tractanda instructus: atq; ornatus accesserit: qui no ea: que de bonis rebo & malis de coemmenda petunia: q; ppagenda: frugendis cupiditatibo coformandis hoium moribo excipiendis piculis ac morte phonestate appetenda sapientissimi uiri maiores nri monumentis suis scripta nobis reliquerut: no modo audierit legerit uersauerit: Vere & in his exercuerit se diutius & earu rerum exempla ab oi meoria antiquitatis cognouerit cognitaq; tenuerit: Non minora demq; putarim publicaq; Pythagoram Democritu Cenone Crisippu Platone Aristotelem. Liuiu. Salustiu Herodotu Tucidide Ephoru Teopompum ceteroq; sapientes equisse asserentes: q; si duxisset exercitus gessisset honores legesq; tulisset. nec solu palmas & coronas his tribui oportere. sed & decerni triumphos & inter deos sedes eos dedicandos iudicari:

De eloquentia quantuq; huic ipsa rei conducat: .C. 11

ADIICIENDA EST HVIC NI FALLIMVR: ILLA que recte a preclaro poeta Flexanima dicta est oium regina rerum oratio hac qua modo dicimus historia formosior milto & illustrior

Sed cū duplex sit ōnis ratio & in altera sermo sit in altera contentio: non
est id dēm dubiū qn ōnis cōtentio maiorē uim habeat an gtiam: ea est
.u. quā elocutionē dicimus: Sed tū difficile dictu est quōpe conciliet ani
mos comitas affabilitasq; sermonis Exstant epīe Philippi ad Alexandrū
Antipatris ad Cassandrū Et Anthigoni ad Philippū filiū: quibꝰ pręcipiunt
ut ōne benigna mīitudinis animos ad benuolentia alliciant militesq;
blando appellando sermone deliniāt: Quę aūt in mīitudine cū cōtentione
habet oratio ea sępe uniuersam ira exarat gtiam: ut flagrantes cupiditate
animi ab improbitate Auaritia Luxuria Ignauia Desidia Flagitio deterreant
Remissi uō atq; languentes metuq; abiecti ad uirtutē dignitatē decusq; ac gtiam
excitentē inducantq; in spem cogitationeq; melioris: quę singula licet ab his
nisi qui naturā suam uimq; oīm hūanitatis causasq; eas quibꝰ mentes aut
mitigantē aut reflectunt quos plos esse nouimus & quibꝰ hi loci potissime
debent prospicant tū nescio quo pacto & ira & misericordia omisq; ani
mi suscitatio in potioribus est oratoꝝ: quoꝝ felicem ac beatam elocutiā
ab oīm populo fuisse spectatam & ueluti numen quodda celebratam
nō ambigimus: cū neq; nos lateat ab ea: qua sępe Tyrannos urbibꝰ ei
ectos atq; sublatos sedatas discordias mitigatam inuidiam turbulentos
ac seditiosos cues oppressos plurimos ad honores ac impia magna prouectos
plurimasq; partas urbes: quę ira fuisse supioꝝ tempoꝝ demonstrat euentus
& clarissimoꝝ uiroꝝ illustriumq; rerꝝ publicarꝝ testimē exempla atq; ut annis
his in rebꝰ: qui multū ualuere nūa fidem sumat oratio Quis dubitet aliter
ac comitate & sermonis affabilitate: militaria facundia & bellis accomodata
fieri potuisse: & a.L. Bruto spectare nobilitatis uiro factū esse camus qui pote
tissimū regem expulerit: Ciuitatēq; ppetuo iugo liberarit. paulo & post Re
gel exactos: quis nescit hac ipsa ōne plebē armatā uaūs stimulatam
inuitus & a patrib dissidentē prope ripam Anienis fluminis: eūq; mon
tem: qui sacer dr sue causa piso testis est Auentinū occupantē Menenium
Agrippam gratiue ea tempestate uiꝝ dicendo sedasse possumus Appiū Clau
dium amplissimū uirū senectutē ac oculoꝝ orbitatē cōfectū his annumera
re: qui a filys lectica p foꝝ deuectus in curiam: his auditis: quę in Senatu
& pręsente & hūaniter a Cynnea dicta erant cū & liberationē captiuoꝝ
& auxiliū ad subigendā Italiam sō. Rō. Pyrrhus afferret: ac pro his nihil
aliud q̄ amicitiam sibi Tarentinisq; securitatē postularet pluribꝰ ad eam
rem inclinantibꝰ magnifica ōne auctor fuit: ut eusmodi pacis: quę pluri
mū turpitudinis & insidiarū haberet erat fedus nullo pacto recipiendū Possu
musq; merito M. Tul. Ciceronē sermonis & cōtentionis pręstantia ōpotentē
dicere: qui Verrem audacissimū hoīem scelestūq; criminibꝰ suis oppressit: &
ferocissimis septē armis nihilq; nō audens Catilinā inermis exterruit: ac de
incendio urbis & ciuū sanguine cogitantē truncis in exiliū: qui magna Ro
mana tecta templa Capitolij arcem: bonoꝝ Larem: totū denique corpus impij
impendentis iam pereuntis ruinę: Quo merito ꝓmus oīm: uc inqt Plinius
parens patrię appellatus: ut qui ꝓmus in toga triūphū linguę laurea meruit

facundie litterarq; latinaq; eque patrone cum triuphoq; lauream adeptus maiorē q̄o plus est ingenij romani terminos in ēm promouisse: q̄ impij Addidit & Cesarem dictatorē ipsius quondā Ciceronis hostem de eo talia scripsisse Ex tesis inimicitia fidem sibi sumens: qui & ipse q̄m militari uulnere eloq̄ntia: Nemini mediocriter & studio ambigendū esse censeo: Quippe qui aut disertissimos dicendi artifices equauit aut excessit eloquio Accusator nāq; Dolobelle plusq̄ militare sit munus summi oratoris officiū impleuit in qua dem accusatione exorqueri sibi causam optimā. L. Cocceio patroanio questus est quo uerbo facundie uim expellit: Vt valerio uideē nimiq; uerbū exorqueri hanc uim hō ut reus ille nō ex fatali: sed ex arcessito dem indissolubilisq; laqueo uerbi: Vbi Cesareo eloquio uictus erat pupereus uideret: postq̄ accusatione ut Suetonius inq̄t haud dubie p̄cipib⁹ patronis adnumeratus est Enumerare possem q̄s pretiosi eius oratio ira militū animos incenderit: ut pieuli omis memores leti & & exulantes in forū fuerint Quas ingenij exeratus seditiones cōpressent uos armatos: multa solus & inermis oratione terruerit: usq; adeo ut ad nutum populi inuicti sim⁹ & qui colla porrigerent & qui ferirent: Qu uō gemeret nemo nisi & narratio longior foret: Nec augustū inter mīta animi ingenijq; sui bona. ab huius q̄dē modo dixim⁹ patrone eloq̄ntie studijs abhorrentem nouimus: Nam ut de illo sarpti est: genus eloq̄ndi secutus elegans & temperatū precipuam curam duxit sensum animi q̄plissime exp̄mere: & amicos irrisit uerba insolita & obscura captantes & hostem incepuit: ut insanū ea sarbonē: que admirationi plusq̄ intelligentie allatura essent animis audientiū Nec est mihi de eloq̄ntia clarorū ducum scribenti Animus ipse pollio silentio obtundus: que ut apparat suū cuiq; iudiciū fore mediū inter duos eloq̄ntissimos latinos. M. Tullium & T Liuium Seneca tōstatur: ira nō spnendus auctor—

T resti. uulr esse eloq̄ntie principes Quos in opla quadā uidet ōibo preferre Secundū facies pollionē cuius ōrōnē Ciceroni ang dissimilem salebrosamq; & exilitate dicit: & ubi minime expectes velcturam Si uō sortij Catonis quispiam queret eloq̄ntiam in oranda causa: Oratorie artis magnū ea gratie decus illi partū dicet: quippe qui omīs q̄m eloq̄ntie eius ōrones tam multas pro sepro aliis & in alios egerit: sicp poraueret: ut nō abire Romanus in urbe domo schenes diceret. Id & sibi nactus pre ceteris ut eius proprīū sit quatre & quadrigiet causam dixisse. nec q̄dē sepius odio & inimicos simultate pertum ac semp inuictū & absolutū cuius eloq̄ntie uim atq; naturā ēi ipse probe nosset de iuuentute hortaret ad audacter pugnandū asserebat uerbo magis q̄ ense & uoce q̄ manu Plorq; euerti & cōsternari hostes solere Excellentē & Egregiam ꝑ. L. Crassi facundiā si aliunde nesciremus hinc liceret intelligere & in libris de oratore. M. Cicero morte eius magnificentissime deplorans: Omes illū semper eloq̄ntia pauci uō amare obitū diebo sese & maxime cōmemorat: Certarim ꝑ se ēi eloq̄ntie studiosis ad ēi locū que nouissime perdito ille calaueratur sort ipsius mortem uehisse captū dulcedine & recordatione sermonis: q̄e ex eo nup audierat: & uelut uere auditure. Adeste & id uni Crasso singulariter cōgisse: ut quotiens poraret: toriens solito altius ac sine exemplo locutus uideret

E nim uō qā fama huius aḋhūc apud uulgus ignotior est: no aliēnū existimau tui
duo & M. Tullij dicta subijcere: quibꝫ de hac re pyncentes habenda fides est:
nāq; Apud eū ita scriptū inuenio. Crassꝰ dicente. Nemo tam arrogans: qui
similē se unq̄ dicturꝫ esse cōsideret: Et uere omnib⁹ studiosꝫ Oratoribꝫ sine
ulla dubitatione: sic statuo & iudico neminē oīum tot & tanta q̄rē sint
in Crasso habuisse ornamenta dicendi: Idem. M. Antonio tribuit: adest si
dem cū quoḋā in loco de hoc deq; supiore simul loquens: dixerit fuisse
utriusq; rum studio & ingenio & doctrina pyncipē omnib⁹: rum in suo ge
nere pfectū. Vt neq; in Antonio deesse ornatus oratoris neq; in Crasso re
dundare. Alio eū loco oīum quos ipse audisset eloq̄ntissimū aut Antoniꝫ
q̄ de industria ḋubiū relinquens quo tantare laudis stateram potissimū
inclinaret: Vere fama huius uulgatior iudex: cui multū adhiberi nouissi
mus dies: quo migrauit e uita: sylla. n. tempestate Mariana ubi nullus
misericordie portus erat ussi scelere ministri Antonij truncare: Vbi do
mus eius euenere Antonij intuentes ac aliū aliud ad cedem hortarent pyr
mitteretq; tanta fuit oris illius dulcedo: seu quoḋā pseuadendi dei potius:
ut loqui eū inciperet militer omnes pyter unū Annū eius ozone delinita di
strictos iam & ubrantes gladios in cruentos uaginis redderent: ac a su
mo furore pronos. ad sūmā misericordiā cōderent: Huius est & ille ad
pseuadendū efficax actus oris: cuius in oratore suo aliisq; in locis me
minit Cicero: Cum. n. M. Aquilium: qui Cos: fuerat & Dux apud Senatū
& populū clarus: oīm tande honore spoliatū. & ad extremā fallacis for
tune precipitatū senem in capitali causa defenderet: in medio orationis
ardore & deformem squallentēq; ueum substulit: putriq; eius dilanians
tunicam: ac generosi quasḋā cinc miserandi pectoris cicatrices uulneribus
ostentans simulq; ad C. Marium: qui inter astantes erat uersus. & ut col
lega diu dum misereret militis cū lachrimis ostentans misericordiā oīum
cōcitauit: Vtq; ad Exteros prolabat oratio: quibꝫ carere in hoc ḋem sermo
nis gne nō possumus: occurrit nūc qui pmus militauit huius eloq̄ntie par
tē sibi uendicat: Pisistratus: que uana quaḋā eloq̄ntia florente Athenien si
bo imperasse patentibus: atq; ultro ei deferentib⁹ impiū cōstat: q̄ ne magis
obliuione: q̄ uicino facti ocissimē Ex eo conijci por: maxie cū Solon ori
entem tyrannidē mleo ante prospiciens euocata contione profectus
in publicū lorica armatus & clypeo insidias & improbos conatus eius opuisq;
neq; solū orientē. Vere cū relicta patria depositis ante curiam armis in egy
ptū indignabundus nauigasset atq; inde Cyprum. profectus: post ad Croesū
gueniens. atq; inde in Ciliciam pisistratū in Tyrannide pseuerantē ducentisq;
eos tursus p epistolam sic monuit: Si ḋem p uestram uecordiam dira tolera
tis: nihil in hac parte dyc acceptū referatis: Ipsi. n. uobis hoy causa estis: qui
pignora ur duram seruitutē patremini. decidistis uestry uo unusquisq;
uulpis uestigijs incedit: oīmb⁹ aūt leuis & stolida mens est: quippe uim lin
guam sermonēq; uarium & plenū astu & fallacia attendistis uere exitum
considerare nescatis Huius q̄ tyrannidis & eloq̄ntie successor Pericles

dicendo tam similis fuit: ut qui hūc audiret illū se audire arbitrarent si modo unq; cū audire cōtigisset. Hoc tm iste prestantior: q̄ ille elo gnitam grauis ad uiuerat hūc elognia sola fatis fuit ad impū q̄ & diuturnū gessit & magnā Quadraginta n annos seen. p. tenuit eo deq; rpūe & urbibus uelo prefuit & bellis inermis ipse: sed tam armata fulsit elognia dictu mirabile: ut cū aduersus suum salutem ducem cū uoluptate suā suum audiret Quid Alcibiades Clinie filius Athenien sū & ipse Imp. sumus multa ac uera nōne tanta elognia prestitisse ad tanteq; rei mil. gliam quemisse phibet ut utraq; illo Duce Laus de excellentia certare uideat: qui quo ad reliquos attinet tm dice do ualuisse: ut nemo ei dicendo posset resistere: Hanc trade ouis oronisq; um atq; potentā apd Homeriū Nestorem. uelut quodā ingenii specu lo clarius licet inspicere: nam cū duo totius exercitus columina dissi derent Agamemnon. Regno pollens & Achilles potens bello desideratur uir: cuius ore melle dulador proflueret oratio & pua mira memoratus: qui Atride supbiam seder: felide ferocem compescat: atq; eos auctoritate auertat exemplis moneat: oronē pmulceat. Similis apd eundē poetam cū in concilio grecoꝝ Agamemnon sopitis somno membris: q̄ de instru endo prelio uiderat efferret in medium. Hector fidem relatis cōsilians
E xercitui nō minus elognia q̄ reliqua omis miratus ferro & uiribus fuit adiumento: Eadem ratione Dux ille inclytus greciē nō tm imo nunq; si Ciceroni credimus optabat ut aut cui similes hiēr milites sed ut sa pientes similes Nestoris quod si sibi cōcederet nō dubitabat qn breui rpūe foret Troia pitura. Ad hec & accedit Socraticus ille Xenophon q optimū dicebat uel tribunos uel equitū prefectos elognia prestantes parare uel ora tores idoneos in contionibꝫ castrensibꝫ ad hibere qui equitibꝫ peditibusq; ui oronis & copia terrorem incutiant metu: cū meliores fiant sedet & & ad tranquilliorem partem traducant si qn temere conatan fuerint Nec alia ob rem. denigs Spartanos ille sapientissimus Rex & Imp. dicere solitus est: plures a Cynnea uerbis q̄ ab se armis urbes esse partas: nisi quod ait Euripis sententia cōfitar oratio: que haud hostile ferri cōficere pōt: De poetis & qui fru ctus ex eis & qui studiendi quibꝰ uepudiandi sint: C. III.

CVMQVE FINITIMI SINT ORATORIBVS Poete: Poeteq; Sapiori rpūe & inclyti Duces cū bellu inirent essent sacra musis de more ante psoluerent: utpote qui disciplinę uidissent & memoriter mandassent quo & facilius ac prōpte pticulis adessent & Laudes pyctian tum memoratu digna redderent: eos audiendos legendosq; cū inberēt penitus mentibꝰ esse opepretiū arbitramur maxie cū magnam speciem doctrine atq; sapientię pre se ferant. Cetera hi cū multiformes uarijq; sint Vt Tragia Comia Epia Melia & Iambia ac Ditirambia apudq; alios po etas. Alij censoria notatione digni. Alij habeant in pretio ut facile secerni possint ex his qui lectione nra digni: qui ue exigendi sint diuisionis gra dibus explicandū est: Poete atq; omes aut tm conciliande. auribꝰ

uoluptatis aue hortationis ꝯ ad meliores uite uarie gracia fabulas finxere
A uetus in ꝑmis mulcent uelati Scenica de quibꝫ nihil est aliud ꝙ dixerim in
ꝑsentia ꝙ quod Romani uetarent apd quos nunꝯ Tragedie siue Comedie
probate sua in scenis ac theatris flagitia potuissent: nisi cōsuetudo utre pa
reret. a rebo diuinis liberi patris Apollinisꝙ supro ꝓncipio. ab his. n. Trage
dia & Comedia sūpserūt exordiū: dictaqꝫ Tragedia ꝓrinde eodē nōie
quo sacer hinnus liberi patris. ut. n. hinnus ille fortia facta & Laudes
liberi patris concinebat ita & hec Tragedia nō nisi magnoꝝ & fortium
uiroꝝ uitia reprendebat uel ex uocis uastitate nōnulla que conatus rep
cussionibꝫ roborata talem sonū ualent efficere ut pene ab hōie nō ualeat
exire. erigit aūt in hircanos pedes: qa si quis inter pastores tali uoce pla
cuisset capi munere donabat: uel ꝙ hirco ornabat inter alia ꝓmia
eius carminis scriptor: uel qa eorum hirci plenū musto solent pre
mium cantoribꝫ erat: uel ꝙ ora sua fecibꝫ plinebant scenici ante usum
plonaty. ab Helichilo reperū. hoc. n. grece dicit. C. & hic quidem causis Tragoe
die nomen inuenit. Similis modo cū post longo ꝓpe Apollini nomio uel
Aristeo. t. pastoꝝ uicinoꝝ ue ꝓsidi deo sacra & ludi inuenti celebrant
circū attice pagos & uicos & ullas & compita ubi cultria gestientes hūa
nos actus lertissimis carminibꝫ uindebant sacer hinnus Apollinis canti
tus esset: qui Comedia dicebat ut opinor a pagis & cantilena cōposito nōie
uel a grece ꝙ est cōmessatū ire cantantes consueuerūt ibi ꝙ: sicut in sacris
liberi reprehensoria carmina reatui sed que nō reprehenderet nisi uitia
agricolaꝝ & mediocrium hoīum quoꝝ erat ille conuentus maxie Apud
grecos & ꝑmū fuit lege cōcessum ut quod uellet Tragedia siue Comedia
quodū ꝙ ludo salsa & facetia reprehensione cōposita ex dignitate ciuis
& utilitate corrigendoꝝ mores nōatim de quo uellet dicerent quos sua ꝓpri
bus profuit multa: cū unus quisq; caueret culpam ne publico spectaculo
derideret. Postea uō ꝙ uictor populus & ꝑus Athenensis postmodū leali
cus ꝓpit agros & urbes extendere & mulctadine ciuium auuere factio
nes & uitia tantoꝝ poete pro materia uitioꝝ actus reprehendere. ut &
ad nobiles usq; cōscenderet nec solum hoīes improbos in. ue. p. & sedituos
Ceteꝝ nōnullos uirtute ac magistratuū dignitate ꝓstantes. nulla Lucr
sua iniuria ut Neuius sepenūo in Metellos Lacesserent: atq; uexaret nobili
tas indignata legem dedit ne quis nōatim reprehenderet quēq; Horatius
ut lusit amabiliter donec tam sanus apram in rabiem uerti ꝓpit iocus
ac phonetas ire domos impune minax doluere cruento dente Lacessiti
fuit intactis ꝙ cura cōditione sup cōmuni qn & lex penaq; data malo que
nollet carmine quēq; describi hac lege fuit pena cū aliqto ꝓpe siluisset. a con
suetudine prisca deterrita nihilq; dictaret ruisse aliud genus dicteminio
adorta fuit: ibi. n. satyra supsit exordiū: que a satyris quos in ocis semp peru
lantes deos sanus esse uocitata est: & qui aliunde nomen ꝓtraxe putant. Hec
uer satyra eusmodi fuit ut in ea quis duro ueluti & asperis loco de uitijs sanis
tū sine ullo ꝓpriꝝ nois titulo carmen esset: quod item genus Comedie mlis

obfuit poetis: aũ in suspitionẽ poterãt aũbis uenisse illos facti deso
pisse in peiꝰ ac deformasse genꝰ stilo carmiñ Hoc igit malo exuti sunt
omittere satyram & aliud genꝰ carmiñ hoc est nouã comediam mue-
nire: q̃ quia q̃ impudentius ẽ couenientius licere uoluerũt aũ uide
rent suis dissimulatis & grata esse opprobria nõ ẽ hoiũ uerꝫ & ipsoꝝ
deoꝝ in scenicis fabulis sine a poetis essent illa cõficta sine flagitia eoꝝ
uera cõmemorarent & agerent in theatris atq; ab eoꝝ cultoribꝰ ut solo
risu ac nõ & imitatione digna iudicarent: quale est illud apd Terentiũ
P um Flagitio Iouis optimi maximi adulescentũ nequitiam imitatur? Quid
-n- ingenui uidemus aut uirgines ipse facientes aũ hec & fieri sine rubore &
spectari ab hoibꝰ libenter cernẽt. nõne admonebunt q̃ facere possint & in
flãmabunt libidine: quę usu maxie coarãt Ar Romani quid noxia
tum superstitione piemerent ut illos deos colerent quos iudebãt sibi uolu
isse scenicas turpitudines cõsecrari sue in dignitatis medꝰ ac pudoris acto
res talium fabularũ haudquaq̃ honoratiores more grecoꝝ Sed artẽ ludicrã
scenasq; totam in probro duxere genus id hoiũ nõ modo honore ciuium
reliquoꝝ carere: Sed & tribu amouere notatione censoria uoluerũt. Nam q̃
ibi actus musici & prudentissimi seculi dicta floruerũt grauitas subsequens
miscens ludicra prisoꝝ inuenta traxit ad uitia & q̃ honeste causa dele
tationis repti: erat ad uoluptates corporeas properantis mentis impu
lerunt quo factũ est ut paulatim honestissime disciplinę improboꝝ con
sortia fugientes uerecunda se exinde cõsideratione subtraherent Et
consulere id dem Quid ẽ aliud q̃ libidines edocere & instigare histrionu
prudentissimi motus: quoꝝ enervata corpora & in mulierũ incessum hi
tuq; mollita impudicas feminas imodestis gestibꝰ mentiunt? Quid de
M immis dicerem corruptelaꝝ impudicitieq; omnis disciplinã humanaꝝ rez
imitatione pferentibꝰ qui docent adulteria dũ fingunt & simulatis stupris
eruditi ad uera: q̃ si nullus scenicas ad honores daret locus consentaneum
uidet: ut ipsi poete talia fabulas cõpositores qui duodecim & tabulas lege
prohibente famia ledare ciuium nõ minus q̃ scenica actores habeant electi
Plato & aũ recte formaret qualis esse ciuitas deberet quã fingit quaq; opti
mis moribꝰ & optimo rei p. statu tang aduersarios poetas oĩs? Homerꝫ ti
exapiens quę honorabiliter admouet famã ei cõstituens & ungenta super
fundens urbe pellendos censuit: ne rectam opinionẽ de deo fabulis prius
destrueret deoꝝ inuitas indigne ferens animosq; ciuiũ talibꝰ lectionę
fucari corruptiq; Haec illud q̃ apd Lacedemonios ꝑsimile probat: qui Ar
chilochi poete libros e ciuitate sua asportari iussere: q̃ eoꝝ patꝝ uerecũdi
patꝝ continentie ac pudicam lectionę nõ uirtutũ semina sed labem quãda
potius & iuuentutis corruptelam uiamq; ad obscena singula pstruente
arbitrarent: His proximi sunt qui auditu & mulcent sed illecebris ac
fedis amoribꝰ referti luxurię oĩ & intemperantię legem pferentes:
Q uales Marsum pedone Eduum Petulicũ Porcũ Theuiq; Lacedemoniu
Memmium Titydem Cynnum Cornificiũ Anserem Florentium Seruium

Gallum Catullum Callum Propertiū Tibullū Apiū Mulierem Lesbiā
Nasonēq; postremo oūm Latiaūssimū siue M. Valerium Martialem &
qcq; Melicos siue Lyricos Iambicos siue Dithirambicos erit huiusmodi
dictū licentiūs ac procatiūs uideat: Cum hos oūm libri potius ueneris
militiam: q; Martis studiū & instituta pstruere uideant Molliūt eim
fortissimos horum animos dulcedine sua: & ita molliūt: ut no leginē
modo sed ediscanē Sicq; ad malam rei domestice disciplinā uitiisq; com
cū acsserint nerui uirtutis omis eliduntur. Sunt cpia alij qui suma ui elogii
tie carmisq; pcellentia pturpia licet & indigna nonūq; effluant p plu
rima tñ ac maxia pclarissimos Duces bella memoratu digna sub honestis
rerū figmentis ac uelaminibus ad uirtutis optimiq; demiq; uite genue
propius uidenē accedere. hi sunt qui supplitys & pcnis improbos homies
utrius terrent agitandq; terroribus Eos qui econtra iusta probiq; fuerint & ob
patriam pugnando uulnera passi: quiq; sacerdotes casti dū uita manebat:
uiq; pijs uitel & phebo digna locuti inuentat: aut qui uitam excoluere p
artes Quiq; sui memores alios fecere merendo Purosq; impatabiles & beatos
in celū prouehi uirtutū meritis uel in cimpos queda fortunatos rapi hij ubi
mita uoluptate fruant Hoc in genere cū milti nobis occurrāt poete oūm
clarissimi Homerus & Maro primi se ingerūt Apud illu nāq; epepretiū
est audere: que prouisio Ducū in bello. qui aut alius aut fortitudo militū:
q insidiaq; genus uel cauendū uel inferendū: que deinde mentio & con
silium: & genus Eneas precio Troianoq; Dux grecos magna ui pulsos in ca
stra redegerat: cūq; audatius surgeret ac iam rotū agmen obijceret castris
adiolat ad eū Hector & sensim circūspectaq; agere monet Affirmans eū
qui exercitū ducturus nō tam audacem q cautū esse debere: Qd qn exi
stimandū est pferendū ab Hectore audacissimo tradituū: tu te Sigismun
de cecū uersa atq; puolue Apud eundem & poetam Iris siue somnius ut aly
interpretanē none ad Atridem missus cū dormienē cōgisset corripit eum
uerbis negatq; dormiendū esse cui tot populoq; tot gentiū salus cōmissa
est: ac tantas; demiq; rerū incumbit prouisio. postremo cū uebo dubijs &
afflictis spectatores deligendi sunt: qui noctis in tempestate silentio castra
hostiū penetrent: None Vlysses mihi cū Diomede deliquīt ueluti cōsiliū
& auxiliū: ueluti mens & manus: animusq; & gladius Quisq; sigr cōcinatem
aut imp. sūmus effici uoluerit Achillis aut Agamemnonis se simile fieri
cupit is se in huius poete disciplinā tradat: libriq; de manibus nūq; deponat:
& ab Alexandro sicut ex ipsius pcipi pot epistolis factū fuisse prodītū est: Is
.n. Rex dicendi legendiq; studiosissimus Iliadem quā rei mil. utilitatē existimare
solebat & appellare Aristotele exponente pdidicit: eam semp una cū pugi
one sub puluino iacentē tenere solitus: qui iudem qui eundē poetam facere
ausus sit ex hoc maxie liquet Hic .n. cū inter spolia Darij Regis deiecti ungen
torq; scrinium repperisset auro gemmisq; expolitū: ac eius scrinij uarios usus ad
mirat ōtaret: Immo inqt libros Homeri custodie det ut pretiosissimū hu
mani animi opus qmaxie diuina opa cōseruet. Apud hūc uo. huius quēmodo

dicimus Homeri in ōib fere emulū Maronē decesse ꝺ ꝑ̄ auus poesim nodu
mancū: Ceteꝝ tenuis pene rei mi· esse disciplinā nō dubiū est in belli ꝑ̄ra
ptatisq; diuisam. Quod & si satis diuini opis cuiꝰ cōtēr initio apud eos fēt q
mentem eiꝰ enucleatius ꝓcuptatē potissimū est intuert. Nam si militā
ris iustitiæ formā & tremendū cōsulis impiū ab eo querit occurrit illico tibi
Brutus in ꝓmis. deinde Torquatus tragicis falsabo timo ceuis securibꝰ in filios
patriam & rei bellicæ disciplinā acerrime iudicantes: Si fortitudinē ad
erit apud eundē Horatius ille cocles qui pro ponte subluto stans minitantē
forsennā exercitūq; eius: qui grauissimo bello Romanos urgebat ausus est
& potuit dū pro salute patriæ dimicat donec ponsipse soluerēt aggerē in
arcendo hoste substinere: Si luendis pigulis publicis puera puicula Decij
pyrrho tē. ut illis cadentibꝰ & nam deoꝝ sanguine suo placantibꝰ Roma
nus liberatē exercatus: pterea Camilli victoriā de Gallis Cossi clarissime
uel certat Fabricij & Curij uictus tenuitatē eoꝝq; diuinā & cōtinentiā Fabij
moriam & plurima huiusmodi in bello & pacē nō minus egregia mentē subē
untia: quę eia poetam nobile minime latuere dicente hinc rea musis aius
diu mollior etas (mos) Eequē mittere leges: Nec desinat unq; tecū grauia loqui te
cū Romana uetustas Antiquos euoluę ducēs. atuesce futuræ militiæ Latium
retro te confer in eium: Libertas quesita placet: mirabere Brutū. Perfidiā
damnas: metu sanabere penis Triste rigor: nimius: Torquan respice mores:
Mors impensa boni. Decios uenerare ruentes. Vel solus q̄ fortis agat: Te ponte
soluto: Oppositus coclesi: Muti te flāma docebit Quid mora prospicat: Fa
bius Quid rebo maxeis dux gerat: Ostender gallos strage Camillus: Discā
his nullos meritis obsistere casus: Prorogat eternā fortia ubi punica fama
Regule successus supes aduersa Catonis Discat hinc q̄ pauperas sobria possit:
Pauper erat Curius secrem cū uinceret auro Pauper Fabricius Pyrrhi cū spē
nerer aurꝝ: Sordida Serranus flexit dictator aratra: Lustrate lictore cass
falcesq; saligni positis affixi collecte consule messes: & sulcata diu trabea
to rura colono Preterens itaq; reliquos ee nisi exteros nonullos Tyrrheiq;
Lacedemonios poetam ac ducem. dicam in ꝓmis cuius cōposito carmine
& pro concione habito tanta ui animos deuctis Messanis deniq; cōcursu
est: ut raro unq; cruentus pyrrhi ecarserit tamersi eribus antea cōflictibꝰ
Lacedemonij a Messanis fuis metuq; piculi propterea territi certamine de
sistendū arbitrarent. Thucydide pterea none que imperatorem Atheni
ensem in exilii egere tragediam. cōditore reuocauere Athenienses deinde
maxia belloꝝ tempestate ꝓmoti duos duces nō abire deleqere piclem spectare
uirtutis suę. & Sophoclem tragediaꝝ scriptore qui diuso exercitu & Sparta
nor fines late populati sunt & mitat Asie cuitates Athenienses impio adiece
runt Quid Diopitem & Menesthei Leosthenę & Charetę subticeo none hu
ius artibꝰ & ira belliæ pitia amplitudinē adeptos scimus rem. p. Pericles Aristi
dis & Solonis more gerendo utpote omi ex parte absoluta & utriq; excul
ptam & idoneam Quisq; n. horꝝ utroꝝ iudebat ut inqt Archilochus Ex
mauorte deo gratisq; elyconę camenis Assiduus cultor munus utriq; tenoꝝ

A pud agrestiores deniq; barbaros & nationes nonnullas ut apd Gallicas tam il-
poete eiq; sapientie cedit ita marsq; reuerere musas ut cū instructa dae ecer
citus seductis ensibꝫ iaculis; iaculis propinquis no solū amica uerꝫ hostes q;
eorꝫ interuentu a pugna conquieuerit: De Musica & inquo cum re Mi
litari commercium eius sit: .C. IIII

DISCIPLINA AUTEM CANTUVM ET MODORVM
quā musicen dicūt nō minus in studio erat: q; dicendi emulatio
ac nitor: Ipsa nāq; moduli suus & numeris instituto erat ad ingē
nuos animi mores tatione moderandos: & stimulus quā ad eū conatandum
& ad impetū qi furentē atq; strenuum inducendū Etenim cū hec ipsa disapli
na sit in modos siue tonos numerosq; distributa repente ut dissimiliū cōcordia
quā armoniam uocāt distinguē: Sic audientiū animi disponunt ad unū
quēq; ipsorꝫ: ad alios quem cōpositi & mediocriter: ut ad Dorium: quē furenti
omes cōstantem ac firmū esse moreq; cōtinere uirilem prudentiq; ac castitatis
auctorem. ad alios uolenter: ut ad eū qui phrygius est qui ita exacerbat distra
hit rapitq; animū ad pugnas: uotiq; furoris inflamat ut uix apd sese esse ui
deat: quē ad modū de pythagora scriptū est: qui uinolentos ac debacchantes
adolescentes sub huiusmodi sono incitatos spondeo succinente ad cōpositē men
tis tranquillitatē reddidisse: Nam cū mulieris cuiuspiam dilecte domū uel
leēt ambuere: foresq; pfringere: ubi pythagoras intellexit tibias phrygiq;
modo sono adolescentes raptos fuisse & nitoꝫ psuasionibꝫ cepit nolle desiste
re mutari modū precepit: atq; ita tarditate modoꝫ furentē illoꝫ petulan
tiam consedasse Simili modo de Thimotheo milesio inuulgatū est: qui cum
in Alexandri cōuiuio esset & hūc quē frigiū diximus modulaue usq; adeo
eū regem excitasse ferē: ut ad arma capienda prosiliret: atq; inde ad cōuiuia to
resq; epulasq; reduxisse modulatione mutata Cuius & ferūt Alexandrum
Xenophonte canente manū ad arma misisse Suis & modi alij diuersoꝝ &
ydiomatū uocabulo designati: ut Coliusq; qui animi tēperatiores sedat sonoq;
tim placatis attribuit lasaus qui intellectū obtusis acuit & terreno desiderio
grauatis celestiū bonoꝝ appetentia opator indulget Lidius qui cōtra nimias
animi curas redtaq; reptus remissione repar & oblectatione corroborat: Ri
dem .n. & innumeris dicendū cū & alij morem cōtinent gratuus Alij uero
tarent Alij Liberaliores alij uolentiores afferūt motus: quo fit: ut morum
animoꝝq; uarie mutationes fiant Nam si numeri modiq; ad mentē usq;
puenerint: eque animū atq; ipsi sunt affiant necesse est: Ideo lasciua mol
lis dissolutaq; mens mollibꝫ & impudicis modis delectat: aspior rursus duri
oribus gratulet. mediocribꝫ aūt que mansueta: Ex quo intelligi pōt qta sit
nobis cognatio cū armoniis modulationibꝫ: cū & mlti q; sapientiū dixe
runt Alij dem animā esse armoniam. Alij ut Plato mundū am musica cō
uementia fuisse cōpactam: proinde nullis dem qui sapientiam profiteretur
curam musice qui etas illa recipiebat defuisse Cū pythagoras eius inuentor
atq; eū secuti aliquot precepta phi imbibitam & assūptam a ueteribꝫ opinione
cuncta cōpleuerint mundū hūc quattuor elementis ea resonantia esse cōfectū

qua postea sit lyra. Ad similitudinē uere testudinis imitata cuius Mercurius
ꝯ neruꝰ trīū cordaꝝ trīū anni tempoꝝ instar regione traduꝫ Tres.n. insti-
tuit uoces acutam grauē & mediam. Acutam ab estate. ab hieme grauē. a uere
aut cūnoꝫ mediam. tantaq; proinde utilissima procuratiē Astronomi iter
stellaꝝ requirendā esse putauerūt ꝙ suadentes celebre esse musicā. qm lyre for-
mam cōprendere potuerūt inter Sydera collocatā Detractoribꝰ aūt & hu-
mile & abiectū huius disapline exceratiū esse dicentibꝰ quod diuꝫ sordi-
dos hoīes ac uiles musicam exercere haudquaq; difficile est respondere
si spectes quibꝰ modis & instrumentis & quousq; illi indulgendū ab his
qui ad uirtutē ciuilē eruduntē. Cū usq; ad aliq̄ discere & exercere ho-
nestū sit: atq; modestū ad extremū usq; prosequi & ab illius illecebris cu
pi turpe atq; indecoꝝ & cū nihil uetet modos quosdā & instrumenta
musice illud quod diuꝫ efficere Clarꝫ est opportere disciplinā eius neq; im
pedimento esse ceteris opationibꝰ neq; corpus molle & inutile reddere
ad bellicas ciuilesq; exercitationes ꝙ utiq; fieri si neq; illis tpis mltū imp
rtemus que ad certamen artis ty ptinēt. neq; circa admirabilia quedā
& supuacanea. Sed eousq; ut gaudere ualeamus probabilibꝰ modis & nō
cōmuni sensu musice solū ut turba uulgi seruoꝝ ac puerorū. Cū aūt sonoꝝ
qui materies cantilenaꝝ est: ut formē colter esse naturā quod nīū musicꝰ
numerus efficit: cū aut scalaꝝ uoce edit sicuti eoꝝ est: qui fidicabꝰ canunt
aut spiritu sicut tubaꝝ & tibiaꝝ aut intentione & pulsu sicuti in neruis &
citaris & tympanis: & qbusdā alijs que concauā ferendo canora sē Ex hīq
sit uoce modus qua decens sit ḡgs ingenuꝰ peregrek in ea uersat: ex Philippi
& Catonis sententia intueri licet: Hic n. qa sib usū est bene cantare nō se
ij bōs esse nimiꝝ. M. Senatore no ignobile spectaculū & fescenū uocat
I lle uō in institutione ad filiū aū eū accepisset suaueꝫ quedā in loco ocmis
se: urbane est obuerꝫatus Non te pudet? Inquiens quod ita pulchre canere
scias Satis est. n. Regi canentib audiendi ocio supesse: At ꝓmultū dem uider
imptui musis: si ceteris his de rebꝰ cōcertantibꝰ spectatoriē ipse tm se pigbꝰ
at. Cū nec ullius unq̄ ingenuus adolescens cū ipse iouem sit mturus phidi
am se fieri cōpuerit. neq; polycletū & si uehementer eoꝝ opa sit admi
ratus. Et q̄q. hoc ardens musice studiū nō hoꝝ quos modo diximus diuoꝝ
pnapū mentes inessent: Inuasit tm & occupauit aliquoꝝ animos pessimoꝝ
Gai maxīe: qui adeo cantandi uoluptate efferebat ut ne publicas dem spe-
ctaculis temperet. L. Sylla uir tanto nōis optime & cantasse dicit. Nero qua
uocis curam habuerit cōsetunde uel augende nemini dem mediocriter
erudito in dubiū uenit. neq; ab his id iniuria factū quispiam forte dixerit
E sse.n. haud dubie musice pars hec potens mulcū & effectus eius supra fidem
uanj cū mteos ad letitiam mane ad amatoria carmia ad reliquas uolupta
tes illecebras mteos ad uirtutē sanctū & deuotū gradū. pulsq; nōnūq̄ La-
crymas moueat. que uarietas mduerlas sententias magna & sanctoꝝ patrū
traxerit ingenia. Nempe Hieronymus canendi studiū improbasse uisus est. cū
inq̄t Deo nō uoce sed corde cantat. Nec in tragedias medii gueꝝ & fauceꝝ

medicamie leniende sit ut in ecclesia theatrales modi audiant. Vnde sit plerusq;
Gregorio ut in isto ministerio dei blanda uox querat cognita uita negligatur.
Et cantor minister dei moribus stimuler cū populū uocabo oblectat. Ambrosius
pietatis apperens: ut caneret instituit Athanasius uanitatis fugitans canendi
usum in ecclesijs eū approbat: qui tam exiguo uocis flexu fit: ut pronuntianti
uicinior sit ne uoluptatis aut uanitatis. aut lasciuientis & prosilientis uocis luxu
affectuq; stupentes emoliant. Augustinus difficile hinc inde sibi negotiū dubietate exortū intuens ita fluctuo ingt inter periculū uoluptatis & experimentū salubritatis magisq; adducor ne dem irretractabile sententiā proferes
C antandi deo cōsuetudine approbare in ecclesia ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectu pietatis assurgat: cū eū mihi accidit ut me amplius cantus q̄ res que cantat moueat penaliter me peccare cōfiteor: & eūe mallem non audire cantantē q̄q̄ alio in loco apte denunciet nos nō pp̄ superstitionē prophanos debere musicam fugere: Siquid inde utile ad intelligendas sacras scripturas capere potuerimus. nec ad eos theatricas nugas conuerti si alios de scripturis & de organis q̄ ad spiritualia capienda ualeat disputemus: neq; n. & litteras discere nō debuimus Quia eas deū dicūt esse Mercurij: aut qa ustrine uirtuti templa dedicarūt: & que corde gestanda sē in lapidibus adorare maluerūt propterea nobis ustrine uirtus fugienda est. Qui nō ex spiritu & our sit modus nō aliter improbandus nobis erit: ac de Minerua & Alcybiade rationabiliter testante antiquo. aiunt n. illam tibias reperiendo eas abiecisse ob deformitatem oris insensam. huic uō ab auunculo picle tybias studio tradito similē obrigisse: qui eū ab insigni tybicine ad idipsum. accito oblatas tybias ori applicuisse & collecto spiritu genas inflasse. q̄aduersa ultus deformitate erubuit & abiectas tybias aspernatus fregit meritoq; retinere licet etate exemplo esse ut totius populi cōsensu extunc Athenis tybiare usus quo post victoriam contra Medos assumpsit & receptus adeo fuerat: ut ingenuj omes adiscerēt improbaretur.
N ec Athenienses modo: nec ueteres illos celebratissime quondā grecie que postea ltalia dicta est uiros illustres solū sed maiores dij uiros multasq; aliarū nationū & populos fides & tybias solennibus epulis choris & conuiuijs adhibere ueteres instituta fuisse compio: eū illos laudes qui fortiter pro patria occubuissent & eos uituperationes qui meruisse detractasse cantu & tybijs prosequerentur quippe que & ludis esset pariter cōmunes & luctibus Ouidius tybijs ueteres tybicines usus auos Magnus & in magno semp honore fuit Cantabat pharis cantabat tybia ludis Cantabat mestis tybia funeribus Et quāq; ab ingenuis & grauibus illis ad meritibulos questa heluones lenissimos & sordidissimos est huiusmodi tybiare studiū ut antea forte prolapsū apd̄ maiores in nationes & bellicosissimos populos in conserendis bellis ueluti disciplinā quādā militare fuisse militem costat exemplis
S partiatas. n. milina in primis id modū ad tybiā profitebatur nec adhibebat ulla sine modulo Anapestū pedis cohortatio Itaq; illos aspectus pulcher erat & formidabilis qui & numeris ad tybiam incedebant neq; phalangis ordine miscebant neq; animis turbarent sed mansuete & hylariter a modulo in discrimen inducrent eū certū audeat neq; metū neq; furore nimiū in illis oriri posse qui ita se

habuerint sed firma potius & constantie animi magnitudine spei audentiores del
mixti Nec alr lydos Alcaeus & Sappho suo bellu Mytilenis inferente mire pyrrha sol-
tos accepimus: cu nos solu inter pugnandi exercatus acies tybianes habuerim: sed si
stulatores & fidicines & Cythonistes unde no tybia sed Cythara q magnifica ac du
er singlos eos bellicos actus regente no ad re fecisse meminerim Nam uelut Luc
nicius ille poeta inqt Sarpit & in ferre cytharę sonus ipse canore Simili modo Lus
trani qui & bellos fortissimi hinc bella ad sonu ac numeros aggrediunt peana cu
hosti obuiam cantando Et q aliud in nisi lectionibo litui siue cornua tube classici
bicane siue tympana sibi uoluit. q ur & in bello progressioni & item recepti cant
aue nimis remisse excitando aut plus iusto concitatos reuocando q poetare ma
ximu minime fugit dicente Circere uiros Martios accendere cantu Nec
cantu solu accendi remictiq; uiros animos constat uero equos quibo doctissi
tranea inest ut uniuersis Sibaritani exercatus equitatus ad symphonie cantu
saltatione quada moueri & exerceri solitus inueniat Ceroc Sigismundes andul
se qui expulsu & fidicu intentione fit modus quo pacto ineo quisq; agat pluri
mu refert Nam si uti re cecii dugn solet sapientissime pnocpl posit magnas cu
ras difficiles & illustres bellos occupationes relaxandi & reparandi animi
gratia uel amicos uel pp uirtute quis agat no illiberalis sed modeste abhis alid
uoluptatis assumer. nec absurde hanc musice partem bellice fortitudini coniunxi
re qui expulsu & fidicu intentione fit modus quo pacto ineo quisq; agat pluri
mu refert Nam si uti re cecii dugn solet sapientissime pnocpl posit magnas cu
ras difficiles & illustres bellos occupationes relaxandi & reparandi animi
gratia uel amicos uel pp uirtute quis agat no illiberalis sed modeste abhis alid
uoluptatis assumer. nec absurde hanc musice partem bellice fortitudini coniunxi
re quispiam. Admirer Mercurii maxie imitandę qui palestra docuit & Lira
pmus inuenit: qui uo id ipm pp alios sit audientes oblectet sepe uti uidebit fur
pirer ac indecore agere cu finis cuius gratia fit improbus sit & merito improban
dus uisus: nec alr q quomodo mitra instrumentoru annquoru improbata sunt ue
luti pentades & Barbiti & que ad uoluptate audientiu intendebant ut Epeha
gona & cucta que indignę pira manuu gesticulatione tenta: profitendu puto
no hac que istis instrumentis columur omi dedita opa percipi & que intheatri
olim & inscenis efeminata & impudicis modis infracta no ex parte minima
que ue nec fera nec uaria sit: Sed simplex moiata prudens mascula atq; mo
desta & qua Laudes fortiu canebant qualesq; ipsi canebant cuiusq; qui time
fuisset ignarus quisq; ille esset habebat indoctior: Ad Themistocli Alcęo quoq;
Imperii clarissimo eo q lyram inter epulandu recusasset accidisse Cicero
testis est Epaminunda uo Thebanu hanc fortissi in primam declinarem
pyrrhe fidibo conanente accepimus & Achillem. Homerus inducit Apugna
redeunte in hac re acquiescere solitu no amatoria dem. sed uiroq; fortium
gesta modulante Ouidius huc no modo sed Alcydem fidibo docu musicisq;
instituta disciplinis his uerbis expressit Ille manus olim missurus hectora le
to Credit & lyrici demisse modis Venerat Alcydes exhausta parte Laboru
lusisq; restabant ultima pene uiro Nero uo gru studio cytharę dedituf fuerit
incredibile dictu est: Cum neq; q̄ q̄ omiserit eos que cuis generis artifices
& industria facentare solent. Id uo cuiusde studii penitusq; ridiculu q nocte illa
que sibi uite fuit ultima interuisse inter querelas quas uicina mors & pressens me
tus dolorq; dictabat exercitus atq; miserabilius no q ceteris q tan
tus musicus deplorer defleatur infelix. mitra pyrrhea possent Hadriani Alexandri

Sacri

Seuerj & aliorū maiorū exempla in medium proferri sed uerebor ne si nimis in singulorum enumeratione diutius immorabor aut obliuisci esse propositi uidear aut eandem loquacitatis increpitam.

De Artimetica & militari Geometria :: C. V.

DIGNVM & consentaneum proptereā usum esse eas disciplinas attingere que Geometricis nūeris rationibus & multiplicationes hīt notas & magnū nāgs adumentū afferūt ad eorū que supra nos sunt rerum naturamq; explicanda maximū. ad ea quę infra. ut ad locorū interualla edificiorū magnitudines profunditates. aquarū instrumentorū quorundā infra scriptorū artificia metiendas: quia rem: Vt est huiusmodi genus nimis soleret. atq; solicitū Caldeos primū inuenisse & Egyptios nō dissimili feruore calentes transtulisse meorant: qui ratione huiusce discipline generalis colligentes adhęc oīa que diximus quęcunq; potuerūt ex aliis contineri aptam ita esse docuerūt ut ea sine qua nihil horū possit. ad agnitionē uerissimā puenire. Eudoxū & Archytam incohasse uarijs eam formis ac celaturis illustrantes memorie prodidū inuenimus Hinc artis obscuratis pectoribus ingenij latentes rationes obductas propositiones demonstrationesq; pspicuis ac instrumentorū exemplis inuulgarūt amboq; incōparandis produxerūt instrumentis semiscripsi quibusdā lineolis figurisq; geometricis machinamenta formā rei. Quocirca in eos molestę conatus est Plato: q doctrine huius tante dignitatē ac prestantiā sustulisse: que a cogitatione & rebus incorporeis. ad sensibilia quędā prolapsa esset. qui ad sui usum corpore & mercenaria indigeret inertia; Inquit repostam. porro ac minificam. q Archimedis & Scopine siculi a Syracusis industria nobilissimis artibus scriptoribus fuisse spectatū. atq; probatum nō ambigimus. Multa nāgs organica & gnomonica nūo naturalibusq; rationibus inuenta atq; explicata posteris reliquerūt maxiam sibi gliam pręceteris uindicantes: Archimedes preclare Lirei conoidū que orbis & globi celestis inuentor Erat. n. ea tempestate obsessis dura obsidione a Marcello Syracusis uir ille huius discipline studio Ante alios oīs & doctrina pręcellens. admirabilior ēt artifex fabricatorēq; muraliū. ac bellicorū tormentorū. quibus uaria missilia genera & imense magnitudinis sitra incredibili fragore & celeritate uiolata uexare hostes leuiq; momento labefactare muri & menia quatiunt. quibusq; usus. ad obsidionē patrie propulsandā aduersus Ro. exercitus & Marcellum Ducem unus Archimedes extante urbis ciuium nūo haud dubie tardiorem effecit. Quam tarditatē cū Marcellus tandē urbe potitus victorie sue magno impedimento fuisse compesset: eius ēt egregia opa delectatus cū eam urbem diripiendā permitteret discurrentiū militū furori. unū de ter militibus ciuium intra donandū excepit Archimedem. pluris illum merito q̄ unuersū populū facienś Cereris in tanto tumultu: ipse captę urbis inclitarisu esse potuit. dum artis sue lineamentis & formis quas impulerat ille descripserat totus incumbit. Intergressus interea unus ex militibus Romanis inter rapine stim & imperatoris precepti memoriam. extendunt sancto mucrone supra uerticem. cogitantis ut nomen suum ederet. ubebat. Sed is cui oculos atq; animi ingens animi cura conclusserat ferociter pcinatus. & quisnam ille esset scisitanti certum aliq̄ respondere non curans opposita quinimo ēt manu ne pulueren sibi suum confunderet obsecranti multa cōemptione irato trucidandi sui causam prebuit: Cuius morti miserat Dux Ro. immunitatem frustra sibi destinatam.

in affines eius transtulit sibiq; q̄ unicum superat fieriq; potuit funeris ac sepulture
curam exhibuit huius etiam sepulchrum spera & chilindro in summo eius sculptu
& incisum multo post tempore disiectū & suis etiam ciuibus incognitum inter
densissimos uepres obsitum se reperisse & ignorantibus indicasse dum in Sicilia
questor esset Romani princeps eloquij Cicero gloriatur Hoc itaq; modo hisq; au
ctoribus oblabantem passim & inuulgatam artis huius immutationem fabri
candorum industria machinamentorum a Geometria delapsa conspicatur ac
diutius a philosophia neglecta una militaribus ac mecanicis artibus instrumen
tis huiusmodi enumerata secernitur

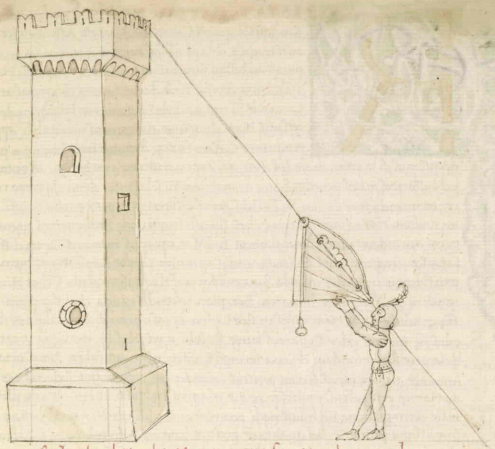

Inanis pila plumbea uel enea manu cum ferrea in hunc modum que in aquam demissa continget in profundum trahi quod ubi retigerit mox resiliens sursum ascendet vbi igr immergi ceperit computa in immersione ipsa tpris momenta moxq; Lanceam demittens pedum alti tudinem uel cubitorum quantitatem distribue & sane quod in minori aqua fuerit inuentum in omni maiori copia Index tibi ac certissimus testis accedet:-

LIBER TERTIVS.

De astronomia uariaq; pquirendoꝝ futuroꝝ arte siqua est: C..I.

ESTAT AVTEM NOBIS Sigismunde pro-
fundissima quanda Matheseos hec est Astronomice ratio
onis tradere disciplina: qua multi opportunam maxime
putant ad bellorum futurorum euentus denunciandos: Hanc
ngq; inter ceteros si nō docuit sectam cū ceteris attigit
Lucanus cū inmoriē urbis deflarberet bellūq; cuncte ne-
cessitatis huius disciplinę argumenta ineuitabile appro-
pinquante Cęsare futura denunciaret: Innuit n. poeta
doctissimus si in poēta dicendum est qui uera narratione rerū gestarum ad oratores
uel historicos magis accedit Saturni maliciam cū solus in sui domicilij trono resider
ret euomenda fore cū inge- ti cladis genus o superi: qua pestē paratis seuitia: extre
mi multorum ipsis in unū conuenere dies: Sūmo si frigida celo Stella nocens nigros Sa
turni accendever ignes. Deucalioneos fudisse aquarius hymbres Totaq; diffuso
latuisse in equore tellus: Si seuum radijs nemeum phoebe Leonē: Nunc premeret
toto fluerent incendia mundo Succensusq; tuis flagrasset currib⁹ Ether Hi cessant
ignes: ei qui flagrantes minacem Scorpion incendit cauda ebeluisq; puris Quid
tm̄ gradiue parat Nam mitis in alto Iupiter occasu pyrois: uenerisq; salubres
ydus hz motusq; celer Cyllenius heret Et celū Mars solus hz: cur signa meatus
deseruere suos: mundoq; obscura ferunt: Ensiferi nimium fulget latus orionis
imminet armos rabies ferrig; potestas cōfunder ius omē manu: scelerisq; nephan
do Nomen erit iustus: multosq; exibit in annos hic furor Jn hac igr rerū alterius
mas cōtemplatione sic huiusmodi occurrer quo talū curiosi uerum scellas posi
sint assequi positionē uel qualitatē presentis temporis & speculationis sue iocundis
simū fructū: capę tanta compleri uidenē uoluptate: ut nīa hec oīa externa pre
cipue ac fortune munera quę singuli tanti faciūt tanq; exigua & minima abeis
cōtemnant Ex hac n. reliquaq; pquirendor⁹ futurorū arte si modo aut ulla est: po
tissimū uatissimis cuncti ludibriū clarissimor⁹ phos sūmorūq; uirorū cōspectui
uidemus ingenia ngq; Democriti totius pene terrarū orbis peregrinatio fuit: patri
monijq; amplissimi dissipatio Platonis Pitagoreq; capriuitas & Pythagore longa
ad uarias gentes peregrinatio. Hostanes uō & Empedocles ad rabiem nō auiditate
modo: cuius papiende gratia nauigauere exilijs uersiq; peregrinationib⁹ hanc ue
uersi predicauere: hanc in archanis habuere: qq; audiuertam preter hos sūma
q; litterarū claritatē gliamq; ex hac ipsa abditarū pueritigatione rerū antiquitus
& pene semp spectatam atq; pentam Talem dico Mylesium Anaxagoram Gla
comenū Zenophanē Colophoniū Eudoxum Calistū Metonē Philippū Euche
menone Aristhū Hiparcū Adde his Socratem Zenonē Diceatū peripateticū
Crisippū Cleantem Chrysippū Antipatrē Posidonium atq; Panetium plurimosq;
alios quos uoluntaria paupras in uarias cōtumelias q; ppensio labor⁹ pretereat
nimer⁹ uigiliar⁹ algoris estus mediq; suscepto memorat: pro quib⁹ eor⁹ aliqui
cultus & honores diuinos uel diuinis pares meruerūt. & omēs qui semp uiui cōtem
pserāt laude etiam & imortalitatē nōis mortui cōsecuti sunt Nec uō solos phos
in hac rerū futurarū cognitione tm̄ studij & diligentię cōtulisse Sed omēs fere
nationes potentissimas uersp. Imperatores q; maxios clarissimos regesq; & principes cede

mente & sententia excitisse ut his fine: que futura promittunt: que uatia milti for
miaq; sunt. ad maxias uel gerendas rūq; sibi tute accedendu putarēt in qua re pmi
occurrit Babylonij & Egyptij: qui q̄m neq; domaliss regrebant pp aeris quali
tatem neq; ullis in ea regione nubib; subtrecit celu solis & lune uarios cursus
& metus sydeȝ ac effectus: solo usu egregie notuere atq; inuenere: cū ei sepius
ac liberius cęteris intuerent Chaldei deinde una cū Assirijs diuina celi obser
uatione sumo studio meditanoeq; sacntiam excudunt effecisse: qua maxime
reliquis antecellerēt dicente Lucano. Quis noscere sibi ss fata queat: quis prodat
auer: quis fulgura celi seruet: & Assiria seruet sydera cura. Auspiciū aut disci
plina quo pacto in oem causa diffusa sit puenerit; ad Thelmesum reliquissimam
urbem in his & in aliadueretndis ostentis curiosam atq; diligentē no facile dixe
rim. nec quale transierit ad Thessalas urbes: qua & ipsam Britanni tantis cerī
moniis obseruasse dicunt: ut dedisse persis uideri possint: apd quos Magos doctis
simū horum genus Egyptijs antiquoiref floruisse Cicero refert est & Aristoteles
in pmo de phia libro: Druides habuit quondā gallia religionū suarū interpre
tes: qui sydeȝ celiq; motu. de terre mundiq; ambitu & forma de imortalium
deoȝ uī prestare ac uoluntate disserebāt. Et auguriis partim. ac coniectura
que essent euentura se scire profitebant: Quoȝ disciplina: q̄q in Britannia
repta atq; in galliam translata esse existimet: post tm: qui diligentius eam
rem cognoscere uoluerūt: eo discendi causa profecti sunt ubi annos nonullos
duo de uiginti & ultra consupsisse meoȝ proditū est Diuinatoribus & utunt
& gaudent qui apd eos tum auguriis tum sacrificiis futura prędicunt: quoȝ pluri
mi existimant omi eis opem pantre plebe cū de rebus magnis consuluit mirabile
mredibileq; seruāt cōsuetudine iugulat. h. esse hoiem quo deadente tum ex
casu tum ex membroȝ lacertatione tum & ex sanguinis fluxu ex quadā anti
qua rerū obseruatione futura norunt Gigna uo suum bonaȝ artiū nutrix ut
aliquo nullam unq; coloniam misit Sic nullū q̄. belli genus ab ea fine suoȝ
numine deoȝ cepeim aut suscepti est. Quid Hetruria none est oȝ inuentrix
fuit & portentoȝ ac fulguȝ interpres hinc pp et uel a Thure & sacrificio o
uel a sacrificio ritu lingua gręcoȝ Thusca cognōiata Phryges pretereo: qui au
guria inuenisse credunt Cylicum & Arabum Pisidaȝ deinde Lanphylie: &
Umbre gentē missam Facio huic uni cognitioni semp intentam: Hec de ua
riis gentiū nationib; nūc nobilia rerū publicaȝ subtexant exempla In pmisq;
A thenienssiū ac Lacedemonioȝ Hi. h. auguriē Regibus suis dedisse collegam &
assessorem: Illi uo Sacerdotes quosda diuinos: quos ut ait Cicero mantes ap
pellant singulis eoȝ publicas concionib; prefecisse dicunt: quoties deinde Se
natus P. Q. R. cū armoȝ crepitus. e. celo auditus: cū prodigiose lapidū laten
ferri cumis sanguinisq; pluuie interram ccidisse Cum Clypei ardentes emi
cuisse: Celestes corone uisse: cū efeminis mutatū in mares: Quib; omib; no
minima rei p. detrimenta iminere sperabant none his disciplinis: cum Sibyl
linis uersib; usi phibent: neq; his contenti omnia q̄s: quod omib; in rebus plu
rimū ccducere posse arbitrabant agendoȝ singuloȝ Inicas: Quod bonū faustū
felix fortunatūq; esset pręfabant Vtq; ad illustriū uiroȝ exempla descendam

C alcante ſamuſ tanto honore apd grecoſ bitit: obuia auſpitij diſciplina: qua profecto excellebat lucer alyſſ in rebꝫ miſtſ eſſet inferior: ut petennbo Ilion grauiſo inumeroſiſſime clatſi pſtrecte mꝫ̄ dꝫ̄ Amphiaraus uo & Tyreſiaſ tam illuſtres eodē artiſitio ferunē: ut pmū pro deo coleret. Secūdus nō modo uiuens hoīb pſtere ſed defūctus &. Homero dicente apd inferos Tyreſiam ſolumſape uagariq; reliquoſ umbras more: Mopſuſ &. Amphilocuſ Regeſ q̄ ingretia Augurione fama pcognit. Hic uo miraū poſſe aliquoſ pſtelare uideo ubi nam ſalicet urbiſ Ro. pſtente auguriē optimū omiſerim: Sed pigeꝫ reminiſci pudet cogitare urbem Romā diuꝫ terraꝝ indubitatū caput. auſpicio cōditam & Florentē porro pſteporenniſ populi fortuna. quibꝰ credere muluiſſe q̄ deo. cui ſub regibꝰ & impio conſulatu mīuſ dem ſeculiſ nihil abſq; auſpicijſſi eri ſoliti ſit: neq; comitia neq; patre prouocationeſ: nec equitū conſiliū: aut pediti declarionef nec rota deniq; uel mil- Scuper animuſ recolens uireꝰ illoſ tam celebreſ ac mꝫ̄ficoſ auuum uolatibꝰ garritibuſq; ſuccubuiſſe fallacibꝰ: Vbi nam Martioſ dimiſerim fratreſ apud ueteriſſimoſ Romanoꝝ hoc in genere celebratoſ: Sed de his fateor nihil pꝫter nomen hīē me ſyreteo Caſſandram uirginē ſriami Regiſ filiam: cuiuſ illuſtriſ admodū & magne uenuſtatiſ furor: Polybum deinde quendā Corynthium de quo eſt apd Homerꝫ miſtſ Achiuoꝝ Troiam petentibꝰ & in pmiſ filio ſuo in furore an dīē cōcitum eſt. ꝫ morte pꝫnuntiaſſe. Ego aūt ome q̄ uel fabula eſt uel fabulam redoleſ ſcaeſ uolenſq; pſtereo Feriſ Atlantem. aſtrologie fuiſſe pitiſſimum. deq; ſphera pmū inter hoīeſ diſputaſſe qua ex re uſuſ eſt orbem ſuiſ humeriſ ſuſtinere Zoroaſtrem uo Bactrianoꝝ Regem: quē pmū magicaſ artef in ueniſſe notaſſimi teſtant auctoreſ Nonne ut Hermodoruſ & nadir & Dion in qnto de phia libro ex ſui noīſ interpretatione aſtroꝝ conſtat fuiſſe cultore mundi pncipia ſyderaq; motuſ curioſiſſime ſpectaſſe: qua curioſa ſydera cognone atq; contēplatione Periclef Athenienſiū animoſ ſolū obſcuratione territoſ eiuſe cauſiſ redditiſ: quaſ ab Anaxagore inſtitutione pcepat uano trepidanteſ meta liberauit Alexandro q̄ Darium inſequente cū lune defectuſ matutinuſ horiſ inciſiſſet Macedoneſ tati numina ſibi indignari tanta ſeditione comoti ſunt ut armiſ abſtinere decerneretit: nec eoſ cohibere potuiſſe magni ducis impium: ni Ariſtander uatef naturꝫ rationeſ abſoluiſſet: ſicut Dion Syracuſanuſ turbatiſ pmū militū animiſ cū grauiſſimo & caudeliſſimo Tyranno Dionyſio patriam liberaret Amyclida uate docente: & cunctiſ immedium rationē deficentiū ſyderiſ reddente: nō eſt tali caſu. deterritus arguunt q̄ diſſoni lune exepitus cuiuſ pauoriſ cauſeq; ignarus Niciaſ Athenienſiū Imperatoruſ claſſem & pulcherrimū exercitū portū ſubducens pdidit corꝫq; opes affixit: nec dīē. L. Siſipitiuſ Gallus: qui Coſ. cū. M. Marcello fuit defectū Lune imminentem in. L. Paulo exercitu contra Perſem Regem. multibꝰ merū admiſſore pdixeit: Non me pꝫterit Iulium q̄ Ceſarem. Aſtronomica ratione denoſ dieſ obſeruationi uetuſ ſup adieciſſe: quo ſoliſ meatū partef ccclxv. quibꝰ ſol Zodiacum luſtrat efficereē: ut tempoꝝ ratio fluctuanſ facilius congrueret in annū: qua ratione unico errore compto ſup intercalandiſ diebꝰ emendauit:

Aug & ut est scriptū in Saturnalibꝫ cœm hūc ordinē cœre fabule ad grecā cultū
diam inclusione mandauit: Neronem pncipem ꝯ sceleratissimū ac crudelissimū
alioqn artis eius amantissimū fuisse constat: que ex aere est & stellis ex aqua
& spiris: lucernis ac pelubꝫ inferozꝫ umbris q; colloquijs mīrisq; aliis modis
qui diuinatione promittūt fortuna sua rez hūanaz sūma gestientē possimuq;
impare dyn concupientē. Neq; sum nescius Hadriani Mathesesi adeo pītū fuis
se ut de reb⁹ suis ad sapiemū usq; utez sue exitum cuncta plenberet dicereq;
de uo Helio Virgiliani illud ostendens terris hūc ēm fata nec ultra esse sinentꝫ
pterea Alexandri Seueri Mathesesi & Aurispiane artis pitissimū: Horoscopū
ꝯ sūmū Auidium Cassium in his ꝯ nil omittentē Taceo Varium Antoninum
Heliogabalum qui & magozꝫ colloquio utebat assidue Sed pter hos qui diui
nis numinū pfiq; tationib⁹ illustres habent: neq; id mirꝫ dem cū singulis oī
bus in lucem editis salua ēm firmitate fatali genios esse quosda eozꝫ tutele salu
tiq; assignatos uelut actionū suaz magistros ac rectores a nonnullis pauas q;
uisos multipliciq; uirtutū suaz splendore conspicuos & theologi & Socratico
Platonicoq; libri ac auctores celebres: Censorinus Gaius Flaccus Euclides
Apuleius Trimegistus Anneus Florus Ammianus Marcellinus sed Menander
Comicus in pmis & Homerus docuere: quoz carminib⁹ illud accepimus celebres
deos cū uiris fortib⁹ haudquaq; fuisse locutos: nec affuisse pugnantib⁹ uel iu
uisse ceteris familiares genios cū ipsis uersatos: quoz admonitis ac pceptis
admonitionib⁹ fieri plurimi dicunt euitasse Socrates pcipue que sepe dice
re solitū nouimus diuini q;dam numinis secū esse; q; Demonion appellat: cui sem
per parueni nūq impellenti sepe reuocanti idq; cū sepe accidisset tum maxime
cū apud duellum infelicē cessisset Lachete pcepto unaq; secū pcinde fugam
arripet ac esset incompto nec eo quo reliqui diuertere Eusi rei causam scisci
tanabꝫ; pmonitū se ac detentū adeo dixit tumq; eos qui alio diuerterant:
hostū incursiones incidisse Nec Socratem solū ut diximus in hac diuina pfes
gatione celebrem fuisse creditū est Sed Numam ut Pythi bello Curium Fabricium Coruncanum
pmo punico Calatinū Duellum Metellū Lucretium Secundo Maximū Marcellū
Paulum Gracchū Catonē: Supiose Africanū Lelium Syllam Marium ac ut non
nulli putāt Cesarem q; Augustū Multosq; pterea & pter hos Romanoz rez
p. & gestoz fuit singulare uisos quoz nemine: nisi uuante deo talem fuisse
credendū est Que ratio poetis maxieq; Homero impulit: ut pnapib⁹ heroum
Ulixi Achylli Agamemnoni certos deos discriminū & periculoz comites adiunge
ret. pterea ipsoz deoz aliqn pntie qualesq; supia memoraui declarat ab his
singulis hoib⁹ qbusda consuli: q; dem intelligit & significatonib⁹ rez futurarꝫ
que tum uigilanib⁹ tum dormientib⁹ portendunt. Tametsi q;dam talia priusq;
tollentes asserunt nulli sapientū comparuisse deos uel genium: Vez uerordeo
quosda ex imbecillitate hoīes animi horrore aut corporis intemperie cōstitutos
manes & alienas opiniones attrahere: qui in se ipsis esse genium suspitione hñt:
quib⁹ eqdem assentiendū putāt Epicuri rationib⁹ defensus: nīi mutatione atq;
deceptione innixus: nisi Dion atq; Brutus grauissimi uiri & sapientie studio dedi

nullam per affectionē morbūue aberrantes: aut facile captabiles ab ipso ita dispo-
siti genio fuissent: ut amicis ac familiaribus retulerint quare periculosum iter ad-
uertens haud facile dixerim uetustissimis ne auctoribus hunc sermonē cōpro-
bantibus assentiendū sit: an huiusmodi hoīes regna & exercitus resq; publicas
gubernantes atq; regentes familiares genios ac numina sibi adesse dicentes: ut
infrenes difficilesq; mltitudines capent nouitate ac magtudīe rei & opinionē
Dei uere commenti sint: que ipsis illis quorū gratia fingebat saluti esset Quis
itaq; nisi mentis inops quispiam dicet nō oraculis fidem daret cū uideret non
modo sūmos phos & hūane magistros uite: sed latissimas nationes clarissimos
populos & Reges apd Delphos & Dodonam & Amonem concurrentes quis sperne-
ret Sibyllas quas Senatus & P. Ro. in extremis piculis consulebant: Quis somnia
negligeret: cū sciret ut reliquos sileam Lacedemonios ipsos: quos nescio an pro-
xime Romanis fortissimosq; oīum & prestantissimos uiros iudicare uelim usq;
adeo somniorū curiosos: ut scribit Cicero q̄ qui eis preerant nō contenti uigilan-
tibus curis In phasyphe fano: q̄ est magro prope urbem somniandi causa ex-
cubabant: quia uera inqt quietis oracula ducebant: Quis deniq; magos non
susciperet: sine quorū doctrina neminē q̄tūlibet talibus rebus ornatū ad Persarū
regnū prouehi posse cognosceret: His & aliis eiusmodi ut diximus tūc prouiden-
tie modis agebat insensata mortalitas fidens consultoribus infestis: necdum
tpus erat ex tam profundis tenebris emergere prosequebat hūanū genus tūc
diuina ulctio sicq; meritū premebat: ut si dici fas est supstitionibus hūanis cele-
stis patientia faueret Nos uō quibus diuine gratie splendor illuxit: aliud uite
genus aliosq; ritus decet amplecti & modū oēm ut est cuiq; tributa prouintia ī
prepetibus gubernandis erudiendis oscinibus spectandis estis somniis confor-
mandis Inspirandis uatibus fulminibus iaculandis sortibus regendis ceterisq; qui-
bus futura dinoscimus Demonū obsequio & ministerio fieri arbitrandū est:
Etēim deceptionū illudentiū plena sunt: quibus ut turbent oīa & errores hūa-
nis pectoribus effundant euenit: Vt istis subdolis & captiosis prescientie modis
multa futura dicant: nec alr ac dicunt eueniant: quibus impliciti hoīes curiosio-
res fiant & sese magis ac magis inserant mltiplicibus laqueis pnitiosissimi erroris
q̄ ut facilius ualeant leuiusq; consequant q̄ in nos intendunt Edunt illa psepe
quibus obstupefacti hoīes fidem cōmodent simulacris diuinitatis ac numinis
I nde fit ut uitam sepe turbent somnos inquietent membra distorqueant ualitudi-
nem frangant morbos lacessant mentesq; aliqn teritent Inde est q̄ augure actio
Nauio Tarquini tpre: lapis nouacula incisus est: Hinc nōnullis regni futuri signa
procurant Quo fit ut Lucio Tarquinio prisco Romam petenti Aquila pileum
sustulerit: & cū alte subuolasset dictu uix credibile capiti reposuerit: Quo &
regnante tradunt Cressam uirginē reliquias: quas ex oīm Regia mensa pcipie-
bat ad uirgines uestales ferre consueuisse obtigisseq; aliqn cū igni sacro eas im-
poneret repente e foco genitalem cinerem uiri insurrexisse eamq; que ibi in-
sederat: Tanaquilis regine ancillam Cressam captiuam cōsurrexisse grauida
Seruiūq; Tullum natū: qui regno successit cui porro in regia accubanti puero
caput arsisse uisum creditūq; Laris familiaris filium Ouidio infastis dicente

Namq; pater Tulli Vulcanus Cressaq; mater presignis facie corniculana fuit: hanc
secū Tanaquil sacris de more pactis: Iussit inornatū fundere uina focū Hic inter
cineres obsceni forma uirilis: Aut fuit aut uisa est. sed fuit illa magis Iussa foco
captiua sedet conceptus ab illa Seruius a celo semina gentis hēt Signa dedit
genitor tūc cū caput ore corusco: Contigit inq; coma flāmeus arsit apex:
Hinc q̄q; quod Iuno ueiensis migrare sese Romā uelle respondit: q̄ claudie manu
nauis secuta phibet q̄ in sacrilegos & Iuno nudata & Lochrensis proserpina
& Ceres milesia uindicauit Herculesq; de Appio Nec alr̄ Hānibalis oīa orbita
tem oculi cōminant Flaminio extispitia piculū cladis predicant uel serpens
īmo uerius Demoniarches urbem Romam pestilentia liberauit Epidauro a
cersitus aut Eneas oraculorū inditio promissam & quesitam inuenit Italiam
& in ea nō tam numinū q̄ Demonū nutu sedē statuit Quid aliud agit in som
nis pater Anchises? Quid Iupiter & Appollo? qui ambiguitate student obnu
bere oracula: ut cū mendaces aut fallaces inuenti fuerint aliquo rationis
uelamine suam tueri queant fallaciam sicq; pditi pdere & deprauati erro
rem prauitatis infundere ac fallere nō desinnt donec auditores suos protru
dant in preceps. Cui a seculis uatū profuere responsa Chresone an Pyrrho ut
Laio: aut precedentiū aut subsequentiū cuiq;? Nōne Chresus opulentissimus
Lydorū Rex bellū moturus in Persas tali responso fert illusus Chresus Alim pe
netrans magnā puertet opum uim: quo responso hostiū se uim puersurū pu
tans puertit suam Vtrum aūt accidisset eorū uerū oraculū fuisset Nihilo pu
rius egisse tradit cū Pyrrho Qui bellū Romanis illaturus dum Delphos consu
lit hoc responsū ut ait Ennius accepit Aio te Eacida Romanos uincere posse
Demens Pyrrhus si nō intelligeret utra pars uicisset uerū oraculū uideri: sic
uersutus artifex texuerat Sic in oēm euentū pfugiū ueritatis occupauerat
hoc inq̄ adeo manifestam fallaciam prefert: ut q̄q̄ sicut Ennius idem ait
semp fuerit stolidū genus Eacidarū: ab eo tn̄ ppendi absq; difficultate potue
rit Illud & obscurius q̄ Chresum decepit: q̄ uel Chrysippum potuisset fallere
Sic .n. apud Ciceronē scriptū est Cui tn̄ ad postremū tota res cōmentitia uidet
& hoc a poeta fictū suspicat Illud ab historico rationes afferens pmū .n. lati
ne Apollinē nunq̄ locutū fuisse Deinde Pyrrhi tpribꝫ iam iam uersificari
desijsse & hoc ultimū ut eodē libro pmulta irrisiue dictū arbitror tn̄ ut cūq;
nō multū his rationibꝫ moueor: q̄m in latinū transferri & in carmen inseri
potuit ambiguitas oraculi grecis & solutis pmū uerbis edita Nam si ad linguā
respicio quecūq; oraculis dicta sunt latine q̄ apud nr̄os de his greco fonte de
scendunt grece uel ab Apolline prolata uel ab illis mēorie mandata nec lingua
rū uarietas obfuit ueritati Alia igr̄ me Ciceronis ratio uiolentius urget: Ait
.n. hoc Pyrrho responsū inauditū grecis: Itaq; satis credi pōt hoc ab Ennio suo
quodā iure fictū esse De Herodoto aūt: que Cicero ipse patrē historie uocat:
q̄ supioris oraculi fictor extiterit: Non tam facile crediderim: Indubio igr̄
uisum est & utrūq; attingere & Ciceronianā de hac re nō preterire senten
tiam: Illud & anceps & inopinabile q̄ Philippus Macedo ex eodē abdito
accepit ut īminens sibi .s. a quadriga piculū prouideret: quo audito Rex

anxiuꝫ dissoluꝫ curruꝫ ꝑ oem Macedoniam impaiuꝫ Cum & opidū boene
cui quadrige nomen erat. ut fatalem sibi ꝑcuio declinauit: uel ut q̄m fe
runt ruisse euenti frustra cū: alto nāq; minaꝫ spectabat oraculū. Capulus. n.
gladij quo eū pausanias transfodit quadrige celatura ferē habuisse stragē fat.
elegantēr illudit: neq; .n. obscura cā sed mendax admonitio q̄ rex Capulo
à no cuspide moriturus esset. Appiuꝫ Claudiuꝫ is: qui cauti bello Pompeianꝫ
partes secutus est: De euentu uero dubiuꝫ uicanū cathusꝫ qui tam tūc neglexe
eius obmutuerat retentauit Apollinē stragē ꝑ hemonoe quę ea rempli uates
in antro cōpulsa solitaq; extuans furore ferē in hanc sententiam respondisse
Magnaꝫ huiuꝫ minaꝫ Romane ne timeas nihil .n. ad te q̄m in pace Euboey
cola uel ut q̄dam alij Latus Euboicū possidebis Lucanuꝫ Etrusꝫ ingentes tam
disparis exper Bellorꝫ Romane minaꝫ solusq; quieris Euboici uastabaris
cōualle venebis: quo ille responso uelut in somnis accepto pplexior discessit
inde: q̄ uenerat Sed nō multo post: apd locū qui Euboey cola dicit ante su
premū pręlij morbo correptus interijt: Ita subtractus bellis & sepulchro cō
ditus Euboico fidem fecit oraculo: Eodēq; modo Latio pyrrhicū est ab Apolli
ne caue ueratos libros sulcos seras: generatus ille macrabit te impie & omiss
aula resperget sanguine sed ille q̄m utpote pyrrhus quę sequerent semente
uxta fatū fieri uetabat scienꝫ in potestate eius positū si abstinere uellet Latiꝫ
nō ut homo nescius futurorꝫ. ab eo qui sciret q̄ agendū sibi esset sciscitabatur
sciuit tūc nō fato eliciente sed uectus intemperantia similr. arguiuꝫ ꝑ oraculū
querentibꝫ an aduersū persas bellū suscipi conueniret responsū est. Vicinis
offensa deo cautissima plebes armorꝫ cohibe munimina corporis omę discri
men sola capitis tutabit umbra. scabar .n. q̄ esset deligendū q̄que opinio pe
nes hoiem id uo q̄ sequit optionē penes fatū Nero Cesar post hoc portenti
sibi mutationē statuꝫ a Mathematicis accepat. qui in hoc cōcordes in eo di
scordabat quę scilicet fortuna impio detectū exciper. his Neronis animuꝫ
egre Delphicū oraculū expuit statuit. Sic .n. sibi usum est. hesitationē suā. ab
hilano ad diuinū consiliū transferri debere inde sibi responsū est. annū tertī
um & septuagesimū caueret q̄ cū audisset hoī inconsiderato & uix tricesimū
ętatis sue annū transgresso tanta securitas incesserat. ut iam nihil meruer
& prosperitate & ętatem sibi integram sponderet q̄ ante pręnuntiatum
tpūs ab Apolline mori nō posset. eo deniq; uanitatis & insolentię ruptus ut
pręnosissimis q̄busdā uerb. maritimā tempestate deprecatus affirmare est ad
se uel piscū obsequio reuerendaꝫ talibꝫ intumuerat erroribꝫ cū subito destitu
tus ab omibꝫ & ad turpissimā compulsus est mortē utiq; consiliario dignuo
Apolline quiꝫ uanissimus ille spiritus mendatiq; parens ne q̄ ineptiis uideret
consuetis ambagibꝫ utq; arte prouidere. Q̄ ipse Nero suprema illa nocte audi
to clamore militari sui excecrante & Galbe nomen celebrante seruo licet quiuꝫ
intelligere & ad infelicitatis sue cumulū auctore oraculi uerdictū opinari Gal
ba .n. successor tertiꝫ & septuagesimū annū cūc agebat: Admoneꝫ nos aliquid
obrectatoribꝫ q̄busdā consultor iste consulere q̄erunt utiq; uirtibꝫ sęcla
sibi interdicta ceremoniasq; sublatas & ob hoc ideo maxie nulla uel perpleca

& inextricabilia omnia talium rerum consultoribus responsa dari: Cur ergo longe ante im-
perium Cesaris ac Christi dei & saluatoris nostri natiuitatem sicut ipsorum auctores attesta-
tur abolita pene fuerat Pythij oraculi fides. Abolita autem quia contempta porro autem qua-
re contempta nisi quia uel uana uel falsa uel dubia Vnde poeta prudenter admonuit
Inconsulti abeunt sedemque odere Sybille & ne forte parui id pendant quod contemptum
abolitum atque antiquatum fuit hoc esse aut numen aut sedem Apollo ille phythius e-
rat quem ferunt magno phythone serpente interfecto magnum uatem totiusque uatici-
nationis auctorem & principem heredem sedis & diuinationis & nominis extitisse ibique eum red-
dere responsa elegisse ubi orta cum auctore ipsa diuinatio uidebatur Euasiunculas autem
querentes dicentesque uim sedis ac loci eius euanuisse tractu temporis Sic irridet Cicero
ut dicat eos non aduertere quod de ui diuina agitur que si est utique eterna est sed
proinde loqui quasi de uino aut salsamento que uim suam imminuunt uetustate
& paulatim euanescunt Itaque hec profitentes philosophos superstitiosos & pene fanaticos
appellat qui excusationes friuolas ineptijs suis malunt exquirere euanuisse finge-
tes quam ueritatem ingenue confiteri & errorem suum uel se recognoscere qui diutissi-
me circumuenti sunt super huiuscemodi oraculis partim falsis ut ipsius Tullij uerbis
utar partim casu ueris ut fit in omni oratione sepissime partim flexiloquijs & ob-
scuris ut interpres egeat interprete & sors ipsa ad sortes referenda sit partim am-
biguis & que ad dialeticum referenda sunt In huiusmodi autem ambiguis & perplexis o-
raculis hi maxime fallunt quorum prestigias a ueritate profani intelligere non possunt
Ideoque ab ipsis attribui putant & imperia & uictorias & opes & euentus prosperos rerum
denique cum ipsorum nutu sepe rem. p. constet periculis imminentibus liberatam que pericula &
responsis denuntiauerunt & sacrifitijs placati aduerterunt omnia illa mere fallatie
sunt Nam cum dispositiones dei presentiant quippe qui ministri eius fuerunt interponunt
se in his rebus ut quecumque a deo facta sunt uel fiunt ipsi potissime facere aut fecisse uide-
antur Et quotiens alicui populo uel urbi Duci uel Principi secundum dei statutum boni quid
impendet Illi se id facturos uel prodigijs uel somnijs uel oraculis uel sortibus ceterisque
id genus ut diximus pollicentur: si sibi honores ac sacrifitia tribuantur: quibus datis cum
id acciderit quod necesse est sibi summam pariunt ueneratione Quotiens autem pericula impen-
dent ad aliquam ineptam & leuem causam se profitentur iratos Sicuti Iuno Varroni
Quod formosum puerum in templo Iouis ad excubias tenendas collocauerat & ob hanc causam
Romanum nomen apud Cannas pene deletum: Quod si Iuno alterum Ganimedem uerebatur
cur iuuentus Romana luit penas Vel si dij tantummodo Duces uel Principes curant ceteram
multitudinem negligunt Cur Varro solus euasit: qui hoc fecit Et Paulus qui nihil me-
ruit occisus est Itaque siue id periculum quod iminet uitari potest uideri uolunt id placati ad-
uertisse siue non potest id agunt ut per illorum contemptum accidisse uideatur sicque sibi apud
homines qui eos nesciunt auctoritatem pariunt ac timorem his uersutijs & his artibus noti-
tiam ueri dei trini & unius apud omnes gentes inuerterunt Harum igitur disciplinarum ob-
seruationibus superstitiosis que ad cognitionem syderum coniunguntur societas demonum
formidanda atque uitanda est: Neque illos ab hoc genere superstitionis segregandos puto:
Qui ab ipsa Caldeorum natione profluxerunt: quod propria est eorum genealogie ratio: uti
possint antea facta futuraque ex ratiocinationibus astrorum explicare: hoc est: quos efectus
habent sydera duodecim stelle quinque: sol & Luna ad humanam rationem conferre: cuius rei

pmus Berosus insulu & cauere coho considens ibi aquit disaplina postea studios

A natare: vtrq; Achinapolus: qui & no ensecentia sed ex conceptione rationes explicatas reliqt H. n. qđ ueram stellaru positionē: cū quisq; nascēt consentiēt & diligēt eam puerigiene p eos inuentā cōscriptasq; regulas: tū qui inde coniunt uel actus nīos uel mores uel euenta predicere nimis certū profecto nimisq; magna demencia detinent & quos no solū christiane religionis instructa ac fidei nīe lumia uerx mstra đs uerus poetas phos illustrū clarissimosq; pucū & imp. dicta consentire ex quibs est illud in pmis sacris literis ad moisen annotatū Quando ingressus fueris terram: quā dns deus tuus dabit tibi caue ne imitari uelis abominationē illaru gentiū: ne inueniat in te: qui lustret filiū aut filiam suā ducens sup ignē: aut qui ariolos sectatē & obseruet somnia aegs augurta: ne sit maleficus uel incantator ne phitones consulat & diuinos: & quetā a mortuis uentate omia hec. n. abominabilē & pp huiusce modi scelera delebit eos in terriu tuo pfectus eris & absq; macula cū dño deo tuo gentes iste: quaru possidebis terrā augures & diuinos audiūt Tu aut a dño deo tuo aliter institutus es: Quis ergo dubitet: hec no modo capitalia sed fidei puersionē que tanta diligentia diuina explodit sententia: & illud idem leuitica no augurabimini: nec obseruabitis somnia: nec declinetis ad magos: nec ab ariolis. aliq; sectaremini: ut polluamini per eos Vir. n. in eode mgte suie mulier in quibo phitonicus uel diuinatiōis fuerit spiritus morte morian lapidibo obruent eos & sanguis eoru sit sup illos. Nec minus ad Romanos apls uerbis expressum. Quis n. cognouit sensum dni: aut quis consiliarius fuit eius Aut đs illud diuinū ac celeste consiliū Aurora te ne quesieris & fortiora te ne scrutatus fueris Sed que precepit deus tibi illa cogita sp & in pluribs optib eius ne fueris curiosus no est. n. tibi necessariū: ea que abscondita sūt uidere Non est uestre dlibi saptiā noscē tpra uel momenta: que in patris potestate posita sūt Annuntiare que futura sūt mgte ītulat & facemus quia dij estis uos Simile est illud ecclesiastica: Ignorat homo qđ ante se fuerit: & qđ post futurus: quis ei poterit indicare. Quid aliud illud sapiente asserit: Cogitationes. n. mortaliū mgte timide sūt & incerte prouidentie nīe: corpus qđ corrumpit aggrauat terrā & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitante & difficile existimamus: que in terra sūt & que in prospectu sūt inuenimus cū labore: que in celi sūt. aut quis inuestigabit: sensum aut tuū quis sciet: nisi tu dederis saptiam & miseris spiritū sanctū tuū de altissimis & sic correcte sūt semite eoru qui sūt in terris & que sibi placent didicerūt hoies

A r quis teste firmiano no hoc idem fatuū phi qui disputat in celo d. agust & eo se impune id facere arbitrant: qa nullus existit: qui erroris eos conuincat quod si existimarent descensus aliquē qui eos deliuare ac mentiri doceret nunq qđ de his rebo quas fare no possūt disputarent Nec cū ideo felicior putanda est eoru impudentia & audacia: qa redarguunt Redarguet. n. deus cui sola ueritas nota est: licet conniuere uideat: eamq; bonum sapientiam pro summa salutis copuet Lingua Augustini & Ambrosij opositissimos uelutissimosq; tractatus ac disputationes longissimas: quas nec ipse exigit nec recipit locus nec requisq; aliqtulu legendo proficerit: nota nempe sūt vnam Augustini ueram

nesco an breuē magis proferam sententiā ex colibro qui de dei cultate inscribit
H isomēb consideratis nqt nō merito credit cū astrologi mirabile multa uera
respondeāt: occulto instinctu fieri spirituū nō bonoꝝ quoꝝ cura est hās falsas
& noxias opiniones de Astrelibꝫ fatis inserere huānis mentibꝫ atqꝫ firmare:
nō horoscopi mutati & inspecti aliqua arte: que nulla est Alteram Ambrosij
ipsius ex colibro: quē de obitu Satyri fratris nobis luculenta oratione veligt
E uisa uerba suāt hec de solis cursu celiqꝫ ratione phi disputāt: & sunt qui pu-
tant his credendū cū dicāt loquāt ignorent neqꝫ celum ascenderit axem dimen
si nondū oculis pscrutati sint. qa nullus eoꝝ cū deo in pncipio fuit: nullus eoꝝ
de deo dixit cū pararet celū cū ipso eram & eram cū eo cuncta componens
A diuinis preter hec ad huāna descendenta pmulta se ingerunt illustrium
poetaꝝ dicta his sacris consentanea. Equibꝫ illud pmū antiquissimū & acer-
rimū apud Homerꝫ proferendū Iupiter inqt nō mortalem heiem / nō é cōmu
ni grege deū aliqē Sed iunonem illam suam coniugem ac sororem reginaqꝫ
deū gratia cōminatione deterret: ne secretū suū intimū auderet inquirere
aut sciri posse presumeret sicut huic duo uetera demandata sunt: duoꝝ dicꝫ imilla
pma etate poetaꝝ illustriū: Pacuuius Nam si que uentura sunt prouidet eq
patet Ioui Rursum idem poeta istis qui lingua animum intelligūt pluscꝫ ex
alieno uidere sapiūt dicꝫ ex suo magis audiendū dicꝫ auscultandū censeo Accius
nihil dicꝫ credo auguribꝫ: qui aures uerbis dicendi alienas: suas ut auro loca
plerent domes Quarta his Ennius. addiderim: qui uetusta illa & uenerabili
facundia uoluptes elegantes irridet ut uerbis & suis utatur Qui sua questus causa
ficta falsaraut sententias Non a. sunt hi aut scientia aut arte diuini Sed supstitiosi
uates impudentesqꝫ Arioli: aut mercedes aut insani aut quibꝫ egestas imgat: qui
sibi semitam nō sapiūt alijs demonstrāt uiam quibꝫ diuicias pollicent. ubi pisis
D trachmā ipsi petūt De his diuinis sibi deducāt Drachmā credant cetera Addo
& quito loco spectate auctoritatis grauitatisqꝫ poetam doctissimū Flaccum
Horatium. dicente. prudens futuri temporis exitum calligenosa nocte premit deus:
ridetqꝫ si mortalis ultra fas trepidat: nec nō illud dicꝫ adest memento cōponere
equus: & dicꝫ sit futuris cuiꝫ fuge querere Et que fors dierꝫ cūqꝫ dabit lucro ap
pone Est & illud cuiusdē dicꝫ poete ad Leuconoem Tu ne quesieris scire nephas)
que mihi que tibi finē dii dederint Leuconoe: nec Babylonios tentaris numeꝝ:
ut melius qcqd erit pati seu plures hyemes seu tribuat Iupiter ultimā Lucanus
inter hos secutus his uerbis accedit. Sit subitū qcūqꝫ parat: sit cecā futuri mens
hominum fati liceat sperare timenti Stratum bis septimū aggregauerim. Quid
cratilina uoluerit hora fatis nephas hōi Vltimo in loco sequit hos Iuuenalis Aquinas & his uerbis Spondet amatore teneꝝ: uel diuitis orbi Testamenti
ingens: calide pulmone columbe tractato Armenus uel comagenus aruspex
pectoris pullorꝫ rimatꝰ & extra catelli Interdū & extra pueri facies dicꝫ deferat ipe
C aldeis: Sed maior erit fiducia qcꝫ dixerit Astrologus: credet afronte velatum
ammonis qm delphis oracula cessant Et genus huānū damnat caligo futuri: Hge
religionis nre institutā & illustriū dicta poetaꝝ illis similia subsecutē & phoꝝ sen
tentie Socratis pontissimi: qui in hac celestiū scrutinio & causaꝝ abditaꝝ indagatione

ceteris cordatior fuit: cū hoc intelligeret no posse inueniri: celebre illud ab omnib⁹ probatū in mediū nobis attulit q̄ supra nos nihil ad nos. Sicq; proinde ab oīa physica questione disputatione suspendens eo se contulit ut in uirtute atq; officio omis⁹ cuius uersaret intento. Idem Democrito physica no ineptus puto: contra tales locat⁹ q̄ est. Ante pedes nemo spectat: cęli scrutator plagioso: Facetissimaq; illa Ciceronis irrisio. Temere disputantiū nullaq; de re dubitantiū tāq; modo deorū ex conalio descendentes: q̄ ibi agat oculis suis aspexerint. Quibusq; perpiam. Sane ut idem inquit Cicero & in senectute sua bone dem cedat & dies & mensis & anni nec priorem ipsius unq; uerterit: nec q̄ sequat fari potuit & alie contra hec horum portenta phoro. clarioq; sententię. Inter quos Fauonii est illa melius & urgentius ceteris. quos legere potui. physi futurorū notitia fatalisme repudiamus. atq; dicentis. Nihil in rebus audiui posse diceba⁹: nisi grauę atq; molestū quid aut uera respondebuit quod tutissime solent. Sic̄ mala miseriā. ante ipse afferre & supacuā solicitudinē. posita in illius uertute adest. hinc necessitas. Ita nihil prędixe nisi dolore poscenti reddere liber. hoc loco subsistere & quod cōmunis rex natura nō patit tentare in minori maior sine offensione possit interseri. hoc est. Fauorini. M. Tul. Cuius hec sūt ut omittamus supiores. M. Crasso putas utile fuisse tum cū maximis opib⁹ fortunisq; florebat sare sibi interfecto filio Publio exeratuq; deleto transl Eufratē cū ignominia & dedecore esse pcundū: An: Gn. Pompeiū censes nobis suis consulatibus triūphis maxime rege gloria letatuę fuisse: si scires se insolitudine Egyptios trucidatū uti amisso exercitu post morte uō ea consecutura: que sine lacrymis nō possumus dicere. Quid uō Cęsarem putasse si diuinasset fore ut in eo Senatu: que ex maiori parte ipse coapta⁹set in curia Pompeiana ante ipsius Pompeij simulacra tot centurionib⁹ suis spectantib⁹ ac nobilissimis cuiusq; partium & ase oīb⁹ rebo ornatis cruciaturi sui uenirent ut ad eius corpus no modo amicos sed ne seruos dem quispiam accederet. Quo cruciatu animi uitam actura fuisse & certe ignorantia futuroꝝ malos utilior est q̄ scientia hęc Cicero possem ego. antiquo & fortunatissimos etatis nr̄e uiros in huius sententię testimoniū uocare. Sed nec necesse nec locus hic longioꝝ digressione reapit & attigisse uideor. Ille clarissima. Sin aut̄ ut ad Fauorini argumentationē redeat oratio: bona pronuntiat. duplex in cōmoditas expectationis tediū: & pię cognitū gaudij extenuatio. Ad repentinū gratius ac cumulatius obuenisset. Aut falsa dicent q̄ q̄ familiare & frequentissimū apud eos est. Et si aut infelicia angoribꝰ falsoq; metu: si felicia inani spe ac gaudio fastidiaq; ubi re delusum sentiens conqueberis. In oēm igr euentū hos nugatores sycophantas contemnendos fore. ad hanc fere sententiam: ut pyrrea Dicearchum: qui expedire nobis omia futura negare magno uolumine conclusit Anaxarchi phi ratione compellor. Is. n. cū in Byrsam urbem tyranno Eufratem omissam traiecisset Alexander ibi eū: ut antea pspe monuit: ut tanq; falsa & incerta maiora prędicta contemneret: nec ab re. Nam si fatis inquit. o Alexander constet quę prędicunt ignota esse mortalibus: si uero nature debeant immutabilia dem esse: Simile & illud Democratis & phi

qui uarem semel intuens pubice mercede responsa pyrrhenē nōne uidet inquit
cauus rei mercede flagitet: si .n. ubi potestas est eorū quę fatali lege suę cōstitutę
alię cōmutandi quodcūq; id est: quod flagitat: pax sane est: sin aūr dei nutu
& uoluntate posita sunt omia: q tuū nos ut inania limare pōt. Demosthenes gre
cor armis ac tanta & tam prompta uirorū potentia confisus: neq; mente ad
hiberi oratoris neq; uaticiniū exaudiri passit. Epaminundā memorant &
periclem illa semp somnia dimisē & ignauę uelamenta putasse. Saluberrimū & me
morabile est illud omibus horis Halicarnasij excellentis in astrologia & in uergen
dis suis caubo principis prestantissimi totū id genus est. Caldaicū praedicendi genus
repudiantis. Magnus quidam uir ecce supuenit permissis omibus fide nō inferior
Catone ille ingeniosus: qui mirari se aiebat q nō uideret Aruspex aruspicem. cū uiderit
q dictū ad omnes equę augures sortilegos coniectores. Caldeos q; & Mathematicos
ac torum denique mantices conuerti pōt. Spectatissimū tot ineptiis: quibus credulis
homunculis illuditur: occursus profecto meoriam & risum ex mutua conscientia
mouere deberet. Quam illud ōs elegantes: cū esset consultus a quodā monstra
ne esset a Soricibo corrosas sibi caligas cū diceret: respondit no esse id monstra
sed uere monstra hinc fuisse si soricez a caligis rodentur. Quid sequit nō minus
profecto sed magnificū & succi ac pensi plenū. Nam cū apud Prusiam Hannibali ex
ulcerati & auctori cōmittendi pugnari placeret: ac ille negaret se au
dere q extra prohiberent. An tu Prusia inquit Hannibal. Vitulinę carni maiusq
imperatori ueteri credere: breue sane atq amplissimū tantoq; pinape dignū uer
bum: utpote qui Hispaniam. Galliam. Ligusiam. Italiam denique Ltoriam. in
facem cuius efuderit uniuersę hostię ultissime ac sorchidissime. extra eor monume
tis ac uictorijs uere pręponi indignū furens. Quid aliud Cesar cū a marcio augure
& doctissimo Aruspice premoneret ne in Africam ante brumā nauigia transmitteret. nōne illius dicta. nihil fatiens transmisit. q ni fecisset omes aduer
sarioz copię conuenissent e contrario Regulus nōne auguria seruauit & captus
est: & Mancinus religione tenuit & subiugum. missus est: pullos habuit paulus
& apud Cannas tm cesus est: Hęc & horz similia: quę cōfirmandi auspicijs & id
genus erroribo afferunt tam inepta tam friuola pspę sunt ut miti dem. M.
Marcelli illustrq; Cos. probandū sumope consiliū uideat: qui cū esset Imp.
& augur optimus totū hoc militare auspiciū emiserit: a quo ne prepediret lecti
ca eprus nec ab re uti facere solitus: Vir .n. forti & sapiens desperabit posse in
uulgarem. diu & imbibitam ac ossibo inherentę oppinionē apta fronte discu
tere. Non eo usq; tu Marcello assentiendū nec auspicia oino uta repudianda ve
or: ut uel magnas nullis unq; credam signis uel auspicijs peruenire: cū & uolatus
auium dirigat: deus ut uoces sonans. aūr pręter uolans penna turbido meatu id
lem futura premonstret: ut theologi uetere & clari q; am auctores testes sunt
Ouidius in fastis. Non ego te quis properabis uincere Cesar: Si uetat auspicium
signa mouere uelim. Sine nbi flamineus transmenaq; lictora testes per uolucres
signa mita mouere deos. Vere pyrrhe pyreclare de hoc ōs ut de aliis Cicero signa ingt: on
dunē ab his rere futura. In his sicq; ceruicem no deoz natura sed hoīm. coiecta
ra perceme. Nec & postremo pręter hęc rere futura. signa est q ratione signoz uel

planetaꝝ circuitores hi futuroꝝ nunciꝰ de singulis qbusq; pollicerꝰ possint uel audere
in sepre nãq; syderibꝰ de quibꝰ ante diximus & que ab incessu uocamus errantia
cu errent in nulla minus certe cõsideratiõni mihi hõe nisi sm cõmune regimen
in mudo esse debitũ p intelligentia septuplicẽ substantia extra cõsistente uirtute
sibi cõiuncta Scimus & ne hoc audacia p signa pterire amus intacta esse fateri
solitos quod quisq; aquarij signo in luce editus sit piscatorij ministerij sortietur
C etes piscatores cu Petulia nõ habeat quis eos dicere ausit. qa nemo illic insibella
aquarij nascẽ Rursũ cu plurimos quaq; nasci signo libre norint: trupecitasse fore
predicent quasi militu gentiu prouinciaꝝ ignoraꝝ fateant necesse est aut in eis
hoc signũ deesse aut effectu fatalem nullo modo hiis persaꝝ aũ ac Lacedemoniꝝ
R egesq; cũ p genus dominẽ Regũq; filij uno eodeq; sydere cũ seruis cõmune degen
tibꝰ nati ad regniũ prouinaꝝ q rationis hñt ut seruij qui secũ Iside momenta horaꝝ
ac temporꝝ fuerãt genitis oĩo in seruitute comigẽt hoies & diuersaꝝ regionũ ci
uersaꝝ etatũ sub uarijs & diuersis sydeꝝ motibꝰ genitis sit aut opidoꝝ expugnatio
nibꝰ aut collatis signis aut eade classe fluctibꝰ obruãt uel alio quouis modo eode
m̃ gne mortis eodeq; momento tpis intereũt ut in Cannensi pugna cõtigit quo
modo momenta nascendi singlis sm istos attributa suas leges habebũt Aduersa
bũt hoc iudicijs uatũ forsam mensa altiudie discerni in duo & Lxx signa per
rexe aut aliquotiũ effici in quas digessere celi pti posse & fieri credibile est ex in
finito stellaꝝ nuoꝝ alia signa pari maiore uel minore potestate sint sine quibꝰ
certa ac ppetua obseruatio phie nõ queat neq; eos hoies cernere posse neq; prepere
pp occupantiam uel splendoris uel altitudis cũ & quedã sydera eqbusdã terris con
spiuantẽ easq; terraꝝ hoibꝰ notã sint eadeq; ipsa ex omi terra alia nõ uideantur
& sint. dixi ut canopus oĩo ignotissima Est. n. id sydus ingens nocturnis lucens claꝝ
& maxie mire cuius rei si aliunde fides abesset. M. Manilius libro primo Astronomicon
precellentissimus testis accedit Idcirco inqt terris nõ omibꝰ oĩa signa cõspicimus
nusq; muenies fulgere canopũ Donec Niliacas p pontũ ueneris ortas Cũ itaq; constet
rem ambiguitate cõfusionẽq; damnosam ex talia potius diuinationis prenuntiatione
ne generari q certam & coducibilem cõsultoribꝰ cognitionẽ cũ nihil rite cernat
nihil capiant nihilq; uenient hos quesisti lubricis & fallacibꝰ cõiecturis delirantes
ac uelut ebrij pollicẽt nisi quis forte dixerit qualia & aliqm̃ementi uo
lentibꝰ elabunt & excidũt Nullo pacto Sigismunde te indulse utendũ esse tibi reor
1 istuli modi suspitiosis horum uidituꝰ quoꝝ disciplinas tu te optime calles studijs indul
ges ingenijs faues & arguris apme delectaris maxie cũ clarissimos quosq; etatis tue
tui Mathematicos Horoscopos sumos & Astronomos moue maiore domi & militie ad
futura prosagienda te penes semp habueris & habeas Tantos. itaq; uiros tã eruditos
tam illustres exemplis & auctoritate ac rationibꝰ frustra nõ iniuria diuertim diuinatiõs
artẽ qua quis de futuris oĩbꝰ soli deo cognitis ad interrogata singula uana respondeat
aut oĩo nulla esse quod Socrates & cũ secuti anti Academici quos eosde & Peripa
teticos nouimus asserut aut esse sed modu scitam aut opprimoẽ quanda proinde iu
nam horum cõiecturam atq; uidina q maxie fallentem

LIBER QVARTVS

De Legibus C. I.

VM QVOQ; Sigismundesim necesse est que aliis
Ducem & imp pficimus no hanc quasmodo diximus bo
natz artiū institutis solum uere & legitimi iuris & more
matioz ceremoniaz & sacroz erga deos & otentionū
conuersiuaq; inter hoies diuinendaz iudicem ac bel
li pmū iuste gerendi dnm esse Bellum n. iustum est
ut in re p. inqt Cicero q denunciatū & indictū atq; hoc
ipm q aut repetendaz aut propulsandoz hostiū causa
geratur legitimi iuris munus esse & dicimus ea iubere que sunt viri fortis ut non
deserat locū in acie no fugere no arma abyciere & ea que sunt tempantis ut no cem
mittere adulteriū no flagitiū facere Et ea que sunt mansueti ut no pulsare non
iurgia exercere eodē modo sm alias uirtutes & uitia has iubere illa uetare Esse
& preter hec quedā belli iura ut ineunde pugne solennitate seruate decreti pu
blica fedez pactionē religionē sacramenti militū obseruationē dignitatū ac pre
miozz & honoz gradū Quedā porro esse que uti facere ita pati sit fas ut fata ceciri
dirui recta pyramidas hoīum pecoruq; agri aliaq; id genus que desinguli cauta sunt
legib: in quaz editione sunt qui putēt pnapem fuisse Lochrenū quendā Croma
chricum Monulli qui huius patrie oriundū Dleucū Alij Rhadamanthym siue
Lycurgum putāt Quida ciuim priorem Ceterem ex quo & legiferā eam dicere
que & frumenta cū antea glande uescerent inuenit molere di & cōficere in attica
& alia in Sicilia ob idqi dea uocitata ut Cicero inquit in suo poemate affirmat

H ane alij etiam illi gentis Hebreoz duo sūmoq; pho Moisi tāq; ueritati magis cōsen
taneum Facile cōcesserint Lycurgus n. & Dleucus omēsq; qui apd grecos mirabiles
fuere recentes atq; nouelli Quantū ad hūc ipm Moisem cōparari esse nosciē. qm nec
ipm nomen legis fuisse olim apd grecos agnoscāt & vetus Homerus est: qui nusq; indiui
no eius ope hoc usus est nōie Non. n. sm legem sed inde finitis sententijs & regum
preceptionib populius regebat: unde & multo ipse pmansere in moribo utentes &
no scripto & multa hoz semp sm euentū casuū pmittentes Phoroneus & ipse suos
Argiuos nec a quo fore forensem dicendi genus deductū putāt: ut Argiuū certa
legere. te iudicijs regerent sexcentis ante bellū Troianū fere annis inter grecos p
mus ante omes effecit: si modo illa que apd Platonem in Thimeo Critiasq; ex So
lone cōmemorat: de legib Saitici multis annoz milib ante Phoroneū fabulosa
& cōmentia esse credamus: nec me preterit apud priscos grecos isidem legiferum
appellatum tāq; pmā legū inuentricē Egyptijs tūr pmā scriptaq; legū monu
menta Mina rex siue Trismegistus dedit: que fortasse quispiam in phoz nio
computet: q̄q̄ in deos relatus Mercurij nōie ab Egyptijs honorē Secundus apd
Egyptios legū latoz diuat vir prudentia excellens Sasochis huc & ad deū
religionē cultūq; multa poribo legib addidisse phibet Terno Sesoosim re
gem tradūt qui ad rem mil & belli munia plurima cōtulit institutis suis
Q uarrus scribit rex Bucchoris tulisse leges sapientia ac usu rez exptus: qui &
tuge regū leges dedere: & cōmenta hoīum iudiciaq; cōstituere solet huc legib
multa addidit Amasis rex que tradūt & de his que ad monarchas pinent
deqi omi Egyptioz economia pcepisse Minos mare obtinuit & paulo ante

rotam captam Chrotensibus legesq dedit: ut Paradisus memorat: q Plato falsum esse coniunct Spartham ño: qui & Lacedemonij sunt Lycurgus pmul legem ex Apollinis ut aiunt auctoritate cõfinxit Et qq legesq scriptas nullas Lycurgus uoluit: ut alij phibet unam tñ ex his: que iberere appellant̃ afferam: que in eosdem hostes militare prohiberet: ne sepius pugnando cõsuefacti bellicosi redderent̃: qua in re Agesilaum regem maxie posteriori tpe accusat: utpote qui cõtinuis & frequentibus in Boeniam incursibus ac pyrhi Thebanos resistere Lacedemonijs coegerunt: Quare sapiũ mentalados eũ mouens pulchram rei doctrine mercedẽ: inqt a Thebanis reapis: qui nolentes ipsos neq scientes pugnandi patiam docuisti huiusmodi sanctiones iberas tibuit appellare: q ex deo decrete deiq oracula: quedã esset Epyrotis Aruba Cpyrotarũ rex unus ex posteris Pyrrhi Achillis filij legesq Senatũ Magistratuũ annuos & polituc utre formã pmus instituit Aristoteles Cathenses: Gentes Amolebus piratas Mitilenus ad sexcentos elegios uersus & carpsit de legibus ad cuses conscripsit Fuit & alter piratas legifer cuius & Fauorinus & Demetrius meminit Athenienses ño a quibus utra & legesq orte atq; nomen terras distributre putant̃ tulit ingentissimus Draco: quas & hoc ipso mirior Solon sapiens unus e septẽ & legũ scriptor ex septẽ pp aspiratẽ magnitudinẽq; penarũ abrogandus curauit Vna & fere omnibus mors: pena pyrdissima erat: ut & qui ocij damnati essent capite plecterent̃ & ei qui olera aut fructus furripuissent idem supplitiũ: q peculatoribus aut homicidis costituti esse: ob quã causã illud Demadis a doctis probat̃ qui Draconis nõ atramento sed sanguine leges descripsisse dixit. Inter Solonis aũt leges: quas plures fuisse costat ac omnes sapientissime latas illas precipue fuit: quibus Athletarũ ds premia castigata moderatione conuexit: & ei qui in olympia uicisset Quingentas Drachmas: qui uõ in Isthmo ei centũ dari costituit: eadeq; ratione in certaminibus & pyrhi: qui succubuissent premiis esse illustrandos: eosq; filios publice enutriendos eruditendosq: quo fame animati singuli fortiter ac strenue in bellis dimicarẽt. Sic Polyzelus sic Cynegirus sic Callimachus sic omes: qui in Maratonis expugnatione pugnauerũt. Sic preterea Armodius Aristogeton Mylciades innumerabilesq; alij maxie aũt Alexis comicus Athenienses aut oportere ideo Laudari quoium exteros leges coquiñ patrenes & liberos alt Athenienses ño omes nisi eos: qui liberos utros eruditissent: fuit & qnq; in Macedonia lex: ei qui nullũ hostem interfecisset capistro angi debere Et apd Scythas in bello ubi pmũ qui hostem occidisset eius sanguine bibere: neq; alit patrias pes pyrele fieri cõsuesse nisi ad regem necatoris oium capita detulisset: que nonunq; reuendi dicta purgandi de aurantes aq ad pocula deferebant Non licere & eos cuq solẽnibus epulis patriam circũdatam accipere: nisi ei qui aliquẽ ex hostiũ ds nũo de medio sustulisset apud Gallos sic & puberes omes & armatos cõmuni lege cogi ad bellũ solere ut qui ex his nouissime aduenisset in cõspectu circũfuse multitudinis affectus omni gne cruciatus necaret Atq; ut ab externis ad domestica aliqñ redeat oratio Quis nescit Italis leges dedisse Italũ quendã Cnouie regẽ. Quo mutato nõie pro eo tristissimis sunt uocati Oramq; illã matrimã Europe que est inter Sillaticum &

Lamentiū sinū ītalie nomen ꝑmo expisse: huc ergo ītalum ꝑgnam horiē tradiū a
gricolturam enouit cloauisse cū pus esset pastoret uagi ac palantes illisq; comesta
tionē instituisse ꝑmū legesq; posuisse quas inde nonulli & dem docti no ītalum
italie sed Saturniū Romanis uo Quirinū Nam eū agrestis quodā more in ītalia &
uiuere: is genus indocile & dispsum mollib; altis copsuit legesq; dedit: Luci
umq; uocari maluit hisqm latuisset tutus mons hic uo eū post fratre intempes
solus ꝑuenit impio iura dedit populo: nec re alia ꝑtere q̄ legib; posse ꝯalescere
mlitudinē unū in corpus arbitratus est: populū itaq; Romanū: qui nouū tunc
pastor; cōuenarq; oūm colluuione collectus erat Romulus in ꝑtes triginta
diuisit: quib; postea adelire sunt qnq; cassidesq; curas placuit appellari q̄ publi
cas curas gerebant. cū inillis uniuscuiusq; ꝑtis populi ro. q̄ gererē: ita ut in
sua quisq; curia sacra publica faceret seruaret; obseruare: quib; singulis curis cu
riare nōia uirginū imposita esse dicunt: quas uirgines quoꝫ da Romani de Sabi
nis rapuerat: qui uo ei cōsulerent ex populo nobilissimos centū senes delegit: quos
obtrare Senatores ob pietatē & similitudinē curę ꝑtes nōiauit Quoꝫq; filij
P annes appellati sunt Tres equitū deinde centurias instituit: quas suo nōe Ram
nes. T. Tacio Ticiensi A Luc comunione Luceres q̄. huius denōiatio ductore
Liuio incerta est appellant Equites item armatos trecentos qui celeres uocarent
tum pace tum bello sui ad custodiā corporis habuit: Tribunū & qui eis ꝑerat
appellauit Reliqua uo militarido regem in bellū curiē sequebat pedes Vniuer
sos aūt milites appellabat Non n. uti postea arq; in ꝑsentia duratis ornati celata
ribus & aureo cingulo: sed qui erat in exercitu equites & pedites simulqꝫ simul
omes: sine discrimīe apti uerebat sui milites appellati. Hunc deinde Romulum
secutus Numa Pompilius Pomponij filius e curibo Sabinor; oppido accitus ad regnū
qui Romanū populū utpote fere religione molliuit fidē ꝑat ac belli docentē fa
ciat pluribus per eū institutis: Nam uestē fecit eadem & portas Iano gemino edifi
cauit Augures Flamines tres dialem Martialem Quirinalem & Salios Martis sacer
dotes Pontificem Maximū creauit: leges pluresq; tulit cerimonias cultusq; deū deor;
mortaliū ob quā rem tam illustrem & religiōe nemo ei bellū inferre est ausus
E xapit Numa Pompilius Tullus hostilius Romulo feroior: qui populū tam quieti
ac legib; assuetū ad bella & arma reduxit: Idem oēs militarē disciplinam
armaq; bellandi condidit: ac de bellatis Cruste sellam Curulem litteresq; &
togam pictam atq; ꝑtexetam: que insignia magistratuū Etruscor; erant
ꝑmus: ut Rome haberent instituit Huic successit Ancus Martius Numepompilij
ex filia nepos: ac religioni auiq; q̄similis Hic ut bella gen aliquot uicit pieq; ac san
cte indicta uiderent cerimonias lege quadā instituit; quib; & fecialis & pater
patratus qui esset ad eam rem legati hor est ad uel reperundas cū bellū indice
ret uerent Regnū tenuit post Ancum Tarquinius priscus: qui oīa quibus
impij eliguntat eminer decora & insignia suꝑsit ex Tuscia inde nanq; curules &
triumphalis currus & equi quattuor. Tunice palmate Fasces Trabee curules
phalere Anuli ac paludamenta suꝑra fuit: fregunto ꝑplexi duodecim hortu
ris populis per eū subacti sunt huic Seruius Tullius q̄. q̄ pixcario regnauit expli
sse impiū tū recte ministrauit: Urbe quadrifariam diuisa regionib; collibusq

qui in columi & tribuis est pariter ut ego arbitrio attributo appellantur ab hoc
classes centuriesq; constitute pecunia & equitum. Huius rei Romanos ciuitas armis
fere posse censita esse octuagintamilia Fabius pictor auctor est. Ab eode cen
sus constitutus dicitur nisi quis ciuitate nō fm regiones uicos fm censu unū corpus
facient eos ciuis: qui censu habebant supra centū milia gris. Aliud corpus censu
habentiū a centū milibus ad septuagintā qnq; tertiū eos qui a septuaginta
qnq; milibus: & ita descendens usq; ad qnquemilia. Quemie Infra eū numerū
sine censu relicti qi tenues & impotentes. Ex censu aūt que domi & militie
subeunda forent onera constituit. Quia uō Patrimonia uel augent uel minu
unt singulis qnquenijs in qnquenium recensen statuit. Idq; qnquenium um
lustrū maiores dixere Tarquinius cui supbo ex moribus cognomen inchtū est.
Postremus eius fuit vir in qua euentus ad resp bellicas fortis ac prestans
utpote: qui urbem ceuerteret & ciuitatem in decimone redigeret. Ex actis aūt
regibus anno septimo & quinquagesimo ab urbe uō condita trecentesimo & ultra
ceam fuit. Vin decem ad legem cōdendam nouas qdem ac summo impio Magistra
tus a quibus decem tabule primū edite centuriatis cōmitijs plane fuit similiq;
deinceps due supaddite: ut orne ius Quiritū cōpletū duodecim illis tabu
lis ad unguem absolueret: sicq; a decem uiris legef decem uirales quibus ta
bulis xij. est nomen in est fuse ebur in alis in publico proposuerūt quis tan
ti fecisse Romanū populū memoriā ut illis q̄ citu Romane stent honor &
innocentia pudicitie cōtenti fuerit. Sed tum accrescente improbitate interpre
tationes prudentū p consuetudinē receptę fuit: quas quidem ius cautas nō legis
lubuit appellare. Ex hoc fuerūt actiones que ius agendi fuit solemniter insti
tute: quibus sicut & interpretationi collegiū pontificū presidebat. Accesserūt
ad hec populi placita. Senatus consulta scita plebis edicta prętoris responsa pru
dentū & translata domū in pnapes legesq; regia Rō. Rō. peruenere copie. & pna
pi placuit legis hire largitore: hoc legū progressu milia clarissimi Romanoꝝ con
sules Tribuni aut Censores ferendis legibus auctores fuere: & a quibus leges denoia
te: vt Consulares Tribunitie: Iulie Cornelie: Nam sub Octauiano Cesare suffecti
consules Sapius & Pompeius legem tulere: que a nobis eos appellare Sapia &
Pompeia. sub eode q̄ Imperatore Fabadius Tribunus plebis legem. feat. ex cuius
noie lex extat Fabadia Aquilinus q̄ legē edidit: que hactenus aquilia nun
cupat. sic Iulia sic Cornelia Caroniana regula: & legibus ab Catonibus insita:
Q uos nomen q̄ adeo clare adeo celebre est: vt nō solū urbem sed orbem pe
ne totū suis ipsius presentia postera uō memoria sua ac splendore illustrarint
N am ut Pisceū & Censoriū ulla preterea tanta fuit posterior ille Vticensis bi
tus uerentia ut eū cū Cesar a subsellijs in carcerem traheret summa cū mode
stia boni ciuis una cū Senatu etiam atq; affluentes omes sequerent: utq; in scenis
ludisq; Floralibus: quibus nudata corporis meretrices nude more uetere mimi
mare fugebant officio & in cōspectu populi usq; ad satietate impudicos lu
minū: cū pudendis motibus detinebant: ueretus fir. Rō. Rō. solite lasciue lu
dum petere: & m forte: tum Cato uenerat in theatre: Vnde ipse & Martialis
in epigrāmatū suoꝝ limine inqt. Noscet uocose dulce cū sacre Flore festiuosq; ludo

& licentiam

& licentiam uulgi cur in theatro Cato seuere uenisse? An ideo rm uenerit ut exi
resse legimus. n. eū plaudente populo postea q̄ ex Fauonio familiari & amico
una sedente ipsa rm sua spectaculi cōsuetudini impedimento esse intellexit
e theatro continuo abisse. ab eunteq̄ populū prisci laudendi morem in scenam
reuocasse confessum. plus se honoris maiestatis & reuerentię illi uiri deberi
q̄ sibi uniuersos uendicare. Equestris aut ordinis. & qui sua litteris posteritati
demandarent. inter alios iuris consultos plurimos fuisse costat. & gem celeber
rimos quos scripta Autidiusq̄ Namusa quadraginta & centū libris cōplexus est.
Ex his Ofilius & Varua ambo doctissimi & equestris ordinis ambo fuere. Ex his
furius Sabinus q̄ fuit. & publice primus scripsit. Mutio Tyberium Coruncanum.
Laborone Trebatiū & Alfenū pigrecreo & alios innūeros: quibus q̄ stellis quibusdam
legesq̄ fulgent: quoruq̄ consiliis multi sane principum suū imperiū ad maximū felici
tatis cumulū prouexere Hadrianus. n. Iulio Celso Saluio Iuliano perseo atq; Ne
ratio usus est. Antoninus Pius Vindio Vero Saluio ualente Volusio Maciano
Vlpio Marcello & Iaboleno. M. Antoninus philosophus Scęuola peritissimo iuris peritо
Alexander Seuerus Fabio Sabino Iulio Paulo atq; Vlpiano: quę inter ceteros
tanti fuisse costat: ut Helliusq̄ Lampridius literis mandauerit hunc principem
deo sumū imperatorē fuisse. q̄ Vlpiani precipue consiliis rem p. rexerit horum
studiis fretus & moribus iustissime principē Sigismundē quanti semp hec etas nra
tulit regni tui summā regimen curasq̄ ac gubernationē tanq̄ optimus populoꝝ
pastor. his hoibus contulisti: qui nō callidi. nō seditiosi. nō ad malū idonei non
iurtutis hostes. nō luxu perditi. nō truces. nō facinorosi. nō scelere ministri non
inopum. ac prouincialiū expilatores. sed seueri. sed sapientes. sed sobrij. sed seuen
ty sancti & qui habeant illud semp in animo uetus precepti deū sequare. &
qui proinde nihil uendereti. nihil mentirent. nihil fingerent. deo penetrij. existi
mantes de re bona: tuaq̄ mandata more Persarū qui inter nuncios fidē aliud q̄
respondet a principe sepenūo populis referentes. nec Parthorū regū usum imitā
rent. quos no pōt quisq̄ sine munere salutare. & ne posteris silentio obruant
quos consilijs huiusmodi tuis profecerit. quos eda nouo ac dignitatis recensere non
alienū erit. Merito itaq; inter omes precipuū & primū Magistratus huius nri
decus est. Iustus ex antiquissima ac preclarissima Comitū urbis Rome familia:
ea uite sanctimonia. ea integritate. ea religione. ea iuris caulsi & & pontificij
cognitione. ea demq; eximia & materne & latine eloquētie copia ac suauitate
preditus. ut hac nra etate. ea no nisi celtius p eū nobis transmissa merito atq;
optime iure existimari possit. Effulsit inter hos pontio q̄ Maturnio quedam
lydus admirabile Iacobus Anexatius Burgensis iuris no solū caulsi & pontificij
scientia clarus. ceteris oīum bonaꝝ & optimaꝝ artiū studiis pariter. ac in ma
ximis q̄busq; gerendis rebus q̄ptissimus: utpote qui uafra ducti ac principa con
silia optime norit. & caulsi ingeniū & eruditionē ita laudē: ut hac laude eū eo
nomine comparem. ita admiter: ut magnū mihi nescio q̄ portendere in posterū
uideat. eū ad q̄cunq; se animo uem conferat in ea facile ac pene ingenij sui acu
mine ac nobilitate ceteris antecellat. Successit deinde Candidus equestris ordi
nis ex primarijs Perusie urbis uir magni ac preclarissimi ingenij multeq; lectionis

ac litterature sic omīb⁹ consilior⁹ pyrchis iurtuis omīs & eloqntie splendore con
spicuus: vt eo nō solū urbī nr̄ uer̄ Romana & si pr̄sca illa maior⁹ gloria maneat
no minima gloriari possit. Accessit quarto loco ex nobilissima uicecomitū fami
lia Francisebus uicecomes equestris & ipse ordinis ꝑ pauc⁹q; cui magni ponsi
magnoq; rer̄ usu attritus & experientia multa pyclustris Sūt &. alij plures equestris
ordinis & spectate nobilitatis uiri doctissimi phi & oratores amplissimi. Ex qb⁹
ad felicissimā regni tui duturnitatē opportuna consilia litterate contionēs
ac docta colloquia hīi facillime possint atq; componi

De medicina C. .11.

NEQVE TANDEM medicine rationē intactam relinquemus
tametsi maiores nr̄i iurtutū oium cupidissimi minus q̄ par erat eā
celebrasse forsan usi sint Est.n. ut docissimi auctores traduī nō solū ob mor
bor⁹ ac uulnerū remedia quoꝺmodo corpora debilitari cōmeant. Vex scrubi
diutius hīduī est excertus. ob salubrē castrī locū deligendū huiusmodi hīnda
cognitio uterq; rationē in hac ipsa tpis reuocando In his.n. locis quibus supior⁹
etatis hoies aut oppida statuūt aut castra cōstruebant pecorib⁹ imolatis que ibi
pascebant tecnoria inspiciebant & si integrum & solidā eor⁹ naturā inuenirent
ex aqua & pabulo. Ibi munitiones cōstruebant. sin aut uiciosa idem in humanis
corporib⁹ ob pestilentem. loci aēris copium. fieri posse euidenter transmigrabāt
ac regiones mutabant querentes omīb⁹ salubritatē: qua si pp locor⁹ discrepan
tiam tritaq; dissimiles propterea pcipe haudquaq; poterant & fama & inco
lentū dispositione corpor⁹ atq; eor⁹ colore facile cōsequebant. Magna de hinc
& industria maior⁹ instituit querendi sūt & deligendi fontes. qui si nullq; pr̄
sto & in promptu sint. plurescq; dies castrī imorandū sit. his signis hisq; notis
& rationib⁹ ubinam lateant poterūt internosca. Namq; uirentiū in primis her
barū copia arborūq; procerit⁹ indicant aquas. Terrā.n. quib⁹ dulcis
humor nō longe sub est uberes quor⁹da germinū semp arridet. ut uncus
arundo rubus salix alnus. multiq; alii⁹ loco pectore incubans rana Sunt
alia huiusce rei indicia cū nocte aduenient⁹ loco in altitudine pcū q̄nq;
de solo tritaq; e figulino ope cruda aut puncta pelui cr̄a copra lucerna q;
ardente concremata sic ondib⁹ inde recta si figulinū uas humidū & si ingre
sudor uel lucerna sine defecto olei restincta. aut & uellus lane madidum
repiat. nō dubie promitt⁹ aquas. Adduī quod ēritius multo est ante ortū
solis longius intuentib⁹ q; ex edito q̄m speculanē incolūe speciem quenda
nebulosa exalatione tenuissimū fumiq; qui fuerit altitudine porrectus ad
summū tanto inimū humore delitescere profitet. orto & sole intuenē loca ta
lia rer̄ cunosi & ubinam supra terrā uolitare spissitudine cōspexerint mus
cas cūe promittūt facile q; queriē inuenirī. Est & peculiaris existimatio pi
si tm nota qua feruentissimo estu sequant⁹ diei q; horis ardentissimis qualis
ex quocūq; loco⁹ repausus splendeat Nam terra sitiens humidior est. ille
indubitataq; spe promittūt sed tanta oculor⁹ intentione opus est ut indolescat
quo fugiente ad alia experimenta decurrūt. Predicūt & sapores aquar⁹ ut ne
despera dispendioso labore debeat queri nec dulca necessariq; in honoris relinqui

A quam .n. dulcem argilosa terra limosis exilesq; subulis promixte glarea uicti cas
uenas sed bon saporis rubri saxa optimas hanc sententiā sequentibo accuratissime
tradidit apd latinos Marcellus ingr .n. aquas que ad orientē austrinq; pertinent
dulces atq; pspicuas esse. & pro sua leuitate salubres. ad serpentionē uo atq; oc
cidentē quecūq; manāt probari dem nimis frigidas sed grauitatis sue cristitu
dine incommodas. his pinde reptis ut ad hūane utre salubritatē magna di
ligentia bone utilesq; apprendes sic nō minori cura eas q̄ uitia repudiāda
Namq; damnāt in primis undecūq; profluxerint stagnantes pigreq; & amare
quibo odor saporq; ullus insit pter unius in toto orbe fontis aquē: ut eodem in
uenio iocunde olentisq; in Mesopotania urbis eq̄s profluūt & excurrunt
existimāt cursu .n. & agitatione sua extenuari atq; proficere aiunt. Eoq; mi
nor cisternas ad aliquibo maxie probant. cū inutiles aluo durtie ac fetoribo
cōstet. Qd si ratione asserūt q̄ leuissima sit imbrū ut que subeat in celū po
tuerit ac pendere in aere ideo & niuei pferunt imbribo leuiores .n. his esse. &
multo leuiore aqua glaciem: cuius ac niuis pestilentissimos ac insalubrimos
potus pdicant. Repudiant deinde aque que cenū ac limū faciūt: queq; corpo
ra inutilida malū colorem. eruti utriusq; lippientes oculos bibentibo ostendunt
C ulpane & si uas ere corinthio: uel nobili sparse inferueriē aut si legumia tar
de porcerint: decoctaq; crassis obducunt uasa crustis Non & ipsa aqua: que exit
in fonte si fuerit limpida & lucido celo pspicuis quoq; pueneūt aut pfluxerit
muscas innascāt ac iuncus & inquinatus aliquo inquinamento is locis fuerit ming
improbanda iudebit Interest .n. plurimū utre loca sulfure an nitro an bitumi
ne plena transeat grauē .n. spiritū caloreq; pellifere aut nimiū rigore ex loa
rum saporis uarietate cōpit & suma celeritate corrūpit ga pretinus hausta
durat. nec alr q̄ gypsum sub humore costringit & alligat uiscera illinc est
illud de quo Ouidius ait Flumen hinc Cicones quod potū saxea reddit uiscera
q̄ tactus inducit marmora reb medicamentis est & & eius nature hr limum
ut corpora cōglutinet & induret quēadmodū pulcolanus pulus si aquā at
tigerit saxū est sic ecōtrario hec aqua si solidū q̄piam attigerit heret & af
figet. inde est q̄ ves abiecte ineunde locis lapidee subinde extrahunt Simi
lem uim hīt mero illi lacus quos quisq; fauebo hauxit Vr idem poeta ait aut
fumi aut patri mitis grauitate sopore Nam quēadmodū ebrietas donec exhie
cet clementia est & nimia grauitate defert in somnū sic huius aque usi hec
quoddā detrus exaere noxio utrus quod mente aut furore mouet aut sopore
oppmit hoc q̄ hr mali Linchestius amnis que q̄dq; pax moderato gurgite
traxit haud alr utrubat q̄ si mera una bibisset. Cōuenit & rō solū confectis
de industria uenenis plerosq; necari uetę aquas quasda cōsueto naturalis or
dinis cursu ocultoue in se petre seruare Namq; fere in Arcadia circa nonacrina Styx ab incolis
appellata mortifera est ad uenenisq; fallut ga nō colore nō odore notabilis nec
sapore suspecta equalia sue magnos artificii uenena que deprehendi nisi mor
te nō possūt In eadem regione fontē & esse cōstat ut Epigramma medicat lapide
inscriptū nō idoneū ad lauandū sed inimicū uiribo q̄ apd eū Melampus sacerdotis

pergauisser rabiem proen filiaz reflauisserq; eaz virginu mentes impiissima semitar
Lenus imbi fons est qui abortus sicn no patr edueiso in Serrea flumen q; Afroditu
uocat Strales fiat est & noxia aqua in Thessalia circa tempe qua & fera & pecus de
deuitat per eaz exit & est tanta ussilli inat & dura molliendi nec arbusta ulla
qem alit & herbas necat in Macedonia no procul ab Euripidis sepulchro dextra ac
sinistra monumenti aduenientes duo cossulu uiu unus accedentes uatores transire
solet pp aque bonitate Ad unum aut qui ex altera parte monumenti nemo accedit
q; mortifera aqua diat hic Achaia ex saxo stillantes frigidissimos humores hr quos
neq; argenteum neq; eneu neq; ferreu uas. neq; ulla alia materia quominus corro
datur pr substinere dissilit. n. & dissipat coeruare aut eam & cohnere nihil aliud
nisi mulina uel asinina uel ue ally traduit equina ungula pte que & memorata
ab Antipatro in prouintia ubi erat Alexander per iollam filiu plata esse Et ab eo
ea aqua aegrum no sine magna Aristotelis infamia esse necatu In Boetia sur duo
fontes quoz alter memoriam alter obliuione affert In Cilicia apud opidu Viscum
muus fluit ex quo bibentu subtnhoret sensus fieri Vante tradit insa insula fontem
esse quo ebetes fiant Cidnus & Cilicie amnis podagricis medet sicut Apparet in epsu
Cassi Parmensis ad M. Antoniu in Germania trans Rhenu castris a Germanico Ce
sare promoti maritimo tractu fons erat aque dulcis causa haustus infra biennium
dentes labefierent deciderentq; ac compages ingenubo dissolueret Villa & ab a
uerno lacu campanie putreoli tendentibo imposita hrores celebrata porticu ac ne
more qua uocabat M. Cicero Achademiam ab exemplo Athenaz exiguo post o
bitum ipsius tpre Antistio uetere possidentes erupuit fontes calidi p q; salubres o
culis celebrati Laurei Tullij qui fuit ex libertis eius tale cu mie Quod tua Romane
undez clarissima lingue Silua loco meliuf surgere iussa uiret Atq; Achademie
celebrata noie villam nuc reparat culeus sub pontore uetus he & apparent lym
phe no ante reperte languida que infuso lumie core leuant nimiru Locus ipse
sui Ciceronis honori hec dedit hac fontes cu patefecit ope: Vt qm totu legit sine
fine per orbem Sunt plures oculi que medeant aque In Italie & alpibo multi sin lo
ci est genus aque qua qui potu assiduo hauserint turgidis & prominentibo qut
turbo effiaunt Scatent alibi benigne passimq; in plurimis terris alibi frigide
alibi calide alibi promisce auxilia coferentes & ecunctis animalibo horum tm
causa erumpentes feruntur Alie que dulcis manium capiti aurbo oculisq; pu atrm
medent Nervis alie prosunt & pedibo alie luxatis & fractis adumento sunt ac uul
nera sanant Est aut utilis sulfurata nervus aluminata paralitucis aut simili modo
solutis bituminata aut nitrosa maxie calens Homer calidos fontu mentionem
no fecisse no demiror cu aliquos lauari calida fregnter inducerer Vs qa mediana
tuc no erat hec que nuc aquaz profugio unt Cetere cu ad huiusmodi humane
infirmitatis remedia aque presto semp esse no possint atq; alio in loco inter sese
maxie distantes: neq; ad omia omes ualeant Nunc ad repulsu fugam morsusq;
& reliqua imbecillitatis nre auxilia ex simplici medicina uel composita congea
mus q; in promptu sit & inuentu tam ab ipsa natura q; ab ipsa arte proferta q; facile
A ipsa natura sulcem substernu utile locis suspecti anni qm serpentes expientia com
probante no recipit: usticq; fugat nidore expti q; prodidere si serpens signib & fazin

frondib⁹ cocludat⁹ in quo ⁊ migne potuis ⁊ ⁊ in fraternu fugere & ⁊ magil est nec mutuu
dem occidentisue solis umbras. ⁊ius longissime sint illo pacto uelle cōgrue: Vers
si ex arte ue sepe fit: Et Maro inge sub immoti presepibo aut mala tactu iupera cle
uitue celūq; excernita fugit: aut recto assueuit coluber succedere & umbre pestife
acerba boum pecorūq; aspergere uirus Dicet & odoratam stabulis accendere cedrum
Q albineogs aquare grauet nidore chelydros Vel ut plenius & uberius Farfalie au
ctor expressit Vt ima castroꝝ medicatus curuit ignis. hic ebulum strideꝫ pegnag
galbana fudane & tammarisꝫ nō leta comis: Eoaq; costus Et panacea potens: & thes
sala centaurea Pheucedanūq; sudat. Flammis cruciatꝫ tacuit & lacrimis fumoq;
grauem serpentib⁹ uirus Abrotanū & longe uuentis cornua ceruu Percussi quo
rundā hoium roti corpora sue partes prosuit: ut Ophiogenes olim in insula Paro
marsiaq; alibi in Italia sue quondā in terra Africa si modo durent Psilli qui uocant
a Psillo Rege ut Agrchides tradit dicti Lucanus Natiq; pmū tacta designant me
bra saluiaque cohibet uirus uenenꝫ in uulnere pestem. Nec Marsos solū ac Psillos
sed ieiunam cuiusq; hois salutem contra serpentū ictus pysicho esse nō dubiū est. Si
leuem in proferendo pcussos remedia nisi. M. Varronem scirem. Lxxxiij. uitæ an
nū agentē. M. ⁊ Catone⁹ puerum prodidisse aspidū serpentūq; ictus haustu a per
cussis urina uel melanthio in uini ueteris emina contuto & in nares infuso. Appositaq;
ad morsum stercore suillo efficatissime curari hos. & & Scorpionū ictus ipsi medent
si mortui & attriti illico supimponant. Viperam & fauū exustam in cinere⁹ dilapsa
mederi euidē bestie morsui Ad huiusmodi & serpentū morsus Hyginus de animalib⁹
li. ij testis est gallinā ⁊ pmū deligi opponiq; debere Ex arte ⁊ ꝫ ea maxie probant. que
in edis Esculapij dei limine contra malia uirulenta ea compositione clarissima scripta
lapide fusse inueniunt Serpylli uncias tres duum denariorū pondus. Opopomacis
ac Mily tantundē singlos⁹ tris⁹ pondus denarij Anesi & fenicula semis & anesi & oppij
duum denariorū semi ex singlis generib⁹ eruū farine. xij. que tusa & cribrata ac uino
excellenti digesta in pastillos dari in uini cyathis tribus cōsueuere: quo gne Antidoti
Anthiocus magnus rex adiuuasse omia uenenata usus phibet In sanctuariis Mithri
datis maxime & Regis inuentam. Antidoti ⁊ compositionē ipsius manu conscriptam
legimus & a Galieno & & Diascoride celebratam. e duabꝫ scilicet nucib⁹ sicus fissi to
tidem. foliis rute. xx. simul mixis addito salis grano hec effectu dignis: ut qui hæc su
merit ieiunus nullis uenenis genus profecto saiet illo sibi die nocitus. Porro uulnera
remedia in presentia⁹ attingere nec absurdū nec inutile erit. Vere ⁊m uulnus negiu
eq; conglutinatione admitte si ferre ineus maneat. infixa & corpori adherentia:
quonam modo abstrahi possint pmū docebimus. prompta & pauca quedā remedia
prosequentes. Infixa quoq; cum abstrahie hirundinis nolla combuste cum aceto
M ul similiter dissepti⁹ supimpositus uel farina semie lini cū radice cucumeris silue
stris. Fractis ossib⁹ presentaneus masillare apri cinis. Costi⁹ ⁊ fractis laudat⁹ unice
caprinū simum ex uino uetere aperit. ij. extrahuntq; atq; sanat. Sanguine porro ex
uulnere fluente sistit pulus olibani cū pulis leporis & albumie ouī facto emplastro
& imposito. donec cadat Aloes & pulus per se uel aceto undecunq; fluat sanguis eū
sistit Vulnera recentia & uetera si brasice decoctione foueant & ea trita imponat
mire sanat Vermes ⁊ in ligno ulcera sanant omia Vulnera uō recentia reuemi adeo

congiungant ut nerui & precisos illius solidari intra septimū diem. Democritus plusieue
1 tasq; in melle seruandos censuit. Inflaturam exacta cinara trita imposita sanat. Achyllea
que millefoliū manus uocat. cū aceto bibita. ad plurima cū ualeat. ad suspiria precipue
confert. precipitatis ex alto eiusmodi remediis clara Esculapij opa fuere. Triuiani ipsius
Podalyrius deinde & Machaon. ex eo genuti successere. qui &. bello Troiano Ducē melius
Agamemnone secuti nō mediocre opem uulneribus medendo cōmilitiumbus suis attule
re. adhibitos in exercitu suo a Cyro medicos Xenophontis tradit historia Scimus &
Xerxem. Persarū Regem. a Sostene comitatū esse bello. & Graecū inuitū. Itemq; Alexan
drum. a Sostene. so. nec nisi cura artis huius operatq; prestantia. quia ab inuictissimis
maiorū nrorū. Duabo celebratam. nouimus. Hanc. n. apud nros. M. Cato magister primus
solusq; diu pauca diuexat atticie. at. armentarios morbos medicaminibus haudquaq;
omnibus. que p alios deniq; diffusius practanda sunt. Post hunc illustriū & clarorū ui
rorū unus tentauit. C. Evalgius litterarū eruditione spectatus. uolumine ad Diuum Cesa
Augustum de ea edito. Verg. n. uo. ante conditerat. solus apud nros. ut eidem. inuenio Pom
peij magni libertus Leucas nōie. quo primū ipse hanc scientiam. ad nros. transtulisse
puenisse. Namq; ut ad externos redeam. qui huius disciplinę multas. ueq; inuentione
gloriante Mithridates maximus sua etate Rex & Imp. quē debellauit Pompeius Gnm.
ante se genitorū curiosissimus mediane remedioꝝ indagator tam argumenti q̄ fama
nunia. Situs est. Cui uni cū ueneno sepe tentaret excogitatū quotidie uenenū bibere
presūpsit remediis. ut cōsuetudine ipsa innoxium. redderet. sicq; in hunc usq; diem.
Antidotū cuius nōie celebratissimū extat Mithridatios uocat. Alcos. Antidoti genus
Copiosū Regi Ptholomeo dicat cōposuisse. atq; Ambrioxiam. nōasse. Pieres hūc inuenit
Iuba Rex Ptholomei patre studiosę claritate admirabilior q̄ regni. Q. q̄ primū utriq;
M dumtaxe impio pręfuere. cuiorbum herbam qua media sui frōtis nōe. appellauit Ech
to de ea uolumie claroq; pyreonio. Centaurea a Centauro Chirone inuentore dicta
qua curatus Chiron cū Hercules excepisset hospito practanti arma sagitta excidisset
in pedem. Achillis q̄ Chironis discipuli. Achillea phibet inuentū qua uulnerib; mede
retur. que ob id. ad Achilleos uocat. Hanc apd nos Millefoliū uocant. Aly primū eruginē
inuenisse utilissimā implatisq; Ideoq; depingit ex cuspide. Telephi eam gladio in
uulnus thelesi. compisse. & dicit Teucer eadem etate Teucrion. qua dam Germanicam
uocāt Gennanam. q̄ repisse dicit gentiū Illyricos Regem ubiq; nascentē Illyricō
cū ad plura pręstantissima. Sunt & alia medicamentoꝝ genera. que diuino quodā ip
numie tactu ipso fiant atq; leuent. Ut Vespasiano pnapi & Epirotarū Regi Pyrrho contin
1 git um. n. publice sedenti audientiq; cū eulogo capitis quispiam luminibs alter q̄ cruris
debilitate patiter adiret. opem implorantes. a Serapide demonstratam. illis per quē
reddituq; alteri lumen prestiterint. si oculos inspuerit. confirmatusq; alteri crue
si dignatus est calce contingere. cū ridicula res primū putaret. nihil pendens. tandem
familiariū interuentu & curatissimū quorundā suasione utrumq; tentatū est. nec
optate salutis ambobs defuit euentus. hūc aūt luenosis hoc est splene laborantibs resu
pinetq; tacentibs dextri pedis pollice pressis medentes accepimus. Galli sacrificio albi
facto. neq; quępiam. abiectū. ab eo fuisse. cui huiusmodi salubre genus medicaminis
poscenti. abnegarent. Magna & medendo uim uerbore inesse infirmitatibs hominū ani
malibs languentibs claudicantibsq; uel & moribundis sunt. qui putent. Et q̄q. litteræ

id nire respuere & ad salutis remedia nihil cōferre autumet. profuisse nisi fugisse uidetur Vlyssem inhibuisse carmine testis est Homerus Theophrastus & scatos predidit Cato luxatis membris Varro pedagis carmen auxiliari Celsum quoq; dicatorie post uehiculi casu unu ferunt semp ut pmu conscendisset. Id & plerisq; ea tempestate facere norunt carmine ter repetito itinera securitate aucupari solitum Infinita cuiscemodi exemplorū copia supest: que libens ponerem nisi ad Gymnasticam & exercitationē reliqua: que maxima suscepti muneris offitiu est: ac bellicas rationes festinatet oratio: de bonarū ītr artiū studijs hec excitata sint Gymnasticam ac reliqua militare exercitationē nūc ordine suo prosequamur.

De Gymnastica equestriq; exercitatione. C. iii.

ETERVM cum plurima sint exercitationū genera probanda dem illa solū nobis erunt: que hm nature uim ac etatis rationē suscipient: quo & ualido bona seruet & ad labores militares pferendos robustiora deinde membra reddant. Vtriq; n. pmis ab annis nō parū referre putandū est quali quisq; alimonie assuescat: qbusq; exercitijs duriorib uel mitioribus assuefaciendo utrcat: ueluti ea que in Lacedemonioꝝ cultate uel sola uel cū paucis cura alegum latoribus circa educationē & exercitia publice uidet adhibita ex generibus & malis & gentib apparet: quib cura est assidua bellice hitudinis nutrimentum lactis fontiuq; liquoris. ad ualitudinē roburq; maxie propius esse corporib ut Lucanoꝝ & aliorū plurimoꝝ. ad utilitq; & confert & utile putat a puerilia frigori assuefacere. Qua pp. ad amicū scribens monet Flaccus: ut Angustam pauperiem pati robustus acri militia puer condiscat: & partos feroces uexet: equo metuendus hasta: utriq; sub diuo & trepidis agat in rebs. & cū prochuit & pueros natura sit ad oīa opa & ad oēs actus illi ea etate maxie suscipiendi sunt qui per ludos fiunt. Ludi uō ipsi neq; illiberales neq; illaborioſi esse debent. neq; remissi ed quales Lycurgum in Spartiatas filijs instituisse ferunt. Ipse n. oēs q̄ minus septimū etatis annū exegissent assumens distribuebat in classes. eosq; una cocos. atq; contubernales consuefaciebat mulcem simul legere & simul exercere quo pdimi cationes mutuas & promiscuas conceptiones discerent: quale cuiusq; ingenium esset: qui audirent neq; in certaminibs pugna detrectarent. Mirdes q̄ Egypt xxx post ortum filij Sesostris ex oīs Egypto oīibs qui eadē die quo filius nati erāt infantib congregatis nutrirī educarīq; ac simul eadē disciplina exercitioq; eruditi sent existimans hoc pacto simul educatos atq; instructos meliores in bello fore hos continuo usu ad malos patientiam exercebat: Non n. licebat alicui cibū pus q̄ cursu centū octoginta stadia cōfecisset capere: quo exercitio oēs uiri euasissent & robusto corpore & animo prestantes. pmū Sesostris in Arabiam cū ex q̄ simul nutriti erāt exercitu a patre missus assuetusq; uenatu ac cibi potusq; abstinentie oēm eam gentē subiecit liberum antea & seruitio insuetum: deinde in Lybiam profectus matiorem eius partem inditione adhuc adolescentior redegit Simili modo Alexander xxx. milito barbaroꝝ puerōs delectis greci eos literis & Macedonico more armoꝝ exercitationūq; usib uerturi precepit: plurib ad eam rem instituit magistris sicq; preter literas quas pro necessitate discebant reliqua oīs exercitatio & disciplina ad recte obtempandū armoꝝ q̄ laborem tollerandū &

prelio uincendu parabat: hac mire Laconel ꝙ cū efferatos laboribꝫ ꝓsepe redderet
edolescentes qi hac utile esset ad fortitudinē maxīe fallebant Non-n-id cogitate
quod inten debant neqꝫ in aliis gentibꝫ neqꝫ in gentibꝫ uidemus fortitudinē ad
esse maxīe efferatis sed potius mansuetoribꝫ & leoninis moribꝫ multeqꝫ sunt
gentes: que ad cedes hoīum & ad eoꝝ comestionē insultant: ut arcti pontū Achei
& Agmochi & ex Mediteraneis alie gentes: que dem clanculū ꝓ insidias latrocinari
ad bellica ēm opa nihil uident: Omes-n-iste fortitate libere gentes lupoꝝ rictu ut ser
uire nō possuN ita nec impune nō-n-huani uim ingenij hmr: sed feri & intracta
bilis: Laconel pterea semus dū ipsi exercebant prestitisse ceteris postea uō fuisse
alijs inferiores Non-n-obid solū prestabat quod uincendo exercebant Sed ꝙ ipsi ex
ercitati cōtra nō exercitatos pugnarent Romane simili legiones nisi fuissent ꝑmū
assidua exercitatione attrite c̄ ab exercendo-n-exercitus ꝙ exercendo sit melior
dictus nullo pacto in pubertate ante uel post pubertatis tpra pedibꝫ agmen pe
ne subire pondera arma deferre nec preelia. de memoratu dignū aliqꝫ redderet
potuissent huius rei etatisqꝫ huius si alia nobis deesset Scipionis affricani supioris
& Emily ꝙ lepidi cōstare pōt exemplis Ille-n-dū pretextatus esset: ut Flore placet
& Senece pubescens aūe ut Liuio eo ptio quo in Romanos Hanibal ad Ticinum
ualido statim fragore detonuit patre cuīe consule belliqꝫ ducē affectu gratui nul
neue & ab hostibꝫ circūuentu periculo mortis exemit seruatiqꝫ parentis cumulatā
suis Laudē retulit Hic uō puer producat impugnā eode cognitus & hostē occidit
& cuīe seruatute in cuius memoriam rei statua illi pretextata ex S. C. in Capitolio
posita est. ut & ceteri exemplo eiusmodi accenderent. Sed neqꝫ & ru ꝙ hoc in loo
nisi tuat tibi Laudes muderimus Sigismunde fandulfe silentio obruendus. eo-
dat ullo pacto his duobꝫ inferior hīdus: cū tertiū decimū etatis annū pene ageret
sed D fratre tuo Roberto in illa pestifera atqꝫ funesta tumultuantiū parricidia-
cōspirationis eruptione cōtemnatis tuoꝝ iam oīum animis subortā: de tota Ma
latestaꝝ familia oīmqꝫ ciuium statu actū esse nisi protinus hinc te raptimqꝫ
subripiens in legionis umus numeꝝ cōuocatis undecunqꝫ subditoꝝ populorum
auxiliis recū una die cōfluentibꝫ furto ui armis cōtra qua plurimos fortissimos &
ad subuersione urbis nīe muntissimos uiros. cū maxīo capitis tui periculo dimicas
ses nisi tu tibi ac fratribꝫ patriam. res fortunasqꝫ suas parcere ac tuis incolu
mitate depdiram & pene restincta undicasset: Illa pestis illo monstro ac porten
to seditionis auctore atqꝫ flabello a cuncare reiecto: profligatis ceteris deinde fa
ctionis & tumultus illius ꝓmoribꝫ atqꝫ complicibꝫ & quē ad tertiū usqꝫ lapidem
in eoꝝ auxilii prouenerat Pisaurensiū copijs plurimis insup ad cultrodiam tu
telam firmitatemqꝫ cuncani nīe per te acuis prefectisqꝫ coloribꝫ. Sicqꝫ mirabile
dictu in illa pestifera hoīum colluuione. Vnde ueterano animos & equitandi uenusq
rei mil-pitissimo euadisse satis fuisset Tu id etatis ob tua utgilantiam ingenij uiua
citate animiqꝫ prestantia unusqꝫ etatis seruum & patrie publice salutē ac puate
pietatis triplicem meruisti coronā: Clarissimū inuictissimi futuri ducis initium
q-n fuit principem in sue adolescentie limine inspicere tam maximū facinus co
mittere audere: q eo ipso magnificentius: q fortius: q gloriosius & laudabilius: quid
in antiquis maioꝝ tuoꝝ monumentis preclarius: q famosius tuis potuisset posteris

relinquere: q̄ una fere de oīm ecce dia hanc urbē nobilissima uniuersū populū uis equare
legesq; mores pr̄e uno sp̄iu cōseruatos fuisse neq; id sine cui⁹ inuidibile de re uideri
debet qui annos semp ruos longe anteecesserit: & omes uirtutū oīm ab meunte eo
numeros ita coluerit: ut inte ante claueriñ. q̄ pspecte meellecteq; ab illys fuerint:
5 pr̄eni nūq; solitis pueritis etatis illecebris magna uī animos fortuna tuas res maxīas
adimpium dispnente dicisti. nō ignauia. nō quiete nō oco. nō desidia. nō uolu
ptate corpore: sed membra duritate militarel laboresq; pferre: uigilare. esurire. sitire
algore exercere. & cū ultimis militū & equitū dura & afpa quecq; aggredi: docuit &
pceperit tu rpis regi pariter & regere. exercatus ducere. castrametari. acies instru
ere pugilia agitare. hostes ferire. machinas ingere. firmare agere. pila torquere
hastilia iaculari. clypeis intonare. ensem ubiundo incredibili penetrare. In scan
dendi equi. nō ferisco more uitiari: sed maior⁹ instituto sine scansili ferri. admini
culo leniter facileq; eos insilire ac reflexis intergū manibo uelocissimis cursibus eo
ad exemplū docendi militis frequenter conatare. nūc item flexis habenis. in medio
cursu leui momento pigueriere: nūc montes cōscendere. nūc fossis salui trajicere
& ita demū. ad oīa mil. rei munia pcillere: ut nō facile quisq; possit ellicere
miles ne an equel Tribunus uel imp. maior & instructior accedat uel habeat
plurib⁹ deinde cū adoleuerit res. cuismodi p uniuersam ītaliam inductoribo
acerbi: qui neq; pus. are dimissi q̄ in exercit: que modo diximus exercendo eos
aut equaris gloria aut superavis diuitijs plurimis & honorib⁹ auctos. Alexandru
Seuery credo imitatus: cūe post litterarias studia palestre optim. dedisse feruñ
uel potius s. R uelium. qui armore agitatione uirandoq; inferendos; ictuū
disciplina p̄mus militarel ussit accipe & in castra penetrare: ut nedū umbo & au
data quibo antea solis mitebat: sed & arte industriaq; uallare: hisdem studijs
imitante Paulo Emilū legimus: qui & filios. quoq; institutioni fingere mente
rat eruditi censuit ac uoluit egregijs ualū res. selectis pceptoribo. Matual aū
ipsde necessi studijs uere. cū esset animis cōfectus & multa corporis egritudie grauis.
quo filū militaribo officijs obeandū p reliquū etatis illustre reddere: quoindie
cū adolescentibo foras prodibat. in medio una decertans: nō nescius qd̄ re in pace
imaginarie militie genus. teneri animis imbibite ad maxia posteros discrimia
de uera belli pcula meunda cōferret: & licet hec militie genus: q̄ in cuismodi exer
citationibo queat: longe impar sit ei q̄ inter bellos tumultus indigentiam ver
oīm. uerosq; terrores discat: mire in modū egrau facile & armatura leuissimū
corpus reddit: Idem expeditione agens. copiā suas assiduis laboribo cursu & longo
itinere exercuit. eos q; onera sepenūo ubebat ferre & uasa & cibaria illis in fasci
culos coeuntia furcis imponi sub quibo & habile onus & requel facilis esse. unde
in proverbiū postea uenit: ut qui difficulate nulla insitarel miles labore esse pati
esse q; nō aspnator: sed studiosus ardensq; imperatoris sui uolūtate agens. Ma
nlius mulus appellaret. Cato & Censorius filio suo Magistro se prebuit. quippe qui
exercendi corporis nō modo iaculandi tractandiue arma. uers equū desiliendi. e
quitandiq; & pugne dimicandi calere & frigus tollerandi ac rapidos; gurgites & a
sprimos fluuios ui tranandi artel instruxit. Vtcensis aūr ille posterior. Cato in
G ymnasijs se exercens. labori ita parcus fuisse dicit: ut cereto capite seu sol seu hymber

esset cū armis qui una uere facebant equisq; ueherent singulos sepe adsuesc & pariter cū singulis ambulare loquerent pedibo ipse profitescens. Magnū & precipuū ds erat ad animose fiducia maximū ducē aspicere Pompeiū duo de sexaginta annos natum saltu & cursu pedites primū equites armis deinde exercere nudare ensem & currente equo uectū pporrime recedere. In tali cultu preterea nō agilitate modo sed pre ipse robur cōdere: quē talibo insidentē ex umeris pleriq; haud quaq; facile supabat Neq; ille porcellus par esse Seruio: nisi se militesq; suos frequētibo exercitijs preparasset ad pelia cū ad difficultatē ille maxime ad longas inerationes p aspera queq; & in uia assuefactus ex qbuscūq; locis inuadendi euadendiq; ac exercitū ducendi pritam quāda & suma hiēr Maximilla Numidaq; fere nonagenta annos natus preceteris hoibo hac in parte admirabilis fuit: adeo quēadmodū Cicero referr ut nullo unq; hymbre nullo frigore caput suū uelle regerer eunde costat aliquot horis in eode uestigio pstare solitum: nec ante moro pede q; cōsimili labore uiuenes festigasset ac si q; agi ut sepe soler a sedente oporteret: toto die sepenūo nullam in partem couerso corpore in solio durasse & cū ingressus ter pedibo esset in equū nūo nō ascendere cū equo ex equo nō descendere q animo nocte diei sic pleriq; iungendo ducere ut nihil ex his que adolescentes solent omittere uideret P. Scipio cōtra Numantiam missus corruptū seorsū ducū exercitū exercitatione correxit cogens miles & frigora patiuada fluminū pedibo trayicere nudos subinde expirbanda & ignauos frangendoq; delicatores. Lacauoriq; utre usus & pro necessaria expeditioni usus: Curtius preterea Cyrus ut nunq; militet nisi sudore prius prandiū sumeret aut cena: ldq; aut uenatione fiebat aut alio inuncto ope q; egent festinatione sudorem eliceret Mithridatet rex ponti p hyemem octo mareret milites nunq; passus est: eos naq; ac se ipm cōtinuo tetis haud quaq; urbanis sed castrensibs tectis neq; uo ludis nisi decretinis membra in diet exercauit assuetus ferat cursu plequi & uarijs nonunq; congredi: ne Xephyro ad bella uocantes uiros q blandimenta lanqueſcerent. A. C. ds Cesare: quē ultra q credibile cuiq; uidetur laboris patientē fuisse costat: tyrones domi pequites pos & Senatores armoros pios instituerat legimus: ad eosq; scripsisse pspe quo singlos cura disciplinaq; susciperet nec tyronibs solum: sed militibs & suis & uniuerso exercitui uter duce nocte subtrahebat augebatq; quo p segnitiem & mbrorum subsegnes de fatigaret: que omia silentio belli studuerunt Scipiis Aurelius in negotio uersari militet suos q in ocio ne languerent Catus fore duxit fabriet nūe urgendo nouis altas nūe extruendo turret nūe aquosa deficcando loca. nūe templa que uetustate corruissent restaurando aut noua & pulcherrima cōstruendo atq; condendo Saltatione ds domi a Lacedemonijs id missum inter exercitationes ad bella utiles fuisse mediae predit. Tullius Socrates apud grecos probat & Maronis nri nec inhoneste: sed necessariam. simili modo putat: cū apd eos saltatione in armis hitam & ab ipso pugnatio saltatorio Salios denotatos costet. Et q; uno ore deos tpre tribo nobilissimis eubo nō modo studiū saltandi sed & pritam: qua gloriarent fuisse nō dubiū sit: Gabinio. S. consulari Ciceronis inimico. q ei & Cicero nō dissimulanter obiecit & M. Celio noto in turbas uiro: que ide Cicero defendit

& Licinio Crassio Crassi cuius qui apud Parthos extinctus est filio. Crispus in Sallustio
spectata ueritate historicus. Semproniam nobilissimā feminā reprehendit. nō q̄
saltu uideret: sed q̄ esset uersi singularē q̄dam picturā & eruditionē habuerit: &
Sapio ut Senece uerbis utar eo in libro qui de animi tranquillitate inscribitur
triphale illud & militare corpus mouet. ad numeros: nō molliter se infingens
ut nūc mos est: & incessu ipso ultra muliebre mollitiem fluentes. Sed ut illi antiq
uari solebāt inter lusū ac festa epta uirilem tamen indolē inpudiatur: nō facturi dete
meriē & si ab hostibus suis spectarentē Nec tibi demq; Sigismunde huius & illoꝝ
saltationis studiū turpitudini fuit similo modo exercere prodirēq; in medium de mo
do apta fronte modo pōnata nonunq̄ populo esse spectaculo: hac ratione tua q̄
nulla pars corporis in saltatione uri spes: & physice dem dicere soles eadem sit. Sed collū
una & crura & manus exercentē exercerigz debeāt p eū qui sit corpus agitans & ad
oēm militarē motū ac celeritatē promptius hituriū: Preter hec Nembrode ullus ali
pbens Apollinis pianeq; inuenēū uenandi studiū sumpsit probare & soles: q̄ pas
tibi d̄ a iusto differre bello uideat. Cum opus sit ferāz insequi fugientes. locoꝝ aspi
ritibus abruptas & inuisse moneri maxime laboresq; capiendi studio subire: abstinere
a mulsis estus & algores pati: strim ac mediam tollerare: cōmouere denigz animo
cū sine manus cōserende: cū ferāz cominus congrediendū. his causis honestissimis
nec ad ulcerebras rēm & animoꝝ relaxationes antiquoꝝ plurimos de dem grauissimos
in bello esse pcelebre est. Nam fixerit cerua licet: aut Erimanthi nemora placuit uictor
Alcides Aprum Calidonis regionis uastatore struere: Meleager sudent auctor Romani
generis eruoꝝ corpora: nō uoluptati suis sed publice utilitati prospexere: Cyrus simili
modo publice utilitati militarisq; disciplinē grauia eos ipsos qui aptiores belli uidebāt
uenationi assuefaciebat properans q̄ id genus exercitij plurimū bellice rei conduceret
ad exploranda itinera & diuersoꝝ locoꝝ ambitus nō dubiū sit pyrrhum Alexandre
S certorium. M. Antoniū Alexandre item Seuerū Hadrianū Tacitū plurescq; alios superioris
ripse imperatores de Ducē maximos hoc exercitij genus sumo quoda studio prosecutos
Q uos nō spectet illa uenationis oblectat ut auet aubo insequante: si nō hoc genus aucupij
uenationi censeat annectendū minuri dem studio exercentē sed nō impari leuitate ac
uoluptate Huius aūt exercitationis auctores fuit qui Machabeū egregiū belli Ducem
fuisse cōfirmet ab antiquis aūt secularib; historijs scriptoribz fidem sumentes.
Vlyssem phibet qui primus excelsa Troia armata fuet attulit grecie: quis suaue quada
& grata intuentiū admiratione duce natura incogniti generis exitus animauit Nam
cum accipitres passim aubo insidiente eaq; rapiant. alij ex terra solū alij nō nō nisi
circa arbores uolitantes: alij sedentes in sublimi aliqui uolantes in aperto in Tracie par
te sup amphipolim hoiez & accipitres secretate quada aucupant. hi. n. ex siluis &
rundinenis excitant auet illi sup uolantes deprimūt. uursus capiat aucupes claudunt
cū his tradituq; est missas in sublime ibi accipe eos & cū tpūs sit capture clangore
& uolatu genere imitare ad occisione. Piscationis aūt usus & modestior est: q̄e nec
aspnati sunt plures & dem magni uiri Augustus precipue & M. Antoniuſ. qui oblectan
dū animū piscari sepiuſ hamo soliti ferunt. qd & honestior forte & probanda magis
illoꝝ uita fuerit de qua inqt Naso Piscat ad hec illis populis sine fraude necabat hostem
in Conchis tuta fuere suas Nec Latii norat quā pyrrhe Ionia duces: nec que pygmeo

sanguine q̄tuder Aust. Natandi pita pp maritima & bella hūs adhibenda uidebitur
ū & pcipuū liberale militēs ac ducēs plerūq; soleat & ad quēq; clarissima tyranoꝝ au
datioēs reddere. Ideoq; maiores nr̄i Campū Martiū Tiberi finitimū delegere: quo
& militēs eadem cōm studioēq; ille Martiū atq; squallore armoꝝ exercitio cōtactū
diluerēt ac natando labore deponerēt huius rei pita. Sertorius Romanis aduersus
Cymbros male pugnantibꝰ amisso equo & uulnere insup accepto Rhodanū amne ū
thoracē & scuto p aduersos fluctus & fluuios uorticosos toto corpore atq; omib urgulis
ut dicāt plurimū intendo tralcat Simili modo Iulius Cēs. ū Alexandrie circa oppugna
nōe utrūpeniq; milites imperū pyrsus scafam cōscendisset mox pendere seqtū
pyrsam ac porro mersam p ducentos passus ad nauem una manu elata qua litteras de
ferebat natando puenit Sicq; ut sint: qui paludamento influctibꝰ dimisso enatasse
illū dicāt idq; seu fortuitu seu cōsulto ut hostes in illud sagittis ac lapidibꝰ intenderē
rent sineq; qui paludamentū mordicus trahentē ne hanc dem gloriandi materiam
hostibꝰ reliquisset cōfirmēt hec ēt uulgator & cornubꝰ retibꝰ suffulta sententia
est nam de eo nulla est cōtrouersia eleuata illū sinistra manu enatauisse ne libellos
quos ea gestabat maris aqua pfunderet huius discriminis ferre memor augustus ea
in tre nepotes suos ita studuit eruditi: ut & ipse plerūq; p sese docuerit Talia porro exer
citia recipienda sunt: que admirationē cōꝝ que postea serio erunt facienda accomo
dari possint. nec faciant exercentē habentēq; usus exercitij optatoꝝ vile aut execra
tum putandū est quodcūq; corpus aut animus siue mentē deterius disponūt ut mer
cenariorē turba plurima & que sordida nuncupamus: mentē a nō expedita nec
ad opa bellica utilem. sed ullibꝰ occupatā reddunt illud simili modo unū nec pretere
unda trāq; oīum utilissimū equos. s. equitandū idoneos sed in expertos Leberio
celeriter cōfia enectaricq; solere proinde equites oportere frequēter eos agitare
& cū phrena & phalere ex loui cōfecta maxie usui sunt nunq; sine illis incedere
sicq; parua impensa p magnū sibi pfidiū cōparare poterit & gloriosus in oī
bellico certamine uictor euadere: De octo militari :- C. .IIII.

VERUM cū clarorē utiroꝝ atq; magnorē no minus ocij q̄ negocij ratio
nem extare oporteat cū nihil pene sit inopē nature d nō exemplo dieꝝ
ac noctiū aliquāl uicē feriare uelit: huic ipsi modū sineq; pterscribamus
Primū itaq; cū pmulte sint animoꝝ huiusmodi relaxationes que aliquo studio ferios
leuare possint: urgeatq; animi ab oīi tristitia & pruna laboris cōtinuatione feriare
dignitate discutere. in octo & cessatione id potissimū erit: ne q illiberaliter. neq
petulanter. neq flagitiose. neq obscene. molliter impudenter. ac improbe suscipiat
sed qcq; id erit sit urbanū. sit ingenuū. sit facetū & eiusmodi denicp inquo aliq
probi & generosi animi lumen eluceat: ut que apophthemata & scōmata uocant
Q ubi Augustus Cicero Hadrianus aliiq; pmulti feruentissimi ac bellicosissimi uiri materie
Lacedemonij usi phibent Apud hos. n. inter ceteta exacte uite institutа hec iocandi
genus a Lycurgo institutū est ut adolescentes & scōmata sine morsu dicere & ab aliis
inse dicta ppen dilecterēt. Vbi sicq; eos in indignatione obtalē dicēdi prolapsu fuisse
V ideruisset in altera dicere no liceret. que res q̄m utilitatis sit. illatura: qui Lycurgi uita
legerit facile inuenier: Licebit & uarijs uite genus hre modo uiri esse modo in urbe
sepius in agro gestere ac deambulare ut Sapio ille qui primus Africani nomen gessit

rebꝰ & uarietate meruit. Quippe qui spiritu dominoꝝ gaudia & curas celeres [illegible]
rubatę fragoribꝰ oppletaꝰ huc referre cõsueuit: nõ ut uirtus ocio langueret. Sed ut
sese mens uarietate negotioꝝ discreta colligeret Quadrigam nec sibi unq̃ ocioſus neq;
sibi solus unq̃ uidebit. huius nepos & ipe Africanus Scipio sicut laboris & exercitij supra
fidē patiens sic ocij & solutudinis cupidus solus sepe cũ Lelio rusticari, peregrinariq; soluꝰ
I nterdũq; litterulis uagabundus expugnatricem illam Carthaginis Numantiaq; dex-
tram ad Marinas conchylias calculosq; interlegendos inclinasse ocio: ut Ciceronis
uerbo utar mirabilitter expueriscere esse solitos: cũ rus excurbe tãq̃ cunabulis euolassent
R Mutius Scevola duumꝑ & hũani uiri illa etate cõsultissimus. A proceſſu so
ri fugiens in ociũ & Aleę & calculoꝝ ludo ferẽ opum dediſſe: eaq; uacuitudine vere
mole pregrauatũ ingeniũ releuasse: qđ eo ingenere probandi forsan magis sint idem
R Mutius Scevola iuque & Lycon phus: qui optime pila luſſe dicunt: quod ferentibꝰ
cauſis inter pretandiq; uiris ac rebꝰ naturalibꝰ labore fatigatu adhꝫ pręcipuũ ocij ge-
nus recreandæ uirtũ confirmandoꝝq; laterꝫ gratia sese cõferebãt Dionyſiũ quoq;
S ycetaſiũ hæ & ludo delectari solitũ accepimus: & Duũ Augustũ post finẽ cauſiũ
bellorꝫ ab excercitibꝰ campestribꝰ ad pilam transiſſe: & M. Antoniũ rẽ Augustum
M. q; Aurelũ Antoniũ: qui ut deo scripsit est pila q̃s luſit. appime Calculoꝝ q̃s
luſus quorundã iuditio nec indecens fuit: cũ & pugne bellicę speciem preferat
hostilisq; certaminis dicente Ouadio Discolor ut recto gradũ limite miles: cũ me
dius gemino Calculus hoste perit: ut magr uelle sequi ſoleat & cenſeatur porro: ne
cito fugiens in comitatu sit: qui ludus proinde q̃ pauculis ligneis sit: magis ac fur-
tim insidiantibꝰ atq; latrocinantibꝰ. Latrunculariuſ ludus apud ueteres dicebat
V nde Martialis Insidiosoꝝ si ludis bella latronũ. Geminus utre tibi miles & hostis erit
E rgq̃ probat hæc alij ex eo q̃ ingeniꝫ multa meditatione excitare acumen videat
E x eo mihi dem uidet magis improbandus cũ nihil sit ꝑiis amissione infelicius
nihil deterius eo in quo minimũ proficiat plurimũ cũ labore: posse ẽ mores ani
mi & mentis agitatio illa: que ibi frustra distrahit rebꝰ magis seriꝰ & melioribus
accomodari. Vnde nõ ab re pueri Scevolam & Augustũ apud maiores nros hæc
ludo ludere q̃s simile soleat auctore Plinio memoriæ prodituꝝ est Tabulæ uõ ludus
nec aspnandus nobis uidebit. quę Palamedes Troiano bello ut Varro tradit ideirco
inuenisse legit: ut uel hæc negotio militeꝝ occupatoꝝ teneret ratiq; ludo auerteret a
Sedinombo excetatũ iocundũ q̃s & fructuosũ est aleare nosse certamen: cuius simile
studio Claudiũ Cesarẽ libro de ipsius edito reneri quęncta nouimus: Legimus & Nero
nẽ & Domitianũ. Vere cõmodũ & Augustũ Cesarẽ imꝑmis tm huius rei cupidũ fuisse
ut de bello Siculo mordax epygramma huius modi inuulgatũ sit: postq̃ bis classe uicta
nauis pdidit. aliqn ut uincat ludit assidue alea huius & uolupiate certaminis Tolo-
meũ & Alexandrũ plureſq; alios grauioreſ curas nouimus delimiſse: Idq; inter ludo
dũ egisse: ut cũ laude & gloria maioribꝰ negotijs aptiores postea redderẽtur: quod si
aut cupiditate segẽ minime liberale: aut indecente uiro mollitiem illa qua Athalus
Asyaticus dicat inuenisse: quãq; Asię regno exoso inter manubias nõ sub una specie
migrasse ad gręcos ferunt dãosũ tanq̃ ac turgij plenũ fugiendũ esse & legesſubeat
& his uerbis Naso nõ reticet: Suas dixit sapie: quibꝰ alea ludi artes hæc est ad no
stros nõ leue crimen auos. Quid ualeant tali quo posſes plurima uictu figere dãosos

De quadruplici uirtutum specie & exercitatione quicq; in his bellorum Duces clarissimi habiti sint. C. I.

OMNES SIGIS. P. OMNIVM. PENE disciplinarum institutiones naturam & exercitationē: quę sine dubio plurimū iuuant insuperioribꝫ libris attigisse satis usū est. Nunc uberiore quadā comprensione p omes dem species uirtutum exemplorꝫq; ire qui poterunt magis proficient maxie si Ducū ac Imp. quisq; consilia quę Greci strategemata appellant multaq; multoꝝ grauiter atq; facetę dicta Vt ea quę a sene Catone collecta sunt quę uocant apothegmata & ratione & loco ac tpe usus diligenter inspicer:

NAm & oīm quecūq; docemus exempla potentiora & efficatiora sunt & ipsis: quę traduntur tribꝫ. In his .ii. mirabile quanda ac uarta illis excogitandi generandiq; similia opa nri Duces & Imp. sumēt alimoniā: cū nihil ue ita dixerim. ante prelia in prelio post prelia strenuū memorabile: clare uterq; callidū continenter constanter benigne: liberaliter innocenter magnifice sapienter cū laude & uirtute ciuili factuue: q̄ nō hinc legentū animos facile possit irrepe: Non alienū igit erit ea pmū uirtutis exempla pingere: cuius dem nota omīb quadripartita distinctio est. Nam & callere ducem oportet & q̄ agendū nō solū in prelio ad uersus hostē: ceteros ubiq; & cū omīb industriū esse. Neq; .n. semp Duces pugnāt mmo sepenūo p inducias aut casu aliquo positis armis cū amicis aut hostib collocuntē. Vbi in eligendis aut reiciendis uerbis falli agreste uel sub rusticitā aliq; & ineptū loqui imprudentis & insulsi est. Enim uo in id ne prolabamur nature comitas affabilitasq; prestabit In qua pmus oīm Africanus maior fuit Inde Augustus Vespasianus multiq; alij ex nrīs Pompilius rex Romanus & Fabius Max. & Catones duo clari fuit Adde his M. Aurelium Antoninū longe prudentissimū cū mq̄: qui physicū maluit: q̄ Cesareū cognomen Ex alienigenis Cyri ambo: Pocenus Hannibal & Ponticus Mithridates Et hec dem prudentie uirtus in tres species distributa est. Memoriam enim intelligentiam ac prouidentiā affert: quę tres oculos in uirtute q̄si tres mira rerū distantiū connexione deliquit Memoria quę res gestas locoꝝ tempore ac pfonaꝝ meminit. cui pterea ceteros fuerit

insigne haud facile dixerim. plurimis gloriæ suæ adeptis duo Iulio Cæsari hoc impri-
ab posteris datis sæc. ut memoria polleret eximia: de qua inge Cicero: q̃ mihi soleæ
præter in uitia obtrusa: quippe qui huius rei q̃s benefitio & legere simul & scribere
& audire & epistolas ex præ tantæ vere duobus librariis & pluribus ut oppugnatur illius
posteriori sem & oratori insigni inge. quaternas. sed ubi nil aliud agerem septenas
dictare solitus sit: mirifica profecto vel eam facile singulis adesse eam fideliter cum
reminisci. Nec sum nescius huius q̃s vel singulare. Q. Fabio Max. laudes congesse inter mi-
ra nimirum: quæ uni illius gloriæ excoluit hæc no mulcimis pensuerim q̃ meriti quadra
fuæ notitia uetustatis: de quo est apud Ciceronē quod oīa no domestici scīa sed &
externa bella memoria complectebat. Itaq; minime miror q̃ bello punico secundo dicta eius
consiliaq; tum in populo tum inter p̃mores patres pro oraculis habebant. Vere enim
mihi uidetur dictum. qui multa sapiunt rpiri memoria teneri: sive quodammodo
futurorū uatem: Sed cū duplex sit memoria: altera rerū uerborū altera prīa qualem in
Fabio modo retuli Talem in L. Lucullo amplissimo & imperatore & pro admirabilem
unquisse compio Alterum atq; fam habuisse uidet Scipio ex omīb. n. gentib. ac seculis
nullū in hac re facile sibi pretulerim. si modo uera est q̃ traditū ipm & populo Romano
noīa reddidisse quæ vel dem pene incredibilis est: nili eam p̃multi clari auctores
inter quos Plinius sid in naturali historia id proprio testimonio confirmasset fuit & Ha
drianus ingentis & mirifice memorie: quippe qui & libros suarum lectos & ignotos
plurimis memoriter redderet: unoq; rpire fabulantes scribere dictantes audiret
A bocchus ad orientē uerso Themistocles gratie gentis p̃mus occurrit qui inter gratuī-
simas occupationes publicas & p̃uatas cunctos ciuiū suoꝝ noīa & erat arbemis natus
memoria tenebat stupendū profecto negotiū misi L. Scipionis mentio præcessisset
Cynneas q̃s Pyrrhi regis nunciis clarissima excellentie huius gloriā cōsecutus est le
gatus n. Senatui Romano posteaq; ingressus est urbe die Nouis homo & ab ea patria di
enis uniuersis propriis Senatui noīb. salutatus. sunt qui equestre ordine sunt qui urbana
oēm circulusam Senatu plebe adiuante. pipedare sane fatuus opus ac diligens & si ob
aliud Roma no uenisset Cyrus porro Persas hex & si maximis exercitib. præesset eum
ea militia noīa meminerit. Mithridates denicq; ut auctor nostri ætatis A. Gellio q̃q;
& iugurta. ut Plinio duæ & uigenti. ut no nepos cui eo libro. qui de uiris illustribus inscri
bit. quinquaginta gentiū. quæ sub imperio eius erant linguarū notitiam habuisse plerosq;
& una cuiliber patrio sermone reddidisse. & in contionibus singulas nationū interpre
tem haudquaq; illi fuisse. quæ res & illū militibus & hunc populis suis acceptissimos fecit
J intelligentia mentis præsentia cognitione sita est. hac qui fuerit præditus imperator. is no
alienā. sed uera & immortali mihi laude probandus uidebit. Cui consentaneū illud erit
q̃ Actium Ulyssem probant in philocteta suo & in eius tragedie p̃napio inqt Inclyte par
ua prædite patria noīe celebri. clarisq; potens pectore actiuus. classibus auctor Graiis
D ardanis gentibus ultor Laertiade nouissime patre memorat. Vere omīs laudes eius aut
no Laertes nec quisq; aliis sibi uendicat. sed uirtus eius ducis soria. nec aliud modo Ulyssē
meneri nomen. qui semp ei comite uolut esse prudentia qua poetico more Minerua
appellatur q̃ ea comite Ulysses horrenda quæq; subiit. aduersisq; omīb. præfuit. ea nanq;
adiunctæ Cyclopis antrq; introiit: vere egressus est Carybdim & Scyllam præter nauigans
nec retentus. nec ereptus est. Ad Lotophagos profectus est nec remansit. Syrenū cantus audiit

& Cyreel nouu poculu que si cũ socijs delinuit stultus cupidusq; bibisset sub dira mercurie furtiuo turpis & excors uxisset canis inmundus & amica luto fuit ut Flaccus inge. Sic Homeri in cunctis imitator Maro uite insignie armis & pietate describendi & que elegãs cultus ut patre faceret Romanoꝝ inuicte gerendis cõmitio ei Achatem sociauit ut curiosus duci sic negocia procedãt. ut nullis inficiatus doli prepediat. Et q̃ inutilibus gerendoꝝ uita nõ uallgata ad finẽ intentionis accedat elegãter eidem. Cum uel mil. nec pietatis opus sine solicitudine & prudentia exercem quẽant. Hanc sub distinguere usum est nobis Est u. quoddã hõũ genus papiendus literis capiũ quos precellentis ingenio & ulteriori note ingeniosos appellamus. q̃q in actibus humanis hebetiores sint nõnunq; mentis acumine. cũ dij e contra ad res gerendas acutissimi perpetui literate inhabiles habeantẽ. quos uel sagaces. uel cautos. uel solertes. uel astutos nõ alienũ est appellare. q. busq; magna pars cõuenit esse. que greco uocabulo Stratagematheon appellat. ubi in re bellica pro negocij qualitate pñs subito capit consiliũ ad effectuq; ducat. Q. quia negotia pstãt dixit dam Romane lingue diserti simus auctor. neq; ulli ea ad cauendũ dolus aut astucia decrat. & Crispus compti esse in bello plurimũ ingeniũ posse. In hac itaq; ingenij & intelligentie parte. si recte diuidicare uoluerimus. nec nos in spes amore nra decipe. Iam uidebimus manifeste tpca nra haudquaq; antiquis respondere. nisi forte pyrrho aut Hanibali. aut Fabio maxio. aut Marcello. aut Iulio Cesari secula nra pares aliquos. aut coparandos queant afferre. Est aut ea in longa tpis consilij effectus extendit ubi locũ sibi uendicat prouidentia. que tertia prudentie pars est. p qua nõ tam presentia. q. ex presentia & preteritoꝝ collatione futura noscam. Sequit fortitudinis species magne propria sed hec ipa duplex est. Altera animi. de qua nobis sermo post. Altera corporis. Sub hac membroꝝ robur agilitas & quaꝝ integritas sensuũ colligit. Neq; n. Diomedius quisq; idem doctus obeundis muneribus bellicis apius habebit. Vrbis ille cõsilio nõ pugne. domi uerbis. apud ac felicius. q. in castris decertabit. que res Affricium magni filiũ uirtute animi patri equale doctrina uo & Altorem inhabilem bello fecit.
C ontra neq; pixalidus si nimia corporis mole grauabit. repente poterit uarijs in locis ubi res exiget cohortandis militibus propulsandusq; picolit adesse. neq; cursu celer. uel surdus ut uel hostili uel suoꝝ fletu circulpicere. ex dissonis uocibꝫ clamoribꝫ militũ q. in re. que future iudicare queat. huius propiũ esse. aud. Celeritas ducere. aliena uastare. delere urbes. Oppida exscindere. Liberos populos. aut trucidare. aut subijcere seruituti & quo plura hoium milia afficere spoliauere subtulerit. cruore campos inundauere flumiaq; infecerit & maiora. queq; fuerit. aggressa eo magis nomen eius illustrari in hac propollentis uirtutis parte apd exteros. clarq; nomen hr pyrrhus Hanibal & Maximilla Ex his uo hoibo qui prodigiosa uirtu obtenratione gloriãe Pollydamas & Mylon olim certaminũ uictores palma secu afferunt hoc. n. Alter ante Olympicu certamen cursu sistere curentes & manibꝫ cõtinentibꝫ iumentis obnixus retinere solitus est. Alter in clypeo uncto pstare. neq; solũ depelli ab eo ulla ui posse. Vere nõ sine re fama queda plumbo affixa resistere. Tirannũ gnda. & legimus. qui ludo Samnitũ gladiatorio lgui tractu aduersarios omisse uior. Cuius sp filiũ Gn. Pompei militer tam paruũ hostẽ fecisse prouocantẽ. ut me mi eũ dextra supauer & digito uno corripuit in Imperatoris sui castra transferret firmũ Saturninũ robustissimũ & adeo fuisse ferũ ut Tirannũ huius parentẽ cuius eluis in prodigiosa fortitudie memorie uerbo superet.

Nam & in eadem suppositā pectoris cōstitutē pruinā cū ipse vrebrius ac vehemētius in manus & retrā penderet potuisq; iacere. Ex regibus uō nisi & Ducibo insignes duos Tullios Hostilius Romanus fuere nec no utrāq; Africanus & Marius Marsiq; triumphus Iulius Cesar & Papirius cursor demiq; ac Maximinus quoq; alter nactus ex pedis pmutatione cognomen. Alter ex utriboū cū alijs Crotoniate cū Milone Aly Hercule Anteū alij uocatū

Nunc superest ut de reliqua fortitudinis specie disseramus. cuius munera hec maxie sunt. meruit salicet doloribus & aspis terribilibus vere cōtempto. Et qq hanc multi pcumpsam militarēq; virtutē opinent. Cum sit oīm in bello tū clarior inter mortes & vulnera emicate. huius virtutis ante alios inuentū habitaculū Roma fuit. procreuit Lacedemon. & Carthago Hic ee nisi pmus occurrit Romane sapientie principal Cato Ceteris multoris eruditoris sententia maxie precellens Cleanthem Chrysippū Zenonem Empedoclem secutus credo. qui omes alia licet pswasione sponte sua loro caput obuiū obuelare tamen nullā in Catone fuisse uere oīm potuit cessisse fortitudine asserūt aly precluo ingenio & pstantī doctrina uiri cū propriū virtutis huius partē esse astruūt. ase & a recto rationis tramite no diuerdere: nec in rebs aspernis pturbari ac deici. sed pistere fortitudine asserentes no umbratile eā esse que cōtra naturā monstri utee nitit. ulteriq; modū eius egrediti. aut stupore animi aut immanitate. aut infantia quale fuisse accepimus Regē Gndā in ludo Cesaris gladiatorē. qui cū uulnera eius a medicis ex secabant. eo fuit hilari oris. ut supante letitia dolores videret & speciem pbuerit. sed eam ueram & probam qua Socrates & maiores nri scientiam esse diuerūt tollendā. vere & no tollendā. p q. apparet esse quedā insuperabilia quibus fortes uiri aut obeundi ab horrent. aut substinendi. In hac & ex nris Iulius Cesa. a nobis sepe dicenda. dicendusq; nobis occurrit. Occurrūt Africani duo Pauli totide Macedonici & Cannensis. Claudius Marcellus Claudius Nero Tiberius Gracchus C. Marius Brutus & Germanicus Cesares. T. & Traianus pncipes. Ex uetustissimis. aut pmus & tertius Romani Reges hec no ex equestri ordine Oratius Coclee. L. Siccius Dentatus Tribunus Plebeius. M. Sergius. Innumerabilesq; aly si singulos quosq; psequi libeat. eū plures una gens in quocūq; gne eximios tulerit q cetere terre. Externi uero accedemonius Leonydas Athenien sis Miltiades supiusq; notati Themistocles. atq; Epaminundas. & ex antiquioribus liber Hercules Theseus Achylles Hector Tydeus Diomedes Aiax & Virgilianus Eneas Hanibal ch Gentiorq; Amylchar. & Germanus Asdrubal Alexander Macedo & huius Genitor Philippus & Annualis Alexander Epyrotes Rex. & Syri hus & ipse Epyrrotes Rex. de quo supra dixi mus Hebreoris insup Asa pmus Dauid Iosue deinde. & Iudas Porro nec me fallit eam licere uirtutis Aristotelis ipse pretulerit. quā sta uideri posse. ethicis me uirtutū peruasse ordine no solū prudentiam his annumerando uere & fortitudine ustine preferendo militare Cum sepenūo ustita longe pfulgens pfectaq; uirtus. ad aliū maxie censeat. quod no ab re sed de industria ch factū esse scio. est. n uir propa maxie fortitudo sola meer exterus maleola. plena spiritus plena ingenii & animi Honoratissima uō eam esse oīm uirtutū Aristotelis sententia ex eo patet no qā optima sit uere pp ea que in ea sunt optima & utilia. quas obrel Imperatoris simulachra defunctoris militari fere habitu insignitas obeliscos colu nas & Pyramides Arcusq; triumphales erigi & posteritati cōsecrari uidemus. si precellentissima sit in eo gne laudis. ac uirtutis possimus clarusse & qq fortitudo hoium ceteris

maxie prouegat nō minus & iustitia una cum cīa & regina uirtutū Ducum
propa censeri pōt q̄ sola hoīum cōuentus regit q̄ federa sodalitatū humane cōtinet
q̄ seruare nō amicis modo sed hostibus fide moneat Cuiq; nihil fraude uel iniuria
lucri ullius nec dolo efficatius in his quę in bellis prospere atq; ex sententia gesta fuisse
macula esse compertū & quoscunq; ea aut repudianda: Impia sunt aut una cū suis ar-
tibus obeunda Sunt qui hac Xenophontis Socratici sententia fieri in eo libro q̄ equi
prefectus inscribit licere sibi existiment hostē nedū dolo fallere sed & diis immor-
talibus ipsis ut posse cōtingat precandū omiq; studio fraude uel iniuria inuitendum.
I uxta illud Coiebi Apud Maroīē in illa turbulentissima nocte Troiane captiuitatis
post Androgei mortē ingentis Mutemus clypeos danaūq; insignia nobis Aptemus
dolus an uirtus quis in hoste requirat: Sit licet qui detestandū id omne putent
mutationē illam clypeorū & reliqua nō quaquā mi poete: sed adolescentis ore dictū
censeri debere asserentes q̄ malū & aniquū & nīi tpis esse: seu illa ignauię est ducū
seu militū insolentia: uaarieq; rabiei utraq; sententia militantiū Ducūq; a nimis ex-
urpanda est ne hostibus seruetur fides Amicis humanitas: utrusq; iustitia ut & illis
nō nisi seruato decore nocetis: & his nullo penitus nocetis modo Nam q̄ turpius aut
q̄ iuste detestabilius q̄ nocumento his esse quos tutele ac pręsidio euocatus sis q̄ ex
custode raptore ex cane lupū fieri Ituui glorię pma in parte clarissimi habent
Fabricius & Camillus & Regulus: quoꝝ pmi duo cū posset dolo uincere noluerunt:
T ertius ne aut danosus esset patrie aut infidus hostibus crudelissime mori elegit. Inuicti
hostibus pręstare fidei seruatores haud pretereundus est Cassius: In altera bi sunt glo-
riosi fuit a suoꝝ iniuriis abstinere: nisi ultro pro eis & morientē Ex his Rome
Curtius & duo Decij Athenis aut Codrus Carthagini Philenei fratres sese ante alios
obtulerūt: Quoꝝ pmus ut terrore publicū sedaret: secūdi ut uictoria labantiq; acies
firmaret Tertius ut patria instanti excidio eriperet Quarti ut fines patrios prouo-
garent ad mortē uoluntariam sūt profecti: Ut quę cuiusq; sint bene esse ipsi esse
noluerūt: In utriq; uo Magnus Pompeius & si ad hunc unū Cicero omes bellicas lau-
des & quecūq; de his quibus egerūt duces ut sūmi sint aut diximus aut dicturi sumus
cumulatissime comparate iure id dem meritoq; sed sicut maxie suis tribuit uere Ma-
gni Pompeij laus est bellica iustitia simulq; & cognita inter uictorias tripliciter cōti-
nentia: que ad eam de qua hic aggreditur dicere uirtute referenda est si unum
nūc ad iustitia spectat adiecero esse beneficentia ac liberalitate pulcherrimā Ducū
& Imperatoꝝ uestrū: quibus in decoris plurima regi possūt nec tutius Cesi pręire ciuis
gloria: neq; n. quisq; si Senece uerba teneo liberalius uictoria usus est Ex qua nihil
nisi dispensandi potestate sibi uindicauit Apud exteros Alexander pmū locū tene-
V t greci uolūt. neq; nīi obstari. gg & Philippus pater in Alexandro qui largitione
benuolentia Macedonū sectabat profusione illa pecuniae nisi uerbū insecatus est
Q dre malū rationis nage in istam spem induxit: ut eos tibi fideles putes: quę pecu-
nia corrupisset An tu ideo egis: ut Macedones nō re regem suū sed ministru & pe-
ditorem putet: & dem regi sordidū esse nō ambigis & corrupteta: q̄ largitione potius
dici: sic n. decernor qui accipit atq; id idem semp expectandū parator: Quid aut es
stultius q̄ & fructū libenter cutare: ve id diutius facere nō possis: Largitones smodeta
tas sepe sequūtē: Cum n. dando egere ppi bonis alienis manus cogerut inferre: leuis

cū benuolentie comparande causa sil prodigus nō tanta studia assequeri eos, quos
dederat ętas eos, oda quibus excreuerat. Quādoquidem nec ita claudenda est res familiaris
V re cum benignitas aperte nō possit: nec ita reseranda: ut omnibus pateat, sed utrumq;
modus adhibeatur: ipsq; referatur ad fiduciam res. Quarta nunc mihi superest modestia
quā recommendam uocat. Cui adiacet ipsa quā paulo ante diceba continentia sine
qua nō dicam duce, sed nec dem. uir bonus usq; fuit. Quā uō nūc de uerbo sermo
est. Quid oro pietas literaq; cognitio. Quid magnanimitas: quę omes alios impe
torie artes profuerit: si tua uitia: si libidines aut gule impio duce uictus abiecto fre
no: quo exercitū regat se suasq; legiones precipiter & in pestē trahat. quo sepe multi
cū omībus copijs pierē. Hec igr singularis & propria uirtus est Pompeij inquā si imitari
cū collega cuius Crassus uoluisset: nūq; ipse cū filio & cū tanta ruina impij occidisset. Sto
bat hinc Romani pueri cōmentariū ętatis modestiam templi literosq; ime opulentis
simi sed ab hoc intactū duce: ab altero spoliatū: probāt & alia multa quoru parsim
uerbis Ciceronis apparet: quę mox inseram. Accedit his mansuetudo quędā & sua
uitas facilitasq; animi Inquā Africanus & Iulius Cesar excellūt. hac ad conciliandos
animos hoīum nihil efficatius. Est huic confinis equalitas quędā familiaritasq; cū
exercitu. quę rei maxie multos ducū amantissimos effecit Inquā ut noster Valerius
Corui & Marius ex nīris ex externis Hannibal & hr dem artes benuolentia & amore
sicut obiecte seueritas ętatis impietatisq; exercitū de subiectos metu frenant his artibus
M. Curius & Q. Cincinatus & Papirius Cursor & Fabius Maximus nostrissimi: sed nullus
in ea re Iunio Bruto Manlioq; pat Torquato. Quos pmū publice libertatis amor im
pulit: ut propriosq; filios a se depulsę tyrannidi fauentes seuiter exercuerit: ut regi celos sceuri per
cussos ad mortē egerint. sm uō castrensis disciplinę studiū coegit: ut precluta modo
le adolescentę filiū q̄ imissu eius in hostes pugnasset. q̄q; uictoriā & uictorem. Additur
huic seueritati facti Comes Postumius Tiburtus cuius ego ne pretermittam esse potuit: q̄
ut asseruisse rem tantā uidear mentione fecerim. Apud quosdā n. scriptores certa
res apud alios facti eius in ambiguo fama est. His tam multis & patientia iungit exi
mia plexa hec dolores corporis equanimiter ferre. Illa q̄ quędā uulnus auriū ętas
animi commendat seu uictoria: Ytraq; ducibus & militaribus curis accommoda prima
dem fortitudini Secūda uō cauillatur reprehendi ętas modestiam ipsam de qua sermo est
I n prima Mutius & Marius & Pompeius clari habent & Actilius dam Cesaris miles Masi
lię spectatus & M. Sergius cū eisde quos supra comitibo Ex externis uō Cyneguirus A
thenienses egregie historiis celebratur: In altera uō Romani impij Iulius & Augustus ex
nīris. Ex externis Philippus & Antigonus Macedonū Reges & Pisistratus Athenienses
T yrannus denique inter ętas exteros Magnus ille Pompeius omes supat aut equat. quo ad
moneor: ut ex ordine quę de eius impio hīta est. ac de imatore seu ducū continentia
dicēs his quattuor: quę in duce requirimus. M. T. Ciceronis uerba paulo ante premissa sub
jciam Quę clementissime ętatis inuictissime pnceps: uel usus: uel uoluptati maxie tribu
sere cōsido. Neq; n. ille inqt sole suā uirtutē imatorie que uulgo existimant. Labor
in negotijs fortitudo in periculis Industria in agendo. Celeritas in cōficiendo Consiliū in
prouidendo & posse hęc nō n. inqt bellandi uirtus sola insūme ac pfecte imatore queat
da est: sed multe sūt artes exime huius administre comitesq; uirtutis. Ac pmū ętas in
nocenta esse debet imatoris. ętas deinde omnibus in rebus temperata. ętas fides. ętas facilitate

qđ ingenio. qđa humanitate. nec longe post. pp hanc auaritiam inqđ Imperio. qđas calamitates quocūq; uentū sit nō exeratus ferat quis ignorat. Immo que p hoc an nos in talia p aquos atq; oppida cuiusq; romanos nō imperatores secerint recordamini. Cū Fabius statuit q apud exteras nationes fieri existimem. Vos plures arbitramini per hoc annos militū nros. armis hostū urbes. an hyberni socios ciuitates esse deletas
N cap. n. pōt exeratū is cōtinere imperator: qui se ipm nō cōtinet. neq; seuerus in iudicā do: qui mse alios seueros esse iudices nō uult quibo dicit. ad pompeij laudes uersus & mirāmur inqđ huc homem tm excellere ceteris. cuius legiones sic in Asiam pueniāt. ut nō modo manus tanta exercitus sed ne uestigiū quidem cuiq; pacato nocuisse dicat
I am uō q̄ead modū militet hyberni: quotidie sermonē de iuuere pferunt nō malo ut supfl faciat in milite nomini uis affert. sed ne cupienti cuiq; pmittat. hyemis n. nō auaritie pfugiū maiores nri in socios. atq; amicos rectis esse uoluerūt. Age uō ceteris in rebo qualis sit rempublica cōsyderate. Vnde illam tantam celeritatē & tam incredibile cursū inuentū putatis. Non n. illū eximia uis remigū. aut aut maudita quedā gubernandi. aut uenti aliq; nouū tam celeritas in ultimas terras peduerūt sed eū res que ceteros remorari solent. nō retardarūt. nō auaritia ab instituto cursu ad predā aliquā deuocatur. nō libido. aut uoluptas. nō amenitas. ad delectationē nō nobi litas urbis. ad cognitionē. Non denīq; labor ipse. ad querē postremo signa tabulas cete raq; ornamenta oppidoꝝ grecoꝝ que ceteri uellenda esse arbitrant. ea sibi ille: ne uidenda qđm existimauit. Itaq; omisit qđm nūc in hac loci Cn. Pompeiū sicut aliquem
R no ex hac urbe missū sed de celo lapsū intuent. Nunc denīq; incipiū credere fuisse hoies omanos hac quonda abstinentia. q̄ iam nationib⁹ exteris incredibile ac falso memorie prodiū uidebat. Nunc Impij nīi splendor illis generib⁹ luce: nūc intelligūt nō sine causa maiores suos: tum cū omi hac rempublica magistratus habebamus seruire popu lo. no. q̄ impune aliis malluisse. Iam nō ita facile. adiciuī ad ea q̄ uetores ita libere queri monie de alios imperio esse dicunt. ut si qui dignitate pnapsi excellit facilitate par mnimis esse uideat. Iam q̄ cōsilio q̄ui dicendi grauitate & copia ualeat. in quo ipso mest. quedā dignitas imperatoria: vos q̄ uestros hoc ipso in loco sepe cognouistis fidem uō cuius inter socios. q̄am existimari putarit. quā hostes cum gentib⁹ sincerissima iudicarūt humanitate. tm tanta est. ut difficile dictu sit. Vtr hostes magis uirtute. aut pugnantes timuerit. an mansuetudine. uicti dilexerit. Hec Cicero cuius ex officina tanta imperio. & ducū monumenta posuisse uidm. qa nesciō an usq; alibi de bonis & preclaris eoꝝ mori bus liuculentius & uberius scripsit sit. Super auctoritas. que ex preclari facie nascā
A tur. tūc fama noīs & opinione hoīum ex ducū uirtutibo: & prospitate cōcepta: quo magnere Iulius Cēs. Africanus maior & Pompeius magnus opinatissimi habentē quoꝝ tanta fuit auctoritas. eaq; sub illis militū fiducia. ut nō se ad pricula. ac discrimen sed ad victoriam & hostiū predā duci crederent. quo nihil utilius. ad uictuos ac prosperos belli euentus. & quod in contrariū uerti solere diffidentia bellatoꝝ. ex leuitate aut merito ducū orta sepe compti. est postremo denīq; felicitas nō solū in milicia: sed in uita est exprenda: nempe huc ea referunt. hancq; nec date sibi quisq; pōt. nec augere Diu num sane munus. sed ita duci necessariū ut q̄q; reliquis floreat si hoc unū desit ne mo censeat eligendū. Nam ut felicitate fiducia: sic infelicitate ducis sequē militū pauor. quo nihil propius exitio est. In hac qđm cū mira celebrent sua. Longe in Tacus & Italiam

& Theodosius

& Theodosius & Sylla: Suae ut fama fert. Metellus ille felix dictus omes supgressu & [illegible]
sententiam uere philosophantiu nullus hic felix sit. Sed de felicitate bellica sermo est. qua
felicem ducē dicamus uincere solitū. Insueti una. In hoc nūo ex externis Alexander et
Marcelo & Cyrus Rex persarū: nisi in Scythiam. precesset. Et Carthaginensiū Duce Hani
bal si aut Maharbali credidisset. aut paulo maturius diem obisset. Imperatoru
consilia quae Greci strategemata appellant & quae inter bellum. in bello & post
bellum sapienter lepide facere de mortalibus electa sunt. C. iij.

POST HASCE uirtutū species & Imperatoriu munera: quoru illustrem esse
constat effectū. ut preclare facta dictaq; ita dictoru. quae pocem moneant rationes
& & exempla promissa subiiciamus. quibus egregiū primo ac sane precellos sit
illud & ab Hesiodo usurpatum Aristoteles. ab Hesiodo uel Aristotele Liuius dum salutem
suam excitatus ep suu. M. Rutilū Minutiū bonesto & Fabij Maximi cognousset. eū uide
licet optimū & primū esse uiru qui quae gerenda sunt cōspicet & cōsulat Sequnt aut gradu
eū qui alioru bene monentiū consilia sequat Extremi aut ingenij & penitus inutilis
illum esse: qui consulere nescit alteri: nec parere:

G Inmo sophista quispiam acri & perspicaci ingenio ad subeunte respondendū ab Alexandro
interrogatus quo nam pacto qui late imperitat magnā sibi benuolentia cōparе posset
ne sit terribilis inquit Ab eodem interrogatus item quomodo mortalis quispiam se in
deos numen recipere si humanis subiunctus maiora uiribus opera gesserit

A Qui Rex cū Athenis dam in Lachonicos esset caullatus. & paru esset. dicereq; eos facile
obsorberi ab circulatoribus in theatris posse: Et in ure nos inquit. attingimur hosti
um gladius longioribus Ego uō & Laconicam orationem intueor. que breuis ut
dicitur esse: maximas res complecti & auditoru mentem attingere:

C Virus cōspecto Centurione prope se discūbente gratu turpiq; corpore uocandi gratia
adulescentē ne pone assidentē ab pulchritudine morē egreco secu ducere rogauit
annuente illo dicentes se aspectu cuius oblectari ad modū contecere in eū oculos:
qui una conabat. usuq; uti inhonesta nimiū facie usere omes. subinde quaereret
qua sibi in re usui talis uir esset. si centuno quotiens die noctuq; absse. appellaret
aut nulla unq excusatione usum. ac semp obtempasse. cū q ei demundasset nūq
ablaq; fudore mandata executū: reddidisse cōsilitones suos exemplo sollici
tos. Idem cōs ad impy magistratum hoc adiecit inuentū. ut qeq & memorabilis
agerent locū cōmune esset: cognito nūq quū die noctuq; equos cōsecere in meteo
posset dispositus in loco equbo: ut recens literis receptis succederet festo. ueloci
ter. q ubiq; accederet nouo paratum prouidebatq; paucos necessarios esse uidebat
hoc; causa exeunt quis procul absit autem: ut velocius q quies uter facere pu
rentur. idq; propter velocitatem eunteum. aredeum et t.

E Scholus in pisthyno certamē spectatis ubi altero uulnerato theatrum exclamauit
louem chium rangens: uidet ne inquit quid exercitatus sit: Vulnerat⁹ enim
tacet spectantes uero clamant:

A Gesilaus interrogatus quid futuri Lacedemonij uictores esset si prudentissimus
inquit Imperator rem gereret hoc item presente Duce. ei quispiam Lacedemoni
morū deesse quaestus esset: duc inquit meliora cuncta enim ipsi nostre urbes
munitissima moenia sunt. par siquidem est non lignis aut latericiis sed uirtute patriam

eos penates aras focos parentes coniuges liberos tueri atq; defendere ad
B Rafidas cum in charias murem comprendisset morsus eum dimisit deinde ad terrenos conuersus inquit O Hercules nihil est tam paruum neq; tam imbecillum quod si lacessitum ulciscatur & inuadentibus repugnare non soleat nolumen seruet:
C Habrias dicere consueuit formidabiliusse certum agmen ductu leonis q leonu cerui duce Idē eos dicebat pulcherrime ostiuo imperatoris fungi q ret hostiu maxie noscerent
S Estosiris egyptiorū rex cu eos qui uxori matre subiciu suā uoluissent classe subduxisset & in egyptū redieni prestitum omes gentes que sibi impedimento eiū expugnasse: huiusq; sibi fortis & libertatis cupida usa est in eos regione colunis exigens meis & nomen eius & patriæ horisq; uerecda macdit: & ut sua parentia eos ulceraret quos iure fine pecunio & fatale fugisset ibi columnis positis ea scripsit nōia addens ad ea mulieris pudibūda male
Q Vintus mutius a Romani legatus ad Porsenā duabus tesseris positis altera pacis altera belli opione his collata utram S. P. Q. R. referri mallet utraq; sublata Porsena inquit non
R omanos utram uellent esse debere Quintus Fabius Romanos imp. e contra simili modo ad Carthaginenses misit epistolam in qua utriusq; populi sententia par utique amplitudoq; quondā fuisse deprehendi pōt ibi n scriptū eū esset populu Romanū misisse ad eos hastam & caduceū signa duo belli aut pacis ex quo utro uellent eligerent: qm elegissent id unū ut esse missū existimarent Carthaginenses respondenūt sese neutra uelle eligere sed posse cogere: qui ut illi uterū mallent rel inquere: qm reliquissent id sibi profecto futuru hoc tamersi ab eleganissimis rerū gestarū scriptoribus dicta sint M. in Varro certissimus auctor eis hastam ipam neq; ipm Caduceū missa dicit: vere duas tesseulas: in quarū altera Caduceu in altera hastā simul abra huc
C Arthaginenses qa Spartam & nerū defiterabāt ad sagittas emittendas tensuram crimbo mulieru ad funes efficiendos usi sunt. q. eligā & apud Massilienses & Rhodios & Aquileienses & Romanos in Capitolio obsessos urbe a Gallis occupata factum est
V nde & in honorem matronaꝝ templum Veneri caluę Senatus decreuit:
T Arquinius priscus quattuor opis rediū piculiq; fugientibus nouum & inexcogitatum antea posteris remedium inuenit sed n hoium ictu defunctos figere crucibus corpora spectanda cuibus simul a feris uolucribusq; laceranda iussit Quapropter pudet
R omani nois qui prius rel sepe periculis seruatum imprehsi: nunc quoq; subuenire tam erubescerē cum puderet sic utroq; tang puditurum esset exercitus:
C E aliusi Metellus pius proconsul Trebiam urbem Hispanie pmarum cu subigere nauret ac uagantem fluctuantemq; exercitū duceret hosq; modo adoriret modo ad illos se transferret & Iunior dam Tribunus militū q sibi uellet tam arcta locoꝝ munitio pateret. Si hinc respondit interiorem runicam existimare mentis mee colliam esse exutus eam migne cernuo mitterem: sicq; fellabo cepal post tam longa inmera tam uaria pugnata municipia ad Trebiam mopinatam denuo conuersus eam oppressit & non sine oium admiratione uoti sui compos factus est b.
S Cipio cui pmū Africano cognomentū extitit ut Valerio Maximo uel Fabius ue Seneca placet turpissima diebus & ignaue plena Imperatoris excusatione esse no putauit cessare q. que armis gerunt tractari debere opinebat cū preterita precipitataq; magis reprehendi q. reuocari ulla ui humana uel ratione in integrū restitui corrigiue possint Sed Scipio cū are mil. atq; urbana studiū ad litteras conuerteret dicebat cū eo ipso se esse

plurē nunc negotia ase geri Idem ubi Carthagine in dedicione ut acceptos ac
militet dam q̄s cepissēt eis q̄ua pretanti forma ac virgine adueherēt atq;
illi daret libenter inq̄t accipem. si putat hau quaq̄ imp. esse De eode
inde licet in malgrati sit in aciem nunq̄ descendere Imp. debere nisi aut
occasione se prebente aut necessitate impellente Ex Sompronio in Asellionis uersis
sarprosil quarto historiarū libro de P. Africano Pauli filio ita predicat. et. ses. patre
suū audisse dicere L. Emilii Paulū nimis bonū Imp. esse signis collatis nō decerta
re nisi suma necessitudo aut suma ei occasio data esset. & sapienter dem utriq;
nam id totius exercitus salubritate nihil efficatiusq̄ q̄ uiri & pugnā est nō deesse
fortune prebenti se sed oblata casu ad consilium flectere nihil pernitiosiusq̄ in
angustiam rei bellice compulsum. im bellum fieri q̄ nec euentus modo docet
sed eadem ratio que sepenumero fuit futuraq; est.

A Vgustus cū decimū octauū annū agens hostiliter urbe inuaderet ex ipsius exer
citu legatis qui sibi eius nōie cōsulatū exposcerēt cunctante Senatu Cornelius
Centurio legationis princeps relecto sagulo ensis capulū detegens haudquaq̄ dubita
uit in curia dicere hic faciet si uos nō feceritis Idem Aug. saxo in expeditione per
cussum ac notabili cicatrice in fronte deformē nimiū tū sua opa tectante sic le
niter castigauit At tu cū fugiet inq̄t nūq; post te respicies Ad cū item Veterā
nus quispiam cū die sibi dicto pecuniarū accessit in publicū rogauitq; ut sibi adsi
ser Augustus. annuentis q̄ exercitatu sue exoratus sine mora dedit comendauitq;
a lictatore exclamauit ingenti uoce Veteranus At nō ego Cesar pecuniarē te Acti
aco bello uicarū quesiui sed pro te ipse pugnau detexitq; impressas cicatrices
quibus erubuit Cesar uenitq; in id actionē ut qui uereret ne superbo tū sed etiā
ingratus uideri posset Imperatori q̄ bono intus neq; quicq; minus q̄ temeritate con
quiere arbitratus est satisq; celeriter fieri quicq; comode gauderet quod a Catone
licet pus dictū sit crebro tū & familiariū tamq̄ suū solitus erat usurpare sermo
ne. Occurrit illud eiusde Aug. Cesaris postremo qui cū Alexandrie esset & intrum
ubi egyptii regū cineres piramidibus seruabant ingressus esset Corpus
dem Alexandri Macedonis libenter aspexit interrogatusq; uō num & Ptolomei reliq̄s
uelle inspicere regest se inq̄t uelle uidere nō mortuos Atqui Reges fuerūt Ptolo
mei sed q̄tum inter uerosq; reges colsq; quos regū nōie uulgus appellat. inter sit
breui diffinire uoluit Cuiusdo sapientissimus Imperator.

S Cipio Iunior Polibij precepta observare studebat nō pus eruditos habere q̄ aliquem
ex aborum familiaribus sibi atq; amicis quoius pacto deceasset side cū pulcherrime
ornatu quispiā sagulū ostentaret. heus inq̄t adolescens sagulū certe pulchrū est
ne decet Romanū uirū inclextra potius spes suas q̄ in sinistra collocet.

S Ciurus cū relictis maribus filijs octuagintā diem esset obiturus hastaq; fascem aui;
ostendens ut illū confringeret iubebat Id aūt singulis se posse negantibus singu
lam hastā eductā facile omisi cōfregit ita docens illos ubi una esse perseuera
rent firmos ac potentes fore im bellos aūt si separarent ac dissiderent.

T Igranes urbanum facetiq; quippiam in Romanorum exercitum afferre capi
ens vulgatissimum illud dicisse fertur eos si legati uenirent satis multos
quidem Si uero pugnatum per paucos ad modum esse.

A Malis egyptijs rex cū cōmenisset ab egyptijs q obscuro loco natus & paulo ante vago pontifici suo aureū q habebat laudandi gratia ad turpe q usus fuerit deoq simulacrū ex eo cōflari idq in celeberrimo urbis loco statuit atq religiose coleret ab egyptijs huiusmodi rei certior factus eos cōuocauit. remq docuit ut ex eo uase simulacrū erat in q pissi egyptij uomebant meretrices & pedes lauabant nūc uo uenerabimini eodem sibi modo euenisse siquidem prius plebeius erat nunc eorum rex proinde sibi honorē haberi iussit sic egyptios meluit ad sui uenerationem.

A Gathocles siculi fuit filius qui sacelle dignitate adeptus rex q appellatus fuit. hic pcula consuescunt inter aurea ponere eaq; uniuersis ostendens dicere Ego cū huiusmodi pcula consuescam in pyxen tuas q̄m diligentie ac fortitudini tue duxerim hec facio Insup cū urbe obsiderer & dum emendo p̄ cōmeatu dicerer Oligule quo pacto militibus stipēdia solues: manuere si atq; subindent aut cū hac expaui. Cū aut urbis insultū equiter dimisi captiuos uenūdabat. Ingens. si cōmeto me uersus affecerit: quocirca apd deos uestros

A Antigonus cū militē quēdā esset mutuus qui thoracibus & galeis ad pilam ludere gratiosus est: eosq; ducē accersiuit: quos laudauit. ut aūt audiuit eos bibere illos ducatus militibus dedit Is & postea q̄ longam egrotatione euasisset cū alesceret. nihil aut deterius accidat hec n. aduerta uidendo nos monuit ut hementius nobis effecim cū nō esse. q̄m mortales simus Idem nocte quadā cū nonnullos ex militibus suis excubasset omia mala imprecantes regi qui ipsos in illud iter inexcusabileq; lutum deduxisset accessit ad eos qui maxie libebat: & cū ignorantes quo adiuuarent explicuisset. nūc inge maledicite Antigono cuius uino in has miserias incidistis. ei aūt bene optare qui uos ex hac uoragine eduxit. Insup tam miti animo hostium maledicta q̄ cuiūt tulit. Itaq; cū in paruulo quodā castello grecī obsiderent & fiducia cōtemnentes hostē multa in deformitate Antigoni iocarentur & nūc staturā humilem. nūc nasum collisū derideret gaudeo inge bene spero si mecastris meis silentiū habeo cū hos dicaces fame domuisse. captis sic ubi sert. Vt eos qui militie utiles erāt in cohortes describeret cetaros preconi subiecerit: idq; se negauit facturū fuisse nisi expediret his dīm bire qui tam petulanter lingua bierit. Rursus cū seua repetatur uectura. ac meade nauī seui suos omnes habuisset precepisse liberis dicat ut & ipsi meminissent & ita poterit prodereē. nequis cū tota gente simul in eos dubiis pcliculis audeat aliud precepti memor. Philippus cū duos simul filios seuū bire. ambos se nō commissurū in aleam. euis qui preponeret casus. & q̄m maiorem filiū seuū duceret miserem ad subsidia spei & custodiam regni remissurū in Macedoniam esse.

C Vm Antagoras poeta congrū elixaret: Idemq; patellam quateret Antigonus. qui poterit inquit stare Homerus ne aūt putas Antagora cū Agamemnonis res gestas scriberet congrum elixasse: Et Antagoras tu aūt rex aut exercitus Agamemnonem cū illas res gereret curiosius adeo excutisse. si quis in castris congrum elixaret: .

L Amachus cū manipularem prefectu quendā reprehenderet: q̄m deliquisset. si quid deceret nunq fore. Vt id amplius faceret: bello enim bis cruare non licet: .

M Emnon qui contra Alexandrum pro Rege Dario bellū gereret. quenda qui sub se merens multa de Alexandro maledice petulanterq; loqueret ubi lancea percussit Ego te inquit alo ut pugnes non ut Alexandro maledicas: .

C Vm Medis utrunetibus Persisq; acies pulsata in fugam ageret: ac cino deficiens: nec

uictorem aspicere auderet matresfamilias eos & uerecundissimum obuiam fugientibus occurrit & eas densata acie ouans ut culpe fugę notam haud quaq; subeant sed fortiter in populum reuertantur Nolentibus sublata uestis obscena corpori ostenditur pagani reuertuntur in uterosq; matrum uel uxoris uelut refugere: hac repressi castigatione impetum retinent & facta impressione quos fugiebant fugere compulerunt.

THemistocles adhuc iuuenis cū Marathonis uictoria & Miltiadis impiū animo celebratę repperisset atq; uersaret in somnes; noctes proinde diceret & soleret requiescere consuetudinem interrogantibus admirantibus q; uite mutationem ei diceret solitū seruire q; Miltiadis uictoria sibi somnos eripere Interrogatus & utrę Achillesne maller an Homerus esse Tu aut ipse inquit: utrū uictor in olympia esse malles an uictor puer Rursus ei Adimanthus qui nauale preliū formidaret diceret aduersus eū qui adhuc esset adhortaret suadendo q; maturet. O themistocle eos qui in certaminibus primi irrupunt cedunt semp: Ita est inquit Adimanthe: Verū eos qui manserint haud coronant. Cū item ad interfectos cadauera ad mare ulsenda se cōtulisset ut armillas passim & torques abiectas aspexit pretentis ipse amico qui eū sequebat colligat ubi inquit tu: n nequaq; Themistocle es tunde & dicere solitū seruit se neq; honoribus ab

A. thenensibus affici neq; apd eos in admiratione esse sed procella excitos imminente piculo se ueluti plaustrū subtus fugere: reddita aut seruitate euellere atq; dejecere:

C Vm Anthiocus Rex postea Romani aduersus eū traiecisset in Asiam pro soluendo bello ad Scipione misisset eusmodi responsū accepisse fert pus. n. oportuit no nūc cū frontis & festiue susceptis Idem cū ingenti exercitu Grecia petiturus esset cūctis ob militū multitudine & armoz; ubertate que paulo ante iactabant perterritis huiusce modi ad Acheos dictione est usus Cū n. apud Calchidensem bonū dem hospitem & satis cōuiatore solsticialis tpe comitez accepti miraremur unde illo tpe anni tam uarię & multa uenatio homo gloriosus uenationis ubertate aut illam & speciem ferine carnis ex mansueto sue factam sed cōdimenti & apparatus solū differre Proinde nec uos ulla teneat admiratio circa hec uaria noia gentiū multitudis eū bacas & Cadusios & Elimeos & multa genera armoz; hastatos Cathafractos & pecetetos hec est pedestres socios cūgs pedestribus sagittarios audistis Nam hoies omes esse armis inuicem differentes aut paulo mancipiorum melius propter seruilia ingenia q; militum genus.

L Veullus in Armenia cū Cathafractos Tygranis maxie milites sui metueret bono animo esse ussit futurū n. plus laboris in illis spoliandis q; in uincendis.

Veul Sylla his qui pyreū esse obsidebant occisorum in pręlio pueum capita hastis infixa ostendit atq; ita ostinatoz; pertinaciam fregit Sylla item cognomento felix inter maximas suas felicitates duas existimabat Q; Metelli amicitiam & quod urbem Athenas non equasset solo sed seruasset potius.

E Vmenes cū in castra reuerteret & epistole passim in pso castra abiecte inuenirentur quibus his qui eius caput ad Antigonū detulissent magna pmia diffinirentur uocatis ad contione militibus grauiter pmo egit. q; nemo inuentus esset qui spem euenti premij fidei sacramenti anteponeret: tum deinde subiecit callide obiectus hac se literas ad expiendos suoz; animos esse Ceterū salutē suam in eoum potestate esse: nec Antigonū neq; quēq; ducū sic uelle uincere ut ipse in se exemplū

pessimū statuit. hæc facto impiū labantū animos concrepit & in futurū prouidit ut sic simile accidisset nō se ab hoste corrūpi. sed a duce tentari milites arbitrarent
nisup cū intelligeret si copie sue cognossent aduersū quos ducerent nō modo non
iturus. sed simul cū nuncio dilapsurus. hæc eius fuisse prudentissimū ferē ut dewiss
utrinq; militū ducerent in quibus uera audire nō possent. & his studuerit se contra
quosdā barbaros profiscī itaq; tenuit hæc propositū & pul'n idem exercitū duxit
prelium; comisit q; milites sui scirent cū qbus arma cōferent. Effecit & illud. loca pre
occupatione ut egressu portus dimicaret quo plus ualeret q; pedestri. quo erat deceptus
huc item cumene presens Antigonus cū omni eius copia. spe abundauit neq; unq
ad manus accedere licuerit nisi his locis. qbus pauci multos possent reprimere extremo
tpe cū consilio capi nō posset militudie circuitus est. hinc in milites suos amissis se expe
diuit & in castellū phrygie q nova appellat cōfugit. ubi cū uideret se fortunā obsidi
onis subituq; maiore exercitus parte dimisit. ne aut cōsensu militū dimissi hosti tra
derent. aut obsidio ipsa militudie grauaret. in hisq; qui remanserant cū uererentur
ne uno loco manentes equos militares perderet. q; spatiū nō esset agitandi calliditatē fuit
eius inuentū quēadmodū stans armentū cōcitationē exercerique posset. quo libentius
& abo uteret & acorporis motu remouaret substrangebat caput loro altius q; ut
pariter pedibus planē terra posset attingere deinde posteriorib; corebat exultare &
celeri remittere. qui motus nō minus sudoris excutiebat q; si in spatio decurreret quo
factu est q; ambo mirabile est usus ut eque iumenta nitida ex castello educerent
cū cōplures menses in obsidione fuisset. de si in campestribus ea loca habuisset.

DEmades postea q; ex hac luce migrasset. Alexander iebat uidere se Macedoniū
exercitū exercito cyclopi similem. qm tali principe esset orbatus.

ARetaxerxes cū diu in fugiens commeatu impedimentisq; diuersis siccis fessis
uescerentur ac pane ordeaceo. Cuiusmodi ingre uoluptatis rudis erant.

AVitelliano impatore ne uti statuerat. in urbem Thiana descruer placuit Apolo
nius maxie fame & auctoritatis homo. Quippe si uis impatore ingre uincere nihil
est cur seruas in uel istos: si uis impare abstineas a ciuore innocentū oportet. Si uis
uincere clementer age: Idem Thianam dem rebelle urbe obsidos uirauit. se neq; cane
in ea ullu si caperet relicturu. ac probe id dem: ea nāq; uel militibus prede auctis spem de
dit & animū capiendi. obsessis uō desperatione fecit: At uō ut caperi urbe cū militeq;
uxra illud dictū quo canē se relicturu apud Thianos negauit euertione urbi expo
scerēt respondit. his canē ingre negauit in hac urbe me relicturu canes ergo omnes
occidite q dictū quo preda negabat cuncta q; seruabat totū exercitui q; dictare acce
pit. Insup malio chilonis cupia forsa ureganti hoiem abeo de medio sublatū quo pacto
de urbis sue cōsilio usus maxie fuerat. in hūc modū respondisse ferū occidi passus su
cuius q; beneficio Thiana accepi. Ego uō preditorē amare nō potui. & libenter tulit eū
milites occiderut. neq; n. mihi fidem seruare potuisse qui patrie nō peperarit.

EXercitū ducens in Persas Iulianus apostata quē occupauerat pontē. cū transisset copie omnes
igne cōburit ut pugnare fortius. militesq; in hostiū terra aut mori aut uincere oporteret.

LAcedemonij magna bellice uē gloria exercti pisistratidē natos. suos uerberibus publice
admoti expiebant indolem. exhortabanteq; ut flagellosq; ictus fortiter ferret & la
ceros ac semianimes cogebant perseuranter uulnera pietere uulneribus hec dē matres pugna

mituos filios ad monendū q̄ ut eam minus clementes uel supplices armatiq; cōmitterent aut uererent aut examinet una cū armis reuerent ut .n. eos epigramma ondit & uicendū libenter & morendū sed utriq; cū utrute contebant Lacedemonios & quisq; aum presens hostis interloqndit gloriabundus assereret solem telos copia suos & sagittas mitrudie spartanis nō usuros in umbra imo inq̄t melius pugnabimus.

C Ymbros & probanda ac Celtyberos animi pugnantia. qui inter arma sanguine & uulnera exultabant tāq̄ beati uita relicturi eque ferebant ut optari mortalium aliquo morbi genē cōici tāq̄ turpissimū id esset & miserie plenū hi & ignominie nō parue esse putabant proelis superesse cū si opperissent pro cuius salute se deuouissent proinde q̄ miss dictu est leti ferebant uulnera enumerabant acutos & telis trucati morientes & amabant cum proquo cadere impatorem.

A Lexander animo semp ingenti q̄q̄ maxis legisset epistolā qua admonebat ut ueneno philippi medici precauere accepta potione in bibit nō deterritus & qa plus sibi de amico suo credidit dignus fuit q̄ innocentē biret dignus q̄ faceret.

I S & instructu exercitu cū militē ginda intuere qui uiculū amentauer ex acie ut munit repulit appe qui tūc mistuerat cū iam armis utendum esset.

I Nsup cū ad arbelas aduersus decies centena hoium milia de suma regis acie chmica turus esset & amici eū adiret q̄ militet sub accassaret q̄ intra tabernacula meridiē du pacaserent ut nihil omo spoliose in regia relaturi forent sed sibi ipsi cōparaturi ut ille sbridet hora inq̄t nūtiati ota audio .n. his uiris uincedi nō fugiendi cōsultatios esse. Aquite q̄ ueu in cruce uulneratus ut eos mlti cōtruisset q̄ eū appellare deū cōfuebat leti hylarioq; fuae Hic dem sanguis est aut ut uidetis & nō cuor celeste quale dau misere.

I Dem sue preuie suū credo securus Aristotelem Cnea concha supposita .n. fluentem brachio extra cubile protento pilam tenebat argentea ut cū nerues uigore sopor laxasset insulis gestamis lapsi tinnitus somnū abrupet Rursus q̄ inter indos optimus aret uideret dicereq; p annulū sagitta emittere eū cū hoc captiuū ut id onderet iussit q̄ cū ille nollet ictus Alexander hoiem impiaue interimi Ille ito cū egeret ubi ad eos quibus egebat conuersus diceret miros se dies ei rei nō studuisse propere aq; ne aberaret timuisse. Id postq̄ Alexander audisset & miratus esse & munerib donatū hoiem liberasse laboranti item oblitum Macedoniū manus aqua utribo forensi impletam aque galeam obtulit quā accipiens sitiens exercitū cui sui pacem demisso capite & fixis in potū oculis ingustata hisce probandis uerbis reddidit si bibero inq̄t hos meror instigabit quo auctio militet cū adesse cernet tā magna cū uoce ingentiq; spe certarim acclamauere Non .n. laborē pferre nō mortis se obnoxiosi putare donec trium eis regem. ac Ducem adesse cōtigerer cuda & ciuta ti partem agros & dimidiū reg oium polycretti eo inq̄t Alexander proposito in Asiam ueni ut nō id acciperem quod dedissetis sed ut id diuerem quod reliquissem Illud & eusdē regis dictu sane ac facta memorabile qui cū Darij filiaē captiuas biret & mire imodu forma pstantes nec aspicere quem uoluit indignū ac turpe regi ac duci esse uetus eos qui uiros uincerēt a mulieribo uinci hac loco demq; nō uidet pterea undū Sigismunde cōsiliū tuū Alex. cōsilio q̄ similimū q̄ nō solū ultro ab latis hostiū epistolas Cesaris more nō cōbussit sed suos callide pquisuit q̄q̄ quid Alexandrū nomino cum oium pene hoium consilia hac de re patris & Alexandrea

reg

Sigi mundeaq; potuit q̄ Celsarea uel sompetana esse conspicuntur.

GAuus Sempilius ut ferē omēs tradidit ue Plinius publi Octauius Cons legatus a Romanis missus ad Anthiochū Regē q̄ absentiore illū Egypti & ab Alexandria discederet quā obsidebat ue Ptholomei filiore q̄ pupilli essēt regnū occuparet aut si iam cepisset excedere uberet Cum in Egypto Sempiliū p castra aduenientem eminus Anthiochus q̄ humanissime salutasset osculiq; ei postea Rex obtulisset nō seruata salutandi ulcere. Nam coluerat inter ceteros Anthiochus missū Sempiliū cū obsel Rome fuisset: tum Sempilius facessere interim piratam iniuriā uber cū mandata patrie interdixit prolatoq; Senatus decreto & tradito ac pacto cū Rex dixisset cōsultaturū; datur̄q; responsū Sempilius Regē in Giru uirgā circūscripto hic ergo stans inq̄t cōsulta & responde Cunctis. tūr uiri grauitate atq; animi mag̃tudine admirantibo stupentibusq; Et Anthiochus se Senatus patrie respondit: & ita Sempilius ꝑ salutauit eū & gratissimis ulnis cōplexus est.

HAdrianus qui Regē omēs muneribo suis pene uicit cū quoda rpce uetera quē piam notū sibi in militia dorsum & reliquū corporis in balneis uidisset, uetere pectoralis cui se maxime obtegendū dabat: ubi audiuit hoc ideireo fieri q̄ seruū nō hirē & seruū eū donauit & sumptibo uestis postridie eū plures senes ad prouocandā liberalitatē pncipis patrem se simili modo attexuisse euocari curauit & aliū ab alio inuicem deuocari Idem familiaribo q̄busdā facultatem cōmutandi suā nimiam mōtē obiurganabo eiusmodi subiecit imperatorem singulis esse debere cuiusmodi esse sibi singulos Imperator optauit.

FAdiuuit ꝑhūl cū prouerbo quopiam d̄ elegantissime prudenter ab Hadriano nepte reprehendebat atq; essistet arguentibo ac egre ferentibus obid illū familiaribo suis subridens nō uetat eā suadeat inq̄t qui no pauimini me illū doctorem omnibo credere qui habet. xx x legiones.

ANtoniuꝰ post Mutinensem obsidionē fugiens seu d̄ naturali more seu corporis labonbo exhaustus creberime bibebat ubi bibendi facultas afforet per singulos q̄ passus sustinebat euentagio deinde fugā præpui cōturbatione euasumebat Interrogatus ex familiaribo cur quispia Canē nam Antonius fugiens subiciat d̄ canis in egypto bibit n. & fugit memorie n proditū est canes egyptiacos crocodi illos; contractu anxios; atq; lunaticos bibere ac fugere.

THeodatus ille nō Syracusius sed Chius ad infensū sibi Regem Antigonū altero captū oculo cū traheret spem pretentibo sui fore ut cū ad oculos regis peruenisset misericordiam mueniret Respondit im possibilis est ergo ista condicio demum est periꝰ uerū enim uero hoc in tempestiua mordacitat & Theodato mortis & Antigono homicidij simul ac periurij causa fuit iurauerat enim sibi parcere sed loci aspectatu mortis non peperat.

MIthridates ponti Rex Ariarati Regis Capadocū sub simulatione colloquij insidias tendens q̄ladiū sub fascijs abdiderat caudelis licet adolescens & ad inueniū destinatus regio in illos more tempos scripturore premisit q̄ dū Mitridati curiosius manū in secretiora partes corporis imittit locabundus ille: caue ait ne aliud telū q̄ queri inuenias eoq; modo suspitione detracta loci texit insidias suo cautiusq; Regē ab amicis uelut ad secretū sermonē utroq; inspectante permittere exercitu.

Certo cū ductaret ad castra Pompeij aduentasset in p̄mordio cauſe belli reprehendentibus amici q̄ nimis diſtuliſſet minime ingr̄ ſeruil aduenti Nam nihil hic p̄natu iudeo Pompei tarditate in apparatibus belloꝝ ludenſi idem Cicero cū poſt Farſalicū p̄lium ſu gerent Pompeio Nonius quiſpiā dixiſſet ad hunc aqualē ſepīe apd ipſos eſſe & obid uc bono aio eſſet hortaret recte ingr̄ monere ſi cū crudelis nobis pugnandum eſſet:

Marcus Craſſus pgrenti cupiā quo ſpe motuus eſſet exercitū uerſus ne tuba nō audiaſ: dūt Licinius Craſſus cos. & Pont. Max. aduerſus Ariſtonicū Athali ſuccē cū inſtructiſſimo miſſus exercitu maximis inſup copijs & regū preſidijs fulcitus cōſerto cū bello uictus eſt ſiq; ne ſeruiret barbaro uictori uirginā qua uſus fuerat ad eſtium re gendū impetr. ad oculū tuēdi cauſa piam ut ipſe in necem ſuam ſeruiret: quo ita ſibi euenīente morte ſuā dignitatē reip. & libertatem ſuam ſeruauit:

Elopidas domū egrediens lacrymante uxore & exhortante ac rogante ſe ipm ſaluū redderet ingr̄ o mulier putasne ſomp eſt ad monere ducū aūe ac imperatoꝝ aliōs ſaluos facere idem cū p̄nū cognitū eſt p̄ditialia aut tuas loca uter hiturus eſſe aduerſarios & accelerans q̄m o Pelopida ingr̄ nō admiſi in hoſtes q̄ milles nos magiſtros admiſi q̄ in nos illi Quibꝰ dictis tāq; ſuerit belli p̄ncipiū eqūa a cau da ſpelli uſſit Rurſus cū in pharſalia uenſſet aduerſus Alexandrū tiranni cū ingentibꝰ copijs aduentare eo meliuſ ingr̄ Nam planū uictoria nobis aderit:

Marcus Portius Cato Cos. cū Celtiberos domuiſſet compugn. hiſpē experientia rerū magiſtra & illuſtriū auctoꝝ ſententijs eam gentē locoꝝ natura & hoīum ingenijs ad rebellandū nō ſolū omībꝰ aliis populis ſed ipſa & Italia aptiores eſſe quo minus id facere poſſet uereret. ad ſingulas ciuitates edixit ut muros diruerent q̄ pueri tāq; timore ad rebellionē hortari potuiſſē potuiſſē q̄ ad eam ſedandā ſi grauiter uelle id ſibi eſſe cognouiſſent uerū dū quelibet ſibi ſoli imperari nō aliis putaret meru omēs impij patruere hec & Plinij & hiſtoricoꝝ pene oīum hec aſſertio apd hiſtorie ciues Romane patre. T. Liuium conuocaſſe Citonē cōſtat cūm uirtutē legā tos utq; eis ſōnduſſe eos rebellionē Romanis q̄ laboriosas hiſpanis diſcriminū ple nas peſtiferas atq; funeras eſſe hortatū deinde ut rebellionibus ibi nemo eſſet; quoniā id modo fieri meliuſ quiret in cōmune cōſuleret Nil reſpondentibꝰ illis diēs ſpatiū dediſſe quo exacto uenientiū rerū q; ſilentio ipm cōſilio quod ab illis quelitent inſe aſſūpto miſſe p unuerſū nuntios edictaq; ut uno die Romanis q̄ municipijs preſidijs ciuitatibus muri omēs euerterent quo facto ipſe illico ad eos qui adhuc rebellarent cū exercitu ſe cōferens omni formidinē uertit in deditionē accepit Idem cū Cimenes rex Romā profectus eſſet & a Senatu comitter & hono rifice ſuſceptus & clariſſimos circa eū cuiuis frequentia ciuitatis uerſatus eſſet Cato nō obſcure ēm ergā regem ſtudiū ſuſpectū hīt eū declinabat uos cū ipſi diceret Cimenē frugi uir amiciſſimo aio in rem p. Romā uenſſe ille ingr̄. ceteꝝ hec ipſa be lua rex S. natura uortax canis eſt rurſus eū aūduciſſet in hiſpania potuſ ſe quaſi oppido poſſe ſi mopinatos inuaderet. quadriduo ſtet biduo p̄ſtaqſa & deſerta ē menſus nihil tale metuentes oppreſſit hoſtes victoriā deinde ſuis cauſa tā facilis euentus requirentibꝰ dixit cū illos victoriā adeptos cū quadriduo ſtet biduo confeſſet:

Eſamundus uxore cū nunq; nouiſſē reprehendereꝝ q̄ liberos nō relinqueret a Pelopida: qui filiū hīret infame maleq; eū in eo patrie conſulere dicerer: vide ingr̄

ne tu possis consulas: qui tale ex te natu velueturus sis? Necp̃ uo stirps p̃or mihi deesse namq; ex me natam relinquo pugnam Leuticam: que non modo mihi suppetes sed etiam immortalis sit necesse est.

Pomponius vir insignis cū in Romanor̃ cōgressu acceptis uulnerib; ad Mithridatē ductus fuisset rogaretq̃ ab eo: si uteretur sibi foret amicus: si ita inq̃t Pomponius Romanis amicus fuerit: sin aut̃ me quoq; inimicum habebit Mithridates clarissima uiri constantia admiratus ab omni penitus in eum iniuria temperauit.

Laudi exemplis huiusmodi ad cuius responsa ferunt quonam pacto hostium impetum repellere posset postulanti: si pauperi inquit manserit & contemptioni mutuas omnis erit: Et uersum de muris nequaq; ea urbs minus circumdata muro fuerit: si quis eam uiris fortibus non laterib; cinxerit.

Paulus Emilius Cos. cū in Lucania iuxta lutum inquisto hinere exercitū duceret: & Tarentini agmen eius scriptionib; adoriren̄ captum eum in latera prioreuit quos pretexto hostes tela inhibuere Idem nocturnis excubiis sustit sine hasta & sine ense asseruatet quo desponsos q hostib; repugnaret magis somno resisteret.

Tiberius Gracchus Lusitanis asserentibus in decenne tpis diminutam se hiē & obsidionis incommoda no formidare: undecimo inq̃t anno uos capiam quo dicto perterritis Lusitani tamersi commeatu munit se dedidere.

Lisander posti incubantib; corinthijs menia prioregredientes languidiores ad mutandū Lacedemonios cernit & interim lepus fossa transiliuit usus esta. Non puder uos aut eius generis hostes primescere quor̃ membr̃ p secordia lepores indormiunt.

Pompeius Luculli facta detractans illū dicebat tristicia & umbratile quoddā bellū cū regibus gessisse sibi uo certam utiq; sobriam hostiū uim. Ad expugnationē reseruatam esse: cū Mithridates ad ensem & ad equos cōfugisse. ad que Lucullus simulachra & umbras belli imo Pompeiū accessisse expugnatū uebat. Sueti ueluti uolucres diuino ciduerī celerem. Aduentare reliquisq; bellor̃ insurgere: sic. n. Sertorio & Lepido & Spartanis insurrexisse eū dicebat: cū illa Crassus Alia Metellus, alia Lepidus bella strenue gessisset Ad hec Sertorij sequeres in hybera potius inter quas erant multor̃ tuci epistole qb; ad mutanda pturbandaq; rem p. Sertorius Romam accersebat: Illas omnes cōtemnens facultate hui dem prebens: ut mali ad sanitatem redirent. ac meliores fierent. Idem & Pompeius cū omes factionis sue uno pene ore taq̃ diuino quodā oraculo moniti. ad furentē Cesaris mutatione pronunciarent nulla ratione posse coepe quo se modo tueri posset cū tanta uenience belli tempestate delectum ad resistendū neq; hrē ullū neq; parauer respondisse ferē fore: cū Italie solum pede quateret. ut pedestres copie equestres q; scaterent. paulo uo post fama increbescente & nunciis cū peopisset Rubiconē flumen transiisse Cesarē Arriminum; egregiam tue & amplam urbem illico subegisse. ac palam magistr; ac magistr; in dies increbescer rumor Cesarem mutui & infensū Pompeio & patrib; esse. atq; eo animo aduentare ut cōsulatū aut sponte datū acciper aut negatū in armis. utriper pro indaq; copias que sicinū que umbriū que Etruscū agrū occuparet. omnq; exercitū suū Roma trayecre. qđ fallum erat: cum maiore no hrēt manū q; ecce equiti & quib; milia peditū meru tumultuq; huiusmodi preuio qualis nūq; ante urbē inuaserat ita sunt
Pompeiane factionis ostium detenti animi ut ciuitas tota trepidaret nec uenire ad urbem

Iulius Cæs. Romanos cum ac legiones Romanæ sed penus ille ferulisq; hostis Hannibal. ac
omnis barbaries uideret futurum dem si uincerent Cæsar nec Cinna clementior in precipi
cedentes Sulla moderator. indiscriminandis expilandisq; locupletum fortunis coniectura
& opinione cuncta putabatur. A Vlo torquato gręcam urbem oppugnanti ac dice
re mentem ibi uiculis ac sagittis studiose exercari plurimi eam inquit uendam.
Vxuria Numidarę rex corrupta muneribus Senatus partes: atq; auro uictis belli
ducibus sępe uictos inquisitissimos compsit: cui eandę pecuniæ & auribus suis fidenes
Roma sub fide publica uenisset. atq; inde pretor spem uerecundia uincentes cupidine
tussit excedebant portas urbis equestris crebraq; tractui subsistens & interrogatus quid sit in
fine dixisse traditur. o urbem uenale & mature perituram: si emptorem inuenerit. quibus
ab hoste prolatis dictum mirę est. Glare ad infamiam Romanos inuulgatus est.
Philippus Alexandri pater cum munitissimum castellum quoddam capere uellet: Vbi explo
ratores retulissent quod difficillimum esse: & nullo modo capi posse negauit tam dif
ficile esse. quę ne asinus dem auro onustus quiret accedere:
Leomenes Lebemiensis trecentos: qui præsidium craterium tenebant aggressus tela quibus
in quibus scripti erat uenisse se ad liberandam eorum Rempublicam intra muros uenit & cede
prius captuos quosdam occidit ac tibi remisit. quorum cotidiana sectione intestina apud
obsessos ualitudo admodum exercitus curatio potuit esse. Idem cum quis se gallos ei datu
rus pollicereret. qui pugnando interuersi istos mihi dei inquit nolim. sed illos potius quos pugna
do interimam. Leonides Syracusius ducem aquas inoppidum Chrysogonum labentes rupit
mox facta sua restituit aqua elebori corrupta: qua uentres profluuio uentris correp
tos cepit: Pyrrhus cum ex Antigona dem stelomeum ex Lanassa uxore Alexandrum
ex concubina helenum filios suscepisset omnes manu promptos: & bello feroces trium a pu
erita ad hoc ipsum innutritos dicat. audax ex filiis puero patris ingenium cunctam regnum
relinquere: respondisse ei ex uobis: qui gladium acutissimum habebit: sed hoc nihil dif
fert ab illa tragica detestatione. acuto ferro diuidat fratres domum Idem ex Ambra
cia: ut quendam maledicum pelleret precantibus respondit potius apud paucos illic
manentes quam cum uersus apud multos de nobis obloquatur.
Mcutus ut Scythus discessu fallaces animos canesq; in cultus relegat. quos cum rudentes la
tranteq; hostes audirent remanere Danum credidere. Eodem modo Lygures per
diuersa loca buccellas laqueos ad arbores alligauere: qui deducti frequentiore mu
gitu spem remantium prębuerunt hostibus: Leonidas rex in tempestiue quosdam
de rebus inutilibus uerba facientes. o hospes inquit non opportune & opperiere uterus eius
& puer contra seruare excretus & inter comilitones suos hortatus culcum & te
ne no. ait prandebat & si apud inferos cenaturi essent inquit dictu no mirę ceruar
ibus: no bestiarius no elapsus est manibus cenas alacres & ad prandium illi pro
miserunt & ad cenam: Epirandri cognitus Thrasybulo datus est. cui eminentes
species decerpe: tanq; opportunus fuerit eminentioris cuiusq; de medio tollere. Inde
Tarquinius superbus pater apud nos Subinorę principes necandos censuit:
Theopompi Regis dictum probauit & tulit: qui dicentes quosdam eo seruari Spartam
quę Regem impune dedicerunt. Cum picturam inquit totus? quod impio pauci no
n. paterer illis patrium: qui nescandi impune. sed subiectorię obedientia est bo
nis: Nam qui recte ducat: ut recte sequatur effici. At qui sicut equorum artis

est maturū pestiter & obsignē equū sic & regie diligētie munus obediētes efficere:

H Eluū Commodū Cēs: Cursoribus suis exemplo cupidinis dū sfregnēt apposuit: eosq; a uentoꝝ noībus spe uocauit: Boream nōiē. dixit & item Aquilonem aut Circium & uersisq; noībus appellans: & defesse atq; inclementer faciens curuere:

M Arcus Sertorius ace decertans cū barbaꝝ: qui ei nunciauerat hyrcoleguꝫ pysse pugnē tractē: ne in alioꝝ nonnuꝫ puenīret & ob hoc animi suoꝝ infirmaretur:

A Neoninus puꝫ pacem adeo coluit dilexit. vt Scipionis sententiam usurpare sepe solitꝰ sit: qua ille profitebat malle se unū seruare cuiꝰ q̄ mille hostes occidere:

H Ambalem uenientē in Italiam cū tumulta carpentanoꝝ relinquerēt callidissimo ille astu ne & ceteri mouerēt edixit: ase esse dimissos: & insup in fidē eius rei paucos leuissime ope domos remisit Cuiusdē q̄ dueꝫ clementissimū sane salubreq; insuꝫ consiliū Nam cū militeꝫ eius gelu ac frigore torpent ignibꝰ ante tentoria factis ut eqularent edixit oleūq; per manipulos imprendū. vt ungerent molliretq; artꝰ misit & sane id dem ac sapienter Nam ut ꝓbitiaꝫ placet oleo nihil promptius est ꝰ corporibꝰ exterꝰ ad mouēdē salutariuꝫ. si interiuꝫ nihil prunosuꝫ est Rursuꝫ cū apud Aufidū fluuium prope Cannaꝫ castra hiēt & orto die ex templo bellū signū excitasset: nam erat umbra quedā uetꝰ supra Cōs tentoriū protensa: Carthaginenses prospecta impatiens omani audacia & copiaꝝ hostiliū multitudine cū ipsi haud ad mediū numerū attingerent ꝓpio ingenti trepidatione pcussi suꝫ Hanibal iubens exercitū deinde cape equos ipe cū pauaꝫ ex queda humili tumulo hostes qui iam legiones in aciē struxerant speculat: cuiq; dixit ex his qui circa ipm erant uir haud inglorius Gisgo discrete admirabilem sibi hostiū iudeꝫ multitudine cōtrahens factem: Hanibal inqt altera uidisse te puto hoc admirabiliuꝫ ꝗ memoria tua excedit interrogante Gisgone quam illud esset respondit Hanibal. q̄ inter hos tot hoies nemo putet se sit qui Gisgo appellet hec scommata preter opinione accidentia oēs in risum militeꝫ dieerunt & qui ex colle digrediebant & qui circa eū erant quatere

C arthaginenses cū prospicerēt Impatore eoꝝ in periculo uocari & item patruꝫ terre in seruendo bello audentioreꝫ facti sunt: C Laudiuꝫ nero uictis Sennꝫ quos Astrubale

D uce in Italiam ex Hispania trajicientes excepit: capuꝫ Astrubalis in castra Hanibalis eiecit quo factū est ut Hanibal: nam fratre occisuꝫ erat exercitus desperatione adueniendi presidio affligueretur: C Amilluꝫ discepantibꝰ Romanis obsessis cū gallis de pecunia pendenda interueniens cū optimatibꝰ duos arripiens mimistros dedit trucidandos reddidit hostibꝰ ubi iubens propiꝰ ingens esse Romanis ferro nō auro patria seruari

D Omitius Corbulo cū Cherea obsideret & Armeni primatesq; uiderent tollerare obsidionē in audaciā ex Megestanis quos eppat auduerat capuꝫ eius in balista excussit intra munimenta hostiū misit id forte deinde in medio cōsilio. q̄ tum maxie habebant barbari ad cuiuꝰ cōspectū uelut ostento consternati ad deditionem festinauerunt:

G Allorꝫ equitet pectoribꝰ equoꝝ ad terrorem suspensa Romanoꝝ gestatis capita & lanceis infixa ouantesq; moui suꝫ curnie: q̄q sint qui umbroꝰ fuisse nō gallos tradunt Spinꝫ claudiuꝫ in omi sermone negotiū Romanoꝝ otio perfecte solutuꝫ fore Ar qui nemo tam demens est qui eoꝝ dulcedinē negotioꝝ curis si securis cū otio contingat non preferendam censeat. Sed in anteriora prospiciens vir cautissimus iudebat id q̄ excusi approbauit Romanam uirtutē negotijs ali segnitieq; marcescere:

Quintus Metellus bello punico secundo pulso deinde ex Italia Hannibale ac subacta Carthagine cui etiã gaudio occultantibus solus in Senatu quãuis ac circũspecta sententia usus est ignorare se asserens an victoria ne lætabiliori an formidabiliori esset. Cui P. Scipio Hannibal adhuc ingenti spiritu insolescebat. Cecilia Italia dormitante sepulti Romani excitasset. sic securus tempus opprimendi. Scipio natica ait optimus Senatui iudicatus tertio bello punico a sententia Catonis Censorii qui ait ciuitatem sapientissimus habebat. eorumne constantiæ dissensit & illo consente in excidium delenda esse Carthagine aduersatus est. nõ q̃ urbem infestissimã paruus oderet. sed q̃ patria diligeret. cuius motus prædere se dicebat in luxuriam abituros amoto emule virtutis stimulo. Atq; vtinã cuius ea cõsilia aduersã longiorisq; eius fortuna Romana felicitas fuisset. nec utiq; propellendo cor tuta pace bellorum gloriam inquinante. atq; orbem domitum undiq; luxuria

Melanchus Atheniensium dux cũ prouocatus a Rege hostium Xantho bello descendisset ad pugnam vt primũ cominus steterit inique inquit Xanthe & contra pactum pacis aduersus enim unum cum altero præceptum. Cumq; admiratus ille Quisnam se concomitaretur respexit. adortusq; hominem uno ictu confecit.

Dionysius senior cũ forte cõsonaret pro literarum ordine traherent. ubi D. litteram sortitus ipse obuenisset ad eã qui dixisset delirat Dionysi dñabimur. imo respondit Aristo. ubi contionẽ habuisset. continuo a Syracusanis pretor designatus est. accusantibus uõ quibusdam hoiem a se honorari & ad dignitatẽ prouehi qui & improbus foret & molestus ciuibus. At uolo inquit eum esse quem magis q̃ me oderint. Leon Byzantius gibbosũ sibi oculo. utriq; obiecenti hãnũ inquit malit reprehendisse ea ipse ergo supplicia luat. Hermocrates Syracusanus cupatus acie Carthaginensibus ueteres ne captui quos ingentẽ manu in potestatẽ redegerat pax diligenter custodirent. quia cuentus dimicationis in expiatã securitatẽq; cõpellere uictores posset. ferrent. proxima nocte equitatẽ hostile uenturũ. qui expectatione assecutus est. ve solito attentius accuratiusq; uigilias agerentur. Gallus Fonteius Samnitis imperator ambos consules atq; oẽm exercitũ Romanũ forte pugnatos & angustis locis ineluctabile miserabile spectaculo tot fortissimos uiros adepta pugnæ copia & armatos similes & captiuos cernere cũ interuentus noctis animos ab opibus in curas traduxisset. nec minus lentia uocabula q̃ inclusis dolor cõsilia ademisset. Visum est Herennio auctori patre uita & erute & sapientia prouectũ cõsulere. Cui. P. Aberat Senecio audito rege statu cõsilia dedit ut abire permitteret. Insup honorificis uerbis & omni obsequio genere prosequeretur q̃ ubi in concilio castrensi apud feroces animos uenit agitari cepit nimis molle ac pristinis seniles cõsilia. de tam infestis hostibus & indignũ omnibus uideri pro inde iussit nunciari. ac uirilius responsum perire. At ille omes ad unũ occidendos censuit Romanos. Enim uo cum cæca pæpape imperator deliberare tam senem arbitratus sum. Quippe qui de eadẽ re tam pugnanta suaderet quia tñ fama hostis preclara erat placuit rursum exquiere si quod forte medũ cõsilium foret. Tum uo senior strati sese iussit. sellis & uehiculo impositis ad castra filij perri. cuius aduentu arcu fuisse omnibus nihil inquit nouum cõsilij datum uel uetus. sed eos que dedi dicturus ratione primũ dem esse Romanos bello clarissimos & optimos mortalium uiros. grandi & inspecto beneficio astrictos ex inimicis ad amicitiam attrahere & uobis ac posteris uestris tam utilide gentis præsidium

promereret. Quonā modo unq; odisse poterunt aut cos: aut cor sobolem: qui ab eis nascē
p quos se meminerūt uita ac libertate donatos? Secundū si hoc uobis displicet uere utrū
senti fortuna & gentes inimicam extirpare funditus placeat: sic n. in longū non ēm
uobis cōsulitis: sed natos; natuq; & q nascēt abillis tertiū sane q ex me peritus cōsiliu
nullū est. Nam quos nrq; in manibus habetis dimittere crūmelis affectos? ea demum
sūma dementia est: que nec hostem tollit nec amici parat. Versa tū oculi & insolens
uictoriæ animus utroq; cōsilio despecto tertio: q; ille damnauerat amplexus exerci
tū & cōsules exarmatos & subiugū actos relaxauit. Armis & uestimentis q; sublatis
tm singulis ultioribus opimentis: ob pudibunda corporis tegenda cōcessis: q; cū nume
dū esset horento ut uchuit cos metuissimos abiit: nec amicū: nec hostē posse aq
Romano uerbū extorquere. hei mqr miseri: q; crudel mine: sub hac silentio premun
ld q; q; uere prodiderit: subsecuta Samnitū strage duce Papyrio cursore: repositiq;
uquum sontio & legionibus cesta. Cuisde & Gaij Pontij Samnitū imperatoris dictū illud
memorabile fuisse dum. Vona mqr ad id ipsū me fata reseruassent quo Romani dona
accipe optassent: no essem passus eos diutius regnare sapienter id dem hostis optabat
uidebat enim Imperium domi corruptibile diuturnum esse non posse.
Exci cū excercitus sui magnitudie mista undiq; tutarent que hoiem nimia extimat
one sui furentē coatarent aluisq; diuersos quibus bellū illaturus esset no latuvo
nuntiū belli & ad prīa aduentus fama terra uersus aliud nihil esse dubij quin
illa mīstrudie no una solū graecam sed obruī posse Mars urbē illi vere natura suffi
cere angusta esse classibus maria militi cātra explicandis sequestribus copijs capitina
ure patere cēlūq; haud satis ad emittenda eorum manu tela mīstiq; in hunc modū
Demaratus Lacedemoniis solus dixit ipsam illam que sibi placeret mīstrudinem
indigestam & grauē merendā esse ducentis no n. uti sibi ordinē uersus esse
q; diē maiore belli apparatū esse q; qui recipi ab his regionibus posset quas oppugna
re cōstituissēt que res contra te est. ob hoc ipm te cupta uincat qd no capiet & uic
to te no poterit pterea que una rebus salus est occurrere. ad primos cursus impetus &
inclinatis opem ferre no poterit. nec fulcire ac firmare labentia multo ante uinci
tur q; uctū esse te sentiat. Sic demū ut Demaratus predixerat stratus per totam
passim cruentam Xerxes intellexit quantum ab exercitu turba distaret.
Hanno Carthaginensis urbe apud suos spectate prouidentie pferuidū Hannibalis ingenīū
ab infantia cōtemplatus semp suasit cōmendū domi: subleqbus docendū ac equo cū
cubus suis uti uere. abstrahendū ab exercitibus. ne impetu uius affectus impio pollu
cruce dedisse tyrannū agerent ld salubriter ne premonere declarauit exitus
uita. n. cū Africe Hispaniaq; & Italie cuina. deq; populos cū gemitu ac sanguine im
pitandi dulcedine semel degustata ppetua reddere pace ille nixus est tam notum
est ut cōmemoratione no egeat. Pericles Athenensiū duce que uis cautissimi
fuisse constabat Aristophanes comicus ab inferis reuertente finxit concubi suos mone
tem no oportere in cautate leone educari. Vere si educatus fuerit obsequi oportet
psuadere uolens hunc stigmento adolescentibus generosis ac pperatibus habenas sub
stringi debere potius laxate sine. sero cōtubi modica frenū recusante licentia posse
ige inimicū libertatis nimiū fauore petentibus negari. cōsecutus uō eripi no posse
dem sentiens cū Athenis Socle uehementer dissideret multaq; inter ipsos & grauio

esset & dissone cotenniones dicere in contione solitus fuit: nunq; salute Athenien-sibus rebus
fere nisi se ac Themistoclem in baratrū conjecerit. C Imon Athenien-sis pellopo-nesiaci
belli tp̄ibus q̄ fuisse dr̄ inbitanus. admodū & hoīum cognitissus sagien-s & colloqua omni
genere omnis Aleybiadis qui ea cōpetate adulescens erat & puertanti forma & lingua ma-
xime promptus. cū eū libentissime amplecteret oculariter. Interrogauit ab Cpemanto
q̄ ita faceret ideo se adolescentē amare respondit: q̄ intelligere illā mitior malore cu-
iusam Athenien-sibus fore. V lius Cesaris victoria cuius clementissime usus ei scripta depre-
dantes epistolare ad sompeū missare. Ab his qui uidebant aut in duce iss aut in neutra
fuisse partibus igni tradidit: & q̄us moderate soleret trasi malunt in eo posse maxi-
mū putarunt genius uenie nescire q̄ quisq; peccasset satuisq; esse tutus in ḡbuscūq; rebus
deoptū. q̄ falla-cissimis suspitionis & coiecture inramentis posse decepe: Idem sompnio
ondenti uultus ore excepit in seditione subpicatus q̄ ipse patrum se pro eo pugnante
glorabat nunq; fugiens respexerit inge huius paterni uerbi & postea forte memor-
Augustus in quepiam simili modo tentantē & cicatrices ostentantē inuentus est. t:
A Ntigonus secundus Demetrij filius cū bello nauali aduersus Ptholomei pyrrhi pugna-
turus esset: gubernatores dixisse hostiū nauis multo pluris esse At me inqt pyrrhe
aduersus quos nauel opponis: Inuadentibo tio hostibo cū duobus cōfisse: aut nequaq̄
se fugere sed ipsum utile q̄ uero positum esse in sequi: A Leybiades cariē cū hor-
tarentur quo nūmā segne militib emeret: ei caudā abscidit dicentibus: id ille in
choys ducū ministerū fuisse: hac ideo fecisse ingeni: quo Athenien-ses hac de re lo-
querent de me aliud mihil curaturus quererent: T Ymoleon cū Demenatus in contio-
ne populi de rebo gelnis eius detrahere cepisset ac no nulla mutuere in eū dicere
nec demū se uoti factū compote Namq; hec adhuc immortalibus semp pietati. vt talem
libertate restituerent Syracusanis: inquit cui uis licuerit dequo uelit impune dicere:
D. Bruto cū se pene tota Lusitania dedidisset. ac sola gentis huius Citania cauta: puna
ator instituer temptata redeptione prope modū uno ore legatos eius respondisse se
uelle eor fidei a maioribo quo urbe tuerent no auxe libertate quo ab Imp. Augusto eme
rere uelucrum: T Himotheus fortunatus Imp. cū putaret atq; qui ei inuiderent
pinguem urbē: que illo dormiente ad rem ultro se implicaret: Iratq; dicebat Thi-
motheū si huiusmodi urbes capio dormiens: q̄ me facturo arbitramini cū uigi-
lauero Adhec cū ex audacibo p̄uerbio q̄dam Athenien-sibus uultus ondaret Ar me
inquit pudiuit q̄ me pietate uestra in Samo cathapulta prope concidit:
L Ysimachus in Tracia supatus a Dromachea cū & sese & exercitū suū pene sine dedidisset.
ubi bibissē in captiuitate potiusq; dij inqt: ut paruo uoluptati grauia memet seruum
ex rege fec: V lius Syllanus cū marcia apd hostes dignitate ac potentia posteaq;
Mario in bello ciuili fossa circūdato & obsesso occatione & ipsi optensi glacitis. O Mari
fi magnus Imp. es descende in aciem & pugna: Respondisse Marii ferum. At tu si
clarus Imp. es certare me nolente cogit. Iccy cū aliqn hostes sibi cōgredienti pubu
issent causam Romanusq; certamen detractauisse: vt abiere utrinq; militibo mo-
tione biris ambigo inqt an hostes an uos magis enerauit. appellem Non maestra
illi nec uos eos regra intuen poterist. L Aberius cū utram eōm honesta militia exe-
gisset sectatissimū uite annū agens. ad extremū Iulij Cesaris blanditis ac precabo que
de ore pncipis armate prodeuit producens in scenā: de Romano equite factus est mimus:

qua murram ipse dem no eaetul culit ymmo miltul & inter cetera his quetul et uerbis
E go bis tricenis annis actus sine nota equel Romanus late egressus meo domum
reuertar nummulq nimis hoc die uno plus uixi: quia mihi uiuendu fuit ldo
diu ante clarissimus & inuictus rande a Publio uictus est qppe aquo ea repetere
te nemo no uictus exuit Sd & Iulius Cesar diffinuit his uerbus Fauente tibi me
uictus et Laberi Et Laberius ipse tam equo tulit animo: ut uictu se sine alteratione fateret his sapiente plenis & memoratu dignis uersibo Non possum pmi esse
omes omi in ripe sumu ad gradu cu claritatis uenerit cosulted eque & cetulis q descendat decidet. cecidi ego cader qui sequitur laus et e publica:
A Theodosius singularis & uita & doctrina pbus cu aliquadiu in mediuendo Augusto
dedisset opam & urgente senectute facultate in patriam redeundi ab imperatore
oraret ac tande impetraret discessurus ut aliquod sui pignus & ppetuu sui erga eum
monumentu relinqueret in extremo abeundi gratia scindiqs offitio Cum trasci
mgr Cesar tibi congerit nihil pul dixerit fecerit q quatuor & uigiti literis mente pauras q apho sumo inuentu pro inde puto quo concitatio illa uehemens animi alio traducta patru epis momento languescere sapiens profecto preceptoris
dicta Non minus benignu illud Octauiani Cesar facta apprehensa a Athenodori dextera mihi adhuc opus est presentia dixit hortemq apud se annu postea remisit pfra
tul tractum tatis qa sine piculo fit tutum nec mediocre premium fore

LIBER. SEXTVS

B Elli gerendi indicendiq aut ferendi federis antiquorum rationes

C. I.

IVNT ALIE BELLORVM Rationes atq consilia pmulta
Sigismunde que tradere archa dem uel erit & oposa nimis qui
d unle quisq probat Dux & Imp. Id & sequit & quidq nouis negotios inuentis occurrere difficillimu & sit cu no premeditata ratione casus afferat: dabimus tn opam ex his que postea id gloriam successere uiam aperire posteris: ut ex similibus elicere similia queant consilia: Instituti ritq ueteris ac probati. q dui fuisse legimus: nullu bellum gerri: neq indicta debere: neq solere: nisi dq pul hostibo a sacerdotibo fecialib de
nunciatu esset: apud quos belli equitas paciscq sanctissimo Ro. Bo iure percupta erat: Formula aute indicendi belli aut ferendi federis q fecialem huiusmodi erat
& qua nulla ut Liuio placet uetustior esse memorat: Fecialis mgr Regem Tullum
ita rogauit: iubesne me rex cu patre patrato populi Albani fedus ferire iubente
rege sagmina mgr ait te rex posco herbam puram tollito Fecialis ex arce graminis
herbam puram. ait tulit postea Regem ita rogauit Rex fiatne me tu regiu nuncium Po. Ro. nios comunesq meos: rex respondit q fine fraude mea Po. et Ro. quoru
fiat facio: mlusq: id uerbis: que longo effata carmie no operpretiu est referre page
ribs deinde ceritatis Audi mgr Iupiter: Audi pater patrate populi Albani Audi tu
populi Albane ve illa palam pma postrema ue ex illis tabulis cerave uecreta sunt
sine dolo malo utiq: ea hic hodie rectissime intellecta sunt Illis legibus populus no. non defetiet: si por defecerit publico cosilio dolo malo Tu illo die Iupiter populu fo
sic ferito: ve ego huic porcu hodie feriam: tantoq magis ferito q magis potes pollisq

ubi dixit porcū sacro silice percussit sua item carmina Albani sacra: usurpanda per suū
D ictatorem suosq; sacerdotes pegerūt. Ancus nāq; Martius Numine compulsus ex sylla nepos
equitare & religione aui gloriosus: qui latinos bello domuit: ius feciale quo legati ad
res repetendas uterent ab equitis transtulit: quod pus bellū serē ex cognitasse patres
patrati usus eode repīt: quo fecialis apd romanos prodijt: Nam & in ferendis & feci
de federibus patrū patrati opa auctoritasq; exigebat. Legatus ergo ideq; pater patratus
ubi ad fines eoꝝ uenit: unde uel repetere capite uelato. Filo lane uelamen est. Au
di Jupiter inquit audite fines cuncta; gentis fas nomina audiat fas Ego sum publicus
nuncius pō. rō. iuste pieq; legatus uenio uerbisq; meis fidē fac. paciscit deinde postulata
nde Jouem testem facit. si ego iniuste impieq; illos hoīes illaq; rē dedicē pō. rō.
mihi exposco tū patrie compotē nunq; me sinas esse Hec cū finijt supitescandit. Hec
quēcūq; ei primus ciu obuius fuerit hec portam ingredienti hec foꝝ ingressus paucis
uerbis carminis cōcipiendiq; iurisiurandi mutatis pactis sic no decunte que exposcat
dicebo tribi & trigemia tot. n. solennes sunt. pacem bellū ita inciat. Audi Jupiter &
tu Juno. quirine diq; omnes celestes. uosq; terrestres uosq; infernī audite Ego uos
testor populū illū quicūq; est notat. iniustū esse neq; ius psoluere sed de rebus
in patria maiores nros cōsulemus. quo pacto ius nostrū adipiscamur Cum sic nun
tius romam ad cōsulendū rediit cōfestim rex ea his formē uerbis patres cōsule
bat: quare res Ltuum causaq; coēcit pater patratus pō. rō. Quirītiū patres pa
trati prisce Latinoꝝ hōibusq; priscis latinis quas res dari fieri solui oportuit. quis
res nō dederūt nec soluerunt. nec fecerunt. Die inq; ei cui primū sententiā rogabat
q censet Tum ille puro pio; duello quarendā censeo. inq; cōsentio cōsalesceq; Indeq;
ordine alios rogabant. quoꝝ pars maior coꝝ qui aderāt in eandē sententiam ibat
bellū erat cōsensu fieri solitū ut fecialis hasta ferrata. aut sude pruista ad fines eoꝝ
ferret Et nō minus tribus pueribus presentibus diceret q populi priscos latinos hoīes
ue prisci latini aduersus populū rō. Quirītiū fecerūt deliquerunt Quā pō. rō.
Quirītiū bellū cū priscis latinis iussit esse Senatus ue pō. rō. Quirītiū censuit
cōsensit cōscuit ut bellū cū priscis latinis fieret ob eam rem. Ego pō. rō. popu
lis priscoꝝ latinoꝝ hōibusq; priscis latinis bellū indico faciog; Id ubi clara
uoce denunciasset. qua clamatione si clara actione uetuit exire vel a cle
to. Si forte cū p bellicā sorte inuaderet hostiū agros hasta in fines eoꝝ emitte
bat Que sic demiq; missa belli principiū erat & hoc ritu usus est Ma
rio cū inqt. & Jaculi torquens emittit mauris principiū pugne erat & inter bel
lone cumpliū bellica. colitq; id nomen est. supra quā hasta & uocabat bellū indictū
n. Quo. insuetis prospicere. uereq; sumū breuis area circuit ubi nō parue partes colū
na nore hinc soler hasta manu belli prenuncia mitti Insegnis & gentes cū plaut
arma capi hac itaq; cum modo repetere primum uel a Romanis de bellum indicū
uectigaq; cum posset. & si obsoleuerit acceperunt.

De euocationis & deuotionis formula .C. II

ELEBRES deinde auctores habemus que uel in uel ante exercitum
te machinam possunt. ad capiendū oppidum diq; hostē nuti deos & au
spicio fieri solere: ue his propiusq; & auctoribus ars efficatior esset simili modo inop
pugnationibus urbū ante ora solitū a Romanis sacerdotibus euocari deū constat:

in cuius tutela id oppidu sit promittiq; illi eunde aut ampliore honore apd Romanos cultu ue ad aut alr urbe capi posse no crederet Aut & si posse nephas existimaret deos hire captiuos properare duxisset in pontificu disciplina q du id sacru costaret ideo occultu & multis seculis ignotu urbis latinu nomen tutelarisue dei sed des dem nomen nomulq; antequos incerte dissidentiu libris multu est Alij a lucum excedendo alij a luna alij a consimam & hoc dem fidei firmior uidet q busda Sunt qui Angeronia inter antiquissimas sane religiones huius dee Stellu colit cu sacrificat ante diem xij Kl. Ianuarias que dua proxis silentij ipsius prenexo ore dicit q. ad id admoto simulachriu hre q silentiu denunciat ipsius deinde uere urbis nomen & unde deducta sit inter doctissimos no satis costat Ve u Varrom placet & Liuio pontus impio Romulus siue Remus codita urbs est & conditoris sui appellatione notata Alij sunt qui uideri uelint Rome uocabulu ab Euandro pmu dato cu oppidu ubi nunc sita urbs est ibi offendisset Ad extruendu autem latino nome valentia diceba cuius uocabulu a redeat uerterent ingressu uero portis uerbi significatione Romen pro Valentia uocauere Hera clidi placet Troia capta quesita ex aduiis in ea loca pribernm de uenisse deinde Euadrem Roma nobilissima captuaq; que his comes erat inconsis naubus posuisse fodes struxisse mgnia & oppidu ab eius nomine uocauisse Agatho clet scribit Rhomia no captua fuisse Sed Aschanio nata Enee nepte eiulee denominatione eius am extitisse tradit & Rome nomen ex ea uentu tu publicari quo minus annuntiarent cerimoniaru arcana neq; d sepe aduersus urbes hostiu fecisse se nouerat idem ipsi q hostili euocatione patrenes Sed uendu ne q nonulli male existimaueru nel q cofundat opinanes uno carmine a euocari ex urbe aliqua deos & ipsa deuota fieri cuitate Est aut aut carmen huiusmodi quo dy euocant eu oppugnatione aliqua ciuitas cnq; Si deus si dea est cui populus ciuitasq; Carthaginensis est m tutela regi maxie qui urbis huius populiq; tutela recepisti precor uenerorq; ueniasq; a uobis peto ut uos populu ciuitatem Carthaginensem deseratis loca templa sacra urbe eorq; relinquatis absq; his abeatis eisq; populo ciuitati metu formidine oblitione injectatis prodigiisq; Romia ad me meosq; ueniatis niq; uobis loca templa sacra urbi; acceptiora probatioraq; sint mihiq; populoq; Ro militibus meis propositis ut sciamus intelligamusq; si ita feceritis uoueo uobis templa ludosq; facturu inq; eade uerba hostiaf fieri oportere auctoritatisq; uestre ut exeratis ut ea promittatis futura urbes uo exceratisq; numinibus iam euocatis his uestris sic deuouere dis paterue Iouis manes siue quo alio nomine fas est nominare quo ut omes illam urbe Carthaginé exercitumq; que ego me sentio dicere fuga formidine terrore coplexaq; quiq; aduersus legiones exercitumq; nrm arma relatq; ferroq; uti uos eu exercitu eos hostes eosq; hostes urbes agrosq; eorq & qui in his locis regionibus agris urbibusq; hitis abdicatis lumine supo puerisq; exercitumq; hostiu urbes agrosq; eorq; quos me sentio dicere uti uos eas urbes agrosq; capita exercitusq; eorq de uobis cosecratasq; habeatis ollis legibo quibo qnq; sitis maxie hostes deuoti eisq; ego uosmet pro mea fide magistratuiq; meo pro populo Ro exercitibo legionibusq; deuouco ut me meaq; fide impiuq; legiones exercitumq; nrm qui in his urbus gerendis sunt bene saluos nos uri sinetis esse Si hec ita faxitis ut ego scam sentiam intelligamq; tuc quisq; nostu hoc faxit ubi faxit recte factu esto Oubo ante uelluo mater regi Iupiter obtestor tu tellure dicat manibo terram tangit Cu toue dicat manu

ad celū tulit. cū ueru recipe eleat. manibs pectꝰ tanqᵗ hoc est euocatiōis deuotionisq; forma ex libro rege reddituꝝ. V. Sabinia Sertam utriq; carmen hoc concepit & ille in consilio fuit. uetustissimo libro se expisse professus est. Liuius aut libro octauo ab urb cōdi. tu pridianone Dctr cōsulis se deuouentis illam deuotionis formā hiis uerbis expressit Agedū pontifex publicus pō. Rō. pres uerba quibs me pro legionibs deuoueam sentifce cū togam pretexta sumere ussit & uelato capite manu subter togam ad meneū excerta sup telu subiecta pedib stante sic dicere Iane Iupiter Mauis pater Quirine bellona Lares diui nouiq; diuiq; indigetes diui quoꝝ est potestas nr̃oꝝ hostiuq; dijq; manes uos precor ueneror ueniam pacē uobis precibus nr̃is uictoriaq; prosperū hostesq; pō. Rō. Quirithiū terrore formidine morteq; afficiatis sicut uerbis nuncupaui ita pro pō. Ro. Quirithiū exercitu legionibs auxiliis pō. Rō. Qui uerbis legionel auxiliaq; hostiū meeū deis manibs relinq; deuouco hoc ita precatus lictore ait. T. Manlii uber maturoq; college se deuoui pro exercitu meeuare Ipse meneū cinctuq; gabino armatus in equū insiluit. ac se in medios hostel immisit cōspectus ab utriq; nec aliqto augustior humano usu sicut a celo missus pauentia omnis deoꝝ ire qui pestē ab suis aduersam in hostes ferret ita omnē terror pauorq; cū illo latus signa primo Latinoꝝ turbauit Deinde in totam penetrauit aciem pauit eudentissime id fuit q̄ quaeuq; equo inuectus est ibi haud secus q̄ pestifero sydere ictu pauebant ubi ue corruit obrutus relict inde iam haud dubie cōsternate cohortes latinoꝝ fugam ac uastitatē late fecerant Illud & adiungendū uidet licere cōsuli dictatoriq; & pretori ei legionis hostiū deuouere nō utriq; se sed quē uelit ex legione Romana scripta ciuem deuouere.

De religione antiquoꝝ Ducum. C. .III.

EQUE ETIAM. scitio ille quē de Saleuco Minois Lycurgi Numę aliorꝝ similiū utroꝝ religione deoꝝ naturā historię inceptū q̄ hē qui ut intelligi difficilesq; inuestigatu dies gubernatū cōperiendi capedi magnusq; ue bus publicis nouitatē afferendi deoꝝ opinione comenta sunt. que ipsis illis quoꝝ gratia fingebant salutē esset In qua re pietas hoc quoꝝ modo dicimus nec externoꝝ nec nr̃oꝝ similiū utroꝝ desunt exempla Numa. Epam nundas ille thebanus nō aliter aduersus Lacedemonios q religione fiduciā suoꝝ adiuuandā censuit. Cuethigio n. arma que in templis ornamenti affixa erant nocte subtexerit pfualtq; militibus deos ter suis sequi & prelijantibs ipsis adiumento fore Pericles Athenien sis dux miturus prelia cū aliaduertisset loca ex quo utriq; acies cōspici poterant densissime opacata uastis dicq; & Dijs pis Sacris ingenuis ille statuere heiem altissimis cothurnis & uestē purpurea uenerabilē in curru cōstituit. qui dato signo pugne proueheret & uice Pericles nōie appellans cohortaret eū dicereq; deos Athenienses adesse qui ue subito demissis ac consternatis animis hostes infuga uersi sunt Themistocles Coronthius magnus & ciuis iudicio ore & dux hūanitr̃ rere nihil quod fauitum felix fortunatūq; esset sine deoꝝ numie geri posse putabat proinde sue domi sacellū cōstituerat. idq; cunctissime colebat. adhancq; hois excellentē probitatē & religionē mirabiles accesserat casus Nam prelia maxia natali suo die fecit amica quo facta est: ut eius diem natalē festū hiret uniuersa Sicilia Siculi quispiam noie Cunici fanatico furore simulato du Syre dee comas uexauit ad libertatem & arma seruos q; numinū impio concatiuit. idq; ut diuinitus sieri probatur in ore

abdita nuce qua fulmine & igne stupauerat leuiter inspirauit flamā inter ossa
fundebat hec miraculū primo. II. exobulis mox iure belli reluctanti exactulis
amplius milū erat exercitū vegisi neq; malis deesset decoratus insignibus cetera
uicos oppidaq; miserabili direptione uastauit Vesp. ad nros vnde paululum
discessit redeat oratio Scipio maior clarissimū hac in re praeceteris sibi locum
uendicat: quippe qui ab adolescentia supra q̄ credi possit mira quada arte mollitia
tionē uirtutis ac sanctimonie instructus erat. percubuerat. u. fama seu casu
seu temere; mortē no humana sed diuina ex stirpe progenitū; cui dem in cibi re
usu euenit & fabulose ambages aderant usum serpentis insuete magnitudinis
in lecto maiori sibi infanti draconē arcūplexum nihil nocuisse multa & id genus
uulgus indoctū mouebat hanc de se opinionē horum tali ingenio nutriuit. Ve
de origine q̄ sua nihil sponte loqueret & interrogatus an uera esset que pas
sim ferebantur nec affirmaret neq; exinde uanitatis notam incurreret ne
negaret q̄ credi ab omnib; gratulabat: hac tectorum itate plus allectus q̄ si palam
iouis se filiū predicasset Addidit & aliud religionis genus p singulos dies annū
q̄q; publica priuatq; munera ingressi in capitoliū ascendens cellam iouis solus in
trabat: ibiq; aliq̄diu pstans velut diuino colloquio frueret uulgo psalutare
nde spei plenus ad gerenda digrediebat idq; in mitis bellis reperiri suppstitione
ac spe militū animis. qui ex eplo promissis prosperis euentibus ad victoriam est co
tulisse certū est. L. Sylla quo paratiorē milite ad pugnandū haberet predixit sibi
a dyse futura simulatur Postremo & in cōspectu exercitus pulsū in eodem descen
derat signū amplitudinis: q̄ delphis sustulerat erabat perebatq; promissam
uictoriam maturare. C. Marius multierem quandā Syram noie Martham ha
buit uatem; ut dicebat gnaram; q̄a lectice incubantes cōpositi ornatiq; circū
ducebat & aqua se dimicationū euentu pie discere insimulabat. Q. Sertorius
cū barbaro & ratione & cōsilio exercitu in religione cū pio uterē certam
candidi coloris cer Lusitaniam. ducebat tame donū id esse Diane sibi transmis
sum & ab ea que agenda quque utrinda essēt gnoscere se asseuerabat. Hanc quo
tiens hostiū copias fines ingressas aut oppidū aliquod cepisse oculos persentiebat
in somnis sibi dictū a cerua insimulabat ut suas armis hinc Rursus no secus
ra aliqua Ducū suos deferebat. occulcato nuncio cornam coronabat simq; ab
ea fausta q̄ nunciata. Et ob id diis supplicandū esse dicebat q̄i alq̄ feliciter ge
stum audituros hac ratione illos sibi magis ac magis parere cōpellebat Velut ino
hoc alienigene sed dei cōsilio ac religione sua ducerent Sāe hos deniq; mue
ri si liber. M. Furium Camillū vim religione pace ac bello uare unicū exercitū
Romanor & exteraq; gentiū illustres ab etate nre memoria remotis maximaq;
profecto uictoriaq; optare glorie cōpos fuisse eos semp inueniet qui rel pieta
tem exactissime deor; cultu auspicio q̄ stitissent: Quod religiosa alique
adeo rel militia erat. vt non nisi sacramento miles fieret: Cap. III.

SOLVE ETIAM adeo religiosa rel militia fuit vt no nisi sacramento
fieret miles Et qui miles no esset ei militare munus obire no liceret:
cuius rei fidem si quesieris in primo offi libro. M. Tul. Cicero opulentissimi
testis est. Pompilius inge Imperator constat pronunciam in cuius excerata Curiis

filiu[m] tyro militaut. Cum aue sompilio vnam iudexit dimittere legione Cornelii q[uo]d filiu[m] qui in eade legione militabat dimisit sed cu[m] americ pugnaci in exercitu remansisset Cato ad sompiliu[m] scripsit ut si eu[m] patrem interficeu remanere se obligaret militie sacramento qa forte amissio aute cum hostib[us] pugnare no poterat Marci q[uo]d Catonis scripsit ad Marcu[m] filiu[m] extat epistola in qua scribit se audisse eu[m] dimissu[m] esse a Consule Cu[m] in Macedonia bello seuico miles esset Moneo igit ut caueat ne prelia ineat Negat.n. ius esse cum hoste pugnare qui miles no sit. Ecce q[uo]d ait sapientissimus militem non oportebat nisi eum qui sacramento ad militiam esset adactus. Quando ex uoluntario inter ipsos milites fedele militare sacramentum ad tribu[n]os ac legitima iurisiurandi adactione translatu est q[uo]d iurare debuerunt. C. V.

VCIO ETIAM Flacco & C. Varrone Consulib[us] milites p[rim]o iurerurando facti sue Antea.n. sacramento tantumodo a Tribunis vocabant ipsiq[ue] inter se cōiurabant Ducis aut tribuni parere edicto militiam no deserere strenue pugnare defendere signa no uti re mortem tenere pugnando locu[m] eundoq[ue] intereundu[m] seruare succurrere fessis protegere sucios die nsaxpto adesse & extra Impatoris respondere q[uo]d a Liuio xxij. ab vrb. cond. minime pterere Delectu ingt profecto Coss. paucos mortali discedum socij ab nobis latino venisse nunq[ue] d[omi]ne facti erat iurisiurando a tribunis militu adacti milites iussu Coss. conuenturos neq[ue] in iussu abituros Nam ad eam diem nihil preter iuramentu fuerat & ubi ad decuriatu & centuriatum conuenissent sua uoluntate ipsi se equites decuriati Centurian pedites cōiurabant sese fugere atq[ue] sor midmissa causa no abituros neq[ue] ex ordine no recessuros nisi tela sumendi aut petendi aut hostis feriendi. Aut cuius seruandi causa id ex uoluntario inter ipsos federe ad tribunos ac legitima iurisiurandi adactione translatu est tribuni militares uerba cum delectus antiquus fieret. C. .V.I.

INCIVS QVINTO De re mil. cu[m] delectus antiquus fieret & milites scriberent iusiurandu[m] eos tribunus militu adigebat in uerba hec In magistratu uerba. C. Lelij. C. F. Cos. L. Cornely. P. F. Cos. in exercitu decem milia passuu[m] prope furtu no facies dolo malo solue[re] neq[ue] cū pluribo pluris numi argenti indies singulos extraq[ue] hastā hastile pompabalum utrem follem faculam sig[n]a ubi mueneris sustuleris[ue] q[uo]d tuu[m] no erit & pluris numi argenti erit uti tu ad C. Lelii. C. F. Cos. Lucriu[m] ue Cornelii. P. F. Cos. siue ad quē utry eor[um] iussent proferes aut profiteberis in triduo proximo q[uo]d mueneris sustuleris[ue] in dolo malo aut dno suo cuiu[s] id consciu[s] fuisti. utiq[ue] recte factu[m] esse uolet Militibo aue scripsit ipse profitebat quotie adesset & ut extra consuli responderet Deinde ita cepiebat iusiurandu[m] ut adesset his additis exceptionibo nisi haruncē aliqua causa esset. funus familiare feriae undemales[ue] que no eius rei causa in eu[m] diem collate sine quo ifeo diue minus ibi esset morbus sonticus auspiciaue q[uo]d sine piaculo preterire no liceat sacrificiu[m]ue anniuersariu[m] q[uo]d recte fieri no posset nisi ipso eo die Si haruncē aliqua causa esset tum postridie licebit Cū aut miles die que predicta erat abesset neq[ue] excusatus esset Ceteru[m] infrequens debat uerebant aut milites teste Liuio per

Iouem Martiu[m]:

C. VII.

IMPERIVM VERO belli habentes apud veteres de coortu
sisse iudicabant. Atque hoc alii iurisiurando alii sine Erat autem il
lis iusiurandum per sceptri elevationem. ut Aristoteles auctor
& hec de militaris ac Imperatoris forma utramque dicta sint. Gentium
diuersarum ritus in deligendis militibus. C. VIII.

QVM AVTEM duo sint que militem efficiunt delectus scilicet
& sacramentum De sacramentoque dicti satis supraque sit De electo nobis
disserendum superest In hoc itaque militis delectu primo cuius gentis sint
ipsius deinde regionis spectanda natura, cui & ratio ac diuersa terrarum situ celi
aspectu & facies hominum & uocis & coloris & corporis lineamenta & qualitates
animorumque diuersitates prodeant Nec dubium sit effeminari animos locorum amenitate nimia. diuque ad dandum animis uigore corrupendumque posse regione Hinc
Egyptios esse suapte natura leues uentosos, pendulos, furibundos, sacrarum
iniuriosos, nouarum rerum cupidos & ad ora fame momenta uolitantes. Romanos
quoque. Graios supra omnes & Ioues. Expeditione ingenio Atheniensis. Callidos
Parthos & uersipelles. Insensatos Galathas, & si Diodoro credimus molles minaces
detractores, opinionique inflatos, acutos ingenio & a doctrina minime alienos.
Mobiles & infidos Numidas. Seres Persas. & Alobroges, horridos Hispanos. furentes
Cimbros. animosos Germanos & ferocis procero corpore animoque magno magnisque
firmo Gallos. quoque iuxta Celso belli gallici libro tertio auctore. Ut ad bella suscipienda alacres no solu sed promptus est animus sic mollis ac minime resistens. ad cala
mitates perferendas mens eorum est. utque inter Romane patrie historie hoc quoque etiam
corpora intellexerunt sima laboris atque estus fluere. pmaque eorum esse pyrria pluuia uentis
postrema mimus. Seminales itaque cognitu est si prius imperii que seruando ingenio
& certa ira effunduntur subtiliores fluuii sudore & lassitudine membra. labiaque arma
mollia corpora. molles ubi ira torserit animos sol pulueris sitis ut ferre no admoueas
prosternunt Quid de nonullis Asie partibus Frigia. Chariaque dixerim none si Ciceroni
credimus. & uetere prouerbio Frygem plagis fieri solere melioresque Quid de Caria none
prouerbio & maxime si ei piculo exponi uelis in Caria potissimu id esse facundie
Quod porro de Cretensibus dicam quos Epimenidis poete sententia qua postea: Calli
machus usurpauit: & mendaces & malas bestias. & uentres pigros semp fuisse constat
Omnes qui proximi sunt ad axem meridianum subiectique solis cursui uel ad orientis plagas
quique uergunt breuioribus corporibus sunt ob eamque remittere ex acuto feruore ad ciuilium
bellicosque cogitationes mirabilis solertia expeditiusque celeritasque & cetera mouentes animi
ut ingenii & artis plurima ita & animi pars inest pp sanguinis tenuitatem solis
caloreque exhausta. ferro resistere formidolosiores sine consequens est Lucanus quare
ad eos tractus mundique regionem Labor emollit gentes elementa celi. Aque & lassitudines
& fluxa uirtus uelamenta udes. Patribus per medicas rura Sarmaticos inter
campos effusique plano Tigridis arua solo, nulli superabilis hosti est libertate furor
sed no ubi terra cumulat asperas coscendere montis iuga: nec per opaca bella
gerere renebrasque nemoro debilis arcu: Nec frangere nando uolenti gurgites amnem
Et tota in pugna pfusus sanguine membra exigere extremum calido sub puluere solem

Sub septemcionibꝫ aũr quę nuncupãt gentes ac nationes in manibꝫ corporibꝫ & sanguine plurimo ab humoris plenitudie & crassitudie cęli pfusi. hebetes ac tardas ut hinc mentes ita & animo ẽdem magno sunt & elato proinde ad armoꝝ uehementiam procliuiores sunt sanguinis. n. copia sine timore in ferꝝ ruinꝫ & iulneraꝝ. Q. Si in dubiũ cuipiam forte uenĩat ardentissimus duebo in locis retro Lucanus accedit. In altero ẽdem his uerbis cotte populi quos despiat arctos felices errore suo quoꝝ ille timoꝝ maximus haud urget leti metus inde ruendi in ferꝝ mens prona uiris animeq; capaces mortis & ignauũ est redituꝝ parere uitę his in altero Omissis arthois populus q; cęlo prutini nascãt indomitus bellis & morũ amator Alpina & corpora humecto cęlo educata simile ꝙpiam niuibꝫ sunt hinc suoq; similima cęlo utuntꝫ ut ait poeta. Cum. n. mox pugna in caluerint statim in sudore cunt & leui motu q; sudore laxant. Cum igr acutiores & ad motũ promiores efficiãtur calidus aer humum mentes refrigeratus aũt cõtra tardiores quod pigrę cõtractuq; est frigus. ut in serpentibꝫ est uidere: que solis incendio exposita humoris refrigeratione cursu & corporis dimicatioꝝ mouent. accrimoꝝ hiberno aũt spiritu ab humectatione cęli refrigerate imobiles propemodũ fiunt. atq; stupentes Ex his itaq; qui medium quandã locoꝝ regionũ q; qualitatẽ ab origine nacti eorũ diligenti. ꝑ uarios natureꝝ partiũ ꝑpes sint ad eosdem mortis q; corrupti. & ad intelligentiã ingeniorũ animi dimicationibꝫ impetrandũ idonei Addo q; salubris hoc uerbꝫ mixtura ad omes actus uirtꝰ moues sensus secunda efficiãt ingenia impij omis tonusq; nature capacia ut tralatoꝝ enim qui cõtra barbaroꝝ uirtutes sorti manu cõsiliis uo cõtra mordanoꝝ coercionẽ orbis rectoꝝ impio potiri iniuctas & imoratos laudes colocuti sunt: quas & inter hos ut facile cõsequamur. ad hibendi eruditi ꝑtinaꝝ ingenio uiri militaris disciplinę q̃nari: quos summa diligentia & cura niti decet ne qui militũ grauis minor aut q; uirtus poscat. aut maior q; patiat humanitas cõtra morem ueterem deligat. grauis aut huiusmodi initiũ de fine Tubero in historiaꝝ. ꝓmo scripsit Seruium Tullii prudentissimũ Romani populi regem. a xvij ad annũ usq; quadragesimũ sextũ militet scripsisse: q; idoneos tũc esse populũ Ro. arbitratꝰ Simile Senatꝰ tribuitoꝝ binos creasse in hoc militũ delectu solitũ accepimus. alteros qui citra. alteros qui ultra q̃nquagesimũ lapidẽ in plateis foris & conabulis oẽm copiam ingeniosoꝝ inspicerent & si quos roboris satis ad ferenda arma hiꝫ uiderent & si nodũ mil. grate esset militet faterent. tribum plebis si his uiderer. ad populũ ferret. Ve qui minores septẽ & decem annis sacramento dixissent. his proinde stipendia ꝓmerederet. ac si septem & decẽ annoꝝ aut maioꝝ militet facti essent. Hec aũ Dictator ex auctoritate patrũ dicens. Iunius & T. Sempronius magistri equitũ delectu edicto iuniores ab annis decem & septẽ & quos dã priuctatos sarpsere iussi. Ex his legiones & mille equites effecerunt. M. accedonũ regis Philippus ꝓmo ac mox Alexander no pigeretatos & impuberes nec spectati roboris iuuenes tm sed ueteranos & qui supiori tpiore saepe ac diu in castris uersati essent. ad exercitũ deligendos censuit: quosq; no tam militet q; in militũ prefectos & tribunos uirtutis uenerationẽ ac sapientię magistros delectos iure dicere ꝓcreatos sunt. deinde qui in hoc delectu spectari debent mẽsie putas fortitudine nisi & uirtutis magnitudine dẽ sistere quę ad modũ forme pulchritudine

in magno corpore anim. no ab re ign. delectori suo Pyrrhum dixisse ferunt. Tu quando
eligas ego eos forces reddam Nec multum id in rem refert quanta probitas inhaesit coeli
proceri ne sint an statura breuiore praestare possint. Virtus quae statuae ratione hinc unde oc
tos Romanos binis fuisse cubitorum clari nec desiuit auctores. & Catium Matium ob
fiducia deligendi exercitus hinc Ex duobus qui sub Rutilio quaq; sub Metello
ac postea sub de ipso memorato Rutiliano quicquam minoris q̃m certoris discipli
nae arbitrabatur militare praestasse. Idem Manius declaratus. Cos. mihi agenti delectu
capite censos militia assignat Dd genus hominum ab imperatoribus ceteris antea nu
q̃ exceptu fuerat Arma. a. uetuere illi no nisi ex ingenuis horis cuiusdaq; census
& benemeritis patrum solita sunt iudicantes censu. ad res bene gerendas ut pignus
esse. Id aute ab. C. Mario primu legem rogante maiore. alij per ambitione consulis
alij honore inopia facta memorant. Virtus aute postea hanc militu electione in
sui nisi sagittatione uerti posse. & ueluti capite censum Imperatore compellari
eiusmodi militis genus obtestrandu docuit Et q̃q. adhuc usq; diem capite
censi milites & nobilem Romana resp deligendu equo iubisset. collis tm seruis
libus & pastoribus casulis manciporis ut ita dixerim colluuione q̃da delegere. &
tang̃ ualidissimu robur legionibus fuisse. tedio exacta est bello & punico se
cu duellum qui seruorem seruis pro dnis pugnaturus se pollicati in euocatum
accepti sut. & uolones q̃a sponte hoc uoluerunt appellati Eusde & belli punici
pio infelicibus quibus de pueris successibus cohortes iuuenilesq; Romanos
legionibus Senatus consulte ut publice seruis emerent proinde quatuor &
uiginti seruos empti fuisse constat hosq; iure iurando adactos fortiter
seruerent quo ad pomi uocarent Italiam Laturos arma in castra transmisit
A d Cannas q̃ uicti Romanis similem formam nouo delectui inopia laborys
capitu ac necessitas. viij. naq; iuuenu ualidos ex seruitij priuil sectatan
tes singulos uellent ne militare empta publice armauerunt Cuiq; sex milia
Romanos que in castris Hannibalis captiua erant minoris redimi posset maluit
se resp. seruis in tanta tempestate committere In qua & praeterea pluimos
arma tulisse & abdictos & ultimo supplicio plectendos sex milia & octoginta
fuisse memorant Sed post calamitate apud transimenu nocte cladis accepta
Liberiani q̃s in sacramentu uocati sut bello locali cohortis. xij. ex Libertinis
inscriptare opera memorabilis iuuenis apparuit aduersus Gallos. L. Furio puer
cu Latini qui a Romanis subiugati erant milites praestare nollent ex Romanis
tm Tyrones delecti sut factiq; legionel decē qui modus Lx. uel eo amplius ar
matoru milia paruis adhuc Romanis rebo effinebat Caesarem cu militet in amis
sos locu substituerent seruos q̃s ab amicis accepisse & eos forti opera usum esse
optimus Caes Augustus in Germania & Illyrico cohortes Libertinorum coplures
legere; quas uoluntarias appellauit. Ar ne putes hoc tm cotigisse rei p. nre hoi
stenide oppugnante Copyrione seruil libertatis dataq; ciuitate pegrimis & fidei
tabulis nouis hostis sustinere potuerint Cleomenes Lacedemoniis cu mille octin
tis solis Lacedemonij q̃ arma ferre possent supplesset Ex seruis manu missis bella
tores. viij. colaxisse Athenienses cosupsis publicis opibus seruis libertate dederut
Cato q̃s Censorius eo item militie quisq; ille esset sibi opus no esse aiebat qui ue

interandū manus ita interpugnandū pedes agerent. quaq; insternendo q̄ sternendo
in clamando longius sentiūt. Rursus hic se uiuentibus dicebat magis oblectari q̄ ui
bescere. q̄ q̄ pallore ꝓfunderent. Idem in pinguē quedā acerbe maledicens inuectus
est. Quibus in rebus huiusmodi corpus cuiusq; fructuosū fore putat. interroguit
cuius inter guttur & inguen cutis sub uentris ditione posita esset. Neq; ait magnus
atq; pinguibus dux ille Thebanus Epaminundas infestū se ꝓbebat quippe qui
& talem quēpiam Amouit excercitu inquit uix enim quatuor ue clipeos huic eius
uentre cuius magnitudē suam ipsius mentula ne uidere dom posset. Nimis similē
pinguī hoi & corpulento militi Censores quondā equos adimere solitos legimus
minus idoneū scilicet utpote eū tanti corporis pondere ad equitū munus obeundū
Cesi militare neq; amoris urbanitate. neq; aforme dignitate neq; ab externorū bonoꝝ
copia sed a uiribus corporis ēm deligendū probat. maiores suos credo secutus Vera ni
illa Romuli proles. aquis uillisq; excercitata ut firmissimis pugilida corporibus sic ad
militiam. cū opus esset semp fortissimos uiros & milites strenuissimos ex rustica ple
be deligens ꝓposuit urbane. utrq; oēm villam ortū uocarent. appellabant q̄ ibi
qui arma capere possent oriuent. sic finitis quoq; bellorū opibus augendo rei p. cau
sa: urbes instituerūt quas uocarunt militibus pro eoꝝ meritis assignauit. & ab incolen
do colonos appellauere. hinc & cautares a maioribus cautarbus uelut populos exa
minibus cōdite colonie nuncupant Sic Iulius Cesi milite a colendo rure deducta
inera stipendiaria merita dimittit. ueteranosq; in colonias dimisit Duius equo
Augustus excercitus qui sub Antonio aut Lepido militauerāt partem & suoꝝ loco
rum milites colonos fecit. alios in Italia alios in prouinciis quibus deletis hostiū
cautarbus nouas urbes cōstituit. Quosdā a uetustis oppidis deduxit & colono ꝓ
nauit Illas q̄ urbes que delere a regibus aut dictatoribus fuerāt quasq; ciuilū
bellorū interuentus exhauserat dato utrq; colonie nōie nūo ciuiū amplitudi
Romana q̄ resp. cū necessaria ad modū esset milina in urbe ad tum ui hostiū
propellendā uires fieri posset quo ydem semp militie munus obiret. rem ut
omnib. cōducibilem in urbe tenuit. Munus aūt huiusmodi pro cuiusq; homi
cōdicione intercapedine ac uetustitudie quadā utrantur: quat pp & agricola
cū uetustitudo & rei p. necessitas aderat. celeriꝰ. atq; ad arma ꝓficiscebat
omissoq; agricolationis artificio. q̄ aliud factus militabat. rursusq; ad artificiū
redibat nō ut miles uel belli dux: sed ut artifex nec erat illis pudor depositis
armis inquilia rei familiaris colectis utrosle utrum reponere Ea magis uetus
cautari priores in agris uersabant. & cū cōsilia publicis fieri solita erat a
uillis accersebant in Senatū q̄ usq; adeo uere esse cōstat: ut Attilio Serano
impū sō. Ro. suscepturo dati honores seruere inuenerint unde & cognomen cū
postea Aruina. & illa quatuor sua uigenta in Vaticano: que pulcra q̄nta di
cebat. L. Quintio cincinnato uatore. titulus dictatura: eo qua obsessi cōs & exerci
tus liberator depositis falcibo rursus ad colēdū bouesq; rediit. bustequisq; demū fu
isset: Curem Fabiorum & Curius dentatus aliiq; Italiq; pulso domi
sil aliter Sabinis nō minori industria utroq; colunt q̄ strenue ac fortiter armis hostē
quesiuit Nec aliud de M. Furo Camillo militesq; aliis romani gnis memorabilibus du
cib. ad hec semp duplex studiū uel defendendi uel colendi patrios questusq; fines

maibonib⁹ dilectam licet tristē lucano au⁹ magr pauperē fugit: totoq⁹
dcorsit orbe: quo quisq⁹ quoq⁹ pueri: Nunc longos iungere fines Agros: &
quondā duro sulcare Camillī uomere & antiquos Curionū passa ligones
gra sed ignoti extendere rura coloni. Cum distincto honosq⁹ auctaui ipsius
nō aliunde esset. nec prima maiorū cognōia Non aliunde .n. Fabios q̄ ab agro-
sollione fodiōs dam nō incelebres primū dicto⁹ putāt: mutatisq⁹ gominis literis
Fabios deinde cognōiatos: uel a Fabaro exactissimo cultu Fabios .n. Lentulos Ci
ceronū que cognōiatione admittebāt ut quisq⁹ aliquod optime genus seruet. sic
lunios familiam bubulci notarunt: qui bobus utebat: nec solū semina ac boues:
sed seuerā & a finam uiris nō mediocrib⁹ Tremelio & priapi Cornelie quinq⁹
ceteris⁹ Cornelijs & Sapionib⁹ cognomenta pribuisse nō est obscurū Siluiuſ denq⁹
a quo omes Albanoꝝ Reges Siluij sūt uocati nō aliunde q̄ a silui & uite fuerit
educatus hoc sibi apud Latiam gentē nomen alcuit Et q̄m iustitie tribo laudatis-
sime eos qui uera loqui: Vrbāe uo in quos transferri ignominia esset. dolide
probio ea pono ratione: ut ex agricolis milites deligerent factū esse reor q̄m mi
nime male cogitantes duratis ad oēm malorū tollerantia membris & etiam & pul
uerem & frigora & niues pati Vada fluminū trauisse celeriusq⁹ plantis montoſ
supare apissimi sūt. Adde q̄ delitias otium ac uoluptatū contēptores iuue iudex
tur nō malefacere opperte in bello cū tot laboribus tantisq⁹ malis affecti liberent ur-
N escio .n. quo pacto sit ut si morte minus ceteris timeāt: qui luce minus iucunde. Neq⁹
enim facilius credi potest fortissimos ac optimos Grecoꝝ Romanoꝝq⁹ milites cū laude ac
dignitate ex urbib⁹ ad militiam fuisse delectos: Vere hi q̄ tunc nō octo: nō longe
ue nō delicta: nō luxu: nō umbris: nō delitijs exercitiq⁹ uoluptatibus infringebāt
picula subiue solita ex infamie pudore & glorie cupiditate quales Homerus aliquot
ex ciuibus & fere ut Hectorem ac Diomedem Ro. rei p. regnigr illius amplissimi
salus ac fundamentū erāt Nostre aūt etatis milites urbāi & uerne splendido
apparatu uncti & nitidi ac urbū illecebris delinit. Cum loca disciplina seueriori
firmet ingenia aptiq⁹ magnis conatib⁹ reddat: si manus exercere debeāt cū mile
ui armatura patiq⁹ habeant fiducie in quibus minima alacritatis: credibile nō tam du
obo suis cōferre ad uictoriam: q̄ holtes irritare ad predā soleāt Vnde & Hannibal
cū apd Regem Anthiocū profugi⁹ causa diuertiss& facetissime casullatus est: eaq⁹
casullatio huiusmodi fuit ondebat ei Anthiocus exercitū ingentē que bella fo-
re fecturus cōparauerat purpura insignib⁹ aurī & argenti fortune apparatibus flo
rentem. Inducebat & falcatos curruſ: & elephantos cū turribus: equitatūq⁹ cū freni
monilibus faleriſq⁹ pifulgentē Atq⁹ ubi Rex cotemplatione tanti ac tam ornati
exercitus gloriabundus Hannibalem aspiciat furisne inqt cōferri posse: ac sanis esse
credis romanis hec omia: Tum penus eludens ignauiam imbellemq⁹ militū eius
pretiose armatoꝝ plane satis esse credo Romanis hec omia & si auaritissimi sunt
N ibil preterea. nec tam lepide: nec tam acerbe dici potuit Rex .n. de nullo exercitu
sui: ac de existimanda equiparatione quesiuerat Respondit Hannibal de preda tan
ad eam huiusmodi hostes exposita soleāt esse Doctus .n. erat penus horridā milite
ferro & armis fretū esse debere nō celatū purpura auro atq⁹ argento illiusq⁹ insigni
um armoꝝ apparatū predā uerius: q̄ arma esse utq⁹ intentia ante rem sic deformā

nter sanguine & sulmen: utrumq; esse militi decus & omia illa uictoriam sequi
& dicem hostē quē paupē uictoriē premiū esse Cui si deniq; militē Naso: militari
re sua nedū arrēr sed esse procul rāq; pestē & labem quanda uidet Quis est credere
ad robustam militiam ad mittendos: nisi forte cū Dario uel Thrasone petuit ad
imitatione expugnande thaidis' lenonū mulier' ac spadonū agmie extorquq;
qui ministri sue uoluptatis: & forcibi questus ac ultissimas artis uenerē militia
suam deuouere Marte cōtempto Non solū cōtra Hannibalē sed Catonis & ac ueteris
militie institutis Ad Lucanus breui quoda preconio his uerbis expressit Hircum mē
bra cuius Romani move quirites Indurisse pectam Hoc profecto eruditus auctor haud
quaq; excelluisse: nisi diuturni & rogē usus: de quibus cōsuetudie proclamasse. Tales
deniq; ex oīm gñe hoīm deligi debēt Qui no uti Samnites ubrem hastas ante
pugnā: quibo in pugnando nihil utant' sed qui ipsis quibo pruluserint pugnare pos
sint & uideant: De delectu equorum. C. XIIII.

NUNC QUONIAM de militi delectu abunde tarē dictū est: equoru
ad pugnā deligendoru ratione & signa meamus q̄ que militie meriben
tes excellentes equi notāt intelligāt: ne fallant' emptori & optam simi
& imperitam pdāt' in signano Hic probāt' natura: moribo: colore: forma & educati
onis loco Natura probāt si hylaris: si lasciuus & alacer: si intrepidus: si nouerit haud
quaq; cerui aspectu Ex moribo qui ecp placido & cōtento mitissimus sit: quaq; ex
suma quiete facile cōmoueat' uel excitatus feminatus nō difficili reneat' hoc est
honorū appetens cū temperata ac pudo: promptus cohortatione solū & ratione
regat' Alter econtra improbandus: qui inertis & mitra plene ingloriis & contu
max: nec flagello retinulisq; obtempans: nec habenis: nec uerberibo coerceri pot'
sed interequitandū calcaria ac domitū frenū ne regi possit' uiolenta equitem
iungitq; suū mordet. & in precipī quo p se tamissa defendere pterbat & ra
pit: quo sit ut se si qñ hostib' obuiam sit eundū necesse sit equitē aut postremos in
agmie cōsequi aut cop' malignitate inutiles reddi Colores inter multa plect' cen
sentat' faciet' hij duo tñ re uera pestimū spectandi: candidus quadā nitenti
luce gratus Ex oīm aūt parte nigre Inter mixtos Albus deinde niger' puncti inter
uenientib' & spadix glaucusq; hic est ecupanna & splendore rubori qualis ste
fructus palme arbori' nō ad modū sole incocti unde spadia femine nomen est F
orma deligē' ut sit anguo & breui capite: & sicco pelle propemodū ossib' adherente
Cernice arcuta & erecta auribo breuibo & acutis Galli magnis & prominentibus
nigrisq; siue fellineis: ideat qi quodā splendore ppulsi Naribo patulis duobo uacuaq;
foraminibo: quibo auras captare uberius fiatulisq; ceu prouocare animā possit Co
ma densa & in dextra latus prorūdente pectore lato uentre subsiccato parubo &
exiguis retribo: rotundis clunibo: promissa cauda: mollibo: alis erectis cruribo
pedibo sicis: altis concauis: atq; rotundis Vniuerso corpore cōposito artualitim
distincto grandi sublimi erecto & in aspero loco ut Xenofons placet educato
V t aūt Satyra inqt Nempe uolucrem sic laudamus equū facili cui plurima pal
ma fauet: & exultat rauco victoria circo Nobilis hic quecūq; uenit de gramine
cursus clara fuga ante alios: & primus in aquore pulus.

Rationes gentium in deligendis Ducibus. C. X.

DELECTIS MILITIBVS & equis ad pugnā idoneis quis potissimū illis preficiendus sit Dux querimus uoluntates & gentiū studia in his declarantes Iudos dicimusq; lex prefici uetat nē auctoritas impio rum in sui cultū inuertat: In aliis Duces & Imp. externi patria & natione nobilissimi capti sunt: Vnde & ex oraculo egyptys dictū est ut auxiliatore hebreo cētra Ethiopas uterent Carthaginenses enixi acti bellis: & eladdo missi exinanit. Xantippū Lacedemonio Regem cū auxiliis Ducem bello preficerūt. qui fortiter ac strenue pugnātes Romanos euertit Tarentinū Gilippo duce & ipso Lacedemonio Athenienses uicere: Galli brenno Duce Britannos Italiam cepe Roma insuper incensa Romanos cū quos labore & industria armis & re bellos instituit exteros nanq; gyaros pace dixerim prefloruisse constat multi opinione ducendi regendiq; exercatus in celū extulerūt Vnde uir prouisus Cynneas Pyrrhi legatus Cū Roma regredereť Regi patriam se uidisse uelut est: qua sententia uideo poetico illi nimiū conuenire Excedent alij spirita melliusq; era Credo eidem uisos ducere de marmore uultus: Oratius cauſa melius cælig; meatus describet uicino & surgentia sydera dicet Tu regere imperio populos Romane memento he tibi erunt artes pacisq; imponere morem parcere subiectis & debellare superbos Cetera in hac ipsa sententia pro se ne ipsi Romani fatisse illi capti sunt qui externos quoq; uirtute Romanā rem excessisse contra in supremos dignitatū gradus admisere Sunt qui asserunt solas diuitias esse que Ducū & Imp. gloriam cōcomitent & illustrent. quibus definientibus uolunt de preclarae nihil arduū nihil magnificū & excellens geri posse sic Persas sic Graecos sic Romanos nō sine diuitiae copia orbis cernimus pontos esse aliis patet ad Laureas & triūphos hinc felices diuitaxat. Fortunatosq; Duces semp putabi debere Aurū. que diuitie uel copie gentiū Romanos fere subactos aduersus Hannibalem excessisse: nisi Cornelii Scipione fortunatissimū Imperatorem qui illū apud Carthaginē relicta Italia solus fudit habuisset. Quid profuisset inquiunt Aly Carthaginenses thesauri exuberantissimi. aut exercatus amplissimi ad occupanda diruendaq; tot annos Italiam: nisi ipm Hannibalem callidissimū audentissimūq; belli Ducem gentibus suis prefecisset Sic Epaminundā Thebani Leonidā Lacedemonij Themistoclem Athenienses fortissimos Duces fortes sed A. Aly & qui rectū rectius sentiunt Signis mundo nō diuitijs affluentibus: nō fortunatos nō callidis & audentibus ducibus tm Ceteris ingenio atq; animi uirtute prestat decernenda impia summos cædendos magistratus esse putāt Fatis. n. aut Ciceronis sunt fortis arma: nisi cōsilium sit domi. neq; fortuna aut uirtus aut celeritas aut dexteritate corporis aut occursione aut saltu aut eminus hastis aut comminus eladio tm res magne geruntur sed cōsilio magis sed ratione sententia auctoritate atq; sententia Que ois suus deos seu nature munere cū inter esse omes intelligāt predicti admirent Quid mirū si re ducem ad omes belloꝝ euentus & magnificā quoq; cōtinenda uniuersa hinc inde delegit Italia Quid de re aliis referendum singuli referrēq; palam audeant unū hoc est Aurū. q; in Epaminunde q; Scipionis q; Caesaris q; Augusti aliorūq; plurū de maxiōre ducū propriū fuisse legimus Sirmus milites officio fungi Fortitudinis opa manu propa edere de sine ulla te exceptione periculi

nimis ingentes q̄ q̄ gloriosū sit: q̄q; pnitiosū ad maxia & plurima bella manda-
unda: cū cōsilio pollea: unibo prestes & cūctis tam Ducibo: q̄ militibo in utrūq; libr
officijs antecellas: tuo prōdentissimo uidicio excisti mandū relinquo uirissimū dem
decus: &, q̄ inḡt Crispus de Iugurtha: de re Imperatore nri gr gloria oium cōsensu
dica pōt. At sane inḡt ille: q̄ difficillimū in pmis est: & in prelio strenuissentur & bo
nul cōsilio. Et q̄m altera ex prouidentia timore altera ex audatia rementatem
afferre plerq; solet gloriosū nomen tuū: nō tam fortuna & opinio q̄ uirtus & Con
silia circūferat: piculisq; obiciat. Caue itaq; oro ac ducis & militis officia distinguas
obsecro. Tu n. longe melius nosti: que sint ducis partes & q̄e militis fortitudo. atq;
professio debet: Que seorsū a Duce exigenda prestanda no sūt nisi forte cū suma
necessitas incumbit. Legimus fortissimū Ducū Marium pronocanti ipsū ad singu
lare certamen respondisse se si mori uelusset mirotem sui spendio potuisse: & sa
pientem no querere pugnā: sed potius cogitare uictoriam. Ecce uiri gloriē cupidis
simū & Romanū discernentē q̄ inter Ducē & militis officiū interesset & reputante
sepius Ducem sine exercitu saluū euasisse: q̄ exercitū sine Duce. Videl melyte Duc
Marium detrimatisse singulare cōgressū: q̄e nullu ferme militū legimus recusasse
ut cuius exemplo discas: que sūt militis sperare & q̄e Imperatorie maiestati cōducat
adimplere: quod si te pax mouet ob sanguinis ignobilitatē Marius audi de gente
C ornelia Scipione nō q̄elibet: sed illu qui iuruntbo suis Africani cognomen ad
eptus Hic n. cū a quodā: q̄ pax pugnax foret arguereť ignauię crimen lepida
responsione submouit inḡt etenim Recolo matre me Imperatore pepisse no militē
Metellū q̄. cū multi clamarēt: ut ipse singulari certamine cū Sertorio prouocāte
dimicaret dux ea Duce & Romanus cū Romano detractante tūo pugnā ut igna
uū aspnabanť: sed ipse Metellus hec dicentes mento cōtemnebat Duce etenim ut
inḡt Theophrastus nō militis sed ducis obire morte decet Nec te moueat Dux per
cellentissime: q̄ Alexandre magnū legamus & Imperatoris & militis implesse mu
nus: Sed memento q̄ a principe rei mil- pientissimo atq; probatissimo laudatur sis
solū q̄ parua manu aduersus maxios exercitus steterit uicerit: & in extremas mu
du partes pueuerit pugnā ultra spem existimationeq; mentiū humane Nam q̄ ma
nu promptus & pugnacissimus fuerit: cū & grauitą militis laus sit eius ille prin
no usurpāt tantus ludex ac retulit quū Hannibal cū Scipione cōferret fuit Neq; Cati
lina posse facinoris sibi imitandū proponas uelim: de quo Salustius scriptū reliq: In
terea Catilina cū expediti in pma acie uersari laborantibo succurrere: Integrū pu
saueis accersere: oīa prouidere: & preter hec Imperatoris officia q̄ militi est subdit militi
ipse pugnare sepe hostē ferire strenui militis & boni Imperatoris officia simul exequie
batur. Alia q̄dem ratio est cui q̄ fieri debet: alia cui ea ille facebat fugnabat enim
desperatione plenus posset ut ille aut uicter monabo atq; copis hostiū se se clausum
in urbe nec aduersus: neq; fugę neq; presidij esse sibi ullam spem optimū factu uisus
in tali re fortuna bella tentare statuit Si omittebat n. cūcta sibi si uincere & desperabat
oīa: si uis hostiū prualeret Nam nec ego uelim te pernisi nō pugnare: sed tuę re ma
nū cōseruare probo cū de suma rei agat: Cum cūcta sicut optimū ducem decet pro
uideris cū necessitas ualuit: cū cuplam ingenti piculo ut sepe solet uideris occurre
dum Audi Craterę Alexandre suū admonentē: Quātaliber inḡt ille uis oium gentiu

colpiret in nos impleat animos uirtus, totu orbe ciuilibo mare colluuie mu
sicteat bellaq; miscetur. Tu nos prestabis inuictos. & subdit. Sed quis deos hec Mu
cedonie columen accusat dubitantis siue pollicen pot. Cum tam multe corpus pe
riculis offerat, obiectat tot cuiusq; aias trahere te in ciuium de post plura quocuq; ui
sent ibimus obscura pericula & ignobiles pugnas nobis deposcimus temeritatem ad eis
seruia: que magnadinem tuam capiunt, aere gloria obsolescit in sordidis hostibus u
desine qua regula ducis sugma limitet. & ubi cocenias imperatore manus iniecer
E rc. putasne: si quotidie te periculis obiacet no diligis fortuna iniuriue uita Tuga
cium est. Iniqua uero maximis uiruribo fortuna parat. Nemo se tuto du periculis
offerre tam crebris pot. que sepe mansit casus aliqn inuenit. Nolit quisq; in paruis
ac in uiminibus experiri fortuna. Satis. n. periculo tuo immo nro. quam ad gloriam at
tinet. Sigismunde te pluribo ondisti. Satis pericubo. satis hetrusci satis insubribo
satis Latinis. ac barbaris. Quabo satis amici. satis demq; hostibo te mortis offugi periculi
cotemptor. manu & corpore strenuus & ad horrenda oia. Quis casus imineat ex
peditu faut deus. Nunc adhibendu prudentie temperamentu: & cauti est modue
ut que gessisti cosilio & animi magnitudie no impetu no temere gessisse uideare
D enim: corporis hirudo & integritas formeq; dignitas no mundities culta. sed uirilis
& pene militaris: ut Lucius inquit. no nihil & duabo soler cohorte Que si desit non
usquequaq; tm experenda est: uel quo minus militem alius ue prestitant oino uepidun
da modo animo pistem. & hanc uox. quos modo diximus cogmitos uersent iure
& D. Tuiani sententia militabuit qui aliqua corporis parte debilitati uel immuti
sunt. Idq; in multis sane uidit Rome exteriusq; genus duabo esse. intelligere nagi patre
Marium pyrrhi ex ducem Varrabo laborante lectimis & Camillu cu pyrrhi nos & tue
nos prelio uicit senem patrem & egregiu & Iulii Cesaris ducratore semel atq; iterum
ues gerendas comiciali morbo correptu. Q. qui Ciceronis magni Ciceronis fratrem
tenuissime ualitudinis milia & grauia bella sub hac pace in Gallia prudenter de pstre
nue administrante. Apud Lacedemonios nec minus Lysandru sepenio ui morbi
ac magnitudie mentis uerbo & corporis destitutu Agesilaum q; eos quonda regem
claudu. proinde sume animu ei ui proficeret diu multoq; deliberasse. demq; retinuisse
statuse esse inquissu vegetq; impio regnu claudicare: uesq; Sillam & Cotam no obscu
ros sane ducis eo bitu fuisse nature phibente q; uno tm testiculo nati memorent sic
Sertoriu horatiu Coclitem Philippu Antigonu & Xenophanem ducem Hannibalem qui omes
maxie bellicosissimi fuere alterq no testiculo cituisse. sed oculo alue fideles tradut hi
storie Quo aut ad forme dignitate spectat Scipio Africanus & Iulius Cesar & si pressus co
pore fuerint breui tn Antigonus Alexander Macedo & Augustus nec in eos magnitu
ni breuitas: nec breuitati magnitudo obfuit: nec detraxit fame Et ad tumultu Arche
mori. du Iudos solenes gerta celebrauer Tydeu Capaneo pyrrhisse poetico pyrrhio
pecelebre est. aquo humilis ad modu statura & exigua thebanos olim certamibo longe
supatos fuisse tradit Gerendae igit rei huius dignitas & suma merito illis tradet ob
explorata sit oia quaq; celsitu auctoritatis scientie militarisq; rei gestarq; uirtus illustra
ti presentes no modo prouocent ad uictoriam. sed eos comemoratio posteros imita
tione succendat. Agminis siue incedentis exercitus ordo secundu
Gyrcam Romanamq; disciplinam. C. XI.

SVPEREST NVNC Agminis hoc est mediocris exercitus ordo circa quē sūma Imperator ac ducū uersanda cōsyderatio est: Cum sit patriū imperiūq; uere sua tribuens cuiq; loca dispositio qui spectat: neq; miles neq; simp qđ uelit explicare: cū pedes equitē pedites q; equeſ si sine promissu sepe se nūo preripiat: ac uelut extra ordinē cōfuse abeuntes se inuicē afflictent atq; opprimāt ecōtrario uō ubi sit rite dispositū agmen suoq; qsq; ordine locatū sine trepidatione Imperator uictoria ab omnib; optata promittere De hoc itaq; breuiter a nobis sm grecam rationē primo diserendū est Ab Romana disciplina tradītione deinde sumendis Cum igr ciuitas in tribus distributa sit ex his decurionū primū de ciuibus tribuni sententia ex ipso iuuentutis flore deligendi sunt qui pulchri alig & gerendi & audendi studio flagrent: hos illos q; antire oportet post hos tonde deligendi sunt ex his qui etate & prudentia maxie antecedāt: qui postremi inpositi centuriis collocabunt Decurionū uō ordo ob hoc precipue causa probat q; qui priori loco collocati sunt omes pneposti sunt cuiq; indignitate sua magis q; cū putāt impositū sibi esse existimāt precari alicuius sitanoris q; quā querere deinde cū qpiam agendū esset efficatus est magistratuū impium q; putatos p mos & manus promptior alacriorq; se animo offert si quod a fronte periculū ingruat cui eam minime latent eū locū sue uirtutis credītū esse. Et postrema si qua ataxia maior usq; premat cū eam haud quaq; & fugat deserere ordinem turpissimū esse Qui & postremū agmen ducat huc oīa laude cumulatū uiro esse cōuenit Si n. prestanti uirtute equ cū tpus instabit uelens in hoste inuadere potens uires adijcier Sin rursus pede referre opus erit prudenter abducens suos profecto magis seruabit incolumes & hic sm grecos ratione agminis ordo sm romana dur huiusmodi erat Nanq; auxiliares leues & sagittarij primo preparari ad festinas hostiū incursiones coercendas Vesp suspecta insidiis loca scrutarentur hos uiarū sternatores qui aggeres maligna corrigerent siluasq; precideret ne plexo nimere fatigatus exercitus Deinde sua supiores q; sibi rectores impedimenta tuerent & defensionis exp plurimi cū his equitū post quos pncepsi ipse equitatus pedituiq; hos postea sequebant. qui de moliendis urbib Machinasq; de reliqe tormentorū generi deferebant Chiliarchi deinde atq; prefecti & post hos circa aquilam ceteri signa militaria post que serui singuli ordini cū pedituratu erant Agminis postrema multitudo mercenaria quā artiores coactores sequebant & armati equites pedites q; no paucī Ceteri pro rpte & causis occurrentibus Iulius Cesar octo legiones hac ratione & ordine inpetrandū disponebat Cū hoste cominus sentiret. sex legiones expeditas preponebat post eas totius exercitus impedimenta inde duas legiones que minus firme ad dimicandū putabant. vt agmē claudерent presidioq; impedimentis esset. Nouissimis aut expeditionibus tres legiones expeditas premittebat Deinde impedimenta nouissime legione una quē agmen clauderet. Ita quadrato fere agmine incedere ubi hostis ab oi parte suspecti esset & hoc de agmis dispositione sm utriusq; disciplina dicta sit: Acies instruendarum, uarij ritus: C. XII.

ETERE SI conflicture coeant utriusq; hostiū copie primū optimi & sapientissimi ducē munus esse uidet constituere atq; disponere

qui prudenter fideliq; strenue ac uiriliq; hoste in audaq; Qz si hoc ciuili equitatu celeriter ad mille equitu numeru compleri necesse sit ac ducentos preterea pegrinos constituendi sue equites & inter eques collocandi hi n. adiuncti uidem mihi & firmiore uniuersu equitatu prestare & magis emulatioe quada ad laudis & glorie cupiditate incendere ut certatim se inuicem uirtute superare tranę Nec uo me preterit Lacedemonios res mil. pitissimos bellicosissimosq; tu pmu equestri stia maxie claruere copisse. cu pegrinos equites asciuerint: ac in aliis qb bellos euentibus diuersisq; nationibo cofrat pegrinas copias magnu sibi & predaz nomen peperisse. vsus. n. ad prompti tudiem plurimu conferre uider Preterea peditatui equitu adiunctus ad rem gerendi efficatissimus esse maxie si ex his hoibo constituaę qui hostibo infensissimi sit. Sueq; quisq; puerit pro ratione aciei Illud Nestoris apd Homeru esse qui uebebat p tribu atq; partes eos cohortes aciesq; ordinaq; coordinari ut & tribo tribubus ac pars parti auxiliaret. Satuit & salubriusq; alij censet amatore iuxta amatu collocari debere
N am ordo fm tribo no multu ratois in pculis hr. Vez si cuneus ex amicis inter se amantibo existat indissolubilis & inseparabilis ad pferendos inferendosq; ictus efficaę. cu hi amatos mirabili amore ferrea & ad amantiu ut ita dixerim catena reneant & seruare ut aiuũ cohortę efficiaq; quęadmodu Seleucus in Arabianę ante diximus eo eos qui eade die genitu qua ipse similiq; nutrisq; erat exercitu a patre missus Atq; in hoc q; ad pmos ictus sustinendos sunt qui suos cohortent. & eo ipso superet se putent: quo no inferiores in occursu pmo reputent hac arte suę rationę usus Sompeius Farsalicis in campis Aaei. n. ab equo ad uentens. ut hostis nouit cu silentio cogrediendi tpus ex ordine expectare suuq; exercitu sine ulla pturbatione no esse. Immo turbulentis & impetu tumultuante extimuit ne impetu pugnę inimici pentus dissolueret. onde cu utriq; cocurrendi signa danda essent acies. pmos monuit ut in locis suis starent & densa cohorta manentes serie hostem lemincursu ac ictus donec intra pili iactu esset solidissime excipent quę dem inter si Lucano credit stetere licet ordine certo infelix acies Cesaris tn errasse: sompeium asserit. Plagaę. n. ictus impetu cursuq; illatos subsistendo retinequi ingF erendo. n. & inimico cofligendo magnas uires impetu & cursibo adiuta & animos pinde ac flatibo excitatos oi ex parte succendi Cesaris itaq; ut similiter Sompeius omnu cospexisset tot munitu equitibo timensq; armaturę splendore. atq; suis ex ut ally ferunt obliquas post signa cohortes quibo cu orbem tueras cogressus esset. e legionibo eductas legiones decime atergo locauit Iussitq; eas quicquid acciderit subsistere ignotas esse. Sed cu irruerent eques ad monuit quod neq; ut solitu esset. ictus ferrent pila festinatoq; quęadmodu robustissimi ad pstringendos censet sed teneret eos ictuq; iuuisset. oculosq; frontesq; hostiu ad uulnera imperent Non. n. pmansuros eos fulgentes floridosq; insultaturos ingt. neq; contra ferre inspecturos in oculos illatu Illos uulnerel pęne belli ac uulneribo auctos. Hac itaq; impetu hac aciem serie ratione & ordie instruit utriq; aciei Sompeius octogenta & octo cohortes triplica ordie locauit. fuerut aut peditu xl. milia Equitu in sinistro cornu vsq; sistentes Reges miti Senatores equestriq; Romani plurimi obsequi leuis armaturę magna copia Cesar simili octuaginta cohortes triplica ordie disposuit cu ferui

minus xl^ta pedites equites mille. his explicuit obsecrantibus militibus Cesar pugne si
gnū dedit Erat forte in exercitu eius C. Crastinus qui pro ipse honesto gradu sub
C ssare militasset: eius ūo no militie sacramento: quo solutus erat sed ure quodam
amicicie euocatus aderat: vir bellica fortitudie memorabilis Cesari nāq; cohorte intel
lecta: & ut ab utroq; signa pugne dari vidit aliacri vultu e Cesaris phalange pro curres
sqmini me mqt: mampulareſ olim mei & Imperator mro: qua debetis ea pm exhibe
re vlamū hoc prelū est quo pacto ille suā dignitate nos nram recuperabimus liberta
tem De hinc uersus in Cesare facta nram mqt hodie Imperator vnde uel uiuo mihi vel
mortuo gratiaſ agaſ: hec dicens in hostes irrupit: eiusq; delecti milites cursum centū
gimus sua sponte prosecuti suā Erat nempe ut aliqui tradidere nec dissimile veri
est dam utriusq; in ipso pugne principio pugil corpore: qui strictos iam gladios cotinuer
ū germani suos fratres ab aduersa acie patres filios & parentes filij uiderēt donec
C tissimus hic precipitanti rabie uocē tolleret pilumq; torqueret utiq; prelia cepta e
Oz nisi huius furor hois acies miscuisset poterat fortasse ductus ipse patientibus citra
R omani impij huiusq; generis exactū mutuū pietate coponi sed prohdolor inuen
tus est: qui Cesare ipso differente preparet Impiusq; supiemū irreparabile clade
protenderet Steterūt. n. acies ante magno ordie utriusq; & bello cepto cū aliq̄diu
equis uirtbo hinc inde dimicatet & pompeus militudie fisus ad curū uemendū
C esarem eqratū effunderet Ab utroq; cornu Cesſ suus equitbo: quos intentos in hac
rem fecerat subito signū dedit: qui dicto citius in effusos sacto impetu uere illos
ehiderūt ac dare terga coegerūt: & secuta est eqtatū ardentissima legionū adeo
cogdata: ut q; una manus eorū uideret Accessit & magni instar exercitus e
C est ipse ubiq; pfessus. utriusq; simt exhibent & fortissimi milites & summi pueſ ostiū
& frōtes. & ex hortatu pue ex oīb illuſ q oīa desiderāt: uocē annotare lrre
usq; mandate Ferox altera. sed ad uincendū utilis Miles fatem seri Altera aut
pia & hāc licet ad uctatione Cesaris copositam in hac noctu Flouſ dicat Mi
les parce tam cuibo Pompeio rñ interbortandū tribue Europeus Illa. n. ut Floro
assentiar Cesaris uincere sattagentis. hec cuiscie uincentis seu tam uctoris mise
rentis uce fuit: Illa in medio pigris ardore: hac tam uictos & in fugā uersis hostibo
usq; est Ille & pie nō cōsentaneus uctus fuit q̄ cuiliber suoꝝ uni hostiū q̄ue opeſ
ser uitam dare pmisit Nec minus ille q̄ in tanto cōflictu nullus inuentus est nisi
armatus in acie occidisse pompeus curbatus ac terrens suos ordinibo tante ru
ine molem nec sustinere ualens: nec attollere tanq; in sano arronitoq; Simulio
ibicat pondus impij: seq; in castra recepit nimis illi q̄ de alio est carmina cō
uenient Iupiter ipse pater curruſ exterruit alter Acuit sterit illo. armos. clipeiq;
tumente terrore septeno. post terga mania uertit hinc oculos uoluens mestus se
duerte ab armis Hec ubi in peruſſus est castra tam diu locū tenuit pstitit q̄diu co
fugiendo plurimi cū fugientibo simt in cede corruisset rupteq; silentio tande
uocem hac una emisit Cedo ad cōtesſi. aludq; nihil locutus surgit uestiq;
supra pūi clade incōmodata castra excessit seq; fuge credidit no tam uindex
cupiens q metuens moti ne secū reliquę legiones in casū trahrent: quo submoto
nemo amplius in acie stetit: sicq; uniuersus Pompeij fugit exercitus cladesq; in ca
stris pmagna facta ministros corporis qui cotubernia defenderēt. & q̄q̄ facta

colos; ratione: militet tñ ad sex milia ceciderūt: clarissimus ceteris fuit Asinius Pollio qui tñc cū Cesare militauit: comptū est tñ p alios nobilissimos auctores de legionibus & egrtu Pompei. xv. ceciderūt: Nam exercitus gentiū & auxiliorū: quē ex magna orbis parte cōfluxerāt innumerabilis strages fuit: & eorū qui vulgi & inermes nullo ordine ad lacerandū cedentiū sunt oppressi. Eorū uo qui deditione impetrarūt Cesaris ueneruñ numero. xi. ginti quattuor milia & eo amplius fuisse literis traditū est. Signa militaria clxxx. aquile inter cæsos fuit Cratinus ut dicit est. ardentissime dimicans: quē Cæs. eo prelio mira uirtute usum cognouisse & de se optime predicauit: Atq; ita ut predixerat uel mortuo gratias egit Pompeianorū. milesq; cū strauisset neofertissimā aciem interfecit. uniuersi gladio p ora illa ad oppositū latus adacto pfossi occubuere. nonnulq; oris uulnere. oris impetū pauulū ulciscentes uulnerauere. perijt Domitius. is qui ad Corfinium captus fuerat. ac dimissus ex his qui Cesaris partes secuti no nisi ducenti milites fuit desiderati Centuriones. xxx. viri excellentes. miss dictu Romanis. ab utraq; parte pugnantibus eam fuisse cladē imparitate Sed puto diis placuisse: ut pompeiū fua illa uetus fortuna relinqueret Verbus in instruenda acie apd Ascliū Homerici uersus sententiā insecutus fert. quo eqdem minus bellicosis in medio collocant Elephantes & equitū. eōs in subsidijs esse uberes Xantippus Lacedemonius rex in auxilijs aliqn euocatus a Carthaginensibus: quos Romani sepenūo protriuerāt. In specie scenes copis atq; in campū deductis. cū in pcurrendo qđe admodū Romani secū pugnando semper superiores euasissent. pcepisset ac errata subinde quibus ves eos subuertere soleant. qđ disciplinā quandā apiens edocuisset. in instruenda acie. sic equitū: sic pedituī: sic elephantoꝝ ordinē disciplinaq; digessit. ut qui modo ne cōspectū dem Romani exercitus sustinere posset: ultro iam postularet. ut ad hostes ducerentur. Cognito igr militū ardore Carthaginensiū fortuna pristū uetus Xantippus aduersus Romanos Carthaginensiū acie sic instruxit Prima. ii. fronte elephantos collocauit: paulo post
C urbanā multitudine doctus ac leuo cornu deinde mercenarium militē. Cornuaq; robur distribuens Expeditos quosq; ac celeres utrinq; inter equitū alas certare iussit ecōtra: utrq; solidā Romanoꝝ aciem ispexisset: qui aduersus elephantos omni exercitu expeditos & delectos opposuerāt multiplicatis subsidio firmauerāt equitatu in utroq; cornu diuiso ne ab elefantis prumpi agmen posset Xantippus quo Romanoꝝ aciem labefactaret curauit equitatū ac extremos utrīq; lacessere iussit. hoc cū pluribus in locis faceret ac legiones Romane necessario extra equites cōuerse illis resisterent ac propellerent Interim varefacta acies. ac dissuncta ab elephantis prumpit cōfligitq; quo in cōflictu xxx. Romanoꝝ milia ceciderē Reliqui uero eoꝝ cū gnerentes intercepti & duo milia in clipeum orbem fugata sunt
H Annibal imp. Mixē directa acie ad Cannas militē fortiores bellicosioresq; in extremitatibus disponens ipse cū debilioribus mediū ubi milti ex forebo & strenuis unus peperant tenuit: sexcentos deinde equos Numidas transfugere iussit. qui ad fidem faciendā gladios & scuta Romanis tradiderūt & in ultimū agmen uecti: ubi primo cōcurri cepit strictis minoribus quos occultauerant gladijs scutis lacertum assūptis Romanoꝝ aciem occidere Adhoc & miscendam aciem discrimen Sapius aduersus Hamballem in terra Africa cū ordinaret exercitū astatos prima fronte

locatur sumapū deinde cohorte: quā dem Terentyi demq; clauste: nec densū suoy
acies instruxit: sed quodā inter nullo distantes quo elefanti recepti, absq; ulla
suoy pmixtione, ac ordinis perturbatione transmitti queūt. velitū & plurimi pyrho
etati iussi in ipso beluaty impetu eoy terga decerny, leuiq; latus relicū cosodere eq
tes deinde dissipare in cornua. & cū italis eqtibo Lelium ab leuo Masinissam
ño Numidis instructū dextro cornu opposuit, que ordinatio magna sibi peperit
uictorie laudē Hannibal ño cessit cū decernendū sibi necessario esset & ad illud
supremū gloriē certamen quo nullū unq; pmptosius nullū magis terribile, uel
memorandū ci uel oūm gentiū impiū uel ppetuā seruaturis itegū suos fore vide
ret. ex Scipionis hostis sui sententia oūmq; qui armoy & militarū rey gnari
erāt id laudis assecutus ut suoy cohortes mirabili athe & diuina potius q humana
ratione disponeret elefantos. n. lxxx. extremitus in terga turres militū; reser
ens hostes in prospectu Romanos exercitus presepsit: ut inde suo tertio impetu
acies ui hostium ad suos tanq; clipeus & murus eneus accessu prohiberet. duxit
autē Gallis Ligurib mauris, atq; baleariby ante pedites suoyq; cuiusq cohorte
deinde subsequentibo. ne mercenarys diuersisq nationū militibo quos nō fides
nō patrie pietas ulla sortes, ac strenuos redderet fugiendi facultas daret. ut q; pmo
post elefantos loco posita pugne impetū ad mittentes extinguerent tum suos. ac Ma
cedonū militudine. ut integri cū fessis hostib pugnando uictores euaderent Itali
cosū & strenuos tanq; infidos q; metu coactos magna ex parte terra Italia exce
dere impiū duci & castra sequerent in postremū submouit. acies ad sues postea
cū ambo se ducēt utrinq; recepissent hortarentes utriq; & ignaue notis & pyrria
milibo preponerēt. interim ad mutuū pugne classica Romanos cecinere. tanto
ibem oūm clamore. ut elefanti quos pmo agmie anxia tanti ducis cura in pyri
dū locaueat fortuna cosiliū puertente in suos. acies redirent impetuq; suo loco
adeo turbarent ut equitib in fugam uersis pma trinor ruine cum reqs Hannibal
caulam pyrhussset: equitib. n. iminuta poenos acies pedes in hostes concurrit
pmoq; mixtu loco mouere cotigit hostes motos Romani sensere parum fore ad
suos reapientes ac terga dantes Carthaginensiū acies adorti sunt. ac ubi bene
ac feliciter gesta. tot iam fugatis equitib. tot elefantib fusis pmissq ordim bue
in secundos iam pulsis interpugnandū Lelius ac Massinissa q paulo ante pedi
tes erant. aliq; ipsi profligoy insecuti fuerāt opportune redeuntes & ibem equites
hostiles exercitui quocūq; superant atergo incurrunt. ipsi q inopinatus impetus
hostile acies tanta copleuit formidie ut antequā undiq; pugna circūuente
funderent ordinesq; nullo pudore nulla reuerentia tanti ducis ualente fuga
sistere: & qd sane aburdū ipsoy ducū & ab alys sepenio maioresalibi strages
edite sint grandē tñ pyrriū in pmis meritoq; seu ducū claritate seu gentium
potentia seu militū uirtute seu anapti cesoy dissimie seu denisq uictorie
effectu inter illustria reuerendū cū auctore & Floro ño fuerit maior sub Im
pio ho. duesq; ille quo hec gesta sunt ex Carthaginensib & socijs xx. & eo am
plius hac in pugna excidere. totidē fere castra signaq; militaria. cxxxij. cū
elefantis. xj. intercepta Romanis ño q fugitoes euasere nec incruenta victo
ria fuit. decē nāq; milia ño ad mortē cossili. sē Dux aūt ipe Hannibal mestus

& equis paucis ad modu cōmitatus hasdrumentū ad opidi nomen est) fugā se cōtulit
singula rām ante pcliū q̄ in prelio que q̄libet magnanimū pncipum decet p
sul q̄ inde abiret exortus Carthaginē patriam deinde suā profectus uel uocatus
coram pmoribus & sūmatibus urbis se nō prely modo sed belli uniuersi eloquio mi
serem euasisse a Scipione uictū & supatū esse nō iure inficias Cornelius Scipio
cognomēto Africanus aduersus Asdrubalem Poenore ducē in Hispania bella gerēs
& p aliqt dies nō quo dimicaturus esset ordie duxisset exercitū de hostes pari ordie
seruato profiscerēt eodē die quo manus cōsecrē instituerat instructioē mutuare
ordine & quibus ipse pcipiebat infirmissimas hostiū partes una acie aggressus facile
fudit. Theogenes Athenien sis cū exercitū Megare ducē potentibus atq; ordine cōstā
die ibi se daturū deinde clam egressus est premisit eos hostiū spectē imperū in locos
retorquere ussit: quo facto tanq̄ ad hostiū occursum preparatus pmissis ita acie
ordinata: ut quo quisq; loco uolusset cōsisteret: ut inertissimus quisq; uerso se dextr
ser strenuis aūt infrontē prosiluisset: ut quicq; inuenerat stantē ita ad ordines mil
tes prouerit Adderam his ego Arcturi regis placita cuius apd nos nescio q̄ uetus fer
mo uag; & ob id ipm suspecta mihi est fama & q̄q. historiis miscere fabulas nihil
sit aliud q̄ mendacio uero fide imminuere cuius in hac mea gesta uel que gen potuerūt
coduabilia plurimū nō silasse eqem q̄ affirmasse malueris hic in acie ut auus insti
tuenda pedestri dom oem p se ponebat egregiu q̄ Cuq; pedites pugnā inisset equites
sugnientes aduersam aciem dissipabant pterea hos aūt seorsum quosda manipulos
militares collocabat qui prelio feruescente sugnientes hostes impetrent ita eū festi
nantes aterq; urgerent suo comento nunq̄ nō uictor in oi prelio fuit Alexander pe
destri in medium aciem cōmebat equestri dextro leuoq; cornu disponens Idem
aduersus Archelaum cū hostiū copias mīteudinēq; uerset uertere atte suos fideret
aciem oem partē spectantem ordinauit: ut circūuenti undiq; pugnandi facultate
hic idem aliqn omnib ad pugnā instructis cū pterent militū interrogatione ad hec alia
ne q̄q. uberet nihil respondit nisi ut barbe Macedonū abraderent Per memoriā
nō admirande Antigonus Antiochi magnanimi in prelio nulla esse q̄ barbe meliore M. Antoni
us aduersus Parthos qui infirma mīteudine sagittas exercitū cuius obruebat subtilior
suos & reteudine facere ussit supra quā tranfissit sagittas sine militu noxa exhau
rtus est hostis Si hostilis acies insolubili sit ut plerisq; mos est scutoru testudine cune
os insolubiles efficere Inuenes suā aliqn iuuenes militie Romane qui supra insilirēt
& scuta manibus euellerent desup uulnerarent Scipio Emilianus ad Numantiam non
colubris rām: sed Centuriis sagittariis & funditoribus interposuit suis & mirabile di
manos aduersus Latinos Latinos q̄ aduersus Romanos in omib pene pari instru
enida acie ratio: Cum equis ante oia utriq; uiribus eodē animos ardore Hisdem
militaribus instituit: eodē armoy genē cōgruentes milites milituibus Centuriones centu
rionibus Tribunos tribunis comparet collegissent Cuq; in unū manipuli plures coisset
plures hastati & scutati & principes antepilani Vexillarii Triarii Rorarii & Accensi
huic omib cū manipul esset exercitus hastati oium pmi prelii inceperunt qui si
hostibus pugnando inferiores reddebant ipsi sese ad suos recipientes a principib excep
ebant ruinq; principes qui dicti suis decernebant & subsequebant hastati Si a pn
cipibus & infelicius dimicatu esset ad triarios qui postremos claudebant pdeuenti

reberant qui cu in agie terreo ordie extremis subsidio locarent cōsurgentes
hostes incessebant hi q̄ spati nihil sui post relinquerent hostibꝫ in formidinē pla
rimū afferebant cū uelut fusi profligatiq; hostes insecuti: & uictorie compotes
nopinata explo. eadem scutis & hastis horrida munitiq; & militū nūo auctum
intuerent Instructis rursꝫ sicut ante dictū est ordinibꝫ aduersus latinos Romani
in eadem processere & Manlius & Decius eoy dextro & leuo cornu presidere adiecto
est aliq; Romana disciplina p. C. Nouium Centurionē in exercitu filiuꝫ Flacci stoyss.
contra Campanoy multitudinē ad instruendū eadem: preter eam que est ex equitibꝫ
pedestribusq; pugna. Leui nāq; agilitate corporis uiuendi leuibꝫ armis cetri galeaculis
gladiisq; ac septenis hastis quadrateoy iaculor pedū armati poste rorgi equitū insi-
debāt. & cū ad hostē uentū erat equi dissilientes hostē ex improuiso cōfodiebant
Velites ipsi huiusmodi pugnatores appellati Samnites pre ceteris belli apparatus
ut acies sua fulgeret nouis armoy insignibꝫ fecerūt. duo nāq; illis exercitui erāt
à scuta alterius auro alterius argento celata spongia pectori tegumenta & simili
crus ocrea pectū galeaq; cristate: quę speciem magnitudis corpoy addebant tunicę
auratę multibꝫ uersicolores argentatis linteo: quibꝫ apparatibꝫ formidi plura-
mū & terroris aduersus parta reddebant fidenates & Falisci: Velientes item & Sagui
entes qa pares armis nō erant ad terrorē in acies hostes mouendū cū pluribus suoy
nouę acies irruperent & inaudita & ante id tpus inusitata in hiis sacra sacerdotes
faciēs & angues fanatico uelut instructa cursu preferentibꝫ Romanoy pari modo ia
em exterruere Sutice gentis Amacenes exercitū ad pugnā ingressure tegumenta cor-
poy pro armis habuere serpentū magnoy coria: quoy & dom pręter fidē ingentis
copia in Libia sup est utebant longis ensibꝫ hasta & arcu quo nō solū ex aduersu
pugnantes uulnerabāt sed fugiendo ferebāt insequentes Aduersus Carolum quoq;
in hispanis arabes mirabili arte in instruenda acie usi phibent equitu nāq; iacem
directo Arabes contra Lurum insueti eadem obyacentes simi & tympanoy strepi
tu cōcitantes equos pauefactis equitū oēm populerūt. nec fuit resistendi facultas
donec equos facie uelata auribusq; obturati milites eruendis senatoy simulacris
repugnarēt Balearesq; rubs fundis quoq; in pedes armatos una caput anguli alte
ra uentre ferria in manibo gestate in pyrho lapides mitto maiores q̄ reliqui tra
iactare robustę ut ab aliquo tormento lapis iudeat emissus in urbiū expugna
tione lapidu tactu eos qui desup ex propugnaculis fuerit mœnia ulneraui in pu
gna uo scuta galeas omeq; armoy genus cohiquid tandq; usi ac pena bis sit
aut cerberrime grandinis modo in aduersam partē & propinquante iam ferre
classem effusi lapides intrare portu simili nemine Qdeqs. n uoluit lapide missi
li facile cohiquid nec est q̄ genus huius quispia certissimoi mittere icuit. cū hec
sola gens arma sibi idq; una ab infantia studui Nam ubi puer a matre nō
accepit nisi que ipsa monstrante funda peussit Troglodite Ethiopū gens tante
velocitatis cū sint ut feras cursu pedū assequant in acie arma hec ferūt hy scu
tu ex corio crudo bouis rotundu. & ferata clauia Alij arcus lanceasq; nec ut ere
ci obiram aut ambitione sed pabuli gratia bellant inuice In eoy cocertatiōib
pmū iactus lapidibꝫ quo ad aliq; uulnerent cocertāt cū arcu quo admodum
exercitatu sunt pugnātes mutuis uulneribꝫ caduli coyeqs certamia diuimus quę

ærare præcedit femie quibꝰ nullo periculo in mediũ prodeuntibꝰ ⁊ nec fas est ꝙ. bus ullo
pacto ledere ex templo certamine cessant. Mace. qui curat Sutes hitan inter
ceteros Labios cũ sint corporibꝰ & agilesparata ũo ut plurimũ plana neq; ense neq;
galeis neq; aliis armis inter pugnandũ utunt Tris tm seruũ hastas lapideſq; in
uasis ex cõmo factis delatos tum his certantes tum in cõgressu tum & abeundo p
mo ferre hostẽ conant ad cursũ & lapides recte iaciẽtes longo usu edocti exap
ceteros nullũ usꝰ nulla cõmo fide seruant Germani aues suas urbes aut ædificia
luti sunt: neq; spes in fuga relinquat hostẽ impedimenta imponũt. Idem equestri
acies sic struitꝰ. Equitũ ex milia lectissima suũ cuiꝰq; nũo petunt uirtutissi
mi & fortissimi quos ex omnibꝰ copijs singuli in singulos ꝑlutis suæ causa dele
gerunt. cũ hi in prelia uertant & ad eos se equites recipiunt. hi si q. sit durius con
currunt si quis grauiori uulnere admisso equo deciderit circũsistunt. si quo sit
longius aut celerius recipiendi. prodeundi tanta est celeritas hoc exercitatione
ut ubi sit equos subleuati cõ cursũ ad equum Celtiberos q. dam scutis leuibꝰ aptati
ab rotundi ombonibꝰ magnitudine clipei curribꝰ aptati ex pilli factũ. reduc tum
galeas seruũ erat cristatas palmis gladios insup ex ferro puro ad palme mensu
ram quibꝰ in cõserta utunt pugna Pars suo more ad cõficienda arma preparantes
N am ferũ laminas interia abscondentes ibi tam diu esse sinunt quoad debilitet pars
ferugine absumpta uehicbꝰ supsit ex eo tum ensem fortissimos cum ceteris ad belli
usum arma necessaria cõponũt hæc pacto fabricata adeo cedunt ota ut neq; scutis
neq; galea neq; aliud q. ei obsistat duobꝰ gladijs sulti cũ equestri certamine supsum
cultorum ex equo desiliunt pedestreq; ꝑdimicant pugna Sueuorꝰ genꝰ quæ longe
matia & bellicosissima Germanorꝰ omnũ est equestribꝰ pœnis ꝑpetuis sæpe ex equo desili
unt ac pedibꝰ pugnant equosq; eodẽ remanere uestigio assuefaciunt. ad quos se cele
riter cũ usus est recipiunt Galli equitũ aciem instructam inter equestres rarus sagit
tarios expeditosq; leuis armaturæ interponebant. qui sustinerent impetum equitũ sustinerent: pedites aut pugnatum nudabant uel nudi sup umbilicũ
nasis scutis & prelongis gladijs accincti in pugnando ꝑsiebant Ad hæc cantue
inchoantiũ prelia & ululatus & tripudia & quaterniõ scutis in patrem quendã
modũ horrendos ut mos erepitus oia de industria coposita ꝑmittebant terrore nere
hæc quibꝰ in solita atq; in sueta erant. ad uersus graecos & frigas & Cares multi ad
uectorum momenti erant. aduersus aut Romanos quibꝰ gallia tum nullus tanta
res nere erant nullus uel ꝑparatus Nam tametsi semel atq; iterũ ad Cremerim &
ad alium olim fuderint maiores nros inde terius tñ eos quotidie clara res est: cum
ex eo tpe ꝑ ducentos iam annos pene in medio cõsternati cessi fugatiq; sint ac
plures prope de gallis uictorie q. de toto orbe terrarũ ꝑ Romanos sint. ac
custodie tradite meminit Gallate in pugna ungi utunt que ue delarus & assessor
ducũ in bellis omnium hostẽ iaculo ex curru ꝑmittebant apperuit tum relicto curru pedi
tes ensibꝰ certant. quos adeo mouere cõmunit ut pugnent nudi custodes corporis ei
berisq; horibꝰ ꝓpter eliguntꝰ Qui & pro amicis in pugna seruant & seruiũ scutis insta
ere acie pereunt cõsueuerunt. & ad singulare certamen hostiũ fortissimos prouoca
re arma ue hostẽ terere quatentes capita hostiũ in acie cadentiũ absecta equoꝝ
alligant collo hostiũ spolia sanguine ꝑfusa famulis tradunt in foribꝰ domorꝰ cũ canta

ara: hymnis effigenda q̄uemadmodu ferāt solēt uenatu capturā hostiū nobilioꝝ capta aromatibꝰ uncta in ueris ecdui⁹ suma diligentia ondentes ea hospitibꝰ nulliꝰ precio ea uel parentibꝰ uel alijs reddui⁹. Britannis uel Belgis gallie populis sua cutis hec inuenta & sut: Esedis & curris apd ipsos pmū uehēs struūt genus pugne: q̄ eusmodi est equis⁹ huiusmodi curribꝰ uincul⁹ & bellatoribꝰ impositus omēs pmo pares pequitū inter media equitū agmia rota uicinos atq; ipso terrore equoꝝ & strepitu rotaꝝ turbant. Deinde ubi se in copias equitū insinuauerūt desiliūt de curribꝰ & pedites pugnant. Auriga paululū a pelio excedens ita se locat: ut si ab hostibꝰ uiol premant⁹ cuciū recipiat ad quē habeāt ita mobilitate equitū pedites stabilitate in pelio pugnāt usu quotidiano & exercitatione instructi: ut & declui & p̄cipiti loco equos sistere moderati ac flectere p̄ temone⁹ p̄curare & iugo insistere & in curru q̄ossime se recipe cōsueuerūt q̄ genus pugne ab orientalibꝰ supra positū est curribꝰ falcatis utunt⁹ in pelijs: ex quibꝰ est pugna haud dissimilis Mallea nihil spes orientalibꝰ fuit: Filij Iosephi miles ipse ab hereditate prohibiti sunt curribꝰ falcatoꝝ meru Siluia nongentos in expeditione cōtra Israelitas produxerit Darius eam speciem obtente Alex. quos ille laxis ordinibꝰ suos sustinere cape & no impune uagari Hos in bellis & Rex Methridates & Rex Antiochus: alijq; plurimi nobilissimi duces habuerūt Ex equo aces sub armis ad pugnā instruere hostiū pus docuere hos postea omēs pene seculare nationes equis ad certamia use sunt ac in diei magis magisq; utune Vers Sate no equos sed equitū malūt q̄m urinam cursu no impedito reddiuā Colophoni & Castra bolensis canibꝰ in bella ducta⁹ pmas aciei instruebā tuissima ac fidissima bouū auxilia no cui alteneq; stupi indigna nec dnoꝝ fidem denegrantia Dnos u. costat canū auxilio a crassatoribꝰ sepe defensos & pugnasse eos aduersus hostes pro dnis Garamantū Regis exemplo que duo centoꝝ canū acies obijcientes sese contra resistentes pp bella ab eo quo deffenebat exilio reduxere. Senatus fidus miles accerimos canes ut sibi uni mansuetos & mites hostibꝰ uo in acie ferox & inanes hire posset sanguie passcebat humo Bacros cedo secutus qui canibꝰ humana carne nutriri obijciuit senes q̄ eū Alexandri prefectus Stasanor emendare uoluisse pene amisit pouincia Aduersus Amilcharem Hispani no canes sed boues uehiculis aduinctos in pmā fronte locauit uehicula; thede sulphuris ac sepi plena: ubi eneatores pugne signū dedere in cendiuntur ces deinde & ex aquatis sic bobus cōsternatum ac dissipata hostiū acies reliquere ego u. ludibriis precipitis furore: sed alia consilij meditatione his inuentis multa uel bella tractabā deserta & refugientes: ut elephantos ac terrificas feras & ad pugnā coercēt. Eodem de captura elephantoꝝ no oposse tractandi: q̄m in remotioribus parabo repiunt: que aut ad bellorū usum attinent his instandu capti goalsime mitificant ordei succo trunc⁹ grauissimo in cibatu hint palmites q̄s cellores fronte prosternunt: atq; ita tuentiū fructū assumunt manduq; & si pabula in pyxepio positū attingi amare que maxie dialū odere fastidiunt in potuq; hausta hiudine qua sanguisuga uulgo appellat cruciatū maximū sentiunt & quod docti tores attiner minimi etiopis ussu diseunt subsidere in genua ambulare per fune

militare turres armorum indorsil ferre magna ex parte persas & orientales regum
bella continent. Ad incuendos uo eos in prelia ineeu une uel mori sanguine tinctis
est ordinis & proterua. Licet acies protenta. ac matutinis suis rebus & muris animantes ex
equi stridore ac usu. tanta est rerum ignorantia terreri territi uulnerarique uero semp ceditur
haud minore quam partis suarum pmine Semiramis bellis indis motura infestior illis
elefantorum apparatu rem excogitauit qua terreret indos cognitumq; negq; extra indos
am elefantos esse. oslisq; ccc. boum milibus carnes operosis distribuendis coria in
sui forte elefantorum instar que postmodu feno referta ueri elefanti speciem pre se
ferebant intus hoiem camelusq; sup quos sedens forma bellue duceret imclusit hoc modo
se moto oculisq; acta neq; exterius emanare posset. ut que inde in prouisa re prudi
ueret bestias existimaret. hui biennio coserat tertio in bactros exercit fuerunt preter
alias infinita militudine currus ad milia centu. erant deinde mille boues supra centu
lesq; cu gladiis cubitoru quatuor assueferat. tute equos ne eis simulacris terrerent. & ab
sensu Macedonu rex multis post annis in eo bello imitatus. neq; illi in bello neq;
Semiramidi profuerut Audita. ii rex indoru tum exercitus magnitudine tum ingenti
apparatu belli conatus est excedere Semiramidis uires acatus maioribus q; que erant
Semiramidis copijs elefantorum siluestrium uenatione facta plurimos. ad belli mistu
cit ut uero terrorem que inuenerunt aspectantibo imoueret. Syrrho bellis in pmiis in Ita
lia usi fuere. eppe qui usq; ad id tpis milites Romanis nuo xx^ti. in italiam pmisi in
uexit. L. Metellus pontifex uictoria de Poenis captor. xlij. ut dam. c. xl. transtulit tur
bo quas doloru colerat ordinibo imposuerat Antiocho regi Antipatre auctore duo
fuere celebres in bellis reb cognoibo sus appellata atq; distincti etiam nouere ea cetr
Cato cu Imparore nota annalibo describeret. cu qui in itae punica fortissime prelians
est Suerum trucidit appellatu. altero dente mutilato Antiocho Oadum flumine
est aliqn expienti renuit Aux. aloqn Dux agminis semp ruc pronunciatis est cui
forte pnapatu qui nam sisset. ausiisq; patrocinu ob id faleris. ut centeis. quibo maxime
gaudet & reliquo omi pmatu donauit. ille qui notabat media uitam simonis morte
ignominie pretulit. mirus nagi hui pudor est uicti. q; uocem fugiui uictoq; retinaq;
ac uebenas porrigui pudore idem rex cu in pigritia flumis transiret elefantes oppelle
re no posset. nec nauium copiam haer. iussit ferocissimu elefantu sub aure uulne
rari. & cu qui uulneratus est statim transato flumie precurrere elefantus erat
ratus. ad sequendu dolorii sui auctore transire amnis. reliquisq; idem audenti
fecit exemplu Antiochus. que Eupatrem dixerut. xxxij. in acie cotra ludos
prodixit in subsidiu. cauisq; bellie q; centis equitib depugnat. in singulis turribo
fuere pugnatores. xxxij. electi Hanibal aduersus Scipione in Africa cu exercitum
diuqueret elefantos octoagnta in pma fronte locauit. ut auxiliares gallos & Ligus
Maurosq; & Baliares pemisceret. deinde straminbo ignis iniecto. ut fuga arcerent hostiq; aciem terrore pur
terent Cesare dictatore tertio consulatu suo victimi & elefanti contra pedites q; equites
pugnauere: itemq; tonde turrib cu sexagenis propugnatoribo eode quo pore nuo
pedites & pari equitu ex aduerso dimicante. prima inter Regem Syrrhu & Leuinum
consule apud Heracleam Campanie urbem orbem fluuiiq; Lyrim pugna cernit
introduxit inter concurrentia agmia elephanta forma truces odore graues. mole ter
ribiles. ut uidere Romani nouo pugnandi genere circuuenti & territi equi mixti

pturantibꝫ diffugerunt. sed postq; Manlius Centuno quatre legionꝫ primus hastatus
prorenā in se haud improbe belue manū appellitā gladio deiecit atq; in suos se
uire coegit. eius imoderato discursu pturbati. ac primi certi ordinē seruare simulq;
pugne benefino & nocti impositus est. Secundi inter seruos eundē & se
manos pugna fuit. P. Sulpitio & Decio Mure consulibꝫ ubi elefanti. qui prima
pugna uulneratis atq; in fugam. posse cogi deprehensi fuerāt subiecti inter
posteriora ac molliora ignibꝫ exagitati ardentes insup machinā furore uersi
di cuncta ferentes extra suos fuere. Tertia inter seruos & romanos pugna fuit.
Curio Dentato cōs. ubi elefantis in subsidiū missis romani assueti iam pugnare
cū belue cū maleolo stuppa inuoluto. ac pice oblito insup aculeis tectaces pre
parauisset. eosq; flagrantes in uerua beluaru conuersi subuolent nō difficile fu
erunt ardentesq; belua in eos excidit. quoꝝ subsidio fuerāt retro seruati
Eodem aliqn uehiculi auehendo dicti uel a gyro. p; iaciendo. q genus militie pau
lo ante cepit fuerat. Fabius scalpro inter aures adacto uerso aqebāt. & cui aluis
uersi no possent neabāt. Id genus occidende belue cū opus esset. Hasdrubal Ham
balis frater primus inuenit. Vnius uno ictu confecti accepimus. telo in utrūq capi
te acuto recepto ipsi rebi certum que boleno corpori oles pou decutiuit. Contra
hos diuersa resistendi ratio fuit. Primi equi extrahebāt. ad curre iungebant. quib
insidentes longissimas sarissas in elephantos dirigebant. Mumm. q ferro. nec a
sagittarijs. quos elefanti uehebāt ledebant. & ipsos imperii equos in curricu
lis trahebāt. Cathefractos. alij mittebāt. militesq; ita cū. ut aculei ferrei undecunq;
in eos dimissi prominerent. ne uenientes inse misere sine uulnere. elefanti pos
sent erupe. Alij ueliti. aiem his obiecere. dato eis precepto. ut q primū elefanti
ab hostibꝫ acti. spatio interrnisso recipere ad elefantos impetū. uel retro uel
posse uel ad latus corundem equitatum. p multos quo nihil tutius esset om
nibus sanctis eos p quos recipebant. ciebant. sicq; in suos plerūq; lapidibꝫ adacte
belue & amissis rectoribꝫ seuire cogebant. Venientibꝫ nonulli qi terrore qua
rentes commutat detrahebāt. cohorres manipulisq; inter se distantibꝫ spatiꝫ
dabant. eisq; agmis medijs attractis. circūfula militū multitudie obruebant.
illesiq; una cū rectoribꝫ aliqn inter capiebant. Camelos uinciam in terra Afri
ca & aliquot etiā & Ducē in aiem produxere. qui ante legionē positi aut cū
legionarijs mixti. cū cominus pugnaret hostiū sepe acies puerterē. Ceterū uulo
ac preposterus hostiū equitatus eos obiecit. quoꝝ nouitate aspectuq; odore atq; horro
re trepidantes equi. nec diu equitū. uoce & pedituꝫ suoꝝ acies puerterūt. unceri
dosq; hosti prebuerūt. Cameli item cū Scipione Anthiochū deuicere. & cū Ar
chelao item ad Orchomenū. & Charoniam seruisse Camelos memorie prodi
dit hoc qui in pugna prestet nonulli gibbū duplicē in dorso hīe duos. qi in bel
lo incertamen sagittarijs ferunt dorso contrario inuicem residentes. alterq; alte
re aduersus hostē alterq; contra pseqiente pugnantes. Tenturiā & pen ut Lucre
tius inqt. Taurosq; in munere belli. expriq; suos suosq; sub mittere in hostes. Ce
uallos parem pre se misere Leones. Cum doctoribꝫ armatis seuisq; magistris
qui mederentur his possent. uincliq; tenere nec q̄q; ipm prima cede furentes
turbabāt sequ nullo discrimie turmas. Terrificas capitis quatientes undiq; cristas

Nec poterāt equites frenatu prætriti equoꝝ pectora mulcere: & frenis cōtinere
in hostes. LIBER SEPTIMVS
De religiosis hoc est infaustis Anni uel infamibus mensium quorundā
diebus ac tempore ad bellum ideneo. C.

ACTENVS SIGISMVNDE de instituenda ac
rum diuersos ducū astus: uarios q nationes & impugnatio
huiusmodi atq; expugnatione: si qn usus fuerint ad presen
tiū ac posteroꝝ instructione dicta sint. de reliqs ut erat pro
positū de religiosis ipsis diebus ac mensibus presenti materie
subiacentibus: quos in fames atq; uel infaustos in xi com
mentariorū grammaticoꝝ Nigidius appellauit pauca memorare exempla forsan no
in cognitū erit: seu recte seu pperam id fiat. Mensis octobris p die nonis
Romanos primo dem a Cymbris sub Scipione exercitu quatros fuisse cōtat po
stea uo imperatore Lucullo Armenios & Tygrane uicisse. Lucullus. n. in Arme
nia cū xv. milibꝫ pedituꝫ & mille equitū adiuersus Tygrane qui centū quinqua
ginta milia hoium in expeditione hirē hoc die profectus cū esset: quo Scipio
nis copie a Cymbris cōsiptę sunt. Et qdam dixisse Romanis illū diem nefastū
esse. dat̄q; fer mid. dilem Pugnemus igr ingt hodie impugnē: quo hūc quem
Romanis diem: ex atro & tristi bilarem iocundūq; reddamus. Atq; cū pugnatū
illesq; fugassēt Romanos qnq; loco intercepros a misit hostiū uo supra centum
milia occidit. Mensis Nouembris cladē barbaris magnā euidenter intulit
hoc nāq; mense Alexander Regis ductores ad Granicū uat̄. Cu thagmenses
separatā & uigesima die apud Sicilia. a Timoleonte uicti sunt: sub quā diem
Ilion captū uidet: sicuti Ephorus & Callistenes & Damascher & Philareus p
hibent Boetus qm cōtigit mensis Ianuarij qnta die bimis preclarus & insi
gnes uictorias cepisse: utpote quibꝫ grecie libertatē restituerent. Februarius
greas haudquaq; equis exstitit. Hunus. n. septimo die pugna in Cranone ab
Antipatro uicti sunt durus pere: & in Cheronia antea aduersus Philippū haud
scitater pugnauere. Hac eade Februarij die eodeq; anno: qui cū Archidamo
transiere in Italiam ab illius loci barbaris fede cōsupti sunt. Vigesima nonam
C urthagmenses obseruant: ut que plurimas eis & maximas calamitates intulerit:
Mensis Martij sexta qm die Mitridatone tertia uo in Asiatis simul & apud
Michalem Persie a greas deuicti sunt. Quinta uo & vigesima die Arbelis Arbe
menses nauali pugna circa Naxon uictores fuere. Sub ipsam preterea eadem
Mensis vigesima diem Macedonū Athenienses presidiū cepisse: quo die mistes
lustrat Bacchi apud Romanos prelatus. dies sunt. qui ab iustis no segregant
sidem usis sunt cōtinui. xxx. dies: quibꝫ exercitus impato uexillū. russi colons
in arce positū est. Prelatus sue omes quibꝫ fas est uel operare uel hostē lacessere
eligendi. n. ad pugnandū diem Romanis tūc fuisse licentiam cōtat: si ipsi
inferret bellū. at cū exigent nullū obstitisse diem quominus uel salute sua
uel publicā defenderent dignitate: Vitabāt & ad uiros uocandos: dies qui ei
sent notati reb. aduersis: dies sue qui sunt postridie Kl. non. id. q̄q. ad rem
sane militare nihil attinere noter Varro. sed ad solas actiones respicere pu

ad omia ñ maiores nr̃i cauendos putarũ quos & atros uelut infausta appellatione dānarũ ob hanc causam dicteſ hicoſq; atros Seruius Flaccus ſcribit & urbe a Gallis Senonib⁹ recuperata L. Actilius in Senatu uerba fecit. Q. Sulpitium Tribunũ militũ ad Allium aduerſus Gallos pugnaturꝰ rem diuinam demicandi gratia poſtridie feciſſe, cũ exercitu ſũ. Ro. occiſum. Irem apũd Cremeram miſſos, aliſq; ꝓbos & loca poſt ſacrificiũ diꝝ poſtero celebratũ male ceſſiſſe cõflictu, & poſt diem tertiũ eiuſ diei uerbum ꝓpter. Capitoliũ captũ fuiſſe: Q. plureſq; alij Senatores recordati ſe dixerũt quoniã belli gerendi gratia ꝑ ſe diuina poſtridie Kl. nonas iduſ ſũ. Ro. facta eſſã, eaſ belli principio dimitti oꝑtuiſſe rem p. maleqeſtã eſſe: tumq; eam ꝑ Senatũ in ſonatiſcõſultũ retracta ut ipſi q. uiderẽt ſtatuerẽt ſontificeſ decreuerũt: ut hi dieſ neq; ꝓfuturi neq; puri, neq; comitiales eſſẽt. nullũq; his diebꝰ ſacrificiũ uere futurũ: q nec doctiſſimũ ſoeram Ouidiũ ꝓpterit. ꝑ. Faſtꝰ. dicẽtẽ uendicat auſemaſq; iuno mis cura Kalendas. Idibꝰ alba Iouꝭ grandioꝛ agna cadit Nonis turẽla deo cuꝛet omnibꝰ iſtis Ne fallare caue: proximus ater erit: Omen ab euentu eſt illis nam

R oma diebꝰ damna ſub aduerſo triſtia Marte tulit Hec tibi dicta ſemel teſtis ꝑerentia faſtis, ne ſeriem rerũ ſcindere cogar eaꝝ Ante diem tertiũ nonaſ Octobꝛeſ & ante diem ſextũ iduſ Nouembꝛis nihil in re ꝓ. maiores nr̃i geri uoluerũt. tũc hoſ dieſ nõ cũ poſte manuſ coſeꝛebant nõ exercitus ſcribebant nõ comitia habebant nõ aliud quodcũq; in re ꝓ. miſi q̃ ultima neceſſitas exegiſſet adminiſtrabatur

Ante diem q̃ quartũ Kl. uel nonaſ uel iduſ tanq̃ inominabilẽ diem plerisq; utaſ cauſ obſeruationiſ an religio ulla ſit memoꝛie proditũ nihil inuenio miſi q̃ Claudiuſ annaliũ quto cladẽ illam pugne Cannenſis uaſtiſſima facta dicat ante die quartũ nonaſ ſextiles Ante diem inſup. xv. Kl. ſextiles a Romanis haud procul fluuio qui alia nuncupat ac xi. milibꝰ paſſuũ uia ſalaria ab urbe diſtat inſtantibꝰ Gallis male pugnatũ eſt. Fugiq; extemplo Romana acies ad ripam fluminiſ quo ſiniſtra cornu defugerat a Celtibiſq; tanta ſtrages facta ut urbiſ ulico ſubſecuta ruina & patre cedeſ atq; capitoline arceſ obſidio cons fugit uõ nocturna fuit. eo ꝛpre: quo comiſſa eſt pugnatũq; eſt circa eſtauſ finẽ circaq; plenilunii quo die ingenſ & antea cladeſ in fabioſ ad Cremeram flumen inter urbe & uehioſ accideꝛit ſex & trecenti uiq; patricij militeſ omeſ ex eode q̃ eadeq; familia una die auehiẽtibꝰ ceſi ſunt Pompeius fugiente & Mithridate ad ꝓelia cõpellare cupiens noctis ꝛpre expugnationẽ fieri ſtatuit: quẽ Pompeius inſecutus ut luna tũc orta ſtetit. Romanis ceſis Mithridatiſ exercitus longitudine ꝓximitate hoſtiũ ruiſ cũcta in uiciũ tela fudit: illi in crimeſ aggreſſi ſine labore certamiſ uicerũt & captiua cepũt Hannibal apũd Cannaſ hac militari ꝛpiſ ratione & actuatia uſuſ: no noctis ꝛpre ſed orto iam ſole aduerſus Romanos dimicaturuſ ſtra ſuoſ ad pugna ſtruxit: ut cotra ſole oriente exercitum

R omanũ pugnare cogeret coritaq; Cuꝰ uentũ quẽ nr̃i uulturniũ uocãt Nam i mare ardentiſ fluminiſ mane more ſuo ꝑflare ſolitus tũc fladat rapidiq; puluere ex patentibꝰ torridiſq; campiſ elcuabat & ſup Carthaginenſiũ phalanges ad ora

R omanoꝝ impellebat: Sicq; cũ Cnei uel uulturni uenti ad utroꝝ ac fulgoꝛe oculoſ hoſtiũ ꝑſtringuntiſ Hannibal illã memorabilem & imortale Cannenſi pugne gloꝛiam

sibi adeptus est: ubi ipse ut esset crudelissimus Romanisq; infensissimus tanta ei
inimicor atrocissimor ede saciatus parva iussisse phibet Par postea ratio
nos iuuit Marus n. & Catullus Coss. contra gallos pugnaturi uerueri dolii addide
runt pmu nebulosu nacti diem: ut hosti in opinanti occurrerent tum uentosu q
ut pulusi in oculos oraq; ferret tum acie couersa moriente ut q ex captiuis me
cognitu est ex splendore galeaz ac repastu eu aduerso usum eos pulusq; oppi
ret & splendor hebetaret totam terribilem gallor; mlatudine minima Romano
clade profligauere Est preterea sita & sabbatissimi ratio iudeis: qua cu eis nephi
diu sit qcq; serie rei facere Duus Augustus Vespasianus adortus eos superat
alia atq; huc dissimili ratione subegit Antheochus Sn. cu hierosolima obsidia
ret iudeis id maxia illa solenia perennis dies septe indutus no eas modo decle
& taurus auratis cornibo odoribusq; & pigmentis affatim preparatis ad portas ulq
pompam egit atq; sacrifino illor; sacerdotib; tradito: ipse in castra rechit: Iudeis
admirati cotinuo sese post solemitate dedidere Est & alius exemplo alia ex ipsius
ratio Nam Mylesiadeses cu persas triduane religionis ocio reneri didicissent impro
sos inuasit: & obtinuit Athenienses cu subinde a Lacedemoniis infestarent diebus
festis quos sacros Minerue extra urbem celebrabant armis uertere celatis pacto ueru
suo no statim reuersi Athenas sed protinus inde raptim acto Lacedemone uersi
temte eo ipse: quo minime timebat Agesi hosti quib; subinde prede fuerant
ultro depopulati sunt Athenienses similis modo ubi aduentare Darii copias q
auxiliu a Lacedemoniis popolassent tu ei dederunt spes sat triduane religionis
ocio captu hiems spem religionis occasioe sumentes instructis em decem milib; cu
um & platensibus auxiliaribus mille aduersus sexcentamilia hostiu campis Mara
thonis irruptu Miltiade eius belli duce qui celebratur magisq; uirtute sueui ci
ues sui expedimone put hosti cominus egit q posset expedito sagittarus telu pro
pulsuri tanta in eo bello diuersitas certandi fuit: ut ex alia parte uiri ad occidendu
parati ex alia pecudes ad moriendu preparate putarent: ducenta eim milia
persaru apd campos Maratonios ea repestate ceciderunt Germanos & Aminoli ui
sertilegas aut uaticinia mulieru obtundentes utputa que fluuios cursus uoluces aut
pitias colectantes futura predicerent asseuerasq; siue Antiochi eor; Regis insti
tuto siue lege no esse fas signa eos si ante luna noua cotendere Cesi sarus esse
duxit cuta ipse inuadere q idoneu illi ipsu expectando sedere facto tracp in eos
munitiones & cumulos imperu no antea stimulare ac incessere destitit q ita de
ducti pugna capesserent his hac de re demq; infuga uersis Cesi stradisq; cccc ad
R. henu usq; pseques terrum oem cadauerib; spoliisq; referti Ariouistus cu paucis
peruenit Rhenu trucidit celeris numero lxxx. milia fuisse perhibent :: De
Loco metationis insidiisq; hostium deligendis quid speculator & qui
explorator in quoque differant :: C. ii.

IINC DEINDE locus castris idoneus deligit necesse est. ea. n. res
maxie ratiois est bellice ut hosti hoste si petierit e sublimi repelli
no possit aut sane collecti ouibo excipi siue iga ecuniere quiescendi
sit: siue castra castris obijcienda In deligendo loco hanc ratione hn oportet: ut
locus arce uel natura munitis sit & necessariis suffimens aute uelut fossa vallo ad

aggere Natura munitus. vt sui rumulti ascensu difficiles colles: arduu locaq; edita & aspera: que vocat Cato appellat. aut loca fluminibus uel paludibus cincta Necessarijs sufficiens: vt materies aqua frumentūq; de proximo peti possint: & si ex hoc coparatio habenda sit: loca munita q̄ opulenta: vtros illustret quesisse magis minuit: & Mario uenit in successu Is n. exercito cōsulatu suo bello Cymbrico cū collem occupasset. qui campo & fluuio imminebat. vbi hostes se difficulter cuīq; aqua ex creatu deesset ad potandū querelis; ortum contqueret. aqua in prospectu esse respondit: sed eam ferro uindicanda pmisi tcaq; Calombis in pugnā cū clamore uentibus subsecutus exercatus mox iusto certamine copositis geminibus bellu gestu est & uicere Romani Iulius Cas. loca eminentia in oīb approbauit: que si negasset facultas iniqua preferebat Inuenit n gallicas expediamba aliqn iuxta fluuium Axonā castra posuisse. que ves & Livius omu castroꝝ ripis fluminis muniebat & post eū que erat tuta ab hostibꝫ reddebat & cometatus ut a proximis ciuitatibus sine periculo aduehi possent efficiebat Gn. Pompeius in Capadotia locum delegit castris ponendis editū. abimo paulatim procliue: vnde adiuuante procliui impetu militis facile ipso decursu Mythridate fugauit. Q. Metellus in hispania ateriore in castra hostiu humili loco posita ex supiori parte flumen imisit: & subita inundatione turbatos p dispositos insidiatores cecidit

T anto itaq; locus utilior iudicabit. qto fuerit editior Insubiectos n. uehementius tela torquet: maioriq; impetu pilꝰ editior obnitentes propulsat & impellit: Cum hi qui humili sunt loco castrametati duplex subeant: cu loco pmū deinde cū hoste certamen. De oppositi loci positione multitudine uoluntate studijs ac consilijs. C. J J J

TQVONIAM precellentis est ducis munus tam pace tum maxie bello hostiu regione exploata planeq; cognita hec ne omiss ordines temere uagari & uarieq; coīngat cosiderandū: oppositē ipsius regionis: que sit naturalis positio rupibꝫ ne in uia an fluminibꝫ cincta: vel paludibꝫ impedita In habitantiu pretia ea multitudine: quante: que uoluntates: que studia: que cōsilia pquirendū. firmi? an infirmi? natura uel arte munitis prohibit cōtinentē: que singula in ducis cōsideratione deducta si minus p se prestare queat alios quoscūq; locoꝝ peritissimos adiungere oportet hec aūe ture ac cōmode poterit si ex utriusq; amici? ciuitatibꝫ atq; mercatoribꝫ futuri sint q. explorēt Ciuitates n. omes qm imperiū aliq̄ q̄ liberalit semp accepiū Sunt qui hec p hostes aut p suos uel & p se ipsos Imperatores q̄m secutati sint. M. Cato in hispania: q̄a ad hostiu cōsilia alio ingenio puenire no poterat iussit eos militē simul impetu facere in stationē hostiu rapiq; omu ex his in castra ferre incolumiem: ceteriq; ille omia suoꝝ arcana cognitus est Iulius Cas. missis equitibꝫ ab his quos in aquis repulit & hostiu vel & cōsilia scrutabit & ut concordi eoꝝ sententia repulsā q̄ agendū in cōsultatione deliberabit. & scire & sapienter id dem Speculatores deinde explorato resq; de suis mittere emuersos

D ucum instituit est Et q̄q. duo hec usus sepe cōfundat discernit tn ratio & doctoꝝ hoīum auctorita: vt Speculator is sit qui hostilia silentio psp̄icat. Cū explorator clamore peccata cognoscat Explorare n. antiquo pro exclamare usos legimus

sed postea prospicere & certu cognoscere cepit signifícare p se dř nullo excursionis admiculo explorandi modus dam est: quo & ipsi duces usi sepe phibenē sicut Emilius cos. bello Cebruico hic n̄ dux apud oppidū Coloma militudine auium paucorē platus cratcion uolatu ex silua cōsurrexisse Intellexit illic aliq̄ insidias delitescere: & turbare auet & plures simul euolaret Premisit igit exploratorib⁹ decē milia Colonioꝝ compare. Excipiendo ibi Romanos agmen initinere eaq; alio q̄ expectabat itinere Latere missi legionib⁹ circūdidit Thamicus Horetsi filius similr cū audisset ugū ab hostib⁹ munitū premisse falsatauroś q̄ rei fore referentib⁹q; nō esse vcm: dř opinarent ingressus itr: vt ex eo loco uideret magnū vim auium simul euolasse. Arbitratus est ibi hostiū agmen residere Ieaq; circūducto exercitu elusit insidiatores. p se se aūt hostiū vel secutati sunt Alexander Sertorius. M. Volusius. edilis plebeius & Maximianus dř: qui cū Diocliano postea impatur: & mutato hitu dem Iulium uō Cesarem & hitus mutatione & palū & p se se & explorasse cōstat Nam cū Britanniam expugnare illi mens esset & insule statū moresq; hoium pcontari Explorasseq; p. C. Volusenū. ut cōmunis hr historia Sunt cū nō ignobiles auctores qui Cas. p se ipm portū & nauigationem & accessū ad insulam explorasse cōfirmēt Et q̄ illi fortuna sua expti fore potuerit cino cū audacie & temeritatis mihi maxie esse uidet. cōsiliū & subsidiū totius exercitus periculis obijcere cū hi omnes aut utre sue aut aliene necis cupidi sui quo huiusmodi uel ipsi substituerint uel alios ppen coegerint maxie Cum id Scipio & Valerius Lauinus Coss. & Xerxes pro sua nobilitate memorabile posteris reliquerint exemplū. nō sepe sed p raro cōtingat. Ille n̄ caprot rvel Hamibalis exploratores circūduci p castra iussit: ostenditq; his totū exercitū. nihil de hostib⁹ pcertatus: mox & prandiū dari iussit. eisq; refectis impune redire: vt que apud omanos audisset Hamibali renunciarent Hic uō cū nō secus intra castra sua exploratorē hostiū deprehendisset magnāq; copiaꝝ suaꝝ fiduciam hīret circūduci eum iussit trauendiq; hostis causa exercitū suū speculatorib⁹ eos quotiens voluisset patere postremo Xerxes similr Darij filius quos in castris speculatores cognosset deprehendisset nullo affectu supplitio qn ubi uisisset eos circūduci: vt audacter intuerent exercitū cuius gratia uenerāt libere quo uoluerint dimisit incolumes Sterera no usquequaq; & obuios & transfugas q̄busq; credenda salute suam plurimoꝝ pcalis edocemur Babilon n̄ qua ingens exercitus capi nulla vi poterat sophiri arte capta est. se magis plagis affici auribusq; ac naribus mutilari cōsulto iussit. ac deformis ueluti transfuga urbem ingressus se cū oīm audientiū intuentiūq; cōsensu ita Darij iussu celum se mutilatū finxit Inde populū cohortatus forti animo ut esset. ac mēnia tuerēt patrieq; se una cum suis recentore ira & iniuria lacessitū bellū cōtra Darū mouere his magis & aliis huiusmodi Babilonij decepti fraudib⁹ suma gerendar res oīm curā & potestate liberam Zophiro tandē oīm suffragio tribuerūt Augendā uō ad fidē spe profligatur hostes. ac postremo credita sibi militudine in hostiū manus duxit sic urbs Babilonia que vi nō poterat fraude capta est Cum aūt Darius postea mecū malū quoddā & id dem p magnū appuisset. quereni cuida q̄ nam tā hīre uellet. ita esset granoꝝ militudo Zophirus se uelle respondit Erat aūt Zophirus

nō modo comes illi vox vir tum probo tum amicus qui ubi sese ipse occidisset naves
& aures obtruncasset. & ita credidit Babilonios fefellisse ac Dario tradidisse urbe
sepe dicebat Darius longe Zophire malle integrū q̄ centū capi Babilonas Iulia
nus cū in Parthos expeditione ageret cū in deserti p̄mo captuos habuisset ductore
postea dam semor transfuga sublecturē proditoris se ei copendiosū iter ondere
pollicitus cū triduo ambulantes ad maiores solitudines puenissent insidias meditur
& mox dem serē illi fustibo occidere cōsentē se hoc pio patrie liberate fecisse
& libenter aspera queq; pati velle: in quo bello Impator cōdidit & exercitus medi
tione adductus est. Valerianus item Augustus doctrina & eloq̄tia clarus ingentem
exercitū in Persas egressus & incautē dem suos ac diuos ducta. a Sapore Persarū rege
captus ignominiosa apd Persas seruitute tolerauit: donec dānatione seruitus vi
ipse accliuis humi rectem ascensus equū nō manu sed dorso semp attollere. Ad
postremū cū nulla pyda hostibo pulchrior nec pestantior q̄ exploratoꝝ uel spe
culatoꝝ si capi cōtingat. q̄ sepe fit. cū plequatur quodcūq; se illis primum obtu
lerit. nō usq; tā fidei habenda illis: vt custodia negligat: sed instructa semper
omnia & parata esse oporter eque ac si hostē instare uel immere nunciatū sit:

Cathrorum forma effinitorumq; castrensium uitruuius. C. 1111.

IS PRO LOCI qualitate hinc inde vite patuit cathroꝝ formam sm
maiorē disciplinā effinitoꝝq; castrensiū ordine vitruuius ac rationē exe
reliquo prosequemur. Quattuor nāq; angulis eoꝝ dimensio designa
batur Nam & Fabiroꝝ militudo & ferramentoꝝ copia: que usus extructionis po
scat sequē exercitū: & interior dem pars cathroꝝ taber nacula distribuit. Am
bitus aūt eoꝝ extrinsecus muri faciem p̄sentabat ordinatis & turribo pari spa
tio dispositis: quarū intervalla vehis strata: balistis: diuisq; machinis sacta torque
tibo omibusq; instrumentis missilibo copleri: vt dicta. s. iaculoꝝ gña in promptu
sint. Ex omi deinde muri parte: quattuor portas edificari tam umentis adi
tu facilesq; q̄ ipsis sic urgeat introeuentibo latus. Interius aūt castra tuci spatiis
interpositis diuinū mediaq; rectoꝝ taber nacula collocari. Et inter hec Im
patoris ac Ducis Maximi medio templo simile mū: vt si repentina queda
ciuitas existat. fororq; & opificū stationes & sedes militū p̄matibo ordinibusq;
p̄ncipibo ubi signa stet inter illos. Ambiguitas iudicet. Ipse ibo ambitus & omia
que in eo sunt milytudine simul & scientia. & fabricatiōe opimione cū opus est
dicto citius communiri. qui si ref vigerat fossa extrinsecus cingit depressa cubi
tis quattuor paries q; spatio lata. Castris & sic munitis aut muniendis armata cu
stodia deesse nō debet. Numerus cohortis extimatione nung inferior p singu
las portas si periculū imineat. Ducis arbitrio augeri. hisq; p vices quattuormis bovis
die noctuq; tibi succedet horas. aūt discretione uerere aqua & umbra denun
ciari & ad posteros in hūc modū noscenda transmiserūt. Duo nāq; illis vasa e
rāt. eneū siue ut Cleobuli Alexandrinus p̄mū instituit ex auro p̄forata aut ex
gēma terebrata. ea. n. nec terunt p̄cussu aque. nec sordes recipiūt ut obturent
nō ubiq; tn eadē usui. Nam alibi alteri fundus erat in modū elepsidre foratus
& q̄ erat integrū vacuū subiecerūt pleno aque. altero supposito. ubi supiori vasi
uacui fundus erat simili modo p̄foratus. alteri & subiecerūt integro ac aquæ

plenum altero supaddito & aqua cōtingente sed aque meatu ante hinc inde
munito que ubi primū cepit sursum uel deorsum emergere uel influere mox
munitione subducta pmiserunt influere uel effluere fluxuq; in noctis ipsius &
sequentis ipsius diei finem atq; id usq; ad pncipium noctis secunde sic sibi men
suram temporis in aque de illo fluxu suscepte quātitate posuerunt hic in par
tes equas. xij. subfida dimensione diuisa decreuerunt in ipso ciclo constituere
& diuisionibus annotare ut certi essent horarū numeri: in quos eas ingredi mo
rari & egredi nunciarent Tuncq; post egyptiorū retro maiores quos constat pri
mos oium celum & temporis momenta scruptari & ausos metiri Siue horus
ille fuerit: quem solem appellant: & unde hore dicte sunt: siue q; horus Apollo sit
qui proxeteris horas inuenisse phibetur Scipio Nasica collega Lenati pmus apd
nostros aqua diuisit eas equa noctium ac dierū: idq; horologium in hunc mo
dum subtecto dicauit anno urbis Quingentesimo quadragesimo quinto:-

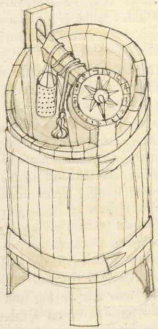

VMBRARVM autem rationem apud grecos Anaximenes Milesius Talentis di
scipulus inuenit primusq; horologium Lacedemonijs ostendit. hec ipsa ratio
interdiu modo horoscopi institutio die nubilo non uacet per solem interno
sci maxime poterit: si in loco plano stans quispiam dorsum contra solis recti
tudinem posuerit suiq; umbram corporis pedibus metietur. a. xxiiij die
mensis Decembris cum Ianuario incohando in quo est numerus in sua hora
pma & xi pedum. xxviiij. Nam Decembrem cum Ianuario in horis causa di
spar adiunxit: cum linea simili alter augeatur alter decrescat Nouembrem
& Februarium ratio temporis per horas duxit equaliter October Martium
concordibus umbris asciuit & parem sibi fecit. Septembris & Aprilis dies

horis similibus conferuntur Augustum Maio par solis cursus equabit Iunius &c
Iulius horarum sibi equa spatia contulerunt: ut de singulis mensibus in huiusmodi
circumscripta numerorum descriptione continetur :-

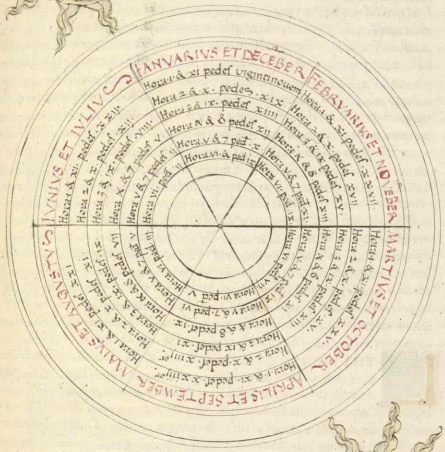

ACHORARVM vigiliis diuidime vigiliu sorf successiue p omes equaliter curare In hoc acerbissima sanctio: vt qui loco qualiber causa cessare de medio tollatur Et duo dom. pro portis armate stationes disponunt Nocte aũe p castrella in vigilare mos est. sed & preter publicas custodias aliquot in castris disponere no erit inutile: ne q. teen stationis admittat Brutus .n. ex captiuitate greco cũ proinde sibi vigiles euocasse roti excercitu fuit in castra greco inducite hostes: cauere Ideo prudentibo cosuetu fuit ued circuiores castris prefecte: quos olim circuitores appellabãt qui vigilias circuirẽt ac renunciarẽt: si quos imersisse culpa: Vel aliqñ ipse vigiles reuelare Titus Liuius solimos obsidione pmã vigiliam noctis p castra & castellos spata circuens explorabat Secundã so ase pncipi Alexandro pmisere

Tertiam uigiliũ Ducabo Alcybiades Athenienses cuibo fuit. i Lacedemonii obsessi uertus negligentia uigiliũ: his qui nstrationibo erant denunciauit. vt lume obseruarent. quod nocte ostẽsurus esset exercit: & ad cospectu eius ipsi & lumen attollerent: quo munere: qui cessasset pena passure dum solicte uigi expectaret signũ Duos p vigilari abomibo & suspecte noctis piculu curatu est Iphicrates

Athenienslũ Dux: cũ sub aduentu hostiũ ipse vigilas circuiret vigiles quos dormire viderat tres cuspide pfodit: & inclementius factũ nouilli increpitantibo: quasi inuenia mgr: talem reliqui His itaq; omibo simul somnũ & excubias & vigilias tempora bene significat: nec q̃q̃ preter ordine sine duct̃ egrat̃ edicto sumo mane officia pro religione celebrant̃ mox milites ad centuriones. ad Chiliarchos illi uemãt. cũ quibo ad sumũ oium Ducem Oniuersos ordinũ Principes quibus signa dent. aliaq; pro negotio preceptu pferenda subiecit: que cũ in acie fuerint recognoscãt. De si res exigat incursibo: itemq; vetu cationibo uniuersi obtemperent. & pareant Signũ ab Imperatore dandũ q̃ deferat̃ subiecit̃ q̃ nemo no sciat in ordine costitutus: Nemo sciat externus cuiusmodi est: cũ q̃ memoriter teneat̃ indicit̃: Vt in bello Marij Bardeus in Sylle Apollo Delphicus: In Cesaris ornus gemitus Gregoris Christianoꝝ Kinderlesen: & alia atq; alia prout cuiq; vtile est. Id .n. quoslibet hostibo discernat maximi usus in bellis est: siue in luce pugnet siue in tenebris: Nam si hostis in armis domestias latere uelit signũ interrogatus socium uel hostẽ illico se prodit: Id alij Symbolũ uocãt Strabati auctores Liuius & Maronis

Legationes cũ hostibus si agende sint quales esse debeant: .C. V.

LEGATIONES CVM hostibo si agende sint illud adaduertendũ et hortant̃: qui altis & multas rey cognitione hostiũ habeat. atq; cosilia metuit quedã Scipio .n. Africanus occasione mittende ad Syphacem legationis capta: cũ Lelio seruoꝝ hitu tribunos & centuriones electissimos ire uisit: quibo cure esset reqsos vivos inspicere qui ue liberius castroꝝ positione seruarent̃. cognit de industria dimisit atq; fugiente prosecutu maxiam partem eorũ uerus inimicos que cũ nunciasset incendio cosecta est bellu tedem Carthaginense miserũ: qui p speciem legatoꝝ Rome morarent̃ exercitꝫ cosilia Romanoꝝ Cato aũe Censorius postea q̃ uisi in Bithiniam legati Rome deleri quoꝝ articulari morbo & podagra unus capite alter aulneribo cossos tertius uecordia laborare iudebat Ridens populus Ro. mgr Legationẽ emittit: que nec pedes nec caput nec cor hꝫ Apud cũ populũ aũe legati signi incognitu uenire nunciabant Simoꝝ

uellet ab exploratoribus regredien̄ solita ad eos egredieb̄ magistratus nunciat̄ & rite domū senatus ecta urbe postulata nosceb̄t: & ita si usū fuisset admittebant.

Qui sit ratione consultationes cum hostibus habende. C. VI.

SIAVTEM consultationes hostiū admittende sūt: qua cautione id fieri debeat Cesarij & Antonius Germanos regis nouerunt exemplo hui⁹. n. cū occurrisset dies colloquij utrunq; consensu indicta placuit e castris tm armato conuenire Cesar cū salute suam ne omnib⁹ committere uellet dalis auxiliarib⁹ equit subuectis militesq; eis legionarios decime legionis: cui maxime fides uirtute cōfidebat imposuit: hos ducentos passibus ab Antonius prefidijos in tumulo collocauit: ut ex equit colloquerent̄ pari ⁊ inter uallo aberat̄ equest Antonius ubi uo interloquendū Cesari nunciat̄ Germanos adeptare lapidesq; & rela insuol conjecte legnū finē fecat̄ sep. ad suos recepit: Nam & si sine ullo periculo decime legionis ⁊ sextantia hostes superari uiderent a suis tn prelia cōmittendū nō putauerunt pulsis hostib⁹ dici posset, cos ab se p fide in colloquio circumuentos Cattius rem & laos & manu munisse si ex consultatione similiū cū hostib⁹ agendū sapientes duxisse tradidit: ne se incaute illis ingerat ad loquendū Agrippa. n. hoc cū Gamalensib⁹ de tradidione loquerent̄ Vespasiano urbente ad dexteq; cubitū lapide ictus eque de medio sublatus est Titus ⁊ ad hierusalem cū pateret̄ Iudeos hostes gemitus oratione flecti Iosephum misse oratus: qui grauiter ab eis in capite sauciat̄ nisi matur̄e abijsse. Cesare in castra subrepsit fuisset oppressus.

Armorum hostium ratio habenda: C. VII.

ADHVC Armoꝝ habenda ratio cons. n. hi⁹ut plerisq; gentib⁹ alio atq; alio tpe noxius est Vt Numidis hastilia celeres: que manu sine amentis iaculari solent plumis ingruentib⁹ lubrica ac p hoc inutilia fiunt Scuta & que elephantos cotio exercito atq; durato habilia & tuta gestabant quoꝝ ea natura est: ut accepti hymbre raḡ spongia ebibant ac p hoc intractabilia repentino pondere fiant qa arcūferri no poterūt defendere nequerūt Orientales: qui maxie sagittis bella cōtinuū odeunt uentos & hymbres: qui inter illos pacem esse cogunt Proinde ⁊ Scipio in Lydia cū die ac nocte hymbre cōtinuo uexatu exercitū Antiochi uideret: Nec boles tm aut equos deficere. Vetq; arcus ⁊ manantib⁹ neruis inhabiles facere cognouisset suos: ut sequenti ḡq; religioso die cōmitteret̄ prelia: qua sententia secuta ex templo victoria est.

Multitudo parui spectanda a quali maxime exercitui pueri homi opinione a minimis sibi profligata ⁊ fini. C. VIII.

RVRSVS in multitudine parui⁹ discipline studiū uel ratio utriusq; animaduertenda ne pugnantib⁹ & discipline renatoris militib⁹ uidem & indoctam istitudine misceat: putant in unoꝰ exercitu Xerxes exemplo belli robur consistere hic. n. pyrelaus Asie loca cū armatoꝝ septingentamilia seruasse trecentaq; de auxiliarib⁹ preter classem maximā: oreq; credibilem habuisse narret̄ mercatoꝝ inopinato exercitu; uix ad potū flumia: uix terra ad ingressum: uix mare ad cursum eqlitq; ipm uix patere sagitti putauere. Huc tam incredibili tpis ingressui: cuius numeꝝ nūc difficillime est astrui ⁊ tūc fuit uina Leonidas duc Spartanoꝝ cū quatuor milib⁹ hoium in angustijs Termopilaꝝ obstitit triduo cōtinuo manu conserui quatriduo deinde cū ingi bello uideret hostē undiq; arcūfundi dimisit sospes

auxiliatibus: vt ad meliora se ipa reseruaret hortatus Spartanos suos admoner de
gloria plurimu: de ultra nihil sperandu: neq; expectendu uel hoste uel diem sed
occasione noctis prumpenda castra: comisconda arma: cotuba[n]da agmia fore
nuda q; uictores honestius q; in castris hostiu esse pterito perfugii tuti plus se patre
debere: q; uitæ ac mori mille cu gloria: q; superesse sine mise dicta trecenta viri castra
sexcentoru milia utruparu postremo inter strictem & cadauera accruere medium u
gilus & labore longe cedit fessi: cu duce suo multo cruore gratuet in uicti eterna
uiuentes gloria ccidere Xerxes uo eo tumulto terrestri ac perturbatione territus
& a Themistocle nauib; quib; omne mare opleuerat spoliatus incognitus & sau
cius fugit: nec dii sine ut Satyrus inge q; una naue euenti sluctib; ac tarda
pdensa cadauera proxa Xerxes inde a trecentis Lacedemoniore ad Termopilas
uexatus cu uix eos cotrucida hoc se decepiu arebat: quod milos ciem hoies habe
bat uiros. aiue disciplie tenaces nullos uel q; paucos. A. xerxe. Cyro eos: qui nume
rus in auxilijs Cyrus aduersus Artaxerxem fuit centu milia Barbaroy supata
sunt Cyrus bello aduersus Persas. xviij. armatoru immensas difficultates superauit Alexia
der Macedo. xl. milia hoiu tam inde a Philippo patre tante disciplie assuefeor.
ut terraq; orbem aggressus innumeras hostiu copias superet primo milia ceteri o
missis Alexandri cu Dario Regre cogressu trecenta milia Persay in acie fuere; que
no minus arte Alexandri supata q; uirtute Macedoniu terra uexerunt. In trecenta A
lexandri c xxx. equites & ix cm pedites defuere Secundo pyelio a Dario cu cc. pedi
& centu milib; equitu in Alexandru pugna comittit: quo ad Darius fugerit: & Persay
cedes secuta ibi. x. cc pedituu octingenta milia equitu. x. cesa capta cur. xl. fuere
ex Macedonibo uo occidere pedites c xxx. equites cl. inter captiuas castroy matres &
uxor cadeq; sorer & filie due Darij fuere quaru redemptione Darius cu & oblata re
gni dimidia parte no impetrasset Tertio cuncti Persay uiribo sociosq; auxiliis cotra
ctis bellu instaurat spe pacis amissa & cccc. pedituu & c. equitu Alexandro ab Egypto
reuertenti apd Tarsum bello opponit: sed Darius post ancepsi diu pyelio cu uina suo
uidere mori in bello patratu pfidiu suoy fugere copulsus est quo pyelio Asie uniu &
regna corciderut: totusq; orieis in potestate Macedonij cesset impij atq; ita ultra ut
in hoc bello Persay omis tiduna: ut post hec rebellare ausus sit nullus: equoq; animo
Perse post impiu ter annore uugu seruituti accepuit. In tanta malorum multitudie diffi
cillima dicas fidei uiro pyelij potideo annis quinquedecim centena milia pedituu eq
tuoy cosipra Et hec dem ex eo regno illius populis unde iam ante annos no milto plus
decies nouies centena milia profligata referunt Epaminundas Thebanoy Dux quat
uor milib; hoium ex quibo quadringenti equites erant eruit Lacedemoniore exer
citu uiginti quattuor milia pedituu equitu mille sexcentoy uicit Mylciades Athe
niensiu Dux in pacis suoy omibo Persay copis occurrens: pul hosti cominus hesit q;
posset sagittay uento propulsari: itaq; in. xl. suoy ducentamilia Persay occidit Lu
cullus in Armenia cu. x. milib; peditu & mille equitu aduersu Tygranē. Qui. cl.
milia hoium in expeditione hinc profectus nemine illoy suoy impetu sustinente di
ilos fugat Romanos q; no leto interceptos amisit: hostiu uo supra centu milia occidit
dem Lucullus transgressus Euphratē & Tigrim cu Mithridate & Tigrane cogressus mini
ma suoy manu magnu hostiu numeru occidit. xxx. hostiu in eo bello cesa referunt

T quanes vix. el equitib⁹ comitatus, aufugit diademate ne agnosceret abiecto Fabio
Maxio decio Mureno Cenſs. inſ⁹ fortiſſimi floreniſſimiq; Italie populi Etruſci Vmbri
Samnites & Galli in vnū agmen feduſq; cōſpirantes Romanos delere conati ſunt
cuiꝰ Samnitib⁹ & Gallis bellū mouet. & eo bello Gallos impetu Romani primorem
decius cōs. occiſus eſt. Fabuſ eū magna declare patrii ſtragē victor eo prelio. xl.ᵐ Sam
nitū ſue Gallos⁹ cęſa Romanos⁹ ūo ſeptē milia ex decij immodo parte qui occiſus eſt
referunt. fuiſſe aūt uſq; Etruſci & Vmbri quoſ adhū Romani bello nocuerūt Gallos⁹
& Samnitū pediū c xl.ᵐ & ccc xxx. equitū ūo. xlvij. Luuiſ refert & Carpentarios
mille in armis cōtra eadem ſtetiſſe Romanū. a Romanis aduerſus Mithridatē excercitū
in minore Armenia. xl.ᵐ hoium cęſa uel capta fuiſſe Romani uulnerati mille vix aūt
xl. interfecti. a Romanis item penes Methaurū flumen uictus eſt Asdrubal caputq; euiſ
ante humilis caſtra proiectū: decē excercitū ſuo ſex & l.ᵐ occiſa capta aūt. v. & qua
dringenta cū ab excercitu Romanoꝰ ſcaoꝰq; octo ferme milia ceciderint. Cū Teuto
nes & Cimbri Italie plana pduſſent Marius & Catullus aduerſus eos miſſi tā pugna
fuiſſe. vt tanta atq; terribilis multitudo minima Romanoꝰ clade ſua aūt ultima inter
nitione cederet. cxl.ᵐ eoꝝ tūc in bello cęſa. lx.ᵐ capta dicunt. L. Emilio Catullo
G. Aatio regulo Coſſ. formidine magna conſternatus Senatus defectione Cisalpine
gallie cū & ex ulteriore gallia ingens aduentare excercitus nunciaret maxie Gerla
toꝝ q̄ nomen rio genus ſed mercenarioꝝ gallo⁹ eſſe ita pmon Coſs. totuſ ſeditie
ad preſidiū impij cōtraxere uires. quo facto utriuſq; Cōs. excercitu octingentami
lia armatoꝝ fuiſſe referunt. ſicut Fabuſ hiſtericuſ. qui ei bello interfuit meoꝛie
demandauit. que nec faltem tanta q̄a eos tenere debuit. cęſa ſui parte fugierūt
N am tramilia eoꝝ tūc in terempta hiſtorici tradere. quod ideo ignoꝛoſuſ fuiſſe. puto
eſt. tam pauci amiſſi tanta agmia diffugiſſe. Silla poſt partam Athenienſiū ur
bem cū Archelao cōflauit. c x.ᵐ cęſa vix. x.ᵐ ſupfuiſſe referunt. hac compta clade
Mithridates lectiſſima. lxx.ᵐ militū in ſubſidiū Archelao miſit ex Aſia Secūdo prelio
l x.ᵐ ex his interfecta ſunt. Tertio bello omneſ copie quas Archelaus habebat extincte
ſunt. Nam. xx.ᵐ milites euiſ in paludē pulſa cū Sille fidem implorare inſtantibus vi
croris ira interfecta ſunt tridecē. alia in flumen coacta ac necata reliqui miſeroꝛe
paſſim trucidati ſunt. Farſodes perſa dux belli excercitū maximū ad cc.ᵐ hoium mi
lia coegit: caſtriſq; infinitis Caduſioꝝ poſtis Arſeum Medoꝝ ducem ſe aduerſus eū eam
genus militū hoium perfectū pugna inita ſupfuit. ad qngenta milia interfecti reli
quoſ extra Caduſioꝝ fines abigens. hac victoria inſignis a Caduſij rex cratus in
M edum tranſiit: omniq; pecuniia uaſtata magna etiam aſſecutus eſt. Certhonienſes
Italie quondā potentiſſimi populi bello ſuo. a Locrenſibꝰ ſubi qđ. militū illis centū
viginti milia his nō milia. xv. modo eſſeꝰ Hercilianuſ cui timenſam & fatis mire
dibilem claſſem nauiū fuiſſe phibet. quippe qui tūc tria milia ſeptingentaeꝰ
hūer. que numeꝝ nec apd Alexandꝝ magnū uel quenq; aliū regem preter Xer
xem fuiſſe hiſtorie ſeruāt. ſimul ut cū agmie militū ad orbem pgens Ilirice eqeſ
ſus eſt. Occurſu comitis marini territus & infugam uerſus arrepta nau ſeſuſ Car
thaginem uehit. atq; ibi continuo militari manu interemptuſ eſt.

Obſeſſorum exploranda ſtudia: C. IX.

N OBSESSIS item ſtudia hoſtium diſcutienda exploranda ſit. n. diſſentione

patres intercidat. aditus apte citro fortu- dum trepidant aut ille nullo firmate rebore patres Tolle moras semp nocuit differre paratis. Titus proinde diu tar- dabat bello fugasset in castra regressos aduenit. cū indigenis dissidentes audiens moxq armato militi cuncta ingressus obtinuit. Itide si ad dedito ne offerat. assensus. Caudendū ne sententia plurimoq in dolo obtineat. P. Lentu- lus consulis exemplo. nam cū paterent sub spete deditionis oblatos. occepisset. qui re cepti in postremaq; acie collo cati fuit Romanos turpia crudeliter proinde ca ueq; dedititius credidit: nisi armis obsidibusq; traditis & ipsis ex nobilioribus lectis: uelut filiis ac fratribus principum Numero pro amplitudine loci pleriq; ad graecenos: quo & fiducium hostibus adimeret. & sibi munimenta coguntur.

Quid si oppugnari castra contingat. C. X.

SI OPPVGNARI castra ut uaria sorte plerisq; contingit: qua ratione fiat hoc monemur exemplis. Scipio Africanus aggressus hiber na poenos castra atq; Rumidiae nocte cubia forte incendi poeni tropidi ci casu ignis accidisse uel adfusse putarent. Inermes ad extinguendū aduolarunt qui facile ab armatis oppressi sunt. In utriusq; castris ad. milia hostium igni ferroq; sunt capta. quinquemilia Duces ipsi miserabile adulti ecce effugerunt. Crassus ex uobis Cesaris hostiū castra hac arte expugnauit. Ipse in Aquitania uel eorum ci ad uertere hostes cōsuetudine uer. p. loca capet. castra munire. comeatu suos melius re nō cuncandū existimauit. qn pugna decernerer. Hac re ad cōsilia delata ci eō idem sentiret. Postero diem pugne cōstituit. prima luce producti copis auxilia in me diam aciem collocauit. sicq; acie instituta. q hostes cōsilij capes expectabat. his & si militudine sui. & Romanoru paucitate. tuto se dimicaturos arbitrantes. tutus in se eam sui obsessi. uisi comeatu intercluso. sine uulnere victoria potiri. Quod si se omani reape. cepissent firmiori animo sub farcinis adorti cogitabant. hac re ubi spe cta. Crassus. cū hostiū cunctatione suos alacriores effecisset. ad hostiū castra cōmoue bi cū alij fossas cōplerent. Alij telis cōtecti hostes expellerent. auxiliares. quibus nō mul tū cōfidebat. lapidibus relisq; submunistrandis. & ad aggerem cespitibus deferendis cōstituit. cū his interdum equitesq; Crassus renunciaret. nō eade diligentia ab decumana porta castra munita. Illi Crasso iubente educti quattuor cohortibus. que presidio castris erant. in hostiū castra pruenerunt. Cūq; belli inceps esset. & ultro citroq; ferrent hostes. neq; per munitiones ingredientes fugā perpetrent. equitatus cō apti campis cōsectatus ex hostium milibus quinquaginta uix quarta parte reliquit pp huiusmodi casus. animaduerto Cesarem satis cautusse. ne castrorū munitionibus amplioresq; ordines latitudines includerent. & sui copis simplere sufficerent. Eidem una cōsuetudo & fuit nunq; castra deserenda esse. nisi cū munitionibus effugere hostes nullo prohibere nō posset. Aut eruptio qn necessaria sit. Galba eusse Cesaris ux documentū nobis sit: hic. n. cū ad radices alpiū hyberna castra locasset & comeatu ea plurima pars suoru. deesset. Galli subinde alpiū culmina occupare. eqnit. hostiū cognitis. Galba cōcilio conuocato sententias exquirit. Placet interim res euentū ex piri & castra defendere: tuc signo dato hostes ex omnib partibus decurrunt. hi cum primo integris uiribus. & qua parte castra nudata defensoribus erant. cōcurrentes mul tum ferrent. Tandē hostiū militudine. & suoru paucitate. Languidiores effecti sunt.

H ostes ullu scandere: fossam coplere cepuã. ve vel ad extremu casu pduc nla est p
mos ordinu pncipes ad Galbam cõuenientes extremũ remediũ cepiũ suadent
atq; eruptione pugnare: Pncipes suos subiectos cernere facilius: ve paulisp mis
sa tela excipientes sese ex labore refrigant Postea ue signo dato atq; omibs portis
eruptione facta nulla fui colligendi hostibs facultas fuit: sed circumuenti omes
fusiq; sunt Romani uõ se molumes recepũt Similus similr Paulus uniuersis Lo
quibs ex improuiso adortis castra eius simulato timore diu milites cõtinuit Fi
nitato deinde tam hostes a quattuor portis eruptione cuctis hostes facta strauit ex
pugn Logurest Titurius & Sabinus aduersus amplius Gallos excercitũ commendo
milites intra munimenta meuens suspitione ei prestitit: cuius augendi causa
pfugam mulit: qui affirmarent excercitũ Romanos in desperatione esse: ac non
nisi de fuga cogitare Barbari oblata uictorie spe cocitati ligni simulti quibus
fossas implerent ingenti cursu Romanos castra petierũt: Vnde in col Titurius
universas imisit copas militesq; Gallos cepit plurimos in dedicionem accepit:

Q uibus bellas quisq; finis obuenerit nunq negligendus C. XI.

A D HEC rebus bellis quisq; finis obuenerit nũq; si negligendus si ui
pari sorte discessũ est: paribs animis repetere licet: si aut hostibs pus
sumus sit: rebs labentibs & infugã uertis maturo cõsilio succurrendũ
est Sertorius u a Q. Merello pio atq; pulsus: cũ neq; fugam sibi tutam arbitraret
milites dispses abire uellit admonitos in que locis uelles cõuenire: Vnaruis duo
L ulticanos Romanos copas locis eq; iniquitate cuasit: eade qua Sertorius ra
tione sparso exercitu pmo deinde collecto Triplon aũ Syrie rece uictus protu
lit fugiens pecuniam spreuit: eius sectantes Antiochi equites morando effugit
S ex item calidus Mithridates Romanos auaritie gnarus qua segnes morarent
sparsi similr a fugientibs saranas & pecunias uellit. M. Marcellus Cos. ei in manus
gallos incidisset omiaq; infesta uidere in medio hostiũ irruptit: quibs inopinata
audacia exterritus Rex se occidit: atq; ubi spes salutis uix fuerit: inde maxia spo
lia exportatur: Quid si bello pulsi munitionibs recepti sint C. XII.

Q VOD SI Bello pulsi munitionibs recepti sint ubi deliberationi locus est
nũq animus demittendus Namq; Carthaginenses cũ Syracusanos grauius in
festosq; paterent ab Athenensibs auxilia implorauere Athenienses
magnis classe instructa Lycia & Lamachio ducibs: tantus uribs Siculum peruh
ut sustinere sua ipsi timerent Duobs prelis secundis successibs facta secessio hostes
in urbem coclusit: & obiecta classe terra mariq; cinxit Syracusani fracti fes
sisq; rebs auxilia a Lacedemonijs petunt: a quibs mittit Gilippus solus dem: sed
in quo omm presidiorũ instar perferebat: qui uenies ue audiuit inclinatũ iam bel
li statũ auxilijs cõtrahit opportuna bello preoccupauit loca Deinde duobs prelijs ui
ctus nec tertio Lamachũ cõgressu occidit hostes in fugam uertit Socios
ab obsidione liberauit Athenienses nauali certamine cõgredi parant. Gilippus class
sem instructam a Lacedemonijs accersit auxiliaq; socioꝝ Athenienses prima con
gressione vincunt castra cũ omi pecunia publica uel priuata amittunt Sic Gilippus
optimus dux licet bis uictus nec animo in cõsternatus nec fractus in statũ opti
mũ res reduxit: Ctis idem uiribs dissipatis nulla manus bello supstes: hoc ipm socios

rei gerende occasionē offert. Aristonicus Asie Rex Licamū Crassū cū militū auxi
lijs copijs bello obtinuit. Huic Crasso Perpenna Cos. successer uenienti Aristoni
cum recenti victoria occurrentē impiuisso bello adortus nudatū omnibo copijs
in fugam uertit. Cuiꝰ Straconicem urbem ad quā ille cōfugerat obsidione cin
xisset cruditatē fame ad deditionē coegit: Quid si hostes bello sine-

munitionibus pulsi. C. XIII.

VERUM SI Hostes bello sine munitionibꝫ pulsi fuerint omnia instan
dū esse ad reliqua capta perfici cōsumendas: Vti Marius qui deuictis pri
mo Theotonis eoꝝ reliquas qa nox bellū circūuenerat cōtinuit subinde ar
cūsedes clamoribꝫ ppaucis suoꝝ preteritis insomnijs hostē detinuit ex eo ob
secutus ut postero die inexquietū facilius hostile debellauit exercitū infinitis
hor negligentibꝫ dānā cōtigere. Cethul cos. Romanus dū unoꝝ centū octua
ginta milia omnis diei quota parte profligasset facilimuꝫ sibi fore reliquos
cōficere bellū cōsilio mimis imprudenti diremit. ac totius Gallie exercitum
hoste impunito reliquit. par huic Pompeio contigit quo sibi ipsi morte solue
N am cū Cesare Torquatū eius legatū legionēq; una ut expugnaret aggressus
est. Hoc gradu scadꝫ Pompeius cognito omnē eo copiā conuenire in qua se
A ilico Cesar omissa obsidione conuertit Torquatus aūt euentu perterri
diuersum insecutus est. Ita Cesaris militē incipiū gradū territi ipso Cesare
frustra obsidente fugerūt eualsit cū Ces. qa nocte interueniente Pompeius q
sequente reuocauit exercitū: qui Cesaris restimonio victor tute erat: cū diuer
E rat hoc profecto victoria apud hostes seq; tm ea die ab eis potuisse superi
si uincendi gnatꝫ diem habuissent. Deniq; dilapsus cōtractis copijs cū Pompei
um Farsalicas campis uicisset fugiente insecutus est protinusq; obtinuit omnib
bellorꝫ negotijs in cōsumatione intendebat. nil actū credens. cū d superes
agendū ipse nāq; cū bellutiorꝫ trecenta quinquaginta octo milia bello occidisse
centū triginta milia que supfuerūt nulla noctis parte intuere intermisso die quar
to in finē Lingonū pueneruit. Cū Romani pp uulnera & occisoꝝ sepulturam
triduo remorati fuissent Cesar ad Lingonas literas nunciosq; misit ne cōmeatu
neue alia re aduumento illis esset. qui si iuuissent se eoꝝ hostiū loco habiturꝫ ipse
aūt triduo intermisso cū omnib copijs insecutus est. Helueti regē inopia ad
ducti deditione sui obtulerūt utq; ad pedes Cesaris obortis lacrymis prouo
luti pacem petiere: quibꝫ cū obsides armaq; tradere precepisset. dum ea cōpa
rantur nocte intermissa sex milia diffugerūt. quos ille insecutus hostium
nūo huit. reliquos in deditione accepit. ac suis locis restituit. Idem cū Belgas
bello fugasset. illi in finibꝫ suis pugnaturi domū reuerti statuerūt quibꝫ fa
cultatē profectionē parantibꝫ. Cesar uerisus insidias q causa rōnē cognouit
exercitū cōmunit. prima luce ut ab explorato rib cōfirmata equitatu premisit
qui nouissimū agmen moraret. Ipse cū instructis legionibꝫ insecutus tanta
celeritudine intermisso q̄tū diei spatiū sufficere. Mox antēq; hostes se fugā
recepēt in fines eoꝝ progressus difficultate ulla munitionē eoꝝ obtinuit. Omi
Gallia deuicta. cū quedā ciuitates belli cōsilia renouare nunciauisset in eos finꝫ
exercitū traduxit. Repentino eius aduentu accidit. ut pus ab equitatu opprimeret

ꝯ diffugere in oppida posset: nam & illud incertioris signū ꝙ incendiis edificioꝝ
fit. Cæs. edicto fieri iussit: tum ut præcaueri nō posset. ac ne pabuli frumentiq;
copia deficeret, tragi. Cæs. omnibus hostiū consiliis magnis in uerbis ad uelandū con-
tendisse occurrebat. Hæc dabat ulli cautati spacū de ultima potius ꝙ de domesti
ca salute cogitandi. hac celeritate & fidelef amicef retinebat: & dubitantef reno
re ad cōsilionef paral adducebat:

Non esse mirabile ducē sententia prima
uere magis omnia usq; ad primam fugientibus instandū. C. XIIII.

CONTRA uero nō esse & primactur neq; omnia usq; primam hostib
instandū. mltoꝝ ducū sententia pspicua est. Magn. M. Liuius fuso Af
drubale hortantibus eū qbusda ut hostē ad interemptionē usq; prosequeret re
spondit aliquid ut supfint qui de uictoria nra hostibus nunciēt necesse est. Sapio
Africanus dicere solitus est. hosti nō fugā dandā uiam. sed & muniendā pontibus
& Epiroticæ hæc interceptā præcepta imperatoriæ memoriæ prodidit nō esse præ
cāre neq; usq; ad primam fugientibus instaturos uictoref ꝙ stratagematis genus
& ab ipso & ab aliis & plurisq; clarissimis ducibus in expugnandis quibusq; modo ho
stibus obseruatū inuenio ipse n. eū cuitate quandā occepisset. clausisq; portis ex
ultima necessitate fortiter dimicantes eos qui inclusi erāt diadueretisset uiam
illis ad fugam dedit. Hannibal eū inclusi Germani ad transmenū acerrime pugna
rent deduciti suoꝝ ordinibus abeundi facultate relicta abeuntesq; sine suoꝝ cede
& sanguine tenuit: Agesilaus Lacedemonius. aduersus Thebanos eū acie cōfligē
re intellexisset ꝙ hostes locoꝝ cōditione clausos ob desperationē fortius dimicare
suoꝝ ordinibus aperta Thebanis ad euadendū uia ruesus in abeuntes conuertit. eam
& sine tactura suoꝝ cecidit. aduersos cæsis. ob desperationē fortius dimicare eos pœpis
set fuel pontē utrumpe prohibuit. eū dociussa. latius esse illos expelli. ab Europa. ꝙ
cogi ex necessitate pugnare instituit. idem. ad eos qui indicatur. quo in discrimi
ne sua res fieri esset. nisi fugā mutauisset. Antigonus Macedonię Rex ex Cretensi: qui
in obsidione ab eo cōpulsi: Fame uexabant. tentauerūtq; eruptione facta comorti
uiam fugæ dedit. neq; ita facto impetu eorū insecutus aduersarios fudit. Titus equef
Romanus & cui duobus Sapionibus occisis exercitus impiū deruit: ei euenuenti ab
re peni ne mlta meretrent. ac tuus pugnaret. Lassarus manipulis ex cōcesso fuge
spatio dissipatis sine periculo suoꝝ trucidatur. C. Cæsar Germanos inclusos ex de
sperationē fortius pugnantes emitti iussit fugientes aggressus est. C. Marius cæs
ci ex acie uersus Capra ab hostibus Romana castra inuenisset omnibus portis sta
tione circūdatis. inclusos hostes. in eam rabiem efferauit: ut ipse in præsidia cade
ret: ꝙ diadueretentes legati eius ab una parte remota statione exitū hostibus
dederāt & effusos pscim occurrentes altero cōsule occiderūt. Dolabri hostes
esse uincendi nullaꝝ rem sumo. Duci magni conuenire ꝙ mentem cu
stantianeq; nulla minus ꝙ festinatione ac temeritate. C. XV.

ACCEDIT ad hæc Dormicy & Corbulonis cōsiliū qui dolabri hostem
dicebat esse uincendū: ꝙ milites nō secus præclaris ducibus id seruantibus
in successu & noīs sui gloriā uenit & Fabio maximo in primis. Nam cū aduersus Ha
nibalem mitteret. nolleꝫ cū eo acie cōfligere. sed cunctando exercitū eius terere
qui tum pecunię. tum annone premeret inopia. p summa montiū iuga. & abditos

nemoꝛ ſaltuſ cauſſa ponẽs Hannibalem ſequebat: & ſeſe alterne expreſſiſ oppug-
nabat: cũq; a minutiꝰ videret & Hannibaliſ uocaret pedagogus: id minime pen-
dens coꝛpꝰ ſuũ ſuiq; cõſiliſ utebat: & ad amicoſ ſepe cõueꝛſuſ dicebat: cum
ſibi timidiꝰ uideꝛi: qui cauillationeſ cõtinuaq; timeret: q; qui hoſtẽ fugeret
nſup cũ de collegꝫ Minutio: q̃m hoſtes aliquot proſtrauiſſet magnuſ timoꝛ eſſe
q; uir eſſet noĩe Romano dignuſſimuſ. Magiſ ſe ingꝛatã Minutij fortunam
q; aduerſam p̃meſcere: Paulegꝫ poſt cũ inſidiaſ meditaſſet Minutuſ & ſimil cum
exercitu pꝛeꝛet: ubi ipſe auxiliũ tulit tum magnũ hoſtiũ numeꝛũ pꝛedicit: cum
illa ſeruauit: Vnde & Hannibal uictuſ & impẽtu ſuo fractuſ ad ſuoſ & amicoſ
dixiſſe fertꝰ Nunq; nõ dixi uobiſ foꝛe aliq̃n ut hec montana nubeſ miſcet no-
in campo ut repẽtinis obꝛueꝛet Codẽ modo aduerſuſ Philippũ Sertoriuſ cũ tranſ
hibere amne ad eũ cõfluereꝛ undiq; infinitudo & barbara turba: que frenare
& ſupbia ſua cuncta turbaꝛet: nec ducis uſſus expectaꝛet: ſed temeꝛitate inho
ſtes feꝛret: pinũ rationibꝰ & uerbis inſtruere eoſ conatuſ eſt: deinde ut uidit eꝝ
nihilominuſ temeꝛe pꝛopantes ſtatuit ſic eoſ obijcere hoſti ut nõ oĩno frange-
rent: ſed uulnera acceptꝝ ſperaꝝ p hec ipſiſ in reliquũ ipſũ manſuetoꝛibꝰ uſus
getta traꝫ: re ut ipſe cogitauerat: oportune accidit: & fugientes ſuſcepit redeuntq;
in caſtra: ac paueſ poſt diebꝰ: ut eoꝝ mentes erigeret cõſolaꝛetq; aduocata tota
exeꝛcitus cõtione: duoſ equoſ in medium adduci uſſit. Alteꝝ ingenio ſenioꝝ cãtati
A leꝛes fortẽ & nitidũ caudaq; pꝛomiſſam habentẽ Adſtabat. iuꝝ uxta gꝛiſeo
lli uir magnuſ & robuſtuſ ad medũ iuxta nitidũ & pꝛeporente uir paruuſ &
imbecilluſ dato aut ſigno uir ille magnuſ ut ei mandatũ eꝛat caudã omniſq;
gꝛiſeliſ equi ambabꝰ manibꝰ captam adueꝛſum ꝛemoꝛe ac uno conatu adnixuſ
eſt. Paruuſ & uir pꝛeporentiſ equi caudã paulatim depilabat. Tandẽ uõ ille fu-
ꝛioſa ſimul totam caudã radenti ſibi dẽm moleſtiaꝫ inaneſ: circũſtantibꝰ uõ ri
ſum pꝛebenſ defeſſuſ eſt: & ille paruuſ euellendo paulatim ſetaſ caudã ferme
equi ſpatio pbreui nudauit. Tunc aſſurgens Sertoriuſ uidenſ ingẽ cõmilito
neſ ingeniũ plus poſſe q; uireſ: militaꝫ que uno imperu ſupaꝛi nõ poſſunt ſen
ſim paulatimq; ſupaꝛi Scipio iunioꝛ cũ effrenatã hoſtiũ demẽtiam eſſẽ
mturuſ: dicebat tpe ſecuritatẽ emi. Nam boni imꝑatoꝛiſ uelut media offi
tium eſſe ut furi curatione utaꝫ ad poſtremũ. Verũtamen repẽtine adoꝛtꝰ
N umanitaſ in fugam uertit: Cũq; uictoꝛ grauiter ſenioꝝ ferꝛet expꝛobrantiq;
d eoſ fugiſſent: quoſ totienſ fugiſſent Numantinũ quẽpiam dixiſſe feꝛt pau
del eſſe nunc eſſe ac paſtoꝛem aliũ. proinde nulla rem ſumo duca magiſ
cõuenire q; moꝛam & cunctatione millam mitiuſ q; feſtinatione temeꝛitatiq;
Inſ duabꝰ maxĩe contꝛaꝛijſ rebꝰ omneſ: qui dubiuꝝ no bellos uſu gꝛauiſſimi hec tpoꝛ
udicaneꝫ Magnuſ imo ingeniꝰ te Sigiſmunde Pandulfe Pandibo in celo pollut
utpote qui duoſ floꝛentiſſimoſ poꝛentiſſimoſq; ꝛegioꝝ apparatuſ moꝛa ac celeꝛi
tate pꝛotriuerit Alphonſum. n. clariſſimũ & Illuſtriſſimũ Tuſcoꝝ conentium
R egem: cũ plurimũ uigeꝛet: & Franciſcoſſoꝛtie ſoceꝛi tui copuſ pmo pſequeꝛe
Tu pij filij functuſ officio ſoceꝛ geneꝛoſq; euſ omeſ intra munitioneſ Fani fortune
& moenia poſiti caſtꝛiſ ꝛecipiens: id moꝛa cunctando oꝑ aſſecutuſ eſ q̃q. hoſtiũ pꝛ
tuſ urbiſ ſepeñio excauꝛeꝛet obſeſſoq; ſimiliſ uideꝛetur: Vt & ſoceꝛi tuꝛela fuerit

& huiusmodi regni iuret ceruicq; eoꝝ sapientia tua & animi magnitudie facilter elusisti: & irruptione tande in eū facta ex pcem finib; exegisti. Cundeq; quiq; nio post Regem populoꝝ expeditione longa & grauꝫ illius metatione aggressus ne armis & gentib; sed armoꝝ umbra potuit ignia nocturna significatione: Illu celsentiꝫ transfugaꝫq; crebro rumore nuntiantiꝫ auxilios populoꝝq; totius hetruriꝫ reꝫ ne id opidū dederet cōfluentiꝫ forti demiꝫ & animosa vepen tinaq; suoꝝ militū eruptione murof habentē exultantē iam iam & spoliantē. Vno ue sic dixerim nō toto in certu more fulminis obtriuisti: q uno eodemq; momento adiuisti: peussisti: absolsisti: nec uana de te prediction est Regem abste antē uctū esse q̄ ulsū sicq; q̄ pauci vnq; ducib; cōduxisse accepimus Fa nestriū Sfortiensiūq; expugnatione: ad agendū cunctatione sepulonea ad tiendū succurrendūq; audacia irruptiōe ac festinatiōe usus es. Cauendum ne succesſu rei quisq; elatus in periculū pniciemq; trahatur. C. XVI.

TQVANQ; audentes deus ipse iuuat: vt Naso inqt & usu sepe nūo cōprobet. Illud tñ sumope cauendū est: ne succesſu rei quisq; elatus in periculū suoꝝ pniciemq; trahat. Hoc q̄m Imperatores consiliū amici seruantes cū audacter magis q̄ caute ferunt in hostes: in magnam te ac suoꝝ ruinā clademq; prope miserabile iniecerūt. q̄ si nō aliunde costa ue Cyri potentissimi & precarissimi Imp. ac Asiæ monemur exemplo Cyr uo. R. Scythaꝝ ingressū Thamiris regina: quę genti piperat transitum A uaxis fluminis cū posset prohibere transire primitur primo pp. fiduciam su pp. opportunitate obiecti fluminis & hostiū inclusi: mittit igr tertiam partē copiaꝝ cū filio ad insequendū hostē Cyrus castra instructa uino epulisq; deseruit: qui territus refugisset barbari qi ad epulas inuitati primo obrieta te vinaꝝ mox trucidente Cyro vniuersi obtruncant. Thamiris exercitu de filio amisso: uel matris uel regine dolore sanguine hostiū diluere potuit q̄ suis lacrymis parat. Difficultas igr dissimulata desperatione cladis illatę paulatim cedendo supbū hostē in insidias uocat: Cui cū inter monitū angustiaꝝ occurriss B centa milia seruaꝝ cū ipso Rege deleuit addita sup omia illius rei admiratione quod nec nuntius dem tante cladis supfuit. Aduersus Asiæ rebellantes Hambal a Carthaginēsibꝫ missus cū saeue genę audaꝫ esse omi uniꝫ & illi erat in castris M audaciā promeuit cuius inter uenena & sopire media queda uis est tuc pcilio leui cōmisto ex industria cessit: nocte deinde in tempesta uehemtis intra castra qui busdā saeuisse & omi uino infecto fugam simulauit: Cuiꝫ barbari occupati castris in gaudiū effusi medicatū uinū hausissent & in modū defunctoꝝ sinas iacentes reuer sus copiæ cōs & trucidauit Idem cū saeue fuit & Romanoꝝ castra in eis locis esse q̄e ligni delineabat. ex industria regione deserta plurimos armentoꝝ greges intra uallū reliqt: Quibꝫ uelut pręda Romani potiti in summā lignationē angustiis in salubribꝫ se abiis onerauerūt Hambal aue reducto nocte exercitu subito oppressis H illis cū sequerent Cisalpini qui bellantes eos nup aduuerit intra pugnę prospera hosti fuerūt. eadeq; exitij causa Nam cū Gn. Manilij castra expulsi optimaq; pre de meabuerē: epulantes & ludibundos plerosq; ac ubi esset nescientes pyrocaus sappuit pulcher inuadit sic cū sanguine & spurcu male partam uoluptatē uictoriā

ipse Rex epulo equo impositus cū subinde crapula & capitis errore lassaret capi
sese vix & vere potū expectus est dicitur. De conuiuiorum appa
ratu in castris vitando. IC. XVII.

CCVRATIONES primo conuiuiorū & apparatus nobilissimi cu
iusq castrensibus prohibuere. Sic Maximillam Pō. Rō. Amicu contestimun
tur animū agentē stantē uel ambulantē meridie ante tabernaculū solitū olim
sumere nouimus Hannibal negnā dieri partē intermitteret nō nisi crepusculo ce
nabat Scipiōe & Alexandre simplia pane in utroq; amicis cōtenti fuisse
traditur Curius fortissimus pux Romanus: qui ualidissimā Italie gentē qui diuis
mū erexit sagum uetat: de eo scripsit est Varro quē legerat circo ipse suos hor
tabus ponebat olusicula Cadē leguminū ratio pulsū placuit: quibus seuerus precepto
rem ferre diuitias uti solitū accepimus singulas & diligias sustinentē Seuere &
sepimū nobile pueum legimus cū esset in castris. Nam cū simul uellisset in ex
peditione nemine bibere sed acero omnes esse contentos pistoresq; sog castra
prohibuisse bucellato uolens cōm militare turbā contenti esse ante omnes ipse co
muni & militari cibo usus est cruq; & ante papilionē nec sibi umq; uel coena solem
uel imbres recta quesiuit sufficiebat Pompeius cū eu aduersa ualetudine laborare &
ut ruido uescerē: mechasq; uberes illiq; sue frustra tunc quererent e castr emm
preter anni tpūs dicere cep dam fore: ut apud Lucullū circhi: que pene annum
integrū nutrirent inueniret. Ergo mgr ni Lucullus studeret deliis emere sm
genus nō posset. ac simillo medico parati facillimis cibusq; abis usus est Julio
Cesari facilitas circa uictū tanta fuit: ut cū apposita asparagis pro oleo unguentū
infudisset idq; gmū diduertisset facile cōmanducasse. Incepisseq; qui idem
leste tulisset. Mihiq; cuius radicem cuiusda herbe euellentes ex lacte cōmixta
uescebant Facilq; ex ea pane intra hostiū stationes percurrentes uictebāt ad
debilq; se gdu barbam huiusmodi terra nutrient obsidione Pompeij haudqu
g desecturus Cum aut pane eius sermone ne hostiū patientia de penuria sua
animi frangerent asportari in mediuq; proferri uetuit Pompeius Augusto cra
que minimi cibi fuisse costat & fere uulgaris secundanū pane pisaculos calli
manu pressis ficulsq; hiberal & oui de placuisse legimus Transfreta & Tyberim
cū utre genus obtinuisse seruit. ut sedens in cespite nudo cibū capit sine tentorio
proctarit Dunus Adrianus cibis castrensibus caseo & lardo in propatulo libenter
est usus: Scipionis Emiliani Mecelli & auctoris sui Traiani frugal exemplo can
bis nō prouisis comeatibus nō exploratis itineribus pinciua & arrenta sibi tabern
excercuit: cū dextere necessaria: nec q̄q̄ subministraret sterilis & inculta huiusq
uethgio destructa regio tenerrima pmo fundū & cacumia Deinde coria igne mo
lita necessitas cibū fecit postea cū inter barenas radicose q̄q & herbe defecissent ap
paruisseq; mopse & alia solitudo. decimū q̄q sortis alimentū habuerūt: cuius
parte exercitus amisisse parte comedisse timuisseq; ne uocauet ad sortē prom
deq; sue demū signū receptui dedisse & seruabane interim generose illi aues & in
strumenta equlaue camelis uehebant cū sortiente illos militet cui qua male pere
pensus uiuerent. Illud demiq; Sigismunde fandulse nō siluerim inter hec suma
D uen & Imp. utre ornamenta tantam uidere inter similitudine ac consonantiam

ut nihil ex cogitari possit similius nihil mutuo dicam eme genus hoc hominum ductu & impatiens vigilans fitis mechie & omnis angustie imitando aut equitis aut excellentis Cuius nescat ei p oem vitā nullū vilissimi cibi genus aspernatus sis una ā tuis militibus populenea expeditione nō so[lum] more nō abstro im pane te osu sed arro sed duro sæui nsitat viventiq quadā languine atq; mucore que canes ferina ad cibū semp prona ac lamenta singula fastidiuerit fretro glandes subere que ubi tulerit militibus in tanta fame acerbitate tanq; lepore & condimento quedā mixto opes regie videbant Lacu stagnantiū fontiū calentes ac fulmineas aquas & quidq; nimi habendi faciat omisse abesse ac cuncti aque nauseam fuisse quandā afferunt q. suum reclinquerent nihil in ubi ac tuis ceu omnia admiratione incolentiū visum est unq illis aquis bibisse iocundius Maxime igr rationis est bellue sese delitijs cōtinere maxie cursu in prędā leui momento nouere ambulas licet ac certa uideat sepenūo u. fit ut du delitijs diu exuuijs hostiū diuq; spoliis miles occupat hostis in se reuocet sicq; q multos prelatos ducet cū ingenia prelia maximos; exercitus cōfecisset huiusmodi res uoluptate subactos cōfectos fusse que usui uidebantur utrunq; ad danda uel euocanda subsidia si exercitum in ut castris aut locis munitis obsideri cōgerit aut alios obsidere deos quos ipse q notaui appellant denominet accepit: C. XVIII.

SANE POST hasce quas modo diximus bellorū rationes si exercitu in castris aut locis munitis obsideri cōgerit aut alios obsidere que usui uidebant utrunq; ad danda uel euocanda subsidia uel certe ad hostiū itinera clandestinis cōsiliis & rationibus deprehendendas nō erit inutile scire & maxie exemplis euoluere Cicero Cesari duci castris hiberni obsessus munitos attentus de statu rei sue significare cupiens mittit ad Cesarem & cū aliqua in bostiū manibus lapsis & sub ocilis suos crudelibus supplicijs affecti reliquos meritu terrore cōpleuerit Inuentus est tandē seruus unus ex Gallia qui libertate & magnis promissis & pollicitationibus litterarū uiculi amento inserras qa gallus & gallis minime suspectus fuisse ad Cesarem Illius ergo fidutus Cesar gallis equites quadā promissis ingentibus impellit ut litteras suas ad Ciceronē referat Et si castra ingredi nequeat alligatas uiculo intra uallū iaciat para ille & ad castra cū uenisset accedere metuens ut iussus erat litteras uiculae que casu quadā in turrim inciderūt neq; aquos ante diem tertiū inuenisse fuit Tunc cōspecta a quodā milite detrahunt & ad ipm cui inscripte erant Ciceronē perferūt atq; in oculis militū recitate magna omnes fiducia & gaudio repleuere Erat aūt p breuis epla ne a barbaris posset intelligi litteris greci in hanc sententiā pscripta Ego tam ā legionibus itaq; arripui cōfestimq; adero Tu uirtute tua patientia ut retineas Vale Iosephus sed levibo cutum nunciis regnis multis ipse vigilas Romanos fefellit spate camū decepes fuerūt qui inflatis animis litteras meas insuetas hostibus p nunciū mitterent qui curribus uelut gubernaculis cursū dirigentibus procul aspicientes qui in castris exisset maxie spate bellue decipere Arripuit occasione uendicande inimice querens litteras Cyro nepoti apd Medos in exilio demorantis exercitato lepore p seruū misse ut se deferre iussit: quo suspitione uarie custodibus uinbra ventusq; auferret facturq; est ut secrete hinc inde missis epistolis Cyrus auum assiagem Scythe & Syro & Medo

pariter: Nonulli vaginas interiora scripserunt arundine aly dolombue & Bulcho
A ly clamdestinis nunoy sui corporis tumentes q; suos parentes circuplicatas mittit
epistola columbe q; internuncie in magnis rebo fuere epistole annexe collo
uel eaue pedibo obsidione Mutinensi: Hyrtio cosule ad Decimu Brutu ac Decimo
Bruto cui sul ad Hyrtiu mittentes ob dilposito atbo q; busela eminentissimi lau
rolubus renebris pus inclusas a fame plurima affectas illic unde uolare missi
erant. Ceciliu volatreranus equestris ordinis hyrundines coprensas in urbe sci
afferens auctorie nunciosi amicas mittebat in eunde media remeantes Tradit Fab
ius pictor cu obsideret pusiciu Romanu a Lygurtinis ad se allatas lino ad pedes
alligato nodis significare quo die ad auxiliu eruptio fieri deberet: Est le
cretio cyceane usus inter latinos Latinosq; & alios; inter grecos Greci: n. litteris sa
pas epistas Simachus Dionysio Regi mittens patefecit Carthaginenses Ducem Han
none ad bellu arma parare ob q; ita rem in sidis cognitis Carthaginenses edicto publi
co uetuere ne q; suos cyceane loquerent aut scriberet Est Cypriane q; usus atq;
qui huc sequunt uarias malias speties pro litteris notari eos; more Non. n. sillu
bas copositione aut litteris uerba eos exprimunt sed imaginiu huiusmodi for
ma eaus significatoe usu meone hoium tradita Nam ue Lucanus inquit Nonciu
Flamineos memphis cereere bibos Noueras: & Statius tm uolucres; fuere; Sal
pra seruabas magicas alias linguas: or & in obeliscis adhuc Rome stantibo
uidere p vulture nagi nature uocabulu indicari Nam marci nullas posse inter
huiusmodi uoluces inuenire physici tradut ac p speties & figura apis mella
cosimentis regem aculeos; Per ruspitem rem denotari ceo facta; qm hec aliis for
me eium dusi sit uelocissima transferrip hec notatio ad domestricas; vel que ue
locior fuant: Crocodillus malu significat Dracone aut cauda sua mordente &in
sese recurrente annu p cosde indicat sicut apd nos claudu indice annos numa
ri fuisse diligens talli modo numerov auctor Cincius affirmat Leonis & caput
apd eos monstrat prisen; rpus qa codito eius inter pectenitu sumiscq; acu pe
senti uulneta feruensq; est sed preterita rpus Lupi capite signat q; memoria
rem transactaq; rapit & auferr Catus rem blandientis effigiei futuri epis deli
gnat euentu: de quo nobis spes licet incerta blandit. Terram insup Egypty sig
nificare cu uolut bouis figura ponun Osirim cu sole esse asserunt scepty insculpit
inq; eo speciem oculi exprimun & hoc signo Osirim monstrari significantes huc deu
solem esse regalisq; potestate sublime cucta despicere qa solem inuol oculis appo
lauit antiqui. Oculus item ustitie seruator & totius corporis interpretat custos
reliquaq; corporis partiu dextra manus; digitis passis liberalitate designat &
mitra ue copertis retractate atq; auaritiam. eodem modo & ceteras corporis
partiu figure atq; instrumeta aliq certa notabat, que memoria horum longa
de meditatione observata cuelligio q; ea exprimerent intelligebat. Scuta
uiris militaris nore de quibo dicere necessariu esse duximus in breuiculis; em
quibo militu nota inscripta cernebant apd ueteres quo inspicerent; qui ex
militibus superstes quis in bello oppetisset. T. litteras in capite uersiculi positas
supstitue designabat. O. uo defuncti unde illud O pitu anne aluis infelix li
tera Tita Cu aute impiata significare uelleri huiusmodi nota A. usi pibent Cu tu

silenno q̄ agendū ꝫ notas & litteras inter se uterent fatebantur Imperavit ac Magistratus: ut quę occulte mutuę inscriptura significare uellent mutuo scriberent ceteris ignorantibus quam eiusmodi sibi litteras uellent: ordo huius rei textus fuit libri epistolaꝝ. C. Cęsaris ad C. Oppium & Balbū Cornelium: quibus rebus gerendis eum in remotis presentiā exhibere cura erat. Sī eiusmodi .n. epistolā inuenire erat litteras absq; ullo syllabarū cōtagio cū occulto cū ipsarū litterarū permutationis ordine ut in scriptura dom alterius alterā & sibi & nomen occuparet ut in Bartus & Selipo uocabulis hīs ad causę notandi nōis in negotiatoꝝ litteras quę deessent ex reliquo elementorū nūo supaddituꝝ: alijsq; pro scribentis arbitrio nihil significantibus Iulius item Cęs. in his quę apta nō omnibus esse uolunt p notas scripsit atq; eo elementoꝝ situ: ut dicto nulla eorum quiuet hāc uocū litterarū ordine siquis imitatione dignū censeat D. pro A. & sic deinde reliquas commutabit & transferet Sup eode Augusti ꝫ Cęsaris ad filiū extat epla in hūc modū Cm dom inumerabilia inciuil assidue quę scribi alterutrę oporteat & esse secreta habeamus inter nos notas si uis tales ut cū nobis aliq; scribendū erit pro una quaq; littera scribamus sequentē hoc modo B. pro A. C. pro B. ac deinceps eade ratiōe Ceteraꝝ pro Z. littera redeundū ad duplex AA. Sed q̄ ipsa charta in ratiōe sit Ea .n. si succo cepe inscribit̄ igni apposita redditur litteris
T ntmalli ꝫ quā nī lactucam barba alij lactucam capitum uocāt albissimo succo in scripto corpore cū maruerit si omis carbonis insparsis apparebit litteras & eis dem alioqui malusse uetere ꝫ codicillis. Simili modo alios alij fallunt Iuuat recenti charta in scripsis fuscentibus deinde litteras aspersa carbonis puluisculo qualis apd ingeniosum poetam in sua ue mil. dicentē inuenies
C um possis cerare chartas celare ligatas & omnes blandas sub pede ferre noctes. Cauere hoc custos pro charta cōscia reuęa potebat. inque suo corpore uerba ferat Tuta ꝫ sit fallitq; oculos cluctę reuęa potebat. inque suo corpore uerba ferat Tuta ꝫ sit fallitq; oculos cluctę recenti litterę carbonis puluere tange leget Fallit humiduli que fuit acumine limi efferet occultas pura tabella notas. Charta alij calidissimo situ nullius momenti uerbis uel de rebꝰ seruis ac familiaribus tenamento pmū inscribuāt. cū alia quę cupiunt esse secreta crinā neceꝫ. que desiccata ut inuenerit oculos fallit cū litterarū aspectu & inuentibus nihil cōspicatas sic si igne calefacta litteras aborsi undiq; ac legi posse no dubiū est Legimus ꝫ Demaratū Lacedęmonio regno pulsum & apd Persas eloquentem paratū exercere cōtra gręcam a Xerxe Persarū rege Lacedęmonios callido thodio patefecisse: scripsit̄ nāq; tabellas supducta recenti cera rexit easdeq; p seruū nescū facti misit delatę aūt magistratibꝰ stupore arcuerūt. scripti .n. uidentes nihil dam delusionē esse purabat Alij mittentes ingeniū suspicati sūt ac eo iam maiorem quo esset occultior arbitrati sunt domū rem omnibꝰ dubiam Leonide regis soror aperuit cere .n. regnie abraso & sublato litteras occultas inuenit ac Xerxem septimilia trecentaq; de auxilijs regno armatis Hoc aliter scenote qualiam a
C hartagmentibꝰ missus ad cōsilia hostiū explorāda fingens se patria pulsum miliesq; se expeditōis offerret pugilatibꝰ uacuis desup illita cera cuibꝰ sunt omia prscribebat Quidā barbarica calliditate & situ plusq; punico usi abrasa hominū capita inscribuāt domiq; qdū capilli fructicesc. eos obseruāt qui eandem

ad amicū secreti illius colciū missi abrasiq; delitescentes crimbs literas produnt
L accedemomi ille & cphori cū rei p. secreta nō ibi esse communia literis publicis aut
ad classis prefectos aut ad Imperatores suos missis uolebāt ne si in manibs hostiū
inciderent arcana publica proderent ea hoc modo inscripta mittebāt Hathliadis
tertia erāt eade longitudine pari cultamento ornataq; cōsimili adeo ut uel
sim cōiuncta cognoscerēt Ex his alteras cū domi sibi reseruāt alteras tribuūt prefe
cto uel Imperatori in bello discedenti cū arcanū quicq; arduū inscribere cupiūt
chartam lori instar prolixam & angustā hastili suo circūplicant & inuoluunt
nullis oris cohaerentibs facientes interstitiū hastilis suppficiem undiq; charta occu
pante. Qd ubi factū est in circūplicata charta p transuersū iuncturas uersibus
assumo ad imū professorib describūt depto de hinc codicillo ad prefectū ut
Imperator comenti illius cōscii ablato ligno scripta mittunt. que cū ille accepit &
lectione nihil ualeat literis cruentis & mutilis & ita undiq; hinc inde sparsis
& dissipatis ut nullus prorsus sensus coniectura habeāt sino q panes se hr sumpto
hastili codicillū sic prescisū assumo ad imū ut fieri debere scabat circūplicati
inuoluit adeo ut cuiusmodi circūductiōe similis inseriem collituri uerbis cō
matio repiat Est & circa pscribendas uoces uel paucoribs literis notandas stu
dii necessarii; q parum prouit cuiq; usus est fit; parum pro usu publico & obser
uatiōe communi. nāq; apd ueteres cū usus notarū nullus esset pp scribendi facultā
materie in Senatu ut hi qui scribendo adesset celeriter dicta cōprehenderēt qdā
literis notabāt & singule littere q significarent in proptu erat hoc modo omnia
Ciceronis oratione ut de coniuratis supplicū sumerent seruata & literis demandata
ferunt Ciceronē cōsule uehementissimū scriptores disponente atq; docente ut q signa
quedā breuesq; notas huiusmodi militaq; literaru uim habentes dicta colligerent
quo ipse nodū repti erāt hi qui notarii appellabant sed hic primū huiusmodi rei uetu
stas ferunt extitisse Auctoresq; ad Lucilliū Seneca ultissimoq; manipios comenta
fuisse hanc itaq; publica & occulta literaru significatiōe que in monumentis ue
teru cernere Tribunum comitioq; potestatū magistratuū prefecture Sacroq; ludos
R os urbanaq; rem militarem collegios decuriare Fastos Numeros mensturnum
historicos denicp & oratos libros spartim repti qui latius & uberius scire nolet
Probi Valerij grāmatica Tullij Tironis Ciceronis liberti Philargij Sumij L. Annei
Senece & Petri diaconi comentarios de ea re latis curiose colligat inquir Sui &
alie quedā digniora note & oculos aliaq; quibs secū facta peruenit dicta
tes colloquiū sicut militares & mos est: ut quotiens cōsentit exercitus quia uoce
nō pot manu promittat Alij gd uoce nō possint gladios motu salutari Ennius de
quadā impudica qi in clivo pila ludens datorum dat sese & comune facit Alum
tener alij nutat alibi manus est occupata alij puellis pedē alij dat anulū alius
inuocat cū alio cantat attamen alys dat digito literas Ouidius similiter more na
tos apd quos hoc lōgi genus frequentissimū fuisse compio Impudica aliā & amica
suam his notis & nutibs monet in uia Cū primis ingt ille thoe auditor comes ipse
modestio ibis ne accūbas etiam mihi tinge pedē Me specta mutuq; meos: mutuq;
loquace Excepe furtiuas & refer ipsa notas: uerba supollis sine uoce loquentia dicam
V erba leges digitis: uerba notata mero: Cū tibi succurrit Veneris lasciua nix purpu

tenero pollice tange genas: Sic̃ erit deme tacita q̃ mente loquaris Sendeat extre
ma mollis ab aure manus Cū tibi que tacitam mea lux dicamue plebeiū Versēt
digiti annulus usq; tuis Tange manu mensam: Tangūs quo more precantes Optabis
mente cū mala mitta uiro Idem poeta lasciuissimus alibi in Impudicā aliā & amica
ab alio corrupta Ipse miser uidi cū me dormire putaret sobrius apposito cymbia
uetra mero Multa sugalio uicti lubrante lagenet Nutibo mutis q̃ bona uoca
erat Non oculi tacuere tuis colloquia tacta uino Mensa: nec in digitis littera illa fuit
cognouit agnouit q̃ nō uidebat agentem Verbaq; pro certis uisa ualere notis O

LIBER OCTAVVS: Vocabula militarii de publica honorii pisca aregi pirelata: C. J.

VANTO INGENIO AC studio Sigismunde fandulfe apd
plerosq; sparsim publica honoris rei mil. pnapteuiū Magi
stratuūq; mentio hita sit tanto labore sum professus eos
uocabula originesq; & officia loca; p milis sic distulisse in unū
hūc signeteq; libr; si unū in corpus redigens: ne q̃ tue cogni
tioni professionis deesse: q̃ digna scientia uideret: Et q̃n
regna q̃m dignitas ex Augustali familia pīma costituta: supiema est olim dicta,
tum Italiaq; poetaq; uetores Iouem nō Imperatorē appellāt sed Regem: tribuentes
deo id nomen: q̃ est apd hoies maximū atq; amplissimū: resp. ciuitatē & genera
tim q̃ olim supiemi. ac dij q̃m inter hoies excellentes bonitate sapientia & vir
tute Reges uocentur sicq; Regest a regendo & recto. quod Regest maxie decet dicti
nō ut quondā temeritas usurpauit a regnando hoc plura fuit genera nec est re
gum olim modus unus potestatis: In Lacedemonios n. re. p. iudet esse maxie
mā legest neq; n. potestate hē olim sed cū equitē exta regione Impiū he cog
que pmeret ad bellū pficiscta sacrificia deosq; cerimonie ei commissa fuit hec ita
regia potestas est q̃ auctoritate belli ppetuam hīet uite. n. necisq; aliquis nō
hē potestate: nisi cū bella gerit ut & apd antiquos fuisse uidet & ostendit Ho
merus Nam Agamemnon nō omnibo malecdicit & iurgijs uocabat sed cum a
cōcione digressus in pelio erat. ocadendi habebat potestate Est alia insup spe
cies regni. qualia apud quosdā barbaros regna uim habentia prozima tirannidi
licet sint legitima. & pīmi moīe patrie ob id. n. qa magis apte sint ad seruendū
nationes barbaroie q̃ grecoie & eoie qui meoliū Aliam. q̃ eoie qui Europam p
ferūt seruile iugū equo animo Tertia est species ut antiquit in greca fuere quos
uocabāt Clynetas: est. n. hec ut simpliciter dicamus electiua tirannis differens
a barbarica nō eo q̃ legitime sed eo q̃ nō coluere potestas aute huiusmodi aut
iuuente eo durabat aute ripe uel ueto getis similabat quale elegerūt aīaq; mi
nimi pcacit aduersi oculet suos. Quarta species est quales cuiq; locoiet ipsoq;
spontanee & pīm moīe & lege pp benefitia. n. a pīmis collata in populos uel q̃ atroc
uel q̃ belli uel p cōgregatione in unū uel p aquisitionē regionis delata fuit eis
regnū de populoq; uolunt̃ate & successoribo id erat pīm patrie moīe pīm patris
& moīe apd Tapiobanē altere tertius diu excellimauit oībe eligi regē a populo
senecta clementiaq; insigni liberis caueniē solent Cetere si postea gignat abdi
cāt ne fiat hereditariū regnū rectores qn & ei dant a populo xxx nec nisi plurū

senectia quēq; capite damare sic & appellatione esse ad populū Lex. Iudices dari si liberet. si rex amplius xxx. Ex Africa quada & parte sui qui sm more ei nem pro rege habeāt motu cuius impia augurantes primo tur regia potestas iu re apd Ciceram reste Aristotele diodore licet ubi nam primū capit in copia sic ei nulli uno historici eam tradidit. Illam postea subtulerunt impio in bello ad colonos translato. ad alias deinde atq; alias nationes defluxit inter se hitu cultuq; di stantes. ut apd Persas. a quos regibus mos erat thiaram geri in cuius summitate ge ma erat pmagna & lucens in auro illigata Cypriosq; uo apd reges mos erat aut Leonis aut tauri aut draconis forem parte in capite ferre. insignia principatus atq; uo arbore aliqn ignē. atq; redolentia supra caput unguenta Ethiopa reges sceptro in tutri formā gerūt. ac pileos oblongos circa finē umbilicum hinc & inde pendentes quos aspidas uocant circuuolutū monimentū insigne est qui cōtra regē insurgere audeant mortiferi morsibus subesse Apud Romanos aut insignia erant
S ella curulis & trabea iuxta Maroneū illud. Et Sellam regni Trabeaq; insignia nō
N am Diadema ut aliarū gentiū regel pmo nō habebāt. Ceteris habitū quale cyrus supra dixere pro Diademate usi fibentes. atq; hoc apd excellentissimū est. si uarem homero nō omēt Regesq; Ioue sumebat. sed solū qui boni & qui sumū studiū adhibendi ut subditi quā ditissimi essent: hoc diuersa regū insignia tum ad decorem spectabāt atq; ornatū tū stupore ac suspitione quandā aspicientibus injiebant Ad pestremū qm Rex in Tirannū regni transgressione prolabit. Tirannus q; & Rex nomine sed factis distabat auctore Seneca sic ut regis appellatio quāq; in tyrannum cadat tyrannis atq; regem. Inde est illud quo potuit populus cuiem educere liber a scendi supra quē nihil nisi regna reliqui. & illud spes mihi patet erat docuit rem esse tyranni Interregnū deinde appellatū id spūs quo regia uacabat sede nam eū pmū initū est post Romulū Regem intra funeris terui. ille annus p quos diet centū
S enatoribus deputatus est. decem decuriis factis singulis in singlas decurias creatis qui sume rege presesset. ne aliquis sub equabili dignitate Romani exper remanerēt impij Decem itaq; imperabāt. & omnis duraxat qui & Lictores bine decendigintis potestate ac regis & impij insignia: idq; impiū quāq; diese spatio simebāt ac p omes in orbem ibat annuisq; intervallis regni fuit. id ab re q nūc renet nomen interregnū appellatū est huc accedit q & sub consulibus pyctia impio cōsulatu si qn interregnū initū est. interregel fuerūt nec vnq; ita uacua fuit hec noīe
R omana res p. ut nullus interrex biduo saltē tradiuue crearet Video mihi hoc in loco posse obyci Curules magistratus apd maiores nros quadrienio initū in re p. non fuisse. sed erant Tribuni pl. cū tribunitia potestate que pars magna regalis impij est. cū nō est pioditū Interregel ee ipse nō fuisse qn & uetoribus historiis retinebo declaratū est Consules ab interregibus prouocatos qui hinc reliquos comitia magistratuū. In hoc aut Regis delecta decreuerūt ut ea populus Regem iussisset id sic ratū esto. si patres auctoresl fierel. Tum interrex cōtione aduocata q bonū faustū felixq; sit inqt Quirites Regem creare ita patribus ulsum est. Patres deinde si dignū: qui sm a Romulo numerentur creantur auctoresl fiert:

Dicatur hercules more creatus tremendus profecto Magistratus atq; Seueras sume q potestatis erat: quippe q; cteros omes Magistratus dissoluerer: pter Tribunitiā

poteſtate auctore Plutarcho: quadq; dicto cuſ parendū eſſā nec ab eo ad populū
ua a cōſule prouocare licerā Inſignia erāt huic cōſulatus eā: ut ſpectem quoda
modo regie poteſtatis præferebat: Vere Rege exiſtente Cōſs. ſtatores ac ceteri Ma
giſtratuū inire p. manere nō poterāt Dictatura aūt ſimil atq; inducta fuerat in
rem p ceteri magiſtratuū oēs intermittā: & ab rogatu p creatione dictatoris præ
ter tribunos pl. conſebant: & inhæ differebat dictatura a Rege q; Rege regnante
T ribunitia poteſtas plebiſci; auctoritas omiſ omo ſoluebat Dictatore manente
plebiſ plebeiq; magiſtratuſ oim auctoritateq; ſuam retinebā Dictator idem
nec alio dem pacto creari cōſueuit: ſiue ad bellū deſignari; q; cū uſ aliqua maior
de imperiuſo oborta ingerē urbi clade minitari videret; ſicq; duo ſpectam
ono ipſe in urbe fuiſſe Dictatorē; q; moderata forſ neceſſitas & ipſū effocerā
xxiij. orbiſ. Con. auctor eſt Luiuſ huic equare fas nō erat: ſed ueteri lege pro
hibiti ſiue q; maiorē uiret meſſe pedeſ manū cōſerere debentibo arbitrarent
ſiue pp. hæc Imperatore in phalange pmanere oportere: nec locū deſerere ſiue
quod ad dita & tyranica magnāq; ſiꝛ pricipatuſ potentia Fabiuſ aūt Dictatorē
deſignatuſ Magiſtro equitū. L. Minutiū dicenſ primū a Senatu petijt ut equo
uti ſibi Dictatori liceā ſpectacla eū quæ nos Dictatore diximuſ in hiſtoriis tra
nōiati legimuſ apd antiquoſ Magiſtꝛ populi uocatū poſtea; in auguralibuſ
libriſ ac in bonoꝛ fimbo ſcriptū eſſe & Cicero & Seneca ad Lucilliū clari teſtes
nō deſunt, teſtimoniuq; eſt q; qui ab illo nouā magiſtꝛ equitū eſt quē uti
uelebat ipſe dicebat Nono aut poſt menſe exactoſ anno dignitaſ hæc ſue pote
taſ p ipſe maior q; cōſulatuſ. cū Magiſtro equitū: qui ei obſequeret creata eſt: &
apd patres eſſe cepit: nec ampliuſ q; ſemeſtri ipſe duraturā: niſi ſiquā ferre illā
potentiam adepti p oim diutiuſ tenuerūt: ut. L. Sylla & C. Cæſ. qui ꝑpetui Di
ctatores Tyrannidiſ odioſū dep; infame nomen uitare uolentes rem p. oppreſſere
uſ aūt primū Dictator creatuſ fit: nō ſatis cōſtat Auctore Liuio Apud ueruſtiſſimoſ
eū auctores ſiquā eidē auctori fideſ eſt: & Euſebio Cæſarienſi. T. Larginū Dictato
rem primū. S P. Caſſium Magiſtꝛ equitū creatoſ in uenio Q. dein uel futuroſ dicta
re hic Magiſtratuſ ſolituſ fit: uel a cōſule diceret cui dicto obedientes oēs eſſeā
M. Varrone teſte Dictatore appellatū cōſtat: Vel ut inqt Plutarchuſ in uita M. Mar
celli; cū Dictator a populo aūt a Senatu deligi no poſſit: Vere alter cōſulū aut Impa
tor progreſſus ad populū quē cenſeat dictatore diat: & qd dictuſ ſit dictatorem
appellari. nonulli ab eo nuncupati dictatore aiunt q; nō populi ſuffragio aut
conſenſu; uere q; ſi cenſeat ſiſdem iuſſa magiſtratuū quę geſſit G. Romāni uocati
edicta: Er Impioſiſſimi. xij. Faſceſ licet fuerit utpote penes quoſ Senatuſ & eq
truſ ordinis & omnerſe plebiſ ſūmū decuſ eſſet. quoruq; nutu Lacuſm ac teri
uſ italię uiret regerent concuſſi tū atq; fracti dictatoriq; hinc ſe animaduerſi
oni perſepe ſubtrauerūt ac ne inulta foret leſa gloria militarſ: Conſul
delecti omniſ uinde a Dictatore nonnunq; puniti ſunt:
M Magiſter equitū dictuſ: q ut eſt ſuma populi Dictatoꝛ ſic ſuma huiuſ poteſtaſ in eques
& accenſoſ ſuos quod in bello equeſtres ipſe copiaſ ducerā Sui nō Dictatore eſſā. iſ.
& ſi preeſſā omib legionel ēn ſolam pedeſtres mouere maioꝛe ducendaſ hinc he
liqui dem mineret q; hi Magiſtri dicti. Magiſtratuſ ut ab alio albatuſ

Magistri appellant quibo precipua cura rei pe incumbit quig magist ḡ ceteri colligant
Nec solū doctores artiū sed & pagoꝝ societatū uicoꝝ collegioꝝ equitū magistri
dicunt ꝙa omes hy magist ceteris oblig & possūt. Cum & & ipsi Magistratus
qui p impiu potentiore sūt ḡ puati p derivatione a Magistri cognitione asci
scunt Est n. Magistratus potestas uni uel pluribo hōibo à populo uel à pncipe com
missa Vnde pretores. processi Tribunos pl. & Ediles curules & Prefectos annone
aliosq; qui maiore ut diximus arbitrio prouincias regunt nō pncipatū dicimus
hīc sed Magistratū. hys n. datu est deliberare de qbusdā & statuere & iubere &
intelligere se certe psona curatis debereq; cuis dignitē & decus sustinere ser
uare leges uetā describere & ea sue fidei cōmissa meminisse Ad hos ḡ palatij pati
nes discipline. p quā insolentiū motes procellosi militūq; ordines moderatione
sua sine aliqua cōfusione cōponunt. per eos legatoꝝ ḡq; festinantiū pgrinatus
euentus. his potestate eam decretū annuitū ut nemo iudicū p prouincias fasces
assumeret. nisi hic & ipsi fieri decreuissent. cuiusq; eoꝝ officiū auctoritate decoret
ur militie prefectus muneribo ornet. nōie pncipatus. mireq; modo inter pretoria
nus cohortes & urbane prefecture militet pmatū inuenisse uidean. Sed pncipatus
aut maior est quedā supeminentia cui ceteri omes potestates pareā. sic Octaui
anū claudiū & Vespasianū pncipes fuisse dicamus Senecā uo qui Cos. fuit pinbo
Neronis Nemo pncipem appellasse. Erat n. Nero pncipe nō Seneca neq; cōsulatus Se
neca pncipatus erat. sed Magistratus & neq; impiū Neronis Magistratus dicebat
sed pncipatus. Cum uo ḡ.m Magistratuū & nō omes petractent milta nec nouos publ
cos necesse est. aliū esse Magistratū qui rationes repetat. arḡ corrigat. ipse uo nihil
tractet. Vocati uo hos alij correctores alij rationales. alij scrupatores. alij procuratoꝝ
P reter uo hos omes Magistratus. vnus est maxie pncipalissimusq; eoꝝ Idem n. plerisq;
hic fine & introductione qui presidet militudini. vbi populus drat. Operet aute
id ḡ cogit suma hic in re p. auctoritate Appellat uo qbusdā in locis pceptores
ex eo qua ante deliberat. vbi uo militudo est. cōsilia magist. Cuiatis lege Magistratus
fere ter alig. sūt nec illud pterea subtrecendū. M. Varronis sententia vere uiuatis
libro vigesimo primo in Magistratibo inqt. Habet alij vocatione ut cōsules & ceteri q.
hic imperiū Alij prensione. ut Tribuni pl. & alij qui hic uiatore alij neq; vocatione
neq; prensione. ut Questores & ceteri q neq; lictore hic neq; uiatore Qui vocatione
hic idem prendere tenere adducere possūt & hec oia sue ad sui quos uocāt sue ac
cīt ussērit Tribuni pl. vocatione hic nulla. neq; minus mlti impiū pomde atq;
hic ea sūt usi. huius ergo iuris ḡ. M. Varro tradit Labeone arbitror. vna tue statuta
cū puatus essa. uocatū a Tribunio nō isse. sed querentibo quā ob causā Tribuni q hoc
iuma cohercendi potestate ius uocandi nō habuerit facile est respondere ḡ Tribuni
plebis ametqui creati uident nō uociferando. nec causis querelisq; de absentibo no
scendis. sed intercessionibo faciendis quibo qui presens fuisse. ut minuta que coram
fierā. arceret. ac pp ea ius aduocandi ademptū. qm ut olim fieri ueterib assidutate
hoc & presentiū oculis opus erat. Mori porro erat Magistratū petentibo prehensis
dextris cuiusq; benignis erare uerbis & ablatis interdum rumica in foro opressi uestre deside
dere sue ut eo hitu ad supplicandū humiliores accederent. Suie ut qui cicatrices
hirte manifeste signa fortitudis aperiret hec cū plura ōnderet que assidue multo

pr annos egregy bellatores excepat. Omnes illos tractate tractata cenatione
prosequebant Magistratu. denig; ultra v. dies nisi qui urbis & in legeb no licebat
seruire Legati reste Varrone fuit qui leti publice quos; opera consilioq; uteret
peregre Magistratus quiue nunci Senatus aut populi essent
Imperatores semp miti quos annis ex bene atq; feliciter gesta aduersus hostes a mili
tibus honoris causa appellabant vnde & inter ceteros etatis sue Ducti & Imperatores
ca circūfusa misericordi hispanoes & Ante dedituros & pridie captos rege Scipione
ingenti plausu ac consensu appellasse. Tum Scipio silentio p preconē facto sibi ma
ximū nomen imperatoris esse dixit quo se militet sua appellasset Regnigi nomen
alibi magnū Rome exosum & intolerabile esse. regale animū inse esse si id bono
rū ingenio amplissimū duceret. facti iudicaret uetus usurpatione abstineret. In
ter propter & cautatis. M. Tul. Cicero procos. dum fortes tripartito exercitu hostes
inuadere ac post magnā cedē amanū eius gentis capur Sepiram item & cetter
la complura ex pepisse ab exercitu Imperator appellatus est. Iulius aut Cesar cū sepius
post partam victoriā esset Imperator ab exercitu appellatus nō Imperatoris aut Regis
sed dictatoris nomen usurpauit. im odiū sibi regis nomen in urbe coniurcerit Cū
aut Regis nomen caperet uereretq; populi indignatione motus expeditione in par
thos asserit in libris fatidici cōtineri nō nisi a Rege parthos superari posse se Regem
dici procurauit qui maturande mortis fuit causa prebuit coniurationi Bullus aut
sequenti Cesar se Regem Romanos dicere ausus est Imperatoris aut appellatio ppe
tua Cesar. no erat sicuti nec Consulis nec Tribuni pl. Nam & pouf illo
uano nūo quoslda septies quoslda maiori quoslda minori nūo inuenimus appella
tos Imperatores. sic Conss. sic Tribunos plebis. Dictatis n. no ofitij id nomen fuit:
Nam pe prospere aduersus hostes gesta Sic erat a maioribus instituta. ac rep. libera
petuo custodita ut Cos. siccos. Pretor siue quis aliud fuerit Romanus q hostiū nu
mero q maxium cecidere aut p magna extra hostes victoria potuit si quoda pro
excellenti honore ad uirtutis testimoniū uel decus Imperator ab exercitu uocaret
Nondū erat q nūc utget mos ut que Romanos imperator gentes omnes uocari is
onus sit urbis precepti & potestate suma rese dns videat. id n. dum S.P.Q.R. consilio
publico rem p. gubernatuis Duabo nomen honoris prouincia parta nō peruasit
fuit. a quo aut p̄mū hec nouā Imperatoris nisi ipsi coronandi nouandiq; consuetudo
uel abusio potuit defluxerit nō satis inteligo maxie cū Romani Cesaris antiquis illis
tpibus coronati fuisse nulla vsq; audierim aut legerim. Non n. Iulius Cesar non
Augustus nō Tiberius. nō Calligula. nō Nero & ceteri hi duo potissimū extremi
intolerande sue luxurie corona impij vsq; suscepit aut habuit aut usus
fere. nisi forte Laurea cū triūphali. aut quotidiana alia Cuica uel cisterni que no
Celare erant magisq; quouis; triūphantiū aut vincentiū. Extremo aut hec a bar
baris deriuasse. qui cū priscas hostoriis ignorarent. neq; uerbor; vim Imperatoris &
Regis probe noscerent Esset; fieq;nt. apd eos Regis nomen nepote sub regibus uiuen
tes. Imperatore nō rate iudicarit. id excellentius arbitrati sint. q̄ ratus aut insuetus
Cōspiebat. utcunq; in hac adoleuerit id plane constat uel a barbaris ut ante di
ximus no fuit aut a doctis pari modestie hanc sibi limen Imperatoris. n. dei ap
pellatione ut inqt. Cicero magis q̄ia regium post coronationē usurpatam

& a posteriorib⁹ introducta esse regibq; coctilem scrimu aut apd maiores nros Imperatore appellatu utpote qu armoz; exercitusq; ad tuendā augendāq; rempub comissa sit auctoritas. Lutiu Lucullu fuisse in descriptione rempos restitisse Eusebiu q
P Ontifices alig auctore Plutarcho dictos putāt q̄m deos colūt potentes ac suum dñm
A lij uo inquit nomen confictu esse ad potentiā prosligatione tanq; iubente legumlatore sacerdotes obire potentia sacra debeāt Pontificel uo ut Varro inqt & Mutius Scevola docere solebat a posse & facere appellatos esse: Sed ea descriptio a Varrone no satis probat. Nam a ponte & facio potius dicti existimat. q. ab his pmu ponti Sublicius factus & sepe restituit sit Secundu alios ab sanctissimis & uetustissimis sacrisq; que ad pontē fierēt Pontifices quatuor ex gente patricia rondebq; plebeia a Romanis primu creati quos ordine & constitutione Nume tribuit Maximus uo appellatus q & minores pontifices essent Liuius. L. Cantilius scriba pontificis quos nūc minores pontifices appellat qui eu Florentia stupru fecerat a pontifice maxio eo usq; uirgis in comitio cesus erat. ut inter uerbera expiaret hic Maximus ex pontificibus uelut interpretis & ptimus auspicii qn hierophante potius ordine & locu tener qui dem no solu res que publice fiūt curat. sed & priuatim sacrificantes observat impedimentaq; est ne quis legitima transgrediat. docetq; qua quisq; re ad ueneratione deoz aut ad postulanda vota dirigerent. Erat & sacraz uirginu custos. quas uestales appellat. & iudex & punitor sacrilegij habebat & penes se. eidem pontifex sacra omia designabat. quibus hostis quibo diebo ad que cepta sacra fieri deberēt cuius modi diuinis in uerbo & unde eo grande pecuie supstit fieri deberēt sonat scabo & pmissa est potestas memoriam rez gestarū in tabulas referendi. & hos annales appellat. Eqem Maximu qi a pontifabo maximi factos scribe maiores nri antiquissimi presertim res gestasq; memoria delectari hanc diligentiam habuerut. q. historiam scribere auderet nemo. qui munus id datu sibi de publico no bñt. Id uo daret nulli nisi essa. uir probate fidei singularq; auctate aliqua preditus. ac dignitate cerui. arbitrer. Hebreo magi populo ut ab illis initii sūma qui uetustate generis qui magnitudie rez. qui dignitate historie scriptis preponūt. hāc legē fuisse copimus. ut que ab his gesta pace uel bello essent. ea scriberet no nisi qui profecta essa. Prophetā eu si populus bñt desit. tum. Maximi ad pontifice qui auctoritate honore dignitate pestarent hāc ipsam scribendi curam & obtutu detulerut huc more. A uetustissimis traditu pdu & eo usq; dies. quibo est thesaurale excidiu suu passa. diligentissime custoditu Josephus in Apione scribens arabi Chaldei & utriq; Egypti & qui orundi sue abillis semen Syrie nobilissimi populi summo studio & diligentia a seruatum. ut qui magnis sacerdotio potuer. is modo populi sui gesta scriberet. Plato item Plutarchus Aristotelis preceptor suo inthimeo adducit sacerdote egyptu hoiem apd suos venerabile & mitatis rerū notitia excellente. qui solom interroganti de gestis ac uetustate gentis Egyptie respondet. Apud eosq; q militari disciplina q impio. q. sapientie studio plurimu floruerut. Ea lex p diu manse. q deligeret de publico
V ir bonis. ac docti. qui spia. qui eo pacto. & dicta & facta eoz memoriter. ut nihil inseret. quod aut ipse oculis no uiderit. suis. aut very esse certo & indubitato testimonio no bñt Romanis uo & maiorib⁹ nrīs. q orbis tande impiu uendicaret hoc instituti ab initio urbis ad mitos annos fuisse memorat Cicero & Liuius ut

qui Pontifex esset Maximus sacra publica ab Numa instituta siue res omnes singulorum
annorum mandaret litteris easque in album efferret atque domi proponeret in publico ta
bulas ut populo esset potestas cognoscendi nihil gratia nihilque odio scriptum esse Il
lud nec minus pretereundum quod si maiorum religiones et eorum monumenta reuolueris
inuenies apud illos non humilibus et inopibus sed opulentis hominibus et principibus ciuitatis
summum sacerdotium mandari solitum esse In primis primi cum se ingerant Persarum sacerdotes
qui erant et dicebantur magi Egyptiorum deinde Assyriorum aliarumque nationum gentis diuitiis
opibusque prepollerent hisque aliquam rerum gestarum notitiam habuerint satis constare potest
quod si te pars ista mouet quod externa et peregrina sunt maximeque a nostris legibus abhorrent
Repetantur summi Hebreorum sacerdotes quorum uetustissimi Aaron Heleaçar Finees Heli
habiatar sic omni copiarum genere habundarunt ut dictu incredibile cuique uideatur Si de
nique ad Romanos redeo unde cepit oratio. M. Fabium primum ex patribus lectum. L. quoque
post Metellum preclarum uirum Pontificem maximum factum duosque eum et .xx. annos ei sa
cerdotio prefuisse constat Cesares quoque legimus et plerosque alios qui Rome temporibus illis
gloria rerum gestarum opibus et potentia plurimum prestare putabantur summos sepe sacer
dotes fuisse hanc dignitatem Pontificum Augurum que Romulo regnante nulla erat:
Numam Pompilium a Rege ad alios detulisse accepimus: ne quando Rege bellicis rebus occupa
to diuinus cultus intermitteretur. Pontifices denique ueteres ut in tertio de Oratore te
status est Cicero propter sacrificiorum multitudinem tris uiros epulones esse uoluerunt cum essent ipsi
a Numa ut et illud ludorum ac epulare sacrificium facerent instituti Epulones Festo teste
dicebant antiqui quos nunc epulones dicimus: datumque his nomen quod epulas indicendi Ioui cete
risque diis potestatem haberent De his et Lucanus in .i. uirque epulis septem festus titiique sodales:

Ceterum cum aliqua species curationis sit circa rem diuinam ceu sacerdotes et Editui cir
ca templa ut conseruentur que sunt et erigantur ruinosa edifitia et cetera omnia que perti
nent ad diuinum cultum Euenit alicubi curam hanc esse unam ut in paruis ciuitatibus Ali
bi uero plures separatis a sacerdotio: ut Sacrificuli editui et custodes sacrarum pecuniarum
huic consequens est cura illa que est circa sacrifitia publica quotcumque que sacerdotibus
lex non committit sed ex publico fiunt. Vocant autem eos qui istis presunt Alii Reges sacrorum
alii Pontifices Maximos Maiorum enim consuetudo tunc erat ut Rex esset et sacerdos uel
Pontifex sic postea Reges uel Imperatores Pontifices dictos Maro nullius religionis
expers his uerbis ostendit Rex Annius Rex idem hominum plebique sacerdos:

Feciales quorum pater patratus princeps erat sacerdotes dicebantur qui faciendis preerant
federibus hi ut Pomp. placet a ferendo dicti ut M. Varroni a fide et faciendo ut a
liis feciales qui fetiales a federibus faciendis quorum ius ab equiculis ad Romanos
translatum esse non dubium est. Caduceatores pacis legati dicuntur
sicut enim per feciales bella indicebantur ita pax per Caduceatores Est autem Caduceum
uerbena et pacis signum quod non ab re Mercurii uirgam possumus existimare
Mercurius enim orationis deus dicitur et interpres deorum Vnde sicuti uirga serpentes di
uidit hoc est uenenum ita bellantes interueniente oratione sedantur belloque ca
dit atque dirimitur: Ediles quidem publicis ludis ac edibus preerant nomen
ab edibus huic Magistratui datum ut Festo placet. Varroni et Paulo quod edium non
tantum sacrarum quam priuatarum et curam haberent ac illis preessent in quibus scita omnia sua
plebs deferret duo quidem primum et ex plebe constituti ac proinde plebei appellati

exactisq; regib anno propemodū septimodecimo cū plebs a patribus secessisset, tribunos
sibi in monte sacro creauit q essent plebei magistratus. deinde cū uellet ex suo ordine
re Coss. creare & patres recusarent, factū est ut Tribuni militū crearent tum ex
plebe tū ex patribus cōsulari potestate paulopost cū placuisset creari ex plebe Coss.
oppus ex utroq; corpore cōstitui cū ut aliquot plures patres hirent placuit duos ex
nūo patrū cōstitui & ita facti sunt ediles curules. Vnde ortū ut ediles alij plebei alij
curules appellarent Sella n. q̄si sedes a sedendo dicta est. Regia q̄dem sedes erat Curuli
a curulitate pedū ipsius Selle in qua sedet sic dicta. uel quod in ea qui essent Reges,
cū ueherent curru ad eminentiam utrerent posita uo cū regib libera Roma fuisset.
Magistratus maiores vt Coss. Dictatores & plerig alij regio more sella curuli uectabā
Vnde Magistratus hi sunt curules. cereri uo plebei seu pedanei q pedib uterent appellan
nec curru neq; Sella curuli uerent. Quod aut duo fuerint Ediles hic uerbis insi-
nem ostendit Cicero mecū inqt. Questores in primis Edilem porem fuerore primum
cunctis suffragijs populus faciebat. Edilem porem dixit quod duo erant tūc Ediles
sicut duo consules huius rei q̄si fides postulet. Brn semp ediles in argumentis come
diarū nominant a Terentio hij & sue plebei sue curules ludos faciebant instaurabāt q;
Liuius belli Macedonici li. v. ludi Romani Scenici eo anno magnifice apparatiq; fa
cti. ab edilibo curulibo Idem in eode paulo post & plebei ludi ter rou instaurati ab
edilibo plebis. Edilū n. partes in ludis instituendis q̄tū impense & in quibus specta
culis fierēt haudquaq; minime fuere. Id & erat possibile. edilitatis munus ut sua
quisq; edilis impensa ludos pro modo patrimonij ac dignitatis sue celebrandos cu
raret huius institutū M. Tul. Cicero in officialibo cū sue & Cn. Pompei edilitatis
meminit. refert est Asconius & pedanius Pompeū edilem fecisse theatrū q̄ sūma
impensa edificauerat magnificentissimū. ludis in quos currus cū elephantis inducti
edificasse asserit. Valerius item Max. in libris dictoru factoruq; memorabiliū scriptor
tullū Serapū & L. Scaurū edilem Senatu plebisq; loca seruisse & si Vlpiano
auctore mancipiū fugitiui erroneq; aut iumenti morbo aut uicio aliquo ab
ceru q̄pium pro sano uenūdederint. dolis ac fallatijs uendentiū occurrendo q
dilue educto emptori succurrit. rediberq; porro ut urbis cloace aqueductus &
edificia quecq; publica & pcara munda lota. integra expeditaq; asseruarent ad
edilū offitiū pinere no dubiū est. vt Cicero pro eo edilē facit edilē actionem cor
rem septimā. cereri more suo longe oberuse ac meluse attentat. Nunc sum magnifi
gnatus edilis habeo rationē q̄ a pō. Ro. accepim mihi ludos sanctissimos. maxi
ma cū cerimonia cereri libero liberoq; faciendos. mihi Floram matre populo ple
biq; Romano ludos celebritate placandā. mihi ludos antiquissimos q̄ primi Roma
ni sūt nōiati. maxia cū dignitate ac religione Ioui Iunoni Minerueq; esse faciā
dos. mihi sacras edilū procurationē. mihi totam urbe tuenda esse cōmissa
ob eam rem labore & solicitudine fructus illos dignos antiquore in Senatu senten
tie dicendi locū. togam pretextā. Sellam curule. ius imaginē. ad meorum pa
rentū prodendā. Suā pretextā hos edilis plebeios & curules duo alij q̄ frumen
to preerāt. & quos creandos auctor fuit C. Iulius Cæs. hinc ut inqt Pompei
us. accerere cereales dicti. Edilitiu preterea appellatione edilem & intelligimus
est n. Edilitius idem q̄ edilis. custos sacre. s. gdā uel templi q̄ edem tuens uel edi

tuer dictus. Is n. est cui sacrarij custodia cōmissa erat. vbi statue seruabant & simulacra deoꝝ gentiliū. que opus erat exornare. si quis optassā aliq. apd illa de precari & impetrare. ꝯ multa faciebant credentes exaudiri si uerba sua simulacroꝝ auribꝰ instillassēt Seneca epi. li. v. Non sūt ad cēlū eleuande manus. nec exorandus ꝑ deinde. ut nos ad aurem simulacri. qui magis exaudiri possimus admittit. Dicimus ꝙ idem q. dicitur. sed M. Varro in so. lꝰ. Ad Marcellum de latino sermone ꝑtinuit dicta operire censet. magis q. dicitur. q. alteꝝ uerum nouetur ficta. alteꝝ antiqua origine inconcussa. Liuius in prothesilao elatu tranū dixit. q. claustris lanae praesta. Cadē scribit figura. dicimus dica uibetur q. edito priuilegio in uerrem. M. Tullij in exemplaribꝰ fidelissimis ita mueni sacra. dicimus custodes. maiores sentiūt. in libris aut hoc ualgatius. dicitur saepe. est pompeij fabula Atellana. et. quae ita inscripta est. dicimus. inquā hic uersus est. q. postea. ubi apparuo. atq. dicimo in templo tuo. T. aut lucretius in carmine suo pro dicitur. dicturum. appellat. F Laminēs ꝑmissi fuisse cōpto & tot de mēsi quot deos colerent usos uerum. Romanos. M. Varro in his libris. de origine linguae latinae scripsit testis est. vt Dialem Martialem Quirinalem Volcanalem. cerasq. eusmodi. Vers Flaminē Dialem Numa stomachose. Rex creauit cū antea Reges pontifices. de regū muneri promiscue gerebāt. vt de Priamo & Aenea apud Maronē & Ammonio. tandē. vr. A. C. Caesare duo Aug. mūeris. aliis. praeposito. quos maximi pontifices. uocabāt. inscriptos in mēsi. quae adhuc extāt monumenta. cerimoniarū obseruatū est. Cereri. Numa pluresq. in urbe Romuli. & sui similes regesq. sororibus. q. celebrata religionis cura bellosq. negotijs implicarent. sacerdotes. ꝙ Flamines appellati. quos. ex diuinis augiter adacti essent. missi. deois. mistitue. Flaminē. unum Iouis insigni uestis & caruli regia sella adornatū. quae Dialem uocāt. huic duos Flamines adiecit Martis unū. Quirino alteꝝ dicit aut. primo Flamines. vt Plutarcho placet. albis. q. arcū galeatis fuit pileus. quibus ad regenda capita utunt. ꝙ. pileamine. quam esset. Lucan. in. i. Excellens. apicem generose uertice flamen. uel ut Varro. inquit. q. in latio caput uelato erant. & caput filo lanae pyramidē habebāt. a quo Flamines. ꝙ filamines uocabant. Dialis uō. a die. a quo intra dati pucabat. homines uel ab Iouis. ꝙ est Iuuatis deus. ceteri. n. quos. cui praesunt numinis. eius uestis decoratur. hic solus vt Varro ait li. v. vers diumatis. albū. hic galeru uel eo ꝙ maximus est. uel eo ꝙ Iouis immolatur. alba hostia opus sit. Multipliciter & cerimoniae fuisse ꝙ in libris. q. de sacerdotibus publicis cōpositis fuit. Item in fabij pictoris libris. primo sacra ꝑtim legimus. unde haec ferme fuisse quae commemorantur. Equo. n. Dialem Flaminem uehi religio est. Item ut uxor Dialem sal nunq. ederet. Ignem e Flamia. i. Flamis Dialis domo nisi sacra efferri usi nō esse. Vinctū si edes eius introieris. solui necesse est. Et E r uincula q. impluuio in regulas subdua atq. inde foras in uiam dimitti hederam neq. tangere. neq. nouare. Fas erat pro eo ꝙ hedera uinciat. ad ꝙd. ꝙ. applicat. Sed ne annulū quidem gerere ei licebat. solidū aut aliquē inse. neq. in apice neq. intacta neq. alia impaste. nodū hīe. Siquis ad uerberandū ducat. si ad pedes eius fugiens. pro cubuerit. eo die uerberare piaculū est. Capillū. Dialis. nisi q. liber homo est. nō tonsor. Capitem & carnē. incocta & fabam neq. tangere. Dialis mos est. neq. nouare. procinctum. classem. i. paratum. ad bellū. militiā. mi. tiandie. Dialis. Flaminis. uidere

nō licet propagines eiusdē alnus pterentis. Non succedet pedes lecti in quo cubat luxu
uenui euelli oportet. Vnguis dialis & capilli segmenta subter arborē illorum
terra opient. Dialis quotidie festatus est sine apice sub dio aut esse licitū nō est
S ubertate utitur & nō prius a pontifice cōstituū. Mastrual Submisus scripsit &
alia ceremonia quā in huc modū fuma fermento imbuta attingere ei fas
nō erat neq; tunicā mutā nisi in loci certis exuisse sub celo eiq; sub oculis lo
uis nudus ne sit. Sup Flaminē Dialem in cōuiuio missi hec sacrificiales haud
quaq; alius accūbit. vxore si amisit Flaminio decedit. Matrimoniū Flaminis
nisi morte diremi nō est usq; locū in quo bustū est nunq; ingredie. Mortuum
nōnq; attingit. fumus tamen exequi non est religio. S Alij sacerdotij
genus & ex huiusmodi causa instituti dī. nam annū iam octauū regnante
Numa morbo pestifer Italiam occupasse Roma dī mutauerat mentes uo aiūt
tradit. Veterum Eneam e celo delapsum in Nume manus clecidisse. & in ea mu
nibus queda dixisse regē. sed ex ceteris musisq; audisse. ac peta in urbis salute
missam oportere. eam obseruare. aliis; undecim ad aliud figura magnudinis
& forma effecti. quo dubiū fuit obsimilitudine fit celestis illius. adipiscende
pelea itaq; ex eius auctoritate atq; impio effingere artifices cū certassent diffi
dentibus & despantibus ceteris vecturiū Mamurio ex sumis unū opificib. ulq; a
deo similitudine effinxisse struxisseq; oīs similes. ut neq; Numa iam ipse dino
scere hau aut custodes ac ministros cōstituisse dī. Saliis sacerdotes. Salij ue
uocati sunt nō ut quā fabulant. a uiro Samothrace seu Manthaco Salo nobi
qui saltatione que in armis dī celocuere cū ea re uera certe Sli. vi. nat bisē
Bardanus instituerit. sed ab ipso trepudio saltatorio Ideo qa circa ataz saltare
& crepudiari. vt uiuz. in uinz. hinc exultantes Salios nudosq; lupos. vel ut Ouid
dus uertio fastoz. tam dederat Salijs a saltu nota dicta q uehementius robustis
usq; p urbē eunte subsaltarent. Tum ad mensem Martiū sacra. pelta. suscepes
indui pumeis. tunicis. cinctis. balteis. latesq; sucinctis. eneas capitū galeas per
tinent. & eneū sup tunicā pectori regmen parauisq; gladius arma pullantes. Re
liquū uo saltationis pedū est opus. mouent. n. suauiter couersiones. ac mutatos
in celeri ac crebro nūo robuste & leuiter veddentes. Mamurio aut. aeris illius lu
mercede fuisse phibet. meoriam. dam Sersalios. carmen simil. cū furtchij modulo
absolutum Alij uo Vecturium Mamurium qui canebatur fuisse aiunt.
S Enatorium dicitur a Romulo instituta fuisse nemo ambigit. Romulus. n. urbe
conditus. pastores. inter quos adoleuerat conuocauit. cuiq; is nus cōdende urbi
pare idoneus uideret. cōstituit. Asylum quo passim confugerent ex finitimis loci
pessimi. qq; sine ullo cōditionis discrimine. ex hisq; omib. populū cōflauit. lectisq;
in Senatū eos q etate anteibant. & patres appellauit quoz consilio gereret omia
D e hoc & Senatu sepius eleqatq; scriptor hec loquit. Buana cogebat patres. ad bella
ituros. Centū illi in prato sepe Senatus erat. Curia pretexto nūc que inter Ve
tera sellatos habuit rustica corda patres. At q ut apud Lacedemonios Seneś fuse feni
ores appellati eos q sumū quenda magistratu gerunt. Cicero auctor est. sic nisi cel
lius tamen sententia semb. mihi est. nō sumū consiliū inuoret nisi Senatū appellatent
O— & Quidius infastis nō reticet dicens. Magna fuit quondā capitis reuerentia cani-

L ngs suo pstno tuga senibs erat. Marcus opus utuendi animosq; bella querbat te pro
disse adendi instatione: suis uerbis illa minor nec habendis utilis animis Cecilio pa
tre sepe seruire opem. Hec nisi post annos parere cure cura seruos homines & gratis
mine Senatus erat. Iura dabat populo semor finitaq; certis Legibus erat eas unde
petat honos Ab honore ergo patres ab etate Senatores appellati Alij Senatores ascri
bendo qd facultate daret dictos putant uel q; agrorum patres tenatoribus ac liberis
propriis attribuebant Huic centu Senatoru nuo plures ac diuersis epibo addutos
inuenio Deinde. n. quo plus uirtis in Senatu & fregnata ordinis faceret diminu
tio pas numeris pmoribo equestris gradus electis ad trecentos summa expleuit
traditaq; inde fere ut in Senatu uocarent qui patres: quiq; adlecti atq; con
scripti esset patres ut diximus uocati uel q; sunt suturis generis Adlecti q pp
mopiam ex equestri ordie in Senatoy sui nuo assumpti Conscripti aut q; in
S enatu que nouu effecerunt sui scripti Vespe post Cesaris obitu excedentes hue nu
mos deformi incedura ac indignissima turba mille. n. excesserat & nonulli p
gratiam nonulli premisi electi qui ab omni iulgo appellabant Augustus ad
medii pitimu & splendore redegit. preter hec Senatoy nota Sunt qui pedarios
S enatores opinent appellatos q; sententia in Senatu no uerbis dicerent Sed in alteria
sententia pedibo ire eaq; sententie dictione cauerent absq; dicta confirmarent &
qi pedibo in alteria sententia descenderent Alij no differita qi quada quod esset
plerisq; qui magistratus curules adepti sella curuli honorii gratia in Senatu uehe
rent q uo iter pedibo facerent pedarij appellarent M. aut Varro eqtes quosdam
dicit pedarios appellatos uidetiq eos sic ficare qui modu a Censoribo in Senatum
lecti q dem erant Sed q honoribo populi usi q dem erant in Senatu ueniebant & senten
tiam cuius habebant. Nam & curulibo magistratibo functi qui modu a Censoribo in
S enatu lecti erant Senatores no erant & quia in postremis scripti erant no regulant
sed quas pnapes dixerunt in eas sententias descendebant De more aut hndi Sena
tus M. Varro tradit Pompei libro edidit cu ille Cos. primu cu M. Cesso fuisset de
signatus Credit ga forte milteq; ad eam etate occupatus caulis cosuetudines
exper ossa uelleriq; exercui no indoctior uidet in hoc libro id genus milta scribe
re Varrone Gellius attestate pmulgat illud fuisse p quas plonat hn Senatu lucere
noluit Dictatore Consules Pretores Tribunos plebis Intercedem si refrenu orbi neq;
ally preter hos usi fuisse dixit Sucere Senatus consultu quotiensq; usu uenisset ut
omes ille magistratus ecdem epire Rome esset tum q; supra ordine scripti essent qui cete
ros alios ossa ei potissimu Senatus consulendi usi fuisse Addit deinde exercendi
mana in re Tribunos militares q pro consulibo esse. Decimatos item quibo tum
imperiu consulare esset Item Tiru mutos re. p. constituende causa usi consulendi
S enatu habuisse De loco aut hndi Senatus aut Senatus consulta uocandi mli in loos
p augures constituis que templa appellant hn regarue potuisse negabat Mouis &
etate ut eo in loco Senatus inuisus assidua statione coereat: qui Senatulu appellabat
V nde Accius deinde q pmu in curiam proficiscere De epire aut hndi Senatus ita di
serut Ante ex curia inge solem aut post eius occasum Senatus consultu iustum esse
Opus & fuisse p quos & quo epire facti Senatus consultu esse excutere De geniture aut Se
natoru necui pauciorib xxv annis nato Senatu ingredi licere ut in uita Magni

Pompeii auctore Plutarcho constitutu est. Ceteris minoris aetatis Senatui adhuc ingredi
moris fuisse uetera legentibus no dubiu est: uelut M. Valerio Coruino contigisse no
uimus cui certu & uicesimu annu ingresso consulatu largiri sunt. Quominus auc
Senatui interdici ei praetextatis filiis Senatores ut moris intra fuerat decretu pote
facta est. Supinge praetextati facta in causa fuit. Sui & Senatui hituros esse. Auspicia
primo utq; immolare hostia debere Idem Varro censebat. Docuit & de diuinis uerb pul
& de humanis ad Senatu esse referendu. Idem Senatus consultu duobus modis fieri ait
per discessione si consentiret. Aut si uel dubia esse per singlos sententia. De pignere ex
capiendo decq; mulcta utroq; anda Senatori qui quo opus uenire in Senatu debui
no uenit. In quo & illud audiuerendu de moresticue lex a quinquagesimo anno mi
litem no requirit. a sexagesimo Senatore no citare huc & mouere apud uereor ne
constituerit publice reperiuntur ut si forte aliqua uis ab hostibus imineret que cogeret
uel hostia capture consilia uel aliqua constituere que no pus oporteret dicta & effa
uel si nollent ad amicos aliqua promere Senatus consultu tractu fieret ita ut no sor
be no seruu publica no consules illis uerbis interessent. Senatoresq; exceptis ouin
offitia consultus scribunt; copleret hos & ab eis ire fecere de nato beniuolum
de suspecto placatu de adultero mitem / de aduersantes propitiu. Et qd ut dictu
est senio cofecti animis minus uiderent Dinos tu Senatores singlis cuiusq; uerbis poppo
sisse. nisi ab urb. cond. Ide certi est Iuuisse patritios familia tota nostra fuisse dicata
si origine dictatu antiquitati ordine pscrutemur quo sumi dea sicut putauere ali
tuta locu primu possiderit patritiatusq; nomen ipm Vesdam uerchuoy apun
bus dictu esse uoluerunt. Consulatum exactis regibus dictatu regi nouis
fastis declinante cu plena pene eos instite administrande rei p. facilitate hin
accertitam fuisse antiquitat monumenta declarant duo hi erant pro uno Rege
creati ut si alter malus esse uolusset ab altero simile potestate huic cohiberet
his primu omia iura ex regia potestate erant omia. Eiusmodi deinde insignia
pompaq; fercula & officij sui ornamenta Nam ambobus fasces erant Coss quat
uor & xx. Lictores uerdet cu securibus que proinde tante potestati catenas ne
xibus preceps sua alligari: ut cu raro uis soluerent morum deliberatem acce
pere maxie si de cede aut hois neue aliq consuluissent Cunctator. u. esse debet qui
iudicat de salute: alia naq; sententia corrigi pot de uita hois haud quaq; si
ma qn & ista turis sua no furoris & certa nocisse sic instituta ut plus terror
corrigat q pena cosumat. Cuilis est & pauor iste magis q belliaus utpote que
ab actoribus inmedi reformidet furor. Latrones exhorreant innocentia tin lex
respiatur institutaq; ad & est. ne duplicatus terror uideret ut eos tin alter fa
sces habet. no ambo usq; penes que fasces esset maior. Consul dicere uel si qui por
factus est pretor. aut maior urbanus minores ceteri quibus ds plenyq; in maxi
mis urbis soler Senatus decreuit: ut daret opam: neq; resp. detrimenti ca
per. prohiberi eos alterne uel ambos cu opus esset / exercitu parare bellu terror
coercere omnibus modis subditos utq; cuiusq; domi militiaq; imperio audiri iu
mu capitis dictre. sed ciuis no romani: que solu cohibere & in publica custodiam
duci uibere illis fasces Valerius Publicola pro sua magnitudine utebant misi quadrin
ur ibi locata nihil abiecta. nilq; humile meditarent. utq; in otio subiecti manerent

ꝺ aly poſt maxios laboꝛes aſſumant impantes manuſ poꝛto victoꝛiali Sapione
mumica erat qui Romani uel p̃. uiri fortiſ dextra uictꝛ̃ fortunaſ ſuã ac liberoꝝ
in augumentũ & publice gloꝛie ſtimulos ſoluceꝛet ugo ſeruili cilceſ auꝛatiſ pyre
rei prædibat in publicũ; tãꝫ iuui materiam quã menſ ad mane uolauſſ tanti
putat parui facere nõ ſolũ ſed peſſũ & dare uideꝛent Inter ceteraſ & R. P. digni
ꝛes ſoli meꝛuerũt pictoſ hꝛe humeroſ uario colore palmate ueſtiꝛ; qua felicitaſ
dabat præmio uincentiũ. Quod aũt candidis ueſtibꝰ induti procedebãt Cã
didati appellabãt. Quod demiꝝ populo conſuleꝛent & patꝛ̃ eũ omia cog eꝛa
ꝺerent urbꝛio ne inſoleſceꝛent. dio a conſulendo coſules dicti ſunt niſi illinc
potiuſ unde Actuſ ait in bruto. Qui recte conſulit coſulcat: uel ut Quintilia
nuſ. Conſ. ſit a conſulendo uel a uidendo Nam & hoc coſulere ueteꝛes uocaue
ꝛe Magiſtꝛatuſ huiuſ impiũ annuũ erat quo ne diuturna poteſtate inſolenteſ
fieꝛent prolatꝛi ſe cuſtodiebãt hy q̃q̃ biennũ core eſſet magiſtꝛatuſ
nihilominuſ eñ ſi haud eſſent idonei infra annũ a mouebãt Illud q̃ꝫ de moꝛe fuit
conſulatꝰ poteꝛãtibꝰ ne p ſe ipſoſ cõmiſſi inceꝛtoſ nulliq; xxv. anniſ minoꝛeſ
que Senatoꝛia eraſ erat admitteꝛentur. S Vſſet Conſ. & ſoꝛoꝛ̃ lingua
ꝺicatuſ eſt auctoꝛe Calidio Luuiuſ belli Macedonici li. iiij. Poſtꝛo die eũ Suffꝛeꝰ
ad iuſ ꝺicendũ coſedeꝛiſſet ꝛeſpectꝛe tabelle dempꝛeq; & lecte aly a ſuffꝛicio q̃ eſt ſub
miniſtꝛo uel in aloꝛuſ locũ ſubſtituo ſuffꝛeꝛet dictoꝛ puteãt. q̃ ſubdito facto. Li
uiuſ. xxxix. M. Aurelius Cecta pꝛecmuit ſacꝛoꝝ. moꝛtuuſ in euſ locũ M. Acilius
Glabꝛio ſuffectuſ Cicero pꝛo Murena cuiuſ erat Cons. & ſi nõ in adminiſtꝛando bel
lo. ſed in ſuffꝛiciendo colliga occupatuſ Illud demiꝝ nec pꝛeteꝛeundũ. Nam eũ duo
ꝛeſ poſſint eoꝺẽ auctoꝛe pꝛouehꝛe hoſtẽ in hac amplitſſimũ coſtituiſſe ꝺigꝛatꝰ quidũ
& honoꝛ populi finẽ. una iuuſ alteꝛa miſtꝛeſ nõ ꝺubiũ eſt q̃n ad eaꝝ adipiſceꝛe
ꝺa milio plus coheꝛit ꝛeſ miſtꝛiuſ q̃ iuuſ cuiuſ gloꝛia Vigilat. ii. aleꝛ noctẽ: ut
ſuſ coſulꝛibꝰ ꝛeſpondeat Alteꝛ quo intendit mature eũ excꝛcatu puemiat Illum
gallone hꝛe buccinaꝛe canteuſ ecciſſeꝛat Ille actoꝛiẽ miſtꝛeuit hic aꝺem inſtꝛuit Ille
cauet ne coſulteuet hic ne uobiſ aue caſtꝛa capiant Ille ut aq̃ue pluuie auꝛeamẽ
ſint hic ſole & timoꝛ ne hoſtiũ copie: Ille in pꝛogꝛeſſu hic in pꝛopagandi finib⁹ eccꝛeatuſ.
P Roconſulaꝛis ꝺigꝛatuſ exeꝛande moꝛem ac neceſſitatẽ induxiꝛ impij Romani am
plitudo: quod nec adeſſe ubiq; ad bella gꝛeꝛenda omeſ obiꝛe pꝛouincaſ Conſs. qui
modo eſſent duo poſſent. His conſulaꝛia inſignia ceteꝛa pꝛeteꝛ q̃ ſex ducebãtuꝛ Licto
ꝛeſ relicti fuere ceteꝛa ſuſ. Numeruſ aũt pꝛoconſuli ꝺiſſimiluſ eꝛat nullus Vꝛep ſiꝛe
ſidum nomen generale: quod & pꝛoconſuleſ & omeſ pꝛouincaſ ꝛegeneꝛeꝰ Senatoꝛeſ
licet eſſent pꝛeſideſ appellabãtuꝛ Sic pꝛoconſulum appellatio ſpecialis eſt: qui de
migꝝ conſulum uiribuſ fungeꝛentuꝛ pꝛoconſuleſ nominati ſunt.
Lictoꝛ caꝺelitatuſ miniſtꝛe Conſuliſ pꝛoceſſ. Feſtuſ qui fuſcem cingulũ alligatum
eũ ſecuꝛi poꝛtãt Sunt⁹ lictoꝛeſ cõs. xij aliqne ſeꝛi Lictoꝛeſ uiꝛ. Valguſ Rufuſ in
ij libꝛoꝝ quoſ ſcꝛipſit de ꝛebꝰ p epiſtolam quæſitis ꝺicit. Alligando appellatuꝝ eſſe
q̃ eũ magiſtꝛatuſ ſõ. bõ. quẽpiam uerbeꝛati iuſſiſſet cꝛuci euiſ & manuſ ligaꝛi
uincꝛiq; a uiatoꝛe ſoluta ſint. Vſq; qui ex collegio uiatoꝛe officiũ ligande hꝛeꝛ Lictoꝛ
ſit appellatuſ uꝛiteq; ad eam rem teſtimonio M. Tull. Verꝛiq; euiſ refert ex oratione
que ꝺicta eſt pꝛo C. Rabiꝛio lictoꝛ inqt colliga manuſ Luuiuſ li. viij. Lictoꝛ deliga

ad palum: hec ita a ligando Valeri Ruffi. M. Tul. Luuii. Festi. ac omn. antiquar. putat. Et nos sane cu illis sentimus. Sed Tito Tullius M. Tul. Ciceronis libertus lictore uel a lino uel a linto dictu scripsit Livio. n. transuerso of linum appellat. a uerbo qui magistratibus inge preministrebant cincti erant. ad vexandos ligandas & cedas ac dicimus vincienda male tractos & insane qui licentiam a lictando dictu putant. C. interposita qa rem lictus & interdictus. Illudq; inepte additum. si legis victorem dicta q; erat ideo peccatur reum uocata legis mandati: & antiquas no approbat: colorata licet ratio uideatur. Numero autem xij. lictores supra Romulo alij a nuo multos qui regni sibi portenderat auguro Alij putant & melius ab hetrusca finitimi. unde sella curulis unde toga pretexta supra est admitatione regu suoru & xij. ex populis creato regi singuli singuli populi lictore darent. Q. Vestura in qua esse debet sententia luris fama literarum gloria: cautela sermonis. fide mutua animi contentio domicilii & iuris cum sodalitate in Ver. ij. auctore Cicerone primus est gradus honoris dignitatis ornamentum gentium Var. lib. vi. retulerunt Cas. offitius autem eius & longe primus est & pene ante omnes magistratus quorida & dom eruditorum sententia Graccanus tunius lib. vij. de potestatibus apud ipsum Romulu & Numa Pomp. primos questores fuisse auctor est Pomponius hunc magistratu cepisse tute asserit cu erant Pub. Rob. auctuli & cumulatuli esse cepisse. ut essa qui illi preerant & Romuli ipse fuisse cu vel remuel & percipue tame esset haud quaq; putandu est Cetera sicue in dubiu uenit an Romulo & Numa regibo questor fuerit ita & Tullo hostilio regre a quo censui in cuitate & descriptio Centuriaru & classiu quae pus no erant. est facta questores fuisse. ac tute interiu habuisse ueri magis simile est. Et sane crebrior apd maiores opinio est. Tullii hostilii primi in vem p. maiestatis fuisse questores hos. aut. a quaerendo questores initio dictos Pomponius & Iunius & Tiberianus & Fenestella & Varro scribut. Verre qa de capite cuius Romani inussu populi no erat lege primissu Consulibus iuf dicere propterea questores constituti sunt a populo qui capitalibo rebo preessent quae etiam uim postea capitalis quisiuere. hinc appellabant questores parici. Festo teste uel Pomponio patridi. Quos meminit lex. xij. tabularu dicti qa parricidae no utiq; hi qui parentes occidissent: sed qualecuq; hominem dicebant. Idem & fuisse indicat lex Numae simili in his composita uerbis siquis hoiem liberu morte sciens cluet parricida esto hoc offitio iniunctu erat. ut pronunciat ex Senatus cosulto sorrente utpote extra urbem. aduenientibo Regibo obuiam irent: & hastae subiectos capitusq; velandos

E rant & Candidati principis questores. Alij qui libris dumtaxat in Senatu legendis operam darent quaq; literas eius in Senatu legerent:

P Retores. initio erant quoruda iudicio q postea Consules & in bella administrabant proinde sic dicti q; preirent & ancirent uice exercitu. Auctore tute Pomponio tute creati cu Consules bellis finitimis accurrent. neq; esset q; in cuitate uis redderet posset. Numeriu aute pretore habuit Roma pro rpie uarii. Primo dem verbu deinde post aliquot annos eo no sustinente pegrinu sic dictos. si uis alter gerunt alter cuibo dicere deinde uo plures augendo numeru ad octo usq; creati inuenio unde Cicero pro Milone septe pretores octo Tribuni plebis ullus adhuc sep

defensores mei Capue denique prouincie totius pretores quor prouincie indecimone
venerant: Creati sunt patrum q urbanis uebo patrum q prouincialibo presserit Hos
aiut pretoris insignia sce fuisse securis Plutarchus in vita Pauli Emilij. auctore est
A dhoc enim bellum inquit Emilius missus non cum sex ut ceteri pretores sed cum
duodecim securibus ita ut dignitas consularis imperio eius inesset.
C Censores ad cuius censionē ideste arbitriū censeret populus uel ab re ipsa qd presset
faciendo censui appellat uel qd rem suā quisq; tanti existimare soleat sic qui
illi censuerint uel q censore pro arbitrio uetere cognatione quada loca ac simili
esse uoluerint Sui q a censendo: cohortando & precipiendo Vnde & dicere sole
mus censeo hoc fatas. & Senatu dtq censuisse inde Modestino auctore censoris
nomen uidet esse tractū Hoc munus instituisse primū Seruius Tullius legit postea
uo ut sint Regesi exacti ius omē faciendi census & ceteri que regie maiestatis fue
rant ad Consules delati erant: Creandi uo noui magistratus huius dedit causam qd
bellis urgentibo neq; populus sine censu esse nec q esset Conss. uacare eam co
mode censui faciendo posset. ref. dem ut parui admodū momenti primū usū q ni
hil uiri habet ni censendi modo populi Ita illustris Magistratus hic maxie cum
reuerentia plurimeq; potestatis. ac seueritatis postea fuit: eo usq; uenit ut haud
quaq; de opibo modo Vere de militari disciplina moribusq; censere Mos usq; Ro
me apd equestres erat auctore Plutarcho ei p legitimū ipius a quoq; militare esse
equū p medii fere diei curam uiris duobo publice probentibo quos censores nun
capiant Illisq; quelibet ducat de imp. sub quibo militauit sit recensori Vnde Cen
sore iudicio subigi: qui inexta causaq; mentū uel laude uel infamiam tribuunt
H huic proferri cure: tum erant viri dignitate ornatiq; insignes. ad hos cuiuis inside
re equites subituri iudicii ritu ei prodirent Censore alter qui senior erat interro
gabat si militia ad omes iuxta disciplina militare absoluisse. omesq; qui sub se ipso
imperatore meruissent: q si no secus ac dixerint fuisse inuentū ingenti leticia plau
dentibo amici domū illū domū debant sin minus censoria eū increbant nota
q ex tenuissimis causis incobat illis q flagitiose ac inemptaner degerent. ac lo
querent equū adimere & exercitu demouere eos & erat Vectigalia Pō. Ro. ut
gare minuereq; lustra cōplere q nequeūt cedere & soli tauriliā sacrificia de sue
cruo facere de nuptiis de liberoy procreatione dos uiuendi ratione de eo
uisus diligenter inquire nequis patriam ac cōsuetā uiuendi disciplina trans
grederet. Ad hec & munera duo ei erant Alter lustrum alter uo plebeius est la
cebat Senatu principem describere Immeritis Senatu q amouere Vt C. Fabricii
fuisse ferut qui P. Cornelii Rufini Patricii uite q decem argenti facti pon
do in conuiuium adduxisse Senatu ammouit Siue ut M. Catone Censore qui
C. Flaminiū. I. Flaminei fratre q exornatus a puello quē deputat reste spulare
do uel a Scorto aliore sententia ei esset. Cons. in Gallia ut aliquē ex his qui
in uinculis rei capitalis damati erant secuti pecuniē obtempauit Senatu eiecit
V alerius Anciat no ad pueri sed ad mulieri causa amouere uenerat arbitriū id ab L.
Appetatū affirmate Liuius tūr scripsit in oratione Catonis asserit Gallū nanssu
gam ei uxore ac liberis uenisse & ab L. inter epulas accepta. mox ut scirro qd
ardebat obsequeret ab eo propa manu cōfossū. hec ad exacerbanda Lucij crimina

iure dicti. a Catone creditu erim ipm. tur occisu minime transfuga vox ex damnu
nu in vincula coiecti extitisse. tum alij q plures tum uo refert sunt. Val. Max & Cu
ro in eo q est de senectute libro: ubi oim Catoni sermone & ipsius rei narratione
tribuit. Ipsi deinde Censores sua actione pecia curabat & descriptionibus genera
& rei publice officia distinguebat. Censione facere & dicebant cu multa equm
vocabant. Censiois habitaria dicebat cu militi multe nois ob delictu militare
q hastas dare dicebat. Multas pecuniarias poterant hic magistratus hr. qual q
nic Iulius Capitolinus in vita Valeriani. Suscipe inqt Censuram qua tibi detu
lit Romana res p. qua solus meruisti iudicaturus de moribus hoium. iudicaturus
de moribus nisi cu extimabis. q manere in curia debeat. Tu equestre ordinem
in antiquu statu redigel. Tu censibus modu pones tu vectigalia firmabis diuq
statu. res p. recensebis tibi legu scribendaru auctoritas dabit tibi de ordinib
multu iudicandu est. tu arma respicies. tu de nro palatio. tu de iudicib. tu de ge
nerib eminentissimis iudicabis excepto deinq prefecto urbis Rome excepto cõ
ordinario. & sacrose vestis. de maxia virgine uestalia. si tu in corrupta pmanse
de oiibus sententias ferre. Illud deinqt nec preterendu cu alios magistratus an
nuos fuisse colter qnquenales quonda censura exercuisse. q qa p tot annos graue
diuturnu insolentiq nimis visu ne plus q annua. ac semestris consulatus esset. odiosis
ingeniis populi faceret. Atq hoc teste Asconio eam tristis seueritatis nomen sus
cepisse: ut mox missum esse nonunq. p plurimos annos. nonunq. pp infam
iam corruptos iudicum plebem ipsam dantes vocabulum populasse.

Tribunos celeres pmus Romulus creasse fere Nam cu eode tpore in tres tribus tri
buerat diuisa Ramnenses a nomine suo a Tacio Tatienses. Tertie aute tribu nomen
uocauit dicta a luco Asyli in que multa fuga delati cuiuscunq donati sunt. ut Liuius
inqt. & Plinius refert est. qq tertie huius tribu denominatio auctore Liuio mox et
tribus. aute ipsius res fuisse. nullo nomen ipm declarat. quibusq. qui priscis tribu
nos uocabant. qd eorum tribu ex tribubus olim ad exercitu mittebant. Celeres aute
tribunis pmisse appellari quam opinari sunt. q. ad celeritate occurrerent si qm eoz
opa res p. indigeret. Cum eqtibus ille pcerit. & ueluti sm locu tertie pompe. atq
bus obtinaret. uel a celere Remi interfectore q celeres. inquit dicerent. quos mi
equites dicimus. hos tribunos militaru. ut inqt. O. Asconius pedianus. duo fuisse
genera pmu qui Rufuli uocant. & hi dem in exercitu eunti solent a consule vel a pr
pulo. de quoru iure ut Festus & inqt q Rutilus Rufus legem tulerit. Rufuli de pos
Rufuli sunt uocati. alij sunt comitati. qui comitis designant. ad gubernandam
rem p. Consulu loco aliqn sub consulibus ut esset in exercitu ad ordines ducendos in
stituti hos offitiu uel esse qui exercitu presunt in his de re mil. Marcello tertie co
militi in castris cõmeat ad exercitationes producere elauel portare sueuerat ueg
meretu circuire frumentationibus cõmilitonu interesse frumentu probare militet
fraude coercere delicta sm suam auctoritate his modis callegare ignauis frugi
re interesse querelas cõmilitonu audire vehementiores inspicere. Flauius vopis
in vita Aureliani in epistola ad ocauia sua gmulta his adiecit ad tribuni officia
maxie spectantia. Tuis inqt Tribunus esse limo si tuis ouuere manu. militu cõm
nemo pullu alienu rapiat. quem nemo corrigat. quam nullus auferat. sapere nos

decreuit oleum salem lignū nemo exigat anona fiat ꝯuentus fit de predia hostis
nō de latrocinijs proximis aliū habeat arma tecta sine frumenta samiata calca
menta fortia uestibi nouā uestē uterē excludat stipendiū in balneo nō ꝓpina
habeat torquē brachiale annulū apponat ꝙuum signatū fiat deferret
alere alteri ꝙi seruat obsequat. a medicis grauit cauent. Arustiabo nihil dest in
hospitijs cattē se agrati qui hiem fecerit. Capuleti Tribuni. aūe plebi cerandis
initium fuit secessio plebis a patribs in sacre montē facta. Vbi Menenij Agrip
pe opa pace inita ꝯuenie ut plebeios Magistratus ut orbe hirent. Sicq; duo tri
buni eum hirē plebi eppit a Virginio & T. Verusio Coss. alia postmodū secessi
one uel addin Appio Claudio & T. Quintio Coss. Mox qnq; alij consulibus
Q. Minutio & M. Horatio Pulturo hoc pacto decem tribuni in plebe Romanam
fuit iurisdictio sicq; plebi ꝯcessū est. Cōditionē inire cōcordie ut plebs suos Ma
gistratus hirē sacrosanctos quibs auxilij Lato aduersus consules essa. neue cui
patriū eape eū magistratū licere. Tribunos tande cū imedu creuit auctoritas.
V ergeq; Senatus decreuissa. ita demū ratū hirē. si tribuni approbasset Stribante
aūe hi in uestibulo curie. vbi habebat Senatus. Nam templa siue curiam inqre
di nō licebat. & quecūq; Senatores decreuissent Tribunis referebant. ut que e re p.
fore uiderent approbarēt cetera ad arbitriū referrent. Cūq; Senatus consulta
approbassent. T. litterarū in tergo adnotabant haud aliter rati iudicatū iri. De
potestate aūe tribunitia Labeonis antiqui iuris peritissimi extat sententia. cuius uerba
quēadmodū scripta apd Gelliū offendi: ita illa ipsa inscripsi in epistola inqt Athei
capitonis, scripsit legimus Labeonē Antistiū legis acqi more & p. iuriscp eruditi
doctiq; apprime fuisse. se aqrebat inqt hoiem liberalis quedā uecordē usqp eo ut Dium
Aug. iam principe & rem p. obtinente ratū persuqi nihil hirē nisi quod iussit san
ctūq; esse in Romanis antiquitatibs legisset. ac deinde narrat q. idem Labeo putato
rem a Tribuno plebis uocatus respondere iussisse. eū q. missus esset uocare & Tribunus
dicere uel cōsulē nō hirē neqs se neqs aliū uocandi quodāmodo morbo maiore Tribuni
potestate hirēt uocatione nō hirēt posse igit eos uenire & prehendi se subtrahere
sed uocandi absentē uel nō hirē idqt & apd Varronē in libris rerū humanarū sempli
asserit. A. Gellius q. dem Varro cū eruditus esse asserat se a tribunis plebis uo
catū nō esse. & cū Tribunus plebis esset uocari nomine recusse. ea & tribunus
plebis auctore Plutarcho potestas est: ut si presens sit dictator sta sit sin aūe absit
prima ac ferme sola. huic preterea magistratui nullū diem intercapedo abesse so
ma licere usi erat: usq; huius Tribunitie potestatis magis ad impediendū etiā
ad agendū. Quippe que ceteris omibs collegis uolentibs & si complures sint vnus
qui nolit & se opponat plus possit. Fuit & ius istud Tribunitia potestas pus apud
R omanos publice dignitatis insigne postmodū qp iudicialis ordinis obtinuit rationem.
Inde nāqs & decreti illud Senatus. vt Augustus Cas. mox legiq; regimini ac eque
imperiū tribunitie potestis potestatis. Vnde apud eos Tribunus dicitur cui ꝙ trib
potestas ordinis Patritio Equestri & Plebeio dicti & simili modo tribuni plebis a
Tribu q. uel tributim suffragio creabant. uel q. in tres partes populus diuisus esset
ex plebs. a patribs secessisset & ex singulis singuli creabant Tribuni aūe creati a
tribuendo ere sunt. Appellati q. creati sine populi iussu in gede Saturni habuit:

Scriba a scribendo nomen accepit officiū eo ꝓmens vocabuli qualitate. Lucius ab
urb. cond. libro so ibi cū stipendiū forte militibꝫ daret & scriba cū Rege sederet
pari fere ornatu miles accessit cū militesq; adhuc in mensa sessorem ut sortem
esset ne ignorando regē semetipse agnitū quis esset. quo temere tractū fortuna
facinus scriba pro rege obtruncat. Probus Emilius de excel. Ducibꝫ exter. gen.
in vita Agesilai Scribe eius hūc ad manū scribe hoc sed miseo apd̄ grates honor
ficentius est. q. apd̄ romanos. nāq; apd̄ nos re uera sicut sunt Mercenarij scribe exi
stimant. & apd̄ illos ecōtrario nemo ad id officiū admictit nisi honesto loco & fide
& industria coḡta q necesse est eum cōsiliorꝫ ei esse participē Cicero in verre Actor
v. Spe. n. ni Imperatores suppatres hostibꝫ optime re. p. gesta scribas suos seruilis nomina donā

A B epistolis uel ab secretis & is illi dr. cuius secreta scribit uel epistolas Suetonius in
vita claudij Sed ante omes narcissū ab epistolis & pallante a rationibꝫ quos decreto
q̄ Senatus no premissi modo ingentibꝫ sed questoriis prętoriisq; ornamentis hono
rari libens passus est. Flauius Vopiscus in vita Carini Quoꝝ vita singulis libris clau
dit Eutropius qui Diocletiano ab epistolis fuit scripsit. N Otarij secretorꝫ
item scriba dr. Flauius vopiscus in vita Aureliani Incidit aut ut se uel facilius
aequi ut Mnesteus quenda quē pro notario secretorꝫ habuerat libertū ut dam
dicam suā intensiorem sibi mirando redderet. Cas. 1. Var. pa. n. candidatū sub
Valentiano pncipe gessit: Tribuni & notarij laudabile dignitate honor q̄ tūc debatur
egregijs ea ad impiale secretū tales coptor eligi in qbꝫ reprehensionis ocūs nequaq; inuenit

C Ancellarius uel a cancello. ala palatij sic dicit. quod olim ibi officiū suū exercuit
uxori rebelliꝫ Imperatoris cuius sibi cura demandata erat uel a cancello sm eam
significationē qua dr. interstitia a pariete in regione tricti: ubi recta cucurrinata
no erāt. sed uerbū in planū prostrata interstitia igr̄ illa inter propugnacula siti
parietibꝫ hinc inde erectis cancelli prope dicunt. qui ab epistolis missus recturus uole
bat populo indicta regione sup tecta scandebant & de cancellis recitabāt. vnde in
oleum usus pauca in eruditore ut qui populo literas pncipis hinc missas exponere
Cancellarij appellatione notent. Cas. xi. Var. Respice quo note nuncupis sacrae no
ste q̄ inter cancellos egressi teneā quippe lucida fores claustra parentia fenestrā
tumas & quis studiose claudat necesse est ut re cuncti appareāt Nam si foris stetery
mens no emendans obtutus si ingrediatur obseruantiā no potest deelinare cōspectus
vide quo te collocari uoluerit antiqtas. undiq; cōspicuus qui in illa claritate uersa
ris Flauius Vopiscus in vita Carini Amicos optimos quosq; elegit aut tenuit pręcepta
verbi unū ex cancellarijs suis fuisse quo fedissi nec cognitu potuit alij nec dici.

P Optimates & optimates inter se differūt Nam populares tertio Philippica li. xiii. gra
ve his uti qui defendunt populū optimates qui defendunt Senatum Cicero pro P. Sex
tio duo genera semp in hac ciuitate fuerunt eorꝫ qui uerlati in re. p. atq; in ea se cum
lentius gerere studuerūt. alteri populares se alteri optimates & hi & esse uoluerunt
qui ea quę facerent quęq; dicerent. interdum tamen iocunda esse uolebant populares qui ea
se gerebant ut eis cōsilia optimo cuiq; probarentur Optimates habebantur Idem in eade
omes optimates sunt. qui neq; nocentes sunt. neq; natura improbi nec furiosi nec ma
lis domesticis impediti Idem in eade. q̄ est prestantissimus maxieq; optabile sanis
bonis & beatis & cū dignitate ocio hoc qui uolunt omes Optimates qui officium sumi uo

& ꝯsecutꝰ erit cautꝰ puritꝫ Aristoteles li. v. ech. ex dictꝫ ꝙ id apparet ustꝫ. n. illud ꝙ in distribuendo cōstitꝫ sm dictꝫ ꝺam esse oportere omēs fatenꝫ ipsam cō dictꝫ nō eandē omēs duas esse sed populares ꝺm libertꝫ potentes cō opulentiam. aut genus. Optimates aut virtꝫ dicut Idem li. iij. pol. Vocare aut cōsueuimus ea unus ad virtutē cōm respicens gubernat regiam potestatē. ea uō pauci gubernātes plures ēt uno Optimatū gubernatiōne uel ex eo ꝙ optimi presunt uel ex eo ꝙ ad optimū publicū administrandū Idem in eo. videt aut optimatū esse maxime honorei tribuere sm virtutē. simil. n. optimatū virtꝰ paucos cō gubernationis diuine populariꝰ aut libertas Idem in eode. Quo. n. ab optimis viris simpliciter ꝑ virtutē esset gubernatio rei p. & non ad suppositionē ꝺam honoꝝ cuiusq; eam selam ustꝫ est optimatem appellari. P Vbicuꝫ sunt auctores Vlp. qui publico fraudē nam inde nomen hꝫ fiue fisco uectigal pandant uel & tributa cōsequantur & omēs qui ꝙ a fisco cōducūt recte appellant publicani. M. Tul. pro plancio aduersam suam id ꝙ ita & huic obesse putat publicanū qui ordo ꝗdē adiumentꝫ sit in honore quē nescat Flos. n. equites Romanos ornamentū cautatꝫ firmamentū rei p. publicanos ordine cōnexi Florꝰ de bello Iustinico li. iij. Nam & Senatu in eo tem translata iudicioꝝ potestas Veientia. n. impij patrimonium supprimebat.

P Rocorei recte Varrone primapse cautatꝫ ꝙ eminet in ea sicut in celitibꝰ matrē ꝺam. i. capita tribuū quę procorei nōiant. ꝺi procedet hinc facta translatio ꝗdē ad ꝙsdā ut procorei dicant qui ante omēs honore procedūt Sunt qui procorei ꝺi procul a Curie hac est putredine. ac vicioꝝ corruptione dicoꝝ patet. ꝙ eam & principibus maxie conuenit pp excellentia & egregiū quę predita esse debent probitate cōfallunt ēt insania literaturꝫ: nec eam ꝙ ait ꝙ ꝙ esse debet autumaꝫ huiusmōi sin gulare numeꝝ uiro est inuenire Iuuenalis li. iij. Agnosce procerē filiue gentilicē seu ex Syllanis quoddā duo de sanguine restis In plurali frequentissima est Liuius ab urb. cond li. iij. Et nos ut decet procorei ut Fabio nōi est dignū pugnando potius ꝙ adhortando accendamus milituꝫ animos Luc. m. v. fata uocēt procoꝝ metus hoc cuncta sequunt.

P Rimorei sicut hi procorei uel qui ꝓmates siue magnates uel magnati qui inter ceteros maioris potestatis & dignitatis in populo Liuius in. v. Ipse ad ꝓmores Romulus prouocat Cicero in oratione pro gratio. ea mihi exilij sui ad populū At me in patria ter suis decretis Italia tota reuocauit illi inimici mei ceteri magnati cede facta reduces sunt.

D Ivos & deos indifferenter plerique ponūt auctores ꝙ ꝙ sic disertis. ut deos ꝑpetuos dicamus diuos ex hoc uocabulo facto. ꝺi qui diem obierunt. Vnde diuos & imperatores uocamus sed Varro & Atteius contra sentiunt dicentes diuos ꝑpetuos deos qui ꝑ sui consecrationē inmerito ut sunt diuinitatis ꝙ tangit in ecy. Virg. dicens diuam genitrix Troiani Hippolytus sanctus. H Ndigetes propē sunt dij ex hoc uocabulo facti ꝺi in dispectu abusiue omēs generaliter ꝺi nullius rei egentes Virg. Ge. li. i. Diq; patrij indigetes & Romule uestiq; mater: H Esiodus Virg. i. ēn. Iuuenes carmacio dedeturq; abeuntibus heroes Horatius. Car. Quę uitę aut hedera lyra uel acuta tibia sumis celebraue Clio Mar. Capel. de nuptijs philol. liij. a mediocriter uō aeris usqꝫ in montiū terminos cōmia hemithebe heroeiqꝫ uersantē. qui ex eo ꝙ horum terrā uterent dicere heroes nuncupati.

S Vmatrei uiri potentes Satyrus in comedia piscatoria Sumatre uiri simplond facinus

gane Macrobius li. i. de somnio Scip. sed sumamus tm vnus sapientia inceperit ver
arcani cōsors cōtenta sine relig. ad veneratiōe figuris defendendis. cultuue secretum

Reliqum nōe omēs pronūcas regentes licet Senatores sine appellatiōe uiue psules di
qui maiusl in prouincia hē Impiū post pnepem hinc psidiū dicūm Aurelium pnapale
sicue subsidiū id. in aurelium succedue dē & milites qui illos tutelam militū oppidi il
castelli similiq. collocata sunt psidiū uocatē uel ue ingr Varro psidiū dictū q eam
castra psidebat in loco aliquo quo tutior vrgio esset uel q pro utilitate & salute alteri
auxiliū ēta proponē sicue subsidiū. q. post posteū ete ad subueniendū laborantibus.

Satrapes uel Satrapa is est qui locoꝝ psfectus designatē Plutarchus in vita Eumenis
Tum capto Artatare regre & regione in porestate redacta Satrapes hoc est locoꝝ psfe
ctus designatē Regum li. i. Et no inueni inter q. malis ex die qua uenisti ad me
usq. ad diem hanc sed Satrapis no placet Idem in eodem Reuertere ergo & uade
in pace & no offendas oculos Satrapaꝝ:

Principes ordinis nomen est inde dicus
quod primus capiat sicut municeps ab eo q. munia capiat Vnde Virgilianū illud
principes ardentes coiecte lumpada Turnus pro primus Idem & dignitatis cui hec tuenda
ex officio & capitis periculo defendenda Religiones. auspicia. potestates Magistratus
Senatus auctoritas. leges. mos multos. uidina. iurisdictio fidei prountie Socij
Impij laus rei mil. Ciuitū. hanc rem ac tantam esse defensore atq. patronū Spar
tianus in vita Adriani Tunc. h. mos ut princeps causas cognoscerent & Senatores
& equites Romanos in cōsiliū uocarent & sententia ex oīm deliberatione proferret
Cas. ij. Vt. uocabuli pnapis nulla sorde maculati seruans dignitatē nōis excerta
tione uirtutis Ouidius de Romulo & Cesare ij Fast. Tu capis hic castra duce se iuue
esse marte Tu recepis luco repulit ille hostes uis nbi grata fuit Florus sub Cesare legis
Tu dni nomen pnapis ille tenet Te Remus incusat. uenam dedit hostibus ille celeste
fecit te pater ille patrem:

Domini uo appellatiōe prelaudissimos in re p. Prin
cipes & Duces inuenio declinasse Nam & Scipio ipse pul Italia hispaniaq. recupe
ta cu Affricam q. subegisset Hannibale pullo nullo tn successu dnm se passus est
appellari nisi a Romi qui p equal cōditiōe tociens rupto federe fraudulenter no
uquam abiecta tn no obtempantes militia abiecit. q. tri. p. hostes infamia notans
Augustus q. Rō. decus impij nec seuo nec loco se passus est. a quoq. talis noīe appellari
Tertullianus in Apologetico cōtra gentes Augs Impij formator nec dnm dem dici
se uolebat Et hoc. h. dei est cognomen Dicam plane Imperator dnm sed more cōmuni
sed qn no cogar dnm dei uice dicam Hoc eū declinauit Augs. meruit profecto patris
patrie cognomen quod uniuersi repentino maxiq. cōsensu ei detulerunt. quod gra
tius esset pietatis nomen. q. potestatis Vrgi scitet datam sibi potestatē patrie que rem
pactissima est liberis cōsulens. Quod aut inter patre & dnm sic ostendit probe Terentius
nus ille Miso hoc patrū est ingt potuit cōsuefacere filiū sua sponte recte facere q. alieno
metu hoc pater hoc dñs interest:

Vxor a ducendo dicta esse debet puerenti pue
inducendo agnie prepue solent ubi iter quopiam fecerit. & eū ad difficilem transitu
saltū uenerit cōrepli ferā. simo ab oīm patre loci natura comitet deinde uetrans
si quos hē quearit & petant si hostes eo loco q. si a fronte. q. si a latere. q. si a tergo adori
rent capiendū cōsilij fore: ceu ne pgrere qua occepisset ire uia. an eam qua uenisset
repetere Iunus esset Castris aut deligendis quum mumimento loci complecuris qua

opportuna aquatio qua pabuli lignoꝝq; copia qua ꝯmeatus expedire quo ꝑpe pugnā
iniret. Aiem struere subsidijs firmare magnifice adortari: prouisos milites a meu re
uocare: nec uerbis ꝫm fercem ac strenuū esse: sed opere militarū laudquā expertom
qui & ipse eū opus sit ꝺcta exercere: precedere ante signa uersus media mole pugne sci
re ꝺq; cōsilia sua celare tacere: dissimulare insidias ab insidijs precauere hostiū coḡ
nationes ꝑspicue speculari & explorare eos ubi copie sint: q̄er quoue genere armoꝝ
P iuris. n. interesse usus: que deinde turba in eis sit quę leue armatura que impe
dimenta. q̄to ea aut quali ꝑsidio custodiāt: deinde dicta ne tm ḡ facta milites se
qui uelle nec disciplinā modo sed exemplū ꝙ diligentię genus uetustissima sortasse
tatione probabiē quoaent lectbie: Vere si mutabie natura loca: si mons occurret si flu
men obstabit: si collibo silusq; aspiret: alia prohibebiē mutabie hostiū genus: timi
nenti cōcterio discat miss & nunc acie directa nūc cuneis nūc auxilijs nūc legione
pugnabiē: ad hec instp intueri & seire: quo auspicio meunda pugna sit: nec deesse
fortune pyborta sed oblata casu flectere ad cōsiliū debet. Illud ad postremū pertine
uit in animis ducū hndā mhil in bello. s. debere cōtemni nec; sine causa dici ma
tre timidi flere nō solere hoc; igr eiam qui sunt metuet & usu & experiena coꝝ
cos ducet discerim certeq; uir pretulerim modo a populo nō a militibo creati sint.
C Omes socius sodalis: comilio & collega in quo conuenit quoue differit au
ctoꝝ sententijs illustrū ex his accipe Comite dicere debemus. auctore Vlp. ac
Labeone. eū qui comitet & sequiē: quaḡ fre gn tandi cuiuscūq; grana ut segnit
desinatus est. minor est & Comes & ducem hr: Ve Cicero nō comite se inqt sed
ducē prebuit & alibi Neq; ꝓncepsit cūe ad salutē esse potuisse. si esse aly comites
uoluisset. Socius uō minor. sed par est. ideoq; ducē in bello quocūq; militet. si
loquamur ꝯcalande bemuolentie gratia nō fere appellabit comites sed socios cō
municantes quoḡa modo eos dignitate cū illis ut ceteros cū eosde comilitones
uocāt cōmunicantes eos; cōditione. acq; sorte cū ipsis. neq; n. Dux comilito est mi
litū. sed militet meet se comilitones ve apd Virg. Eneas de militib suis. o. socij & au
ctor est ipse in sua ꝑsona loqnis de Achimenide: Comes infelicis vltis Et ideo uno
quidē comitatus Achate neq; sorte dixit. & de vlisse & Enea hūc esse comitem
achate illū Achimenidis: Idem ēm aut arma deosq; parat comites Et ideo sicut de
os quę tibi comendat Tidia penates hos capit Troios comites rūq; dy erant comites eoꝝ
eos; atq; Eneas an Duces: certe dy penates comites erant cōfessione eū Eneę ut ploret ꝺq;
deoꝝ Nam li. i. Eneas aut victos qui ab hostę penates classe ueho meū Et in. n. dy
auis hosce Dardania incensa tuaq; arma secuti nos tumidū subte sermonis classibo
equor subte. i. Duce & te secuti sumus. i. tui comites sumus Idem de gręcis dem di
cendū & de eoꝝ deis Idem & de Sibilla & Enea ꝙ. modo hic modo illa Dux erat aut
comes. tum qa sequebat Eneę voluntate Sibilla & qi minister se prebuit comes erat
qa uō ducebat ꝓmonstrans iter & declarans ea quę ille ignorabat Dux eade diat
tamē si aliqn comite pro socio dicimus: ve Cicero in rhetoricis de Viatore q. cū ante
lucam surrexisset comite inqt sui inclamauit semel & sepius cū de eode antea dixisset
in manere dem prohibescente ad mercatū ꝓnda & secū aliqtū numeꝝ ferente ex comi
tatus. i. secutus quare in ꝓpatione aut qtidianis salutationibus primus in pmis aliqs
monens monendus ei est plurimū aliquoiꝝ sententia in hęc verba ad Iuliānū scribens

Tibi ergo hoc opus deuoueo omis eloqntie presul ut qtucuq; mihi deus annuerit suscepi laboris gloria te comite qi sole quoda dilucidius crescat. Sed q. n. magis delirx absurduq; inquiat q que dicas tuu solem eunde appellare comite tuu hoc ipso q sol est qq no suum dicat solem sed comite qi sole quoda lucente Est preterea alia inter comite & sociu differentia q comes est quicuq; sequit alterius ductu: socius pleruq; in negotijs seruisq; rebs & fortune arbitrio subiectus Ces. in comentar. Itaq; Androstenes pretor thesalie cum se uictorie Pompei comite esse mallet q sociu Cesaris in rebs aduersis ocm agris multitudine seruorx ac liberorx in oppidu cogit verx huiusmodi differentia aptior inter sociu & sodalem est Sodalis. n. prope in rebs leuioribs ac sepe uoluptuosis Quintil Quo tande patris animo: si delicatus adolescens preseruim splendidis opibs uel ex etate mores uel ex fortuna traxissem & tepestiua conuiuia & pugiles iocos aduocata sodaliu turba solutus atq; affluens agerem M. Tul Epulabor modice cu sodalibs. sodalitates. n. me questore sunt institute Idem alibi Ego Plautiu Laterensem & ipm gratiosu dico & habuisse in petitione mltos cupidos sui gratiosos, quos tu si sodales uocas offitiosam amicitiam noie ingnas uitioso Caius aut sodales inqt sunt qui eiusde collegij sunt quos greci uocant. G. aquo no sane discordat apd. M. Tul. Antonius q norbanu questore suu appellat sodalem At collegarx appellatione hi cotinent q eiusde potestatis sunt Conus uo benignus est homo & facilis qui alijs no egre inseruit: Cliarche qui singulis militu milibs preerant Curtius historiarx quarto his itaq; inqt Compositis in regione que Satrapone uocat peruenit fertilis terra copia rerx & omi comeatu habundans Itaq; diutius ibi substitit ac ne desides ocio dimitteret animos iudices dedit premiaq; preposuit de uirtute militari certantibs, noue fortissimi iudicati cu essent singulis militu milibs prefuturi erant Ciliarchos uocabant Tuc pmu in huc numerx copijs distributis: naq; antea qngenarie cohortes fuerant nec fortitudis premia gesserant

Centurio iserat ut inqt Liuius. vij. ab ur con. que nuc pmipilu appellant & auctore Festo qui nuc Centurio ante Centurionus dicebat a centu dictus ut inqt Varro q centenarius eius iustus sit nus Quintil li. i. institut. Diu deinde reseruatu ne cosonantibs aspirarent ut in gracchis & in triuphis erupit breui tpre nimius usus ut chorone Chenturiones ad huc qbusda in scriptionibs maneant: Succenturiati milites sunt no qui in pma sed qui in secunda Centuria sunt: ut si pma defecerit: isti qs subesse diximus laborantibs pmis subueniant: Vnde ad insidiandu ponit succenturiatus: qi armis dolosis instructus Teren. in Eunuco ego in subsidijs ero succenturiatus:

Decuriones sunt qui denis presunt equitibs qdam dictos aiunt ex eo q in initio cu colonie deducerent decima pars eorx: qui ducerent cosilij publici: gratia scribi solita sit Alij proinde dictos putant q sint de ordine curie cuius offitiu administrarent Decurie pluribs distincte noibs fuere Tribunorx & Iudicu pp hoc nongenti uocabant Ex omibs selecti a custodiendo suffragiorx scita in comitijs & diuisus hic qsi ordo erat supba appellatione nominu cu alius se nongentu alius selectu alius tribunum appellaret:

Quaterniones a quattuor militu quibs preerant nuo dicti. actu ap. xij Tradens eu quattuor quaternionibs militu custodiendu: Milites dicti qa mille erant ante in nuo Quos Romulus pmus ex populo supsit. & milites appellauit ut li. p histo. Inqt Eutropius Varro milites dictos asserit q triu miliu legio pmo fiebat atq; singletribs Titiensiu Ramnensiu Lucerx milia militu mittebant Vlpianus apd Iustiniani

li xxvij· militem Inge· ſſi milleſimu quecq; dicāt· hoc eſt oēm qui eſt ex millenario
nūo: ſint licet nōnulli niſi ſpūbo uirſ peritia latini ſermonis ſignāt q dicā puerue
ex mille maxie· ſtrenuū. Aly uero idoneū uere ſcripſerūt ut Claſſ· a mollitie p.ma
feſtim dicā puerū eo q· nihil molle ſed potiſſ· aſperū q· gente: ſicut ludū dicamuſ
in quo minime ludit· vel a greco uerbo q· duritiem ſonat· Vnde Maro Durum
a ſtupe genus· natos ad flumia p̄mū deſcribit· ſecuq; gelu duramus & undio-
A lij militaudie· uel a malo arcendo milite· militiāq; ſſi malitiam uel militiā dicētā
uere arbitrant: eū cuius muneris ſit miſtreudine· malū malitiāq; hoſtiū arcere
tuerīq; caulis porentie· patrel· ac iura· ne q· mali ab illis cauſis ſuis inferat· ſicq; ille
nō ſolū militet qui in acie ſtat· & cornū dextrū leuūq; defendit ſed qui portas
tuet· & ſtationē minuſ· piculoſa nō ocioſa ēt ſungit· utilitalisq; ſeruat· & arma
mento pręſtat· que miſtria quil· in cuenta ſint· innumer· ſtipendioꝝ ēt oēm
I lud· nec obtrendū ſilentio uniuerſos qui erāt· in exercitu qui pedibo· & qui equo
merebāt· ſine dilectu· uetuſt· appellaſſe· milites & cōmuni gñe· protuliſſe nō
nunq; Quāq; qui equo nō militet modo· ſed equeſtri gradu & honore pręfuerit
C uuil· ut fidem ſtat· q· miles dicamuſ· & nō ſatis honeſto exercitio pręditos· ut q·
uoſ caſtoduit· & qui ad ſupplitū ducāt· Valeriuſ Max· li· ij· CN· Carbo magne
uercundię· eſt· latini annalibo· Terentio in conſulatu ſuo uſſu Pompeij in Siciliam
ad ſuppliciū ducēt· ſeruꝝ· a militibo· demiſſe & flebiliter· ut ſibi illum leuare
pulꝝ· exputiret· literet· quo miſerrime luat· uſu· ditutuſ· ſiuerēt· Vnde & illud
& militem & reum eadē ſtringit· catena· quare apud omēs propemodū muul
gatū· iudemuſ· ut miles· pedite· deſignet· equeſ· aūt· cum honore dicatur·
T Vmultuarij militeſ· dicti a tumultu· ideſt· uallo bello uel gallico· q· in ciuitā piculū
& ſubitū & improuiſū· bellū ingruit· & nō eſt ſpaciū· nec tempuſ· conſilij· quod
ſingulos· uirare· patrarit· ut inter Fabioſ· fuit· ſed p̄cepſ· patrarit· fuit· conſul
mittit· templū & arripit· uexillum· & ingt· qui rem· p· ſaluā· uult· me ſequat·
E Vocati militeſ· nō ſunt· cōe· pro· milite· ēū· ingruit· neceſſitaſ· a· propē· uitet· nō
ſuperuū· diuncte· euocant· De· his· Criſpuſ· Nēū· quiſ· milet· neu· quiſ· pro· militē
& abſſ· alibi· oēſ· euocatoſ· & centuriones· A· Vexillarij· dicunt· in bello
ſocij· Romanoꝝ· exteraꝝ· nationū· dicti· ex· greco· uocabulo· quod nos· dicamuſ
uere· euſcentiū· ductionem: S Acramento· uocati· hi· ſunt· qui· plena· militiam
hāt· & xxv· annis· in militia· tenebant· quāq; in rem· p· iurare· ſe nō· uelint· niſi
pręcepto· conſulis· poſt· completa· ſtipendia· ideſt· militie· tempora· L Egimus
S apud Julium Ceſarem· illud militie· genuſ· in gallia· fuiſſe· pecunia· cōdictum·
oluntoſ· ipſi· uocant· qui· neq; nūc· ibi· neq; alibi· uſq; ſuū· hoſt· cōdito· cuiſmodi· erat·
ut· ēū· his· quoꝝ· amicie· ſe· deuouiſſent· cōm· fubire· fortunā· & ad ultimū· & mori
uellēt· nec· poſt· ipſoſ· uitam· ullam· pati· poſſent: qn· ſi mors· ēt· nō· daret· morte· ſibi
ipſi· manu· propa· conſcleraret· mire· genuſ· militū· huſ· nīa· ipſiſ· aduerſum· neq; quiq;
ex eo· numero· muenerit· a· ſeculis· ferebat· qui· hoc· facere· renuiſſet· M Ercenarij
a· mercede· dicti: ut his· quoſ· anno· ab· vr· con· circiter· Dcl· Sempronio· Gracco
Fabio· maxīoq; cōſulibo· Scipionē· ſtipatoſ· ſe· in hiſpanij· gerentē· ex· Celtiberis· mi
litibo· pecunia· ſolicitatuſ· ab· hoſtiū· ſocietate· in· ſua· caſtra· traduxere· quo· p̄mū
ipſe· externa· manuſ· in· cultuſ· Romanoꝝ· coepit· hīs· Nihil· ſi· Luuo· tuſcoſ· hiſpania

memorabile certū preter q̄ d̄ Celibere uiuentē eadem mercede qui fuerat cum-
C arthaginensib⁹ erat: Imp⁹ores Romani ad se p̄duc̄erūt & nobilissimos hispanos
super⁹ecentos: inde in Italiam ad solutam dos populatus: qui inter auxilia
Hannibalis erūt memorati. Id modo eius anni in hispania ad memoriam insigne est
q̄d mercenarii militē in castris nemine ante q̄ tum Celtiberos Romani habuerūt
E Equites dicti q̄ eis in lectione⁹ i turri equi dabant de publico. uel eū militandi
sors: ut no pedites ipsi q̄ad modū plebs sordida reliqua sed dignior militie
genera maiorq; honore Regem ac Imp⁹atorē in bello eunt⁹ equites sequerent⁹
Lucus hic ubi inter signa peditū dicta dedit aduehit deinde ad equites Aquē
luuenes ingt. pyrrhare uirtute pedites: ut honore atq; ordine pyrrhari: in his q̄ us
ad equitatū trahebant⁹ nomen sepe uanuit memo. pus n. sub Romulo Regibus
celeres appellati sunt: uel a celeritate uel a duce celere: qui d. Remū occidisse: in
cuius gratiā uicem a Romulo fieri Tribunus militū meruit hiq; trecenti fuere dī
Romulus tum bello tum pace ad su custodiam corporis hūc bi deinde flexumento
dicti: postea Trosuli: cū Trosulio oppidū in Thuscis arcta uallibus sine ullo pedium
auxilio expugnasset huiusq; nois appellatio duravit ultra. C. Gracchū Iuniusq; postea
qui ob amicitiam eius Gracchianus est appellatus. scripsit⁹ reliqui his uerbis quos d̄
T quelitē ordinē spectat⁹ antea Trosulos nūc equites uocant: Ideoq; qa no intelligunt
trosulos nomen q̄ ualeat multos puder Trosulos uocari: quo sūt honore equestri
locati uel gradus apd maiores fuerit ordin. M. Tul. Cicero in oratione ad iudices purgat
eo iudeo inqt q̄ dicam: hic familia Trosulana est: ille pyrrhoria reliquos iudeo esse
in equestri loco: sunt omes sine macula. sunt equo boni uiri atq; in negotiis sed forsan
necesse est quādā cedat consulari generi pyrrhorū. nec eorendus cū pyrrhorio equi
stri loco. Idem Cicero domū equestre nomen in consulatu restituit suo Catilinarijs
rebus ex eo se ordine profectū esse celebrans: quo ipse hoc tertiū corpus in re.p. statu
tum factūq; est. coepiq; adijci Senatui Po. Qu. Ro. & equestre ordo. D Fuluius il
est qui de uno equo ad alia transferre Lucus fi belli punici ii. nec omes Ru
mide in dextro locati cornu sed quibus desultore in modū binos trahentibus equos
inter acerrima sepe pugna in cornu equi ex fesso armati transiuerare mos erat
tanta uelocitate ipsi tū q̄q; docile equoru genus cū hoc modo instrueti fuerent:
P Rocurs⁹ uero a procurrendo dicti Lucus belli punici ii. Velites sublidio milit
a quibus ubi p procursu⁹ cōmissa pugna esset. Lelium cū equitatu imperū ex ce
cidro facere iubet. P Celites q̄ pedibo nō equis inmixti erant dicti: hoc nomen semel
tm uanuit memo. & ab hastis Arbonienses: qui multa in re mil. noua utilia mil
tiq; meliora fecer. nāq; pedestria ille arma mutauer. & cū ante illū Imp. maximi
clipeis breuib⁹ hastis minuris gladijs starent⁹ contrario ille pedum pro parma fecer.
quo postea peltastę pedites sunt appellati: ut admotis cōcurs⁹q; essent leuiores.
A Consul. q. Asconio testē nomen est ordinis & promotionis in milia ut nūc dicūt pinnę
& cornicularius Accensus Cato administrationes esse scribit Alij Accensos militie genus
esse ad ministrandos proximū ghibos Varro ut Coness. ac scriptores qui secuntē in castris
Accensi dicti. quod ad necessarias uel sepulchra accant⁹: uelut accersiti quos nūc dimissi
deputatos: uel accensi dicebant⁹ qui in locū mortuos militū subito subrogabant⁹ ita
dicti q. ad censum adjacebant⁹. A Discriptiq; uelut q̄m scripti dicebant⁹. q. supplemēti

legionib⁹ aſcribebant⁹ hoſ & accenſos dicebat⁹. qſd ad legionē cenſu eſſent aſcripti uel qđ olim inermes armatis militib⁹ aſcribeb.ant⁹. qui ſuccederēt ſi quis eor⁹ deperiſſet.

Euſis armaturę ſuę leuef. viij. ab ur. con. ette Luuo qui haſtam cū gēſlaqꝫ gerebāt uocabantur. E Expedita & Impedita ab edē deriuatione ſibi uendicāt. aut ex ſo luti militib⁹. aut illigati Siſenna hiſtoriarū li. iij. Inermes armat⁹ Impeditos Expedita ſine illo ſuoꝝ uulnere cūctos interfecerūt. uel Expedita & Impedita dicēs qđ milites ac bellatores Expeditos curſi. & dimetrici affectib⁹ abſolutos eſſe oportet & nō Impe ditos ac illigatos. F Eventarij qui leua ſunt armatura milites inſtructi ad bellū ut fundis & lapidib⁹ eſſe. telis & his armis. quę ferunt. nō quę tenent Saluſtius in Katilinario. ſortęq; eo uenēt eſt. ut a Ferentarijs pugnā cōmiti poſſet. maxio clamore cū inſultu ſignis cōcurrūt pila emittūt. gladijs res gerit Hoſ Varro a fe rendo & ductos putat. Vox edē teſte Ferentario equitē dicit. qui eo modo habebāt arma. quę ferrent. ut Iaculum huiuſmodiq; equitē pictos uidiſſe inqt ſe in elea lapi edē uetere. & Ferentarios aſcriptos. Cato aūt eos referentarios dixit q; tela ac potiones militib⁹ pugnantib⁹ miniſtrabāt. P Pygmeos montana India inco lunt. quib⁹ eſt uianus occanus. exigue adeo procerit⁹ homines eſſe q̄m auctores nō leues tradidere. ut cubitalem menſurā nō excedāt. bellicoſi cū hoſ. n. aiuū dicerū capriſq; dorſis armatos inſidentes. cotinuū bellū gerere cū grubo luue nalis. Ad ſubitā ebrietā uolutare. nubemq; ſonorā ſygmeū parui corrit bellatę in armis. Mox & Imp. hoſtū rapturſq; p aera curuis unguib⁹ a ſecta ferear. qnē ſi audeāt hę gentes in nes. uſu quatiere. ſed illic q̄dq; eadem illidue gerantur pyelia inder. Nemo: ubi tota cohors pede nō eſt. alior⁹ uno. A Arimaſpi lxiium in ponto genuſ. uno oculo in fronte media cū grifis aure cuſtodiunt⁹ aſſidue bella gerentes. quoſq; fama eſt nō in celebrib⁹ pompei comitā Cęſarem philippicis in cam pis partis. ac ſigna ſecutos fuiſſe. Vnde Lucanus in tertio Hinc & Sidonię geneos aurog; litoralis ſubſtringens Arimaſpę comas. A Maçones Scythicę mulieres bellicoſiſſimę. quę excidio Cōugū & pace cum armis quęſtra. ne genuſ in tereat cōubitu. ſimimorq; in eāt ſiqđ mares naſcant⁹ interimāt Virgines in eunde ipſum morem nō ocio neq; lanificio. ut ceteręe mulieres. ſed armis e quis & uenationibus exercent⁹. In uſtis infantū dextrā mamillis ne ſugeret. nec⁹ impediręt. Vnde & a gręci eo q; mammis careāt Amaçones appellant⁹ Curtius li. viij. Veſtib⁹ nō toto Amaçonię corpora obducūt⁹. Nam leua pars ad pectus eis nuda: cętera deinde uelant⁹. nec in ſinus uestis modo colligit⁹ infra genua deſcendit. Alterna papilla in tuta ſeruat⁹. qua mulieb⁹ ſexus alterius. ad utitur dextra. ut arcu facilius intendāt & tela iubeāt. Nam ut poeta meminit pulſāt & picti bellatę Amaçonię armis. A Argiraſpides ob arma deargentata ſic dicti milites. qui ſub Alexandro militabāt. Oroſius tertio hiſtoriarū Quare ultimo cō ſilio Argiraſpidas ob arma deargentata ſic dictos hę erāt milites. q ſub Alexandro mi litauerāt in auxilijs vocat Juſtinus Epitomat. Troꝝ. ſomp. xij. cui glorię ut & eor eaſd ornamenta conuenirēt falerę equoꝝ & arma militū argento inducit coruſcaq; ſuis ab argenteis clypeis Argiraſpides appellauit Liuius ab ur. con. xxxviij. ab eadem parte paſſa pro cupto cornu regia cohors erat Argiraſpides agmē armoꝝ appellab.ant⁹ Apiccenſi milites uocabant⁹. q nullo. uel q̄ parco eor conſebant⁹. In q̄q; miſi in tumultu

mazio & aspar ver. p. tpribo cū uuenerit mopta esse. in militiam tumultuariam legebāt armaq; his supra publico prebebāt & nō capiti censione sed prospectore nocibulo a munere offitioq; prohi edende proletari appellati sunt. Quod cū re familiari parua haud quaq; possent rem. p. iuuare sobolē ēi gignende copia cuitate fregerunt. Capitecensos aut primus. C. Marius ut dam ferunt bello Cymbrico uel potius ut inqt Crispus bello Iugurtino milites scripsisse traditē cū facta antē in nulla memoria extitere: C Aetherites equites hi dicunē. qui & ferro munita sunt & equos similr munitos hōe. Lucull. xxxv. ab ve. con. his ut plerisq; quos opes vegie. aluit uarieq; uiri maria terrasq; mari sonitu uerbore copleue equitū innumerabilē uim traiec. Eleſponto in Europā patrimonio. quos Catheritatos uocāt. Idem. xxxvii. preter ceteram quaterni armati. ccl. latis. decem phalangitas mille & quingentos Gallogreco. pedites opposuit his tria milia pedites loricatos Catheritatos ipsi appellāt. adiunxit Geloni ut inqt Somp. mē. hist. li. i. Nonnulli sed hostili cuneo equos sepe uelante illos reliqui corporis se capitum: C Ceteri autem cetera hec est breui scutos grē munita & armata militet dicti. Lucull. ab ve. con. xxxv. Nauigia parua instatione occulta agri argui conuexit in ea expeditos milites Ceteros plerosq; cū fundis & taculis & alio leui grē armatura imponit Idem in eode Ceteros iterq; gra latrando uallis panebat instructi sedentes ve tacale p intervalla ordinū fugientes sues acciperent. P Nam teste Varrone dicti q; pilis a pnapio pugnarent. poste commutata ve mil. minus illustrel facti. Ouidius inq; Fastor: Inde pares centū denos secuere in orbes Romulus hastatos instituitq; decem: & eodē pricipes totidē Pilanus habebat corpora lecta primo quisq; meretur equo: V Veles expedita & leui armatura miles. a uolitando ob celeritatē dicti teste Ocolio li. iii. historiarū uel a grece. uiteundo hi rapedalem patrimā hōe. & in dextra hastili. gas emittunt utinē. gladiū hispanenſi accincti cū armis suis poste turba equitū collidebant continuoq; pedites ipsi ex alia parte equitibus p quos adducti fuerant dimicantibus hostē prurebabant Quod si pede collato pugnandū sibi erat translati in leuam hastili gladiū stringebant: ve Veles & in locionibus esset. auctorē peditū equitibus miscendos. Centurionem. Q. Metium ferunt eo bello primū quo Capuam nobilissima ac potentissima quondā urbe Fuluius Flaccus imp. obsedit: V Elati appellati uelites & mercenarii milites q. excercitū sequebant. Quigs in mortuor. militū loco substituebantur. Olones dicti sunt milites. q. post Cannensem plagam usq; ad octomilia cū esset seruis uolentarie se ad militiam obtulerunt: & cū sponte hi uelles. Voloneſ appellati: Teles milites proinde sic appellant: quod paterā tuerent. Vnde & Tia prenomen orti est. Tutulum aut. ut dicit Numa somp. de pontificibus serbent pallium quo sacerdotes caput uelabant: eū ad sacrificiū accessisset sicut & Virgilius. Et capite ante aras phrygio uelamur amictum.: R Orarij milites. q. leui armatura primi prelia cōmittebant. q. ut ante hymbre sic illi ante grauem armaturam q. prodibāt Rorarij dicti:

BEneficiarij dicebant milites. q. uacabant muneris benefitio sicut ceteri munifices uocabant qui nō uacabant sed munus rem. p. faciebant vel Benefitiarij militum genus qui ex eo ita appellant. q. promouent. ad honorē benefitio Tribunoꝝ: ut inqt Vegetius: idq; confirmat auctore Cesare in Comentariis suis cuius uerba hec sunt: hortata milia xv. euocatoꝝ. eiusdē quos ex beneficiarijs fuisse exercituꝝ. ad eum conuenerant quę ꝑtes acie disposita erāt. Duplicarij milites dicti ve Varro inquit

Q ubisl ob uirtutem duplicia cibaria ue dauenē instituū est. L Atrones cōduci milites uocant Morisci ante ut hoc Imperator circa se habēt. & primo mittunt ad oēm discrimen & qđ greci est nomen Varro iii dicit hoc posse hīe & Latinam ethimologiam ut Latrones dicti sint qđ latrones quod circū latera eant vegetius ad latera habebāt ferāt quod postea a stipatione stipatores appellarunt. & qa conducebant & ea merces grece dr. G. ab eo ut creari potest nonnūq; miles Mercenarius appellat latrones aut quod latrocinari militare est mercede aut quod latere ad insidias faciendas quos nunc satellites uocant.

S Ecuary latrocinantiū genus siccarii & gladiosi sub uetere dominio Iosephus bel. iud. li. iij. Sic. ii. regione purgatus aliud genus latrocinantiū in hierosolimis ouebat hi autem siccarij uocabant. die claro & in media ciuitate passim quosq; interficiebant possimiliō diebus festiuis miscebant uulgo & siccas sub ueste gestantes. his diuersos quosq; interficiebant. ac deinceps collapsis hōibus illis inter reliquos die festiuo quercbant. qua fraude extra suspitionē manebant. Idem in eodē inter infirmorum aūt uulgū multa erumpentes siccarios. sic. ii. uocant latrones gladios in similibus grauiores. audacissime urbanitus opere. qđ idem erant. D Elisdeus miles sim cōsuetudine depulit ad q. pietatē uel sim tutorie dicitor puer. quod absentiū rerū necessū inuentare sic desyderū Cicero pro. A. Cluentio Minus aūt breuis illo ipse qđ in ortulos uere in hanmarias. qua solam extra portam aquilinam pductus occidit. qui eū unū iam & alteris diem desyderauerē neq; in his locis in quibus ex cōsuetudie quarebat inuenirēt q. Cesar suae aliud pro eo duobus his unius die prelis Cesari desyderato fuit miles. Decclx. Idem li. vij. eodē die lacrimam puenie in eo preliō nō amplus. cc. milites desyderauere. C. Curtius. iij. ccc. desyderati sunt Idem in transitu tigris nec qđ. preter paucos sarcinas desyderatum est. T Riary miles este Varrone sic dicti qa in acie tertio ordine extremis subsidio ponebant quodq; hi subsidebāt ab eo subsidiū dictū Plautus agere nūc subsidiare omes qđ solent Tiarij Liuius ab vr. con. xxxvij. hastatos pma signa dem pnapa erāt

T riary postremos claudebāt Idem in octauo Tiarij sub uexillis considebāt sinistro cuiq; porrecto scuta innixa humeris hastas subrecta culpide in certa fixas haud secus qđ que uallo septa acies in horrere uenerat si apud pnapes qđ haud satis prospare esset pugnatū a pma acie ad Tiarios recessisse cu laborare prouerbio in cebuit.

R Eciary nomen ab armature cōe octu phibet Conciu. pugnante Mirmilione memoratus seruebat occulte uere. qđ lacuū appellat. ue aduersarū culpide insistentem opere implicatūq; uerbo sapuer huic Retiario pugnanti aduersus Mirmilionem cōcitabāt. nō te peto. piscem peto Quid me fugis Gille Qua Mirmilionēsis genus armature galliē est. ipsiq; Mirmilones anee galli appellabāt. in quoq; galeis pisces effigies merut. quod genus pugne instituū est a Syrthace ex septe sapientibus uno & exercitus Imperatore. qui aduersus Phrinonē Athenensiū ducem. qui sinceritatibus & olympiones fuerat eliminatarus pp controuersias finium que erāt inter Actios & Mitilenses bene sub clipeo occulte laco impeditus Phrinonem & du no caute inuolue.

G Regary humili militie. ac uulgare militet. qui ex minoribus & extraordinariis sunt. ali. & maiores ordinarij dicant. Iustinus Cpit. Trog. pomp. xxij. pma Sebolomeo Egyptius & Affra Arabiqp. pars sorte uenit. quē ex gregario milite Alexander uirtutis causa prouexerat Idem. xxxvij. his audiuit Antiochus occupandi bellū causa exercitū. quē multis

simitumos hostis induxerat aduersus Pirrhos ducat. sed luxurie nō minor apparatus q̄m
luxe fuit quippe. lxxx. milia armatoꝝ secuta sunt. trecenta lxxiij ex quibꝰ coquos p
stores scortaq̄ minor nūs fuit Argentū certe auruq̄ nō ut & Gregarij militēs auro
collegati figerēt proculcarentq̄ materiam: cuius amore populi ferro dimicant.

O Tirones appellant hi milites quos decurio aut centurio optat sibi vel p̄uatus nimisq̄
quo facilius obeat publica officia Optionesq̄ aut dicti quod sine electa nam optare eligere
sicut est illud. Optauerāt locū regno hoc est eligere: Princeps ab optando appellati
eo q̄ antecedentibꝰ cęritudine prepeditis hi tanq̄ ad optati eoꝝ atq̄ victorij solent
uniuersa curare. Excubitores dicti pro eo q̄ excubias semp agant sint. n. ex nūo mi
litum: Procubitores aut dicunt qui noctu custodie causa ante castra excubabant
ꝰ castra hostiū in propinquo essent: Strenuus efficax gnauus vigilans fortis sic di
ctus. q̄ sternendo aduersa venuat Luuus. vir. ab ve. con. CN. Caio Cornelio lentulo
P. Philone vtrꝰ Coness. patepolim. ad uel. ferendas missis ꝰ ꝑ uelatū esse. a gręci gente
lingua. magis strenua q̄ factis fuerūt responsis Iustinus Epit. Trog. pomp. xxij. nam
& manu strenuus & in contionibꝰ p̄facundus habebatur. Transfuga Vlpianꝰ tutꝰ
nō est solus. accipiendus qui ad hostes aut bello transfugit. sed & qui p̄ in diuturnum
tempus. aut ad eos ꝰ quibꝰ nulla amicicia est fide suspecta transfugit:

F Vgitiuus ut Ofilius inqt. is est. qui extra dñi domū fugę causa ut se a dño celauit
mansit. Celsus aūt fugitiū esse aut eū. qui ea mente discedat ne ad dñm redeat
tamēsi mutato cōsilio ad eū reuertat. nemo. n. talī peccato inqt penitentia sua no
cens esse desinit. Cassius quoq; scribit fugitiū esse qui certo proposito domū relinquat
A pud Iul. item veluti est fugitiua fere ab effectu animi intelligendū esse. nō utiq; a fugi
Nam eū qui hostem aut latronē incendiū ruinaue effugeret quis fugisse est. uere. nō
in fugitiū esse. apud Labeonē & Celsum queritꝰ siquis in asilum cōfugerit aut eos se
cōferat. quos solent uenire qui se uendere postulant. an fugitiuus sit. ego puto nō esse eū
fugitiū. qui fecit id quod publice facere licere arbitrat nec eū dem qui ad statuā Cesa
ris cōfugit fugitiū arbitror. nō. n. fugiendi animo hoc fecit. Idem puto & in eū qui
in asilum. uel q̄ aliud simile cōfugit qa nō fugiendi ꝰ hoc fecit: si in ante fugit & p
tea se cōdidit. nō ideo magis fugitiuus esse desinit: Item Celsus scribit. placere eū quoq;
fugitiuū esse qui eo se cōferat. vnde eū dñs recuperare nō possit multoq; magis illum.
fugitiuum esse. qui eo se cōferat vnde abduci nō possit: Tirones dicunt fortes pueri
qui ad militiam deliguntꝰ atq; armis gerendis habiles existunt. vnde & Tirones dicti
T ro & rudem & ignarū significat. proinde Cesar Tirones neq; in ludo. neq; p lanitio
sed in domibꝰ p equites Romanos atq; & p Senatores armoꝝ pitos eruditebat hȳ om
antea probant sicut mos fuit rome. puberes exercere armis & sub custodibꝰ esse potea
militare de quibꝰ poeta nobilissimus & primo flore iuuentus Inde tirunculus ꝑ diminu
onem pirrus Tiro. Veterani legionarij dicunt quoq; tam in usu priuij nō sunt postq
missos militie labores quoꝝ sufficiūt cōsequunt. Veteranus & Modestino sucepte esse
credit. nō solū legionarius sed omnis q̄ qualēcūq; militauerit & honeste est ipe absolutus
E Manu dicunt solutā militia. & qa merces militare dr obsipendia soluit. que merces
sic emeriti stipendij uel emeritę militie qui militia pfuncti sunt nōiant. qi extra mar
tum stipendij & militie positi sicut miles olim post. lx. uel. lxx. annū qui a labore so
lutus nō cogebat militare. agro uel villa donatus Nonnullas. n. vetꝰ. p. hoc mo sit ut

post. lx. ad militum nemo cogat̃ In plurib⁹ deꝛ remissio iusta post septuagesimū lustrum
Cpe. Troꝛ. semp. li. xi. Alexander cū contra sensisse tam pauloꝝ bellī exercitū legebat
nō inuenit robustos nec primū florem etatis sed veteranos plerosq; & emeritos militie
qui cū patre & patruis militauerat Ellegit Cumulatius emeritis hinc bello stipendijs
& per translationē a poeta preclaro emerita boues dicamꝰ in georgicis quoque

A Armiger est qui vela gerit & arma tm̄ dñi sui ut scutū pilū aretū cetera q; genus
ut dām phibēt: qui eos impie dꝫ arguit qui armigeꝝ uocitat armatū equitē
quod a clarissimis uiris gestāt̃ scaptenibus haudquaq; obseruatū in anno Liuius ab
ur. con. xxxij. donec insup equest cui ducatus nomen erat Faciocq; nostatius. cons-
ingit hic est cū populatibus suis qui legiones mīas cecidit: agrosq; & urbem est dopo
pulatus. Jam ego hunc uictimā manibꝰ pmptoꝝ sede ciuium dabo subditisq; cal
catibꝰ equo p̄ conferti ssima hostiū turbā imperā fecit: obtruncatoq; pus armigeꝝ q
se infesto uenienti obuiam obiecerat. Consule Iancea transfixit spoliauit cupientem.
Curtius ad aretū antre cū. cccc. armatis incitauerat regiam huic x sagittiferos tradunt
quoꝝ singulos deni armigeri sequebant̃ bi ad dnos comitatus cōprehendendos
distributi Seneca Tragicus in hippolyto de Amaconibꝰ a proximis ipse gentis armi
gere fuere odisse veneri federa & castū dia uulgare populi corpus Suetonius in
uita Octauiani Cetera numeroꝝ parcim in urbis parcim ad suam custodiam ad legit
dimissa Caligula tanoꝝ mania quā usq; ad deuictū Antonium item Germanoꝝ
quam usq; ad cladem Variam inter armigeros cuiq; se habuerat Laxe qui exer
cāi sequunt̃ questus gratia dicti q; cetera ordine milite sine esq; laxe q; libant Aly
cos. a laxa appellatos dicunt quod & ille Herculem sic scatus ued q laxe militibꝰ aquā
ad castra uel centoria soleuerī fuere quā laxam uetere dixere: quāq; cocum elixam-
diamus sam a liquiendo questū Liuius. xxiij. Laxe caloneſq; & alia turba custodie
impedimentoꝝ apposita ut pauoratē maxie spernentibꝰ pmis ingentiq; repente eccti
sui specim fecere. C Alones homo uestre militū seruū dicti q; ligna militib⁹ submini
strāt̃ siue ligneas ferāt clauas. C Acula & militū seruus Plautus uideo caculam mil
itarem & dic a gręco G. q fustibꝰ clauisq; ligneis ad tutelam dñoꝝ armati soliti sunt:
hisq; qui huiusmodi clauā & reli genere uerbꝰ clauator appellatur. A Veteratus mi
les si dr̄ qui obligatus & subiectus est Suetonius li iij. delegendo uel auctorando milite
ac legionū & auxiliorꝝ descriptione: ex quo fit auctoramentū quod q̄si obligatio est
uere uel stipendiū quoddam uel pretiū cuiusdam militie ac pugne actionisq;

E Exauctoratus insignibꝰ militaribꝰ amotus Exauctorare .n. insignia est militaria detrahere
auctore Vlp. Si. u. Iuliano accedimus siquis militem exauctoratum inter infames effecit
licet nō addidisset ignominie causa cū exauctoratus sit Exauctorare q̄ Iuliam pace
dicenim est nō solū infamem militē reddere. vers Ducem ab impio sua dimittere uel
missum militē facere illuc honesta missione militie plerusq; donare Liuius ab ur.
con. li. xxxix. ubi ex his unus, ausus est dicere se priusq; si sibi uetitū uelit libros esse
nolle militare Tum Scipio ex quo igit adolescens q; sentiret nō dissimulasta uictri
ubi expedit Iam cui tu arma equiq; & inde cetera instrumenta militie tradas. &
uetū hinc exemplo domū ducit exercitū eloquiū cuiusq; equo armisq; leto cōmone
accipienta uni ex. ccc. quos incruent habebat tradidit. Ubi hoc modo exauctoratum
equitē cū gratia imperatoꝝ exteri uiderūt se quisq; excusare & uicariū accipe Iulius

Frontinus Strategem. iij. Dum⁹ Augustus Vespasianus cū ꝑdā adolescente honeste nāt̄
militie inhabilem Angustias rei familiaris gratia educta. ad longiorē ordinē eques
ser censu cohortato honesta missione ex auctoritate iam huc usq; ꝓducta liber ille dan
dendi sit cuiusq; proficiatis⁹ modus adhibendus. vere quia nō nulla ā mihi in hoc id
huc iudeo ponenda esse. que sint illa proximus liber cōmodius indicabit ne hac tam
prolixum ulterius oneremus. LIBER NONVS

Quid quotuplex q; bellum & unde cerēmq; bella exercitus vocabula. ac
rum seorsum denominationem causas. C. I.

VONIAM superiori uolumine Sigismunde landulfe uocabula
militaris. ac publica honoris pristā & preclara patrie eorū or
gines & officia monstrauimus bellica nūc exercitus intactū ne
q; alios reliquas huc segnis liber patefacere causasq; singulorū
ac denominationes seorsum apius & explicabit. BEllum q; est
multiplex fuisq; distincta nōīb⁹ cū aliud interniū sic aliud ext
rnum aliud ciuile uel focale. uel pyratbicū. ut ante dixim⁹ dicta. a bellando bellum
sic pugnosa dissensio uel ut Seruio placet sicut a lucendo lucus. ducus est sic a nulla re
bella bellū eo q; eccntra sit horridū & pessimū. unde bella horrida bella. alij a belo qđ
pmū gladiū ferreū produxit Cassius. Var. postea belus ferreū gladiū pmus produxit
a quo bellū placuit denoiare & est bellū epus cōe quo pparant aliq; pugne necessi
rium illis. quo pugnet. uel bellū est totū epus quo in militia sumas quod modata nīi
epus guerram uocant. ut bellū gallicū bellū punicū bellum Macedonicum.

DVellum bellū indelicet. q; duobꝰ paribꝰ uictoria cōtendentibꝰ dimicat. ut inge ferus
Bellū. n. ante duellū uocatū ut alij phibent eo quod due sint partes dimicatiū uel q; al
tera faciat uictorē alia uictū sortes uō mutata & dereliera lucrea dictū est bellū Ho
tatius. i. Epist. Greca barbare lento colliſa duello stultoꝝ regū & populoꝝ continet
etum Ouidius. vi. Fast. hac sacrata die rhuseo bellona duello dr. & Lario prospexi sig
adeit Lucanus. i. ab ur con. Die inge ei quē pmū sententiam vocabat q; censet Tumul
le puro pioq; duello querendā censeo. Idem. xxxvj. Si duellū sī cū troe Anchisio fi
mi populus Ro. ussit Id ex sententia Senatus populus Romani cōfecta. erit. Tum ibi lu
piter populus & ludos magnos dies. x. continuos facer. TVmultus est uasus uigor q; bellū
por. n esse Ciceronē esse bellū sine Tumultu tumultus esse sine bello uō por. Quid at eni
tumultus nisi pturbatio cautā ut maior timor oriat. Vnde & nomen est ductū tumultus
taq; matoris nīi tumultū Italicū q; erat domesticū Tumultū gallicū q; erat extra fines
mus. preter ea nullū tumultū nōiabat. Gratus. sit tumultū esse q; bellū hinc intelligi
licet. q; bello gallico uacationes uolente tumultu nō uolente ter sit cū ad modū dixi ut
bellū sine tumultu possit. tumultus sine bello esse nō possit. TVrbam appellari Labeo
ait ex genere tumultus id qđ uerbū ex greco cōtraeta. C. Turbam aut ex equo numero
ad minimū si duo rixam cōmiscrint utiq; nō accipimus in turba id factū quia duo
turba nō proprie dicunt. n. uō si plures fuerint. x. aut. xv. hoīes turba dicet. q. ergo
si tres aut quatuor turba utiq; nō erit. & recentissime Labeo inter turbā & rixam multū
interesse ait Nam turba misceatur hoīum esse pturbationē & cētū sed rixam duoꝝ.

PRelia cogressiones armatoꝝ certamia belli pugnaq; parres dicunt Lucanus. xxvij
Romanus sō. uictus ut & supatus prelijs sepe est multis bello uō nō unq. Lucanus ab ur-

re Q. ante libet magnitudo hoīs cepiat animo omnis en ea magnitudo hoīs erit collecta pau
lopost decem annos; feliciter q̄ qui eo excellit q̄ so. Ro. ā. si nullo bello mlti en pyrrhi
lucrii sit. Dicat aūt pyrrhi ab impendendo hostes. unde pyrrha ligna quibus una premitur
uel a preludendo. belli. n. q̄ preludendo incipiebant. P Vgna a bello differt ā pyrrho
est. n. omnis dies & belli pars. vt Carmensis Cremerensis multiq; corner pyrrha ā aliud
in cornibo aliud in media aliud in extrema acie gerit. ā. a pugnis dicta uel ab initio
usū fuisse in bello pugnis cōtendere uel q̄ primo bellū pugnis inceperint Lucretius li.
quarto rerū nā. Arma antiqua manus ungues dentesq; fuerunt Cas lē. i. Variatum
inter ipsos q̄ adueniret ut satis nō esset pristi armata certamina sed pugnis se quae
liber secunda laceſſebat. inventio Inde pugna nomen accepit Pugnare ā est manus
cōuertere. expugnare nō pugnando uincere Expugnare nauem similr tetter Cal
struere est eam aut spoliare aut incendere aut disoluere aut prendere aut funes eius
excidere aut uela cōscindere. aut ancoras mouere de mari quo ecfem mi
ror illud psalmi qui dixit. sepe expugnauerūt me a iuuentute mea dicat nūc
israel. Verūm nō potuerūt mihi pro eo q̄ est oppugnauerūt fuit in pugnauerūt
si. n. nō potuerūt mihi profecto nō expugnauerūt sed oppugnauerūt aiunt. aute
magis est oppugnauerūt siue ipugnauerūt q̄ expugnauerūt pro quo significato
accepit interpres. nisi librariorū uitio ita scriptū sit. G Ymnicum certamen uelo
citatis est ac unius gloria cuius locus gymnasium dr ubi exercentes athletes ā cur
sore velocitas cōprobat hoc alij uertere pentathrū. alij quinquertiū dicerunt id aūt
genus exercitationis in his quinq; uerbo cōstat. uectu disca cursu saltu uocalitione lu
cta Ouidius in fastis. Cestibus & uocalis & misso pondere saxi Brachia p lusus expendi dabant
L Vctano latercum complexus quibo cominus certantes nitentur. E Vercitum militū
copiam dicamus nō una cohortes enī neq; una alam sed numeros multos militū legi
onem uel legiones cū suis auxiliis cōmentes Nomen aūt exercitus ab exercitatione
uenit. Vel ut Varroni uisum est exercitus dictus q̄ exercitando sit melior.
C Opiā plures enī nūo de exercitu Copiam nō aliaqs dicā rem debere tribui est Seruius
in comento .vj. eN. In hoc enī nūo certa Seruium usu uenit Eruditos Sal. in Katil.
postremo ex omī copia Catilinę neq; in pyrrho neq; in fuga quisq; cuius ingenuus ca
pitis est Idem in eode Dum ea Rome geruntur Catilina ex omī copia quā. ipse aduexerat
& Malius habuerat duas legiones instruit Idem in eode Sed ex omī copia erat quarta
pars instructa militaribo armis Luuius belli Macedonici li. v. Ipse paucos post dies
sex milia suoꝝ militū & ex ea copia: que Lamie reperte colligi potuit nō ita multos
octoloſ educit Statius vij Thebaidos plemie indigetis ruentes copia & que sit meri
tetter Virg. Copia lustro Terentius in Eunuco estne ponato in comento sex hoies copiā
dicat: milites. s. parasitū. Doueem. Statium. Simalionem Sangam cū ingē militum
secū adire quaneā copiā adducere e E Xpeditos dicit q̄ milites ac bellatores expe
diti curis & domesticis affectibo absoluti esse oportet. L Egionis properatem uc ab
eligendo uel ab electione militū maxie & Seruius & Varro de uita patris li. ij. de
ceim interpretante ita circa eius numerū omēs pene uariant Seruius in primo nobilis
grāmaticus uarijs in locis Virgilij mentē interpretando Nam in legione ingē nō nisi
ccc equites erant Virg. m. vij. equos nūo pater eligit omī stabant trecenti nitidi in pre
sepibus altis Vnde & alibi trecenti secuntur omēs noti Idem legiones prope pedituꝝ sune

T urme uo equeū Vnꝯ. m.xc. Cetera tum legio campis instructa morue Varro de lingua latina militeꝫ dicti ꝙ ceū miliū ꝓmo legio fiebat utq; singule trabo Tacensium Ramnensiū Luceꝛ milia milꝛ mittebant Cuius aūr de re mil. li. vi auctore Gellio. noc. ac. xvij. lra scripsit veligr in legione fuit centuriꝫ. lxx. Manipuli. xxx. cohortes x. Flauius Vegetius ij. de re mil. Macedones Gręa Dardani Phalangeꝫ habuerūt in unaq; phalangę. vnꝯ. ꝺ. marꝯ. constabāt Galli Celtebri pluresq; barbare nationes. Cęterus utebant In quibꝰ sena milia ꝺ. marꝯ. erant Romani legionē hñt quibus singulis sena milia & eo amplus Interdū eo minus censuerūt esse Plutarchus in uita Romuli legionē singule sex miliū pedituꝫ & sex centuꝝ equitū coplebat numeꝝ Luius li. xxxvij. ab ur. con. aū erat legionē inꝰ descripsisset & plus ꝙ quatuor milia pedituꝫ trecenti equites in singulis legionibꝰ essent Idem in eode ob ea nouos exercitus conscribi placuit iiiꝭ legionē in Ligures uti singule q̄na milia & ducenteꝫ pedituꝫ trecentoꝝ hręc equites sociꝝ idem latini nōis. xv. pedituꝫ .xl. ducta & octingena equites Idem. xxxvj. Romanę aciei unius prope formę & hoīum & armoꝝ genere due legiones Romane due socii ac latini nōis erant Quina milia & quadringenos singule habebant Idem li. viij. scribebant quattuor fuę legiones quinis milibꝰ pedituꝫ equitibꝰ insulas legiones trecentis Idem li. xl. & pręterea supplemento .xl. ducta quo ampliꝰ ut duabꝰ legionibꝰ q̄. x. milia & quadringenti pedites sexcenti equites essent & socii latini nōis duodecim milia sexcenti equites quoꝝ forti opa duobꝰ aduersus Celtiberos prelijs usus C. Fuluius esset quod si uideret ceū deportaret legione ceū Sexcenis & ducentoꝝ hoīum p̄mus. C. Marius somp. festo ceste descripsit ceū antea quattuor milia fuisset unde eam uocabat quadrata. Eusebius in ecclesiastica historia nostro uo a Tertulianus hec memorat & apud grecos Apolinaris qui & ipsam legione pyrsignes facti miraculo mutato nōie uocatā dicat ab imp. fulmineam Tertulianus uo M. Imperatoris epistolaꝫ & nūc hīi dicat quibꝰ de his agetur indicabit unde aūr tanta inter doctissimos uiros questio scripsere uarietas ob orta sic Seruius in commento ad lib. Eneidos a se ipso pene dissentiens his uerbis ostendit Legio aūe habebat .xij. cohortes .lx. centuriaꝫ licet in his uerbis accessu ꝓpius Ducum uarietas semp mutauerit milite deminuta Unde Luius belli punici li. ij. Numero quoq; pedituꝫ equitumq; legiones auctas militibꝰ pedituꝫ & centenis equitibꝰ in singulas adiectis. Legio linteata Samnicum fuit sic dicta quod Samnites mutauerūt singule ad Aram ueluti lineas curiositatem nō cessauit se Romano militi mutauerūt Luius li. x. Sermonibꝰ Samnitium ea destinatione obstrictis decem nōiaꝫ ab Imperatore eis dictū ut uti uasam legerent donec xv̄. numeꝝ cōpressent eo legio linteata ab in regimento cōsepta quo Sacrata nouaꝫ appellata est. F Alans lingua Macedonū legio est auctore Seruio in comento li. ij. En. Luius ab ur. con. xxxij. & cohortes mutuoꝝ sub signisq; cuneis Macedonū Phalangem ipsi uocant si posset ui prumpere emittebant Idem. xxxx. vij. decem & sexcenis pedituꝫ more Macedonū armati fuere: qui phalangites appellantur. A Gimen eruinata pede nitatudo dr. ut esse ambulatus exercatus ab agendo ideo eundo dicti. nec u in uno loco stans agmen uocat. Aut si mutetū fuerit usurpatū est. C Cohors inge Varro q. ait in uilla pluribꝰ cretis coniungit de qua sic unū. sic ex manipulis pluribꝰ populat cohors a cohercendo q. cohercebat cūcta que intrinsus sunt. ut in uilla q. circa eū locū pecus cogeret uel quod cohercebat obiectu suo extrinsecꝰ & adire prohibebat huius numeꝝ uarietas ab

mueniõ Plutarchus in vita Pelopide. Primas Gorgia ex quadringentis electis viris quibꝫ
curiaꝫ excreatiõe dictaꝫ in arce thebana militabãt. Hi prebuit sacram cohortem.
ut ferũt ordinatur & pp hec cohorte ex ciuitate uocauerũt Ephori. Sũt cohortem
quingentos esse uiros affirmat. Clalisthenes uõ septingentos. Quida alij & plibus sensit
nonaginta milia idoneũ numeꝝ phibente Aly. dñe. Iosepho belli Iud. li. iij. Decem sũt
cohortes singule mille pedites habebãt. In ceteris uõ xiij. sexcenti pedites & contenti
equites erant. C Oboes pretoria est dicta. q. a pretore nõ discedebat Scipio eni
Affricanus primus fortissimũ quemꝫ delegit. qui ab eo in eo bello nõ discederet & octavo
munere militie uacaret: & sexquipõdium acciperet. M Ampulus ducentos
militũ est & militũ parua & manus. Sexe uel septem in vnuꝫ colleati uiri qui vnũ
signũ sequunt sic dicti sue a bellũ p̃mo manu inceptabãt uel q. ante q. signa essent
manipulos ideꝫ fasciculos alicuius herbe pro signis habebãt. A quibꝫ manipulares
milites postea dicti sunt. G Lobus ut inqt Vegetius iij. de re mil. is est qui a sua
acie separat. uagꝫ supuentu hostiũ uenatur inimicos: contra quos alter populosior uel for
tior mittit. Globus Luuius li. i. ab vr. con. In eũ hec gloriante eũ Globo fuit cas
simoꝫ. Iuuenũ Romulus imperiũ fecit. Idem li. xxxi. Aly fugientes pugnantiũ
globo illati herebant. Aliꝫ videntes in pugna. Auertebãt fugientium agmen.
Vneus est collecta in vnũ militũ multitudo. Vnde pp. q. in vnũ coit huiusmodi coitus
in vnũ cuneus. qi conei. q. in vnũ omes coeunt. atq; coguntur in eua milia. Ea nec est
equitũ. sed peditũ multitudo. quꝫ iuncta cũ aie p̃mo impetu or deinde latior pro
cedit & aduersarios ordinet prorupit. q. a plurib. in vnũ locũ tela mittunt. Nec
est cunei determinatus militũ nũs. sed ordinatio acies in modum cunei.
C Vniculũ sue foramen dicamus subterraneũ occulteꝫ aue a cuneos similitudie. eem ma
teriam nodosam qua subintrant. scandentiũ: aue potius ab animali: q. est lepori si
mile appellatiũ: quod sub terra fossa latere soleꝫ est. Martialis Gaudet in effossis
hicare cuniculis. antea Monstraue tacitus hostibꝫ ille vias. Sũt qui nõ cuniculũ sed
cuniculos plurali tm dicã. nõ debere arbitrent. quod a quoda trixe huius. etatis aliꝫ
doctissimo hystoriaꝝ suaꝝ libris cõtra mihi os usum eruditos deprompsit admiror
Vegetius Inuentũ est remediũ. p noctẽ sub fundamentis muri cuniculũ fodi. Idem
alibi aliud genus expugnationis est subterraneũ. atq; secretũ. q. cuniculũ uocant
a leporibꝫ qui cauernas sub terris fodiunt: ubiq; codunt Sic & Cesar Scriptor elegan
tissimus de tertia uigilia aiaduertit. est aggerem fumare. que cuniculo hostes fuccen
derant. Sic Luuius belli Macedonici li. xiij. Ibi cõmissis opibꝫ cũ efossa in cuniculũ pa
terer uer. Sic Curtius ultima petra. ubi sue cuniculo subrutus murus. p cuius ruinas
hostis intrauit: q. ut nequeat Apolonia nobilis quondã ciuitas. documento nobis sit
N am cũ ingentes admodum obsiderẽt exercitus & cuniculis militer minus ambige
rent intra moenia penetrare. Id cũ Apolonitis. p specultatores denunciatũ esset e
iusmodi nuncio prurbati cõsternati q. sunt omes. q. nec tpus. nec locũ satis posse
uidebãt: quo emersuri forent hostes. Tunc uõ Trifo Alexandrinus. q. ibi fuerat in
genio sumo intra muꝝ pluvi specus designauit & fodiendo terra proripiebat. eo
muꝝ diuexat. p sagitte emissione & in omibꝫ ualis enea suspendit ex his in una fossa
que contra hostiũ specus fuerat. ualia pendentia. ad plagas fortimentoꝝ sonare oppul
sa ex eo tumultu intellectũ est. qua virbi parte aduersarij cuniculos agerent intra penetrare

cognitabāt sic limatione cognita temp⁹ aut eneā feruentis aque & pīs desup & liq
cōtis humani & harene cōcte candentis deinde nocte pculsis crebris fortuitis
& p ea repente pfundendo qui in eo ope fuerūt hostes oīs nectuit Massiliensis
simili modo p cuniculos obsessi cū nitō supia xxx. speculatiū missorē ab his eo
pcepto loco quo cuniculi agebāt intra mur⁹ barariē amplissima longitudine
& amplitudine vti pisania fecerūt eamq; e puteis & e portu impleuerūt ita cū
specus esset repente naribus aptis uehemens aque ruīs immissa supplantauit fulcraq;
quibus intra fuerāt & ab aqua mīlitudie & aruina specul⁹ sunt oppressi Ambracie
nses pauidi ne & subrutus murus sacra in urbe via p cuniculū esset silentio facto
pluribus locis aure admota somitū fodientiū captabāt quē ubi accepūt appouere
rectā in cuniculū uiam vouaq; haud magnopē aduersus hostes qui in cuniculo erāt
excauata ues. est. doliū. n. fabrēū a fundo prusum quo fistula medica & ferrea inse
ri posset opaculiq; & ferreū & rpm pluribus locis pforatū fecerūt cenuiq; pluma com
pletū ore in cuniculū uerso posuerūt p oculos foramia ppelongē hastē ad submouendū
hostē eminebāt simillam leuem ignisq; plumē incitāti folle fabrili ad caput fistule im
posito flando accenderūt. inde nō solū magna uis fumi sed acrior & fedo quodam
odore ex adusta pluma cū tetū cuniculū ad impleser haud durare cōsisterēq; quīq; in
tus potuerant. F Ortiem ordinatione militare uocāt cuneo oppositā Nam ex lectis
mīlibus in v. lutereū ordo cōponit & illa cuneū excipit atq; exutraq; parte cōcludit
Rons dicta q; aduersus hostes spectat. hoc in pugna publica si sapienter dispōnit planiq;
iuuat. si impune q̄ optimi bellatores sint mala ordinatione frangunt⁹. S Extra
prelian die cū assidue accedēt recedēq; neq; ullo rpre cōsistēt dicitaq; prime sera hec
a strenuis directa ante frontē opponit hostibus ut rubeata acies reparetur. A Le cor
catul ordinet qui circū legiones dextra sinistraq; rangāt ales in unum cornibus locabunt
Ve li. vi. de ue mil. apud Cincium scripsit est. vii. ī. cēn. Dum trepidāt ale fallūtq; in
dagine cinguīt Liuius ab vr. con. xxvij. Sinistra ala ab Romanis & cohortes ad
miserāt signa in prima acie pugnabāt. & sunt ale. xxx. equites in excercitu Sūt leg
qui pluribus q̄ triginta equitibus alam cōstatu censeāt. Liuius. xxxvij. ab vr. con. hi
bla mille ferme eq̄tū nec gemmā uocabāt. T Verma teste Festo & Varrone q; ter
na. e in v. abuit q; terdeni equites ex tribo tribulo Tiatiensiū Ramniū & Luceres habuit ro
mani. n. equites in una tribu trecenti fuere desingulis. n centuriis decem dabant & fuit
turma ideo si pompeio credimus singulas decurias decuriones dicti Quida uolunt
quos est frontō decurione esse turme: que cōstat ex duobus & xxx. equis Graccanq;
aut primus Herodoro teste asianos de peltirmas duxisse ussisseq; sagittarios ab equis
aliosq; ab alis seorsū esse ante cū primeti & cōsuis esset. N Odus prope est densa
pedituī militudo sicut turma equitū ut lecti est in disciplina militari sic dicta pro
difficultate que uix possit resolui. A Cus excercitus instructio dr. q; ea pars militū
uehementissima est ad hostem uulnerandū acumie telorū. A Cies excercitus instru
ctus dicta q; ferro armata sit & telorū acumie. C Classes equites dicebant ob diui
sionē excercitus qui postea manipuli dicti uel pro turmis equestribus a gubsēta classis
que hinc unde nō ab re nobili a poeta dictū Classibo hic locus est Classes & patres pe
dis Liuius primo ab vr. con. Tum classes centuriasq; & huc ordinē ex censu descripsit
uel paci decoro uel bello & hi equi centū milia pedis aut maiore censu brevi. lxxx.

cōstet centuriat quadrageniat seniore ac iuniore prima classis omes appellati Seniores ad urbis custodiam: ut presto esset iuuenes: ut foris bella gererēt. classici ut ingte Gellius vir noctat dicebant nō omes qui in classibus erāt. sed pme tm classis hoies qui centu & iugnigniā milia gris amplissime censi erāt. Infra classem. aūt appellabant pe classis ceteratyq; ōium: qui minore suma gris q supra dixi censebāt Columella Classes nominauerē q denū hoium faciunde: quas decuriat appellauerūt anrq Sumnl. v. Instne. no inutilem scio seruatū esse a preceptoribus meis cū pueros in classes distribuerēt ordine ddi pm iuuet ingenij dabāt Classes nāuū postea subiere uetustiusq; fuere pomp. tucto re mlitudine hoium: q nauū classem appellari Diodoro in exte ab ipso orbis pmordio atlantia oia genetata esse eodēq; modo hoies a pncipio genitos dicūt magnis pātis querentes siluestri & incodita uita uixisse: quibs herbe & arbore fructus ultro uberū pbeberēt. belua insup his fuisse infensas quibs ue obsisterēt classes & cetus hoium. ob timorē factos tuti cōsulendi gratia duxisse: muicq; pbita & loca abitacula quesita. Classes clipeatas antiq dixere: quas nūc exercitus uocamus Classicus pro cincta exercitus instructus & paratus ad bellū. Macte ei exercitus cinctus erat. gabino uitu suis cinctu cōstrictus pugnaturus. C Astra pro exercitu tm plurale. Liuius puni a belli li. v. Valeriusq; Ancus una castra Magonis capta tradit eodem in code eodunt castris. atq; ita nocte ac die bina castra hostiū oppugnata bina proinde nō duo castra dixit Idem li. ix. Sed cū una castra infines, altera in finitima terra erraria prope in cōspectu habeant Castra. aūt si casta ob hoc dicta q illic castrarēt libido & si ab ea origine ortū traxit, apud nros inane nomen esse quis dubitat. quotus n. inter hos hoies inuenet. qui pudore, pudicitia. castitateq; colat: qui nō pro sui cupiditatibus cuncta uiolet atq; cotemnat. Quotus q nō prostibulo cōgredi nō malit. q ei hoste manus cōserere quotus q nō libentius de expugnanda adulescentulorū pudicitia de uirginibus uiolandis de ui inferenda ingenui. de sui stupris, scelerbs. flagitijs. Sermone cōferit. q de hostib⁹ mutuandis: de excipiendis uulnerib⁹. de morte pro dulcore. appetenda. de ignominia fugienda: de gloria cōparanda. de tolerantia. de patientia. de labore. de si qis forte contigit: ut te quisq; et lector in hoc hoium castra. uel potius lustra coferat. uidebis ibi sup locutis nō cōtinentissimos duces Fabritiū. Camillos Scipiones Hamibales Alexandros sed militares hoies & eos q ceteris dignitate excellūt uix meretrices Exoletos & pueros meretorios accubantes. mollissimis uerbis & flagitiosissimis & ad ceandā uenerem media castranda accomodatis inter se colloquentes. ubi aūt edere nam uel capit hic dies ructat & uomat. Mingat alius. & pedat: ibi ludat hic bibat. atq; ut ex hiusmodi cuentiae soler sepenūo uita ecorta est. Nullus: ut Summatim. reliqua cōplectar pudor in ore uerbis nulla in uebo temperantia: nulla religio: nulla modestia nullū conuiuio maioris dignitatis silentiū. sed suma obscenitas blasseme. clamor cōfusio. turbatioq; ceu ōium quietem. disciplina nephas dem euet. aut delectatio. aut pax pudica. intuere sermone. ibi nō modo uerbis nō abstinet turpibus. sed actea & facinū que a uerecundo hoie dici non possunt.

M Etas castra diuidere & loca militib⁹ in castris assignare uel ponere castra uel mutare. Lucanus in v. Audax hesperios uentam metator in agros. T Aberne appellatio Vlpiano tribe declarat ome uale ad habitandū edificiū. nō exco qp tabulis claudat. inde tabernacula & cōtubernales. T Abernam & domicilij genus antiquissimū Romanis fuisse testimonio sit exile genetes que adhuc tabulata hitant edificia. unde & erecta castrensia militiq;

tentoria quibus solis ardores tempestatesq; imbriū ac frigoris iniurias vitant quibus pellibus
regerentur tabernacula dicta sunt. Liuius belli Macedonici li. iij. Tabernaculū regiū pro uel
lo in cōspecto maxime tumulo ut terrorem hostibus suisq; spem & fiduciam faceret positū
Cicero in Verrem act. vij. Nam in ipso aditu atq; ore portus ubi primū ex alto sinus ad ur
bem ab littore inflectitur tabernacula carbaseis intenta uelis collocabant. Tentoria pro
eo dicta q tendant fumbus atq; palis unde & hodie pretendere dr ut olim Ouid. in
heroidibus Illic eacides Illic tendebat Achilles Virg. i. Oen. Nec procul hinc resi niuis
tentoria uelis agnoscit lacrimans. Papiliones simili modo tentoria dicuntur ab auricu
le prouolantis similitudine Hellius Spartianus in vit. Seueri Septimij Idem in omni
expeditione ante omnes militarem cibū sumpsit ante papilionem.

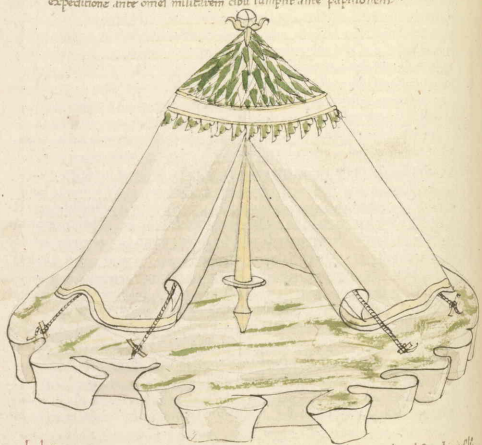

Hibernacula castrensia ad obsidionē potius q oppugnationem hiemando edifitia Liuius li.
v. ab vr. con. Cum spes maior imperatoribus Romanis in obsidione q in oppugnatione esset
hibernacula & res noua militi Romano edificari cepta consiliumq; erat hiemando con
tinuare bellum. Impedimenta castrensem supellectilem dixere Impedire. n. qui
irretire est & impedicam trahere Liuius xxxix. Interim Romani impedimentis
quoq; omnibus traductis contractisq; in unum locum quia iam moueri uidebant hostes
nec spatium erat castra communiendi aciem instruxerunt Idem xxiij. Lixe calo
nesq; & alia turba custodie impedimentorum apposita. Commeatus pro cibarijs

ad alimoniam

ad almoniam rei p. aut excercitui aut alicui militi ciui comeatus dicimus
Liuius xxxv. ab vr. con. cū exercitibo cōmeatus q̄ est q̄si ex Asia venturos
in presentia curę esse debuit ut copia frumenti suis & annona volera
bilis vere altare suppeditetur Comeatus quatuor esse dr Cicero pro lege Manilia
lam comeatu & potato & publico prohibemur Ab Imperatore & militibo cōmeatus
dari dr: idest rpūl: quo ire & redire cōmode possint: uel faculta ad rpūl a
milia recedendi cundiq; quo uelint ad presarpti diem reuertuntur.

Munimenta munitiones sunt castroꝝ cetera q̄ rerū: que contra aduentū hostiū
munitur siue uallo & fossa siue alio quouis modo quo sint militi ab hostū ur
dri aduentu uel incursu munit. Monumenti i mutata in v & u in o Sepul
chra statue Tituli libri ceteraq; que nos alicuius rei preterite memoriā recordari

Nam q̄ de futuro q̄m uolunt ideo sepulchra appellari monumenta q̄ nūc moriū
moneant Falsum arbitror In honore .n. mortui illi tantumodo fiant nō in publica
perceptionem. Athleta uir fortis Venatoreq; qui puncta corporis flexibilitate
cū bestia dimicata Luctat: ut morbo suis spectantibo placeat & sanguine suo uolupta
tem populo prestet. Liuius bel. punici lxx. Athletas q̄s certamen cum primo Romāis
spectaculo fuit. & Venatio dari Leonū & pantherarū & prope huius seculi copia ac
luxuriem ludicrū celebratū est Sabinius aūt & Cassius & generalis omēs autē ludicra
nō facere Athletas opinant hoc spectaculū fabricat tam clare & actione tam rerum
in honore Sithice Diane: que sanguinis effusione gaudebat ab Athenensibo repti ut
dānosa profecto publice priuatimq; nocens delectatio: q̄ facile colligi por: si in mente
uenient ex historiis rei huius initiū prequestusq; apd nros. q̄to publica census impendio
q̄ta quaq; insanie proxima dicta curia. q̄to domū populi studio plausu ac labore con
stiterit. cor millibo simul gladiatoꝝ paribo tanto elefantoꝝ pyrro tigridūq; & leonū
ac pardoꝝ quegibo Onagroꝝ q̄s equos ferorū atq; dialiū diuersi generis & toto orbe
transmissis eorum terras silusq; omiq; gentiū venatibo Rō. simulandis theatro Adde
illam edificandi luxuriē cunctas terra peligeq; mauroreas colūnas in ludos usum
& artificū summi ingenijs exposita: cuius princeps insane haud contendus est Scau
rus Q̄ qui Edilis in theatri scenam opus duxit pauconū & q̄ pauci liquit. ac fumibus
atrolli poterit sufferetur oculis populi talibo gaudentis trecentaq; sexaginta tabul
monstra collinatę intulit theatri opus ut semp̄ est maximum eoūm que unq̄ fuere hu
mana manu facta Curioñ q̄s ex supioris ceu monumentis accepimus qui duabi bello
pro Cesarist paribo in Affrica occubuit. ve Scaure q̄ue opibo equare nō poterat inge
nio superare nō mar moueū ut ille sed ligneū theatre duplex ēn ac pensile meditatus
populi uictorie gentiū ludis uectū & preuli plaudentē sui: mira arte suspendit
ut videretes interuū stupentesq; ipli externis spectatoribo visu fieret & supoꝝ lam
bde ab exordio primus regū nroꝝ Romulus fuit omen qui in bis regiā theatriq; illā

Sabinoꝝ pudicitiam circumuenit inde porro Titi potentia pnopali diuinaq; ptusio flu
mine cogitatur edificiū fieri: unde caput urbiū eterni potuisse cū theatre q̄ est hemispe
rium grece dicat amphitheatre: q̄ in unū iuncta duo usoria cōstet esse nōātis qui
speciem eius Arrea cōcludens ut & currentibo apti daret spatiū: & spectantes omia
faciliꝰ intuerent. diu quedā pirlitate rotunditas uniuersa colligeret Que aūt latera cu
tamia agones alij uocant ab a q̄ est sine sonat & gonia angulus qa ut fusto placet

locus inquo huiusmodi loci facti sunt sine angulo sine Alij alr atq; alr dici putant Ouidius Fastor; nisi esse pr̃ sacerdotes causa ministret hostia celitibo quo feriente cadat q; calido sacerdos sacerdotes sanguine cultros Semp agrat ne vngat nec nisi ussus agit pars qa no uenisse peculiu sed ignis ab acu Nomen agonale credet hic diem Nat pater hec festu priscis signalia dicit Vna sit ut propo littera dempta loco An qa piscis in aqua uidet hostia cultros: An pecoris lux est ipsa notata metu Fas & fasti solutis etate prisce Nomia de ludis greca fuisse diem Et priscis antiquis dicebat agonia sermo Verisq; iudicio est ultima causa meo:¶ Bellona Martis soror & bellor; dea: cui proprio sanguine sacerdotes sacrificabant Lactantius atq; Lucanus testes sunt hinc quo sectis bellona lacertis seua mouet cornere deos &. etr dicta a bello bellona nuncq; que duellona a duello ut inqt Varro:¶ Minerua untitulpresul: quia pncipem & inuentricem belli ferunt dicta qr bene moneat hanc n. pagani pro sapientia ponebant Cornificius uo qr fingut pingitq; minitans armis eande dicta putat: quleata n. hastam tenet & clipeu alij nonulli uel qr minuerue uel minuerer dicta putent Quibrem eade capta fuse capiata dicta sit mentu est Varie. n. sunt huius nois cause Ouid. iis. Fastor. Celsus ex alto qui mons descendat in equis hic ubi no plana est sed prope plana via est Statua licet uidea capte delubra minerue Que dea natali coepit hinc suo Nomis in dubio causa est capitale uocamus Ingeniu soler; ingeniosa dea est An qa de capitis fertr sine matre paterni Vertice cu clipeo prosiliisse suo Aut qa ptolomeus ad nos captiua fuisse Venit & hoc signo sylla pma docet: Aut quod hr legem capitis que pendet penas: Exilio iubeat ferta repta suo Aquatiq; trahat tritone uocabula pallas: pro duobo nisi equida semp habe Hec eade & Tritonia dicta est: qr ripis Ogygi ad lacum uel ripam Tritonis fluuius in virginali fertr apparuisse habitu Pallade Sin Victorinum a pallene insula tracie uel a gigante quem occidit & sane duo hec a nonomastica sine proprio suis noie nonung; a poetis prolata Virg. secundo Ac Tritonia respice pallas insedit nimbo effulgens gorgone sceua:

Mars. ab eo qr marubo pretat in bello: ut Varroni placet: licet tria sint genera colue tudinu sicut apd Xamanchas thanais fluuius hostio proximos ubi estate aruis semie quasi uni excercent: adeo ut ne militie dem uacent uire n. pedibo inherent sagittasq; depugnant Ille equestre prelui meunt nec ferro dimicant sed q; laqueis mitt repte nabendo coligunt uel apd Amazones ubi sole semie uel apd Romanos alubi gentes mitas ubi soli mares dimicant Vel Mars ductus qr Sabinis arreptus ibi & marsi q; idem est osca lingua d; mars. tis. eterm cu seuire gradiuus dr cu Tranquillus etc dr esse quirinus Huius in urbe duo erant templa Vnu Quirini intra urbe qi custodis tranquilli Alterr in appia via extra urbe prope porta qi bellatoris: gradiui In bello n. gradu insurit. qui pugnat aut impigre gradiunt Ac sicut Epaminundas Boetiu deum Martis orchestrium & Xenophon Ephesii belli ostiana appellat sic Romani hic bellicui templii Martis que fercissimu omes deu & armigere dicit & ubiq; habi lis armisq; pressus: huc & liber; unii eundeq; deu arbitrant nonulli Romanoq; uetu patris appellatione uenerant Alterr liberr patre Alterr Martspatre. Martem patre cognominant Hinc & Liber pater bellor; potens probat qr eu pnu educerit aucent triuphi hoc & apd Lacedemonios simulachriu eius hasta insigne: no tyrso demonstr

sed ⁊ vrsum vener ⁊ aluid ⁊ litent celu geme cuul muro hedera labente protegitur ⁊ ondit vmeilo quoda pinente ob ligandos imperu belli. hr & hedera vinciendi obligandiq; naturam necio & calor vim cuul liber pater auctor est hoiel. ad furorem belli⁹ usq; propellit pp cognatu ergo utrusq; effectu caloꝛ Martem ac liberu vni eundeq; dum esse voluerut Maiores figuratu est: ve indupator auctore Seruio in comento .i. Eu. ab alys q magna uertate sic dicut. G Radius Mars siue Mauors ductus est a quadriendo: eo q in bello gradu inferant ⁊ pugnat aut impigre quadiant ad a quadriendo in bella ultro citroq; siue a vibratione hastæ q; grece dicit. G. ad ve alij qa gramine sit ortus. q; interpretat: qa corona graminea in re mil. maxime est honorationis. F Feretrius Iupiter dictus est a ferendo ⁊ pacem ferre putarent ex cuius templo sumebat sceptrū ⁊ iurabat & lapide silicem quo fedus ferirent Alij ai actor Continensiū hec ab Romulo uctus & in festo celo traiectus esset cuius spolia Iouj uobis nuncupatis Romulus ad urbe reuertisset dicaret Hoc trophei Iouj Statutus cognomen deo addicit. feretrio Iouj a ferendo hostē est &. a ferendo ut ante dixim. Properti. Nunc spolia in templo tua condita causa ferenti Omne q; certo duxit ense ducem seu quis uicta suis humeris hec arma ferebat hinc feretri dicta est ara sup ba Iouis. I Anus faciendis federibꝰ preest. nāq; postea Romulus & T. Tatius in federa conuenerūt Iano simulachrū duplicis frontis effectū est. qi ad imagine duoꝝ populoꝝ Ianus bassus in eo libro q̄e de diis composuit Ianū bifrontē fingi aut. qi supra. atq; infra ianitoꝝ Ouj. i. fuit. Quod ubiq; videt celū mare nubila terra. ōia sunt clausa nisi pateat⁹ manu Me penes est Ynus uasti custodia mundi & ius uertendi cardinis ome meū Omis hr geminat hinc atq; hinc unus frontes: equibꝰ hec populu spectat ac illa Larem: utq; Vedet uester primi prope limina templi Ianitor egressus introitusq; tuder Sic ego prospicio celestis ianitor aule Eoas patet hesperiasq; simul. Eundē quadrifrontē legimus qi omnem climata maiestate coplexū Nec mira sane apd aliquos bifrontē quadrifrontē apd alios esse Nam alij preter hec ei dies deū uoluit in quo ortus est & occasus Horotusq; Matutine pater seu Iane libentius audisi Alij anni rerum deū q̄e in quatuor ipa coltat esse diuisū Anni aut esse deū illa rel probat ⁊ ab eo p̄ma pars anni nūc nōiat Huic Ianū chaos. patulciū & clausiū & appellauit antiqtas. Ouj. i. fuit Me chaos antiq. Nam sum rel pars. vocabar Nota videbis modo nāq; patulcius idem & modo sacrifico clausius ore uocor hoc duoꝝ nomen ratio hec est. qa bello caute cuus patent pace claudunt huius & rei hec causa narratur: cū bello Sabino. ⁊ virginū raptate gratia comissū est Romani portam. que sub radicibꝰ colliꝭ viminalis erat. que postea exeuentiu tanualis uocata est. claudere festinarent. qa in ipsam hostes irruebant Sollēq; est clausa mox sponte patefacta est cuius rei de tertio idem cōtigisse Armati plurimi pro limine. qa claudere nequebant custodes fereruntꝰ. cuj. ex alia parte accurrimo pyrrho cerrunt subito fama perlit fulsa tracoR omanos qua ob causam: qui aditu cuebant ferrati profugerunt Cuj. Sabini p porta patentē irruptura essent ferē ex ede Iani p hanc portam magnā uim terrentium undis scatentibꝰ erupisse. mirasq; p duellū cattenus aut ecutis feruenti aue douorata rapide uoragine depisse ea re placitū ut belli ipse uelut ad urbis auxiliū profecto deo foret celebratent Ianualis porta ut alij plerique ab Iano dicta ideoq; ibi positū signū & ius instituti. a sompsito ue scribit in analibꝰ Viso. ut sit apti semp: nisi

cū bellū fie- nusq; in tradita est memorie ut inq; Varro Sempilio rege fuisse aptam. sed
post eius regnū vsq; Tullo T. Manlio cōs bello Charthaginensi primo cōfecto bello cum
A Etaco finito ab Imperatore Cesare Augusto pace terra marisq; parta huc dux apd nos Ianu
ibus preesse Ianus nomen ondit. q̄ est simile Nam & cū clauis & virga figuratē q̄ a recte
uiam & oium portas custos belli licet eternis sint vtq; in .i. eneidos Sunt eternis belli por
te. sic nōe dicta religione sacre. & seui formidie martis. contū erei claudūt uectes e
ternaq; ferri robora. nec custos absistit limie Ianus hos ubi certa sed & paribus sententia
pugne. ipse quirinali trabea cinctuq; gabino Insignis reserat stridentia limina. Consul
I ipse uocat pugnas sequit tum cetera pubes. Ceteq; assensu conspirāt cornua rauco. hec
& tum eneadis indicere bella Latinis More iubebatur tristes recludere portas.
P Actum a pactione dicta. auctore Vlpiano: inde & pacis nomen appellatū est. sed est
pactū duos eosensus. atq; conuentio pactio ūo duos pluriūue in vnū placiti. atq; assen
sus. Lucius ti- vs ab ur. con- cauus spei meritum cū pax fortuna obsessos no potuisse cōtemp
tu aut ad copiandos ope. vigiliis vulneribus que semp eosde vrgebat p patrone urbe hostib
tradita. mer mel cū singulis emisit testimentis miserabili agmine penates reliquerūt.
P Ac significatione hē notam. vtq; in vij. pax mihi pacis erit dextra. cetigisse manu fur
cema Idem iij. ēn. sed uotis precibq; iubet ex poscere pacem Pax propiciatio Idem in ode
excorat pacem diuum pax beniolentia Idem in iij. pacēq; patris exqrim Pax q̄ inter hi
sciano li v. tam singulariter q̄ pluraliter prolata idem pōt significare. sed pluralis ūo utimur
q̄ auctoritas defuit. q̄ grammaticoꝝ precepte dicta ūo pace admirer maxīe cū apd non
nullos & dem probatos & suma auctoritate precellentes Latina lingua vsus pluraliter
prolatū inueniam Lucretius vero nāli li v. versus paucis pacē. aliisq; sedat. Varro
de vita patre li ij. Audierunt credit. primi quibus de causis & quemadmodū cōstituerūt pa
ces. sim qua fide & iustitia eas coluerint. Saluustius in Iugurt. cū regia prouincie legesq;
iura iudicia bella atq; paces postremo diuina & humana eius penes paucos erant. hoc re
cepi bella quis & paces longe difficilior in eum. Idem li v. hec pacē habuere bone uentq;
si & hec de pace uocabulo & eius usu dicta sufficiat in primis. effecit. cure sunt ut mea pa
pili proficiant. ut litus q̄ nemū custodiat ut hec bona artia decora sic mater hec eade
mortalibus genius q̄ parabilis successione multiplicans facultates pretendat mores excolat
tmq; boni inse cōmeāt: ut carnis in rebo nihil gratius soleat nihil desiderabilius
cōcupisc: nihil postremo possit melius inueniri proinde ūo ab re post trūphos & roma
ni Impij firmissimū fract. D. Vespasianus tranquillitatis pacis & cōcordie templū edi
ficare decreuit: quo ea diuturne largitate usus ut omīa in illud fanum collecta essent
quoꝝ visendoꝝ studio per totū orbem qui eū itere fuerant ut grabantur.
F Edus lex nonuṅ. pax: que fit inter dissidentes sic dictū uel q̄ inter foedera interpo
nat fides unde Varro per hos & nūc fit fedus q̄ fidus Ennius scribit dictū inre mi
uel a foedalibo idest sacerdotibo: p quos fuit foedera: uel ab hirco uel bedo. Fieri ta
dicta q̄ uetere fi in grauis significatione ponebat. vt Sanguine foedantes quos ipse sacerdo
tur ignes. uel a porca fede & crudelit occisa lapidibo. cuius mors optabat. ei qui a pace
uiolasset unde Seruius doctissimus posit idem inter sese posito certamine Regesq; Ar
mati Iouis inire iram patera soluere renouet stabat & cesa iungebat foedera porca.
A rabum in huiusmodi iungendis foederibo sic porcam fed interiorem manu patre
uterq; pollicem incidere mos fuit. accepq; ex utriusq; uestre filum & ex utriusq; digiti

lapideſ .vij. in medio utcentes pungere Dionyſium ac Dianam inuocando hinc pactiſ
dentiq; hoſpites eos uel amicos nuncupare Scate & Lidy in hanc ſimodi ſimile Herodo
to teſte ſe iuncxit hauſtuq; mutuo ſanguinis fedus ſulcuit nō ſuo ſm more ſed
Medoꝝ ꝯ uſurpata diſciplina bello .n. ꝑ geſtū eſt Anno poſt illum captū ſexcente
ſimo quarto mter Lucium Iadam & aſtyagem medie vrbē hoc pacto cōfirmata ꝑ
federa Romanis fuit cū Cthoſis hiſ legibꝫ fedus ictū eſt Impiū maieſtatiq; populi Rō
geniſ Cthoſoꝝ ſeruato ſine dolo malo ne q̄ue exercitū qui aduerſus ſociōſ armoſq;
eoꝝ ducet ꝑ fines ſuoſ tranſiue ſinito: ne ue ulla ope iuuato: hoſtib⁹ cōſilio habeto quoſ
Rō. Rō armaq; in eoſ ferto. belliq; pariter gerito ꝓfugas fugitiuoſ captiuoſ reddito Ro
manis ſociſq; ꝓterꝫ. ſiqui capti cū domoſ redijſſent iteꝝ capti ꝑ aut ſiqui eo tpōe ex
hiſ capti ꝑ qui tum hoſtes erant Romanis cū intra preſidia romana Cthoſi eſſent alioꝝ
qui cōparebūt inter dies ſeptē coreyra eoꝝ magiſtratibꝰ ſine dolo malo tradant q
no cōparebūt. ſm quiſq; eoꝝ ꝑmul inuentus erit reddat obſides xl. arbitratu cōſulis
Rō. dato ne minores xij annoꝝ neu maiores xl. obſes ne eito pretor ꝓpfectus equitū
ſcriba publicuſ neu quiſ qui ante obſes fuerit apd Romanos Cephalania exerci pacis
legeſ eſto De pecunie ſumā q̄ſa penderēt penſionibꝰ euiſ nihil ex eo d̄ cū conſule
cōuenerit mutatū pro urgento ſi aurū dare malleāt dare cōuenit dū pro urgentes de
cem aureuſ unuſ ualeret que vrbeſ qui agri qui hoſes ctholoꝝ uteſ aliqn fuerint qui
eoꝝ T. Quintio .C.N. Domino Conſs. poſt ue coſ Conſs. aut armiſ ſubacti aut uoluntate
indītone P.R. uenerūt neq; eoꝝ ctholi irrepſſerit uel in ctholiā. x. vrbeſ agroſq; a Carna
num ſumpto Alta & inſigniſ federiſ forma mcorre Lucio ex .x. legatoꝝ ſententia in hoc
uerba cū Antiocho ſcripta eſt Amicicia regi cū P.R. hiſ legibꝫ & cōditionib⁹ eito neq;
exercerēt qui cū P.R. ſocius ue bellū gerturuſ erit Rex ꝑfines regni eoꝝ ne qui ſubditione
euiſ erūt tranſire ſinito. ne cōmeatu neu qua alia ope iuuato idem Rō ſoꝝ ꝑ Antiocho
& hiſ qui ſub imperio euiſ erunt ꝓpter belligerendi uſ Antiocho ne eito ea illiſ qui inſulas
colūt. neue in Europam tranſeundo excedito urbib⁹ agriſ ueſtiſ caſtelliſ cū ſeruitu
monte uſq; ad tanaim amnē. & a ualle taurꝰ uſq; ad iugā qua in Lacaoniam uergit. ne
qua arma efero. ex hiſ opidiſ agriſ caſtelliſq; quibꝰ excedit ſiqua exulte que quoq;
oporteb⁹ recte reſtituto nec militem. neu q̄ue aliud ex regno Eumenis recipito.
ſiqui eaꝝ urbiū cuiuſq; regno abſcedūt cū rege Antiocho utraq; fines regni euiuſ
A pameam omeſ ante diem certam redeāt. Qui ex regno Antiochi apd Romanoſ
ſocioſq; ſunt hiſ uſ. abeundi manendiq; eſto Seruoſ ſeu fugitiuoſ ſeu bello captoſ ſeu
quiſ liber captuſ aut tranſfuga erit reddito. Romanis ſociſq; elefantoſ tradito omeſ
neq; aliuſ preter Tradito & nauel longaſ armamentaq; eaꝝ neu plureſ q̄ x. nauel
nulla pluſ q̄ xxx. remiſ agat habeto. neue minores ea belli cauſa quod ipſe illaturuſ
erit: ne naugato extra Calicandriū neu Sunidonīū promuntoria. ex ea q̄ue ſiqua na
uiſ pecuniam ſtipendiū aut legatoſ. aut obſides portabit militeſ mercede cōducendi
ex hiſ gentib⁹ que ſub ditione P.R. ſūt Antiocho regi uiſ ne eito. ne uoluntatiſ dem
creatiendi & Rhodioꝝ ſociōꝝ ue que edes edificataq; intra fines regni Antiochi ſunt quo
uere ante belli fuerūt eo Rhodioꝝ ſecios ue finito Siquē pecunie debent eaꝝ exactio
eito Sicq; ablatū eſt id cōquirendi cognoſcendi reperdendiq; idem uiſ eſto. Siquaſ vrbeſ quaſ
tradi oporteb⁹ hi reneāt quibꝰ Antiochuſ dedit & ex hiſ preſidia deducto utiq; recte tra
dāt curato argenti probi talenta attica .xij. milia dato. intra .xij. annoſ penſiombꝰ

equis talentū neue minus pondo. lxx x. Romanis ponderibꝫ pendat & tanta. xl. milia modiū Eumeni regi talenta cccl. intra quinquennium dato & pro frumento q̄ extimatore fit talenta. cxxvij. obsides Romanis. xx. dato & triennio mutato ne minores octodecim annos. neu maiores q̄. quadraginta. Siqui socios. pp. Rō. ultro bellū inferrent Antiocho uim ut arcendi ius esto dū neq̄ urbe aut bello uinc teneatur aut in amicitiam accipiat cōtrouersiasq̄ inter se iure ac iudicio disceptare aut si utrisq̄ placebit bello de Hannibale peno & eb̄olo eḥanter & Miliana simaco a Carthagine & a Calchidensibꝫ Cubolida & philopomene declendis in hoc q̄ federe cōscripti est: ut si q̄. postea addi immutarive placuisset: ut id fallo federe fieret Esse & ita federis genera quo integre pacis erent amicitiaq̄ cum eis regesq̄ apd probatissimos auctores inuenio omnia cū bello uicti dicerent legesq̄ ubi. n. omia. et qui ea mis plus posset dedita esset. que ex his hore uictor. quibusq̄ mulctari eos uelit ipsius ius. atq̄ arbitriū esse Aleos cū parti bello eo quo federe in pacem atq̄ amicitiam uenirent huic. n. reperi uerbis pro cōuentione usq̄ & si quis ei turbaret bello possessio sit. Eaq̄ius anteq̄ aut pars utriusq̄ cōmodo cōponi

T ereūt esse genus cū q̄ nunq̄ hostes fuerūt ad amicitiā foedaq̄ federe integre ungendā accipiant. eos neq̄ dicere. neq̄ accipe legesq̄. id. n. uictores & uicti esse. & q̄q̄ auctore Liuio Noli. ut uetustior federis memoria sit q̄ cuiusq̄ inter Albanos Romanosq̄ uetū est. Thesei tū primo federa inuenisse. vj. nāt hy. li. refert est Plinius. Sancta proꝑe dicamus Vlpiano auctore que nec sacra neq̄ profana sunt. sed sanctione quadā sit cōfirmata ut sancte legesq̄ sanctione. n. quadā subnixe sunt. q̄. n. sanctione quadā subnixum est. id sanctū est. & si deo ius sit colendi. Sancti. refert Marciano est. q̄. ab iniuria hoīm defensū atq̄ munitū est. Liuius. bel. Macedo. li. xl. Iam ne elegantissimi quidem iure gentiū sanctissimi uiolandi abstinere insidiis. solitos. cum tubo ad T. Quintiū sanctū aūr dicetis est. a signis tribuendis

A gmina aūr dicebant. herbas uerbenas. que ex loco sancto arcebant. loquens prohibens tibo ad foedus faciendū bellūq̄ mouendū. Liuius. li. xl. ab ur. con. Iubentes rege signa mgr te rex posco. rex ait paratum uolito. Fecialis ex arce gramen herbam puram uellit

I dem belli punici. li. x. Feciales cū in Africam ad foedus feriendū ire uberent ipsis postulatibus Senatus consultū in hec uerba factū est. ut. p̄mus lapides silices. p̄mus q̄ herbam sacrā ferret. ut uti. p. R. his imperet ita foedus feriret. illis precatio sagmina posceret. herba id genus ex arce supra dati Fecialibꝫ soler Has. & herbas sagas. p. R. solebant ferre ut ab his defensi atq̄ muniti essent ne q̄ eos uiolaret sicut legati gyrcon ea ferebant que Cereales uocabant. O Obsides ab obsideo q̄ proꝑe ab obsessis dant uel obsides pro obsidet q̄ ob fidem patrie prestandā dant uelut festo. V Vas idem q̄ obses. a uado dicitur q̄ dato uade. licet abire & uadere: inde uadatus dr abstrictus: uel sub fide. uisione ambulans sicut Venetella air: ponet q̄e uadatus amicicie nodulo tenebitur. H Ostis apud antiquos pegrinus dicebatur. & qui nūc hostis per duellio Varro hostis a re ouerbo dicebat pegrinus qui suis legibꝫ uteret nūc dicit. eū. q̄e nūc dicebat. q duellum Cicero in. p. offiniū. Et q̄. & illud audiuerto. q̄ qui propio noie pduellis esset. Hostis uocaret. uerbi lenitate rei truculentia mitigantes hostis. p. apud maiores nros. i dicebat q̄e nūc pegrinū dicimus Indicati. xij. tabule Aut statuit dies cū hoste Itemq̄ aduersus hostē eterna auctoritas. q̄. id hanc mansuetudinē addi pot. ea quo cū bello gentis tam molli noie appellare q̄q̄ id nomen durius offert tam uetustis. a. peregrino. u. uocatis & proꝑe in eo qui arma contra ferre remansit. Quid de uerboꝝ significatione quod

nos inge hostes appellamus eos uetere peluellione appellabant: poteam addit nonne indicantes eū quibus esset bellū Vlpianus uō ubi ad legem Iuliam maiestatis plane quisq; inge lege Julia maiestatis reus est hostili animo aduersus rem p. uel principem dicatur est hostes dicunt & sunt qui nobis aut quibus nos publice bellū decreuimus Ceteri pyrdones aut latrones appellant Hostire equare est Hostimentū equamentum unde & hostes dicti sunt: qa ex equa causa pugnā adeunt. H Ecatomben Iul. Capitol. este sacrificiū cuiusmodi est centū aue uno loco cesp̄ticie exaruine & ad est centum sues centuq; aues macrabant Jam si imperatorū sacrificiū sit Centū leones centū aquile & cetera huiusmodi dialia centena seruant q̄dem & gyra quondā fuisse dicunt eū pestilentia laboraret. H Ostie sacrificia dicunt q̄e ante ab his fiunt qui in hostē pgunt dicer. ab eo q̄ & hostire est ferire Hanc generā Verbatius lib. de religionibus docet esse duo Alcere in quo uoluntas dei p̄ extā disquirit. Alcere in quo sola anima deo sacrat Vnde & aruspices dialet hostiā uocāt. utrūq; hostiae genus Diuino carmine suo Virgilius docuit Et primo quem illud: quo uoluntas numinū p̄ extā monstrat Mactare inge lectas de more bidentes: & mox peractisq; reclusis Pectoribus inhiant spirantia consulunt extā Alcere illud in quo hostia dialis de: quo diss tñ anima sacrat Ondit: Cum fiat Extollunt uictimam Extā Mactare tunge Nam ut explorer dialis hostie causa ipso usu est nōie Hanc ubi Extā meliorem animā pro morte dare: Et ut nunc̄upata uota sic̄ficarent aut p̄solue quod de uoto proprie dr. Veteres ondere p̄soluebant diss significatur dicens Strauit ecam misq; premens procumbit humi bos Idem circa hostiam dialem Sanguine placatis uentos & uirgine cesa Cum primū dialis Danai uenissent ad oras Sanguine que tenebi reducta animaq; Lucanus Argolica Nam & anima & hostie nomen posuit & Festus significat sacrificio facto placasse numen. Victime uō sacrificia que post victoriam fiunt dicte sunt ut q̄ uincere ad aras ducebant uel q̄ eum pacis uictas eisq; decreta cadebant De hoc Jupiter ait uocabulo: que Lucan plorabq; cōfundir uictaq; Gallia Ouid. Fatorum Victima que dextra cecidit uictrice uocat Hostibo adomisti hostia nomen hr. de altero tm Liuius ab vr. con. xxxij. Donec insup. cepisset eū ducatu nomen erat Fabiq; nostrarū Cons. inge Hic est cū popularibo suis: qui legiones rōnis cecidit Agresq; & orbe est depopulat. eius Jam ego hanc uictimā manibus q̄ imprōse fede eauum dabo. P Oblimitanum Scuola. P. filius uncus esse putat uerbi ut sic in eo & post & limen ut que a nobis alienata sunt eū ad hostē pueneriūt & ex suo tang limine exierint hinc eū redierint post ad idem limen postliminio redisse uideantur. P Breda este Varrone ab hostibo capta q̄ manu capta dicta est q̄si patida. M Anubie or. Q. Ascomio ped placet sunt preda Imperatoris pro pone de hostibo capta. manubias aut a preda ut in libris rei uerborū q̄ uetere scripsit est in hoc distare existimauerut: ut sit preda ipsa res: que capte sunt Manubie uō appellare sunt nō preda sed pecunia q̄ questores S. R. ex preda uendita conflata p̄ questores aut q̄ eius rei opportune prefecti erant significari Nam aura erarii a questoribo ad prefectos translata est Liuius ab vr. con. xxxvj. P. Cornelius Scipio Galliam provinciam sortitus prius q̄ ad bellū q̄ eū Boiis gerendū erat profisceret̄ postulauit a Senatu ut pecunia sibi decerneret ad ludos: quos prator in Hispania in ea ipsa discrimen pugne uouisset nouū & inusitū postulare est usus Consuerunt ergo

quos ludos in solito Senatu ex sua unius sententia iouisset eos: ut idem manubijs signa pecuniam ad id reservatas uel sua ipse impensa faceret. Est in nonum[que] muentre ita scripsisse quosdā nō ignobiles scriptores: ut aut remere due meuvose pyrrā pro manubijs & manubias pro pyrrā posuerint. aut tropica quadā figura mutatione uocabuli seruata. & faceret cōsilii est. fatet id pertesq; facientibo. sed n. q; prope atq; signatur locus fuit sicuti pluvet Et. M. Tul. auctor diligentissimus in orone qua dixit de lege agraria Manubiae pecuniae dixerunt In libris q; herrulcoy locū est iacult fulminū manubias dicta
M anubiae dēmq; dicunt ornamenta vocū. Vnde & Seruius arbit vocū manubiae penes fuguntiū reperte. RE signatu est militi cui ob delictū aliquod iussu Tribuni militū ne stipendiū ei detur in tabulas referēt. Signatae enim dicebant pro scribere.
E Ravij milites ab ere dicti teste Varrone q; stipendia facerent. hinc ipm stipendium. a stipe dictū q; ei ex stipem diebant & milites stipendij. ita q; eam stipem pendebāt ab eo & Ennius pens stipendia pendem. Stipem aut esse nummū signatū testimonio est & pro eo q; dat in stipendiū militi. & quod spondet pecunia q; stipulari dicimus.
P Ecunia qua belli metuol esse nō dubiū est. ut inqt Cicero teste Varrone dicta q; in pecore eā pastoribus cōsisebat Plinius nat. hist. xxxiij. Seruius primus signauit es. signatiq; nota pecudū. Vnde & pecunia appellata Cas li. vij. Vat. pecunia a pecudibus q; habita quibus auctoribus sine aliquo adhuc signo. id meralla translata ex alterius milesi & hinc etiā & qui aureos debet & qui cōiū forma publica percussi quale apd Lacedemonios fuit & usum numerate pecuniæ prestat. ut de bon li. v. inquit Seneca.
D Enarij q; denarij teste Varrone q; denos eos ut libuit sicut q; nari qui quos victoriatos li. vij. scribit. nō aūt primo fecerūt. antequā nummi & in denario denos eos esse nūc. & ea re cōposito nos id hodiernū diem denarius vocauer Plautus aūt. i decimo libello dicū putat Plinius xxxiij. nat. hist. Et placuit denarius pro decem libris. sed quinarius pro q; nq; Sestertiū pro dupondio & semisse. Libr. aūt pondus erat triminutum bello punico primo cū impensis rei p. nō sufficeret. cōstitutū ut asses sextario penderent ferrent. ita q; ea parte facta luci dissolutiq; ut ahenū nota essi fuit ex altera parte Ianus geminus ex altera rostrū nauis. intrante uo & quadrante & quadrantal annus truncos. locatus a verbo vncis postea Rumbule virgente. Q. Fabio Max. dictatore assis uncialis facti. placuitq; denarius. xvj. assibus p mutari & quinarij octonis Sestertius quaternis. ita rei p. diminuta locatus est in militia in stipendio semp. denarius pro assibo datus. Nota aūt argenti fuere bigati atq; quadrige & inde bigati quadrigatiq; dicti. paulo post lege Papiriana semuncalis asses facti. Licinius Crassus in tribunatu plebis octauo parte argenti minuit qui nūc Victoriatus appellat. lege Clodia percussi est. antea. n. hic nūmus exiliuo deuertit merces loco habebat est aūt signatus victoriatus & inde nomen Aureus nummus post annū sexagesimū sim q; argenteus in cerere mentio percussi est. qui anno urbis. d. q. Q. Fabio Cos. q; nq. annis. ante bellum punicū signatus est: eoq; populus & negem ante siurbū rege deuertit usus fere fuisse & aureis numis & argentis & eren apd alias gentes usum & virginē Lucr. his uerbis elegantē expressit Permul rebellatrix vector rellauit tonat in forma calide percussit pondera misse
F udit & argentū flamis auro q; monera fregit & imensis coxit formacho era Numa nō a nūo nec a numa somp. dictus sed a noma q; principū noibus pinxo more effigiet ued ponit Antiorel. v. etb. refte ob hoc uocitē q; nō a natura sed a lege que nomos dr est in ducendo

Estertius cetre ps. de figuris nūoꝝ & ponderib⁹ n amus est duar⁹ semis libr⁹ vnde sester-
tius dr semis sestius. de quo Arunculi Sestertius olim dupondius & semis. qs semis sestius
quo opre denarius decussis pretiū habebat Varro de ling. lat. li. v. Sestertius q semis ses-
tius dupondius n. & semis antiquis sestertius est victuuius li. vi. arch. q efficiebat ee du-
obus assib⁹ & tertio semisse sesterciū uocauere Plinius nat. hist. xxxiij. & placuit denarius
pro decem libris eris q natus pro q̄q; Sestertius pro dipondio ac semisse Plutarchus in
vita. M. Antonij. xxv. milia Romani dedere. sestertiū appellāt Eluius Spartian⁹ in vita E
liogabali. Idem nunq; minus. c. sesterciis cenauit hoc est argenti libras. xx.

Talentū gr̄s sic q̄a de eo varia scriptores necēm existimauit diuersos auctores dicta subij
cere Liuius. xxxiij. ab vr. con. Ingens numerus bello punico captiuos quos Hanibal
ex ab suis no redimerent uenūdedere mīrtudis eos argumenti est q̄ polibius scribit
e talentis eam rem actam esse. eū quingenos denarios pretiū in capita q̄ redderentur
dnis statuisse. mille. ii. ducentos ei ratione actum huic captiuos tulisse. adijcit ne
proportione quo uerisimile sic grauiam totam habuisse qua ratione ondit sex milia
denarios hīre talentū. nam quinquagenis denarij pro mille ducentis captiuis dati col
ligunt sexcenta milia denarios. c. ondit fuisse talenta. Centesima aut pars sexcen-
torū. miliū. sex milia inueniunt. denarij aut illo tpre numi argentei erant. q̄m ode
ondit Liuius signati inqt argenti. lxxxx iij. milia fuere attico⁹ re tetrachma uocāt
riū fere denarios argenti in singulis est. pondus. Idem Liuius. xxxvij. ondit magni
talentū. attici. lxxx. hīre libras & paulo plus. ei supra dictoꝝ copuatio manifestet
lxxxvij. libras & quatuor uncias hīre talentū q est sex milia denarios. Liuius ta
lentū ne minus ponder. lxxx. Romani ponderis pendebat simili modo Egyptii
ut Varro & Plinius inqt. xxxij. nat. hist. Idem Liuius sic decreuit Senatus ut no plus
terne libre & quaterne uncie singlis desint talenti. & Secundū sim. Liuij copiationē
c mine attice quatr single. lxxv. drachmas hīre facias talenti magni. nam-
minas. lx. hīre sim. Dardanii. q̄ aūt est magni & minus ondit Tex. in phor siquis
daret talentū magnū Seneca in x Cpi. xxxiij. Sestarca. i. Talenti attici pars
sestarius de ponderibus Talentū Atheniense pariū mine. lx. magnū mine lxxxxiij
& uncie iiij. A. Gelius noct. at. li. vij. Aristotelem q̄ tradit libros q̄uculos Speusippi
phi post mortē eius emisse talenti attici tribus et suma sic nūmi nīri sesterciū duo
& lxx milia Idem li. v. Equus Alexandri Regis & capite & noie bucephalus fuit empti
Cum sexies talenti. xvij & Regi Philippo eris nīri suma est Sesterciū cccxij Seruius
aūt in com. v. Dñi Talentū sim natura genere uarii pondus esse apd Romanos est lxx.
libraru sicut Plautus ondit in mustell. qui aut duo talenta esse cxl. libras legimus
& talentū esse paululū. nam Homerus in ladis sit mobrito parooli ulcoma premia
dicat duo talenta. q̄ cogit nos aliq; minima meelligere nam si simul uictor bouem
accepit consequens non est ut dicamus q̄ ultimus magnū accepit. Pondo singulā
nūo cauit retre Foci dicamus eū duo pondo ara pondo no bina pondo aut terna Cum
til. li. insse. q̄ q̄ quedā singula procul dubio uiciosa sunt. uncia sine repensione dicā
tur Nam duo ocs & pondo diuersos genere sunt barbarissimi aut duo pondo & tre pon
do usos ad metam gratie abomino dicatu este & retre dici Mesalla Cōsormate Et idem est
due tres & quatuor libre q̄ duo ara quatuor pondo ut dam uolunt & ex multis colligis
q̄ dam auctores no usquequaq; probāt Liuius. xxij. argenti pondo bina & sex libras

in militē prestitaret Idem li. tertio Dictator coronā auream libre pondo ex publica pecunia populi iussu in Capitolio Ioui donū dedit. S Polia cū prope ea ēm sint: quibus hostis spoliari pōt: vt lorica uel uestis Abulice ēt iam spolia dr̄ q̄d ab hostib⁹ ablatū Liuius Marcellus cepit Syracusanis cū cetera in Sicilia tanta fide atq; integritate obseruasse vt nō modo suam gloriam: sed & maiestatē p̄. p̄d augeret ornamenta signa urbi tabulasq; quib⁹ habuit dubit. Syracusē. Romam deuexit hostiū dem illa spolia & parta belli iure Greci inde p̄mia militū mirandi operis ac artū opa licentiaq; inue facta prohibitaq; ea uulgo spoliandi facta est. O Ptima spolia sunt: que duce duct⁹ dimicatione ab ope ut inge. Varro ued. ab opē ut alij fecerūt: & dom doctissimi cū sit opus egregiū & clarissimū belli ducem patrem sibi ductorem sūpsere. E Xuuiæ & spolia & horum eēm dare uel dici posse. Vir. auctor est Exuuiæ inge Induit Achillis & cū de Serpente in georgicis simili modo copositū notat exuuiis mutandis iuuenta in uolutę. & Lucanus Nam sepe illos spolis uoluentibus auctus.

E xcubie diurne sunt vigilie dū nocturne qua p̄mo palam de Tyranno bello auctore Primo nat. hi. vi. inuenisse traditur. I Nducie q̄ sūt duobus modis M. Varro in libro humanas qui est de bello & pace diffinit Induciæ inge sunt pacē cōstitutis paucis diebus Idem alio in loco Induciæ inge sunt belli sine sed lapide magis atq; to unde breuitatis unaq; differentia: que planata aut probata esse uidet Nam neq; pax est Induciæ belli neq; manet pugna cessat. Nec in solis cathris: nec paucos ēm dicere Inducie sunt

Q ui. ii. dicemus li indicijs immensū aliq facere castris concedat ratione: ideo inducie sūt Aut uersus d esse id dicemus q̄ in p̄mo annali Quadrigarij scripsit. C. Ponteū Samnite Dictatore Romano sex horas inducias postulasse Quod esse id dicemus q̄ a Liuio ab vr. con. x. scribit tres ualidissime urbes bertune cepere Volscum Fundia Arcetum paci perseuere. & uetimentis militū frumentoq; pacti cū consule ut mitti Roma oratores liceret Inducias in quadragintā annos impetrauerūt Quod illud. q̄ fuisse li primo atq; clade haud minus q̄ aduersa pugna subacti uehementer pacem petere oratores Romam mittūt aqui parte maiestatis in censū annos induciæ dare: si inducie ēm pacem eorum appellande sunt Greci. aut significantius cōsignare uel cessationē illam pugne G. dicerunt Nam q̄ eo ripe nō pugnet & manus cohibeant G. appellauerūt sed profecto id non fuit Varronis negotiū & inducias sup̄mose diffinire & longis rationibus ostendere dissimilitudinē seruitę Inducias aut uocabuli qua sit ratione factū. ac maiestatē que nam legimus probabilius id q̄ dicam uidet Inducias sic dicetas arbitror q̄ tu dicas Induciæ octa

V e in diem certū uel incertū ripas nō pugnet: nihilq; in eo modi dent. atq; is dicas de ripa ubi uenit inde uti iam pugnet. Idcirco ex his quibo dicti uocabo q̄ p quendā cohortē & copulam nomen inducias conecti est Aurelius aut Opilius mutare li. i. Induciæ dicunt inge Cum hostes inter se ire unaq; dicat. ad dies rei impune & sine pugna treuas Inde ab eo inge nomen esse factū uidet q̄ inde Hal. peratione Tyranno bello inuenisse. vi nat. hi. li. mus hs auctor est. S Vppetie illa sunt auxilia. que maxie petunt. ab illisq; uel alis per cipue clare. qui sub alioy dei nene potestate Suppetiæ & auctore Fabio plaiade auxilia uel ad auxilia dicimus Momo in tragedia Herculis seruit inge suppetiæ opem militū Suetonius de Vespasiano legatū insup Syrie cōsulatū supperiæ seruisse captat aquila fugacitate Plautus in Epid. Sed memento si q̄ fecisti tenui suppetias mihi ne sorori serue. L. Apuleius li. vi. metā. & accipit statim clamant ululatibus auxilia uehementi manus implorare fal

frustra flentib⁹ cumultū cōmouebat gppe cū nullus afforet qui supplicat ei ferre posset nisi
sola uirgo illa captiua Augustinus. viij. de ciuitate dei Qui hinc deferuit pentonesq; no
strat inde referunt deos supplicat supplicat ad auxiliū Cel. xij. com. Et nunciabant
aurelia magna equitatus oppidanis supplicat uenire Idem in eode Suilsq; rebo timeos
Elefantesq; xxx. velociss fuit simbo oppidisq; supplicat profectus est Idem q; in eode
atq; sui fugientibo supplicat ire contendit. S Stringa castrense uocabulū inter
iullū Turmasq; in quo equi stringunt uel stringe appellant ordinel ixy. intra se
cōmutare collocatiq; a stringendo dicte Vnde & stringosi notant⁹ ne aiuis cor po
re macilenti uel stringosus apd ueteres morbus dr iumentoy q corpoi stringit
aut fame aut alterius uitij causa qi stringosus Massurius Sabinus li. xxvij. Censores
inqt P. Sapio Nassica & M. Pompilius cū equū consum aqrent equū nimis stringosū
& male hirtū sed egregie cuius ubertimū habilissimū iudicauit Liuius. xxvij. meritum
pugne attulit q; Hasdrubal proiectus ante signa cū paucis equitib⁹ scuta uetera hostiū
uocauit que ante no uiderat & stringosiores equos militudoq; maior solita usa est
S tringere in re mil. & nudare Vnde ensem stricū. i. nudatū dicimus Liuius ab urb
con. vij. pilo⁹ posito stricto gladio in hostē impetū facit Idem in xx. fluctu interq;
& instabile aciem redderit grato clamore stricti gladij sultati & priapei mudante
Suetonius de Cesare. vicq; audierat undiq; se stricti pugionib⁹ petitū corpa capute obuolue
D Efendere & offendere no ex uulgari cōsuetudie sed ad mediu pupe & latine accipien
da sed eoy alteroy significat G. incurrere in aliq & meadere alteroy. i. aduertere atq; de
pellere Quod hoc in loco a Quinto Claudio dr cū a penis inqt hostis defendebat flagitime
C Ernere diebant antiq; cū aliq pugnarent inter sese de re aliqua qua quisq; sua diceret
uiq; Ingentes genios diuersis partibus orbis inter se cohisse uiuos & cernere soleo sed
nūc clarissimo reste ad Lucilū Seneca decernere dicimus simplici illius uerbi usu amisso:
R Ecipere recipare uel piculo liberare Cicero in Catone maiore nam nisi eu amisisset
ego nunq; recepissem virq; fortissimi receptas & restituere patriae flammis.
R Eceptus is dr qui se exercitui recipit Vnde & signa receptui canere dicimus Liuius
xxxvij. ab urbe con. exactus ergo piculo multis pterea receptui canit ussit. ne obiectet
meritis iuuentibo desperatione de rebus. P Randum ramenti ex greco est dictum
ea merchantur cibum cenā uocarent negare no possum. dumde a plerisq; dici debere &
a parando maxime qui parandus & militet sine bellatores ad bellū uel pugnā parce huic
rei argumentū est pterea auctore coprobatū uetus illud Leonide eulogiū hic u. Lacede
monioy duxe clarissimus cū esset in bello ad uesus xerxem qui supremū sibi atq; hostibo
fuit cū sexcentis suis famosissima illa mortamente dixit prandete comilitones tanq;
apd inferos cenaturi Cato in v. Origi. excertū suū prinsi paratu cohortatus educit
foras atq; instruxit S Vbi pileū seruos uenū soletos ire quoy note uendetor nihil pe
stare Celius Sabinus scapte uehge. cuius rei causa esse aie qi cuiusmodi uendetoi man
cipia insignia esse in uendendo debeant ut emptores cauere & capi no possint neq; lex
uendendi epienda esset sed oculis utm paperet quia esset iam mancipioy genus signis mgt
antiquis mancipioy uire belli capita coronis indueta uenirent & ideireo dicebant sub
coronis uenire Namq; ut ea corona signia erant capitaloy uendita ita pileus impositus
dominos trahat cuiusmodi seruos uenūdari quoy note emptor in uendito re nihil praestaret
E Te & alia uarios eo primo cue dicta solerū sic capitaloy sub corona uenūdari q; milites custodie

causa captuos uenalib⁹ q̄rege⁹ circūstantiū eiq; circūstanto militū corona appellata fr
E nim ūo id magis uer⁹ esse q̄ supra dixi q̄ Cato in libro q̄e exposuit de re mil. dicit Cu
nis uerba hec sunt. Ve populo suo qui ponit obrem benegestā coronatus supplicatū ear q̄ re
malegesta coronatus uenat. Iustinus epit. Trog. pomp. xxxvij. Verbi ipsa cor in thus diuit
populus omis sub corona uendit. Ve hoc exemplo cetera⁹ ciuitatibus metus nouas res mouere
Eruc ex eo deinde appellat de hoīm statu Flō auctore q̄ Imperatores captiuos uendere
iubentes & per hoc seruare necq; ecadere solerent Aug. Cuius dei lu. vndecimo ortg ac
uocabuli seruius in latina lingua inde credit ducta q̄ hij qui iure belli possent occidi ui
crorib⁹ cōseruabant seruiq; fiebant a seruando appellati. Sub hasta captiui uenūdar
hastaq; subyciebant eiq; publice uenūdabant. Liuius ab ur. con. ij. hostes pcem. Se
natores omes uenūdari sua preda pars sua cognoscentibus latinis atq; hermes reddita
patrem subhasta dictator uendidit. Sub uiculum mitti dicunt hostes cū deabus
hastis in terram defixis rectaq; suspicata mentes distantes percutibus terra⁹ tensus
sub ea transire cogunt. Liuius ab ur. con. xc. Stetem & quod ignominia minabilis inue
nio Pontus Herennius Samnitū imp. ut expiatur cōsulis legionem subiugū ea⁹q; ire
est missus. Subuitem prelum dicunt. Militet ei subulinea militari pugnat. Lucil
lius nosp. prodire maleū prelum prcul subuitem Subuitem hastal iacere ei cōsul sub
manu misel sursum mittit. Lucilius fue uelles bonus subuitem q̄ submittit hastato.
S Vbuiam uenire dicunt milites ei centenionibus absentib⁹ uenire dicunt. Sudes
D Edino est ign uicti hostis se tradunt spontanea traditio in qua rex si Liuio credi
mus interrogabat eius ne uoluntate legati Oratores q̄ missi a populo Collatino ne uol
populus q; Collatinū dederit. Illis annuentibus tum rex Est ne populus
Collatinus in sua potestate. Ita esse illis denuo respondentibus subiugabat
R ex dedisne ne uol populus q; Collatinū urbem agros aqua terminos delubra. urbi
lia diuina humana ea in meam Pot. q. rō dedition. Cū ita hec illi dederēt Tunc
ille domum Ac Ego recipio & hec sim uecturus in ue mil. deditionis formula
leuius dicta quod ui hoc est uirtute adipiscar. Nam victoria dolo quesita turpis
& apud ueteres maxie habebat Iustinus epit. Trog. pomp. xv. & ne apparet eos no
odij sed dignam gloria accessos doniseq; muneribus inter ipsa bella coendebat tan
to honestius cū bella gerebant q̄to nūc amicicie colunt. Hanc q̄ victoriam & uirgi
nem & deam cōmunem cū bellona & Marte finxit antigenes q̄ his in bello uictrix
parti posset fauere. Claudianus ipsa dea Sacris uictoria pandere alas Et palma
uiridi gaudens & amica trophee. Custos impij uicto. que sola medetur uulneribus
nullisq; docet seruire labori. Tibullus Elegiarū scriptor Cede sup fossas uolitat ui
croria puppes Tandem ad Troianos diua supba uenit. Ouid. viij. meth. & pendebat
ad hec belli fortuna diuq; inter uictrices uolat dubiis uictoria pennis. Ar milistrum
esse Varrone ab ambitu lustri locus. Ideo circuli maximi circuli q̄ circū spectacula
edificatus ibi ludi fierēt & q. ibi circū metas fierēt pompa & equi currerēt & ludent
analibi armati. Lustrum aūe ut idem inqr notatum rpūl q̄quennale aluendo. Sci
endo. q. q̄nto q̄ anno uectigalia & ultro tributa p censores perfoluebantur.
A & mamentatum ubi Tormenta & arma & tela. quecūq; sine illa ponunt ne seruant
Liuius xxxj. Auct. & tumultu. q̄ aurea forū ignis ueni interdiu erat. Conflagrauerunt
E t ouea vrgis & armamentariū cū ingenti apparatu Machinar. Tormentoruq; Idem

xere Tormenta Machinasq; adueherent secū & ex Sicilia missa eī cemeatu ceteri & no
ua in armamentario militū exhibuit opus de industria meluisse uidebat.

LIBER DECIMVS.

De militari cultu qui pro consuetudine gentium & inuenta hominū uarietate reperitur. C. J.

LEGATIS In militiam honore publico dignis Sigismundo
laudulse & pio uirili mea esse ac equus exercitui munerib⁹
expressis sua singulis culeus ornamenta ueddemus & primo dom
Que a materiibo cuiri hoc cendira sunt ornamentor⁹ generi ar
mor⁹ deinde tormentor⁹ machinar⁹q; rationes materiarū ge
nera species & formas signa porro cognoscenda in bellis que
supiori & epire in usu fuere & intellectu & significatione quapiam uidebant hoc
exhibuit tex honor⁹ ordinū q; de Magistratuū diuisione breuī ipse secernet. qui pro
consuetudine gentiū & hominū inuentu uarius reperit Apud Romanos regia uestis erat
qua primū Senatus omnis & omni tpore interdiu & noctu uteret sine ulla in consuetudie
habebat qua in foro amictus & a regendo electa q; extrema ac longa uel hos
dual regerent. cuius forma rotunda erat & fusiore & q; in undantes sinus & sub dextro
humeri sup humeru sinistru obuoluta ponebat ut in opimeret simul a dextre
me esse aspicere. Vnde a Valerio Maximo de Sapione Africa in Museum Scipionis litte
ris traditus est. Cum magt Consul dum uirili ordine sequit id agit ut ei omnib⁹ legibo
romanis impune uiuat. ego mea putat uoluntati uestre Ducem offero ac deinde
de leuam manū apte togę circūdedit subla raq; dextra proclamauit Qui rem p.
saluam esse uult me sequat. Toga candida eadem q; cretata in qua candidati i
magistratu petenes ambiebant. dextra quo candidior insignior q; esset. Vnde
Magistratuū huiusmodi competitores in nocentes uidebant ex breui & no per ambi
onem uelle magistratus expostere. Gabinus ancus est toga sic nominata ut o
na esset. Latinia uocata horum cingitur hoc due uestimenti genere utebat Consul
bella indicebant. Ideo q; eū Gabij Campanę ciuitas sacrū opus bellū subito
euenit tunc cuius cincti togā sinu ab ure ad bella proficisci uetebant ad opi sunt
ades si ortus est mos. Virg. Ipse quirinali trabea cinctuq; gabino insignis reuisit
fulgentia limina Consul. Toga palmata ea dicebat qua triumphantes & qui
palmā meruerūt utebant. Vocabat & toga picta eo q; victoriae eī palmis intexti
erat hanc palmata cumcain & togam pictam. Vnde Iulius Capitolinus Gordia
nū senior primū Romanor⁹ purpuā suam propiam habuit eū Supion ipse Imperator
& de Capitolio accepere uel de palatio. Praetexta & toga picta. quę insignia quon
da Magistratuū bellicosi erant primū Tullus hostilius Rex Romanor⁹ ferunt de bella
ri bellicosā ne Rome bonę institute. sed praeterea. illo seculo puerilis nō usurpa
bat erat enim ut cetera. quę ornamenta honoris breuis sed postea. Tarquinius de
marathe exulis Corynthy filius priscus quę quam Lucumone uocatū ferunt Rex ter
tius ab hostilio Quinctus a Romulo de Sabinis egre triumphat. quo bello filius suum
mos quattuordecim natus. & hostem manu possuerat & pro commone laudauit &
bulla aurea praetextaq; donauit insignem puery ulata annos forte premissi curulia
tis & honoris. Alij putant eundē priscū. cuius statua cuius solennia prouidi. pncipi ordinauit

cultum ꝯ ingenuos pueros inter pretextatos duxisse mstruesq; ve Saturn bulla aurea ꝛ
roga cū purpura pretextē uerentē duxerat: illi quos; parēt curulem gesserūt magistratum
cetesq; iure: ut pretexta tm uerentē indueū sed usq; ad eos quos; parentes eques stipendia
usta meruisset. Libertinis uō nullo iure uti pretexta licebat ac milo minus peginus g
bus nulla esset cū Romanis necessitudo Sed postea Libertinos ꝯ filios pretexta ornata es
ex causa tali. qua. M. Lelius Augur refert qui bello punico ſo duūvirus dicat ex Senatus
cōsulto pp mtra prodigia libros Sybillinos adisse & in spectū his nunciatis in Capitolio
supplicandū decreuerunt; ex collata supe faciendū. ita ut Libertine quaq; que longa
uestes uerentē in eam rem pecuniam submistrarent. Acta ugr obseruatio puerū ingenuo
rumq; Libertinis sed & uirginibo patrimis matrimisq; pronunciandos carmen ex
quo cōcessū ut Libertinorū ꝯ filij. qui ex iusta dumtaxat matre familias nati essent
eoꝝm pretexta & lora in collo pro bulla decore gestarent. Verrius Flaccus ait cū populus
Ro. pestilentia laboraret. essetq; responsū id accidere. q; dij despicerēt. animum urbem
fusse. qa nō intelligerent omnibꝰ eundē esse metū ut in Circensiū die puer de circulo pompam
supne despicerent & patri referret. quo ordine secreta sacroꝝ in arcapidentia cōposita vidis
ser. q; ea rem gestā Senatui nunciasset placuisse uelari loca ea: qua pompa uehuntur Atqꝫ
ita pestē sedata puer. qui ambigutate sortis absoluerat eoꝝ pretexta usum manus im
petrasse. Verum tantis simi referūt in rapta Sabinarū uiā multare nōie hostiliam dam
adhesisse filie simul raptam: qua cū Romulus osculo cuidā ex iuuenū latino q; in affini
eius cohaerebat iuxtim cōspicuo uxorē dedisset. Natū ex eo puerū antecū ulla alia Sabina
ꝫ partū ederet eiusq; ꝑ primus esset in hostico procreatus Oleum hostiliū a matre nō
minatū & eundē a Romulo bulla aurea ac pretexta insignibo honoratū. si eū raptū ad cō
solandū uocasset spopondisse sorē se eius infantis: quę prima sibi ciuē Romanū esse en
nixa illustrē mumis duturę nōmulti credunt ingenuis puerā attributā: ut corolis signa
tim in bulla ante pectus annectereū: quā inspiciens eā domū se hōnes cognoscere
si corolo pretextati; postq; pretexta his adempta ut ex purpure rubore ingenuitatis indo
re reprehenderet. P Aludamentū: vestis quę nūc clamis dr. Insignes; pallii pueri
& Imp. albo uel colore sanguineo purpureū & auro distinctū. hoc belli ipse Imp
torꝫ Indui mos erat proinde teste Varrone sic dicū: q; eo induti palam faciebat
bellū futurū. Paludam armas & & ornati ad rem militarē ornamenta paludamenta
uocabant. T Rabet vestes Regie Hasterna esse genera Suetonius in Iūde genere ve
stium auctor est: unum purissima purpura tm chyssi tinctum: aliud Regum q; ete
purpureum habet tamen subi quadpiam Tortium augurale coccino & purpura.

LEna uestimentū militare: ꝫ sup omia uestimenta sumit & ꝑ de Laena sic teste
Varrone sic dicta Quida tulse appellata existimāt q̄ am quasi chlena dicunt
lobbas no Lenas sed chlenas esse ait Cuiusmodi .n. uestis genus quoue colore sit on
dat his uerbis Mauo Tyrioq; ardebat murice Laena. S Agum sagum siue sagulū
uestem breuis & idonea bello cōstat ac militie. Lucul lē vsi. hec oia Sagulo qua
gali amictus Centurionibo item manipularū militū hirtū ducta ne pugē cedāt
hostes nocuerūt plustrauit Idem Luc. ab ur. con. xxi de Hannibale Multi sepe inge
militum Sagulo operū humi iacentes inter custodias stationes; militū cōspexere
Vestitus nihil inter equites excellens arma atq; equū cōspiciebant Suet & g. militare
pallū quadratū & a gallois sagacitate cōtra. deuit in templum iuentū sic dicta uelut

Enulam mulierue palliū pendentib⁹ cū fimbrijs sic dicta ue ḡam uoluīt ḡ absens mitum habuerit: quirali uestē maxīe uerbant Seneca ad helueā de ben. li. v. Meministi dom sub quadā arbore minimū umbre spargente cū uelles uesidere frequentissimo so le & estā. ut primus locus inquo erupisti acuti unica illa arbor erupit quendā ex comitib⁹ penula sua substrauisse Spartianus in vita Adriani penulis uti Tribuni plebi plumbe epire solebāt Imperatorel aute nūq. Vndeq; Imperatorel sine penulis, ḡrauis iudex Helius Lampridius in vita Alexandri Seueri. penulis inuti uerbo frequēt causa ut soleā uerenē pmisit. cū id uestimenti genus semp tenuissīū aue plumbe fuisse. Iuuenalis in. i. Sallust hac fuerat pp q̄ sepe uelata conuiue p monte aduersū gelidasp cucurri Exquibus fremeret sceua cū grandine uernus Iupiter & miseo sallaret penula nimbo. Lacerna Palliū fimbriatū. quo olim soli milites utebant unde indistin quenda castrensi urbanaq; turba Hos togatos illos Lacernatos uocabāt. Indeq; lacerne q̄si amputate fimbrias. capitib⁹ dicte. M. Astrucā ue Consentius inqt. est Sardoy uestis: quę fit expellibus furuis. sic dicta. ue ḡam uoluīt q̄si monstruosa qa quisq; ea induit q̄si fera monstrat Cicero pro scauro: quę purpura regalis non comoute. cū Sardoy mastruca mutuatur. ex industria q̄ Sardi est illudens Cicero Mastrucam dixit uestē Cumuliano. S. Tragulas uestes pelliceas nonnulli licet habeāt uelut & Sarmatiæ populi: qui pellibus reguntur. Nec dubiū fit. ve Labeo inqt. qn Stragula uestis sit ome pallū magnopere me mouear Pomponij & Cassij multoq; auctoritas. ve Stragula uestis sit. nec sordida dom sed pretiosa
V e Luuij belli Macedonici li. xij. Cum nbi inqt. vivo luceat purpura in uestē Stragula uti Idem in eodē li. ix. Luxurie pegrine origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbem est. Lectos. uestes Stragulas pretiosas Cicero in verre actione iij. dicebāt sophos parua cōplura hibridas. aurea tas pretiosas uestes Stragulas. Val. Maximus. atq; si quis hoc seculo vir illustris pellibus pro stragulis uteretur Horatius. ij. Sermonū. Vnde octogenes annos cū Stragula uestis uetusta in & prope magis in urbe Varrone opulentissimo teste ubi de culcitra loquēs in lingua Latina ḡcę inserebāt. a sternendo stragulę appellari Seneca Epi. li. xv. Culcitra in terra iacet ego in culcitra ex duabus penulis altera stragula altera operatoria fuerat est. Val. Martial. in apophoreta Stragula purpureis lucent uillosa tapetis stragulas & bathonica quę equis insternit lolente no puto uestes esse. E. Se sue & apud Lacedemonios tunica qua nonulli puniceam dicūt nonulli coccineam hanc ab his septam constat ad celandū colorū similitudie sanguine quotiens quis in acie uulneratus ne cōremplanti aduersarios animus augescerent hac sub cōsulibus Romanis usi sunt. Vnde solebat & pridie q̄ dimicandū esset ante principia ponni si ad monitio & meditatū future pugne esset. Quod tex esse plutarchus in vita Fabij Maximi auctor est Hannibal inqt. cū apd Asidū fluuiū castra habuisset prope Cannas octo die ex templo belli signū extulit. Nam erat rubra q̄ dam uestis supra consulis tentorium prostensa. Quare Carthaginenses prospecta Imperatoris ro audacia & copiarū mitudie. cū ipsi haud ad mediū numeru accinxissent pnapio ingenti trepidatione pculsi sunt. Idem in vita Scipionis. Tum Cesar exoptatam ingenti ad uenisse diem in qua cū iuris no cū inedia no cum egestate pugnandū esset. ex templo eorum corubem rumea rubram pomi iussit

Hec ro̅anis pugne signa erat: De armis & onde dicti sūt. C. lx.

ARE IPSA nūc quam licet labore monemur armoꝝ species vniuersa in strumentoꝝ tormentoꝝq; miralia ignorantibꝫ circūscripte monstretur Et q̄m sua cuiq; gentiū placita sūt & artificū recenta ingenia nouiq; inuentiōes gaudent: prouidet singula pro viribꝫ nīa prosequemur nullq; ingenio horū prosit benef: q̄n licerat cuiq; & referre que ubiq; & suis inuentis q̄rtulari.

ARma ut mḡr Cicero tribuit li. v. membra mihi esse dicunt̄ que dem ita gerunt̄ apte: ut si usus foret abiecti onerib⁹ expediat. Arma ut membris pugnare possint Lucretius li. v. de rer̄ nā Arma antiqua manus ungues dentesq; fuere & lapides & item siluarū fragmia rami & flameꝫ ignes q̄ postq; sunt cognita primū posteriꝰ ferrū uisū est eruisq; repta Et por ens est ḡ ferri cognitus usus Arma Vlpiano teste sunt omnia tela hoc est fustes & lapides nō solū gladij hastę & frameę. v. vomphęa Quisq; de uerboꝝ significatiōe Armoꝝ appellatiōe nō uniq; scuta & gladios significat: sed & fustes & lapides &. q̄m his arceri pot̄ hostis arma ab arcendo dicta. consteri possunt uel Arma dicunt̄ ab armis propter humeri dependentia: ut scutū gladius pugio sicca cū ea quibꝫ precipue pugnamus. tela dicunt̄ Armatos Cicero pro. A. Cecina silla ne loqui uolumus: quos appellare uere possumus opinor eos qui scuta reliqua parte ornatiꝰ sunt Quid igit̄ si clypeis aut sudib⁹ aut fustibꝫ aliquē de fundo propulerit equi ussuq; sit: que hoibꝰ .arma sint deorsum restituere restituisse dicat re verba si uolent si causę nō utrobꝫ sed uterq; ponderanę me auctore dicato vincet profecto nō fuisse armatos eos: qui saxa iacerent: qui de terra ipsa rollerēt nō esse arma cespites negabit nō fuisse armatos eos: q̄ pretereuntes ramū defringerent arboris Arma esse fustibꝰ alia ad cogendū alia ad nocendū que qui nō habuerit eos inermes fuisse uinci.

De armis quibus regimur. C. lxi.

DE HIS igit̄ quibꝫ regimur primo dicendū nec temerarius fuerit epilogꝰ patrū quendā gallorꝫ more tutū est imitari qui corporis uiribꝫ fidentes tanq; gloriosus dimicaturi nūq; nisi in pugna mutabant nudiq; uersabant̄ in acie Vnde multa prudentissime cōgruunt Arma igit̄ quibꝫ regimur sunt classes: earum nauis generis clypei & iel genus plurima ferre aue in arma couertere & armis corpus tegere sunt qui Iouis thesallie Regis ferāt inuentum. Sic galee dicte sunt ad similitudinē sili Siluat̄. ut festo placet nasus appellat̄ surcū uersus atq; reuandus est aue galea quia Cureti repisse phibet̄ teste Diodoro cirsta capitis de coreo ū sic cassis de lamina dicta q; galea: ut mḡr Varro a galero: quo muli aruspices uti sunt Conum curuaturam galeę: que in ea preminet diximus sup̄ q̄a cirsta sunt Virgilij Eneidos Et conum insignisq; galee cristasq; comantes. Vcula galee pars est iuuenalis in iij. Et fracta de cassidę buccula pendens. Comantem aue galeā ū legimus aut cristatā. q̄ de caudis aliarū habeant cristas ut cristatus hirtusq; galea tue comas hirtem Statius Non ergo integra comantes abiecisse & ibi deinde comantes indutos galeam Simili modo q̄ se de uelocitate iactabant pinnas in galea sua ponebat insignū uelocitatis quas deducti bolubo auferentes collo suo insignia uictorie suspensas ferebant maiorēq; illis capiendo proferi uelocitate pinnirapi appellati sunt Iuuenalis in. i. Inter pinnirapi cultos iuuenes lugentesq; Lanistę Torquet colli indumenta & ornamenta tam masculino ḡne q̄ femino idonea quedam &

preterea illustres latine linque auctores protulisse inuenimus Ouidius i. Fast. ex vno
dam celebres aut torquis adempti Tul. iij. offi. Atq; hic Titus manlius is est q. ad amene
galli quē ab eo prouocatus occiderat torque detracto cognomen inuenit Liuius li. vij.
ab vi. con. Iacens inde corpus ab omi alia uestatione intactū. vno torque spoliatū
que respersu cruore collo circūdedit suo. A. Gelius noct. att. li. ix. vbi eu euertit caput
precidit torquēq; detraxit. eam sanquinolentā sibi in collū imponit Hieronymus in
expositione Danielis li. ij. Rem dem facio ridiculam. ut in expositione prophetie de
uerbone quibus qs grāmaticus disputet sed ga a quoda mihi scientē & cū pollicente re
prehensus sum quare torquis feminino quē transtulerim breuiter annotabo. q Cicero
in Marto Torquē quē feminino Titus Liuius masculino dixerit. A Armilla ex armo
quasi viri militaret. ab Imperatoribo donati gerūt dicitat esse existimāt. q antiqui hu
meros cū brachijs uocabāt armos. Vnde arma ab his dependentia se uocata a se
armille humeralia siue ornamenta brachiorū in circulosq; modū que cyprei dicūt
G. A. Gelius noct. att. li. ix. cū inter gallū dam nudus preter scutū & gladiū du
o torque atq; Armillis decoratus processit. T. Liuius addit fibula. Quod uulgo
Sabini aureā armillā magni ponderis brachio leuo geminatoq; magna specie
amulos habuerūt perpigille eam. q. in sinistris manibo hūt. Ouid. Fastorū lib.
gerūt armillas no illā ad brachia fulcias. C Estus cū pugili arma sūt & quar
ir est forme corū est cū plumbo insuto ingenioq; ferro. quo manus suas & brachia
pugiles muniūt & uincūt & apd plurimas nationes maxie Sauromatas se inuice
pugnando cedūt. vnde & Cestus nomen inditū Cicero ij Thus. pugiles & cū feri
unt aduersariū in iactandis Cestibo ingemiscūt. nō q. doleant. sed ga profundenda. uere crē corpus incendit uenieq; plaga uehementior Virg.
in v. Sic deinde locutus in medio geminos immani pondere Cestus proicit quibo
acre cruce in pyelia suetus ferre manū duresq; intendere brachia corpo obstupuere
animi tantoge ingentia sepē cerua boum plumbo insuto ferroq; ingebant Idem in
eode Ante omes stupet ipse dares. Longeq; reculat. Magnanimusq; Anchisiades &
pondus & ipsi huc illuc uinclorū immensa uolumina uersat Idem in eode Tum satus
Anchisa Cestus pater exuitur eques & paribo palmas amboge in nexuite armis. Cestre
in digitos extemplo. arripuit atq; Dricheusq; ad supas intentus extulit. aureā Ad
duxere uero longe capiera ardua dextra media inter cornua Cestus. arduus
ferroq; illubi in ossa cerebro. Statius Et dicta quo pecnes arma vertatur. quo
mesligere sua gesta cereri quotturbine cestu sauromate. I Sculponeis & dicī uolue
rūt Cestus plumbo illigatos vnde & Naui. in philemporo comedia Sculponeis hacte
enda huic ste latera plumbo. Plautus in Cassina Simili modo qz Melus Sculponeis
quibo hactuat abi of senex nequissime. P Ectorale ferreu pectoris regimen Pli
nius nat. hist. xxxiij. Fecit & Spurius Caluilius lauem qui est in Capitolio uictis
S amnibo sacrata lege pugnantibo e pectoralibo eoz ocisis & galeis. Horatius
hisanus pectus prope uel cuis eminentior pars est Plinius xxvj. nat. hi. Sopi qnq;
ramis cū duobo cubitis & hias nibo decocti eborū cem purgat Cerere pro eo q ferreus
est & quo uelat pectus & corpus nonuns. ponit Plutarchus in vita Lucilli erat ipse
thorace ferreo indutus splendido atq; squamoso. quo sup punica gestabat ephebende.

Tunicas qb nudū regiē corpus pro usu & exercitatiōe plerūq; utūa hīē sarco ue bissi plurimis plicaturis impenetrabilia. iudio Alij spuma ferri soluta in pulueē & plicaturis mixta oēm ferri aciem repellere dicūt Nonulli thuris puluerē probāt eo modo cōpositū. Corium apd aliōs ceruinū sucro maceratū probatū maxīe compio lanaq; demptacerto coactaq; ferro resistere in naturali historia Auctor est Plinius proinde militū nudum presidiū hīes in gladio totū subsidiū in huiusmodi regniē ponūt laminis ferreis & loricis uniuersū corpus regentib; consistit. Halere & Cyprhia equoꝝ fuit nomiū uel bellorū monimenta siue ornamenta Virg. in v. Primus equū phaleris insignē auctor habetur Sal. in lugurtha de ii repostulet hastas uexilla phaleras & alia militaria arma Virg. in x. Curialis phalera eam nensi & aureis bullis cingula subtemina. Vr lei phalaris ornēs & torquibꝰ ornēs Horatius. i. Epi. operat Cyprhia deꝰ pigeꝰ operatur caballis. Lorica qua Midus nesenus repisse fertur est propriē regmen de loro factū quo maiores dolo uti cōsueuerāt Varro de lingua latina lorica quod e loris de corio crudo pectoralia faciebāt postea succisis calibs ferro sub id nocubilis ex anulis ferreum rumica fecere: que ēm pectora apd maiores regebat postea uniuersū corpus Vnde triplicia loricarū pectora ferro Nam rergo tunc nullus erat metus & Lucanus. vi. Quenere iter qua rostra grauēs loricā catenas rotaq; Later sub regmie pectus Hoc pro diuinis materia uel ope pretiosa: vt Maximiani adolescentis & Ptholomeoꝝ regū Aurea queda Enee & comunes ferree simplices dam hīē bilices & triplices alij loricas squamatas uncturis ad oppositū siue plumatas alij probant Illisq; regentur. Crispus Equis parta optimenta erant: que linteo ferreis laminis in modū plume annexuerant Virg. quoꝝ Spumantes gestabat equis que pellis. aensis In pluma squamis. auro colorta regebat Justinus Epit. Troq. Pomp. li. xlj. Munimentū ipsius equestris loricę plumate ipse que utriusq; roto corpore regebant. Balteus est no tm militaris ensis sue enealus militaris quo cinguntē milites sed & aquo arma dependent nec ad humilitate solū. vere ad insultatione nonnuq; & tactantiam: vt eurtius habuisse constat Virg. in xij Insolitq; humero ei apparuit alto Balteus & nonā fulserunt cingula bullis Laminis puēri uestis que uulnere turnus strauerat atq; humeris inimici insignē egerebat. Clipei pectiū regmia sē Scuta uo equati Virg. in ix. Et clipeū sup meonū ingens. aut ipse ingens clipeū supra ipm. aut loricā est & hoc clipeū ut probat Ciper quod magis decorat recipe Nam Homerꝰ imitatus est Neutro nāq; gne & masculino a doctissimis aeriū scripto usurpatū inuenimus Trebellius pollio illi clipeus aureus uelut grāma decoratur clipeū aureū Senatus totus iudicio in Romana curia collocatus est. Neutro gn̄ Liuius xxxv. ab ur. con. Edilitatis insignis eo anno fuit. M. Emilij lepidi Et P. Emilij Pauli matrosi pecuniarios damnarūt Et ex ea pecunia clipea inaurata in fastigio louis edis posuerunt
1 dem xxxvij. Et duoderim clipea aurata ab edilibꝰ curulibꝰ P. Claudio & P. Sulpicio Galba sunt posita ex pecunia qua frumentarios ad annona copiensa damnauerāt Pacuuius clipea cur tum ligt chlamyde coperta. appellarūt & clipei antiq. ob rei uenditationē & corij bouis In quo foedus Gabinos cū Romanis fuerat descripti apd maiores in foreis uiroꝝ picta erant Scuta e contra inertiū & Tironū pura erant Vnde est Parmaq; negligens alba. i. no picta Scutis & qualibꝰ apd Tiviam pugnatū est auctore Plinio li. nat. hi. xxxv. cornelius imagines Vnde & nomen habuere clipeoꝝ no ut puerile grāmatici subtilitas uolunt a cluendo. cluere. i. antiq pugnare dicebant clipei maiora scuta fu-

Scutum ab eo dicta: q̄ celare corpus. a greco. G. masculino aut gñe frequentissime prolatum inuenimus vnde clipeus ut aly volunt neutro ad imaginē uel pictura uel ornamentū Musū gñe ad scuta referunt. Clipeos protulē & Acrisius inter se bellantes suue Caletius Athamantis filius inuenisse produnt. Chaves q̄ fuisse tradit Herodotus q̄ primi scutis signa fecerūt & ansas quibus scuta tenent. cū antea sine illis uterent. loris ex corio ad collū & ad sinistrū humerū appendentibus hoc aute materia comendat & forma primi ex auro fecisse uere. M. Antidius docuit maiores suos argenteos clipeos habuisse Alexander Rex Iudeoꝝ octo milia pugnatorū ptolomeo opposuit quos hecatomacos appellabat. hoc est contra centū pugnantes. eo q̄ clipeū. q̄si uterūq; Numide corū elefantoꝝ scuta fuisse traduūt imponetribulis q̄dā aculeis sed ea casu inuulsa fuūt. Coriū magis ea natura est: ut imbrem spongie modo ebibat: quo pondere pressa circūfert nō possūt ligneis facendis prestāt. ligna frigida. aquis immunita ac leuia: quoꝝ plaga cōtrahit se protinusq; claudit suū vulnus & obiectorum transmittit furē. In quo sē gñe fuit Salix Tilia Sambucus populus leuissima salix. Ideo aut̄ non sed forme placito singulis cessere oblonga sē pectibo nonullis rectura rotundis ouata. Aly rotunda ut Cētra pelta uel parma. C Etra scutū breue quo utunt Afri & Hispani virg. leuis. cetra regit. Elta scuti genus breuissimū in medio lune tam medie cetre habet. dicitur vnde Mutio Ducie Amaconidis lunaris. signa peltis. P Arma scutū breue & sic dicūt teste Varrone q̄ e medio in omes partes sit par. A Ancile scutū breue. q̄o regnante Numa Pompilio delapsū sic dictū pp figuram. Circulus. n. no est. nec. q̄ uelut pelta curuū seruntia ved dit: sed excisuram hē lineę helicoidis. cuius apices curuaturā hinc & denisare inse couerse. ancilis figura. Ancile scutū & breue. mgr. festus. q̄ ideo sic appellat. qa ex utroq; lateri erat recisū: ut sūma infimiq; eius latus medio pateret uel dictū ancile ab amb. eo. sū. teste Varrone. q̄ ea arma ab utraq; parte ut tracū meisa sint uel ut Seruio placet in comento li. vij. ẽn. Ancile scutū breue. atq; rotundū sic dictū uel q̄ undiq; circūcisū est. aut a Greco. G. idest undiq; labiū hīs. Quidius. iij. Fastoꝝ. Arq; Ancile uocat. q̄ ab oī parte recisū est. Quęq; noscit oculis anguluſ omne abest. A ly ex ani q̄ est circū. & alio uolue dicta putat. aut pp ancona. i. cubitū. ad que circūferunt. Hęc. i. Iobus. mgr. cupiens nomen a greco deducere posse. primū hoc cognomen. ab eo uel motu uel imperu descendere: qui anorthen. i. supne factus sit. Siue ab egritantiū curatione: que accusat dr: ue ab Anchemon lysoꝝ hoc est siccatiu. solutione portrea. a tussiū. amotione quia anachesim uocāt: ex quo Castorē & Pollucē Anachasi Athomenses appellāt: sicdem in greco eloquiū. dedicendū sit. G. hoc est. acubito: quo deferri cōsueuerūt posse uocari & asserūt. S Arissa clipeus. greus. Q. Curtius li. ix. Ingens hic multū miscuudo inter quos erant greci qui Dyolippo studebāt. Macedo iussa arma sūpserat. scutū clipeū que siue illum uocāt. Iouia romani electra. Lancea gladioꝝ cuspis. uelut cū pluribo dimicaturus. T Holos. greci est & proprie est uelut scutū breue. quod in medio recto est: in quo tubes coeunt: & ad quod clona suspendi cōsueuerūt. Statius. ij. the. Hic ego maiore pugnas. iuuenesq; tremendos. Magnanimū effigiam regū. figuramq; suprā. Arma rotas. quęq; ipse modo q̄stra tulerat. Sanguine quęq; dubia captas tricomia thebis. V Mbo scuti pars media q̄ umbilicus Vmbo & scuti spe significat. Nam a parte totū intelligimus Virg. in. x. inde. aliud superat aliud figitq; volatq; ingenti gyro sed subsistunt aureus vmbo:

O Cere causę regnia q̄ opponebant ob crus dicere Luuius. xe. ab or. con Se similiter crus corea recte galeeq; cristate quę speciem magnitudini corporis addebant eis uo & cristas galeas; ferunt Chaves tradidisse sed galeam Lacedemonij.

PEro rusticu calciamentu a greece more ubi hoc. nomen fuerat genus tradit & hermias. apoeta nobilissimo assignatu unde ista translatio ad prodesse in Ti. vij. Virgilij illi uersus q̄bo hernici populi & eoꝝ nobilissimi Ve tue erat cultus Anagnia enumerantes Quos dives Anagnia pascat. quos Amasene pater nobilis omibo arma nec clipei curiusue sonax pubes maxia q̄ndisq; fluentes plumbo spargit. pars spicula gerunt Bina manu fuluosq; lupi de pelle galeros Tegmen hirsutę capiti uestigia nuda sinistri instituere pedis. crudus regit alcreа pero huic morem in italia fuisse Ve uno pede calceato & altero nudo uręs. ad bellu nusq; adhuc q̄ sciam repert. sed eam greceoꝝ nonnullis consuetudine fuisse locupleti auctoritate iam puta Fiacam: In qua dom ve mirari est Poete in clyo ocultissima diligentia qui cu logisset hernicos quoꝝ est Anagnia a pelasgis oriundos. appellatosq; ita a pelasgo quoda duce suo qui hernicul nobilit. movę quę de Cebolia legatur hernicul assignaue. q se uersus colonia pelasgoꝝ & hernici dom horum pelasgi ducem hernicul fuisse fuisul higinul in li. ij. cubul no patuit uerbis probat Martio co Cebolis fuisse uno trimodo pede calceato in bellu ne ondie clarissimus Euripides Scriptor tragicus in cuius tragedia. que Meleager inscribit nuncius inducitur describens quo quisq; hicu fuerit ex ducibo. qui ad iprum capiendu conuenerat In eo hi uersus ff. G. Animadvertat diligentissime uerba Euripidis A. Matrone scitata Aut. n. ille & eunde pede nudu Virgilius q̄ dixit Vestigia nuda instituere similiter pedis In qua dom ve quo nobis studiu nroꝝ magis copiobit no vereebimur uem pauissimus notam reprehensu Euripide ab Aristotele. ij. de poetis libro cui ignorantiam. istud Euripidis fuisse coprendit Cebolis. n. no tenum pede nudu hic sed dextru. q̄ ne affirmę potuit q̄ probem Aristotelis uerba ff ex eo li. quem de poetis so scripsit veligit: in quo de Euripide loquens sic ait. G. hoc in ista fere Virgilii ni Eurypide auctore q̄ Aristotele un maluisse constat: Nam ut hoc ignoraret vir Ve tam anxie docuit minime credidem lure aut prerulit Eurypide Est. n. mgenit ei cu greeis tragedias Scriptoribo familiarital: ff ex milsi dicatis eius liet opus

SCnilis fere in equos usum & administrandi apd ueteres tam greeos qua latinos fuisse haud inuenio Virg. in. xij. Infrenat alij currus aut corpora saltu subjecture in equos & structi ensibo adsuti Idem in eodo Tur nus ut Aeneam cedente ex agmine uidit turbatoq; ducis subita spe feruidus ardet poscit equos atq; arma simul ille rapit supbo q̄ micat in curru & manibo molit habenas Veget. li. i. no tm a tyronibo sed & a stipendiarijs militibo salitio equos. discrete esse semp exacta. quę usus usq; ad hanc etate licet um cu dissimulatione quemisse manifestu est. equi ligneis sub tecto hieme estate ponebant in campo sup. hos tyrones primo mense mensis. diu cosuetudine phacerent deinde armati cogebant ascendere tantaq; cura erat ut no solu adextrul sed & a sinistrul partibo. & insilire & desilire cogiscerent exagmatos etiam gladios uel contos tenentes. hoc. n. assidua meditatione faciebat. s. ut in tumultibus pretij sine mora ascenderet qui tam studiose exercebant in pace Luuius si bellum nici li. ij. Nec omes numide in dextro locui cornu sed qbo desultoꝝ in medio binos

trahentibo

rtibonib⁹ equos inter acerrimā sepe pugnā in certe equū excusso armatū transsultare
mos erat tanta celeritate ipsi trāsq; docile equos genus Xenophon Socraticus in eo li
qui equū prefectus instabiles postq; eo esset qualesq; esse oporteat dicit et quāta parte
equos optimi cōparent hoc in medium conabor exponere ex his igr ut nos impellere
atq; adhortari debemus ut in equos insilire discāt huius aut rei Magistry preceptoresq;
qui adhibuerit ut re laudabit Nam ⁊ grandiores assuefaceret ut in scandendis equis
Pasico more se muscu adiuuent Plutarchus in vita Graccoy dimenso pregressa viaq;
spatio singulis miliarijs Est ⁊ ut miliarū paulo minus quia octo stadia cōtinet lapideas
spatij signa proferentes cōstituit alios insup lapides pay inter se distantes ex utraq; viay
parte dispositis ut ex illis facilius & sine saltu in equos esset ascensus huius rei preces
hec refert & indices sunt & ⁊ in urbe Romulea ac emeus apud latinos equus
absq; huiusmodi scandendi adminiculo cum equite & sessore suo C Alter agitan
di conatandiq; equi stimulus est ira calor dentitione ulcerosq; Oudus nō necat admis
so subdere calcar equo in eo ⁊ Quod y. xen. scribit Son cū pedes uret in hostē Seu
spumantis equi fodere calcarib⁹ armos speciem pro genere posuit Maro hec est equi
armos pro equo cū no possint armi calcarib⁹ fodi Vrgr hoc ad cōtinendū sic urgra ad re
gendū equū diuersitq; generū institutū fuisse putet Val. Max. li. iij. de P. Cratio In
reuelatū inge & smirnam excepit ne in dedicatione eius puenuet dedecus arcessita
ratione morsus effugie virgā n. qua ad regendū equū usus fuerat in omnē hui⁹mi acu
lū direxit qui vi doloris accensus latus Cesti sica confodit Lucanus in quarto & qos
que nudo vesidens Masilia dorso Oris leui flectit frenoy nescia virgā Que ar
ma ad regendū apta Instrumenta q; bellica q⁹libus nōibus ꝯplectit C. IIII.

SVE SVIS nōibus ad regendū sunt arma dixisse uidemur nūc ad reliqua
que sunt reliqua prosequamur A Cinaci gladius militaris lingua Pu
noy uel Medoy vt inge Acron pro quolibet licet pom possit C. Curtius
lib. x. Sed preter clipeū eius pugio & arcus duos sarimos & Acinacem nihil reperit
Hieronymus li. v. contra Iouinianū Strato vegulus Isidorus manu propa se uolens cō
fodere ne imminentib⁹ Parthis ludibriū foret gladiū que in pugione curens spectanti
bus hostib⁹ paululū expectabat aduentū; que tam ⁊ q; capiendū oxor intelligens extor
sit Acinacem e manu & latus eius transuerberauit E Nisi caueris inuentum &
gladius huius nature ⁊ auctore Quintil. institu. li. x. ut idem plurib⁹ locis
declarat. Ita ut nihil significationis quo potuit utrius interfuit Macrobius li. v. de
somnio Scip. nūc uideamus que sint hec duo nōia quoy⁹ parum meminit cum
dicat que Sydera & Stellas uocatis nec ⁊ hic vel una gemia appellatione mon
strat. Vt ensis & gladius G Ladius que auctore Plinio. vi. nat. hist. a Lacedemo
nijs inuentū constat vbi Varrone C. in G. comutato a clade dr q; sit ab hostium
clade vtrq; dupondij nomen d dr. a mixis duobus modis hic dupondius & dupondius
sic hec gladius & hic gladius Quintil li. v. inst. & gladia qui dixerit gne exadert
sed hec q; notare oportuit sum ne arti quoruda culpa putet uitio ppterea uideat &
ipse questione addidisse S Pata ensis fuit gladius nōia st ob pene nota Liuius
xxxix. vbi ota fuga copleti uidr Cato ipse ad fam legione que in subsidio posita
erat venebit & signa pro se ferri plenoq; gradu ad castra hostiu oppugnanda succe
dere iubet sinistr dextra ordine auditus procurrit & ipse inter equos Spata peditis

& Tribunos Centuriones q; calligare uber hoc uocabula in uetere & librisq; scriptum
inueniet & apd Gellium nec. suaue libro .x. Harpe falcatus ensis quo usus est Per-
seus in occisione gorgonis Lucanus in .ix. Harpen alterius monstri tam cede rubente
Idem in eode Perseo aduersi Celenida diripuit harpen lata celabitsen rumpono
confinia colli Maro in .vij. Leua scepira tenet falcati cominus ensem. Lingulam
uetere dixere gladiolu oblongu in specie lingue facta cuius meminit Neuius in Trage
dia exiona: Machera gladius longus ex altera parte acutus a greco Nam greci g
longu uocat Celar .ij. Comenę ad multa nocte & ad impedimenta pugnatu est op-
portuna q; pro uallo carros obiecerant & e loco fugiore in mros uomeres tela come
bant nonulla inter carros retaq; Machetas & Triquetas subiciebant nros q; uulnera
bant Seneca li .v. de Ben. ad liberalem nec gulam illam si uideris agnosces Mace-
ra .n. hispana diuisa est. Dolones gladij sue Plur in vita Gracchi Nec sicut pa-
tres clam percussoribus necem Tiberio machinabant Ille uo palam gladiu quem
dolonem uocat accinctus ambulabat Dolones aliqs sententia flagella sunt
intra quoz uterqm pugiones latent aut sm Varronem ingens contus cu ferro
breuissimo a dolo uel a fallendo dicti q; decapiant ferro cu speciem proferat
ligni Sua & qui uelint proferes mucrones dolones dicti & Mato mgr pla
manu seuosq; gerunt in bella dolones: Secta a secando dicta est .n. gladius
breuis quo maxie utunt qui apd Italos latrocinia exercent a quo & sicarij dicti
Quę auctore Quintiliano li .ix. institutionis p abusione siccarios omes uocam qui
qui eodem telo quocuq; comisserint. Pugio gladius breuis & bis acutus latro
ad bellum sic dictus Fest. refert q; eo punctim pugnat Est & Pugio sm Varronę
ingens contus cu ferro: Cunabulum cultrum sanguinarium dictu esse uel q
ad clunes deponder uel quod clunes bestiaz diuidit. Secespitam cultrum
ferreu dicit oblongu manubrio eburneo rotundo solido uncto ad capulum
argenteo auroq; fixo clauis eneis ore cyprio quo pontifices Flamines q; ad la
cinia utebant a secando Secespita dicta Aly Securim aly Dolabram eneam
esse putant. Mero ensis & gladius idem sunt Persicanus acutis gemmatce la
monima tam propa q; appellatiua inueniunt sicut Ensis gladius Mucro unu
atq; idem significat sicut P. Cornelius Sapio Affricanus unu atq; idem significat
Boetius de inmitate in vers .n. nuo no fiat pluralitate unitatis reperito ut
si de eode dica Gladius unus Mucro unus Ensis unus por .n. unus ere uocabulo
gladius agnosca. hec .n. unitatis tertatio potest esse no numeratio uelut si tra-
camus ensis mucro gladius reperito quedā qui no numeratio duersos uelut
si dicam sol. sol. sol no tres soles efficerim sed de uno retinens predicatuerim Ita
in eode recte reperito magis de eode q; enumeratio duersi uidet esse cu di-
cous pater deus filius deus spus scs. atq; hec trinitas unus deus uel ensis atq;
mucro unus gladius uelut sol. sol. sol unus sol Idem paulo infra in eode nuo
tra dis. ac filius ac spus. S si mlti nocu dcā nam Mucro & ensis & ipse est & dis
pater uo ac filius & spus scs. idem eqm est no uo ipse Liuius li .vij. ab ur
alius uelut moles supne imminens proiecto lenia scuto in ad uententis arma ho
stis uana cessim cu ingenti sonitu ensem deiecit Romanus Mucrone subrepto
cu scuto scutu peruisset Mucro ensis q; uel gladij uel cuiuslibet rei acumen ac

Liuius ab vr. con. xxij. Galli⁹ Hispanisq⁹ scuta eiusdē forme erāt fere dispares ac dissimiles gladij Gallis prelongi ac sine mucronibꝫ hispano punctim magis⁹q⁹ assueto petere hostē breuitate habiles cū mucrombo Seneca ad Lucil li. xij

G Gladiū bonū dicere no cū naturaī est baltheus nec cuiꝰ vagina genus distinguit sed cui & ad secandū subtilis aciesest. & Mucro munimentū oīe rupturuſ Macrobius li. i. de Somno Scipi. nam & dionysius sule sydere inclementissimus meabat cū familiari suo cuidā sola beata existimanti utra tyrannī uolensq⁹ perdere metu miserum q⁹dq⁹ impendentem semp piculoꝝ plena ondere gladiū vagina rupta & capulo de filo renui pendente mucrone demisso ut⁹ familiarī illi⁹ capiti imminere inter epulas. vnde poeta & Clario. dictū est in xj. Illa manu moriens telū trahit ossa sed inter ferreus ad costas alto stat vulnere Mucro Omnes hec deniq⁹ gladiorꝫ species vaginis abdantur. A Clades uocatur Seruio tela sunt quecūq⁹ antiqua adeo ut ne gręci cōmemorent in bello legerim q⁹ clauę cubito semis eminentibꝫ hinc & hinc acuminibꝫ que in hostes iaculantē religatę loro uel lino ut pacis⁹ vulneribꝫ possint reddere. putant⁹ in esse reli genus. q⁹ in flagello imensū ita pot dicente Marone Teretes & ac lides illi tela sed lento mos est aptare flagello. T Elum uulgo id appellat⁹ q⁹ ab arcu mittit⁹ manu ut lapis⁹ lignū. fustis⁹ hasta. lancea pilum & quodcūq⁹ mlongiꝰ q⁹ mittit⁹ greca uoce significatiū qđ & legimus de gladio Liuius li. i. Arma his impatri galea clipeus ocreę lorica ita ex gre hec ut regmenta corporis essent tela in hostem hastę⁹ & gladius Seneca li. xv. epi. de diuitijs loquens ille inge nemine leduī nec ira nocet cuiꝰ iniuria aut alterna nequicia. sic quę admodū gladius neminē occidit. & occidentis telū est. Virgilius Ar no hoc telum mea q⁹ vi decerpta uersat effugies. V Erutum telū breue & angustū Nonio telum Mar. Liuius ab vr. con. x. quibꝫ plerisq⁹ insculta ueruti⁹ in corpora ipsa fixis⁹ hęrnit⁹ cuneus Idem in iij. arma muratia nihil preter hastam & veruta datū Vegetius li. ij. cū de missilibꝫ loqueret & de uno ac maiore dixisset aliud ingt minus ferro uncatę gnę hastili pectū rondę & semis⁹ q⁹ tres ueruti⁹ hic ueruti⁹ dr. F Usteſ sunt quos palos rustica uocant. quęq⁹ inter pma humani generis arma fuere. B Aculus a Baco sm Rabanū & plerosq⁹ alios ceptus & appellatus usu comuni Masse. significatione huius notissima Liuius li. ij.

A ugur ad leua cuiꝰ capite uelato sede cepit. dextra manu baculū sine nodo aduncū tenens quę lituus appellatur diminutiū in neutro gne Baculu hr Ciceroni de fi. bo. baculū aliud inflexū aliud ita natū. pmutatiū & q⁹ est baculus baculi neutro gne prolatū inuenimus Apuleiusq⁹ Magie li. i. Veruten. hoc Diogenes Antisthem pera & baculu q⁹ regibꝫ diadema q⁹ imperatoribꝫ paludamentū q⁹ philosophis galea. q⁹ Liuius auguribꝫ Ouid. xv. meth. esse soler baculuꝫ tenensq⁹ sagittę sinistra. V Indicta uirgā pretoris qua seruū pausti liberant & libertate aquirūt a iudico dicta qa p eam vindicet libertate Festus. an dñm ignorat nisi quem vindicta relaxat Liuius li. ij. ab vr. con. Ille pmū de vindicta liberauit q⁹ am vindicare q⁹ nomen tractū abillo putat. Vindicio ipsi nomen fuisse post illi obseruatum ve qui ita liberati essent in ciuitate accepti uiderentur. V Erbera pro verberatione licet nonuq⁹ accipiant⁹ rem tn corpoream prope significat⁹ ut flagella que sunt

prope sermentor sumitatef Quintilianus ignef ex proxio raprof & verbet que casis obeuleat lustrnuf Cpit Trog. lomp. li. y. Amonent Scire mutare genus pugne memoref no cu bostibs sed cu seruf pyrlandu: nec armos, sed dnos inre omendof verbera no arma in aciem afferenda omissog; ferro virgaf & flagella cerceraqs seruili meno instrumenta puranda Hastis quat Lacedemonios muenisse loginuf Saxinuf obedientissima Coryluf melior Sorbuf lenaor Ea Homeri preconio Achillif hasta nobilnata est: Mirtha minoref Lancef ff ferro producto & sf manu uocare arf est. C Omn hastle long oref ff & robuste sine ferro sed acuta cuspide luuenalif nocte ire ingressuf gladium contiqs timebis. L Ancea qua Cetholof muenisse vy. nar. hi retis est Plinius ur hasta manifestu hr significatione latinu licet nomen no sit. excepteqs est in li. M. Varronif vetp dum nasc xxiiij. quo in loco Varro cu de pectoneo diceresser esse id uerbu gallicum Lancea sf dixit no latinu sed hyspanicu uerbu esse Aly a greco dicta putant qa Greci G. uocant. P Ilum pantasilee licet muenti hasta romana ut gesa gallor & Sarisse M acedonu id auctoref dicant maxime usuf in bellis sf huiusmodi hasta amento equilibre si pendeat & ponderata uibret Vbi excusso libramento uelinde intorta fuerit uis ac matura inuenit que uibrantis ictu substineat eminuf Introtu ubi armis hostes agitatione & motu continuo penetrare contendit: nec subiti euntes pot aut repelli sed nec euelli hoste premente his Britanni maxie usi & circulu contes etiam Insule. G Esa gallor tela suu uirilef hastle nam & uiroi fortes galli gesof uocati Luuiuf. xc. leue pastoralis hirn agrestibs telis falabo gessiqs bimis armati Sunt q a cedendo esa dia rectuf putent. R Vna pilum runata pilata. R Vnex telum sparo gallico simile. Aculum sf eu amento Cetholu Martis filiu inuenisse ferunt telis & sf ur uocare fie refte Varrone dicrum. S Para pompeio refte minimi genif uocula agrestna & Rustica a sparyendo dicta. Emiliuf de excellendo ducibo exterar gentiu Cpaminundas pugnante sparo eminuf poussu cordere uidet uidet Luuiuf. Tum sparu tum Marcef portante tragula porro. S Parol masc & gne logimuf Sal. in Catelinario sed ex omi copia quarta pars erat militaribs armis instructa ceteri ut quoqs casus armauerat Spatof & Lanceaf alq piraceaf sudes portare. S Arissa ur pompl. & Servio est hasta Macedonica Luuiuf ab ur. con. ix. Arma clipeuf sarissqs illi edebt hastle Idem xxxvij. Ibi simul prurbati ordines & impediti inter cuneos suos usus prelongay hastaq sarissaf Macedonef uocat Intrulere signa Romane legiones Idem xxxvij. p oculi foramia p longe hastle: quof sarissaf uocat ad simonem dof hostes emnebat Q. Curtuf li. vij. Prior barbarus emisit hastla qua exiguis modica capiusf declinatone uitauit atqs ipse infesta sarissam equo calcaribus coacto in medio barbari quttere tra fixit. ut p cernere eminerer sic epicratus ex equo barbarus ad hec in repugnabat sed ille extracta ex mal nere hasta uulnus insudingit. S Ibinam appellane Illirica telu uenabulo simile Emnius Illiria ir strati sicis sibinisqs sodentes. S Ecutes sf semcutes uel semiqutes sf est hasta uel a greco G. ideo a cocano q Regem sic fuciat Cottar Aue Romanof equites fuisse. & eius secutes signa: que ante cosules ferebant Secutes aue usum Pantasilee Amazonu & regine fuisse phibet inuentumie T Ragula est hasta ferro piracuta & ut Varro inquit a trajiciendo dicta ut Pomp. celi genus dicit qd sueto infixu trahat Cesar li v. com M oner ut Tragula eu epta ad Amentu deligata intra muninone castroy abjciat

Liuius. xxv. Ubi signis collatis pugnatū p quattuor ferme horas cegregieq; vincentibus
R omanis signū receptū est datū q; Gn. Scipionis femur tragula confixum erat
C Liuius teli genus quo Hercules utebat sic dicta q; sic clauis ferreis in uicem relicta. Cla-
uatum. & Leonis pelles antiquo Herculi conuenit quo rēge uocū erat arma ad inuenta
sed fustibus hostes inuasas propulsabat. ac ferus pellibus cegebāt pro armis corpora
hanc q̄dam Cathera qua & Horatius Cauam uocat dicta & putat Elius Cathera q̄libet tela
genus. q; si ab artifice mercurio uersus uenit. ad eū q; mente Liuius Virgil. meminit Thyrso
nico rieu solita tegere chalcidis Theocritus uitu dixit: qa theutonica gallice comate ppli
Ipennis dr. q; ex utraq; parte aquā hr. acrem q; duas pennas semū aut anng acuti dicer
bant unde & auium pene q; acuere Liuius. lx. Inst. Quare discat puer q; in his propium q;
comune: que cū quo cognato. nec mirer cur ex scamno fiat scabellū aut a pinna q; est sca
mū secures uirgi. his acrem bipennis ne illos sequat arrete q; a pennis duabo hoc
esse nomen exercitum pinnas auium dia uolūt. D Olabra q; dulabra q; duo habeat
labra ad dolandū & delendū demolendūq; Liuius li. primo bel. cū Hannibal occa
sione rarus q̄ngentos ferme ibros cū dolabris ad subruendū abimo murū mittit. Ide
in eode li. imp. Dolabre calonibo distribuunt. ad uallū prouruendū fossasq; implendas
intra munimenta instruit. acer. Ide in eode li. vij eadem porta signa infesta in
urbe ultra & ultra partibo securibo dolabrisq; cedebant porte Iuuenalis li. v. No
dosam post hec frangebat uectes aut Silenus magna munit castra dolabra
F Malarica genus teli missilis quo utunt ex filis ideat ex loris extructis dimicanus. Virg
Seruio placet Ingens telū torno facta ferro hos cubitale & rotūditate de plubo in
modu Speve: in ipsa sumitate dr. & igne brue affixū. hoc aut telo pugnat de turribo
qual Falas dia manifestū est. a filis dicta Falarica sicut a muro Murālis Sane Falarica
Lucanus dicit. nervus mitti turribus ex quada machina huc aut turribus ubrata
F alarica nervus obtulit. aut uasti murālia pondera saxi Virg. iso in. xc. sic aut turri
manu uocaluri potuisse q; a poeta ut poetico uel in laude & in uitupe turpi forte di
cti est: q; tales hasta manu uocalur est. Liuius ab ur. con. xxxj. Falarica erat Sa
guntini missile telū hastili ab ligneo & cerro teretri pyreti q; ad extremū un
de ferru extabat id sicut in pilo quadrati stuppa circūligabat. In media q; pice fuit
aut resi in longū habebat pedes: ut cū armis transigere corpus posset sed in medio
si exisset in cacro nec penetrasset in corpus paulo ante faciebat q; ea medū accensum
mitteret. conceptuq; ipso motu multo maiore igne ferret arma. amitti cogebat
nudusq; militem ad insequentes uacuus pugnabat.

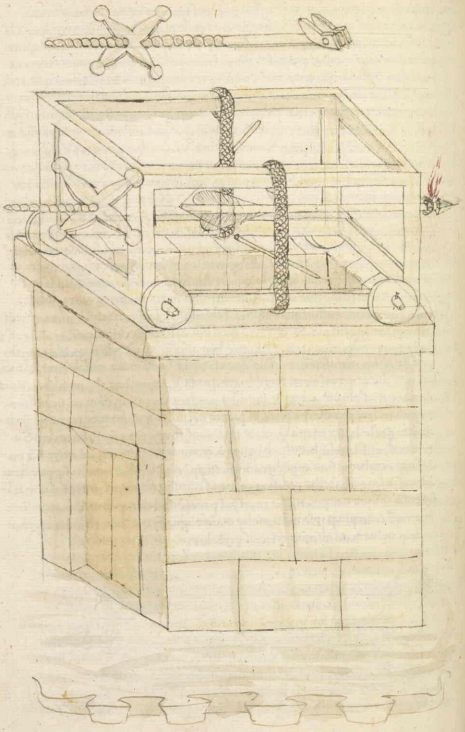

Maleoli tela fuit in mulieris coli formam. Ammianus Marcellinus. xxiij. rerum gestarum. Maleoli autem teli genus figuratue hac specie: figura est Cannea inter spiculum & Arundinem. multisido ferro coagmentata que in muliebris coli formam quo nentur limea fastimina concauatur uentre subtiliter & pluri fariam patens atq; in aluco ipso ignem cum aliquo fuscepit alimento Et si emissa leuius arcu mallido arcusu ictu enim rapidiore extinguatur ethus incendi orum nec remedio ullo q̄ superiecto pulueri uel amurca consopitur Liuius xxxviij. Alij cum ardentibus stabus alij stuppam picemq; & Maleolos seuentes tota colluentes Flammis acie aduenere In huiusmodi autem Maleoli cannio glutinum ignisq; fomentum est inextinguibile ex colofonia Sulfure sale quem nitrum appellant omnibus in lauri oleo liquefactis sm aluco oleo petrolio adipe anatis medulla cannę ferule sulfure: vt alijs visum est ex oleo oliuo sepo sulfure colofonia canfora resina stuppa hanc veteres compositionem bellatores incendiarium appellant.

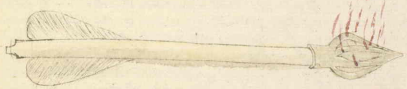

Missilia hastilia tela amittendo dicta Liuius. xxxij. Magna tormentorum eorum uis ut missilibus procul arcerent hostem.

Catapulta quam Plinius. vij. nat. hist. Ctesel inuenisse perhibet Iuuenalium est celeris uel Sagitta. vt Nonius inquit: Cęs. suę aliusq; pro eo Comentariorum. x. Centonesq; insuper iniecerunt ne aut tela tormenti missa tabulationem perfringerent aut Saxa & Catapultę laterum discuterent Liuius belli punici li. i. Collatisq; eo Catapultis Sagittis Ballistisq;. vt castellum in ipsa urbe uelut arcem imminentem haberent muro circumdant Plautus in Gurgulione atq; ita ex nervo torqueto ut Catapultę solent Idem in captiuis Nam meus est. ballista pugnus cubitus Catapulta humerus aries Catapultarium organum bellicum q; instrumentum quo tecubitalia tela iaculantur usu doctissimorum comprobatur auctorum Pompeius Trogus telum longitudinis trium cubitorum: q̄ Catapulta mittitur Vitruuius li. x. ex ratione grauitatis proportiones summuntur quem admodu Catapultis de longitudinibus sagittarum Liuius belli punici li. i. Ipse Hannibal qua turres mobiles omnia mumimenta urbi superant altitudine agebatur hortatur dederat. que cum admota Catapultis ballistisq; per omnia tabulata dispositis muros defensoribus nudasset.

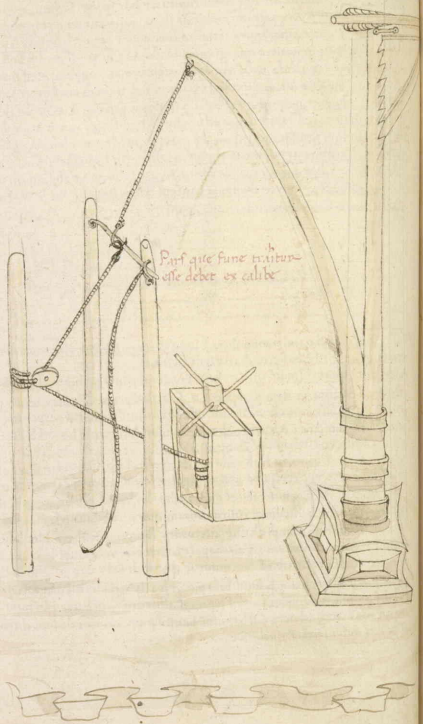
Parf que fune traitur
esse debet ex calibe

Romphea teste A. Gellio noc. ar. li. xx. genus erit Trache natoīs capt. alios fiame am spiritu & gladiū licet soner hoc uocabulu in. Q. Ennij annaliū. xviij. positum inueniet Luuius. ab vr. con. xxxj. Trachas & Romphee ingenia & ipse longeru dnis inter obiectos undiq; Romanos impediebant. A Reui quattr formē ad uenandū sagittaīs bellica instrumenta & uelut arces: que parui urbis excelse arcq; munire sunt ab arcendo hostes dicti q̄ quanēū ad arces spectat sint eū quibus est Seruius: qui q; archana secreta dicunt arces dicta: putēs. q; res secreta uel sint aly licet teste Solino liu. memorabiliū. qu uideri uelim eū Archadem in excelsa parte montis hierusalē dernatu dei ncepsse ut ruinosissima urbis arces nouarent. Arcuo inuq; sagittandiq; Apollinē ferūt exstitisse reperte qui ex causa Cerenses precipue arcu delectari que sancta nouarint. C Oritu propine sunt arcus rece dicuntur in esse Sagittaīs foruli: quos & pharetras nōiamus Virg. in. xj. q̄ tela sagittē continēt leues humeris & lerfer. arcus. Ouidius Meth. excuit hic humeros faretram lenesq; retendit arcus. S Scorpiones ut inqt Vegetius li. iij. dicebantur quos nūc manu balistas uocant Ideo sic nuncupati. q; de paruulis subalibusq; spiculis inferāt mortē Reg. li. i. & statuit illic balistas & Machinas & ignis iacula & cormenta ad lapides iaciendos & Spicula & Scorpiones ad mittendas Sagittas & fundibula Cesi comente li. vij. Quida ante portam opidi gallus p manuos seu ac pedes traditas glebas inigne & regione turris proiebebat scorpione a latere tractus excutiusq; eiaciebat. Sed & qui scorpionū ictibo no sagittas tm sed lapides mitti annuant Ammianus Marcellinus rerū gestarū. xxv. Et Scorpiones quocūq; manus pter duxissent rotundos lapides eubrabant Idem xxiij. S corpioni onagri uocabula indidit, etas nouella ea re q̄ asini feri cū venatibus agitantē ira eminus lapides post eruct calcitrando emittut ut pforēs pectora sequentiū aut pfricent ossibo capiti ipsa displodant Vegetius Renatus li. iij. per S corpiones spiculis salsis tūr grauoribo p onagrum destinatis no solū equi eū dantē sed & hostiū machinamenta frangunt Nonius M. Scorpione teli genus esse asserit Aly a nomo minus dissidentes Scorpione sagittam sed veneno oblitam esse aiunt: que virus quo figit infundit. Vnde & Scorpio nomen accepit. S corpiones huiusmodi a Scythis originē traxisse arbitror: Illi n Viperea sanie & humano sanguine mixta sagittis quoliber uulnere leue licet tactu sed ire medicabili illico morte afferūt De his Lucanus Spicula nec solo spargunt fidentia ferro Strictula: sed multo fatuitne tela veneno Vulnera parua nocēt fatuisq; in sanguine sumo est Ad postremū siue fatta siue Cerenses siue alio celo genitus fuerit qui Scorpione ad mittendas sagittas primus inuenit aut prodidit sane fuit aut no cordi audus aut metuens hostis cogitauit. n. q̄ Idem Lucanus inqt longe tendere neruos & quo ferre uelit committere uulnera ventis:

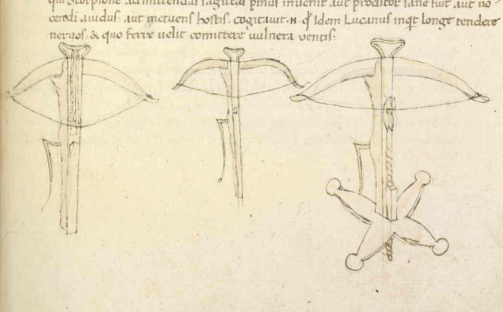

Sagitta .a. sagaci ictu .i. ueloci uocata ut qbusdā placet sic dem ut oculi mors preueniret ad hoiem. alii rem illam fecimus pennas q̄p ferro adiecimus q̄p scelere huiusmodi ingenij ac fraude inuentum arbitror has primum. Cretenses ut inq̄t Solinus Alij ut refert Plinius nat. hist. Satyrem Iouis filium. uel Persem Persei filium inuenisse asserunt. frequens que carta hec orientalium usus hij calamis spiculas addunt inreuocabili hamo uarieq; mortem acelerat penna calamis addita fiunt ex ipso celum aliud priore fracto in ulneribus Hane barbaram sagittam appellat huiusmodi telis solem ipsum obumbrari propter hoc maxime serenos dies optant. oderunt q; uentos & imbres qui inter illos pacem esse cogunt Hic usus in certa bella reseruet suos precipitauit. in hoc ut in ceteris uicit Italia in quo maxime Bononien. ac penes flumen Rhenum Quoniam sagittis nullus aptior calamus est: quibus pondus uolucre & contra flatus quoque pernicax:

Spiculum sagitte pretcutre ferrum Curtius li. vij. Quos dum obsidet Rex improuisissimos simicans sagitta ictus est que in medio cruce fixa reliquerat spiculum Idem in. ix. Medio lignum sagitte solicet corpori inflexum ita ne spiculum moueretur absindunt corpore deinde nudato animaduertunt hamos esse telo nec aliter id fine pniae corpori exnabi posse q̄ ut secundo uulnere auferent:

Murices tribulos uocant ferreos qui ubi uadus abiecti quoquomodo sitientes stent & erecto quarto infesti sunt. Q. Curtius li. iij. cum Bion dam transfuga gro maximo cursu ad regem peruenit nuncians murices ferreos in terram diffixos Parum qua equites emissurum esse credebat notarumq; certo signo locum ut haud cuncti a suis posset:

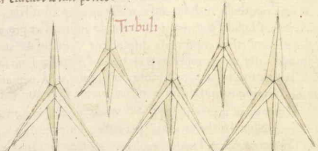

Scalprum preacutum ad feriendum ferrum Liuius belli punici li. vij. Elephantes ab ipsis rectoribus q̄ ab hostibus interfecti fabriles scalprum cum malleo habebant id ubi ferire belue ac ruere in suos cepissent magister inter aures positum ipso in articulo quo iungitur capiti cruce gro maximo poterat ictu adigebat ea celerrima uis mortis in tantę molis belua inuenta erat scalpellum .i. scalprum minimum Cicero. ij. de diuinat aut quorum lingue sic inhereāt ut loqui non possint hę scalpello resecte liberantur Hieronime xxxvj. Cum q; legissem ludi pagella nostri uel quattuor scedie illud scalpello scribe & proiecit in ignem:

Veruina genus iaculi longi teste Fabio Placade Plautus in Bacchide Strabi Macer ea est forsi ut mihi. Verutina est inuit quatre & illos consodiam:

Oliferum genus teli hoc est rotum ferreum sollo enim olee dr̄ id q̄ nos rotum uocamus Liuius belli Macedonici li. ij. Et cohortes a tergo stantes pauidi respiciebāt

Vallos & sudes idem esse constat auctore Seruio q̄q̄ bis idem dictum sit a Virgilio
ij. georgicorum bis uerbis quadrifidasq; sudes & acuto robore vallos Valli namq; fos
sarum fustes sunt quibus vallum premunitur Nam munitio ipsa vallum proprie dr̄
neutraliter licet Mas. gn̄e Albius Tibullus posuerit Non arces non vallus erat som
numq; petebat Valli etiam denoīatio teste Varrone inde est q̄ ea uarietate ne
mo posset uel q̄ singula ibi extrema bacilla furtillatam hn̄t figuram littere V
Terra autem illa que vallo facto propius ponitur agger proprie dr̄. abusiue in &
muros & munimenta omīa & oēm eterra lignisq; coaceruationem ad subruen
das vrbes q̄ agantur & ducantur aggerem dicimus Liuius li. iij. belli Maced.
Thaumatos eo tempore summa vi expugnabat aggeribus vineisq; & iam arietes
muris admotus erat Idem in eodem omnes inde spes pugnantibus in vi & ar
mis & operibus erant Vndiq; aggeres haud facili aditu ad moenia admoueban
tur Idem in eodem li. vj. hec maior difficultas Macedonibus erat q̄ Romani
aggere & vineis & omnibus supra terram operibus aut in prelijs essent subter Ma
cedones cuniculis oppugnabant Idem in eodem Sed armati frequentes quidam
ignes & quos aggeribus inicerent ferebant Idem in eodem li. vij. vtrinq; vineas
& aggerem muro iniunxit & cum testudinibus arietes admouit.

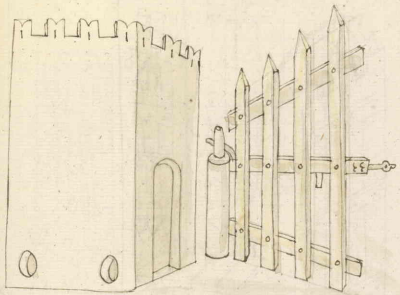

Catheracta fenestra uel porta ferrea crati persimilis: que anulis & claris ferreis ac funibus pendet. ut si hostes intrauerint demissa eadem extinguantur inclusi Liuius. xxvij. Hanibal. iiij. vigilia ferme ad urbem accessit primi agminis erant perfuge Romanorum & arma Romana habebant Hi ubi ad portam est uentum Latine omnes loquentes excitant vigiles apeririq; portam iubent consulem adesse vigiles uelut ad uocem eorum excitari tumultuari trepidatione moliri porta Catheracta clausa erat: eam partim uectibus leuant partim funibus subducunt in tantum altitudinis ut subire recti possent. vix dum satis patebat iter cum perfuge certatim ruunt per portam & cum quingenti ferme intrassent remisso fune que suspensa erat Catheracta magno sonitu cecidit:

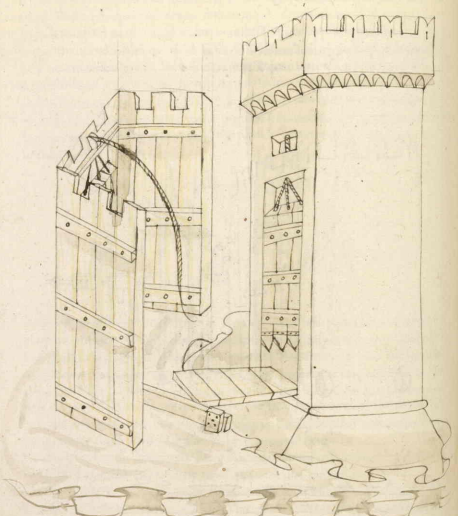

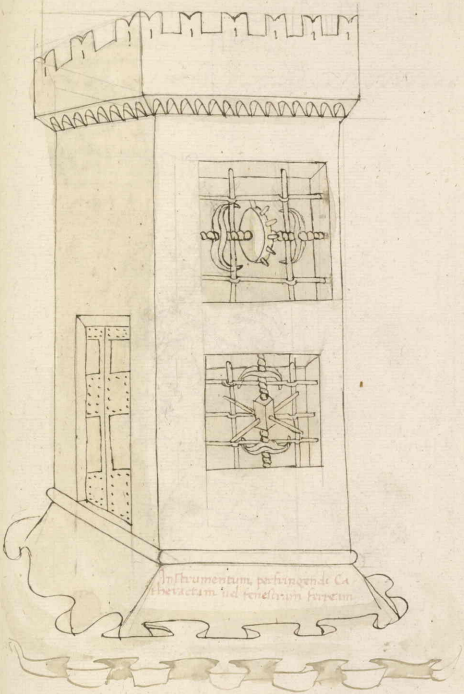
Instrumentum perfringendi Ca
theractam vel fenestrum ferreum

Instrumentum exuren
di portam

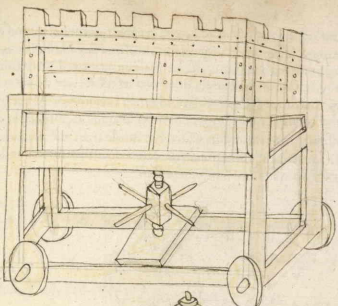

Turris mobilis ac uersilis omnia
superans altitudine sua:
halistisq; per omnia
hostium muros

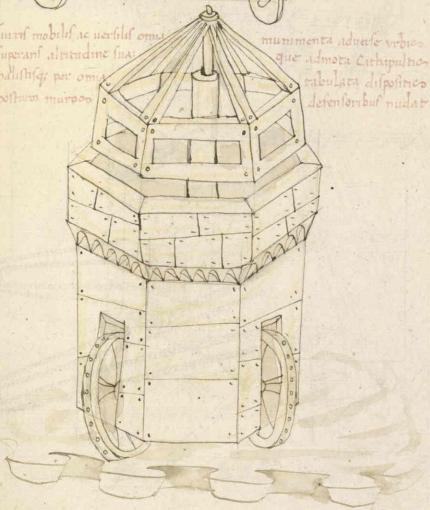

munimenta aduerse vrbis
que admota Cathapultis
tabulata dispositis
defensoribus nudat

PHale turres sunt lignee que apud ueteres propter spectatores eligniis erigebantur
quod si ex materie larigna fiant atque uersiles tutissime sunt. Flammam enim missilem
& ictus qualitate materie ac uertigine sua non admittunt. Turres autem a ter-
nis dicte teste Varrone uel ut alij quod teretes sint & recte he enim tamen si
quandoque quadrate sint procul tamen uidentibus rotunde existimantur Ideo
quia omnis cuiusque anguli simulacrum perlongum aeris spacium euanescit
atque consumitur & rotundum uidetur rotunde itaque aut poligonee sunt
faciende: quadratas enim machine celerius dissipant in rotunditatibusque
ad centrum adigendo ledere non possunt.

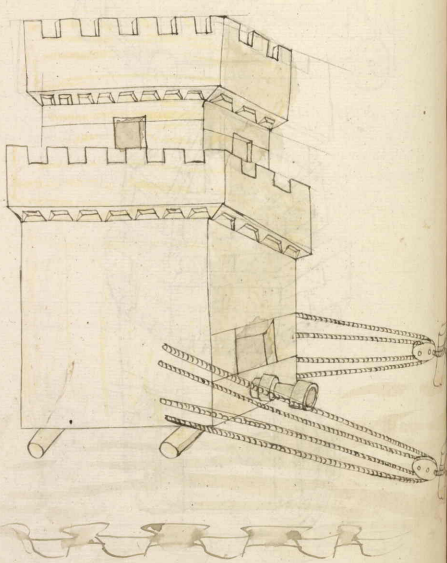

Plutoi

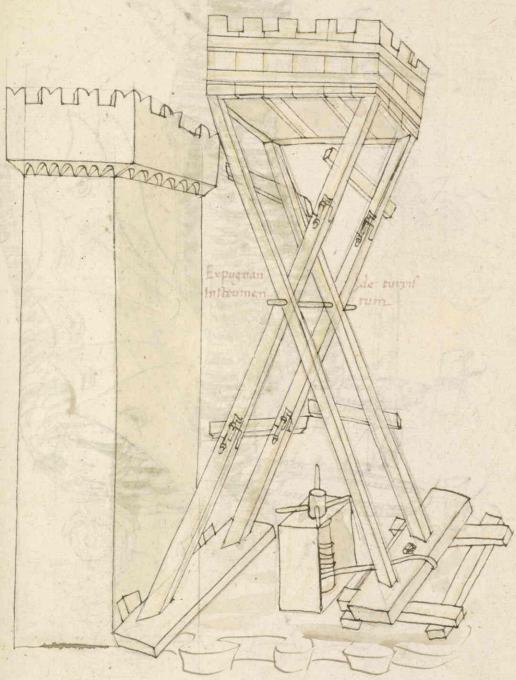
Expugnan
instrumen
de turris
tum

Arabica Machina. ad expugnationem vrbium magna & ingens
iuris pontibus Scalis varijsq; instrumentis bellicis referta

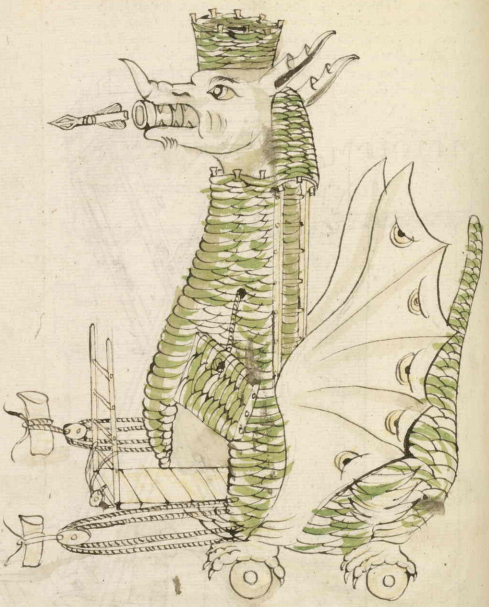

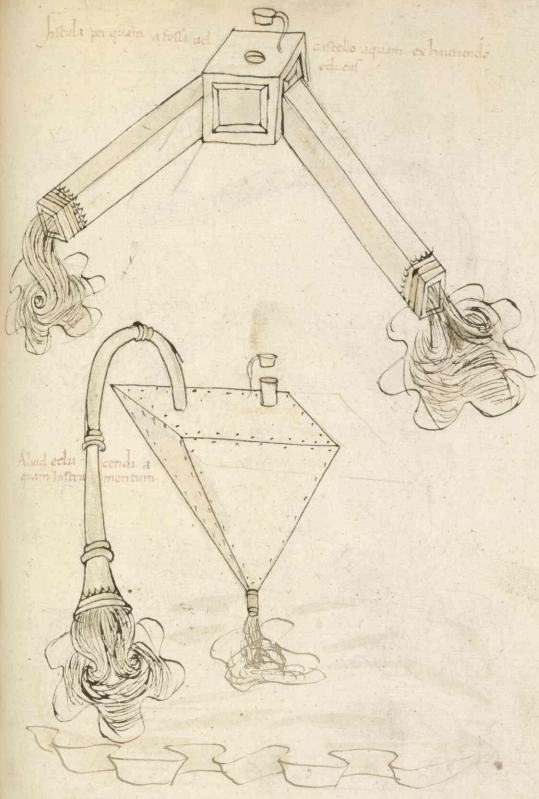
Fistula per quam a fossa uel castello aquam ex hauriendo educas
Aliud educendi aquam instrumentum

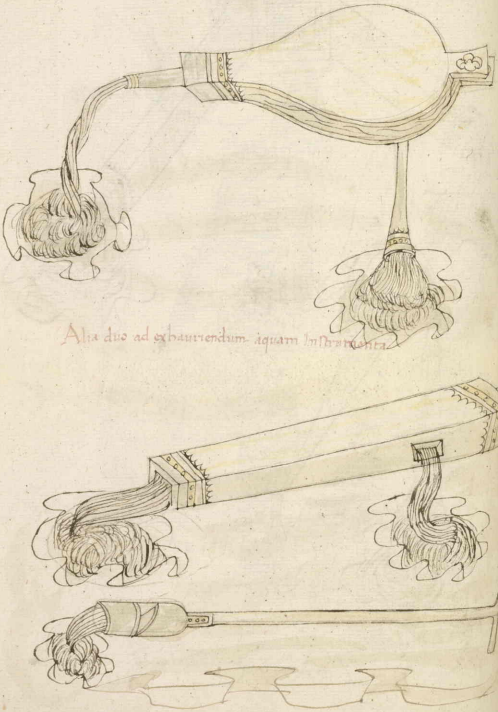
Alia duo ad exhaurriendum aquam

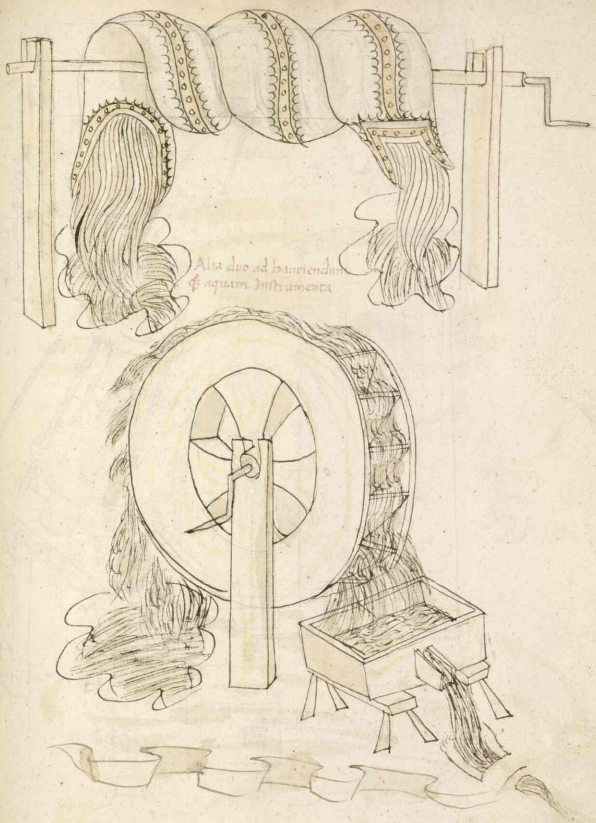
Alia duo ad hauriendum
et aquam. Instrumenta

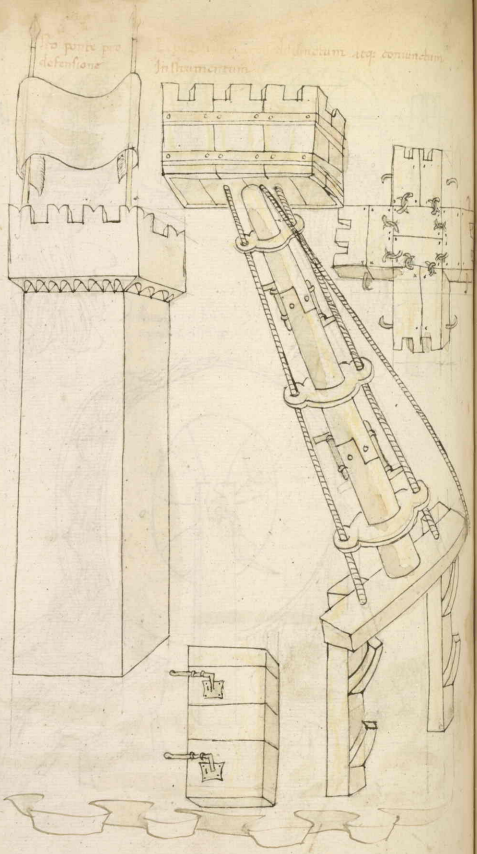
Ito ponte pro
defensione
Instrumentum
atq; coniunctum

Plutei crates e vimine sunt, que solebant opponi militibus opus facientibus & appellabantur militares Nunc & tabule quibus quid presepitur eodem nomine sequuntur hi e vimine sunt & cilicijs uel corijs crudis proteguntur trinisque rotulis consistunt quarum una in medio due in capitibus apponuntur ut in quacunque vis parte ad mouendi more carpenti possint hos pluteos obsidentes muris applicant eorum munitione protecti sagittis siue fundis uel missilibus Defensi res omnes de pugnaculis ciuitatis exturbant: ut scalis ascendendi facilior detur occasio :.

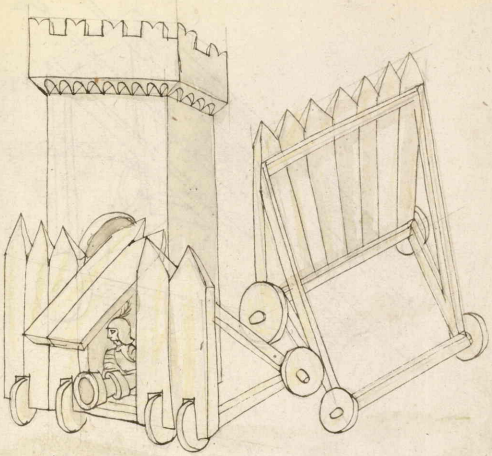

Instrumentum angusti Loci eundi hostibus obviam velint nolint cui pone stet funditorum sagittariorumque tela missilia spargentium manus

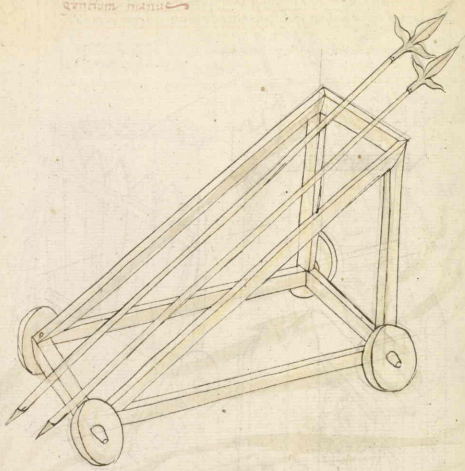

Telonem dicunt a longitudine quotiens una trabs in terram pre altera defigitur
cum in summo uertice alia transuersa trabs longior dimersa medietate con
nectitur eo libramento ut si unum caput demerserit aliud erigatur In uno
ergo capite cratibus siue tabulatis contexitur Machina in qua pauci collo
cantur armati tunc per funes a tracto depressoq; alio capite eleuati impo
nuntur in muru ubi tuto stantes & hostibus nocere & prospicere possint &
renunciare: quas res aduersarij conentur efficere Telonis aut forma hec est

SAmbuca dr̄ ad similitudinem cythare uel organi machina qua urbs expugnatur Nam quemadmodum in cythara uel organo corde sunt ita in trabe que iuxta trabem ponitur funes sunt intenduntq; qui de superiori parte turricule pontem laxant trocleis, ut descendant ad murum statimq; de turri exeunt bellatores, & per eam transeuntes moenia urbis inuadunt.

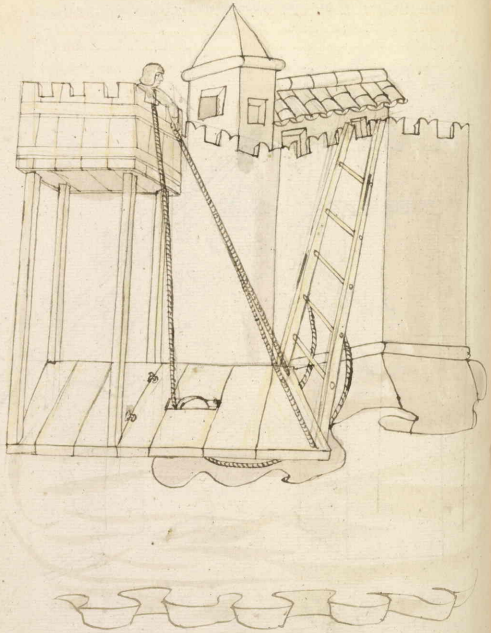

Exostra pons dr qui de turri lignea in muris repente producitur factus e duabus trabibus septusq; vimine quem subito prolatum inter turrem murumq; constituunt & per eam egredientes Machinam bellatores in ciuitatem transeunt & muros occupant.

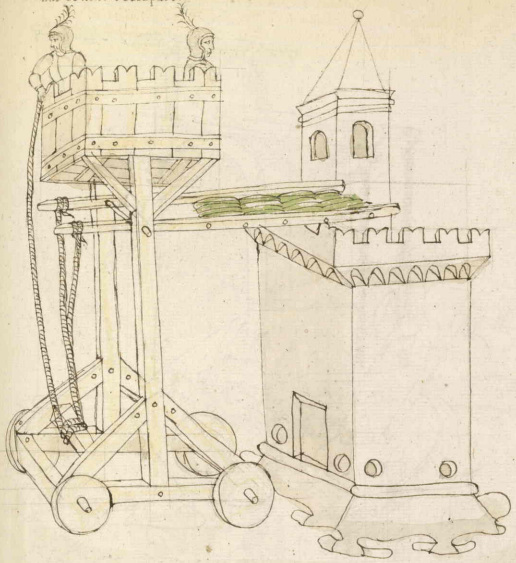

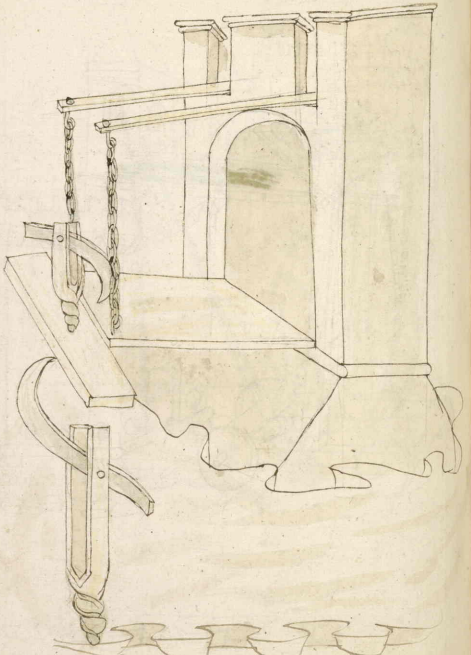

Terebra ferrea sistendi pontis uersilis in ipsius casu quominus
erigatur in sublime hostibusque pateat urbis ingressus

Eugendi pontis instrumentum

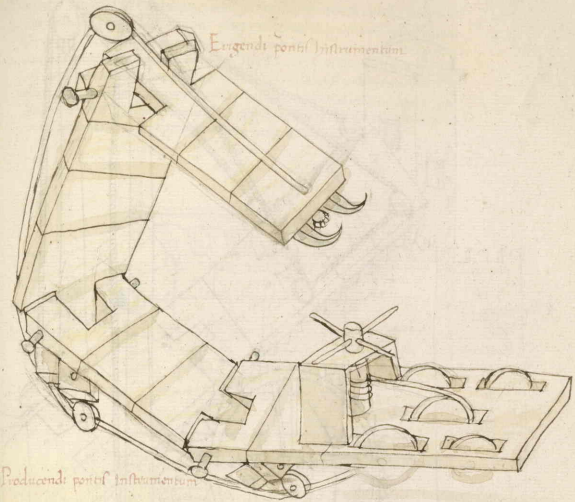

Producendi pontis instrumentum

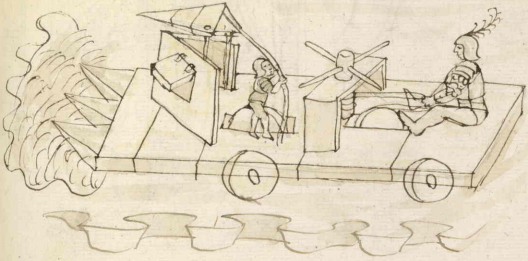

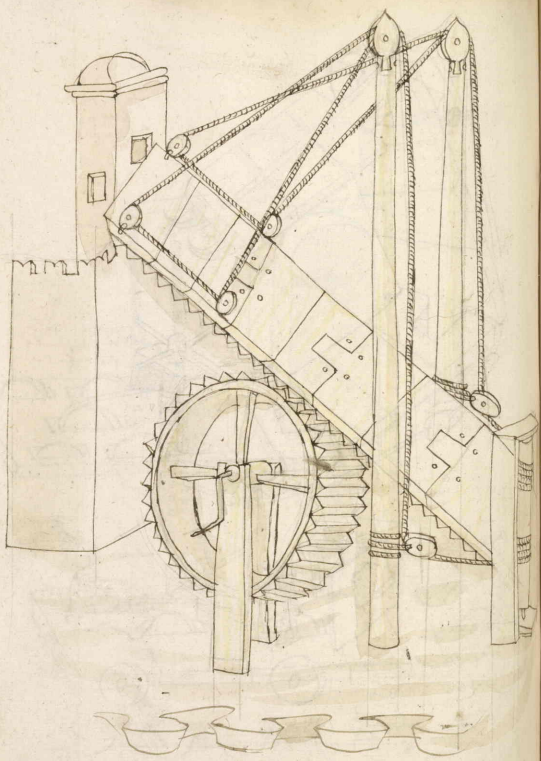

Musculus cuniculo sit similis quo murus perfoditur ex quo & appellatur quasi
murusculus uel musculi ut inquit Vegetius Renatus a marinis belius nomen
sibi uendicant. Nam quemadmodum illi cum minores sint tamen balenis auxili
um adminiculumque uigiter exhibent. Ita isti cum sint Machine breuiores
uel deputate turribus magnis aduentu illarum parant uiam itineraque pre
muniunt. Musculos autem appellauit antiquitas Machinas minores quibus pro
tecti bellatores sudibus premunitas oppidorum fossas demolirentur quibus
turris ambulatoria sine impedimento iungeretur ad murum.

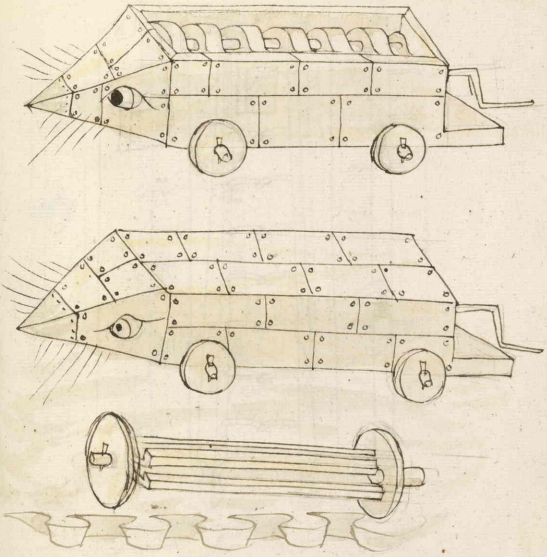

Scala licet a quibusdam singulariter usurpatur & Sacris in litteris in li. gen. iudic
Iacob scalam scriptum sit Scale tn̄ sm̄ var. Quintil. & Phocam dicuntur propre
aut latine magis siue vne sint siue plures; quia numeri tm̄ pluralis est nomen
ut littere cum eplam significan̄ Sal in Iug. Deinde ubi vne atq; altere sca-
le comunite sun̄ qui superstetan̄ afflicti sunt non dixit vna atq; altera ha-
rum aūt forma uariam licet ac multiformem facile quisq; intelliget si que
sunt infra picture lineamentis oculis subiecta prospiciet ::

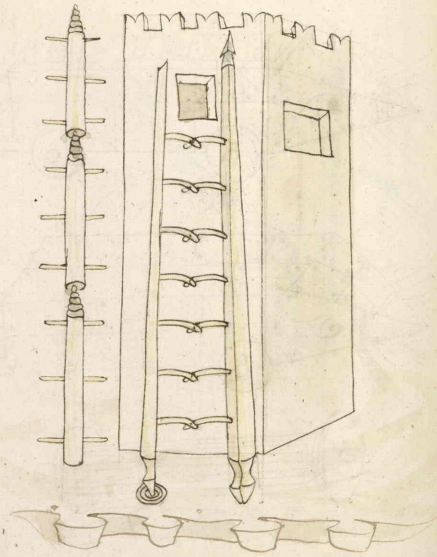

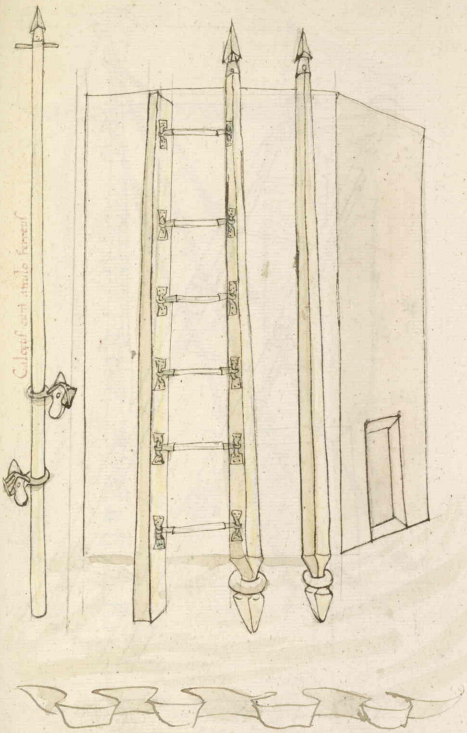
Caloris est anulo ferreus

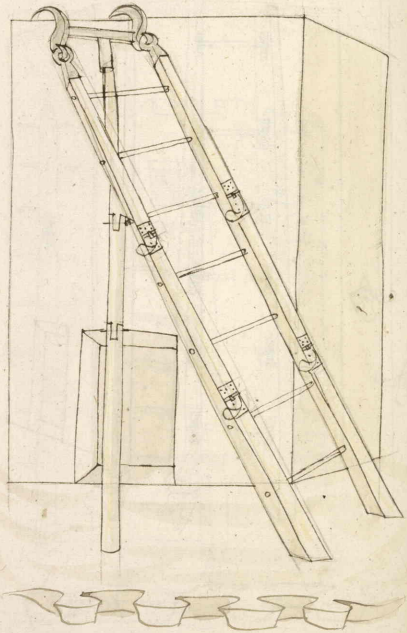

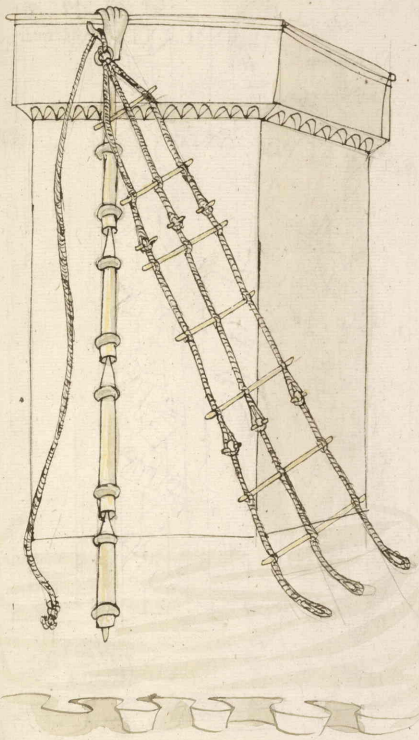

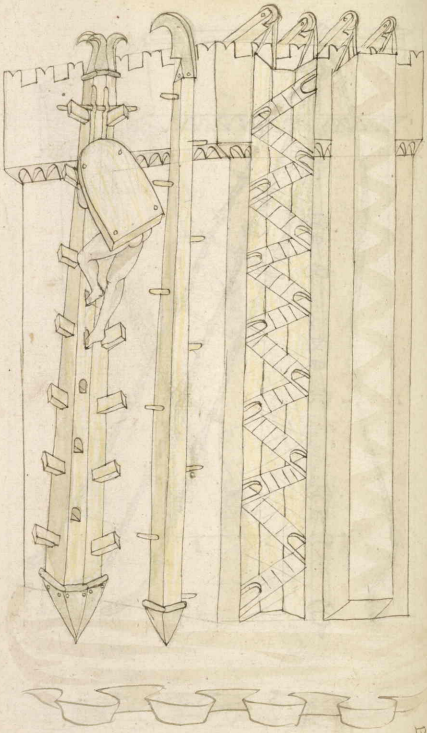

Bombarda.

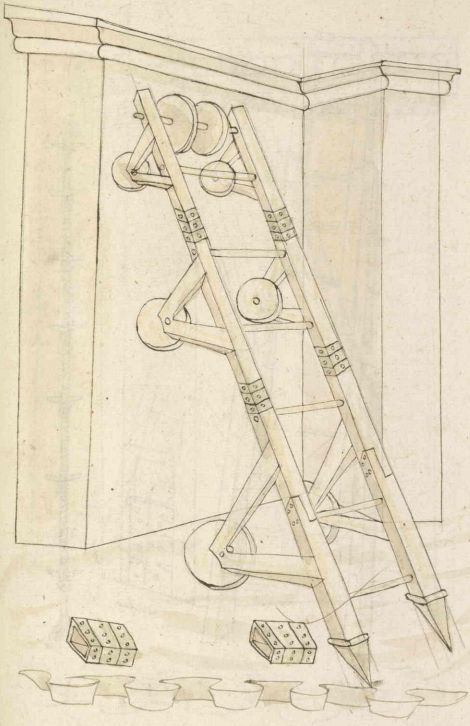

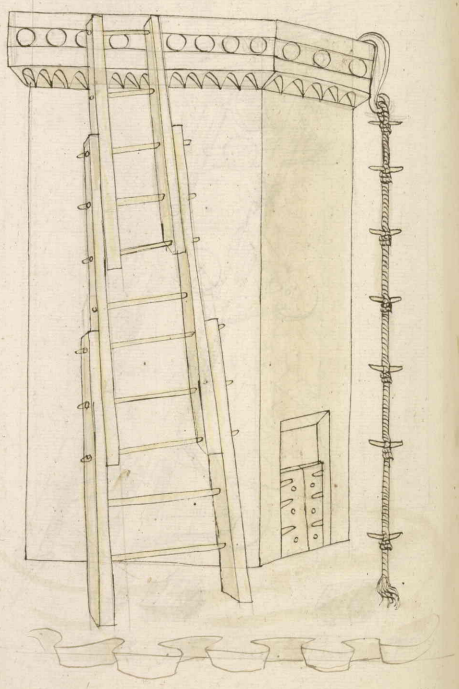

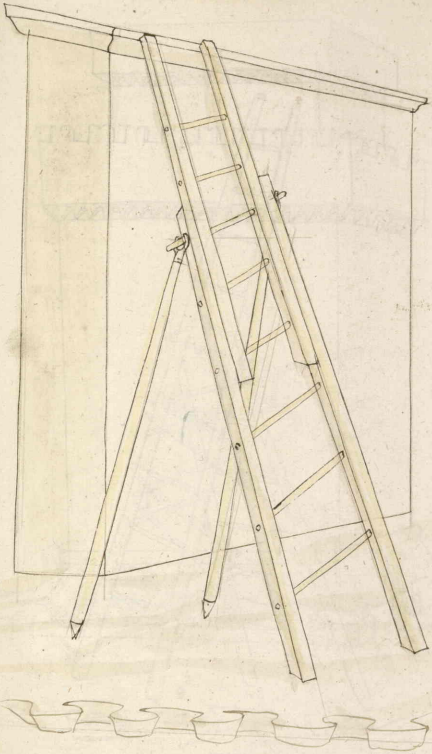

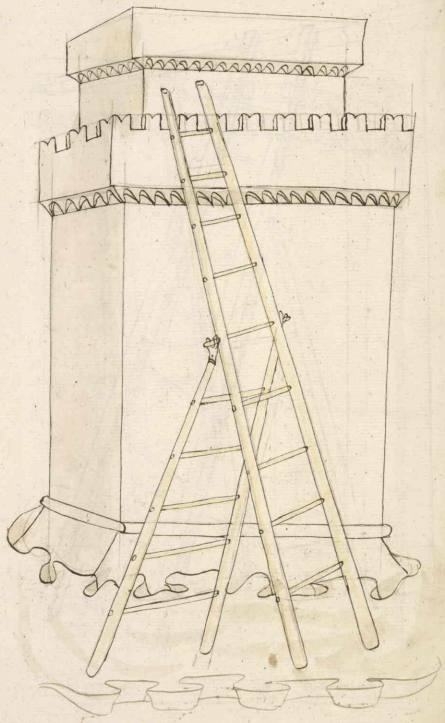

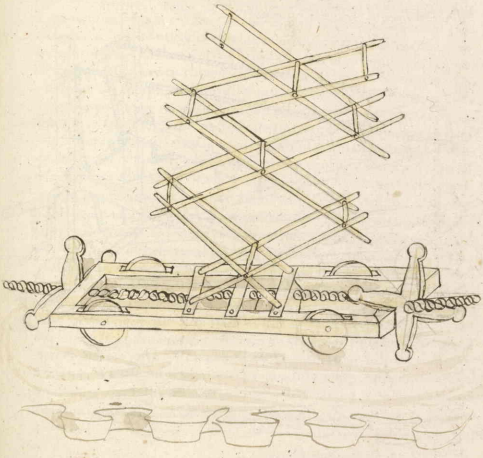

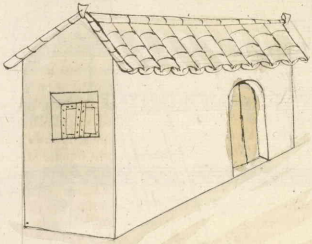

Aliud genus scalarum quod rotis & canto uehitur

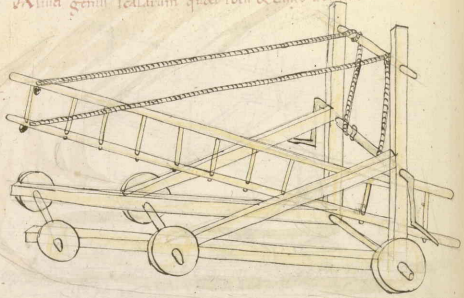

Sed his qui utuntur scalis frequenter periculum substinent exemplo Capanei a quo primum scalare oppugnatio perhibetur inuenta qui tanta vi occisus a thebanis est. ue extinctus fulmine diceretur de Tristibus dicente Ouidio Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu

Bombarda ut uulgo dr̃ metalica Machina est: que ignis incendio & sulphureo pul
uere imo tartareo magis glandes eneas flammasq; pilas & globosa grauiora q;
S cita conuoluens horrisono fragore ac tonitru longe lateq; iactat muros ur
bium quatiens & obstantia quicq; demolitur. Archimedis ut putauit inuentiu
eo tpre: quo Marcellus Syracusas obsidebat: ne suoru cuiusm libertate tueret
patriaq; excidium uel uertere uel differre: & quo nri tpris Duces ac Imp.
ut liberos populos uel iugo uel excidio premãt utuntur. hoc aũt nomen Bom
barda apud idoneos latine lingue scriptores nusq; inuenio q̃q; huiusmodi
nõis imposito a sonitu tracta mihi neq; q̃q; uideatur absurda. Quod aliud
est bombarda q̃ bombo siue bombitando quedã ardens. sed nolim eusse di
ctionis originem aliqua ab aliis doctissimis intactam scripturis pertinaci
nimis sensu aruq; iudicio asserere: necu forte uidear arguitor. Id aũt audeatur
dicerim uel Sambuce uel ballistæ uel tormenti uel machine appellatione
contineri Plutarchus in uita Marcelli. Deinde cũ sua Marcellus machina tunc tis
simul nauibus muro admouet: Cum aũt ob musica similitudinẽ instrumenta sam
bucam appellabant. In hanc dum adhuc procul abesset pmũ de hinc altero
rem centum decem talentoru ponderis saxa proiiuit. Ballista dein a greco
uerbo deducatur q̃ latine sonat iacio. Quicq; igit sine saxa iacit siue sagittas
recte Ballistea potest appellari. Nomus Marcellus ballistre fuit maiora saxa
& grauiora quibus iactantur Victruuius li. x. Architecture. Sed cũ nulla Bal
liste pfectur nisi ad prepositam magnitudinẽ ponderis saxi quod id or
ganum mittere debet. Orosius li. iiij. hist. Regulus bellũ Chartaginense
sortitus utre cũ exercitu faciens: haud procul a flumine Bragada castra
constituit. ubi complatimos milites aquandi necessitate ad flumen descen
dentes serpens mire magnitudis deuoratos Regulus ad expugnanda hosti
um cum exercitu profectus est. Sed nihil in corpo eius proficientibus iaculis
atq; omni telog; ictu uerso: que p horrendã squamarũ eratem q̃p obli
quam cauog; retrudinẽ labebantur mirug; in modu ne corpus ledere
ipso corpore pellebantur cũ insup magna multitudine morsu comminu
impetu proteri alios & pestifero examinari uideret Ballistas deferri im
pauit p quas murale saxum spine eius incussum compagem totius corporis
solute. Vale. Hec de eodem Serpente li. x. cũ telog; tactu pforari nequeret ad
ultimũ Ballistaru tormentis undiq; petitum silicũ crebris & ponderosis
uerberibus procubuisse. Ouidius de tristibus li. i. Nec leuius fabule Latro
rum ab undis & grauc ballistre mœnia pulsat omni. Idem in ce. Meth
N or leuius pulsata sonat q̃ ferreus olim: Cum lacerus aries ballistatis concutit
arces. Seneca queste. nat. li. vj. Nam ballistre quoq; & scorpiones tela cũ sono
expellunt sicq; non imitabile fulmen ut Maro ingt humana tabes quodã
magno auctore tele imitata est. q̃ aũt sagittas iaciat ballista auctor est
Amianus Marcellinus tex gestaru. xxiij. ait ista ingt artifex contemplabilis
& subtiliter apponit in tornones cauamine sagittam ligneam speculo muro
conglutinatam & cũ ad extremitatem neruoq; acumen uenerit sumu petra
in terno pulsa a ballista ex oculis ad uolat interdu nimio acd sue scintillans

& euenit sepius: vt anteq̄ telum cernatur dolor letale uulnus agnoscat Idem
xxv. Tum aptate ligneis sagittis balliste flexu stridore torquebantur creberri
ma spicula funditantes Hieronymus li. i. contra Iouin Ballista quanto plus re
trahitur tanto fortius mittitur Luc. in. ij. Tortaq; per tenebras ualidis balli
sta lacertis Multifidas iaculata faces Hanc & greci R. in fine addentes Ballistra
dicunt: quam & Sirophenicas inuenisse. vj. nat. hist. Plinius auctor est Anchon
autem antiquissimus historiarum auctor scribit pulsum a Ioue Saturnum fugisse
in gretiam ubi monstruosorum hominum exercitum congregauit contra quem
Iupiter alpestrem partem occupans Ballistarum usum docuit proinde uictoria
potitus fingitur a poetis Iouem de celo populisse & Crete regno priuasse :.

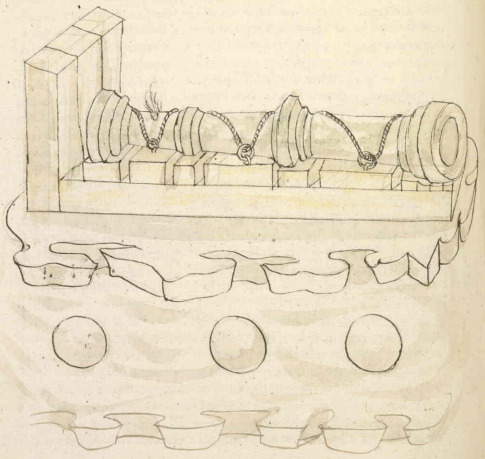

Tormenta instrumenta bellica ad diruenda oppida euertendasq; urbes sic dicta. q
tela torqueant hoc est giro celeri saxa rotent iaciant & mittant Liuius. xxiiij. ab
vr. con. aduersus hūc nauale apparatum Archimedes uarie magnitudinis tor
menta in muris disposuit in eas: que procul erant naues saxa ingenti pondere e
mittebat Iosephus belli Iud. li. vj. habebat & ballistas ccc. Lra tormenta saxorū
quibꝫ difficiliorem aggerū extractionem Romanis efficiebat Cicero Antoniana
vij. quid ille faceret inducias ante consules oculosq; legatorū Tormentis mutinam
uerberauit Virgilius in. xj. continuo aduersis tirenus & acer Aconteus connixi in
currunt hastis. primiq; ruinam dant sonitu ingenti pfractaq; quadrupedantum
pectora pectoribꝫ rumpunt excussus Aconteus fluminis in morem aut tormento
ponderis acti. precipitat longe & uitam dispergit in auras Idem in. xij. Murali
concita nunq̄ tormento sic saxa fremunt nec fulmine tanti dissultant crepitus
Seneca Quest. nat. li. ij. Nubium inter se compressarū angustie medium spiritum
emittunt & hoc ipso inflammant ac tormenti modo eiciunt Tormenta etiam
missilium instrumenta sunt a torquendo dicta Virgi. ij. georgi hicthirios taxi
torquentur in arcus Firmianus li. i. contra gentes urbe a Gallis occupata obsessi
in Capitolio Romani cum ex mulierū capillis tormenta fecissent edem veneri cal
ue consacrarunt Seneca li. i. de ira quotiens opus est concitatur remittiturq; no
alr. q̄ que tormentis exp̄muntur tela impotestate mittentis sunt quantum
torqueantur :

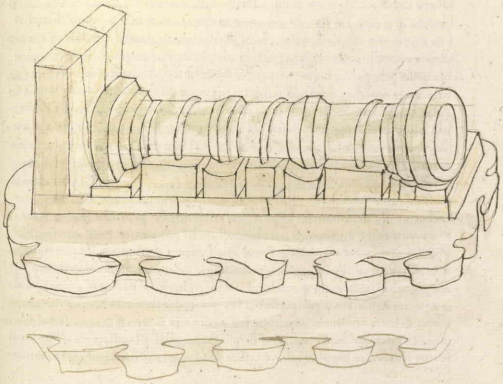

Machina tormentū muratle orbes labefactarent & oppidoꝝ mœnia Tuscicus militis hostē admotis nihil esset opus orbes extorquere machinis longe saxa torquentibus vsus. Marcellus. C. uō Marcellus celtiberiam in hispania gerens bellū cū vrbe Centobrica obsidebat. & iam admota machina partem muri: quę sola conuelli poterat discutiebat subuertebat humanitatem propriam uicerat pyrrhus. Nam cum Bectogenis filios: qui ad eū transierat Centobricenses Machine ictabus obtruncassent: ne puer in conspectu patris crudeli genere mortis consumerentur. ipse Bectogenes negabat esse impedimento: quo minus etiam p extrema sanguinis sui expugnationem pergeret p obsidionem discedere: quo dem tam clemens facto & si non omnis asperitas animoꝝ eius celtiberiæ uirium animos cepit efficeretq; ut ad vrbem deditionem ad deditionem Ro. Ro. non multus sibi obsidionibus opus esset. Seneca. Epi. li. xvij. multa inueniuntur qui ignem inferant urbi. qui inexpugnabilia seruilis & p aliquot etates tuta prosternant. qui equum arabus aggerem arcellas & muros minutam multitudinem aduersus aduersus ac machinis quassent Idem. xciij. philosophia circūdata est inexpugnabili muro: quem fortuna multis machinis lacessitum non transire Plutarchus in vita Marcelli: vt uō Machinas instruxit Archimedes iacula missilium genera & immense magnitudinis saxa incredibile fragore ac celeritate iaculata aduersum terrestrē emittebat copiasq; hostiles in bello Iudaico missaq; machinis saxa & muros minas auferebant & frangebant angulos turrium vtroq; aūe nulli tam fortes conspici erant: ve non vsq; ad extremā aciem saxi magnitudine ac violentia sterneretur Sæpe aūe aliquis huius machine vis quam ullus ex his quę illa nocte conquirere in muro cuidam ere circūstanti hostippo caput auulsum est: eiusq; ad terrum stadium uelut funda excussa ciuium Interdiu & pregnantis femine ictu uecto ad dimidium stadium infans abactis est tanta tormenti vis fuit Ergo Machinis terribiliores erat impetus & missilium seruitus Idem in eodem li. vj. omnibusq; agminibus contra excussi erant machine compare mirabiles precipue uō legionis decime Iulius uō uehementiores & tormenta saxorum quibo non solum uirtutem sed etiam sup muros tranes euerebantur Nam & singula saxa talenta pondus equabat: & ultra modum steady eorquebantur Ictus autem non solum primis quos offendissent sed aliqn posteriorib; quoq; intollerabiles erat Iudei primo cauebant ab lapidibus q erant cundi. nec eis sono & fremitu noscebantur sed claritudine prospiciebantur: Denig; speculatores in turribus presidentes prędicebant qn impellerentur machina saxumq; ferretur parcia lingua clamant vel filium uenire tunc prędicebant in quos ueniret atq; ita utrabant Et hinc eminebatur illis declinantibus lapis utriusq; interadebat proinde contra Romani excogitabant aut amento deiciebatur lapides tunc enim missi non similiter incertos ictus habebant. multosq; simul vnius impetu corrumpebat Idem in eodem.

Ad Antoniam uō ubi pisis secus cum multitudine celeritate non solum q de loco sup ore pugnabat. vere etiam q machinis tum uel dicitorare palatum enim usus alter pertinax Aristo. li. vij. pol. preserim hę ipse inquio tormenta & machine ad obtionem urbium cum omni subtilitate sunt adinuenta Laertius Diogenes libro de vitis &c. De Metallis inquit Machinis saepsit Seuero plus Claudianus li. ij. Heros nota fortem fruerentur simplice cultu Classica non fremerent non stridula fraxinus

iret Non uentus quateret puppes non machina muros. Vtq; in his bellicis instrumen-
tis tua tibi Sigismunde Pandulfe quandoq; memorem inuenta memorem & ce-
teris quibus illa usui fore non ambigo: Ponitur ante oculos Machina prius in-
uisa a seculisq; inaudita quippe que secundo sine subsellio aliarum pixtes
oium morem dicu mirabile librata innixaq; solo ac grauitate post sua pres-
sa persistit Egregium sane inuentum auctore te: preclarisq; Ducibus presen-
tibus ac posteris q̃ maxime dignum.

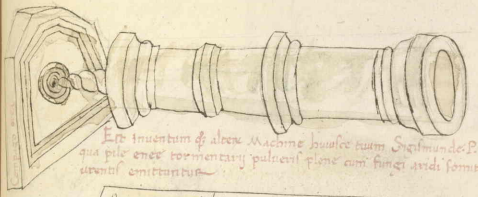

Est inuentum q̃ altera Machine huiusce tuum Sigismunde P.
qua pile enee tormentarij pulueris plene cum fungi aridi somite
urentis emittuntur.

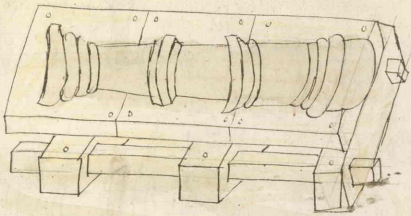

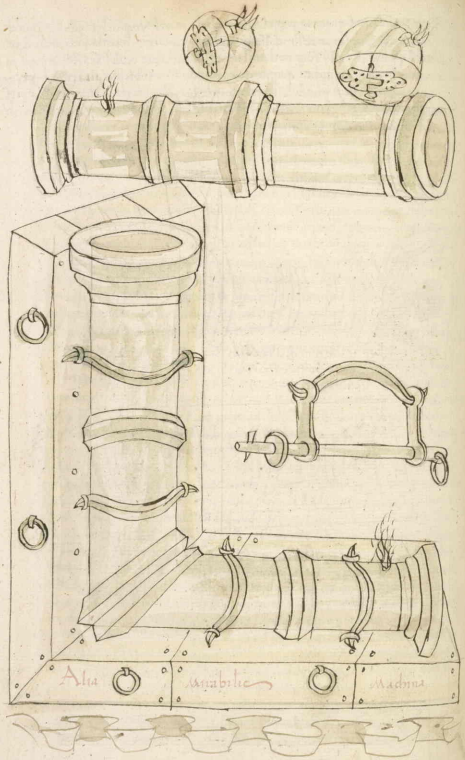
Alta
Mediana
Machina

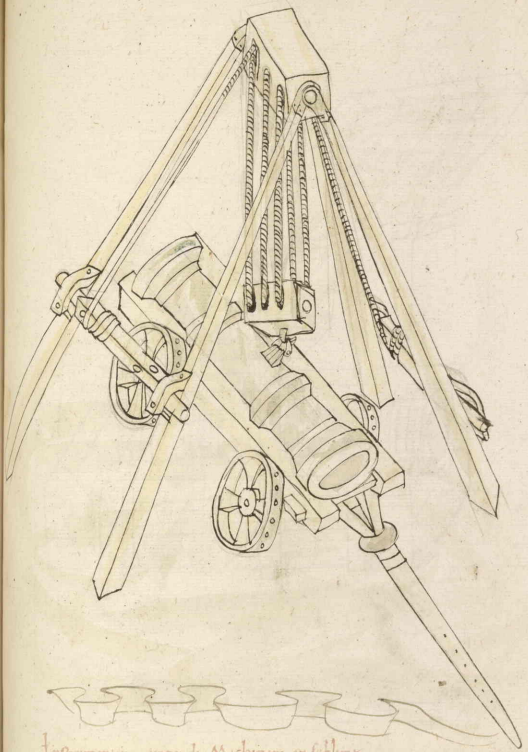

Instrumentum erigendi Machinam in sublime

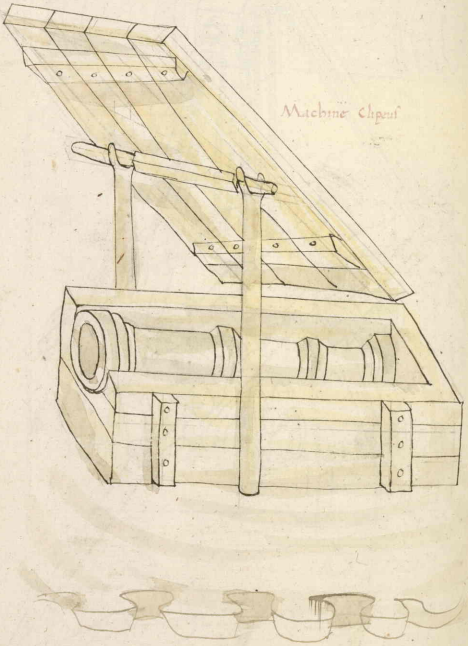
Machine Chaut

Instrumentum erigendi pone Machinam deprimendiq;

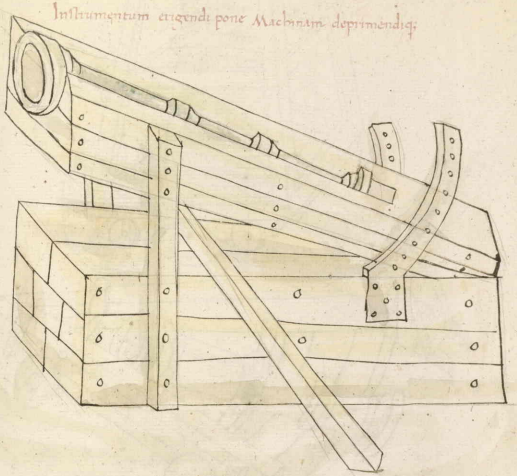

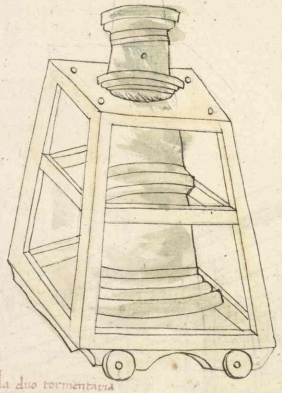

Verricula dito tormentaria

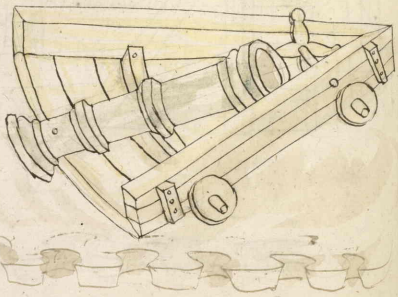

Instrumentum ad tormenta deprimenda extollendaq̃

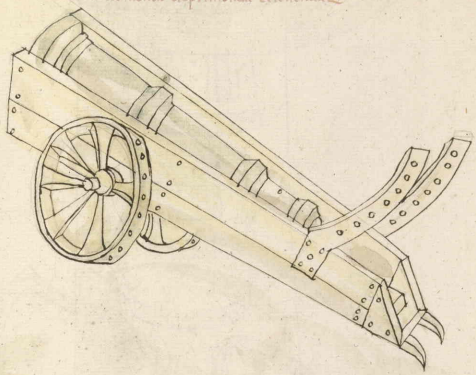

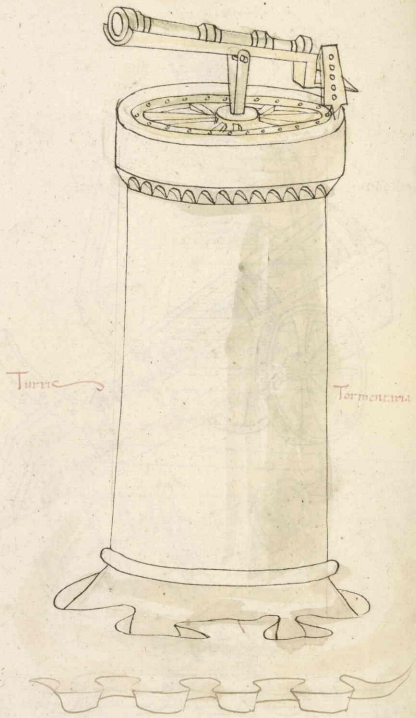
Turris
Tormentum

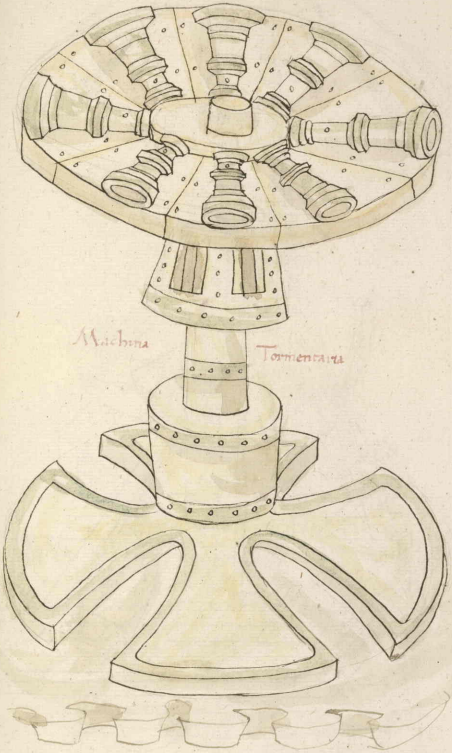
Machina
Tormentaria

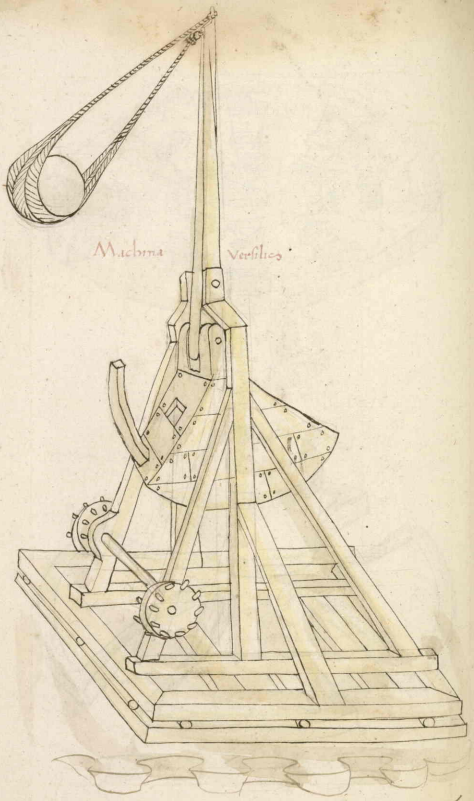
Machina Vestilica

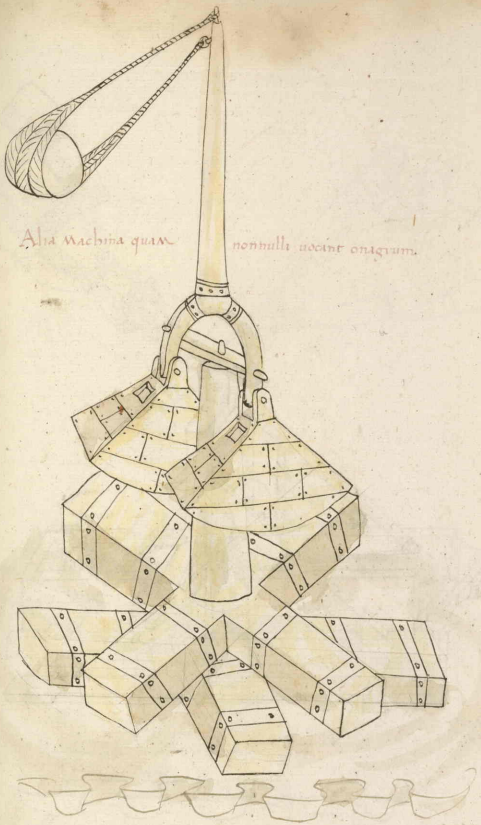

Alia machina quam nonnulli uocant onagrum.

Alia machina

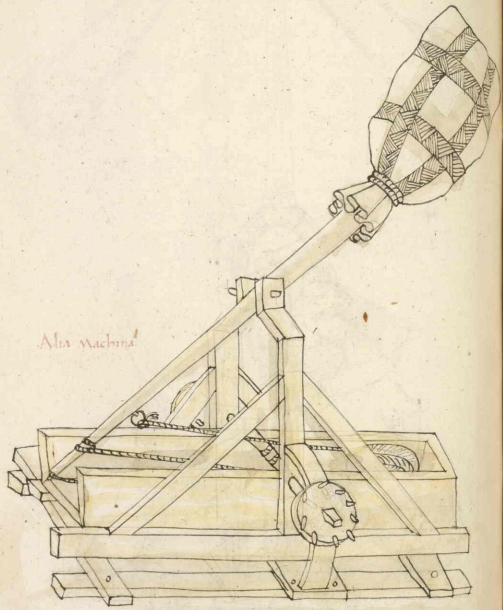

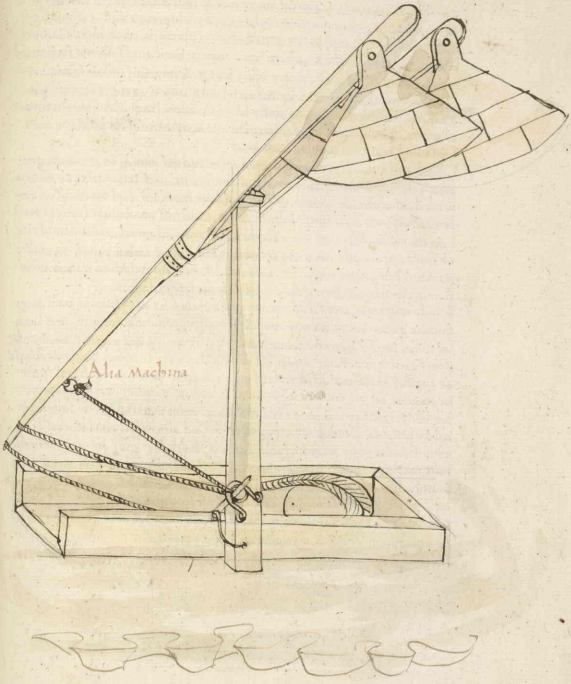
Alia Machina

Vinea machina ex ligniſ l[illegible]ibo colligat' latitudie pedu octo altitudine sopra
longitudine uero .xxx. cuius rectum muniri one duplici tabulatu contabulat
contexitur Latera uero omnia sepiuntur unde nomen ortum putat ne
saxorum rotorumq; impetu penetrentur Extra ſcriſ autem ne immiſſo con
cremetur incendio crudiſ uel recentibus coriis uel centonibus operitur Cumq;
pluuiſ facte fuerint iunguntur in ordine: ac ceriſ ducuntur hiſ domq; curioſ
ſidentes ad subruenda murorum penetrant fundamenta Lucanuſ miſſ ſume
ad opera loci procedit omnia terra Sub cuius plateiſ & recta fronde lucines

Molim nunc ima parare: & uertere ferro Moenia nunc arieſ ſuſpenſo fortior ictu
Inceſſuſ denſi compagem ſoluere muri Tentat. & impoſiti onum ſub ducere
ſaxis Luuiſ ab or. cond. .xxj. Aduerſuſ eum omneſ agere conſtituit: per
quiſ arieſ moenibus admoueri poſſet Idem in eodem Iraq; acriuſ de integro
oborum eſt bellum pluribuſq; patribuſ iure accipientibuſ quibuſdam opera
locaſ omneſ cepte agi admouerique arieſ

TEſtudo eſt ſcutorum connexio in modum teſtudinis namq; in armorum gene
ribuſ ſummunt militeſ ab animalibuſ nomina ut arieſ Teſtudo hec ex materia
& tabulatiſ eſtam contexitur: que ne exuratur incendio coriiſ uel ciliciiſ uel cen
tonibuſ ueſtitur: & ad ſimilitudinem uere teſtudiniſ uocabulum ſumpſit Nam
ſicut illam ubi collecta in ſuum tegmen eſt curam ad omneſ ictuſ ſuademuſ eſſe
ubi uero caput nudit: & modo reducit: modo proferit ictibuſ parcit ita machi
namenti hec genere incluſi tuti ſunt interdum dum reducunt ipſam inter
dumq; eferunt ne forteſ cedant derecti perſepe eruuntur

TEſtudo etiam qua acceſſuſ ad murum poteſt haberi ſic erit facienda Baſeſ compa
ginatur quadrilatera eui in quibuſ uerſuraturæ ſupponuntur rotarum axeſ lami
niſ ferreis concluſ: ita ut habeant cardines & formina quo uectes tracti uerſa
tiones earum expediant: uti ante & poſt ad dextrum leuumq; latuſ ſint obliqui
ad angulos opuſ fuerit ad id uerſuraſ progredi poſſit. poſſunt autem ſi opuſ fuerit
hi maxime ex vij rotis eſſe quibuſ agatur rotum ſecundum loci naturam opus
erit temperare Tegatur autem teſtudo hec ex omni materia: que maxime uim
habere poſſit reſiſtendiq; robur preter primum uel altrum uel alia id genuſ huic
enim fragilia ſunt: & ignem facile admittentia: uel ut ignis omnino non poſſit
huic machine obeſſe. argilla inſuper cum capillo ſubacto ad eam quam decer
craſſitudinem inducatur circa tabulata collocentur crateſ ex coriiſ inquiſ
creberrime rectis maximeq; recentibus per crudiſ coriiſq; duplicibus conſuiſ
ſuleis Algæ aut paleis in acetum macerate circum circa tegatur Machina tota
ue a plagarum ictibuſ & incendiorum impetu tuta ſit

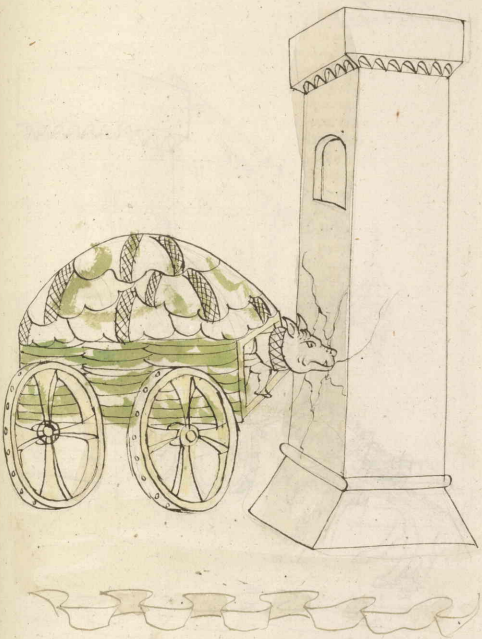

NOn mihi etiam uidetur alienum de testudine quam Hector Bizantius fecit quibus rationibus sit facta exponere. frons eius erat quemadmodum anguli trigoniorum uti a muro tela cum in eos mittantur non planis frontibus excipiant plagas ut hic

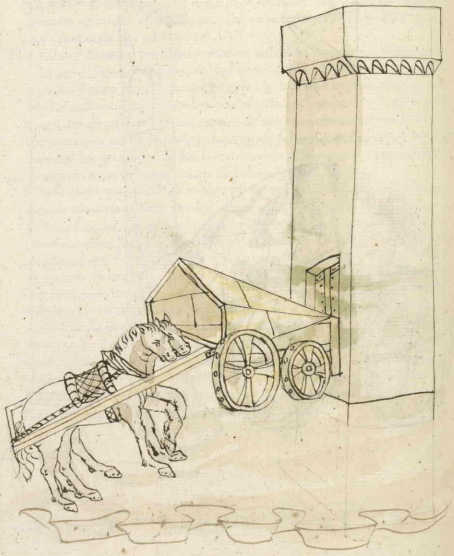

Est & aliud quoq; genus artificio non minoris & terribile quidem & in hunc modum compaginatum.

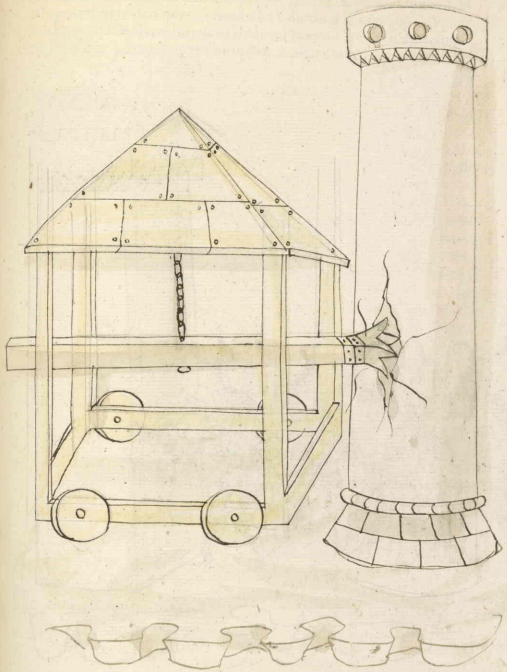

ARies machinationis genus est cuius forma hec erat valide enim & nodose arboris caput ferro uestitur eaq; suspensa multorum manu ad murum impellitur Deinde retrorsum ducta maiori impetu destinatur: sicq; crebris ictibus concussum muri latus cedit Victruuius Architecture li. x. Aries sic memoratur esse Carthaginenses ad gadis pugnandas castra posuere: Cum autem castellum ante cepissent id demoliri sunt conati postea q̄ non habuerunt ad demolitionem ferramenta sumpserunt tignum idq; manibus sustinentes capiteq; eius summum murum continenter pulsantes summos lapidum ordines deiciebant & ita gradatim ex ordine totam communionem dissipauerunt:

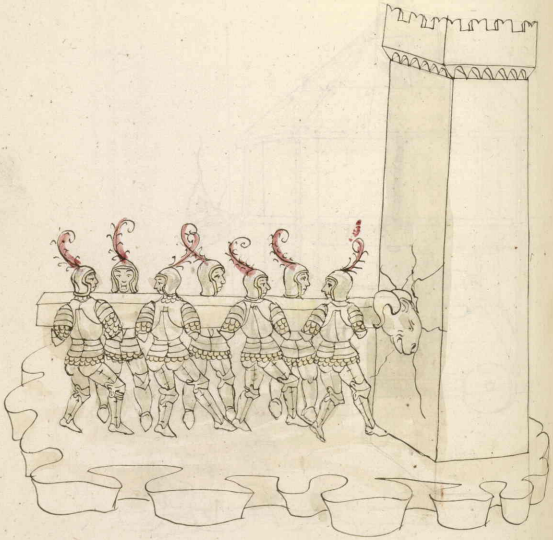

Postea quidam faber Tyrius nomine pephrasmeos hac ratione & inuentione inductus malo statuto ex eo alterum transuersum uti trutinam suspendit & in reducendo & impellendo uenientibus plagis deiecit Gaditanorum murum.

Ceteras autem Calcedonius de materia primum Basim subiectis rotis fecit supraque compegit & in his suspendit arietem coriisque bubulis texit ut tutiores essent qui in ea machinatione ad pulsandum murum essent collocati Id autem quod corios habuerat textudinem arietariam appellare coepit His tunc primis gradibus positis ad id genus Machinationis.

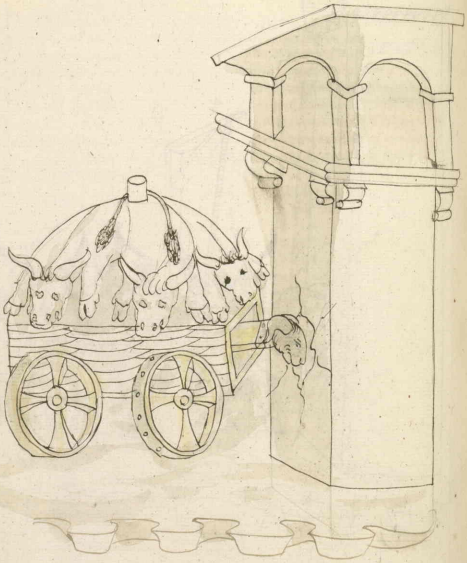

Est aries ſ̄c belli iudicium. Auctore Ioſepho inter ſumma materia malo nauis ſimilis cuius ſimus gratis ferro ſolidatus eſt. In arietis effigiem fabricata. Vnde & nomen accepit
Dependebat fumbo meduſ ex trabe alia uelut ex iuuenca paſis utrinq; fulcris bene fundatis ſeuerſum aūe magna uirtute militudie repulſus bis deiectis ſimul rurſus impellentibus miſſus infronte prominente ferro menia penetrat Nec eſt ulla tam ualida turris aut murus ambitus adeo latus ut & ſi prores ictus fortiter ſuſtinuerit aſſiduos umeat Ceſar ſuis duabus piis eo comentariorum ſuorum xiii. literarum in Scaldam nauigeſq; mittere: ut ſibi ciuitas materiesq; congeri poſſet ad arietes cuius inopia in Africa eſſet. Ammianus Marcellinus rerum geſtarum iii. Ad arietem ueniemus Eligitur Abiegnus ceruus excelſa cuius ſummitas duro ferro concludit. & prolixo arietis eſtu ciens pronam illam ſpeciem: que forma huic machinamento uocabulū indidit. & ſi ſuſpenſa utrinq; transuerſis aſſeribus & ferreis. ſi ex lance uinculis trabes alterius continet. eaq; ictum menſure rano patiē altitudo retropellens rurſus ad robora quaq; rumpenda prorendit ictibus ualidiſſimis inſtar aſſurgentis uel cadentis armati qua celebritate ueluti reſpectu fulminis impetu edificia ſolida in ruinas conducit ſtructure laxate murorq; Huiuſce aūe arietine trabis forma Romein. L. Septimij triumphali arcu marmoreo lapide celata inuenies Alij ſ̄c arietem muros demoliri ſed ſaxa rotare ghibeti Claudianus Tum tua muralis libretur machina pulſu Saxa rotet precipſ. arietis protectaq; portat Teſtudo ferrat ruat emerſura iuuentus Illud & nec denuo preterendū eum qui equus tunc appellabatur nunc arietem in muralibo machinis notari. equo uo uehi gradiente qui & ipſe miles arte inſtrumentū eſt. bellorū fontem Tradunt. equoty frenos & ſtaras equoſq; inſtruere peleronium pugnare demiſſi ex equo Theſſalos Ad huiuſmodi autem exercitus equos uel arietū impulſus: quominus murus percuſſione ledere maiores niti demittebant Laqueū & eo conſtricto circūagentes ſuſpenſo capita eius deolimabant ictus murisq; nec patiebant infringi. ſimili modo ſaccos paleis aceto maceratis referentes quā ſemp arietis impetū ferire uiderent demitti iubebant ex muro: ut eo modo ſecundi ictus euitarent. aut exceptas plagas laxaret ſtruſtructura.

Helopolim muralem machinā ad expugnandas urbes dicimus Ammianus Marcellinus rerum geſtarum xxxiii. Sed his arietū mechanamenta iam orbitur deſperata conditur machinā ſcriptoribus hiſtoriaſ notā. qua Helopolim quā expugnauimus. cuius opera diuina Demetrius Antigoni & regis filius Rhodo aliiſq; urbibus oppugnatis Poliorcetes eſt appellatus Edificiū aūe hoc modo textudo compaginat. manus axeribus roborata longiſſimis ferreiſq; clauis aptata & conexet coriis. bubulis uiuacibus. recentibus textura atq; limo aſpergunt. cuius ſuppreſſa ui flammeos denarent & miſſile eas ſuſ: conſerunt aūe cuius frontalibus tutulce cuſpidis preacute ponderibo ferreis trabes qualia nobis pictores ſingunt fulmina ue quā preterierit acalles excerſi abrumpit hanc ita uallata molem ictus & fumbo regente niſuſ intrinſecus miles Inquadrioti murorq; parti uirtus admouet conatus & niſi deſup prepugnantiū ualuerint coreſ colliſi murus additus parefiat ingenio Ad hec repugnantiū licet arces plurimū poſſint core nō minus ualent ingenia ſ̄c Rhodienſibus memorate uſu euenſſe Diogenes cum fuerat Rhodius. & ei de publico quot annis certa merces pro arte tribuebat ad honorem Extempeſtate quam preſtanti ingenio noſte Callias Rhodium cum uenſſet

ecompla prorulit muri supq; eo Machinā in chalcheseo uersatili cōstituit que he
lepolim ad menia accendentes corripuit & transiluit intra muros hec Rhodij cū
uidissent admirati sūt omnes. Diogeni quod fuerat quor annis cōstitutum
eius honore ad Caliam translatū. Interea ex Demetrius cōtra Rhodū bella
compando Epimachū Athenensem talū instrumentoru summū artifice secū adu
xit cōpauit helepolim supra duo maxil industria laboreq; sumo cuius altitudo
fuerat pedū cxxv. latitudo lx. Cuius & cuius ita cōfirmata ut pari posset qualibet
ictus a ballista mittat. Cū aut Callias rogaret a Rhodijs ut ea eam helepo
lim Machinā pararet & ut illam ut pollicitus erat transferret intra muros
negauit posse. Nonulla ii se que in exploratio parua uidens cognouit similia cū dā re
scire coppus dilabunt & qd pollicentur desinunt ut & possumus hic aūadūerte
cerebria rerebra foramen semicircularē uel dimidiale si eode modo eadē ratione
uoluerimus palmare facere no hec explicatione eode modo eadē ratione fie
ri decepti muriam cū cōmelia Diogen ita fecerūt itaq; postq; uiderūt hostes
pugnatore infestū peculi seruatuq; Machinatione ad capienda urbe comparam
uisitare cuncta expectanda procabuerūt. Diogeni rogantes ut auxiliatrice
pane p moenia Laedicie in muria negaret se futuru. Petebaq; ingenue uirginem & ephe
bi omes cū fuerdoribo uenerūt ad deprecandū eum est pollicitus cos hi legibus si eam Machinā cepisset sua esset omibo uno ore annuentibo ita uelle. qua
parte Machina necessaria erat ea muri peculi & ussit omes publice & quanq; qd
quisq; hussit aque stercoris lati p eam fenestram p canales progredientes effun
dere antea muri cū ibi magna usi aque lati stercoris nocte pfusa fuisset potuisse
helepolis accedere antecq; appropinquaret ad muri in humido uoragine facta
consedit: nec progredi nec egredi postea potuit itaq; Demetrius cū uidisset spe
omna Diogenis se deceptū delusum atq; frustratū esse cū classe sua discessit
cum Rhodij Diogen solemni libertate bello publice gratias egerūt honoribusq;
omibo & ornamentis ex ornauerūt. Diogenes aut helepolim reduxit in urbem
& in publico collocauit & inscripsit Diogenes emanibus id populo dedit muni
ta in repugnatoris rebo no ofi Machine sed & cōsilia maxie sūt comprobanda.

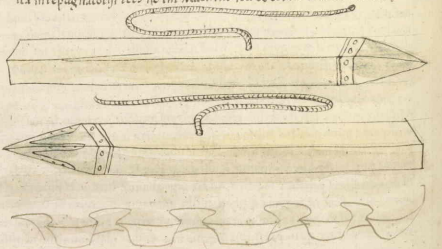

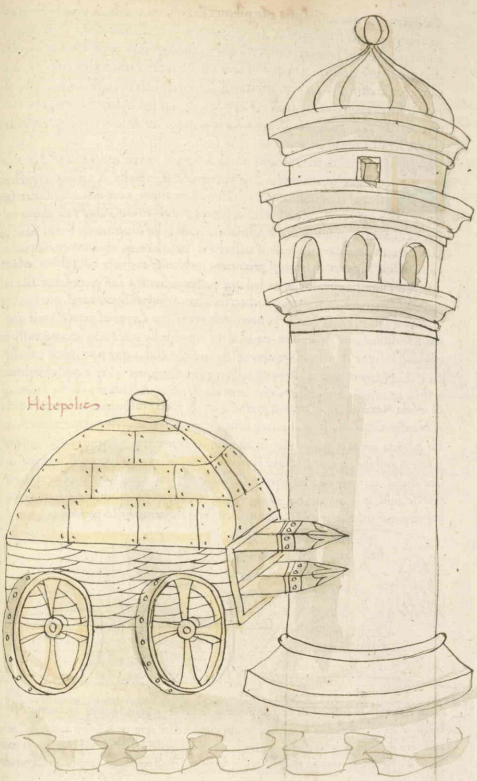
Helepolis

Vne pxter hec que castrl usu esse possunt alia innumerabilia & pene infinita instrumentoꝝ ḡna structurarū & demolitionū q̄ maxie necessaria: & ne singula enumerando sim longior: omnia que in quacūq; re opportuna esse credā duo pcipue esse debent: ut in quouis loco castra metabit munitam eam reddat tutem possit effingere De expugnatoribus autē no est litera explicanda: nō n ad nostra scripta hostes comparā sed oppugnatorias sed machinationes eoꝝ ex ipse artifex pugnandi usu & experientia rerū magistra ac solerti cōsilio volentiae sine machinis sepius euertuntur. De signis militaribus. C. V.

HEC Instrumentoꝝ ḡna iuxta & signoꝝ species consequanē Signa aūt sūt que comitantes militē recognoscāt in pyxidē. & ad que a constituā se sepe recipiūt uexillo e sublimi Romanoꝝ more q̄ Mars gaudet sanguine edito uehitante: coloꝝ in his & figure prouolantare ducū casu aliquo uel rei occurrentiā auspicio fuere Apmordio nāq; orbis conuenientes simul hoies ex siluestri vita pmū carnibꝰ humanis uescebant bellabantq; in uicem: eo cui plus uirtutum inesse supare ei in uitis potentioꝝ imbecilles uirginē necessitate edocet acie facta signū animalis sibi ex his que postea colecturā sunt prepoluere aliquod postmodū cognitan infirmioꝝ aduersus alioꝝ in uitas se tuebant: quo facilius ut aūt & saltari causa fuerint honores tribuerē Sic Egyptios uetuste apud quos nulla militaris erat disciplina: cū annis sepius bello uexarent: exercitasse ferūt alios insigne q̄ militi sequerent: figurā ḡis. Italia que nūc colūi tabulis facta ducē eoꝝ in bello tulisse: reliq; ex recognito seruatoꝝ sub quo quisq; militauit ordine victoriam consecutos Cesar in arato q̄ refert Aglaosthen. dicere Iouem ex insula Naxo aduersus titanas profiscentē & Sacrificiū facturē in litore aquilā ei mansuetū aduolasse: quā uictor bono omine accepta tutele subsequenti Saturno historia antea & consecutisse illi aquilam incipere reliq; ei regnū portendisse restituere Aquilam auctore Diodoro Thebei & honorari: tum qa regia uehitur auis: nam Ioue digna: aly inter quos est Iosephus ob hanc causam apud Romanos signiferos precesse auni: q̄ & uniuersaq; animi regnū habeat & sit altissima: reliq; illam & pnapatus insigne putant. Omnq; uictorie quodcunq; bello pcurrit:

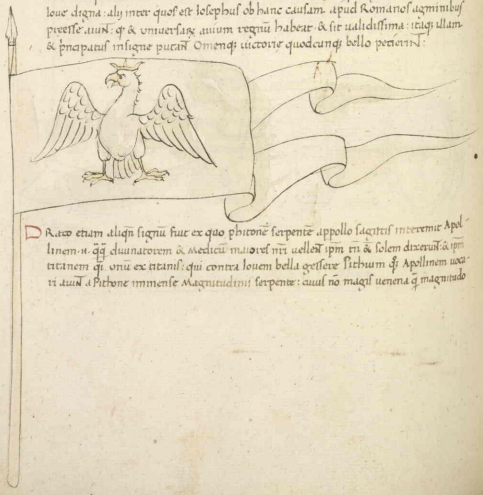

Draco etiam aliqn signū fuit ex quo phitone serpente appollo sagittis interemit Apollinem. n. q̄q̄ diuinatorem & medicū maiores nri uellēt ipm eū & solem dixerūt & ipm titanem q̄. omū ex titanis: qui contra Iouem bella gessere Pithum q̄ Apollinem uocari auni a Pithone immense magnitudinis serpente: auni nō magis uenena q̄ magnitudo

terrebat Hunc Appollo sagittarum ictibus sternens nonnisi quoque spolia reportauit: ut Pithius uocaretur: unde ob insigne uictorie coronam lauream, ut Pindarus atque Callimachus memorant Apollo induit: ac Pithia sacra celebranda constituit Alij nō a Pithonis morte uerum ab Hercule uel Auentino eius, ac rege nato hoc insigne cepisse ferunt Nam cum horrenda persepe monstra Hercules ipse domuisset & uictor ac ouans stratarum spolijs fetarum clipeis affixis sese populis ostentaret inter ceteraque monstra hydram suorum capitum excrescentem cede prosternens clarissimis tropheis eius adiecisset Postea satus eo Auentinus Turni castra aduersus Eneam secutus ac pedes ipse aciem agens casside uel clipeo insigne paternum centum angues centumque tulit serpentibus hydram hec de Serpentis nece ab Appolline interempti de sagittis pithijque cognomine ac Hercule communis hoc assertio, esto alia atque alia & naturalis quem ratio ut scribit Antipater stoicus & Cornificius in etymis & ut Plato & Eusebius in tempribus haberi possit

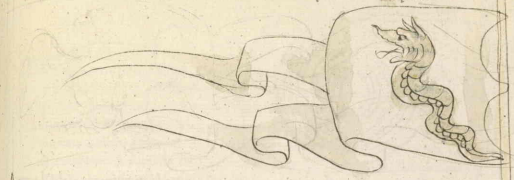

Porro sub Romulo pauper ad huc Romanus exercitus hastis fenum manipulos alligabat & hos prosignis gerebat Ouidius in Fastis Illa quem feno sed erat reuerentia feno Scutum nunc aquilas cernis hic tuas: Pertica suspensos portabat longa maniplos Unde Maniplaris nomina miles habet:

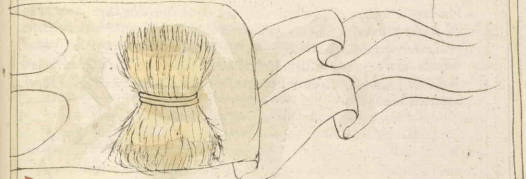

De hinc quattuor principalia signa in castris hunc cepere lupi Minotauri Equi & Apri Verum duo tantum quorum apertam equidem rationem inuenerimus Apri scilicet & Minotauri Apri namque quod confecto bello inter quos pax fieret cesa porca fedus solerent firmare a quo qui resiliret non aliter ac porca lapidibus crudeliter obruta necaretur Siue quod eiusmodi animantia mutuo se uiuant latessita nec pugnam detractant nec urgentibus cedunt sed suapte natura quo magis impetuntur in occurrentes magis insurgunt:

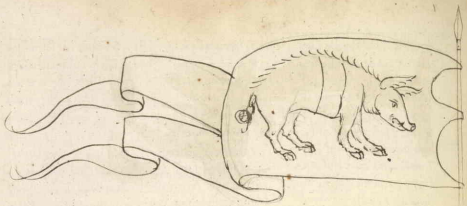

Minotauri natura duplici, ut qui usq; ad humeros taurus cetera homo sit proinde q̄ nō minus uaria & occulta esse debent consilia ducum: q̄ fuit domicilium quondā eius Laborinthus.

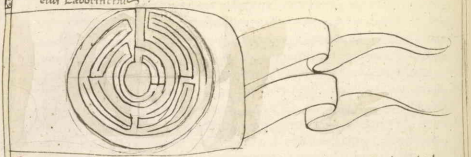

Lupi aūt effigiem inter signa militaria extitisse proinde q̄ eiusmodi aīalis lacte Martij pueri nutriti sunt uel q̄ in tutela Martis id animal fuisset eiq; dedicatū manifestis credit̄ argumentis Est .n. Lupus rapax animal uorax & suapte natura ablata consumens oīa maxieq; id tp̄us aptum rapiendo pecori: q̄ milites in diripiendis urbibus solent obseruans q̄ est ante Lucanū post nocturnū Reddunt & aliam causam aīalis huius egyptij fabulosiorem tn̄ Nam cū isis una cū filio oro, cū Tiphone esset bello dimicatura ferunt Osiridem Lupi forma ab inferis auxilio & uxori & filio uenisse uictores itaq; Tiphone interfecto honorem ei aīanti impendisse: cuius interuentu subsidioq; uictoria parta esset Tradunt nonnulli agros egyptiorū incursantes Ethiopes a lupis facta acie usq; ad ciuitatē elefantinā repulsos: qua ex re sit & locus ille dictus licopolis & eis beluis honos a posteris hītus:

DE equore quoq; signo nihil preclare nihil exploratū satis habuo nisi q; per eusce
ianensis ferratse speciem cū bellis interfie pluriq; ualeat Martis comoditate
designare uoluerint: tum quia prefagit hoc animal pugnam & gloriae ac victo
rie cupidum est: tum quia animoss iubet: tum quia sit uelox non nunq; ut Mar
tem decet: & impetu ac furore maximo plenum.

DE inq; Aquila paual ammisse ante Marium sola in acie portari cepit erat reliqua que
& singulos ordines antecibat in castris relinquebantur abdicauerq; ea in eorum Ma
rius suo consulatu suo. & Romanis legionibus propie Aquilam dicauit.

GRadiendi deinde sistendiq; ordinatio dispositio & totius exercitus moderatio
signoz; cantibo gubernat cū ad bellū progressioni & item recipiui cantet cantu
& excitantes & rursus militū animos sedantes hoc animosie excitatio sedatioq; al
quibo ex tubis est Philippus & maiores sui cū colla uiborent signa eis in usu habue
runt licet in mutatuerit ex q; sonus impediret tumultu & armoz; somitu quo mi
nus ad omes pingeret: aliq; castra sibi mouenda forent causa fuit: ue prea esset in
signū noctibo igne uel fumo die significatione dare solti Parthi Cymbalis signa da
bant in prelijs. Inter Amaconesq; sistro ad bellū feminas uocabat sistebatq; exercitus.

ESt enim Sistru tube genus. quo isis describit & in sacrificijs eius uchame Cypry assten
do suas ab inuentrice sue a patria mansit lingua denotatione assumens. Iuuenalis.
Isis & Iraco feriat mea limina sistro Virgilius Regina in medijs patrio uocat agmina
sistro Lucanus in vij. Non in templa tuam Romana uecepimus Isim semideosq; ca
nes & sistra iubentia lucem Indem Elegiaus scripror Propertius Salicet inquit Mer
curie Regina canopi Vna Philippeo sanguine adusta nota Aula Iam uiro latrantem
apponere Anubim Et Tyberim Nili cogere ferre minas Romanaq; cubam crepitantem
pellere sistro. LIuius genus bucane in curue sic dicere a sonitu ut ille Homeri uersus
docet G. idest insonuit. Necnon Ennius inde leo Liuius sonitus effundit ab ore. Sed
isin facta Liui mentio est pterea mirandu nō est, & posse quem diuersimode uerte
a tuba Liuius augustalis appellet an tuba a Liuio augure Liuius dicat. Verumq; eius
pariter in forma & pariter in capite incurui sed huic iam parante tuba a sonitu La
tius appellet ex illo Homeri uersu G. necesse est ut uirgta augustalis a tube simili tu
dine Liuius uocet. Vntur aut uocabulo isto Virgilius pro tuba m.v. Vbi aut & La
tuo pugnas insignis obibat & hasta tang; Iteus nomen sibi uendicet q; huic sit uelut
Lassica flexibiles sim Sernium. Tube uel cornua sut reliquis minora. Comocandi causa

facta & a calando auctore Petronio ideſt uocando dicta. Vba enea eſt & hec Tyrrhenos priuſ fuiſſe uſos reſtauit. Ac apud eoſ piſcum primi atq; abiſſi propterea Tyrrenam appellatam. Cum-n circa maritimas oras Tyrreni predones & pedeſtres diſponi non facile ad quamq; pyrate occaſionem uocc aut buccina conuocarent nemo ploraq; prepediente tubam inuenere: ut puta que buccina captanor eſſet hinc poſtea belli aſſeruerunt. adhibita ad denuncianda bella: ut ubi exaudiri prope p tumultum non poterat ſonitus rubo obſtrepentis arteingeret. Inuer tubam aūt & buccinam auctor diſcernebat. Nam qq buccina tube ſimilis ſit. uerū longior & ad bella ſolita rudinem denunciandū. Propertius buccina cogebat piſcoſ ad bella Tyrrenoſ. Marro Buccina ſignū dicta dedit. Tuba aūt preluū indicat. ve idem Ennium puto ſecutus. Ac tuba terribilem ſonitu procul ere canore. In expuliſ ſequit. clamor celiq; refugiebat. A hic dſm clamor uatruſ eſt. Nam interdū tuba canit ut bella gerantur. Interdum ad eoſ qui fugiūt inſequendū nonnūq; recipiūt. Nam recepiſſe dr quoſ ſe eorum recipiūt. Vnde & ſigna recipiū canere dicunt. Cymbalorū aūt tinnitus & timpanoꝝ pulſatio. excercita louis facit & eo martis cuius miſterio. Quod Ouidius expoſuit miſtis continet credidit eſſe. Cum aūt ardua uim dudum reſonat timmitus ide. tueſ ut in fanis uagus eve puer. paſſ clipeis ſudibo galleaſ paſſ rundis manes. Hoc curuis hinc hoc corybantes opus. Reſ latuit priſcis manent imitamina ſacra. Cra dee comites raucaq; cerea mouent. Cymbala pro galeaſ pro ſcutis timpana pulſant. Tibia dat phrygioſ ue dedit ante modos Tamen. a poeta ſic eram. eram opinione. Quod reſpuantur aq; ueline ingeniose interpretari. Vere hec ea apud uatroſ tanta ſeruant oſſina in preſertoꝝ conſiliorum. ubi ea de mari oportuit deliberanda erui. Quer uō in legione ſint. uel eſſe debeant. qm qualis. pro loco manuſ & offitia ſua exercere debeant. preſertim ſubueniſ defereſ. ut ver ſignificanombo datis parcat. audienteq;

LIBER VNDECIMVS. De bello Nauali & quando primum apud Romanos quiq; primus naual triumpho dignus habitus eſt. C. I.

AMPLITVDO Nobiliſſima uel militaris Romani Imperij Sigiſmunde ſi undiſſe no ſolū terreſtribus uerū & maritimis triumphis aucta eſt. Regni corone impio martis adiecto auſpicio gloriam maiores nri reſtauri ſuā. Vincentiū merita ſingulari fauore proſequendo. ex tot naq; memoria cerea parta de anco ſpolia anno urbis. cccc. xvj. quo. C. Menuſ qui primus deuicerat. Latinoſ in unbo uictis in ſugerit ſoꝝ capta hoſtiū claſſe ſuſſicere ſi in illa claſſe. Nam ſex fuerant roſtrate naues. appellanda. Vere hic mamenti illuſ minyſ ingenij gloꝝ fuit mentē. ve tribunali ſoro preſixa roſtra cū populo corona impoſita uideret. unde & prioribuſ locuſ nomen accepit. eaq; poſt nimirū eſt res geſtaque titulis iam claſſe nomen urbi eſſe copiſſe. & arma tum extra Italiam mota nō fuiſſe. Pō. Rō. ſeq. ad torquendū remoſ nauticeq; artiſ omniū ignaruſ. nihil tū intereſſe uiderent. ondie equiſne an nauibo terra. an mare dimicandū eſſet Appioꝝ Claudio conſule anno urbis con. cccc. lxxvij. primū Carthaginenſibo bella mouente. mireq; dicta claſſe ab arbore excuſa ſexageſimo die nauigauit. ſexta ue hora rone Syracuſanū. cc xx. naues effecit. diebo quadraginta quinq; ue nauiſ

Lucius piso: quibus fretus ingressus est fabulosis ymaginē monstris: ceteq; violentis nec est execrentur: qn illam ipsam mentis sue violentiam effusi pro munere amplecterentur. statimq; de fine mora hyeronis sagyn tanta celeritate vicit: vt ille ipse sepius secum se q̄. hostem uideret fateret. GN. aut Duello & GN. Cornelio asina. Coss. ei Hannibal Senior suus similes scenos Dux eram Italie maritimā instruxerat septuaginta nauium classe usus erat. & mari aduersus eū cognouit ausus est: cui & ipse ueloces classis comparate victorie auspicia fuit Intra. ii. sexagesimū diem qua cesa silua fuerat centū sexaginta uel ut alij. cxxx. nauium classis in anchoris stetit Cum enim uideret Duellus eos multū posse mari classem magis ualidam q̄ decoram fabre secit. & manus ferreas eis unsione hostiū pmus instituit: quibus inter pugnandū vasthū nauel apprendever vt aut auchuit Duellus Cornelium asinam Cos. alteriq; sedecim cū nauibus triparam contendisse rang. ab hostiū duce ad pacis colloqū euocatū. punicaq; fraude ac alteri capti. atq; in uinculis necatū. cum trecenta ex templo nauibus aduersus eū profectus est. comissoq; nauali pyelio fugientes Vna. & triginta nauel punice capte sup̄ersse tredecim triremibus hominesq; septem milia capta referunt Ipse denicq; Hannibal suus similes: ut dixi mus punice classis dux amissa naui: qua uehebat scafa subducta Carthagine fugit & a Senatu Vasser plurimū ei esset quia apud eos sua re malegesta punires: quesuit q̄ faciendū uberet omnibus ne pugnaret referentibus. festinare & uictus sum fecq; penam cruis effugit GN. aut Duellus quē extrahendi nōis gratia bellū nolatus. ei fugiores eius appellati essent semp duelli: q̄ pmi illud maritimū triumphū ex pōne solis mueceret. no coretur omnis dies triumphos pōm uteam ubi a cena rediret cerebra sibi preluceret funalia: puer neue sibi ubas. q̄ pre tanta huius victoria quotidie triūphare ussit. q̄ q̄ ultra orbis morem priuataq; maiores esset exempla Romani in equo animo tulere Nulla enim victoria illis grator fuit. ung. q̄ mucii terra pariter & mari plurimū possent: & qua blandissima vere eorum est gloria. que nec leuibus stimulis inserta. egregios uiros animos acit & uersat affectare tam glorie nomen nobilissimi cuiq; adepti magno studio fabricandis naubus incubuere.

De materiei fabricandis naubus utilior. C. ii.

NAVIBVS autem fabricandis animū. applicantibus pma in deligenda materie consideratio est habenda Nos igr in qua materie fuerit prudentiū consensus De hinc ferrendi ipius absoluemus Robori ipsius primicii est tanta. quanta ut reberari apte nisi madefacta nō queat & ne se q̄m. uelli clauus adacta. nonulli ex mis in robore conseruāt. in quo sensu & galli contemnūt. Ducat hoc defossum & in aquis marina in aqua corrumpit. Cedri oleo puncta materies nec tineam: nec carie sentit. lumpero nō absimilis huic uirtus: que in hispania nascta est & fabricis aptissima Non improbat Faguis in aqua nec. alnus in palustribus eterna. ii. est & onerosa. q̄ liber pateus Larix pp pondus ab aqua nō bene subsistunt pp. alia precipua est in humore nec flammā excipere. nec ab carie aut tinea pp sucum uehementi amaritudine lediri: Vere in Maritimis naubus obnoxium timebit traduit. & oia pictre oleastrum & oleam. quedā in terra & quedā in mari utiis opportuna fuit inse-

stantibus Tradit abietem circa germinationes eas quas dicemus luna decorticari no corrumpi atque sursum ipsis arboribus hoc & satis notū esse debet limites regiones celi spectandas esse Robustiores & aquilonie partes & in totū deteriores ex hamidis opacisq; spissioresq; ex apricis & diuturne Est & genitū in his quoq; differentia
A. ipibus apennino Laudatissime abietes in gallia in corsica Bithinia Ponto Macedonia deteriores parnasiee pessime quin ramos contorte putrescentesq; facile Alexandri magni comites prodiderunt in Tile rubri maris insula arbores esse ex quibus nauel fierent qi diceret si nisi ducentes muentas & si morgerent inoruptas Abies locabilis glumo eadem natura malis antennisq; pp leuitatē profert tum q; omū arboꝝ altissima & rectissima est Huius inopia in Egypto ac Syria Regest cedrus usi sirunt ad classes Sesostris Egypti rex nauem ex cedro fecit cc. lxxx. cubitoꝝ longitudine deauratam extrinsecus intusq; uo deargentatam qua dono obulit deo qui maxie Thebis colit celebratq; in Egypto ac Syria spina duraxit nigra Sm incorrupta & magnis datur ebria ubilissima natura costis scheda pix nauigiis munitendis utilis Cesionis lune q; ipsis spectandum C. iiii.

CESIONIS quoq; ipsis impedeuntibꝰ materie q maxie refert nullo satis puerii obseruare ne dedolanda sternane ante cedros suos fructus Robur uere cesum terredine sentire Brumā neq; uitale neq; pandurie aliasi obnoxiū esse ut torqueat sese findatq; si in subere tempestiue q; opso euenit in his similib referr & Lunaris ratio syderisq; Sunlqs qui ora quę cedunt carpunt tundunt innocentiꝰ decrescente luna q; crescente Sui qui & quarta & decima luna ad ingressima usq; diem arboreꝰ presertim concidi debere existimet ne imminui seruet Cauere & eterna Materiei reddat ideq; religionis argumento q; eternitate hisce diebꝰ placuit celebrari Sui qui no nisi a vigesima ad xxx. cedi uolui Lunā q; que luna uel ad hanc crescente deuerta sui q; emolita p humoris cocoptione fabriei qbusq; inepta esse dicuit promde curiosiꝰ q; ad mediā illam aliqui non inutile relinquit ut omis humoꝰ statuꝰ defluat Interomes uo Architectoꝰ conuenit arboreꝰ utilissime ferrum in cortu lunę que dicun alij Interlunium alij silentia lune appellant Sic certe Tiberius Cesꝰ cū cremato ponte Naumachiario lignoꝰ ad uetustatem cedi prohibuit Cato boum sumus in omi usu de materiis hec addidit Materiem oēm cū effodies Luna decrescente eximito post meridiem sine uento aultro Tunc erit tempestiua cū semen suū maturę erit Caueto ne per uerem doleat Ideq; mox nisi in trimestri Lunaq; dimidiata ne tangat materiem tunc effodiat aut priedat ab terra diebus quattuor proximis quibꝰ luna plena fuerit optime eximit omio caueto migram integraq; materiem ne doleat neue cedat neue tangat nisi siccam neue gelidam neue turulentam Hec Catonis precepta & si ab his ducibꝰ quos paulatim proximis minus obseruata audeantur nimium necessario uel tempestiuo cessionis tempore concedentur De clauis quibꝰ iungenda est materies & cautis medis esse debent C. iiii.

PLVRIMVM deinde id etiam refert ferrene an ceu more maiore quibꝰ iungenda Materies in unū est clauis esse debeant ac de acuis genus nullos conjectura mea a ueritate haudquaq; aliena est Est enim eorum auctor quia medici stricem uocant unde squamas euis adijcijs remedijs

que contra primem purvedmis aduocauit aura & que ex ere purvedit hausit & exsic-
cat & male influit. ust preterea quedā remediabilis & sacrificia grā mest quā diminue
in ullnere proinde auctore Aristotele ullnera que grea cuspide fuit nocumenta mi-
nus affuire q ex ferro. facilius curari. pari ergo ratione infixum ligno proprium
seruat substantiam & Lunari & aqueo repugnat humori. cui ferri huic cedat & ipsi
cuestigio rubigine exesum atq consumptum: Primus nauium usus & prima
eius forma a priscis probata eius nota quoq gubernandi adminicula se
orsum primus inuenit.

.C. .V.

NAVE primus in greciam ex Egypto Danaus aduenit. antea ratibus nauigabat
inuentis in Mari rubro inter insulas a Rege Erithra. Tunc n. nondū cerule-
us primus cōpserat undas. effusum uentis perbeatis simū. Nec uagus
ignotis reperiri compendia terris. preserat exterra nauita merce uitem Sine li-
cet. qui Misos & Troianos priores rates excogitasse in hellespōto putēt. cum
transirent aduersus rhiteas Rates. n. signa uocant colligata. que paqua agūtur
quo uocabulo interdum etiam nauis longa testa Varro significari no dubium est.
Odicuntas. sūt naues dicimus q ab antiquis plurium tabularū conexarū codex ap-
pellabat. q que qui primus Romanis placuere nauem conscendere Claudius codex
is fuit. A quo nomen deductū. sicq; consuetudo postea tenuit. eo q in fluminibus
usui plurimū essent. Cbaudia genus & nauigij in cendicū est trabibus im intra
se nexis. Factū Vnde & mala poemata schedia appellantur. Rabica nauis dicta
quod sit trabibus confixa. Syrma nauigij genus. auctore Ceslio. Tlata genus
nauigij latum magis q altum. sic appellatur ea consuetudine. qua Stlocum p locum
& stlirem per litrem dicebant. Vlculus curuum nauigij genus. ac breue. Case-
Asiricano testa nauicule sunt parue. que maiores naues consequuntur Cicero li. ad
Heren magnitudine tempestatis omes preter Nauim reliquerunt In Scaphain cesen
derūt. Actuarie nauicule celeres. que remis & uelis aguntur sic dicte q cito agi pos
sint. C Eloz nauigium breue a celeritudine dictū & a Rodijs inuentum Liuius
punici belli. ij. li. Nauel cc xxv. remel celoces. xx. deduat. Myoparo stratare
naucula ex corio & vimmibs contexta qi minimus paro. M. Tul. Nam eū quereret
ex eo quo scelere impulsus mare breue infestū uno Myoparone eodem inqt quo
tu orbem terre. Fascellus nauigium campanum Salustius & forte in nauigando
cohors una grandi Fascello uecta a ceteris de erratur manq placido duobus preg
donum myoparonibus circumuenta. C Eretus nauis maxima est & Asiana
& quam cipris inuentile feruntur. Trieres quasi dromones greca dicunt Malo
uel naues sunt & longe state. xxxiij. Nec; trieris magna trāsgredietur eum
Daniel. xj & uemens super eum trieres & Romani numeri xxxiij. Vemente in
Tricribus de Italia. Longa naue Iasonem primū nauigasse Philostephanus au-
ctor est eo nāmq colchos peruenit. ab argo fabricata est & argos ab eo auctore
in sinu pegaseo denōdata vnde Lucanus prima fretum sandens pegaseo littore
primus Terrenum ignotis hominem protecit in undas Sunt qui longa naue usū
fuisse primum ferant Sesoosim Egypti regem teste Diodoro dictāmq; ut dixi
mus & quidam scriptores asserūt ab argo cuius architecto qui etiam internau
gandum cuius reparriende curam ceperat. ve alij ab eius uelocitate: quam antiqui

argon appellabant. Pistris nauigij genus a forma pistrium marinarum: que
longi corporis sunt: sed angusti: a spina enim putrefacti piscis in littore ad con
struendas longas naues per imitationem doctrina sumpta est: & eiuscemodi
nauis fabrefacta a piscibus etiam sunt: qui sumptum uelint: quo ordine in
pugnam acies deducende sint: ab eisdem quoq; quo pacto homines equique
ferro muniantur teganturq; squamis eorum inspectis. Liburne que & ro
strate a Liburnia parte Dalmatie dicte Augusto enim dimicante cum Libur
norum auxilijs succubuisset Antonius tanti discrimine certaminis ac periculo
q Liburnorum naues ceteris aptiores essent: earum similitudo & nomen a Ro
manis Ducibus usurpatae sunt Horatius in Ipodo ibis Liburnis inter alta naui
um amice propugnacula. Legia nauis uelox q uehementi motu suo legat
& colligat aquas ante se dicta. Corbita nauigij genus tardum & grande
sic dictum q in malo eius summo pro signo Corbes solerent suspendi nihilq;
differt ab honeraria naui omnium tardissima, onerique deuehendo q̄ aptis
sima & ab hyppo tyrio inuenta. Oria Fabio Placiade Fulgentio teste
Nauicula admodum parua & piscatorum usui q̄ apta. Cimba & Scal
mus fenicum inuenta piscatorie etiam naues Cicero .iij. offi. Tum canius
queso inquit quid est o Pithi tantum ne hic piscium tantum ne Cimbarum
inuitat canius postera die familiares suos uenit ipse mature Scalmum
nullum uidet. Lintres siue monoxillos hoc est paulo latiores scafulas
nauiculas fluuiales cauatas ex arbore dicimus Liuius secundi punici belli
libro primo ita ingens coacta uis nauium est Lintrium que temere ad ue
nalem usum piratarum nouasq; alias primum galli inchoantes cauabant
ex singulis arboribus Virg. i. gen. cauat arbore lintres. In his Germanie
predones cauatis singulis arboribus nauigant .xxx.^m q; homines ferunt
nec id quidem incredibile cum & grandiores multo nostris eorum sunt
arbores: & apud Indos arundines tante proceritatis sunt ut singula eorum
internodia alueo nauigabili trinos interdum homines deuehant quina
cubita longitudine excedentes. Lembus nauicule genus breuis & uelo
cissime quam Cirenenses feruntur inuenisse Virg. i. gen. q̄ qui aduerso
uix flumine Lembum Liuius bel. Maced. li. iiij. Neue ipse nauem ullam
preter duos lembos qui non plusq̄ .xvj. remis agerent haberet. Bucentau
rus nauigij genus ad magnos uiros deuehendos ac potentes fabricatum a ma
gnitudine enim boum: qui in Italia erant consuetudinem factam fuisse In
libris de re rustica inquit Varro. ut preposita hac uoce bu. magnum quippiam
semper nunciaretur Inde dici bulimiam .i. magnam famam & bupedas grandes
pueros & uuam bumaniam & alia his similia ad magnitudinis rationem perti
nentia quod & nunc obseruant foemine in transpadana regione que ad signi
ficandum ingens & admiratione dignum aliquid prolatione eius uocis utuntur
B ucentaurus ergo: quia principes & magni uiri ea uehi solent quasi magna
centaurus prisce illius uocis significatione appellata est Centaurus namq; na
uis siue signum erat: quod naui imponebatur Expressum est autem hoc a
Virgilio elegantissime illo uersu Centauro inuehitur magna: qui humiliore

illam uocem in sublimi opere asperatus. dignioreq; uerbo ac carminis materiæ conueniontiore: uti prudentius uoluit Qui enim bucentauros a bucæ centum dicta putant. oportere corruptis detractisque paucul̄ litteris propter longum famulatum. qui ad seruitia prestanda potentioribus semper necessarius est. uana & inepta nomini interpretatione fallunt̄ur. ¶ Auremis nauis que his remorum ordines habet Oratius. Epi. Nauseat ur locupleꝫ quem ducat prima triremis. hāc primum misisse legimus Argonautas. q̄ etiam armatis apte & congrue prohente esse commertis. ut qui peregrinas apparamus aspicere nunc mittamus alys prouincijs rectorem. pariter & decorem. ¶ Quadriremes quoq; ab ordine remorum dicte que numeris magnificentia uentum persepe auctus inuenitur. Quinqueremem instituisse fertur Nesicon Salaminius Sexq; ordinum Xenareas Syracusius. ab ea ad decem remem. Nesigeiton Alexander porro magnus ad xij. ordines Ptholomeus Sother. ad xv. ad xvj. Perseus & P. Emilius Demetrius antigoni ad xxx. Ptolomeus Philadelphus ad xl. Ptolomeus Philopater qui Triphon cognominatus est ad lx. Heraclius nauibus castellatis attrica ueniens usus perhibetur pyrgisque admirationis quoq; nauis que ex egypto C. iu principis iussu obeliscum in Vaticano circo statuendum quattuorq; truncos lapidis eiusdem ad substinendum eum adduxit. qua nauc nihil admirabilius usum in mari certum est. magnitudine enim & centum modij lentis pro sabuma ei fuere longitudo spacium obtinuit ex parte hostiensi portus Tiberis leuo. ibi nauis demersa est. Claudio principe cū tribus populi Romani molibus turrium altitudine in ea excedificatis. obiter puteolano puluere ad uectisq; arborib̄ eius custitudo quattuor hominum ulnas complectentium. implebat Caius etiam Cesar q̄ allica expeditione Britannis suis aliam formam pirbuit & ad celeritatem onerandi subductionem paulo q; humiliorem. q̄ alio mari consueuerit Ideo q̄ propter crebras estuum commutationes minus magnos ibi fluctus fieri cognouerat ad onera multitudinemq; tumentium transuehendam. ¶ Allorum insuper naues ad hunc modum fuere arma pecq; erant. Carine plane: quo facilius uada ad decessum excipere possent prore atq; puppes erecte ad magnitudinem fluctuum tempestatumq; Naues & ipse tore ex robore ad omnem uim & contumeliam perferendam Anchore Catenis ferreis reuincte Pelles pro uelis quibus & uim tempestatum sustinerent Facilius & in uadis consisterent rutrus & ab estu reuocare nil curates & saxa timerent contra hos Liburnice prestant celeritate & pulsu remorum-nen tamen propter firmitudinem robusto nocere possunt neq; propter altitudinem. celum ad eas adigi facile potest Naues iunctę ac quinqueremes demptis interioribus remis vt Lacus Lucrin applicetur cum quibus exteriore ordine remorum uelut nauel agantur turres contabulate machinamentaq; alia quatendis murus portentur classem in hunc modum efficiunt bellicam.

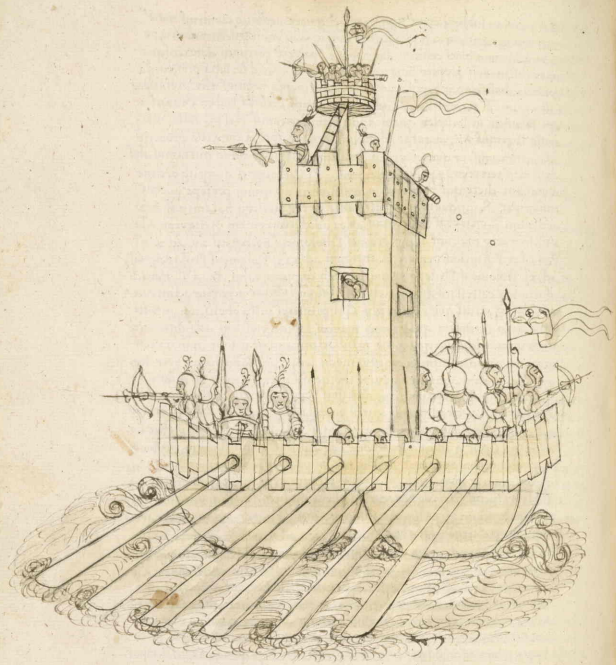

S Tenim classis nauium: multitudo: qua Thesis principes depugnauit: sine licet: qui semicef soleff hominum genus & ad belli pacisq; munia eximium natus nauibus adire classe confligere commeruit parente Syderum observationem in nauigando semicef isdem inuenere: uentorum rationem Eudus boeotis filius: eorum cope latitudinem eius Plateus oda Icarus: Malum & Antennam Dedalus hostia Sisseus Turibem Anchonium Eupalamus eandem bidentem Anacharsis asserit sertes uncopreficos: quos arpagones uocant: Pericles Athenien admiscula gubernandi a remigio que huc atq; illuc cursum nauigij torqueant: atq; horum si annes Senece credimus exemplum a piscibus tractum est: qui cauda regunter & leui eorum in utrunq; latus momento uelocitatem suam flectunt Si Plinio ab auibus Milnoq; principe qui hanc gubernandi artem docuisse ac ostendisse uidetur: caude flexibus incolo monstrante natura q; opus esset in profundo. Ventorum numerus eorumq; nomina uarietes & effectus. C. VI

QVONIAM militet militumq; prefectos etiam aduersum constat nonnam non solum maris ac terre: sed Flaminum quoq; que ignarof siderum esse: cum absq; eorum cognitione de pericla haud commode sit nauibus motus & cursus in mari Nec pigeat licet scribere quippe ubi alibi plura alibi paucora inuenimus ab eis ac diuersis nominibus ab excellentissimis rerum naturalium utriusq; lingue scriptoribus explicata seorsum ramen prout facultas dabitur in tanta doctorum hominum uarietate ac dissonantia ipsorum numerum nominaq; & loca naturas & effectus prosequar: atq; complectar Quidam igitur sapientum putauere uentum esse aerem motum & fluentem. Ventus enim sit auctore Lucretio ubi est agitando percussus aer Vnum & eundem aiunt uentum esse omnes uentos: nec differre proprietate uidelicet: exterrit simili modo semper fluens Et quoniam ex omnibus quidem duo uelut a cardinibus perflant Septentrio videlicet & Auster Sunt qui duos tantum uentos annuant alium quidem Borealem alium Australem Ceteros autem eorum esse excessus & Cephirum quidem Borealem Eurum uero Australem Eundem numerum Oriensem orientem propter & occidentem esse asserit Quatuor alij uentos obseruauere per totidem mundi partes Nam Eurum siue Apeliotem orientis: Boream. vij. stellarum regio occidens. Zephirum australem medius dies mittit. nec Homerus plures q; quatuor nominat: sed qui accuratius perquisiuerunt eos octo esse tradiderunt Maxime quidem Andronicus Cyrrestes: qui etiam exim collocauit Athenis turrim e marmore octogonam & in singulis octogoni Laterib; singulorum uentorum imagines excalpsit contra suos cuiusq; flatus eleganter supraq; eam turrim metam marmoream fecit & insuper tritonem aereum collocauit dextra manu uirgam porrigentem & ita est machinatus ut uento circumageretur & semp contra

flatum consisteret, supraq; imaginem flantis uenti indicem virgam
teneret, itaq; sunt collocati intra solanum & austrum ab oriente hiber
no Eurus quem nostri uocauere vulturnum, & Liuius hoc illum nomi
ne appellat in illa pugna Romanis parum prospera, in qua flammibus
& contra solem orientem exercitum nostrum & contra uentum consti
tuit cum uenti adiutorio ac fulgoris perstringentis oculos hostium vi
cit: Varro quoq; hoc nomen usurpat inter austrum & Fauonium quem
Zephirum dicunt ab occidente hiberno Affricus inter Fauonium &
Septentriones Caurus: quem plures Chorum uocant: inter Septentrio
nes & Solanum Aquilo hoc modo videtur esse expressum uti capiat
numerus & nomina & partes vnde flatus certi uentorum spirent:
Omnia hec ante oculos locare potest turris descriptio substituta: cum
tritone bucina perflante dicente Nasone, positoq; tricuspide telo mul
cet aquas rector pellagi: supraq; profundum extantem atq; hume
ros innato murice tectum ceruleum tritona uocat, concaq; sonanti
inspirare iubet: fluctusq; & flumina signo: Iam reuocare dato, caua
bucina sumitur illi, Tortilis in latum que turbine crescit ab imo Bu
cina que medio concepit & aera ponto littora uoce replet subutroq;
iacentia phebo:.

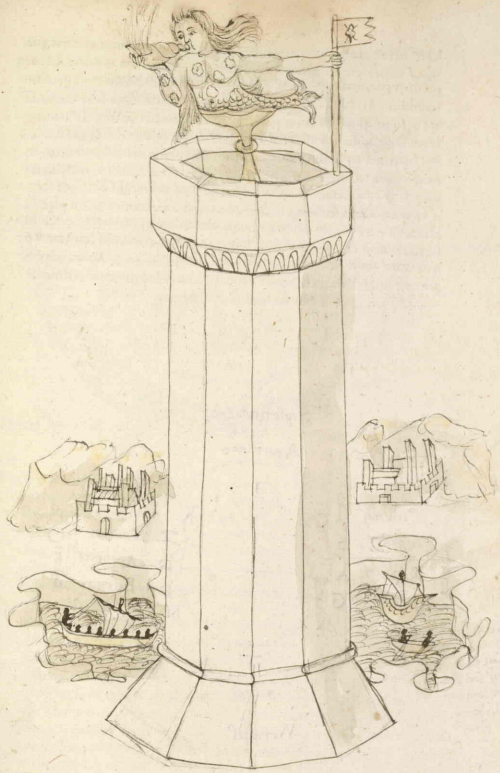

HANC uero descriptionem tanq̄ ueram ceterisq; precellentem mediteranei maris nauite omnes obseruant Genuenses potissimum totidem adijcientes interponentesq; predictis octo primoribus Applicamur alij quidam secundum Aristotelem, & quattuor quidem etiam secundum Varronē xij q; fuint quattuor enim partes internas diuidunt & singulis uentis binos superaddunt Aristoteles hac arte & Varro viri diligentes & oīum qui fuerint scripserintq; instructissimi illos ordinant non enim eodem semper loco sol oritur aut occidit, sed alius est ortus occasusq; equinocialis bis autem equinocium est. Alius solsticialis alius hibernalis sic: siue secundum ep xij. aut discrimina suscipit siue iuxta duodecim in nostra plaga abitationis note puncta unde originem contrahunt siue iuxta xij. Zodiaci signa totidem efficiat uentos quos signorum etiam triplicitas concitat Nam orientales ignea meridionales terrea: occidentales aerea Aquea uero Septentrionales: Principales igitur uenti hi sunt & hoc distincti ordine ut ostendit utraq; subiecta perigraphie descriptio ::

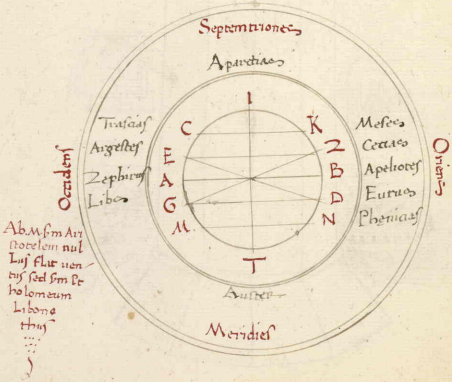

Ab M. s̄m Aristotelem nullus flat uentus sed s̄m Ptholomeum Libonothus

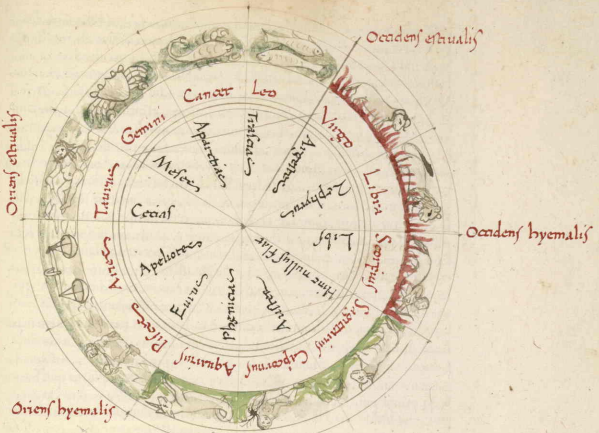

SVnt etiam Tranquillo approbante plura nōia flatusq; uentorū elocis qbusdam aut ex conuallibꝫ aut fluminibꝫ aut montium procellis aut aliquo sinu tracta ex aliqua causa: que ad faciendū uocabulū acciderat, & que non transmittuntur: sed in proximū ferunt. Itaq; Virgilius Cleopatram e nauali prelio Egyptū fugientem uento Iapige ferri ait, ex iapigie sinu .i. ex ipso gargano uemente Æquum q̄ apulum eodē quo uentū uocabulo Iapigis appellauit hūc cauꝝ esse manifestū est. nam ex occiduo uenit & Virgilius eius sic meminit. Simili modo Calabriam iapix uexat & apuliam infestat Athabulus Athenis chiron

P amfiliam chagreis. Galliam Circius: quē in libro originū Cato Cæcium nōiat cui edifitia quassanti tum incole gratias agunt: tanq̄ salubritate cœli sui debeant ei Diuus etiam Augustus templū illi cum in gallia moraret & uouit & fecit

I nsinitū est si singulos uentorū flatus eorūq; nōia psequi uelim cū nulla prope modum regio sit: que nō peculiarem habeat aliquē flatū ex se nascentem: & circa se cadentem, cūq; preterea ante Lucani flatus plures sint, nullusq; eorū sit ꝑtinax sed cadat fortiore iam sole, nec ferat ultra certū tractū terrarūq; aspectū ne si uere experit estatem ultra ꝑduret duo sunt tn̄ ex hos ubiq; spiritus magis q̄ uenti aura & altanus aura in terra altanus in mari sed ut ad id de quo agitur propius reuertar Sole xxv^am partem obtinente aquarij Ver apetit Mare nauigantibꝫ

cuius in pnapio Fauoni genitales mundi spiritus a fouendo dicti hiberni molliunt
celu. Fauonius dict̃ q̃dam ad xvij. Kal. Martij. Celidoniam uocant. ab hirundinis ui
su. nonulli uo orchiam uno & sexagesimo die post bruma ab aduentu auis
flantes p dies. viij. Fauonio cotrarius est. que subsolanis dicunt est aũ exortus
virgiliarũ. in tenebr̃ partibꝫ tauri sex diebꝫ ante idus Maias. q̃ ipius austrinũ
est huic uento septentrione cotrario ardentissimu. estatis tpe exortus canis
caule sydus. sole pmã partem Leonis ingrediente qui dies. xv. Kal. augustas
est. cuius ortu diebus. viij. frame aquilonis antecedunt post diciũ aũ hisdem
aquilonibꝫ costantius pflante dies. xxx. quas etheſias uocant. mollitq; cesseda
te solis ustor geminatus ardore syderis. Post eos rursus austri crebri usq; ad sydus
arctuꝝ. q̃ ante equinoctiũ autumni. xij. diebꝫ exoriũ. nec sine furmis procello
sa grandine meruit. Cum hoc chorus incipit corus autumnalis. Huic cotrarius
V ultimus post ad equinoctiũ diebꝫ fere quattuor & quadraginta virgiliarũ occa
sus hyemem inchoat. q̃ incidit in. vj. idus Nouembris hoc est aquilonis hiberni ini
tiũq; estiuo illi dissimilis. cuius ex aduerso est africus ante bruma diebus
septem rotundo posteri seuerior mare alcyonia feruet. cuius dies nouem. qui
materia nauigandi. est auos uidere rarissimu est. nec nisi virgiliarũ occasu firmi
tate bruma. qui dies alcyonides uocant. placido mari & p eos nauigabili memo
riaq; ut reliquis partibꝫ est. q̃dam mitius pelagus siculũ. Veruq; hic tractabile
faciunt. vij. diebꝫ ante brumã nidos. & rotundo seguinbꝫ parturit & his q̃dam die
bus mariũ natura benigna nauis rursus nauigando est. Reliquũ uo tpus hiemat
& q̃q; pirate primũ mortal siculo & in morte ruere & hiberna experiri Maria ap
pine nũc eadem auari q̃dam. & audaces fatant. hi in naturales p tractura tempo
ra uentoꝝ cursus porro naturales effectus uentoꝝ. hi sunt. Omnes enim uentos sus
spirante maiori ex parte ut cotrarius indefinenti impetu surgentes ex opposito.
cum proxime cadenti. Quid. nisi nũc obstitit illis eũ sua quisq; regat diuerso
flamina tractu. q̃n lamentis mundi tanta est discordia fratrũ. Eurus ad aurora
nabatheaq; regna recessit Sabeiq; & radijs tuga subdita matutinis. Vesper & occi
duo que littora sole repescunt proxima sunt Zephyro Scythiam septẽtrionel ho
ribet mutatis boreas cotraria vellus nubibꝫ assiduis pluuiosq; madefacit. ab austro:
vel subitus coplecti mutus in una tempestate videri nullo modo pot cognosse
una furiusq; nothus rauus. creberq; procellis africus & qui locis in illa trahit nõ ha
buit aquilo Ab ortu flantes calidiores durant mortesq; sunt ac tutiores. ab occasu fla
tibus Ouis in fastis Luce secutura tutos pore natura portus uentus. ab occasu grandi
ne mixtus erit Vulturnus si a serena celi parte flare cepit. nõ durare in noctem.
usquam erit uentus si seruidus sencies pluribꝫ diebꝫ pmanebit sol augur Flauis oneis
& compmit occidens. medio diũ diei diu nocui. plerisq; sopiunt. qa nimio frigore
aut etia solutus ex humidis boreas seu aquilo inter septentriones reliquos cepetur
nubes q; abigit: atq; dissipat. Ouidius de eo Aperi mihi uis est. qa mihi nubila pel
lo & frena concutio nodosaq; robora uerto. Indurat niues & cerasi grandine pullo
dem ego cũ frater celo sum nactus aperto nam mihi campus si est. tanto molimi
ne luctor: ut medius nisi occursibꝫ intoner aether Exhalatiq; causa elisi nubibus
ignem Idem ego cũ subij coniecta fortunia terre Supposituq; ferox imis mea uirgo

cauernis. Sollicito manet tonsq; tremoribꝫ orbem Austro mouere fluctus eduntur
q̄ aquilone & m̄ hic sūmo maris ille inferius ex imo spumat. interdiu Aquilo ue-
hementior nocte iustior: qui a greco notus dr. qa nebulosus atq; humectus Idem
puer Madidis notus euolat alis Terribilem picea tectus caligine uultū Barba
grauis nymbis canis fluit unda capillis Fronte sedent nebule rorant pennea-q;
sinusq; frune & subita q̄m flatus qui uarijs multiformes q; sui uagi quoq; atq;
ruentes torrentū more tonitrua & fulgura edunt que uocant hij dom̄ Vulcanum
ridere. hij aut uestam hij uō hoys cōminatiōe vnde lampimus fulguraq; acer-
bi quoq; micuere procelli. sed fulgura & corruscationes prius cerni q̄ tonitrua
audiri q; coruscatre prius q̄m cadat dicitur: & mox tonare. fuge cū simul fuit ue. aly
phibet. tuc ignes illi sui gignitate dicto citius nr̄e se offerūt ingeruit Sonus non
dr ac uero & uerberato aere. ad aures uenit seruiq; sensu cōcipit Herodotus ex-
primat fulgurationē esse uelut apud nos impetuū ignis conatus & p̄mam
flammā & cerā modo interueniē modo insurgentē hoc antiqui fulgetra
dicebant tonitrua nos pluralr dicamus antiqui. nūc tonitruū. aut tonum hoc
a Cecina fucundo uiro dictū inuenio: si habuisser in elocutio nomen & nisi il-
lum Ciceronis uerba pressissent. & num illo uerbo utebam Antiqui correpto quo
nos producta una syllaba utimur dicamus. u. ut splendere sic fulgere ar qui illis
correpta ut dicerē fulgere. flamma uō illa qua nubū afflictus excussit si ro-
bustiore fuerit mandio impetu deuehit interea & salmi nis hē nomen. atq;
formidine Vbiq; aut cadent sulfurei odorem emittit ut ingr. Virg. & lute ca-
cum loca sulfure fumant & Lucinus ethereoq; nocans fumante sulfure ferrum-
q; si arcuis torquis effrigerit impetus ille sine igne hoc est sine fulmine & aliquo
promontorio repulsus est aut locoys coeuntiū in canalem deuexum tenuemq;
collectus sepuis in se uolutat. aqualeq; conueluit uerticem facit: qui typhon uocat
idest ubricus. rapida. a. uertigine conturquet humus arida & ab imo ferri
gie ad sūmū nec antennas modo. Vero ipsa nauigia corripit frangit connu reme
dio aeris in aduementē effusi. illisq. a. ipso repulsus. arripet secū in celum refert
sorbetq; in excelsum. Contra hunc inter salutaria q̄s coralli materiam esse dicūt
N am Metrodorus Gergam nouit idem q; resistit typhonibꝫ & fulminibꝫ cum aut
arcu actus & eundem ambiens locū repentinis flabris prosilit & uniuersa per
turbat atq; puolat. turbo dr Lucretius uerlabundus. a. turbo descendit &
illam deuerrit partem lento cū corpore nubem Quam simul ac gratiudam
detrudit ad equora ponti Ille in aquam subito totum se immittit & omne
exaratur ingenti fontis mare feruere cogens. hic idem pugnatior fiet. ac
diutius uoluptatis inflāmatē efficat: que pyrethera giga uocant: qui & igneus
turbo est Anathisemata giga uocant eos spus. qui defundo uel hiatibꝫ terre ex
ploti ad supna meare solent. At procellosus flatus categos dr: que pyrfactu
possumus dicere. q; de supiore cōi parte sub missus inferiora repentinis im-
pulsibꝫ quatiat Vocat & columna conspillatus humor rigens. ipse se sustī
net abeodē & in longum uelut fistulam nubes. aqua arabie nec minus insula
que illi obyacent vnde Lucretius Nam fit ut interdū ūn dernata columna

In mare de celo descendit. Quam freta circū ferueſcūt grauiter ſpiritu boreo lacerata flabriſ. Et quecūq; in eo cū ſint deprenſa tumultu. Nauigia in ſummū uenumue uexata periclum: & hec fere oīa pigula uenti erupti de nubibo prodeūt. quibuſ arma menta rapiunt & tore naues plerūq; in ſublime tollunt & q̄ mihil me leſtiuſ in mari uentoſ turbinibo ue. ac procelliſ huiuſmodi ſit: nec maiore hoīm ingenio alia ſui parte nauigantiū. adiuta uita qua ventoſ uelicaſq; cū hoc oia pariter eodē impellenta unuſ & paruuluſ admodū piſciculuſ alluentiſq; echinuſ appellatuſ in ſe tenet ſoluſ elementoꝝ. atq; hoīm uim retundit nillo ſenſu actu nullo conamīe ſed natura ipſa. & tuame uenti licet ſeuiant procelle imperue cū furoꝛ. tantaſq; uires compeſcat ut cogat ſtare nauigia quoꝝ non uinculis. nō anchore pondere irreuocabili uecte inſtrenat. imperiuſ ac domat nullo ſuo labore nō reuerendo. aut alio modo q̄ carmiſ adhibendo & utroq; ſeſe latere colligente retinendo: q̄ & ſi ſcripti illustribo inſtitum inuenio. in credibiliū uideri poſſet ſi de oceano indico fortaſſis aut ſarico ſolu ſcripti eſſet: & nō potuſ in nro mari monſtre hec romanis imperatoribo. accidiſſe hec enim inhorente plena uentiſ ſtenſſe nauem pore. interim nunciaſ ſolitudo ut caſtrauerit nobiliſ puer. Hic remiſſe fertur. A creteo mari prectoriam nauem. Autonij properantiſ caruiſſe & exhortatur ſuoſ donec tranſiret in aliam. deoq; Ceſariana claſſis impetu maiore protinuſ uenit. Tonaſ & Caij pnapiſ. ab Scaura Arrium renaugrantes ſed & nō longa fuit illuſ mere admiratio. a diuerſa. n. euecti gio more cauſa q̄ rori claſſe prodeunte q̄nq; remiſ. una ac ſola nō proficere. oro delue in anchoriſ ſtaret neq; prorſuſ loco moueret. e nau protinuſ exiliendo. qui id quererēt. circa nauim inuenere adherentem. gubernaculo oſtendebatq; Caio indignanti. minitanti. hec fuiſſe. q̄ quadringentos remigum obſequium naui gio adherenſ contra ſe remiſſet in nauigium receptū piſciculi. qui nunc poſtremo indere ea limaca magne ſimilem eſſe dixere Indica. maris conche ſimili porentia labiſ ſuis nauium dorſa fixerūt quas. quecūq; ac remiſ leuiſq; eiectuſ pluſ diuerſi retinere q̄ ex agitata poſſint elementa complere ſtat. n. pigra ratiſ cumenebo alacra uelis & curſum nō hec. cui uentuſ arridet ſine anchoris figit. ſine rudentibo allegat & ram parua. fidiſ pluſ reſiſtunt q̄ ire auxilia proſperatiſ impellant uel cū ſubiecta unda precipiter curſum ſupra mariſ tergū nauigū ſtare cogit infixum mirum modo natantia mouiſſe remi. dū unda innumeriſ morbo rapiat. Sed ut dicamuſ aliam piſcī naturā forte naute predicta. nauū tactu torpedinis segnissime uerſque runt. aqua. im infigentiū dextre pgnuant ut p huſtum qua fuerit uulnerata ira manū paucentiſ inficiat. ut uiue ſubſtantie pars ſine ſenſu aliquo ſimobili obtu pescat. Tradunt alij q̄ incredibiliū & uidert pōt. tardiuſ ire nauigia retrudimi pedem dextrū uehenta Ferū & alcere menſtri genuſ haud minuſ incredibile eſſe circa idem mare indicū. autem ſ. maidita magnitudie q̄ papiam. ſiti. uocci uocati. cauſ pome longitudie ſuū paſſuū decem negi tante magnitudini uires deſunt. Nam elefantū ecurreſ cū occepit: & aliq̄diu p aerem uolitando tulerit: in terram iacit. que caſu pompū de palatū. nec elefantū ſolū. ſed tota inſup uehto perhenſa nauigia ſecū uolit in nubila & pendentes g maiore miſeroſ nauigantes uolatu ipſo terribili deler. ac morte ceſumit.

Aſtrologia nautica ſm ſolſ Lune lydereq; obſeruationem. C. VII.

EXACTA ventos ratione eranstire conuenit ad alia tempestatu pro
nostica & qm classem ipsam cencuti proteruj uentos prelisse na
tura impia sepenuo compti est Impresentiarum opportuna cum belli
cum nauigationis tempora describentes futuri motus uentos & imbrium ce
pestatuq; presagia diligentissime pquisita trademus. & primu a Sole & Luna
exordiemur syderibq; hinc ad alia progredi. ut poeta magis doctissimus tempestates dubio predi
cere celo possumus Et qm infidu remus impellere Marmor conueniat Quam
do armatas deducere classes aut tempestuam situs euertere primum sol itaq;
quem louis oculum appellauit antiquitas purus oriens & no feruens serenum
diem nunciat Idem cum ante casu exortum nubes pubescunt uentu & si nigre
rubentibo interuenerint pluuias. si ante exortu nubes & coglobabunt hie
mem aspram denunciabunt. si ab ortu expellent & ad occasum abibunt seueni
tatem. si ante ortum radij se ostendent aqua & uentu prenunciant si nubes
solem circudauerint ego minus lumis relinquent tanto turbior tempestas erit
sin ex ortu spargent partim ad austru partim ad aquilone pueri gq; circa ea seve
mtas sit pluuiam ea uentosq; significabunt. Cum orientes radij no illustres in nebe
quis circumdati nube no sint pluuiam portendunt. si orient angues orbe undiq;
defluxerit equalis seuenitatem dabit. si uo partim se aperit ex qua parte is se ape
rit expectet uentus. si uo duplex orbis fuerit atrox tempestas imadet sorno si
circa occidentem rubescent nubes seuenitatem futuri diei spondent. si ceruleum
nulleu inducent pluuiam denunciant. si igneu eatos uideri si macule rutilo inter
uenerint uenti nymbiq; no deerunt Item si circa eundem occidentem candidus ar
cus erit motis leuem tempestate. si nebula uehementior. si aut circulus fuerit
ex qua regione is eruperit uentu magnu Soli proxima sunt & Lune presagia
Nam si splendent ex orta puro nitore effulserit seueniatem. si rubicunda uentos
si nigra pluuias portendere credite. si ante quarram no apparuerint Fluonte flan
te toto hiemalis erit mense. si sexta decima uehementius flamea apparuerit
asperas tempestatos presaget. si in ortu quarto. que egyptus & multi maxime
obseruant. q si cernissimus auctor futuru tpus est Pura nec obtusis celi cornibo
ibit Totus & ille dies & qui nascent. ab illo Exactu ad mensem pluuia uentisq;
carebunt. Yetusq; seruari soluent. in littore nature: ve Mario mgr. si plenilunio per
dimidiu pura erit dies serenos significabit. si rutila uentos nigrescent imbres
si caligo nubis orbem includet uentos. qua se eruperit. si gemini orbes circumfe
matoire tempestate & magis si tres erunt nigri aut interrupti aut distracti si plena
cura se habebit orbem. ex qua parte is maxie splendebit ex ea uentu onden
Item luny aut tpus duram nauigantibo potbe no solu ratione. sed usu & experientia
rerum magistra coprobat. Tertio loco stellarum obseruatione esse oportet. he cu discur
rere mterdu incident uenti protinus sequent. cu sereno celo fulgent pluuie erunt atro
ssime. cu repente sydera splendo habebunt. neq; nubilo. neq; caligine crassi denun
cant tempestates. si uolitare plures stelle uidebunt. quo feruno albescentes uentos
ex his partibo nunciat. si in pluribo partibo fiet. mo stantes uentos effundent sic re
liquoru. q sydera propa est. qbusq; usu & ad suum cuiq; naturu fortilis. nec meantiu
modo discurrentiuq; sed multoru & adherentiu celo. quoadeu erraticum accessu

impulsa aut conceptu radios extimulata sunt· qualiter inuicuit sentimus accidere quas ceteri obiecti plures nomine appellant. Prenostica temperatiui ab elementorum passionibus & eoꝝ que inde oriuntur habent·· C. XVIII.

DE SOLIS Lunaq; ac sydere obseruatione diximus· nūc de hisque ex passionibus elementorum fiunt aut ex ipsis oriente sumentibus prosequamur in hiscē· no dubia futuri motus presagia sunt· cū impleti interea tam cernantur aquibus causas principia sumunt Nubes cū in montiū cacumina imbs consistent hyemabile si cacumina para fiente discernabile Tonitrua ex his ut maturata uentū significant sic imbrem meridiana Nebule e montibs descendentes aut edo cadentes uel in uallibus sedentes serenitatē promittunt. A Reuls cū sunt duplices pluuiam denunciant· S implex no areus no eisdem ondecūq; apareuerit minus affert amendes· si oriens magnā vim aquaꝝ uehet· que vma no poterunt uehementissime sole ēm est illis ortum· si circa occasum refulserint conabit & leuiter impluet· si ab ortu circaue surrexerint serena promittet· Cum estate uehementius conuenit q̄ fulserit uentos ex ea parte denunciat· e contra si minus conuenit imbrem· Cum ex omnibs quattuor celi partibs fulgurauerint uentū & imbrēq; ex his regionibus demonstrabit· cū ab aquilone ēm in posteriorem diem aquā· cū a Septentrione ēm cū uentū· cū ab austro choro uel Fauonio nocte serena fulgurauerint uentum imbremq; ex his regionibus fore indicant· his certem & ignes proximi significant pallidi nāq; murmurantesq; tempestatū nuncij sentiunt· & pluuie in Lucernis fungi si flexatose uehuntur flamma uentū q̄ designat· vel cū anisi in foco conuellat & cū carbo uehementer plucat· Et sua & aquaꝝ significatio Marsi nāq; ipsius natu quallas sonitus spumeue diffuse aut aque ballancs pluuiū choros hyemem portendunt· atq; & uentos ostendunt· Et sepe futuros inflatu mare cū subito posterumq; tumescit· Saxaq; causa salsi nitoso spumata liquore Trisulcis certant ingenio veldere uoces· Aues densus strydor· cū collo cacumine montis ortus· ad augescat solpulos· sepe recessus· E animalibus porro terrestribus & marinis· deluse diuersis uolucribs reliqua plurima suspicij· prenostica temperatiuiq; presagia que apud T ranquillū Varronē Nigidiū Actiū Lucanū & Vitem ētim clarissimū Marronem inuenies qui sane uoluit absolute diligenter inuenies.

Remedia periculo affectis·· C. IX.

ADAMVS nūc & remedia periculo afferri· Mare motum olei aspersione sedatur· & obrid nantes ore spargere· q̄m minget naturam cuiq; aspergam tranquillaq; reddat· Si longe sit nauigatio absentiaq; portu nausea accessa no nauiganteꝝ dulcis aque defecta sepe laborant· hec q̄ subsidia demonstrabimus ex pāssa carne naues uellera madefacta· accepto maris haustu quibus dulcis humor exprimit· Item vomitus reticuli concaue cera pice uel uasa mania obuia· vitia ducem intra se colligunt humore Aqua q̄ marina argilla pessata dulcescit·

Quid agendū anteq; cursus in hostes dirigatur·· C. X.

RESOLVTIS rebus nauigandi necessarijs ex reliquo antequ cursus in hostes dirigantur· in portu exerceri conuenit nauali prelio dimicaturos· & in tranquillo mari assuescere flectere gubernacula remos nauibus ferreas manus & oneri assentes· bipennes· falces q̄ preacutas preparare

dispositosq; p tabulatu militeq; pondere gradu & labenti uelligio stare
ac insimulata pugna dicitur in eo certamine haud quaq; p bonestate
Ipsius & certaminis ratio est omnino constituto apperire fugitiui. accedere
ausos prius & fugare cogere pati & cum ipsis nauigijs mergere. Desiliendo
item in naues gladijs interficere aut concurrentibus naubus cum nauigijs ca-
pere pugnatores etiam numerus singulis naubus imponendus pro copia naut
um & militum existimatione diuersi imminui potest cum autem ignota re-
gio plerunq; potentia sit non in incertum nauigari oportet sed locos portuq;
opportunitatem. exquirere ut latentibus scopulis in uia queq; ac sicca uitentur.

Quod si classis classi obiacatur. C. XI.

QVOD si hostes classem tentent opponere inuenta calliditate grecos
natium hostilium compendiosa expugnatio est. ignem exercum
appellant confectionem quandā bulimoneq; saligni carbonis salis accendrio
aqueq; uitis sulfuris picis thuris q; cum mellis echopu lane filo & camfora:
que dictu mirabile sola ardet in aqua marcetem omnem ad uirentem. Callinicus
heliopolites architectus ab heliopoli fugiens id romanos docuit primum & eo tame imperii
terre multi postea in hostes usi sunt. Tempore enim Leonis imperatoris cum ori-
entales populi contra ciuitatem constantinopolim nauigassent in eiromonibo
mille octingentis imperator igniferis naubus contra eos directis hoc ignis genꝰ
omnes absumpsit idem paulo poste. eccl hostium naues. lxx. eodē. xl. eodem
igne confecit. Sunt qui dio igne & quidem missili hucusq; simili sed uehe-
mentius urente uranture his additus liquens uernice ac liburna olio petro
lio terebentina aceto q; ceri confecti compressi. ad solemnes delicatis. ac postea
stuppa inuoluta cum acutis ferreis eminentibus glomeris instar fumculo con
tecti. que omnia demisis sint uno feramine pyrrhi missio celoforia & sulfure
in hanc insita modum obliti. Eiusmodi etiam ignem sed rudi inuentum
hostium classibus obiacunt. aly Lucanus. Q. pellago diuersa uersi. Nam pinguibus
igniſ affixus rudis & recto sulfure uinax. spargitur. ac fidelis perbene alimenta
ceruine. nunc picē nunc liquida rapuere incendia cera. nec flammā supant unde
sparsisq; per equor iam ratibus fragmenta ferus sibi uendicat. ignis Idem de eode
alibi p Cesarem. picea tuber unguine tinctaq; lampadas imitari uncis in bella ca-
rinis. nec pigre ignis erat. p stuppea uincula peregit. Manentes cera tabulas & ripe
eode. Transtraq; nauium sumisq; arsere cheruci. Iam prope semiuste meantes
in equore classes: lamq; hostes & tela natant: nec pupibus ignis inceburit celsis sed
que uicina fuere. Tecta mari longis rapuere uaporibus igne. Vos ne ignis abesse possit
lapide pirites excutiat q calibe. aut aliquo lapide ubi sinellam oderis. que excepta
sulfure aut felyis. aut linteo paulisp ambusto sulfurea materia. illico uel die flamā
uel alijs igentibus sua circa hec inuenta nam alijs fiunt & igniaria ex moyo. Lauro
hederaq; que exploratoribus usui in castris pastoribusq; repit. & qm ad excudendū ignem
no semp lapidis silicis occasio est. reperit ergo ligniū ligno ligneisq; coepit attritu exci
pientes materia arida sominis fungi. Sed nil hedera prestantius que teritur Lauro
Laurisq; renit. Ignem similis excudendo ignem in annū ostendit. asseruabat serula Prome
theus repit de hac pinde Martialis inuise nimiū puerisq; grates magistri clara Promētheo

munere ligna sumus:

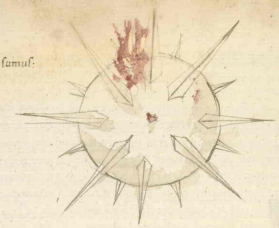

PRobatur sūmope in aquis & illud Hannibalis mucrum Nam cum Prusiae terrerit bello ab Eumene uictus prelum in mare transtulisset Hannibal nouo commento auctor uictorie fuit: Quippe omne serpentum genus infestissimū Eumenē omnia misit mediocri preditio in naues hostiū missi ad pmū pontici exercitus usum est fictilibus dimicare: qui ferro nequeant. Vbi ubi serpentibus ope naues oppleti anxiam periculo circumuenti hostis uictoriam cesserunt Saponem alii mixtum eloe uel amaracino mixtum fictilibus simi modo deiciūt: quo aduerse partis tabulata lubrica fiant quibus pugnari nullo pacto possit. Lucrando consistere. Si quis aūt & illud experiri uelit Hannibal in exemplū lectos agilitate iuuenes enatantes sub aquis cum prexisset hostium nauibus hesisse carinas terebra perforatas. Flaminium transiit ex inuentis memoratu dignis: .C. .XII.

NNECTENDVM & illud arbitror: ut si aduerso flumine ab hoste preoccupemur: qđ eadmodū libero transitu possimus uti & ex gestis doctorum exemplis tradere. Alexandro Indiam uastante cū porus ei occurrisset castra inter utrāq; ripam Idaspis Fluminis disposita sunt. Latus hic erat fluuius quattuor altus stadiis nunq; uepsis. Alexander Attalum qndā sub similitudine castris seruare ut sit regnis uestibus induit. Ipse cū parte equitatus aliquā progressus clam densa caligine diem subtexisset. in ulteriorem ripam transiectus anxiam porho diu fatigauisset. donec pedibus elephantorū secundis succisis. agmia perturbata sunt. Cesi haud dissimili ratione usus. Nam cū flumine ab hoste impediret. e regione illi castra ponenbo naciens. enū ex ponnbo quos illi resedentes siluestri loco subtinet. pothere die omes copias longo agmie premittens. ipse cū duabo legionibo paruq; morā trahens pontes refecto legiones traduxit loco idoneo castris delecto reliquas copias reuocauit. Labienus emisse ex duabo eius nocte oportunitate quesuit. si cū hostes aduerso flumine sequare cōsedissent transitū prohibere. nactus aliqđ nauis singulas gubernantibo: Lintres & equisuit quas magno sonitu remoto in eande partē misit. Hostes suspicati Romanos eodē loci transire ipsi ex intes partes suas copias eduxerūt. Labienus ad naues cōrendens tres legiones traduxit acie instructa cū copias. hostiū parte dissipasse reliquas fugā inpuere Fit pons alicū ubi hostis non uerte. pluribo naubo tabulato contracto. Flaminii interdū equi flumini opponunt aquatis impetū excipiunt: quo cetera mobo molli uado & mito de stabulo gressu trāsiciat. ut per Cesarem in Rubiconi nostri transiu fieri cognit Gemi

nonnunq; equitum ac(es) deiecerit precipitibus equis ordine & intercapedine quadam
sua secumcte & currenti aque obijciuntue ac inter utrunq; impetus expeditiq; miles
transeunt superiorum ruinę beneficio currentis impetus atque ulter perfringere
nsertor siqui forte decidere Mox raptat ac transuehit Idem Cęs. cum ligne sibi
trajiciendus esset uado per equites inuento: ne brachia tantum & humeri ad
sustinenda arma liberi ab aqua esse possent Equitatu sic disposito qui fluminis
um perfringeret incolumem exercitum duxit Celsus autem est Magonem cum
equitatu & hispanis pedibus flumen ex templo transmittatis ipsum Hannibalem
per supiora pati uada exercitu traduxisse elephantis in ordinem ad sustinendū
impetum fluminis oppositis. q; paulo amnis cum ure fremente & fluctuor unda utriq;
militem respuat fossis plurimis ac diuersis culis minuenda est. sicut Cęsar in transitu
Sicoris nequid repentus audeat undis spargatur insulcos & fusso quoque riuus dat pe
nas minoris atque ut Lucanus inquit Cyrus potentissimus persarum rex babilona
oppugnaturus grangem fluuium adeo grandem: ut ubi minus occupet latitudine o
cto p. pateat. ubi medium sue plurimum trachorum. c. altitudine uero octo aut nouē
minus. xx. p. reperiatur sic loci licet causa permeabilem fecit Nam cum unum
ex regijs equis candore atq; forma precipuum animaduertisset circumiaci
atq; ab summis una cum equite cernere. iussit ita portum incidi se adeo illum
extenuaturum: ut multorum exercitibus uadosum redderet nec diens defuit num rotis
in hoc exposita copisset tam diu operi huic incubuit & assedit donec ccxxx. cani
culis diuisum alueum in cccbc. riuulos dispergeret. & siccum induceret sum fluen
tibus aquis relinquerit. simili sane opere perdocti fossoribus ceram Euphratem
inter ceteros fluuios memoratu plurimo rum uerterum literis cum in undationibus
sue celeberrimum & longe uastissimum babilonem quondam Caldee caput pe
renem Mediam q; permeantem diuiserit ac sic metabilibus uadis siccam paribus
alueo perennibus iter fecit capiq; urbem: quam uel humano opere extrui uel hu
mana uirtute destrui posse pene apud mortales incredibile erat Supor Persarum
rege sue in his ingenio usus est Nam cum medium q; que bisbis dicta est obsi
dere & flumine prepeditus & plurima molimina ponens eam obtinere non pos
set tandem impetum Magdonij fluminis per medium euntem properantis a
longe tenuit utrasq; ripis eius faciens excelsiores: ut aqua in se collecta cenere
seruet: cumq; cepissent ripe sublimes implari subito auferentes quas fecerat cathe
ractas dimiserunt impetum fluminis contra morum qui uehementis atque pon
dus non ferens cecidit. Aliamq; inuti partem qua fluuius egrediebatur cum
ingenti ruina deponens eadem atque molest pertupit Sunt qui rupem cesa
materia ureq; fabricent in quibus equi uiriq; & alia onera trajiciantur. vt Cęs.
& Xerxes. auctore Lucano maxime usi sunt Ergo inquit ubi nulla uado tenuit
sua pondera molest Tunc placuit cesis innectere uincula siluis roboriq; immensis
late ligare carenis Tales fama canit tumidum super equore Xerxem Construxis
se uias multis cum pontibus ausus Europamq; Asie sestonq; admouit abydo Inces
sitq; feretum rapidi super equora ponti Non Eurum Zephyrumq; timent cum
uela retesq; In medium dissimulet utron sic ora profundi deceptare casu nemoris
Tunc aggere multo Surgit opus longeq; tremunt super equore turres

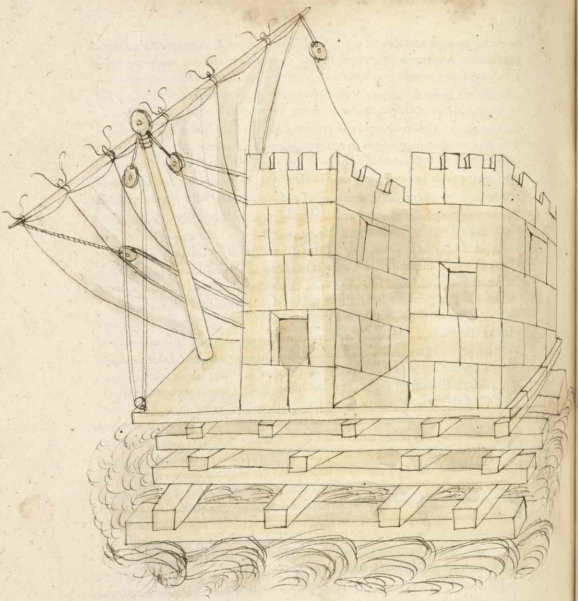

Sunt qui pontem disiunctum iumentis uehibilem commissuris suis & funibus annulisq; ferreis consutilem duplicatis tabulis quibusq; ac vacuis & contra aque ingressum glutino coniuctis in hanc formam construant.

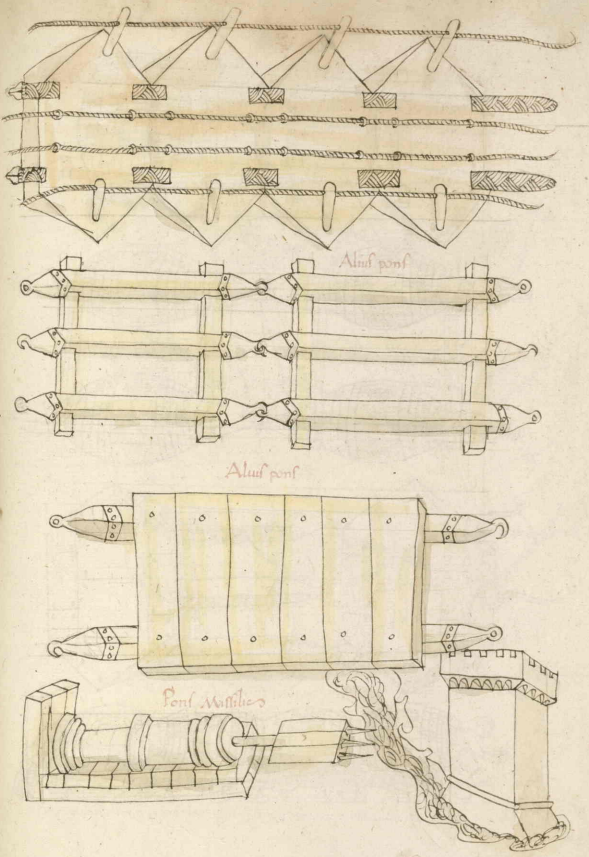
Aliud pons
Aliud pons
Pons Mussile

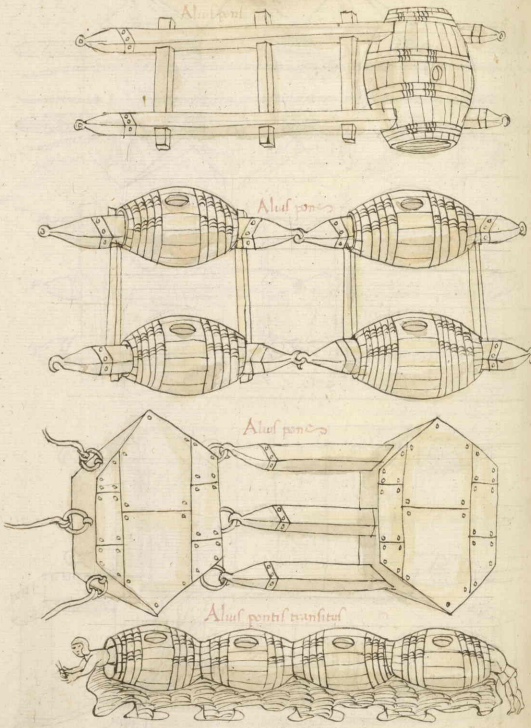

Apud alios

APud alios inuentum hoc etiam estat ut Monoxillos ex singulis trabibus ex caua-
tos pro genere ligni & subtilitate leuissima carpentis secum ferat exercitus tabu-
latis pariter & clauis ferreis preparatis: ut sublata omni mora cum opus sit: hoc
ponte constructo aduersus hostes superuenientes incursus & insidias facere possint

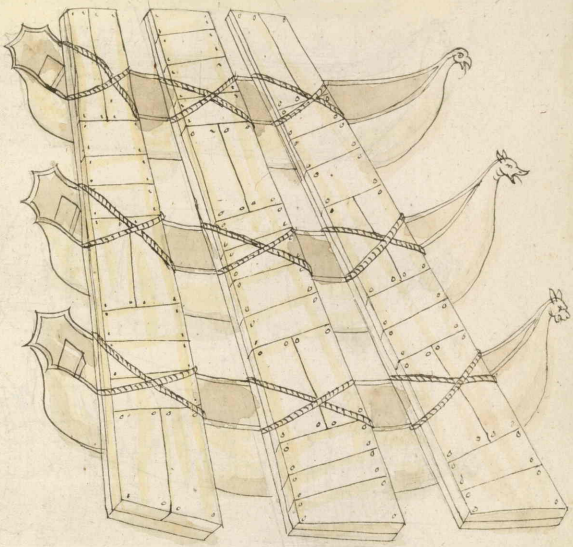

SVnt qui naues magnas in tris partes trium cymbarum instar disiunctas coniunctasque
deinde ac tela lini cera oblita tectas in hunc modum sine remis flumina tra-
iciant maiorique celeritate uecti. q̄ si. xij. remorum obsequio agerentur.

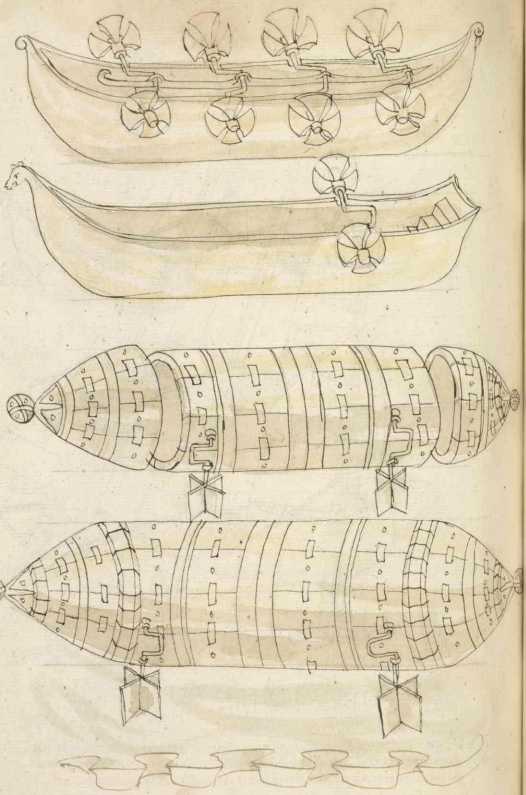

Partes nauis Portatilis

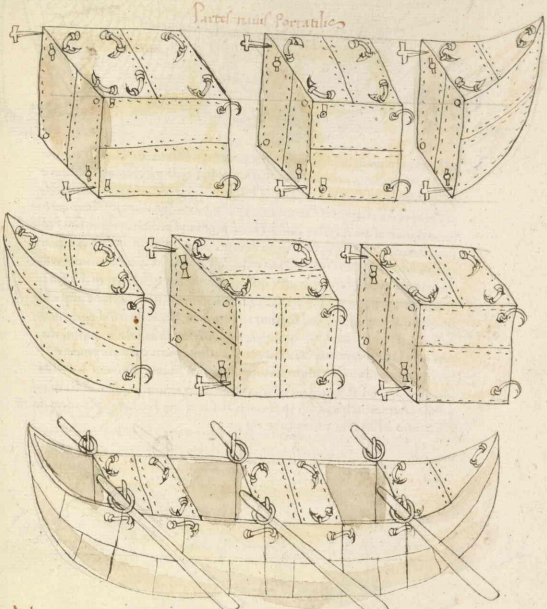

NAuiculas alij ex papiro & cirpo & arundine alij saligno vimine texunt bouisq;
corio tegunt ut Cesar in transitu sicoris Lucanus vtq; habuit ripas sicoris camposq;
reliquit Primum cana salix madefacto vimine paruam Texitur in pupim ce-
soq; induta iuuenco Vectoris patiens tumidum supernicat amnem Sic vene-
tus stagnante pado fusoq; britannus Nauigat oceano sic cum tenet oia nilus
Conseritur bibula memphitis Cymba papiro his ratibus traiecta manus

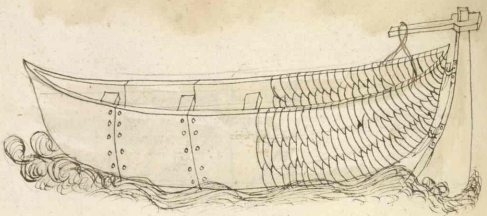

VAda etiam plerisq; casus ut Henrico Impatori: qui fluminib; glaciali rigore constrictis terram Lucianor; ingressus eos nimia cede prostrauit: & terram eorum depopulatus est Verum in casu simili plerisq; etiam decepti sunt vt Perseus Philippi filius congestis in vnum copijs predar; spe solicitatis Tunc enim forte Danubius qui & hister crassa glacie supstratus pedestrem transitu facile patiebatur cum toto & maxio simul agmine inextimabilis hoium & equor; multitudo ad transitum confluerent mole ponderis & gradientium concussione concrepans glacialis crusta dissilijt vniuersumq; agmen q; diu sustinuerat medijs gurgitibus iuncta tandem & comminuta destituit atq; eade fragmentis prepedientibus supducta summersit Notanda in his parui aialis solertia est. obseruatum quippe vulpem locis rigentib; solerti auditu aurem ad glaciem opponere & coniectura crassitudinem gelu perpendere

Quare non nisi ad eius accessum reditumq; Amnes frigore concretos Lacusq; plerisq; transeunt subeta q̄dam q̄lata pectori subnectunt quidam dolia inani a Inde leuitate uehiculi fisi in flumen descendunt faciliusq; placideq; deducti tuto aduersum pertingunt ripam:

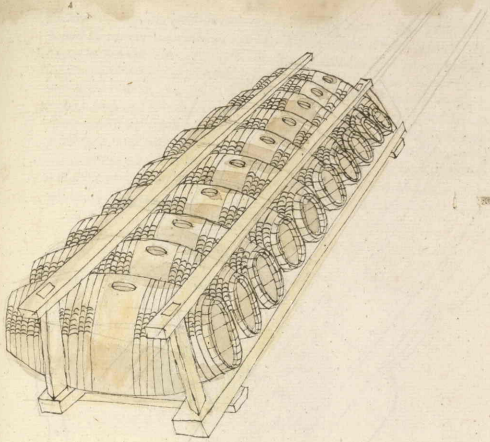

Hispani uero Aschite Arabes bubulis utribus contabulatas cratis superimponunt uectitatiq; hoc ratis genere pretereuntes infestant sagittis uenenatis sine ulla mole in utres uestimentis coniectis ipsi ceteris superpositis incubantes flumen transnatauere.

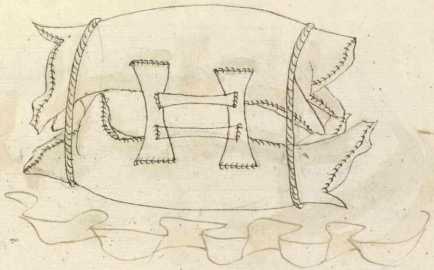

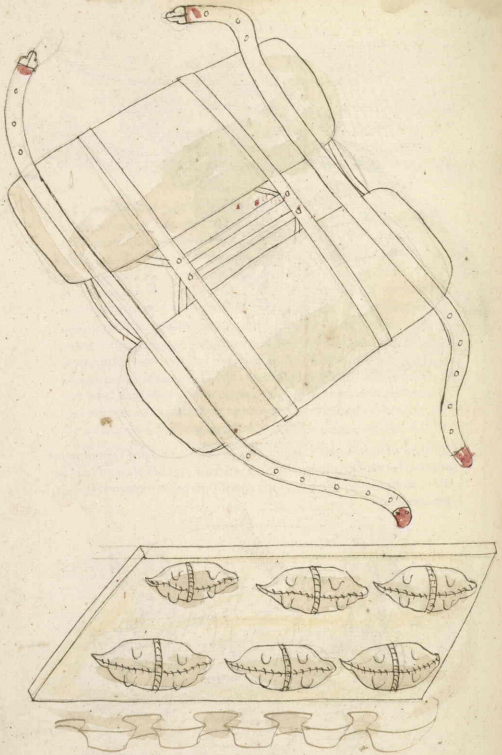

NEc aliter si Floro credimus fiduciam oppidanis resistendi nuncius quispiam fecit
docens aduentare Lucullum qui horribile dictu per medias hostium naues utre
suspensus & pedibus iter aggubernans uidentibꝫ procul quasi marina pixtrix
euaserat Cæsar quoqꝫ ut in ceteris in hoc simili modo multorꝫ opinionem supera
uit Vtrem enim ex corio consutili follis instar inflatum traijciendis amnibuꝫ
habuit: eoqꝫ usus fertur cruribus insidentis uelut gubernaculis dimissis cursū
dirigentis Quod siquis hoc fictum aut commentitium de Cæsare forte dictū
putet Suetonius tranquillus opulentissimus auctor ac testis est Si flumina inqt
morarentur nando traijciens uel innixus inflatis utribus. ut persæpe nun
cios de se preueniret Atqꝫ hic nos quoqꝫ asserendi melius quod dicitur quodqꝫ
ipsi uidimus gratia minuemus laborem legentibus oculis subijciendo picturam

LLVD quoq; nec aut mobile nec presenti materie incongruū ut di
quos qui in re mil. clarueruñ copie. uel nūo uel auxilioꝝ minuāt
compariet. Et si a facis que mentiri & nescaut & nequeut' latrocī
nium dissimulari uoluerimus ubi singulos dies tegū olim illa regem & ꝑnoc
deum & dñm execratuū belligerauit sepenūo imo si dicere fas est & ab religione
nra nō abhorret & furere aliqñ & desipere legimus. inuenimus hebree gen
tis nūosissimum tm excessisse ut mentiri eudem populi ex egypto secesserit
milia hoīum fuisse referant' bellice iuuentutis fuit' omnes mis genium idume
orū ad populū iussit. minime primogenitū. Sub iosue numero fuisse animaꝝ
sexcenta milia & mille septingentos precepit est. In expeditione aut Maria
sub Moyse numerus filioꝝ israel per domos cognationū facte & tribus diuisi
execratus sexcenta milia quingenti quinquaginta inuenit est. aut omis numē
rus israel mille milia & centū milia virorū educentū gladiū. De iuda autem
cc lxx. milia bellatoꝝ. Nam leui & beniamin nō numerauerim. eo q̄ minus
exequerent regis impiū. Habuit enim Asa in exercitu suo pertinaū scuta &
hastas de iuda. ccc. milia. Hos aut contra egressus est Zara Ethiops in exercitu
suo decies centena milia & currus trecentos. Sera afferens. Deniq; sub iudicibus sub
regibus ter milia uarijs bellis diuerso celo diuersis climatis ꝑibus inuenimus
ut pene nō ter natura in luem edidisse quot bello ipsi confecisse & dicerit si
um de interitu hoīum exercuisse nūo excruciasse indeant' preter hanc Hebre
orū infinitam pene militudinē fuere Sesostri egyptioꝝ regi pedestres copie
milia hoīum trecenta. equitū milia quattuor & uiginti. Currus bello apti octo
milia & uiginti. cū classe haud parua. nec est q̄ quisq̄ genus huius mirer exer
citus. cū olim nūo hoīum omis fere orbis genus Egyptus supauit Opida enim in
signia euersaq; ꝑsica ꝑsis ꝑibus ultra decem & octo milia fuisse in egypto libri sa
cri continent. Ptholomeus lagi ipse amplius tria milia. Vniuersi aut populi numer
fuisse antiquis scriptis deprehenditur. Diodorus tradit est. In Gange insula est
magne amplitudinis genus continet una nobis Medioga lingua. circa quā sūt
nonulli cū opido eadē nōis magnifico Medios quoq; fere pedites quīgenta milia e
quites iij. elephantes quadringentos. in armis fore Validior deinde genus audare pla
rimis uasa trigenta opidis. que munis turribusq; muniunt' regi preter pedites centū
milia equitū duo milia elefantes mille. Quam in India prope nō modo in hoc tractu
potentiam clarissimaq; antecedit. Tursi amplissima urbe ditissimaq; Palibotra
unde quidam ipsum genus Palibotros uocati imo nō tractū. vniuersū a Gange hanc
F arsum genus latissimā adeo fuisse ꝓdebit' ut genus eius sex centenaꝝ
lia pedituꝝ equitū xxx. elefantoꝝ. vnius. omnibus diebus ad stipendiū habuisse me
moret' Incredibilia similis tradit Alexandri magni comes in eo tractu. In die que
hi subegerat sexcentos. v. opidos. Indiamq; extra patet' terras. quam latitudinē
populoꝝ innumeraꝝ Satrapes aut Gotticus in Romanos fuerit excercitus Claudio gratio
Augusto regnante. cuiq; impetu retundente. vetust est eoꝝ turba. qui gentes cum
ve cupa regesq; eoꝝ diuersis gentiū nobilesq; fermē implere barbaris seruis seruisq;
cultoribus Romane prouincie. ut nulla fuerit regio. que Gotticum seruū trūphali

quoda seruato no bre- bimus & ea tetus & index est Claudij ipsius qui ille epla ad Iuniu
brecam Iliacu tuentem in bue modu conscripta Deleumus ccc.xxb. Gotoru duomilia
natuum me simus recta fuit flumina feuis spatis & lanceolis omita hirtoria opportunitue
campi ossibus latente recta nullu uer pare est ingens cariuago defertu tu multerum
expimus ut binas & ternas multeres uctor sibi miles possit adiungere Quid Cyrus
none ut Xenophontis tradit hirtoria excercitu oim babilonie coegit ingio equitu
milia centu & viginti seruare conuenisse Duomilia falcan curruf pediu uo milia sex
contra Ninus expeditone in Bactrianos motarus ex singulis gentibus electo ingenti
exercitu aduersus eos profectus est tradicis Ctbesias scripsit mexercitu eius ad septies
decies centena milia peditu fuisse equitu milia ducentra curruf uo falcatos paulominus
decem milibs & sexcentis Bactrianoru regi Zoroes comparato bellum cccb. adiecto
exercitu Nino in similbs occurrentes Semiramis Ninu huius Assiriox regis uxor gloriae
cupiditate flagrans ut Diodorus no contemnendus auctor tradit eu terdecies centes
nis milibs peditu quingentis milibs equitu centu milib. curruu in bidum structis
Indoqs illius regionis nobili flumine duas milia nauium ponte construxero Sui militu
numerus incredibilis nunc sit forsan audientibs sed haudquaq impossibile iudebit
Asie magnitudine multitudineqs in ea nationu animo adhuc recta namsiquis tuus
aduersus Scitas expeditione siquis item Xerxis in greciam transitu si que in Europa
paulo ante res gestas consideret minime dicet nisi abrogabit fidem Nam ex unica
Sicilie ciuitate Syracusis Dionysius preter naues magnas partim triremes partim
quinqueremes ad cccb excercitu peditu centu xxb equitu duodecim milia contraxit
T traditur Amaconii regina nore Murnam excercitu xxb peditu duoqs milia equitu
confecisse Xerxes ea & mari & terra bellu omnibus inferre uelle Europe ea tantis
copijs accinctus pcessit in greciam qtas nec ante nec postea quispiam alter huisse
memoratur Nam ue classem eius pretereatum de qua nobis paulopost disserendu est
T exercitum eius excercatu si probo Emilio ceclumus ducentos milia peditu equitum
quadringentos fuisse constat si Iustino & Orosio septingentos milia & Persarum
quidem auxilioru uo trecentos milia Si Herodoto pedestre eius excercitu centu septua
ginta Muradum equitu octo eos uo qui camelos & curruf ducebat duasq ad hoc
septem milia sexcentos & decem sine impedimentis seruoru pistoru turba & alioru
quoru assertio tanta est ut haud sanementis cuipiam iure uideri debeat Artaxer
xes ciuis egit in pyreum ut Ctbesias tradit cccb hoium Dion & Xenophon eos qui
dimicarunt longe plures fuisse certes sunt qq negs illud negs hoc cuipiam supra
fidem videri debet Cum Rex adeo magnus esset diuina narrante historia ut ab
] ndia usqs Ctbiopiam cxxvij prouinciaq ducatu ac pnapibus qui sue obedientie
ctioni pareret scribensqs salutem dicerent Artophrodates ab Artaxerxe in Capa
dociam missus aduersus Barbamen habebat barbaroq equitu xx peditum
centu milia cuius degi generis erat milia funditoq preterea Capadoci octo Arme
nioq x Paflagoniu v Phrygum x Lidioq v Aspendioq & Pisidaq ciuitue tria
milia Cilicum duo Leuis armature maxium numeq Philippus Alexandri pater
delectu militu in subsidiu regie dispositonis ex tota greca habito cc milia pedi
tum equitu qndecim milia conferit in Asiam expeditione missurus absq excercitu
M acedonico & infinita gentiu barbarie copiaq numeq Alexandri qui minimum

asserunt centena milia peditū ac equitū quos fuisse traditū qui uo plurimū peditū xliij. milia equitū quatuor & .C. extitisse scribūt Dario campis illestris contra Alexandrum prima congressione in acie pditis sexcentis milia fuere milites que no minus arte Alexandri q̄ uirtute Macedonū superata tercia uerterunt In qa uo congressione cū .cc. peditū & .C. equitū in acie procubuit Terna uo congressi one bellū reparatur & cū cc. peditū & .C. equitū obtinam redit Alexandro Siquis denuo Darij aduersus Scythas expeditione mente uoluerit cū octingentis cū militū milibus fuisse cōfirmet necesse est Hannibali copie q̄re fuerūt Iterbe neos montes transgresso in Italiam trajecienti haudquaq; inter auctores conuenit Illis nā qui exercituū cuius incentu milibus peditū equitū uo pigma milibus fuisse asserunt assentiendū magis patent cū posteaq̄ Rhodanū transuectus est in xxxvj. bouum ingentiq; equos elephantos & alios iumentos nūo exercitui eius m minutus sit Gallos copie cū eos pre multitudie habundante no capent terre quas renuerant cc. bouū ad nouas sedes occupandas miserūt hosq; cum portio altera in Pannonia cōsedisset urbem Ioniam capiam incendit Aleera Ast Romanos qui in ea re plurimū aduerterūt he fuerūt ab inito copie Anno .u. urb. cond. cclxxxviij. cū gallos mundano ad quartū ab urbe lapidem cōsedisset foedus Romanos Latinis qui a Romanis subugati erāt militet pre stare nolentibus deleatu habito Ex Romanis trib tyronibus .x legiones conscripte sūt anno uo cccclxx. cū iam clare nomen urbis esset. quia arma tum extra Italiam mota no fuerant. ut cognoscerent. que copie Romanos esset consul est hirtus inuentaq; sūt tunc ciuium capita cclxxxxij. & ccc xxxiij q̄ q̄ dam dira urbe nunq̄ bella cessasse Anno quoq; DXCvij. cū cisalpine gallie uel & ex ulteriore gallia ingens numerus aduentare nunciatur promoti consules ad p̄sidia impij contraxere uires. quo facto in utrisq; consulis exercitu octingenta milia armatoꝝ fuisse referunt sicut Fabius historicus qui bello inter fuit scripsit. Ex quibus Romanos fuerūt peditū ccc xlvij. milia ducenti equiti xxvj milia. vj. cetera multitudo sociorū fuit Nunciato gallico & tumultu. L. Emilio paulo .C. Atilio Regulo coss. solam Italiam & fine transpadanis & exterminis auxilijs armauisse equitū triginta milia peditū septingenta In nat bisti Plinius retulit hac mercedibilis apparatus magnitudine licet gallos & potentiam existimare Romani paulo ante Hannibalis ꝑcia futuri belli pruidentes ma gnitudine censum in Italiam tum ciuium tum sociorū qui bello apti essent Hiero Diodoro refte decies centena ferme milia bouū descripsere Quante aūe Roma nos copie fuerint q̄n maiores adeo nūo & gñe mutauit auctores ac uix q̄q; sint certi affirmari queat Septem & octuaginta milia armatoꝝ & ducenti fuisse in castris Romanis cū pugnatū ad Cannas est q̄m auctores sūt in hac haudquaq; discrepante Maiore .s. contra actis impetu rem tum actam q̄ priorib annis quā spem posse unica hastē dicatur prebuerat Numeris uo ouium qui tum peditū equitū in Hannibalis ac ad Cannas steterūt .xl. peditū .C. equitū fuisse ferūt Cue aut postea Romanos copie Philippi in campis ultimo Cesaris & Sempey cōflictu fuerint inter eos quos legisse memini me qui hūc numerū dicāt Sempi hanc eleganissima grauitate pstringam Suetonius & Anneus Florus longe uariant maxiq; distentiū

Q̄ui cū illo tract̄ in sententiam eūt duo & viginti milia missi cū Cesare cū Pompeio nō multo plures q̄ bis tonde fuisse asserunt Qui nō cū hoc conferunt & eo amplius mi
lia bellatorū hinc illinc preter auxilia regum unde immensū q̄dam lector possit me
re conare affuisse memorant Si. u. hoc auctore bella ducesq̄ inspicias totus Senatus
in partibus fi exercitus hinc .xj. legiones inde due decim̄i Flos omnis & robur
Italici sanguinis fi auxilia socior̄ hinc gallica germanicaq̄ delectus inde Deiota
rus Ariobarzanes Tarcondimoticus Cornybus omnis Thracie Capadocie Cilicie
M. accedonie Grecie Cretice totiusq̄ robur orientis demiq̄ cōiere nec unq̄ tam va
rie cultu genes tam dissona uulgi ora tot immense comites nisi ruine ve Lu
canus mgt: regi idem Florus nec ullo unq̄ loco tm uirium populus Ro. imp̄i di
micauit fortuna uidit sed bis quattuor & quadraginta legiones sub uno Au
gusti Cesaris imperio numerate sunt. Quas ad imp̄i columen tutumq̄ p diuer
sas orbis partes suma cū dignitate distribuere duo demū que no parcam legen
tibus ingrate admiratione De Romanis liber attingit. Isdem anno .vj. Claudij
Tyberij principis descriptione Rome facta inuenta esse cuium Romanor̄ sexagies
nouies centena quadraginta quatuor milia cuius rei ga fidem excedit tenuis cla
ritas uix adeat Eusebius Cesariensis in libro de tpibus cū iam ante sub Augusto
anno eius quarto & quinquagesimo inuenta essent Nonagies centena & septua
ginta milia hoīm uirilis de consilior̄ grauitate Romanor̄ uirtus inuicta p uetu
stum terrarū orbem bella gessit Eo nō in bello q̄ cū Romanis gestere uadet sexcen
tia milia ludeor̄ interfecta Cornelius & Suetonius referūt Egyptiusq̄ sacer
dos tempor̄ Vespasiani lv. v. decies centena milia ab obsidionis illius principio ad finē
usq̄ intercempta & in captiuitatē ducta nonaginta septem milia dicit Grecus
Iosephus Iudeus qui ei tūc bello prefuit scribit undecies centena milia gladio &
fame periisse Reliquas nō ludeor̄ diuersis acti conditionibus toto orbe dissi
pas quasy numerus sed xc. milia hoīm fuisse narrat Et hec de ueteribus milicie
copijs in presentia dicta sint M. aut Emilio Scauro Fuluio nobiliore Conss. Iam
clarij Rome nomen cū esse uideret Q. item Lucrano Catulo prefecto p̄mo bello
punico trecentarias nauium classem Romanos aduersus Afros Afrosq̄ aduer
sus Romanos apud Hegatas insulas inter Scaluam & Africam Himilcone duce
sexcentarias fuisse costat Grecos nō regis aduersus Troianos classem mille quadri
gentarias nauium & eo ad huc ampliusq̄ cū multis & nobilibus eatę prefecti Iliados
li. ij. Homero tertie fuisse compto Xerxem Persas deinde Regem nō boy medo
sed alios eius numeros hac in re disputent licet auctores fatale superasse haud
quaq̄ obscurū est Nauium enim eius classem Herodotus auctor est
trium milium fuisse in bilib̄ hoīm quattuor & viginti miradet hoc est du
centa quadraginta hoīm milia huic classi code & auctore addite sunt ex
Tracia naues cxx. hoīm triginti quattuor milia Cornenes Emilius Probus
longatas nauium mille & ducentas quas onerarias duomilia lequebantur
Ouidius rostratas mille ducentas onerarias duo trūmilia iustinus postremo
nauium tm apud eū adtribuit Nam decies centena milia numerus est ut non
ab re aliud dici queat & de pedestri q̄ de his ueteribus Satyricus mgt Creditur
olim uelificatus Athos & q̄cq̄ Grecia mendax audet in historia constituere

classibus isdem suppositum q; totū solidū mare credimus altiꝰ defecisse, omnes eporta; flumia medo prendere & machidis cantat que sostratus, dis Danuſ fuit cū ex Europa in Asiam rediſſet hoc tantū animū ei ſuꝑ gretam rediget et insuam potestatem classem q; centū nauium comparauit. cui⁹ datum prefecit & Anthiochum hilq; ducenta peditū decem milia equitū duodecim Alexander uo clxxxxvij nauium classe qua trumilia alij fuisse phibent Asiam potuit. Cesar octingentas octoginta Britanniam Heraclianus, affric⁹ comes quinq; potuisse preter xerxem clarissimos memorat uel equasse uel excessisse. Nam nauiū trūmilia sepingenta; babuisse ferē numerū; qui apud paucos & nobilissimos ac potentissimos ꝺ̄m uix est inuentus. Cum q; ſ simul ac cū agmine militū ad urbem pgeni⁹ uenisset equi⁹ sui est occursu comitis maxim⁹ territus & in fugā uersus utroqꝫ nauis solus Carthaginē uehit atq; ibi continuo militari animo interfectus est. Sic utiq; ingenitū nūq; animum uim esse corpis unde & Scipio Carthaginē uicta cū rei ultimū esset optauit prohibuit ne plusq; decem naues exirē que belli usibꝰ seruire paterā ut ita hiemē reliquas omisſ q; ſſ que remis segueret q̄genta; nō fuisse ꝺ̄m scribunt in aliqui⁹ maris spacia prouectas in conspectu Carthaginis ussisse mandi tāq; lugubre esse fuisse incendiū q; si Carthago ipsa cōflagraret uideret. Q. T. Flamininus q; cū aduersus Philippū Regem Macedonū pugnasset hoc ei cōditoribꝰ pacem dedit: ut q̄nquaginta solū uelicas naubꝰ reliquas Romanis traderet. Quidem q; Fabius Labeo, cū a Rege Antiocho q̄ bello superuenit ex foedere dimidia partem nauium accepturus dimidiam pcepturus esset. medias omisſ secuit ut pars sibi cederet tota eum classe priuauit. Ex relatu terra & maris rer clarissimoꝝ militum gestar: C. XIIII.

REFERENDA sunt etiam tam terra q; maris ex uirtute preclara militum gesta Non-n. hactenus Fortuna ducis excellendo prosecuta est: ut uetus & tenuia solita rebellet hostiū animos demouerint: quos nō minor plerunq; imanitas & primata oppositi uictoresq; fecit. in acie. n. cū Dux hostiū ex media barbarie truxe ferus imminens & horrendus contra Romanos Quis ebus usus aliqn̄ clamasset Responsum est inuictum Romani gentē dñi. Et ille ita fore inquit si nos uicentes acceptoq; belli omine Martius Crassus barbaros adorsus quia tandem conflictu cepe rei sublimes pugnando deposuit Nec minimū und terrori barbaris incussit Chomdusi centurio satis barbare efficaci cū apud paucos hostes strenuitatis qui focilis gerens sup cassidem & fulgentem. motu corporis flamma hostes cedendo uelut ardens capite fundebat Perrebat cū Romanos atq; incusser & opes eorum uulnera in pectore cōspexisset eisq; in manibus ensis & reliqui in uultibus minas & impia mortis ira ut ita dixerim inuenisset rubisse manus ad cū do hac uoce. O. quia facile erat. orbi impio occupatur Aut mihi Romani milibus aut me Rege Romanis. Quapropter cū in templo Tarentini Iouis Tecta affixisset hec scripsit. Quis amet hac muteri fuere patres optime olympi hos ego impugnauit uictusq; sum abesdem ꝺ̄s cū Troiis & amicis incepiteret aut se uicta diceret cū mossier respondisse ferē Ego si uero simili modo uictore solus & sine milite opus reuertar Mus & illud contra Hannibalem in Campania pugna e Romanis nāq; miles ira saucius ne manibus nō uolueret. Cum ei numida ꝺ̄m humida clypeū hasta

uellet cernucem hostil olnisi deprehendit. remittiq; tum diu donec nauel arquauvsi morsu detruncauit. clarisq; memorie monumentis celebrat Eleazar. Nam cū sug-
eminentē cetervs elephantū loricā ueterū regia aduexerent. arbitratvs in ea bestia
R. egem esse cursu concito in medium legione se proripit & abiecto clipeo utraq; ma-
nu hostes ordens eam subinuadit subiectoq; gladio interimit. A bestiaq; cadente
oppressē hac ruina inclusi magisq; oppressit. Sic ait sepultvs triūpho. Tanto uictu-
ri spectaculo dehinc hostes inermem occupatū incursare nō ausi. post casum uen-
ri bestie. sic trepidauere. vt impatvs le unus uictum arbitrarent. Deniq; Rex
A. rthiocus Lisie filius cū centū. xx. milibꝫ hoīm armatoꝝ & xxxvij. elephantō
vnusq; cernitur. fortitudie pacem poposcit. leuiq; Eleazar. heredē uicturi sue pace
veligat. cernūq; nomen adeptus est. Hannibal cū Romanoꝝ captiuoꝝ climicare ma
se coegisset. vnusq; qui forte supfuerat obiecisset. elephanto illā dimicē pactus si
interemisset solus Romanus acri ingenio elephantū cogressus magno pauore dolore
cōfecit: Hannibalq; cū fāmā eius climicationis cōrempti allaturam intelligeret cogi
misit. qui abeuntē truncauerunt. Et ḡg. exploratū ā pisperis habeam urbe. Duo
milites suum qui Asiam coluit gentiū gallos fama. belli prestare cognouerimq; au
crore Crispo parasti copisse bella gesta cū opulentis regibꝫ adhuc sepe fortune uoluntā
tolleratisse Secundū cetervs gloriā belli gallos ante Romanos fuisse plurel in prope de
gallis vt diximus & apd nos triūphi. q. de toto orbe terrarū suis hoc legiomb
legionē eoꝝ solū cepta sed uix unius cū uiro fortitudinē atq; prestantiam Nam. M.
Manlius uniꝰ agmie scandentē in capitoliū gallos deiecit Annos. xcvj. uolumtarie
se militem obtulit. xcc xvj. militaribꝰ domi. ā suis ducibꝰ ornatus. xxiij. cicatrices
habuit. M. aut Valerius T. q. Manlius gnū gallica rabiem uincere Romani uirtus
documento fuit. Ille. n. ducem gallor. iactu & ardua procurrit. manuq; & arrogan
ter celi manu reprimente pcipi cōrempti & superbum cōspiciēte omia de priuocatu
rem congressi si qui pugnare secū ex oīm Romano exercitu auderet singulis cum
certamine congressus occidit. Hic uō simili modo cū gallo quendā nudū pariter secū
& gladios duos utriq; arma armillis decorati qui & uiribꝰ & magnitudie & adolescē
tia simulq; uirtute cetervs emineabat cū uoce maxia coclamauit si quis secū depu-
gnare uellet. ut produret. cuiꝰ nemo auderet pp. magnitudinē & imanitatem hoīs
Exceptꝫ tum urnulere coepisset & hiulco linguā ore in Romanos exercere T. Manlius
sumo gnis narcus ēm flagitiū cuiusq; fuis decidere ut ē tanto exercitu nemo prodi-
ret indignabundus in medium procesisse. neq; passus est uirtutē Romane gloriam
p gallū ad suos transferri. cuiꝰ transgressionē utriq; exercitu inspectante Manli
us animo magisq; arte cōfisus aspere & immite certamen tam diu cū gallo subiit
q. diu gallus cuerit caput detexit torquē detraxit. Huius posteri filius bello aduersus
Lannes hostem a quo similiꝫ prouocatus fuerat occidit. Q. & Cocoy. milites Romani
qui ob insignē bellicē uirtutis gloriam. a bellis cognomenta sibi assumere nec subtrahenda
duplē animi corporisq; prestantia Nam cū apud Celtiberos genus pugnacissimū. duo-
bus ad dimicandū prouocatē alteri & equites dem pugne decretū excusante lustiā
regi omia. ac insolentissime procacissimeq; furiis uictoris instar uentanē adortus
occidit. armisq; decoratis alteri generis clarissimi & fortitudie omibꝰ celeberrimi facile
prevellente cedere sibi nō solū compulit sed ensem sibi suū. & indumēta spectantibꝰ

utrinq; legionibo tradere In Cesareis & congressibo insignis virtus emicuit Velaty
Tulli qui cū tribus cohortibo legionis pompeianā pulsis: repulsis vna cū Cesaris cohort
castello proposita. quattuor simpei legiones ḡdu. subsidiumisser tantus fuit inimi
sagittaꝝ imbr ut sine vulnere defensor nullus euaderet: qn & centuriones tres oc
lus capti essent: ut ei seruo diurni laboris ac piculi summa Imperatori nō tam auribus
ḡ oculis subiacere ac reprehensentare deceuisse. c. ac xxx. sagittaꝝ milia intra val
lum inuenta numerarent Fuerunt & in legione Ciceronis qui legatus cū Cesaris esset
Duo centuriones: qui ppetuas inter se cōtroversias habebant uter uter praferret Hoc
alter Pulfius Varenus alter dicebat Accidit ut castra oppugnarent Tum ille Pulfius
uid dubitas: inqt o Varrene hic dies de nris cōtroversiis iudicabit Hoc dicens
procedit ex munitiōe ubi hostes copertissimi erant subsequit Varenus medioca
spacio relato Pulfius pilo hostē examinans impedit ab eo transfixus scutū & bal
theū gladiū educere no potuit Succurrit inimicus ille Varenus protegenti ab
hostibo: in quē cū se hostes conuertissent ipse uno interfecto in locū inimici deiecit
ut circumuento succurrit Pulfius: atq; ambo copiosis interfecti: incolumes se in
castra recipiunt Fuit eide Cesari Scevā miles fortissimus: qui pugna ad Dyrachiū
comissa sinistra humera accepit capite humero & femore excusso; oculo trucidatus; scuto
cxx. telorū ictibo perforato hostes pinde ac se dedituros esse credebat subeuntib; busq;
duobo alterius humero ense ereciso: alterū oculo percusso uertit in fugā De hoc dem ma
gna est fama dem tradūt Cesarē viri & de se & de re p. ut aiūt ita merita eximia
uirtute p̄morū: qua comissi castelli porte custodia prope sola seruata esset portu
mitiss eū donis ingentibo & magnis honoribo cumulasse apte. Velus Scevā idem
duce absente eodē in busq; comitibo contra eum Sempei exercitū strenue & clypeo
cxx. telorū ictibo transfixo miris & incredibilibo rebo gestis & comissi loci custo
diam velinquens suoꝝ receptus amplexibo. relatus est: cubuit lacens q̄ ictibo
terribilis ac stupendis qui tot eximias pugnas in gallia britannia; fecerit co
tra hostes semp meminit & assistrande cuibo inter fectus est. L. Siccius dentā
tus Tribunus plebis cenciles iuciss prelatus octies ex provocatione uictor exerci
tu inspectante uictor quadragies quaquies aduersas habuit cicatrices in corpo
nullam notam spolis ex hoste tulit & quater expugnatis & quater turbatis cuibus
ex media ut aiūt morte raptis atq; seruatis Nouem ḡn & Imperatores: qui opera
eius uictoriā prosecutus hastis puris fulcris torquibus cinctis coronis aureis muneri
bus obsidionali una armillis atq; phaleris plurimis donatus insignis emicuit
M. Sergius post hūc duobo stipendiis primo aduerso corpore ter & octies vulneratus
secundo dextra manū perdidit: quatre postea sibi manū ferream fecit: & ei neutra
pone manū idonea ad preliandū vtalueret. una die quatre pugnauit & vtar sini
stra duobo equis eo insidente confossis: eaq; reliquata prelia tot carnonum ob
sidione exercite plateentaq; tutatus duodena hostiū castra in gallia expugnat
bis ab Hannibale captus: bis a vinculis eius nexu profugit Cum xx. mensibus
quibo captiuatus sorte pferebat nullo momento sine copedibo fuerit & catenis
omnibo gsperrimis preliisq; que tempestate illa Romani exper sunt insignitus doniis
militaribo a Triumuiro tribia Tiranoq; coronis cui casis vtulit Cum nonnisi pcelso
de quo refugisse eximium opus uirtutis fuit: solus accepit coronā Flaminio cesule

ẽ cũ Hanibal circũlocentũ locoꝝ uastatione in bellũ excussisset eumq; utrinq; pugnandi ardor extulit ut grauissimũ terremotũ qui tunc fuit tam uehemẽs factus est ut urbes diruisset montes transtulisset discidisset rupes Flumina retorsisse cognoscerent nisi non sensissent Ariouistum eos Lacedemonios occidisse prodidit̃ est captũ p etatem ad latinitatẽ exulisse angustias ualpũ ad dictũ secutum treis capitũ sopitis cultribꝰ adigne aduolutũ loris cũ corpore exculisse Terno capitũ accedemonios pertus dissecuisse hirsutisq; eos ex rupe in Britanniã cũ comitibus Cesaris impulisse quenda locũ & aquosum modicũ ut uisũ est̃ in eos numerem hostiũ copie ac pretia spectantes Cesare fuere quam miles eius nece Scevola medios irrupit plurima strenue fortitudinis opera edens solus in mobili quadu pfistos missa undiq; in eũ uelocꝰ in summa malitudine gnes missũ omnis dira pugne suffocauit tela manu sua hostibꝰ adegit tandeꝰ gladio fortissimos quosq; hostiũ exterminauit affluentiũ incredibili diminutione propulsans tandẽ cũ gula & Saxo retrusi uersi in fugam hostibꝰ cõmitrones reduxit in columes ipse nõ ogre victos euadens in limosam se proripit paludẽ qua nitẽ natando nec pedibꝰ comendo uix tandẽ diutius loricis onustus amisso tutamine scuto Admirante deinde Cesare & magno cũ gaudio & clamore obtutum excipiente mestus ille ante Cesaris procedit amissaq; tenam scuta obtegens Centurionatus honore donatus est̃ Cinegiri Athenienses militari gloria magnis semp rose laudibꝰ melauit preter enim ingentes prelios cedes cũ fugientes hostes ad naues egisset onusta naue dextra manu tenuit nec ḡ sibi eripuit ḡ manu amputet: tũc ḡ amputata dextra naue cũ sinistra cõprehendit quã & ipsam cũ amisisset ad postremũ morsu naue detinuit tandẽq; denig; in eo uirtute fuisse ut nõ tot cedibꝰ fatigatus nõ ambabꝰ manibꝰ amissis uictui quidem esset & ad postremũ & denticbꝰ uelut rabida queda fera dimicauerit Simili primata Cesetrandis hostibꝰ Actiusq; usus fert nõ massiliensium ut Lucanus auctor sed Cesaris miles que admodũ reliqua & quẽ nõ incelebres auctores tradunt Natalis nãq; apud Massiliam certamine cũ hostile in pupim dextra inisset Illa gladio amputata Massiliensiũ nauim nihilominus ingressus longa tam diu retinuit quousq; hostes atrocꝰ nullo obtrectãs prostratis omnibꝰ nauim uictor occupauit occupatãq; profundo immersit equauitq; Cynegiri factũ & laudatissime qrete laudibꝰ in celum usq; sublatum est̃.

Emulatio gloriæ & Ducum comparatio atque præstantia. C. XV.

VNC ut audis exprimissis ad sumaꝝ rerũ aspirandꝰ honos redatur qui nobilioresq; ducesq; qui que melyta suis facultatibꝰ gesserint subnectere mus. Vere qm in huiusmodi rerũ summa spectatu difficultaq; maxie solent res militares uirtutis ingenia mores diues & fortuna possimus In his supiores etatis exercuisse uirtutes gentiũ ducesq; & regesq; aliquot prima fronte mutua inter se iudentur cõparatione ḡ similes extitisse Sic N. maiore sententia fuerit nõ fuisse nefas solitũ Romulo Theseum cõparare Camillũ Bruto Brutoꝝ Dionem Numẽ Lycurgum Marcello Pelopidam Fabio Periclem C. item Mario Iasonem Pherum & Themistocle Temistocli Aristidem Eumenem Sertorio Cimonique Lucullũ quãq; de hoc ipso ita scripta inuenio bellicis in arabꝰ ut Eschilus auctor est̃ que huic comparabimus: que huic opponemus? Quis huius similis? Cum uel Anthiocꝰ grauem-

phum scripsisse constet Lucullū uictoriam ēium quasi unq; sol uidente maximā ex hostibꝫ uertulisse exploritū est & phtonice q̄nquef & quadragies impatorā imposse dignitate: cū ne semel comitis interesset sed semp absens & exercitef & arcessef Ex hoc igr q̄d ille Duxe fuerit facile comici pōt In Alcibiade cū flagrantissimū fuisse ferr ingeniū: consilij plurimū: eloq̄tia singularis corporis spes pritatis: pyrcapue potentie usꝰ nobilitas eximia in re mil: summi impij & suma gloria qcd natura effingere posse uidef expta Contide in utre omes qui de eo memorie prodiderūt nihil eo Duce fuisse excellentiusꝰ cū pleriq; hec omia animi corporis & fortune cōmoda in eo Duce inter sese de precellentia certare uideant Tribuli uertusꝰ sipse absq; fortune numie penstranda est dubiusꝰ sum an cū ēium prīū posterim illud dubio procul neminē huic preferendū censeo fide costantia magnitie animi in patriq; amore Nam quod multi uoluerūt paucisq; cōcessum ab uno tyranno patriam liberare: huic contigit ut a triginta oppressam tyrannis seruitute in libertate undicturē Iphicratef nō ram cumulo & rez gestaꝝ magnitie & discipline militaris prīa nobilitatusꝰ est & precellentibꝰ ducibꝰ anumeratusꝰ Cuismodi n. Duxe fuit: ut nō solū ceteris cū prīis cōparandusꝰ sed ne de maioribꝰ dem natu quisq; anteferendusꝰ Imp n & Duxe sepe delectusꝰ nullꝰ culpa rem male gessitꝰ cōsilio semp inuictusꝰ quo ēm excellut ut multa in re nil: noua cū inuenerit inuenta plurima meliora reddiderit Lysander Lacedemoniusꝰ preclari magna duasꝰ & Imp fama prisentibꝰ & posteris reliqr Vosmagnī feliatre g uicture patriam Thimothon Corynthiusꝰ sine dubio magnusꝰ ēium uchicio hic hinduꝰ Namq; huic ora contigit quod nescio an ulli: ut & patriam a tyranno oppressam liberaret & a Syracusiꝰ quibꝰ auxilio erat missusꝰ inde in uicem ciuitatem seruitute depelleret: rotaq; Siciliam malorꝫ omnꝫ uexata bello a barbarisq; oppressa suo aduentu in pristinū restituere: & cū esset nō simplex fortuna cōsiderantiꝰ qcd difficiliusꝰ putat milto sapientiusꝰ fuit q̄ aduersam petulit fortunā Agesilausꝰ sue & contemptor superꝰ Megentiusꝰ utpote qui nō solū hoium sed deoꝝ sibi honores exposcens in hac cā clarior Ducū cōcertatione quodā magno auctore numerandū sese offerre in uitra id dem: nam si Nasom accedimusꝰ clarusꝰ erat superqꝫ ferox Megentiusꝰ timisse & uel equo nullusꝰ uel pede maior erat Legimusꝰ & Cyrum grecoꝝ maximusꝰ laudibꝰ celebritū q̄ in expeditione profectusꝰ Egyptū insuam clientē redegerit ac omes que a Sure finibꝰ ad mare usq; rubrū primꝰ gentes nationesq; subegerit Septimundeꝰ cā est shrenue gestaꝝ a plurimis olim anteponunt uirtutibꝰ Thebanusꝰ ante hūc Ducem natū & posteaquā inter ciuꝫ ppetuo alieno patrie impio cōstare & contra eosdē ille prefuerit rei p. caput fuisse rotusꝰ grecie nemo inficiasꝰ ibit ex quo facile intelligi pōt hūc unū Ducem plurib; nobilissimā ciuitate suam fuisse Maxie cū eius morte tanta pariter seruitute Thebanoꝝ tractata & pcino subsecuta sit ut nō amplisse se Ducem suū & columen sed ipsi cū eo simul cū ciuitate fundituꝰ periisse uiderentur Et q̄q Homerico pyrcomio exploratū & notū sit & illud Achillis & Hectoris mutuū vite ac sanguinis certamen: q̄ Monomachiam appellant & eam uirtutē que supra nostri heroicam atq; diuinā pcipere Hectorem habuisse neq; proinde uideri mortalisꝰ hois filiū esse sed dei nō inepte fīt cū nō homerica sed paterna illa cōmendatio fuerit debet Achillef Hectorem qui uicerit & uirtum & animi rotaq; gestaꝝ pyrcomio ac dignitate minor hīt quā & ipsam in utrea capita ita sepiꝫ offendesꝰ Si cor si uires si bella regesꝫ

Achillis: ut paulo expediam Hectore maior erat: videbis. Dares Phrygij maiorē Troiani
scriptoris attestatione fortiorē dimisse: uirtutē Achillem fuisse q̄ Hectorem. Achillem preterea
Iouis nepotem & ter diuo filiū nulle Homerus cyrenaicis sine conuocatis poete qui homi-
nem: & uirtutē: preclara nō solū deos: progeniem uoluit sed & deos fieri: qui si eade-
precone & sensu & decoris festiuitate in celū vallat Nestor: dardanū apud suos fama cla-
ros & nouos furore atacos: & dolos & astu Vlixen: celdat: Miltiadem Maratone The-
mistoclem Thermopyle predicent: Homerusq; idem & Maro ne dum barbaris sed Lati-
nis & grauis ducibus preficiendo Rectem illis: quo iustior alter: nec pietate fuit: nec bello
maior & armis. Quicq; denicq; aliasue gentes preclare laudis usq; exstitit: in unū si cōfe-
ratur profecto cuncta Romanos rerū dnos gentesq; rogatum subsistet. Quo circa sint qui
suo quodā iure Brennū animi magnitudie & rei gestaue gloria excellendū putent
q̄ gallis senonibus in militiam suppeditē Roma mundi etiam armis inuisente: in Roma
nosq; tang̃ in belles imperij freetes: eosq; sic struentes: ut nō facile quispiam simi lem
reperiat. Romane militie recensebo: & si Roma insuperabilis nō fuisset: non ut uictrix
sic uicta fuit & ad internitiē dolebella duce delecta: ut nullus ex ea gente supfuerit
qui memoriam ac se Romanā verbum gloriaret. Neq; uo Hannibalis res q̄dē obscure neq;
posteritati erūt. Annis .n. v. & xx. minor natus Imp. factus proximo triennio illam uarij
armisq; nobilem & exercitū seminarū bellatricem subegit Hispaniam. Saguntum po-
tentissimā urbem Romanis amicissimā: ac federatam: ut expugnatur: ac obsidione de-
leatur: tres exercitus maximos cōparauit: alterum in Hispania cū Asdrubale fratre: altero
alterum in Africam misso: tertiū in Italiam secū duxit. Cum hoc exercitu Pyrenheos sal-
tus transgressus: uelut fulmen quecq; obstantia proterens: ad urendā Italiam deuastandāq;
festinat: nec nisi ferro & sanguine uiā sibi prestruens: ad alpes posteaq; uentū: que Italiā
ab gallia seiungunt: & quis nemo umq̄ preter Herculem ertatum ante eū transiuit. Al
pinis gallos: quorum impetus transiuit ag̃ resistentibus ac tandē duro Marte depulsis: gene ac
ferro diruptis rupibus: uiam illa alpera inuiata & inaccessa: ac frigore intractabi
lia ita munijt: ut elephanti possent: ire onerateque: intra quā uix homo inermis
uix potuisset irrepere: que res ei & uirtutis admiratione & immortalitatis fidem
nō parua cōciliat. Inde exercitu traducens in Italiam puenit: cōflixit: apd Ticinū
cū P. Cornelio Scipione Cos. cuius Lucanū populū a filio pubescente seruatū Sci-
pionis huius collegam Tyberium longe sim. probum fuisse magis sim. Lucium
Sempronium. apud trebiam cū ingenti Romanoꝝ clade profligauit: cū hoc apud
Placentiam. eque licet Marte pugnatū pariq; clade discessū maior in Romanis
q̄ pro nūo tractura fuit: ut ingr. Liuius qa equestris ordinis: aliosq; & tribuni mili
tares & prefecti nōnulli ea dimicatione ceciderūt his rer prosperis ac leti succes
sibus elatus Hannibal sui fiducie plenus ad spem proposita armatum: inde per
Ligures Apeninū transiens: pene Hetruriam: quo intenere adeo grauis oculoꝝ morbo
affectus est: ut in posteru dextri oculi beneficio nūq; eque bene usus sit. hac in mala
qua tue demebat: ualitudie lectica deuectus. C. Flaminiū cos. ardentioris spi
ritus: unde q̄ res ipsa postularet: apd transimenū cū exercitu insidijs circūuentum
occidit. Neq; milia post .C. Centeniū pretore cū delecta manu fuisse occupatum
F uerim. Sine hoc in loco: qui in acie ceciderūt Romanoꝝ .xv. milia T. Liuij senten
tia de milite electa alioꝝ nūq; alr. apd quos .n. viginti milia numero inuenio

hostiū. nō nisi mille q̄ genuū in prelio cesit & hec alta romane vel-p̄ posteritatis mōri hinc
cathrin apuliam. apd Cannas cū q̄uenissent obuiam q̄ eis duo Coss. scilicet Claudius
Terentius Varro & Paulus Emilius sese obtulissent Varroné cōmittendi prelij temerarii auctorē. p̄mū turpis fuga corripuit. nec fugientē. hūc ampliuſ q̄ quadringenta equites prosecuti sūt Consulū aleer prudentis sortis ac honesta morte pro
cibus cū hoc q̄ questores duo Tribuni mil. vnde xx. Consulares stipatores atq; ēdi
litij aliquot Senatores insup Lxxx. desyderati sūt reliquoꝝ nūs ceteris ambigue
traditur uideri Quod cōstat. xl. milia pedituꝝ Equitū duomilia septingenti fuerūt
S uel qui hos legionarios sin pedites atq; equites aliose cuiusm. ac sectos parem ꝑpe
numeros fuisse asserūt. cū inde post aliquot dies Capuam. q̄ cannas sibi fuisse ꝓcelebre est inuenere. Q. Fabius Max. Dictatore Romanus in agro ei faleruo se obtinebat hic
locoꝝ angustijs clausus noctu sine aliquo detrimento exercitus se expediuit Fabio
callidissimo imperatori dedit uerba nāq; obducta nocte sarmenta in cornibus iumentoꝝ
deligata incendit cuiusq; grūs militudine magna disperſam imisit. quo repentino
obiectu uisu tm terroꝝ iniecit exercitui Romanoꝝ. ut equedi extra uallū sit ausus
nemo post hec nō multo. M. Minutiū Rufum magistrū equitū pari ac dictatore impio
dolo productū in prelium fugauit Tyberium Sempronium. Gracchū ter. cōs. in Luca
nis absentē insidijs inductū subitulis. M. Claudiū Marcellū q̄nquies consulē apud
oenusium pari modo interfecit. cuiꝰ seve crudē ut Capuam ipsam Romana pressam
obsidione liberaret & ad tertiū Lapidē Anteq; fluuium castrametatus portā ur
bis accessisset intra cuius muros solus hostiū emisit hastā indignantes qui superūt
in illū iuere Romani Coss. obuiam equesti. & in acie utriq; deducti copijs paratis
ad prelium cū essent illico quando celi fulgore dimissa. & ex suma Capitolij rupe ma
ximo turbine uentoꝝ in aduersa hostiū ora prohibuit q̄ posteriq; bis terq; ac
cidisset miraculo cōcussus Hannibal dixisse traditē Roma capiendi tue sibi ꝙ
deesse tue fortunā. cū q̄dū antea in Italia fuerit nemo ei in acie restitisset Nemo ad
uersus eū post Cannensem pugnā in campo castra posuisse Hus itaq; ad uastandam
Italie gestis Scipio ille Africanus iunior dū clades patrie cladibus in Africa uindi
cauit hinc retinere potuit & accersitus hostē eū mgō. atque patre apd Ticinū fuga
tus fuerat. ad bellū arcessere uincereq; quo in bello: vr Valentior postea cōgredere
collatis iam signis de legibus paci colloquī fuere Cōditionē cū haudquaq; conuenire
T ubi cecinere tue pugnā. & q̄m nouissima inquā nec melius instrui. aciem nec actius
potuisse pugnari ut de victore uictus sit. & de victo ipsem victor ipse cōfessus est
utcuq; ingens rei tuli estimator celsitq; tandē Hannibal adeo cōsternatus. vt
nūq; postea retulgeret. Scipioniq; ꝓmitū victorie Africa fuerit Hoc fuit duore
qui nō sue modo etatis Luce retre maximi ducesi sed omniū se memorie cum
gentiū cuilibet Regū imperatoꝝue patres uel ut Florus inqt qui omni antea & postea
ducū clarissimi fuere. uter utro sit ꝓferendus Imperator. preter Sapionis cedet qui ma
gnum patrem scelere suū audaci exuuit atq; pdidit: ut de se ipso. apd Ennium suū
his uerbis loquit. Si fas cedendo celestia scandere cuiq; est Musis celi maxia porta
patet Hoc unū ducū fuisse certi quo intelligi possit quāl ille Imp fuerit Si uera est eius
q̄ nemo dubitat ut p̄ Rō. pye exercitū uirtute bellica presidentia sibi uendicet Hanni
bal eq̄ cōstet potuisse eū superare. cōstet ipse audet Scipionē tanto nō solū hue ver. q̄rens

Imperatores interisse qro ps R. penulqs Hamibal vetr gestatis gloria antecellud ip nec
tantus ille hostis Hamibal ipse dissimulat apd Ephesum. n quo ambo conuenerut
alterq; uictus cofugerit. alter ad Antiochu legatus & Romanus orator accesserat
C um Hamibal dignior de ambulando locu pmus. irrupuisse idq; Africanus tam equo
tulisse aio vt facile nulla cu torentione ea fuerit ambulatio hinc postmodu de ducu
prestantia inter cos sermone interrogatiq; Scipioni quis sibi ducu maxime uideret
esse oium: qui pyrrem fuisset. quiq; ad id usq; tpis fuperaret fuisset Tum penul philip
pi filiu Macedoniaq; Regem Alexandre prefecto pmu. Quem item sm fcisitanti
E pyrrotas Regem Pyrrhu subiecisse tam illuse q; huiusce ducis ratione. afferendo exq;
rem potro quis teruu prefecerit dubi procul se ipm inqt. obortoq; risu Africanu
tum adtentius. Quamaxime re faceret quoue loco te dignu diceret Hamibal si uin
ego fuperior euasissem Tum ille no solu etatis huius fed oium fuperiu temporu gentiu
ac nationu imperatoribus anteferendu iudicaue. quo dem dicto no obscure est fane
p Hamibalem innuis Scipione uelut ineximabile cerenisq; ducibo & Imp. longe dissi
milem anteponendu Seuerus aue Septimius Dux & Imp. inclytus simili modo au
de pmo pncipum loco sermo esset Augustu Vespasianu. Titum Traianu Pium. M.
magni pie cereris fecit reliquos semineos uel venenatos notans maxie in bellicis
Hamibalem Matium Camillu & C. Martium Coriolanu dilexit fumaq; Laude
ac loco dignos censuit interrogatus porro q; de utroq; Africano sentiret respondisse
fere felices illos fuisse magis q; fortes. ideq; probare domesticam uitu & Iuuentutem
que in utroq; minus speciosa domi fuisse. Non minus & laudis & glorie Scipioni
natice in loco & rega q; in negocio & armis uterq; Scipioni maiores nros tribuisse q;
celebre est. ferun & Antigonu interrogatu quis Ducu sibi optimus uideret respon
disse Pyrrhu. si senescere oium sue etatis ducu sibi optimu uideri. Sed qq; hec etera
tis sue ducibo dutaxat cu preferat: sane cu costans auctore Iustino inter omes ducto
res fama est. Nullu nec cuius nec fupioris etatis Regem coparandu Pyrrho fuisse ut
roq; no inter reges em vere & inter illustres uiros aut inter sanctiores aut iustos po
batoris iudicium sententiam certe rei mil. in illo tantum fuisse: ve cu Lisimaco Deme
trio Antigono tantis regibus bella gessisse & inuictus semp fuerit. Illiricos & Siculos
R omanos Carthaginenses bellis nung inferior. Plerisq; & uictor extiterit. Cui patria
certe suam antiquita ignobilitas fama vetustas & claritate nobilitas suu vero orbe il
lustre reddidisse bellacissimu. n. regu oium usq; adeo fuisse costat. vt cu ceteri
mortales pro gloria pcul impio pio falute. procul inuisis pugnare soleant hic pro
uoluptate pugnaret. neq; hec illi maior ex impio q; ex bello uoluptas esset Adde q;
militaribus artibus instructissimus. ductandi exercitu ordinandi. aciei eligendi. loci
castris idonei. ocultandi. hostes animos rei prece belloq; efficacissime ceteris. ad bel
landu quiescendusq; uictorias q; uictorias premia seruanda vir q; longe melior Qui
no hanc ipsam palmu Alexandro Macedonu regi tribuisse no inficior id dem fuisse
uidetur nec minimis rationibus imitis. Hic. n. Rex & Imp. parua mana ultra q; credibile
culpnam uideat pugnauit orbem innumerus gentes fudit. atq; subegit. vigessimum
naq; etatis annu agens Macedonu Rex declaratus & ad bella prepcus ubi Macedoni
am cyrenam & Illirie parte ordine coposuisset. Vbi Hellespontu in Asiam transgres
sus in campis adrestis pmo Darium persaru maximu Regem expugnat mox frigia

& paflagonia mdinone redactis p angustia rupiu dubiosq; aditus Gluam intrat que ex improuiso exercitu uictori patuit. Paruis interea qn̄ ex tot⁹ milit⁹ armatos instaurato exercitu: vel ut alij phibent. cc̄. pedituꝫ & c̄. equitū in eadem procedens iter arctas Ciliae rupiu fauces comisso certamine uictus ac fugatus trecis celeri studio uertit pedituꝫ lxxx̄. equitū decem milibꝫ cesis xl^a. capti⁹ circūpsit ciuitat⁹ cū regia matre uxore ac tota simili sobole & uictor insignis hinc ad profectionē damasci proiectus ex proximis nationibꝫ legati uenere se suasq; & urbes dedentes Syria Fenicis & Sidon cū maximis insulis uictori obtulerūt Tyrum feruenter expugnatū & uirtus & fortuna obtinendā dedit. aliquātū obsessa remedio regi patuit. cl^x. nauium classe deuicta Gaza decem milibꝫ hostiū cesis expugnata est uictoribꝫ armis cesit Egyptus & Cirene cerucem flexere Ad Iouis Hamonis templū. quē sibi patre finxerat gentū domitor p arrida & solis adulta uertit iter unde remeans diuina stirpe se natū uoluit credi haudquaq; mortali patre coentus reuertit urbem. dedidit quā ex suo nōie Alexandriam appellat. Hinc aduersus Darium qui ad Arbelam ignobilem uicū sed perfica strage nobilitatū ingentes armoꝝ copias uenerat de integro arma couertit & paribꝫ utriusq; partis & copijs & fortuna hinc ꝙ uictor orientis sibi limen. aperuit. ita ut pene me gentes Persides & Babilonij patrerent impia pditiales. aditus. et breuiꝫ ingta. ad septentrionē couersus partes hircanosq; fregit. Caucasum montem. ad mortis extrema cū suis labore deductus. Mareq; Caspium cuncta sternendo subegit ad flumen Thanaim & Scytas circūtulit signa & insimbo Asie partem uenit Europe ad Idaspen amnem. Porum Indoꝝ maximū regem. qꝫ armis cōtradicere ausus. terribili proelio uiat
E rꝫ uictū se tam inique animo tulit. ut cibū uulneriq; remedia respueret mori uolens. magnitudie animi delectatus Alexander in amicis habuit & honoribꝫ uictū regnare compulit. Multa preterea cū aliquot regibꝫ & exteris gentibꝫ p Indoꝝ longissimos tractus prelia gesta sunt. tanta illustrata uictoryi fuit gretie. assertione contra Romanū nomen. Partho⁹ gloriē Fauentiū: fuit. Ceuissimoꝝ quorundā Gallos. quos nō uerī studiū nō fides regi nō denig; Alexandri amor ullus. sed Romanoꝝ inuidia atq; odiū semper impulit. Inuulgatū sit. eū totū terrariꝫ orbem pagrasse. illusiq; ac crīm fuisse que optimo qꝫ quorundā mentes irrepsit. minuenda omīo est. eoq; maxie qꝫ regū gestaꝝ scriptores aliqua & q̄m nō inceleberes audent in hanc sententiam trahi. pmū traq; inter ceteros Annei Senece de Alexandro illud attingam.
A alterius regis suasq; & loci huius & dicti memoria licet polleret eximia reor oblu
gebat. inge infelicem fauor aliena uastandi & ad ignota mittebat An tu putas
sanū qui a Gretie pmū cladibꝫ inqua eruditus est. inapit. qui quod sui optimum
est. emit Lacedemona seruire iubet Athenas tacere. no contenti⁹ ut cuiuscum
strage quasi aut uicerit. Philippus aut interemerit. aliasue loco potier & toto
orbe arma circūferr. nec subsistit usq; lassa crudelitas. imanū ferarū modo
que pluſq; exigit. fames mordent. Iam in omē regnū multa regna coment
tam grata persequi eundē timent. tam a. Dario libere nationes iugū accipiūt
hinc tū ultra occanū soleq; indignat. ab Herculis ubertiq; uestigijs uictoria
flectere ipsi nature uim parat. nō ire ille uult. sed nō pot stare: non aliter q

imp̃ceps deuecta ponderat quibꝰ eundi finis est. ut esse qd tanto uno tumꝰ pyrela-
uo dictū mitte. Nec minus & illud iustum. uniuersum terrarū orbem utpꝰ sic admi-
rabilisꝰ quia uicerit. an aggredi ausus fuerit memorium est. Nota. n. hoc sibi licē
illud in cunctis dei nec minus incognitū esse debet. Quantaliber. aut fide uery
uel iste uel nouus inḡr scripserit. addo his ego & quē diximus Senecam quecta
in illos fuisse mentiros fideliores fuisse. ondus cū no Roma que floruit iam cor-
perat. aut scithe oram ullam. sed nec Germaniam nec Britaniam nec Hispa-
niam Galliam uel Africam per sese. aut legatos unḡ adierit. nedum uicerit
Q ud ergo orientē adhuc orientes uatt. una Alexandri Epiriotis regis & huius
aduersarii sententia. ex omnibꝰ una fatalissima mundi parte. qꝰ sepe alibi idem
auctor. ait. Et ut Q. Curtij hūc eundē regem sibi nobilitantis uerbis utar. Ab
hellesponto usꝰ ad occeanū omnes gentes uictoria extendisse uisꝰ in questionibꝰ
naturalibꝰ inḡr Seneca impium ex angulo thracie usꝰ ad orientis terminos
protulit. Ḡg. qꝰ constat ante aliud Carthaginē infensus se subacta Asia in Afri-
cam migraturꝰ minatur. & forte cogitaret inde ad Gades Herculeas & hispani-
am traiecturꝰ. ac porro inde per gallias secus alpes & ticinum in Epirū atqꝫ in Mace-
doniam reuersurꝰ. Sicꝫ nondū altera sorte adortus excessit e uita nec alit ut ille
inḡr ḡ Babilone sua partoꝫ verendus. Nam sibi libertas unḡ. si redderet orbem
ludibrijs seruatus erat. no utile mundo edictus exemplū Est & qdū fuit de hoc ipso
quē modo dximus Alexandro & Philippo patre ac Macedonū rege inter doctissi-
mos de utrusqꝫ pyrrhanto disceptatio no leuis & qḡ magno se iudice quisqꝫ ex re-
bus gestis uenus anteactis tuerī posset. Philippū in uirtute animi magnificentia fi-
de rey moderatione uerbo gestis & gloria supare a filio facilitate uo humanitate
consiliorꝫ prudentia frugalitate solertia uerborꝫ denicꝫ ac orationis cultu Alexan-
drū superiorem fuisse no dubiū est & licet Regum clarissimus certe iustissimus sit Alexan-
der clariorem inḡr suum eū facit. qꝰ unus fuit. qꝰ adolescens. qꝰ incremento rey
nondū alteriam fortunā expuit. decessit. Philippum. aut Alexandri patrem Theo-
frastus tradit no solum gestare & dignitate regū sed & & fortuna & moribus
maiorem. ceteris regibꝰ moderationeꝫ exstitisse. Sed qui hoc decus impij Gn Pom-
peio magno ob res ab eo praeclare magnificentissime gestas deferendū putarent
M ximū. n & splendidissimū fuit qꝰ Romanoꝫ nemini antea contigit qꝰ tertiū
e tertia uniuersi orbis parte triuphū duxit. Nam licet tres ex hac una parte
triumpharint. ipse in primis ex Africa Secundū ex Europa Tertiū huic ultimum
ex Asia ducens triuphū quoda qi modo uisus est ex uniuerso ambitu orbis tri-
uphasse. ex quo aut genere gentiū seorsū triuphauit ex his que subijcaemus
licet agnoscere Erant quippe regionū illaꝫ noua huiusmodi pontus Armenia
Capadocia Paphlagonia Media Colchis Hyberia insula Albania Syria Mesopota-
nia preterea hi qui circa Fenicam & Palestinā incolunt Iudei Arabes in orientis
& partibꝰ ac Cilicabꝰ & Isauris Piratis Latronibusqꝫ supatis sui noīs inter Cilici
am & Isauriam condidit urbem Inter hoc tropheis & suis que struebat in Tyr-
rheneo annorare 877. oppida ab alpibꝰ ad fine hispanie ulteriorisꝫ in dedi-
tione ase redacta Cuncta ex forme nonagente piratice naues. viꝫ. captiuꝫ post
pmaper Piratas in triuphō ducit Tigranes Armenus Tigranisqꝫ filius cū uxore filiaqꝫ

ipsius regis Regis Iudeorum Aristobuli Mithridatis soror cū liberis quos fuisse fugatis cessisse in deditionem acceptis horum centesimus octauus semodiorum Nec huic dementi Pompeio adhuc tanta tamque preclara victoria uertus aut ratio suadebat sed insanus amor magnitudis falsae & si modo ut in Hispaniam modo in truces Scythi montes & alpina bella modo in Septentrionem. arma modo ad colligendos piratas maria ac reges varia pacanda proficiscerentur causae per eū pretexebant ad continendam potentiam. q illis ergo in Africam. q in Septentrionem q in Mithridatem & omnes Asiae angulos uterit nisi infinita cupido crescendi cū sibi omnia magno uiderent. q Caesarem in sua facta pariter ac publica imisse nisi gloria & eius ambitio & nullius supra cetera eminendi modus cui omnia ante se Caesarem ferre non possent. cuius eo mentis uto si quispiam simili modo uelit percensere res fortissime gestas ob quas deus est. a ueteribus appellatus. simentis & infinitus quippiam agere diuat necesse est. Huic. n. omnis belli cū Helueticis fuit gallaeciorum fortissimi q bis transrhenum nequ pugnandi ardor sed rabies erat ut patria profecti xvj. eorum urbibus uicisq. cccl. ab se cōmutatis ne q his desydery foret ex spe reuertendi ulteriusq per Romanos terras obstinati magis in eorum fortuna mitigarent quae admodū inter Cymbri & Theotones quibus no audaria no fortitudie ulla ex parte inferiores erant Horos plane multitudo numerusq ceteras gentium quae auxilio illis exterarent in rabulis eneis quae in castris inuenere sunt dicta mirabilia literarū series inscriptus erat Fuerat aut omnis eius horum capita. ccclxvij. milia ex quibus nonaginta & centū bellacissimos erant quos omnis ea apud Rhodanū fluuium obuium Caesar habuisset magno difficiliusq bello bis uicisse uictosq ad deditionem coegit Germanos & eis eos animos fortitudines uaricina mulieres no committere preliū ante sinerent q noua Luna fulgeret congredi fatuis esse diuas trepidantibus q. idoneū illis ipsis expectantibus hiemo tragi in eos munitiones & tumulos impetu no ante stimulare & incessere destitit q ira deducti pugnatoresse rent His infugam uersis quos ferē nūs. cccl. alias milia fuisse Caesar tradidit cccl. ad ripas Rheni pleniq cadauerbo spoliisq; reversis cesos numero lxxx. fuisse plurimi Inde confluentis Rheni bis distinctissimas ipsis ponte coniunxit & omnis Romanos armis Germaniam inuasit Vos barbari siluas petere propinquitate paludes no ausi certare quod pro uictoria fuit. Hinc Ariouisti Germanos insolentissimū pecus. uno prelio uicit ac expulit Idem contra seruientissimos & bellacissimos Neruios & Atrebates qui densissimas incolunt siluas diuersi exercitu. Vbi ige in profundissimo nemore siti ob ac sepellectalem q proeul ab hoste collocassent Cum. Lx. milibus armatorū contra Caesarem. properantes secundi imperui eius castra locante preliosq; abstinentes offenderunt & uersos infugam equitatu. vij. & duodecima Legione circumuenientes uniuersos truci dabant Centurionesq

Quod nisi Caes. cornipes scuto & his qui coram se preliabant decentes inter barbaros irruisset ac subinde quodā ex tumulo decima legio p hostes irruperit acies pictenti sucurrisset nemine euasuro inconmodum siquet Ac uirtute Caesaris & audacia supra uires ut dicā soler decertantes haud in Neruios clare certa coegerunt Vos fortiter oppugnantes obtruncarunt Ce. Lx. n. milibus quingentos euasisse tradidit Hinc dediciones urbiū ad extremos usq Occeani terminos consecuti

A drita eode impetu fortune profligat ad quattuormilia cesa .Ml. milia uenundant cu
ueneris qui ad Octauiu rerū incolebāt natale pretiū & memorabile fuit & hi quat
uoi & armis supat equitanos qui id defectione cu finitimis coniurauat fuat & bellu
ei cu Belgis una cu Germanos auxilys hoy copie ad .cc. lxxiij. lectissima numeatur
sūt quibo repente e siluis cruptionibo militet Cesaris ceu excipientes summa dimicatu ob
strando ad interemptione delecuere quoscp ad sua uemetie copulisset Domuit preter
hos oem gallham que inter alpes flumen Rhodanu Rhenūq & Occeanu est & circuitu
patet ad bis tricies centena milia passuū In eis dem nec totis belligerauit exercitiu
octingenta uiribo cepit oppida trecentos subiugauit populos .d. uersus trecentos
partim instructis Minadet centū dem uero cesis corde uite reseruauit huic capti
uis corpore armis spirituq; terribilem nōie & qi ad terrorem coposito Vercingetorix
rem Aluernū Galliaq; Regem fortuna mutet sepe magnis pielys atq; comunbo ue
rentata sost aliquor horrida certamia hinc inde uario discrimie gesta In Alexia op
pido vallo .xj. millibo passuū circūducto coduxit ponet cc. xlvij. milia armator
exercitu cogesto auxilio regis ferme cota gallia surrexerat & hi q cesi sut fugati
qui potuere ad sua remearut Rex ipse nouissime indedimone redactus maximum
& amplissimū uictorie decus deposito omi fastu supplex cu in cathia ante Cesaris
genua fateret abiectis & armis habe inqt sortem uiq; uir fortissime uicisti: Inde
qi hic rerum orbis no sufficerer Alexq cogitauit & in Britanniam transiecerut Cui ne
nomen dem Romanoq; antea cognitū erat: & de qua nō parua & inter scriptores
& historicos coremio est Cū eam nō re sed uerbo solū de nōie fictam nullq; exercite
coendam subiugare adortus est hualsq; fiuanoris audacia magnā illi gloriam pepit
pmus nāq; oc duū classe ingressus Occeanū perq; atlanticū pelagus ad belligeran
du transportans exercitū in insulagare copit mira celeritate transiecerut armaq; & ob
sides accepit A trepidis & ulterius isset ni impiroba classem nauibagio calfagasset occe
anus reuersus igr in Galliam classe maiore auctisq; ad modū copis in eundē uersus
Occeanū eosde Britannos secutus est: qui tandē expugnatis cū regibo uictoris iugo
cernuos flexere Non coremus his, non .h. pronuncie sed noi studebāt, cu maiore q pus
pteda uenerut est triūphauit quater ut testes sere omes auctores sūt ut certiores qn
quies pmus triūphus fuit de Gallia atq; hac ipsa Britannia ipso oīum Clarissimuo
S ecundus de Aegypto Tertius de Farnace & Ponto Quartus de Juba & Africa Quintus
de Hispania Ego uo addevem Sextū de Massilia nisi qa forsitan is triūphus sub Gal
lico cotinet Nam de Massilia illu triūphasse haudquaq; est dubiū cupiam qui acerri
mam illā Ciceronis de Cesare logarit querimoniam in libris officioꝝ legerit uociferat
inqt ne pdrisi externi nationibo ad exemplu amissi impij portari in triūpho Massiliam
uidimus & ex ea urbe triūphari sine qua nūq; niri imperatores ex transalpinis bellis
triūpharunt prelia denicp plura gesserit q recenserit quispiam posset huius nāq; ductu
ut ab illustribo qbusda traditū est auctoribo undecet ceneet tregenta & duomilia uel
ut ab alys undecies centena nonagintamilia hostiu cesa sut Signis collatis bis & quinqua
gies uel ut alij quinquagies tm dimicauit. M. Marcellu solus transiecisse qui nouies q
& tricies uel ut alij atq; alij quadragies nouies pari pene modo fuerit prelialis Quid
cetera eius gesta prosequar his tot belliis exactis tot laboribo exanelatis quoꝝ nedu pati
sed scribere sed legere sed audire difficile est victor Cesar Roma redijt oibq; uicturn

ingressus dictatore se fere Negatiq; pecuniam ex erario publico fraeti soluto inualitq; postea Pompeiu inseruitus infinitas cuius copias campis Pharsalicis fugauit. Inde victo & fugato in Egyptu Pompeio eu Alexandrinis terra mariq; ingenti bello ei negotiu fuit. Domum absumpto fluctibꝰ rege victor Cesar. Cleopatram gentis regina relinq; & Syriam profectus retulit in regno minoris armenie. Deiotaro Pharnace bello victu ponti regno fuit. Inde tenuit Africam & post aliqs clarissima bella omnes gestas res duces patres Scipionem Iubam Regem & Labienu prostrauit. Catone vticensis ultro repertus gladio pectus extrecit
V victor ad Italiam. Cesar rediit. Mox ad hispanas couersus apd munda magnis euentu C N & Sexti magni filios expugnat. xxx. Pompeianoꝝ cesis obtruncto C Neo Quintu interhis bellis Romani sanguinis fudere nolui annotari. ad summu uelde pontifex creatus
uelatusq; est in numeꝝ deoꝝ. no modo precipu auctoritate sed opimone & populari
N am ludis quos ibi Augustus Cesar. haru euis instituit Cometa stella. vii. continuis diebꝰ circa undecima horam lucis effulsit pfulsitq; credule plebi Cesaris esse animam in celu transmissi. huius stelle & Virgilius poeta meminit in bucolico carmine & simulachru ipm Cesaris in ludibꝰ est. Cuius in uertice stella est. Post hec numidica lapidis columna in eade loco posita viginti pedu altitudine parenti patrie inscriptione addita ad quā sacrificare & uouere & uereri per Cesarem diuinus obseruatu est. Sed claris sint licet illi quos ante diximus clarus Scipio cuius consilio atq; uirtute Hanibal in Africa decedere coactus est. Ornes & alter Scipio Africanus qui duas potentissimas urbes Impio Romano infestissimas Carthagine Numantiaq; delete. Habeat uir egregius. L. Paulus ille cuius curie Rex potentissimus quondā & nobilissimus perseo Nestaur. Sit eterna gloria Marius qui bis Italiam obsidione & metu seruitutis liberauit. Mursi collae in ocnu. Laudibꝰ quibus uel dictatoribꝰ uel Consulibꝰ Macedonum Rege Alexandro in Italiam traiecturo erat dimicandu. M. dico Valeriu Corui cl. Marium Rutiliu. cl. Sulpitiu. T. Manliu Torquatu. Q. P. Filone. L. Papiriu Cursore. Q. Fabiu Max. duos decios. L. Voluminiu. M. Curiu longa belli experientia Philopomene celebret. anteponit omnibꝰ Pompeius cuius res geste atq; uirtutes hisce quibus solis regionibꝰ cursu ac terminis coercent Iulius Cesar in ebo bellos nec illis nec his profecto neqꝰ ulli horum secundus fuisse memorabile ita nāq; de eo p Europu saepti est. vir: quo nemo unq; bellis magis ornauit de huius & bellica uirtute atq; praestantia & si habunde sit dictu. no est in omerendu aliud Ciceronis testimoniu. q; uulgatissimu obuius; nostrisq; sit: tu & clarissimi est simulq; uerissimu. Soleo sepe mgr ante oculos ponere: idq; libenter crebris usurpare sermonibꝰ omes nros. Imperatoꝝ omes externoꝝ gentiu potentissimoꝝq; populoꝝ omes Regu clarissimoꝝ. res gestas nec orientis magnitudine nec uno pretioꝝ nec uarietate regionu nec celeritate cōficiendi nec dissimilitudine bellorꝝ posse cōferri. nec uo dilucidissimas rerum earum gestarum iam potuisse pagrari
q; tuis no dicam curibꝰ. sed uicerosi illustrate sint Neq; n. uralibꝰ idem Ciceroingt
S tue res geste ceteroꝝ laudibꝰ obscuritate attulerunt. Idcirco C N. Pompei memoriam amisimus Cesu nomen ipsius fuerit. Quē opes gta in omi genere bellorꝝ gloria qm honoris Pō. Ro. qm Senatus qm tui quasi ignotā tantoꝝ illi fugitoꝝ uictoriaꝝ gloria. qro. oibꝰ praestatis. Itaq; G N. Pompei bella victoria triumphosq; consulatus admirantes numerabimus. tuos enumerare no possimus: & qm inquo maxie cosset. hoc

ducū pcellentia ī mense quethonis esse soler Plutarchus vertit eode clarissimus vetus
accedat Sumos ingt vivos & clarissimos ducū neminē huic bellatori & Imperatori
proponendu censeat Nam siquis Fabios Scipiones Metellos & ætatis sue & paulo supi
ores duces Sillam Marium utrūq; Lucullū & ipm denīq; Pompeiū Cesar omīmoda
in re mil. virtus & gloria ad cēlū usq; pflorvit copiendos duxerim eos profecto Ce
saris gesta supad Ducd si preter hos alios & quosda mueri liber Tarquinū superbu
Regulu Fabriciū Curiom Camillū Oratio Flacco Quarto & grauissimo teste
M ucat inter omes Iulium sydus uelut inter ignes luna minores Ouidius & ad hec nec
sper nendus nec subtrecndus auctor infallibl Magne tuū nomen vere est mensura tuaz
S ed qui tucte nosse maior erit Demū Solimi olim mi restit verbo fretus ut omes huius
Imp. laudes coplectar gnū inter milites Stanus aut Sergius tm inter duces uno ut ve
rius dicam inter hoies omes Cesar dictator emirum Catonū deinde si nobis inter maxi
mos duces fermo habitus impauidus profecto & inter hos duces Cesare & Pompeium
necessens erit Vticensis ille cauti se bello inserens huic n. obitum no aliū quepiam
assignauerim. alens certe nemo progredi potuit q. qui simul in illa rei p. trepidatione
cūta utrūq; se substulerit & alijs Cesarianas opes alijs pompeianas sibi iuuentibus
utrosq; cotempserit prouocuerit; ac ondevit esse aliquas vet. partes elegantes
& copositas & Crispus Sallustius comemorat illam vemp. no fuisse quam virtute
magnū sed memoria sua ingenti virtute & diuersis moribus fuisse duos magnos & p
claros viros. M. Catonē. C. Cesare alteru Seneca clemente alteru tolantē illū huc
facolem illū nihil largiente hunc affluente copiis ombus in huius & Laudibo po
sui & sibi magnū impiū exercitū bellū nouū exoptabat ubi virtus emitescere pos
sit ita fidebat in morū viroz virtute magnos ut excitaturet in bellū miseros gen
tes & flagello agitatur bellona sanguineo ut esset ubi virtus eos emitescerer In al
tertus sūt comendatione si ato copleti voluerit eius imagine auduertes utriusdem
priamūq; & seuū ambos achillem utrūq; n. improbans hāc vera de utroq; tulit
sententiā ait. n. si se Pompeius uicerit exulatus si Cæs. moritur q. eū uicere Cesare
maiore parauer admiari libet illius vltimū uultus ac nobile letū p q. ut Seneca
ingt libertas amisit ita am. vtq; oēm denīq; viri & ducis huius dignitatē in onum
cogerum partes & gloria alterius Romane scriptoris historie sententia fretus Si
veris magna parat fama bonis & si successu nuda remoto inspicit virtus qd
laudamus in illo Maioy fortuna fuit quis maior so quis mortuo tm populos
sanguine nomen: huc ego p fretus libro seq; extrema triūphū ducere malueram
q. ter capitolia curru scandere Pompei q. frangere colla iugurte ecce parens ve
rus patrie dignissimus atris Roma tuis p que nunq; uicare pudebit. & que sistere
ris unq; ecruce soluta Nunc olim factura deū Altera tus & pmi Catonis illius for
tis domi foris & militie Laudis plena fuit oia Egregiū. n. & sumū preter sapien
te nomen in qua nulli mortaliū cessisse credim est magna hic & ingenia latte
rare illius spiritus prima ac eloquentie claritate fuit nondū n. Latine lingue splendor
ad sumū & vltimū digitatis sue culmen ascenderat q. sub Ciceronē factum
esse uult Seneca Censura & triūpho simili modo cereri nec inferior precepto
rium vere expetendaz ac seorsū rei mil. gnū Romano inter pma ao agri co
lendi illius eius cōfessione sine emulo agricola optimus fuit & questor fortissimus

illustrissimus prætor. tribunus mil. præcellens. tres q̄ res in hoīe sūmas præstitisse legit. ut optimus. si. orator. optimus Senator & optimus Imperator existimatus sit. quas oēs & si no pul. attīn. claruit fulsitq̄ in Scipione Emiliano no dubiū est. sūma & præter illa que diximus uirtus catonis cōsulis in Celtiberoȳ bello fuit. q̄ppe qui plura se optia cepisse q̄ in hispania diei egisse cōmonuit. ea q̄ haud sane iactantia est si ue uera quadringenta fuere. fuit & fortē sūma queda & inter Cesarem & M. Antoniū copitrano Nam cū ladis relaxandi ai gratia ambo pſepe occuparent. ut alter aut perditi uel galloȳ certamīe & alioȳ diantiū semp. ab Antonio abiysse uictore eū costat Vnde no ab re q̄m ex cōsuetis augurio sepenūo monuisse eū his uerbis tulit. est Quid uis est tibi Antoni cū illo adolescente Cesarem indicans fugę ipm clariorē. n. licet sit & seueriori dignitate & plurū diuersis bellisq̄ magis insudauerit & plurimaȳ. uere usu excellat Tiusq̄ tñ genus cuiusq̄ fatū huiusce genīs fatisq̄ reformidat. cuiusq̄ fortuna in se ipsa pmagna præluxerit licet sit. illud tñ fortunę usq̄quaq̄ blandię inhęrent posteriorib⁹ Africani dicto. vij C. Marij cōsulatus. imo re uera no sepe. sed unus aū ceteris præter unū minus accepit. sed rapuerit. inhęrēt & duo specatissimi triūphi
N am cū apd Numantiam sub eo duce equestri stipendio meruisset & forte ut fit in tentorio cenandi q̄m Scipione interrogasset. siq̄ illi acadisset quę nā res p. eque magnū hostiū esset imperatore. Respiciens se supra ipm Martiū cubantē. uel hūc dixit quo dicto pfectissima uirtus maxiam orientę uirtutē uidetur. ne an coetus aeadem ppendi uix pōt. Illa nimirū cena mil. spectatissimā toti in orbe futurā cenā
T maior ominari est. Cū. n. post Africam subacta Iugurta Regem. ante curię ductum beotumoȳ exercitū delerit p. Martium cōsule. de porro cōs. Cymbroȳ cesa. LXXX. p eū capta cū duce Thermodo in nimio noctis nimeū uetulisset. Nemo fuit qui non illi tāq̄ diuinoritatibus apd Sucra mense sue libauerit. Subit in hac repetatione M. Claudius Marcellus qui primus Hannibalem cimei posse docuit. ingenii ardentisq̄ animi uir bellator acerrimus. unus ex paucis inq̄ ōi claruit historia. sed in primis Virgiliano carmīe nobilis. sic. n. de hoc loquit. aut aspice ut insignis spoliis Marcellus opimis ingreditur victorq̄ uiros supereminet omes. plura dem. uiri huiusce. q. ducis in laudē dicta porrexi. plus sūe laudquaq̄ q̄ est. n. hōi. & q̄ esse pōt amplius q̄ omes excellere q̄q̄ id. virg. no tam ueri studio dixerit q̄ laudandi illū alteri⁹ gratia qui hūc ibi sequit Marcellū octauię sororis Augusti filiū mulcet. n. ute sed omes haud dubie no excellit. Non indignabunt fuisse Romanos exteros q̄ genīs preter Hannibalem ducesq̄ inter eximius fulgere. Q. Fabius Max. se tres transcurrere tum q̄
R omani gnis prudentissimus hicus est. C. Nondū. n. Curo Censorius fame huius primi locū prevaluerat. tum q̄ huic ipsi Curo idem apd Ciceronē clarę magnę sapientię ac uirtutis testimoniū prebet. apme. sūe honestatis est. illo Ennij carmīe notissimo Vnus homo cunctando nobis restituit rem. no hic rumoribus ponebat. antee salueē erat postq̄ magisq̄ uiri nūc gloria clarior nota fuit reliqua quibus hoc fame decus maximi cognomen uire sibi debuit & si ab eo ortū esse conferri posse. Et q̄q̄ uiri huius plura cōsilia q̄ pręlia meouerit no defuit tñ pręlia & ad equandā sui gloriā Fabij maximi Rualiani qui haud dubio uictoriaȳ nūo & magnitudie pręlioȳ superior fuit unū hostē Hannibalem quę mora & patientia fregit satis esse uult Liuius inter Romani

ducis Laudes magnū hostis & singulare pręconiū Q. & Catullum in hoc sūmos impatores
nūo & prędicentia Pō. Rō. uoce sua ad sydera usq; protexit Nam cū ab eo pro uetus
interrogaret si in uno Pompeio magno sua reponere ꝓsueuisset absurdo illo subito ca
sui incursu inquo spem esse hiaturis sūmo cōsensu acclamauit nec iudicio tali magnū
Pompeiū cū omnibus ornamentis quę pauloante uetulimus duasse syllaę spatio inclusum
Catullo equauit Monro & hoc cōmemorationi prępuū, L. Mar. insistan decoris ecom
plū adiecit. Quem equites Romanū duo excellentis P. & Gn. Scipionū interitu uictoriaq;
Hannibalis Lacetani ducem legerunt quo rpre saluis eos in ultimas angustias deduxit
nullū ambitionis locū relinquebat. Adiecit & aliud plurū maxime opinatusq; ueru
L. Metelli unicū exemplū pontifices in primis bis deinde cōsulis dictatoris Magistri equi
tis uir duodecies. xij. uiri sūmi Senatoris Oratoris optimi primarij bellatoris impatoris
fortissimi sapientissimi denig; & ditissimi clarissimiq; in urbe sua causę que simul sibi
soli cōtigisse nec ulli alteri ab ur. con. satis costans optimo est. Accio L. Syllam q felici
tatis nomen asserendū sibi putauit: neq; Laudare neq; uituperare quisq; satis digne pot
um a querit uictoriaq; Scipionę se Pō. Rō. cū exercet seruitam Hannibalem repręsentat
Augustus uarissimū & uirtutis ornamentū se inter strenuissimos fortissimosq; duces
& principes eligne dem enumerandū tradit Decimu. n. & septimū annū agens cepit
exercitibs Hirco & Pansa cōsulibs aduersus. M. Antonū & Decimū Brutū tue Mutine
obsidentē pro pretore missus Primo licet cōflictu pax prosperę gesto Interempto Pan
sa & suo prelio exhilarato Hircio Feroxe iuuenis cupiens deuictū fugatue Antonū Romaq;
reuersus Senatus se in uisum cū uidere aduersus ingratissimos ciues cū Lepido & Anto
nio se cōiunxit Vbi Cęs. creatus relicto Lepido cū M. Antonio interfectores Cęsaris
Cassium & Brutū insecutus in gretam tenuit Emathiam postremo ui & armis supta
patricide Inter tres uiros rapuerto impio Asiam tenuit Antonius Lepidus Africam
Octauianus Europam hęc inter L. Antonius Cos. M. Antonij frater urbe hostiliter
mutatis Impiosum iuuenę oppressurus quę prelio uictū ac fugatū seruile obsessum im
pellente fame urbs suis Octauianus succubere coegit Inde sexti Pompeii Magni
filii qui infestatione piratica: unde Maria terrore copleuerat. cccc. nauiū classe to
to mari dispersa expugnatū reddidit in fugam uersum cedentq; successu cū Lepida
qui ex Africa in subsidio armatoq; uenerat occasione data in Siciliam cōflixere ibiq;
uictor insecutā implorata remisit ad Actiacū litus profectus Hyllricos Iaburnos Dalmatas uincere maturauit Ad Actiū deinde grece promontoriū Vbi cū regi
na Cleopatra ducentaq; nauiū classe M. Antonius uenerat grauis perturbat Italiam
ad sūmū cladis terrestri nauali; prelio certatū est Denig; Augusto uictore Antonius
cū regina infausta uela in Egyptū dedere Octauianusq; eū insecutus spes ei spiritū
deleuit victor ad Italiam profectus bis ouans post philippense cursus post Siculū bellū
de Dalmatis sue biliria deqs ad actiū uictoria & alexandrina triplica curuli triupho
cōmunq; uno die urbe introyit clauso iano pacē indicto Cerere diutius quiescere nō po
tuit Rebellione gentiū cōpressa reclauso igit iano ad hispanias extremaq; Occasum lito
ra traducit Cantabros & astures subiugo Romano cernuos reflectere aegre & totam
pugnatus propugnam terrore armoq; docuit seruare mandata Sarmatę simul & Par
thi: qui intra septentrione & ortū solis cernit incolunt ad Augustū se ad obsequia para
re misere Tigrane in Syria de. C. Augusti legato uicti penitus defecisse ad orientem

deinde plegatos omnib⁹ paccatis exceccdo littore a hispania Roma reuocat Manudemetro claustr: que paulo post reserare oportunu fuit Inqs arcnā polu ut coactus ubi foro cissime centes cōtrahere ause erant Ideoqs vindelicos Salassos Germanos Marcomanos Sueuos Sicambros & qcq extra ultraqs Rhenū Danubiūue barbaries effera spectat: sic pdomuit ut omnes patrocinio impia ad Meridiem couersus Getulos uicat Gramantes & Marmaridas & qcq ad Austrū pcandū extrahat cōpsiuit Nec est de reliquis prouinciis aliqua pcter Africam & Sardiniam: qua no ille adierit sine exemplo rex potest Torq demū subactis Rome cū esset terra marisq pace parta Ianū Quirinū tertio firmauit & ppetuit dictator ac patrie pater Factus est felicissimus oīum pncipū: nec dū alios: sed suo & iudicio breuis est Nam cū Nepotem in militiam destinaret: a dnō optauit ut illi fortitudine Sapiois benuolentiam sempa suqs ipsius fortuna daret uelut sibi ipsi p maximum opus fuisse fortunam dicuit preter ipsius fortunā similē ei demqs ducē ut nulla ung tempora tulerūt: sic nulla ferent Rō. Pō. sententie si credimus grauissimqs poete Flacci ducentes spes ubi matures largimur honores Iurandaq; tui p nomen ponimus aras: Nil ortum alias mle ortū tale ferentes: sed tuus hic populus sapiens & iustus in uno Te nisi ducibo: te grauis anteferendo hec de ducū prestantia supiorū cui pauca quedā attigisse sufficit sic Nino Libero Castore polluce Vlisse & quos a no nullis facta cōparare Hercule ac oīm fortissimo Samsone de industria omissis ea. eos fuisse amplitudie singla fatent: ve oīm que memoria hoīm cōplexa est res gestas supare audeant Cuius tā tandē clarissimos quos dixi mus ducum & Imp. vbo gestis acta recentia cōparanda cōtumacia de proterua obstinatione ducentis a uetustate uertunsqs omisse cognitione alienus sit necesse est Ego. n. hanc ducū precellentiam nisi & ipsius & ducibo deferendā magie cupiens sed uafra & callida maiores nros cōsilia admirabilesq illa & incredibile ac pene diuina vere mul efforta animo mecū ipse uolueni uelue equus arbitror oīm utriusq affectu vacuus cū iure quodā suo cōparanda sine mucnio nemine Cereris strenuissime Dux Sigismunde pandulfe cū fiat intra claros & illustres viros ut ppe solet no minor cunda supstitū cōcertatio ducū qui vel mil. patria qui armis exercitatione: qui prudentia: quisquis fide cōstantia animi magnitudie celeritate operisqs preclaris monumentis & imperiis turbus dignissimi censeant merito ribusqs illis propulsandis accedere: alios alios quoslas nisi erant in medio unusq; locū teneāt semp cereni re demqs sine cōtroversia probabilibus addu cti rationib⁹ no solū preferunt sed sumos qs & maxime vere qs huiusce modi gnos hoies ac alios oīm mortalū fama celebres secū in eandē sententiam trahunt qq hoc minime dubiū esse debeat: sed Iuuenalis cuius recte vere tuare cumulū recensentes cū solus Lacerum & infractum rei bellose incandiss hacerens Italiam atqs ruinā extremā minitantē humeris suis uelut athlas celū ne in se ipsum funditet rota collaberet in auxilia hmo inde acciuit ipse subsidiaris Nota qn & tra sunt illa que hoc aspero & difficili tempore currenti pro clarissimo Imperatore Francisco Sforcia in eius tutelam aduersus Eugenii pontificis max. que pro Eugenio aduersus hunc ipm strenuissimū ducem que pro illustri

Taraconensiū Rege Alfonso: que pro Insubriū Genuensiū bellicosissimo Duce Philippo Maria: que demū ab utriusq; superi atq; inferi maris litore pro Flaminorē Venetorūq; ac Senensiū potentissimaq; res pu. amplitudie splendore ac gloria uirtute animi aut dextre robore passim & ubiq; cōgrediendo. audendo. agendo. ppelluss est: vt ōmbo nō solū nūs. sed exteris nationibo à remotissimis populis inter excellentissimos ac probatissimos Imp. qui bellicosissimi & strenua manu docti sint uixta Homery tradere equos pugne pedituq; furibus ut ipse primus fatale audeare:. Pene desertos & militum animaduersio varia Ducibus non obtemperantium:- C. XVI.

NEOS uō qui ducū aut legis minus obtempassent. arbitrio uaria dissimilisq; animaduersio procedebat Nam aly infortuna infama aly atq; aly in singulne ledebant & qm acerbitas ulciscendi plongi; malesiq; penaliq; formido bene atq; caute uiuendi disciplina est. violare fidei quā semp maiores nostri maxime fecere sūmemus initia Historia Demetio Sufetio Albano nobis ignota nō est. qm pactū atq; condictū cū Tullo Rege Ro. Ro. pfide ruperat binis quadrigis eum cetuq; in diuersa mitentibo Lacerarus est notū sane atq; asperq; supliciū genus Discretū. n. antea fuisse apud Romanos neminē eqem neq; legi neq; auditui & qm nihil uideri por eferatius nihil ab hoīs ingenio diuerius. q. q. membra & artus breuissimo lamatu distrahant Restat ut & defectione parcitoneq; corporis in hūanissimū usum est ratione breuibo reddamus Ombo qem uirtutum generibo excercendis colendisq; P.R.R. e parua origine ad tante amplitudis instar emicuit sed oīm maxīe atq; precipue fidē coluit sanctaq; habuit tam priuatim q. publice sic cōsules clarissimos uiros hortbo cōfirmande fidei publice causa dedit Sic Clientem in fidē accepit cariore hri q. propinquos euendiq; esse extra cognatos censuit neq; penus ullū fraudi fuisse dicitur. Sic Patronos clientem diuisum habuisse Hanc uīr fidē maiores in officiis militarib; utabus usu atq; cōmercio maxīe sanxerūt & alr tenuit militaris rei disciplina nerue adimi putarent si hoīum perfidia sine immani & horrenda pena eluderet in alijs cōstat nulli genere mitiores penas placuisse Sic Aurelius cotta Cos. cū ad opus eq. rei necessitate cogente ussisset Accedere coegit pars detractasset impiū: questus apd censores efecit ut a patribo notarent deinde obtinuit ne eis propterea ero procederent. Quos suspendū mensrualē uel annuū ignominie causa adimebat diruta. eue appellabat antiqui: q. ef. diruebat infisū nōm milinf sacultū Arctaxerxes Arbacem quenda Medū hoīem. qui in poelio ad Cyrrum defecerat ac rursus eo mortuo rebellarat Cū eū ignauie nō proditionis neque simulatus reum statuens eodem nassa. iussit nudū scorto imposito circumbus diem totū in foro circūferre Alexnus uō: d. ad defectione duos ex hostibo seadditeus pollicitus. in mendacio deprehensus esset lingua tribo clauis suffigi
C um Hanibal penus cū exercitu in Italia esset & aliquot pugnas P.R. Ro. Aduersus pugnasse. primi totius Italie Brutij ad Hanibalem defecerūt Id Ro. egere passi postea q. Hanibal Italia decessit supatiq; peni sunt Brutus ignominie causa nō militos scribebant Nec pro socijs habebant sed Magistratibo in prouincias cuntibo parere & proministrare seruos; iuere iusserūt Itaq; in sequebant Magistratus

tang in scenicis fabulis qui diebant Lorarij & quos erant ussi uinctabant aut uerberabant Appij Claudij sententia Senatus q; consulit omes qui a Pyrro Rege Epyrho erant capti & postea ab eo ultro remissi erant decreuit ut ex his qui equo meruissent pedicu nuo militarent & qui pedites fundibulo; auxiliis transfugerent neue eos cuipiam ad pristinu tande militie ordine liceret redire nisi bina quisq; spolia ex hostib reportarent fuit & antiq; & laudabilis militaris subere ignominie causa milia uena solui & sanguine dimitti Cuius rei ratione: & si in ueteri libro haudquaq; potuerit inuenire hoc tn post factu opinane in milibus stupenis animi & naturali bitu declinantis ut no tam pena q; mediana uideret posset tn ob plerasq; alia delicta id factu esse credit p consuetudine si minus sani uidereni omes q; ceteri officiu deliquisset Cassius is qui a Sempronio Asellione & aplerisq; alijs historijs Romane scriptoribus traditi hausse gnat rex bonaru maxia & pecupua q; ditissimus quod eloquentissimus q; nobilissimus q; uire consulatissimus q; Pontifex Maximus esset Cum consulatu obtineret Asiam prouincia & circusideret & oppugnare Lucios pararet opusq; esset firma & procera trabe: qua autem facere: quo opidano; muri quaterene scripsit ad magistru ciuiu Maiore Atheniensiu socios amicosq; Pisones ut ex malis duobus quos apud eos uiderat maiore ei mittere procurarent Tunc Magister ciuiu compto gobrem malu desyderaret no un usserat maiore sed quem magis esse idoneu ad opus regis faciendu arbitri fuat iocaq; portatu exiliu mabat minore misit Cassius eu uocari ussit & cu interrogasset cur no que usserat misisset causa rationibusq; quas dicebat sperent uestimenta detrahi ussit uirgisq; cedit corrupi atq; solui iussit Some offirui impunit siquis ad id facere ussus esset no obsequio debito sed cosilio desyderato respondent L. Papirus Dictator. Q. Fabium Rullianu Magistru equitu: q; aduersus dictu eius quis felici pugna dimicasset Sannitib fuisse uirgis eu cesum posset securi percussus & coentione aut piculo exercitus occasione Fabio cofugiendi in ordine dicit eiq; profugienteni Roma prosecutus est: ne ibi dem uemisso pisi supliciu metu q; ad genua eius & Fabius eu patre prouoluerit & pariter Senatus ac Pis Rom rogauit: restituit tande eum pena no Fabio sed populo & tribunis Seoclere poretan L. Culpurnius Piso consul cu in Sicilia bellu aduersus fugitiuos gereret & T. equitu prefectus fugitiuos militu edicto hostiu circuuentus arma tradidisset: is prefectu ignominie causa uirgis affici ussit Eius ergo Lictoris absolsis amictu detracto cum ea medietu nudis pedibus coiu dem id pnapia usq; p ome ciuitate militie quo sub eo meruerat adesse iubens coiuctu & horum balneoru usu turmisq; equitu ac equis quibs prefuerat adempti in fundinos alas transcripsit. Q. & Fuluius Flaccus censor Fuluium fratre cohortes legionis iiij trib. mil. erat in ussu consulis domu dimittere iussum Senatu admonit T. Manlius Torquatus filiu q; is cora edicta cu hoste gemino Metio Tullio Albanoru Duce insciu uel ignaro patre prouocasset pugnauerat quis victorie in conspectu exercitus cesus securi percussit postmius Tiburtus Dictator A. Postumiu & filiu q; no suo iussu sed sua sponte sus egressus hostes fudeiat victorie etiam licet reportasset securi percussit: nec minus animose Aulus Fuluius Senatorij ordinis eande in eadem filiu iussu suo & uita subtulit q; T. Manlius aue Postumius Dictator Iuuenem indigno literis & forma inter equales prestantem priuo cosilio Catiline familiarem

assecutū hoc castra eius vemeratio impetu ruentē in medio itinere abstractū ultione pene supplicio affecat pretextus nō se Catilinę aduersus patriam sed patrie aduersus Catilinā genuisse filiū. Milites aūt: qui hostiū castra inuasu pnpisq; aggredi essent, ausi ex aduersariis omes. Claudius hus eius nōis Imperator cōsp Romā ut dignę punirentē misit sicq; in bello sepius seueriusp vindicatū esse cōstat. apud maiores nrōs in eos qui cōtra impiū in hostē pugnauerūt. Quiq; tardius reuocati pretio excesserunt. q qui signa reliqre aut pulsi loco cedere ausi erant. Q. Fabius Max. & si transfugas dextras q & presidia Romanoy. ad hostiū stationes cōfugerant ipse aliqn precidit: ut defectionis metū reliquis injecret cuipre in naturā & elementa defectiōes prohibendas placandasq; esse manuetudiē ac mira oīone censuit neq; oēm suspitionē accusare atq; omo omibs suspectis molestū esse Namcū aūt aduertisset militē gnāt Marsum fortitudie: & gnē inter soaos pmarium defectiōis accusari nulla in eū aūduersiōe exit. sed cū sinerer se pretor elegatum neglectū iri tunc ingt ducē ad gratiam ineunda potius accusantē q pro eoy virtute honoris impianē deinde illū accusaut qui nulla in re officiū eius expostulabit hoc cū diceret acerrimo equo dilectq; muneribs illū ornauit. Quare exinde omy sibi fidelissimū studiosissimūq; effecit. apd eundē Fabiū Cūmiles Lucinus essā accusaret q multeris amore nocte sepe a castris absentē ceteris mirabile dictu more virtutē vix esse narrauit. q deprehē cōpendi eo clam usse & ad se adduc: ut aūt adducta est. accersito hoīe q. preter legem ingt pnoctaret haud quaq; nos latuit. ac ne pus dem latueret q probati studeret quare fortiter ac vere facti errata cōdonentē Reliquū nobilissā eius habeo. n. sponsorē & adductam mulierculā ei cōmendauit & tradidit Non simile nos Q. Fabius maximus inter hos vel mil. penas hoc in loco de te silentiū facere Digni mundi q militū peccata more suo neq; obseruet oia neq; meritis ac debitis cōl penis prosequantur. vero ex industria pmulta dissimulet scienq; genus hoium ad peccandū pronum nec facile naturā & cōsuetudinē eoy mutaturū extirpari posse veq; labaute lentie frena pspe velitatis sic cū hostis in propinquo est: segnes cōtumacesq; desides negligentesq; seditiosos. ac desertores seueriissime punis. sed hoc ultra nō ad singulos; moves tm sed ad sūmā vtię & oium salutē genere intelligis illud & semp tibi innatū & ingenitū intellexi mus. ut uehementer usq; deliueris pro exercitis militū. & aduersū quęq; arma sumi opportere cōtra nō leuis ad modū abire plurimos seruatos & exornatos uri. Et q diuini muneris est. hic tua seueritate nō hoium inuentū cupe sed salutē singulis pro uirili posture uelle administrab aūt milites reprehendendo. q ut miles nimiū sis lea & truculentus nimis & atrox aliqn videare: respondere solet cū delitiare. neminī minus q priapi cōuenire Imperatoēq; exercitus. ut victoria potiatur. potuit tamen esse q hostē Iulius Cas. oberta seditione militū paucis paruis castra sedasse legie & fide militū reperisse vbi nō sacrilegia cōmitterent militē cingulo militeq; suos fert cōpescuisse maxie qn verbe ingressus nō licuit boies spoliare. aut templa deoy. q eis postmodū in grauescente seditione ex probra nue Numinib nāq; Romanis cuibusq; iurati impugnare nō poterāt. quos sacramento militie susceptā defendendos qui aūt tāli ignominia notabantur

militres: nec ora pape: nec militaribus equitudere pulegiis: nec hire aliqd eu gla
dio teloq; comertiu: neq; porro ad cingulu vetterii fas erat: nisi eo ante pre
cteris virtutu meritis insignirent Augustus militare disciplina severissime
vexit: legiones cohortaq; ut parentes ac imodeste missione postulantes dimisit
exauctorauitq; Centuriones item stratione veteres inde: ut manipulares capita
li animadversione punyit. Sto ceteru fuit delectoru emeritoru militu ignominiis
affecit ut stare p totu diem iuberet ante pretoriu. Interdu tunicatos discinctos
q; nonnuq; celspite portantes. C. Curio bello parthico aurea duxit hostiu. Cum
una de quinq; legionibus seditiosam audisset eam procedere nisit inermem.
discinctaq; in conspectu armati excercitus fortunata coegit secure postero
fuit die similis follam discinctos militres facere nullisq; pterita legionis ab
eo imperare potuit: ne signa eius sumitterent nomenq; aboleret & militres
in supplementu aliaq; legionu distribuerent. L. Domitius Corbulo in Ar
menia duas alas & tres cohortes: que secu ad castellu unito hostibus cesserant
extra vallu ussit rendere donec assiduo labore & prosperis excursionibus
redimerent ignominia. P. Cornelio Nasica Decimo Iulio Coss. qui excercitu de
seruerant damati vinculisq; cesi publice uenerunt. M. Cato ab hostili littore
inquo p aliquot dies manserat cu tardo profectionis signo clarissim soluis
set & velitis e militibus quam acerrima uoce & ocyus expostulavit uti tol
lerent ancoras ac ad litus omuersa classe coprehensu supplitio affici ussit
& que occasuri p ignominia hostes fuerant exemplo potius impendit. L. Sau
lus Perse a rege supato externoq; quesita transfugitq; elephantes calcandos
cessuit. Africanus item posteaq; cuerso punico impio cuiusce animis & culpe
bines in edendis populo spectaculis feris bestijs obiecit. Eundē censore declara
tum ferum adolescente pulsse equo: qm suptuose in cena: quo tpe Charta
go oppugnabat placenta melle cohercta: qua in urbis similitudine figuraq;
formarat & hanc Chartaginē appellarat comunis prepositus vipine potantiq;
adolescente gobrem equu sibi abstulisset por q. ego Chartaginē inqt diripuis
set Persas sex phino quoq; filioq; patri vnius iracundie petenti que uellē
eligere pmisit: deinde que elegerat in patres duxit distractu ab uteq; vie la
tere posuit & hac victima lustrauit excercitu. Actasanes Ethiopu rex Egyptij im
perium sua redacta: suma eis egritre impauit. Lituania a nouo more copescu
it. Sontes neq; morte plectens neq; linquens impunitos iudicio coercuit vel omis
in vnu cogens min sententia damauit impunitis. a nuptis in ultima deserti re
cesspulit. Ibiq; cuirate cohibit ab excelsi nasis rinocerum appellata. Asuerus
ad cuius fama & sermone apd omes gentes & nationes vulgatu ase Cyrum
interfectu esse Mitridate qui puis Cyro vultus influxerit. Cure deinde
que successa populus vena Cyrus occiderat: q egre ferentibus se inulte ea
gloria muneribus a rege missis spoliatu bis regi nuncatis vehementer ira
incensus caput Cassi cruciabo absecti ussit. Hisq; cu inesset mater ne tu inqt
ex ita hue Cyrum capitaq; hostem brevi pena nece a me. ii. sibi eoyaq; diu auder
mortes psoluenda est. pmittente aut rege manu supplicq sumendi potestate a
tortoribus suis hostem coprehendi ussit decoqt diem in tortura bis tam oculos

efodi: & in aurel liquefactū ei infundi: sic ei supplicio excruciatui necari pauloq;
post ob eandē causā Mithridatē q; igne profitebat manu sua Cyrū occidisse nec
ut Arretium exesset vanū neq; irritū telū adiecisse sed transfixo ense hostem strauisse
eoq; uulnere eandē interiisse scatisq; necari iussit genus sue mortis ac supplicij
huiusmodi fuit duabꝫ excedificatis scaphis inuerse cōgruentibꝫ in altera hoiem
qui ad supplicū dabat resupinat altera desup imponentes sic ambas cōiungūt: ut
caput manus ac pedes foris exeludant & aliquā ūo corpus totū intus claudatur
prebeāt hoi ubi stimulisq; oculos fodientes uesca uel miuta cogūt uescenti autē
pro poni lac melle mixtū in os infundūt faciesq; eode cōspergūt sic eius uersantes
scaphā semp aduerso soli opponūt & muscas insidentiū in tutelā ora ostendite obtegūt. cūq; intus ei fatat que edentes bibentesq; hoies necessitas cogit
ex corruptione & putredie uarij pullulāt uermes quibꝫ intra uetres penetrantibꝫ
corpus abrodāt: Cū n. putrefacto utra hoie supior amouet scapha exesa cibo a
spiras & aera usserat tabū sentꝫ aliaq; quotidie subuersentū mistrudo apparet. huiusmodi supplicij Mithridates excruciatus ad decimū usq; diem cala
mitosam uitā produxit. atq; sic demū extinctus est. Audiuit Cassius q; se Marium
dici uoluit militesq; q; prouincialibꝫ p urbē alijq; fuit pulsent his in quibꝫ pecta
uerūt loca in crucem substulit. pmus & id crudelitatis potuit q; seueritatis supplicij genus excogitasse fert ut pgrandi & procero stipite terre affixo a sumo ad
imū usq; dānatos ligaret. ab imoq; igne adustos incensis aliis aliosq; fumo cruciatuq;
ignis aliosq; metu ac timore necaret. Idē denos catenis uinctos in profluente mergi
iussit militesq; deserto; manus excidit. Alios cauta & poplites manū exemplum esse
asserens. quenos miserabile criminosi q; occisi. Id ei ipso misero manus auxilia
ris manipulis sarmatis negligentius agentū in Danubij unde occidisset. & eam
preda ingentē ad eū redisset spantibꝫ tribunis premiū q; q; parua manu tm bo
stiū occidisset. capi eos iussit & in crucem tolli atq; ultimo supplicio affici. dicens
euenire potuisse ut essent insidie ac pater Romani imperij reuerentia & ei ingens
sedino in exercitu orta esset proeesse nudus in medio campestribus solū cernit &
aut pcante me si audeat & corrupte disciplīe frenos addere. ne qs contēptu cū
timeri meruit qui ipse nō timuit. Pescenius niger decem milites qui prouinciali. ab
latū gallinaceū comedissent necari iussit. Exercitū aut. qui ne occiderent non
armis sed precibꝫ impediret. inter dicit. igni & cibo coctū. Nec ullis uesci mi
qua fruēdis & pane ocessit. decupli pretio prouinciali pmū redditō. ne soluto
Alexandri ūo Seueri. uel Aurelij sententia mulier cale miles carpentarius. ad
iudicatus est. ut qui cōiuncta dixerat seruili ope. annose femine nutrimenta
prestaret & ei eque hoc ferret miles. psuasit. ōibꝫ ut modeste ferrent. ac modeste
eos tractant. libidinis. Aue caligatos. Aurelianus maxie fuit. Nam & se ipm co
timuit & adulteros. atroci pena coercuit militesq; qui hostiū uxore uiolassent
duabꝫ in fixis arboribꝫ fune alligatis. quo dimisso. celeri euectigio utrinq; pen
dens laceratus occubuit. longe aspius. Maximus caligatus. militesq; qui. in illa
hospitis uiolassent eos uiuos. duo nāq; cuiꝰ boūi in corio emissis modo capitibꝫ sepeliuit. ut uermiū militudie sucrescentiū duratus torqueretur inuenientibus. alij crucibꝫ nō omnes. q̄m q̄nis capite cōuersos interim suspenderet. alij

per obscena stipitem immittere Alij patibulo brachia explicatæ alij inuertibus cadauera alligare: vt Opiliũ Macrinũ & Megrentiũ de quo Mario Mortuq̃ etiam iungebat corpora omni Componens manibus: manusq̃ oribꝰ ora tormenti genus & fame taboq; fluentes Complexu imisere longa sic morte necabat Statuerũt etiam in insligendis pœnis aliqñ maiores nostri vt si a militi esset flagitiũ iri mil. admissũ sortitione inquisita. Audacterue & metus iudicet. ad omes pena ad paucos pueniret Nam miles qui locũ no tenuit qui hostiũ impetũ omnes primum perat. ide postea & miles esse melior & ciuis ultis & vir bonus. Circa ducum itaq; & Imperatoꝝ edicta boni milites parebũt & obsequent nisi forte q̃ præcipit fallum vel p. aduersum inueniat. In eo enim haudquaq. obtempat nisi pfidus & impius miles. Quid in iniquius q̃ detrectabilius q̃ fine discrimine agredi quecũq; dicta uerit Imperator Nonne apud omes nox ista quonda mœstus forsan probata funesta est & crudelis plenaq; pfidie hita Pectore si fratri gladiũ iugulogꝫ parenti Condere me iubeat plenogꝫ in uiscera partu coniugi in vita pigrum. in omia dextra Si spoliare deos igneq; immittere templis Numina miscebit. caltrensis flamma monety Castra sup tuta si ponere urbibꝰ undas Hesperios audax veniam merator in aquas Tu quoscuq; uoles in planũ effundere munꝰ His aries apius dispergit saxa Lacertis Illa licet pentus volti quatit. tullerit urbem Roma sue & q̃q̃ hoc nequiuit dicta ab homine potuerit mihil & unde magis deberet si fidelis esset Romanus Imperator offendi in eo in scelestus miles officij sui fidem bis uerbis facere studuit Vnde sepm circumscripta militari obedientia maxie infidelem & pfidũ esse dominat et contra eos: qui militaria segnius ac negligentius vel alr ac disciplina communis exigit nactentes ignominie ac dedecoris notam subiere dicta sunt. & exemplis plurimis confirmata: vt ex alieno militet malo suum discant preuaricatur alterne iurium exemplis prouocentur.

LIBER DUODECIMUS: De triumphis quidã triumphal & unde :. C. J.

HUSTO DENIQꝫ AC DEBITO NARRATIONIS nostre ordine Sigismundes landulfe operi consumationem triumphis imponemus: Cum hi belloꝝ sint finis victoribus decus & gloria Est n. triumphus ouũ militarũ vere honos supremus maxiq; omiũ uictuiq; sexui. ætatiq; omniq; ut bis exultatio: & occursus dam. qui fiebat hostica hostiũ clade: Duci & uictrici turbe redeunti veraq; fortiter ac feliciter gestaq; spera in pre se ferenti. sic dictus ut phibent a greco G. quod latine exultationem significat Ouduꝫ hoc ali a græcꝫ nomen in consuetudine detractũ simulq; huius honoris qcq; ad Liuiꝫ patrem Primũ ouũ auctorem primere: quo triumbꝫ notante q & si haudquaq; vere esse Plutarcho auctore constet Vir in ouũ ordecliq; doctissimus atq; eruditissimus M. Varro id inde asserit in elimatũ Tutiq; tus. aute triumphũ latine dicit potius appellatũ. quod is qui triũphans urbem ingrederet. impetrato iudicio honoraret Ioue. in triũpho duci concedendo exercitu iudicare solito erat Secundo Senatu Tertio populu Ar qui de eo maxime

qui uel dictator uel cons. siue pretor uel gessisset triumpho dignus. Lucul oibus locis re
bene gesta de hoc iudicabat exercitus Senatus consulto iussuq; populi triumphans di
ctator in urbem uexit. Idem xxxj. Per idem tpus Lucius Cornelius Lentulus Sticos
ex hispania uexit. Cui cu in Senatu rel absentes multos annos fortiter feliciterq;
gessisse postulasset postulatsset q; ut triumphanti sibi inuehi liceret urbem uel tri
umpho dignus esse consebat Senatus sed exemplu a maioribus no accepisse. Vt q;
nec Dictator nec Cons. nec pretor uel gessisset triumphare et proconsulem illum
hispaniam prouinciam no consule aut pretore obtinuisse decernebat. Cui ut ea ouans
urbem iniret Intercedente & Sempronio lono tribuno plebis. qui nihilominus
more maiorum haud ullo exemplo futura dicebat postremo uictus consensu
patrum tribunus cessit. Et ex Senatus consulto. L. Lentulus ouans urbem et
ingressus. De Tropheis & unde & in quo a triumpho differant quq; ouem. aut
uictoria poni. aut bouem huicq; aut uel gallum immolare consueuerint. C. II.

ILLUD etiam animaduertendum est q de triumpho & tropheo male acci
piunt nos q confundat opinantes una rem duobus nominibus appellari de
bere. Verum ueritati qui martiam & ternificam hostium cede pompam lequ
triumphali agebat triumphans dicebat sic qui hostes fugasset Tropheu appellabat
no abire a greco hoc est ab hostium conuersione dicta uocabat & ueteres Tropheum
tripitem siue truncum montane quercus abscissum instar supari hostis fabrefactum
& ueluti spolis & armis eius de induta Affixa. in quaq; uersum spolia impendebant
cruatu plurimo ac decore disposita. neq; hoc nisi in eminentioribus locis figebatur
V nde Cnipus de Pompeio deuicto hispanis trophea in Pyrenei montibus. Ex quo
more in orbibus trophea figebant in arcubo excellicati unde poeta noster elegan
tissime Ingentes querceas decisis undiq; ramis constituit tumulo fulgentiaq; indu
it arma Mezentii Ducis exuuias ubi magne tropheu bellipotens aptat rotantes san
guine cristas. telaq; trunca uiri & bis sex thoracis pectus perfossa. locis clipeusq; ex eve
sinistre Subligat. atq; ensem collo suspendit eburnu Alios idem in loco inclusos in
bet truncos hostibus armis ipsos ferre Ducis inimicaq; nomina figi pro inimicis dicit
dare affixos tropheis titulos ei nomen occisoris Ad hec iuuenalis Aquinas bellos
exuuie truncis affixa tropheis Lorica & galea de casside bucula pendens Et curiis
temone utgum Victeq; triremis uplustre & sumo restat captiuus in arcu Illud q nec pre
tereundu triumphi genus no ab ouatione hoc est clamore bacchico sicuti multi putaue
re ouationem appellari eam & si ouantes illam canentesq; transmittat ut Plutarchus
inquit Ac cu militibus in magno triumpho & plena uictoria bouem in hoc immolare ouem co
sueuerunt. Vnde huic triumphi gni nomen extat Vtiq; qui de pugna uenientes cum
multitudine obuiam ad numina minora ibant & ibi fugatis hostibus ouem de immo
labant ouantes dicebant sic & ouatio proprie minor triumphus & qui ouationem
meret & uno equo uteret & a plebes uel equitibus Romanis deduceat ad capitolium &
de oubs sacrificat. Vnde ut dictu est ouatio Cui iure triumphat equus albus. uti quate
nus. & Senatu preeunte in Capitoliu de tauris in eo sacrificat in quo nec illud silen
no obuoluendu q ad minores triumphos & ad ouationes attinet sup quo dissensisse
ueteres scriptores inuenio. parum. n. scripserunt qui ouanti introire solitu equo de
uectu Et Sabinus Massurius pedibus ingredi ouantes dicit sequentibus eos militibus

sed omnes so Senatu digniꝰ & opportunꝰ & debitor Spartanoꝝ legiꝰ latore contemplari qui aliqñ alie ac Romanoꝝ more sacrificandū instituit Nam siquis Ludemonioꝝ dux q̄uelit dolo aut pfusione cōcepte bonem mactat fin bello ut gesta fuerit quātū hi .n. & si bellatissimū genus sint & apd omīs habeant ampliora tñ magisq̄ hoie digna que ratione ac prudentia q̄ que vi aut fortitudine cō secta sint uidebant.

Varia secundum diuersas gentes & nationes triumphorum genera. C. .III.

VQVE non idem in triūphis sacrificijs apd omīs seruate religionis exemplū extat sic uarijs apd diuersas nationes triūphandi moremulte constant: & ut triūphi primū ouium repertamus auctorē Dionysiū qui latine liber pater dr Indis subactis multarq̄ gentū spoliis triūphante uncti primū elephanto subisse curru eius memorant apd Egyptios Sesostris egy Rex tam elato tam immani animo fuisse ferr ut quot annis nō elephantos sed forte Reges singulos e subiunctis iungere ad currū solitus fuerit sicq̄ triūphasse nullo maioꝝ fretus ex quod eidem inuenerim in licentie dabat gloria imanitas & in colligenda supbia Erectonius & uictor quadrigis equos quattuor primus iunxit in gyria
A pud nros Cossus & Marcellus opima spolia ferentes quadrijugo simile curru inuecti sūt Romulū uō nō recte Dionysius aut curru esse usum Etrusco. Rome in proprio omībus ut memorie proditū est Romuli pedestrē statue spolia ferentes: ex quo pedestres q̄s eos fuisse triūphos nō obscure est Tarquinius priscꝰ deinde Damarati filius indecorum huiusmodi curruꝰ & equoꝝ quattuor formam & magnificentiam triūpho statuisse memoratur ab hetruscis ni pus sumpsit & in usu habitam: affirmēt licet alij publicolam primū in curru talī pompa triūphasse quā & ipsam ut maioꝝ legibꝰ plurimis & maximis diuabꝰ cōcessam sic nonnullis eadem etiam denegatuꝝ no sine maximis rationibꝰ inuenio. Quod non omnibus triumphi decernebantur & quibus. C. .IIII.

VM enim iam eo triumphandi honos puenisset ut posse matis q̄q̄ nisi imperatori S.P.Q.R. de exercitus dare nec ab his imperator decipe deuictis hostibꝰ amplissimo pro honore & gloria uideret provinciisq̄ ob exigua quoq̄ prelia leuesq̄ conflictus honos maximus sibi decerni dux quisq̄ triūphi exposceret lege fuit occarsum ut si soli liceret urbem triūpho inuehi: qui uebs forenter strenuecq̄ gestis clarus esse imperator & hostibus exercatus ad quinq̄ milliū usq̄ numerū fundendo profligandoq̄ una dimicatione cecidisset: pena deinde p.L. Marcii M. q̄ Catonem
T rebun plebis duabꝰ inuecta qui Filio uel pompiꝰ hostiū uel desyderatoꝝ ciuiumnumeroꝝ Senatui plurima retulissent: habitoq̄ pterea inquisitionibꝰ ordinā questoꝝ officiū his de rebꝰ inueniendo adiqi uana scilicet et neqiaq̄ fuisse: que Senatui nunciasset Tribuni plebis deinde ut ante solebant triūphi postulandi ab aduersarijs denūciandiq̄ uiuos fore se strenuos impedientes dios triūphos decernebant: utq̄ triumpharent sicut de Manlio prodidit effectabant Mouit & erat ut impy auctione nō pro ueritatis que aliqñ euis fuisset Lauream decerni uis est. Sicq̄ ab Q. Fuluio campano populo subacto L. Opimio flagellantis indictione redactis triūphandi potestate a Senatu petenti bo illis triūphus minime decretus est minimeq̄ obtentus semp .n. existimatione arbitratuq̄ huius honoris penes Senatū fuisse a Valerio lice

oratio Coss. quod antea nunq̃ actū cum p̃mū sine auctoritate Senatus populi usſu
triūphatū Institutū & huius pompe uetusſ fuisſe compio ut illis hauclquaq̃
triūphi deberentē qui ad ues q̃q̃ maxiaſ & pre clariſſimas bello actiendaſ ubiq̃
ulla magiſtratuſ auctoritate transmiſſi fuisſent Vnde nec Marcuſ Marcelluſ
necſ Scipio curru triūphali in urbem ſunt ei Syracuſaſ aloe Atree hiſpaniaſ
ſine magiſtratu in poteſtate Romana redeuntes Ita & more maiore coparatū
erat. neq̃uſ qui exercitū no deportaſſet triūphauit: niſi palomita paccaraq̃
prouincia tradidiſſet ſucceſſori Sic. L. Manlio proconſuli ex hiſpania redeunti po
ſtulantiq̃ ab Senatu in ede bellone triūphū ueſ gentiq̃ multaq̃ imperatibilem
faciebat. exemplū aliorq̃ obſtabat Medauſ in honoſ Manlio hicuſ ut quanſ nō tri
ūphanſ urbem intret Ad hec ſimili modo Triūphū ei decreuit Senatus ſolitum
ut nulluſ ipſe niſi eius qui triūphaturuſ eſſet & eoꝝ qui bello meeſſuiſſent uerba
audiret Inſtructiq̃ ideo legati Tribuni Centuriones Militeſ deniq̃ triūpho ad
eſſent: ut untuſ ueſ geſtaq̃ eius cui tantuſ honoſ hiret publice audiret Veteri &
Romanoꝝ more nunq̃ triūphuſ lacrimiſ ac cuiuſ cruoris quiebat nec admit
tebat oblatuſ M. n Fabiuſ Coſ. molyta bertuſa a vehentibꝰ supant pugna obla
tum ſibi ſumo Senatuſ populiq̃ ſtudio triūphū ducere uenit & eo pyrho. Q.
Fabuſ frater eiuſ utriq̃ Coſ. fortiſſime dimicauſ ceciditſſe: Inquiens q̃ tantio
ne p. detrimentiſ Lucuſ potuſ deberet q̃ triūphuſ Triūphi negandi cauſa Sena
tui uel ab eo aliſ oblatū remuendi & fuit ei qui alieno auſpicio & in aliena prouin
cia pugnaſſet: ut belluſ p̃mo & G. q̃ Claudiuſ Nero deinde qui Liuj luce Sa
linatoriſ in Aſcrubale oppimendo gloꝛie participeſ fuiſſet in triūphante eum
eque ſequi q̃ triūpho quē ei Senatuſ eque decreuerat uti maluit & quia res in
prouincia fuerat Salinatoriſ gesta ſine curru triūphauit ei ſimili triūphuſ
delimebat qui alieno exercitu rem geſſiſſet prouinciaq; reliquiſſet urbiratur rapi
endi ve. L. Furio pyrroꝝ pene contigit: cui nullo huic exemplo id ipſe feciſſet ample
tudie tri ues geſtaq̃ gratia & amicoꝝ oratiombꝰ & conſuluſ abſentia de gallis pre
ter morem triūphū decreueruſ Militeſ & licentie ſupioriſ etatiſ curuſ triūphale
proſeguabo fuiſſe legimuſ ut triūphanſ p̃ locum plurimi ea die impune ſalibuſ
& carminibꝰ aſpergeret Ea in a militibꝰ in Imperatore ira dicebant ut fatale appare
ret. in ducem indulgentē: ambitoſiq̃ ea dicta: Cereum inſup hic eſt effigiem qua
dam ai curum: & loquacem ridiculi gratia in pompa uebi ſolitum acceperimuſ cum
populo colloquiꝝ Vnde. M. Cato in. M. Ceciliam Quid ego dixerim ampliuſ: que
ego deniq̃ credo in pompa uectariū ire Ludiſ pro curiā utriq̃ cū ſpectatoribꝰ ſermo
cinaturiꝰ Sanctiſſimū deniq̃ ac omi Laude inter ceteraq̃ dignitiſſimū urbiſ inſtitutum
que ideo cōmunibꝰ incipiendiſq̃ grauendiſq̃ deoſ adhiberet q̃ nulluſ calumnie ſubij
ciebat ea que diꝝ cōprobaſſent & in ſolemnibꝰ uerbiſ hiret cum ſupplicatione aut tri
umphi decerneret quod bene ac feliciter rem publicam adminiſtraret. Tetum
phantium inſignia & ornatuſ. C. V.

MVLTA qn̄ etiam triūphantiū eiuſ inſignia dauea corona ſiue Laurea Au
rea patera & ſacrificaliſ ſerreuſ annuluſ toga picta & palmata Sapio C
barreuſ ſiue Iouiſ optimi maximiq̃ ſceptry faciesq̃ pinter hec minio illita coloriſ in
ſtar. et boreā: utriq̃ Iouiſ ſimulachri faciem diebꝰ feſtiſ minio liti ut ſolitum maximꝰ

non solum, sed sacri auctores testant sic triuphantiu corpora sinq; carnillu
hac religione triuphasse. Bulla & ue pretextatore puerorq; uti & triuim-
phantium erat insigne a pectore corde remis dependens ex coriisq; figura
lunis & ea intra se remedia que aduersus liuoris stimulos & mutdie morsus arbitra
rentur maxie profutura hancq; ideo corde remis gestasse triuphantes costat ueu
tuentes eam rem denig; se hoium appellatione dignos putauisse si ea corporis parte
gereret inter cellereq; sicq; promde bulla q quero sermone dicta q; quo cosilio latine
dix uel quod eam parte corporis bulla coingat inqua naturale manet cosilium
hoies q; se esse imillo sublimissimo curru triuphantes admonebant, atq; sic q;
reberet in respice post te homem te memento & unq; hac maxie gaudebat tanta
se gloria corruscare ut illi admonito sue cogitationi esset opportuna. Cum eni
corona sustineret a tergo annullus milicio ferreus esset eque sortuna triuphi
ni & serui coronā retinentes admonebat. Indui porro solem purpuree ac cultu triu
phantes usi sunt & que singlis usurpare fas no esset. Ex uestitu nāq; patria no oīb
eade uestis ipsa & materia & colore & forma plurimu differebat. Purpure usu ho
me semp fuisse iudeo sed Romulo in trabea. Tullus hostilius hetruscis deuictis regib
primus usus inuenit toga pretexta & latiore clauo Tarquiniu priscu deinde ramai tu
nica triuphasse vernul docet hanc palmata auctores uocat uel q; uestis ea sit qua q;
palma meruerut uerente uel q; palme in ea expresse iudicente palme n. adeore
no ab re inter uictorie & triuphantiu insignia cōnumeratur refert est. Aristoteles vi
P roblematū & Plue inuy. Simp. Si n. sup huiusce arboris lignū magna sup imposi
ponderā ac tam grauiter urgeat onerisq; ue onerisq; ue magnitudo subleuari no q; ueat
no cedit palma deorsum nec intra flectit sed aduersus pondus resurgit & sursum
uersus recurrat. Proptera mgr Plutarchus in certamibo palmā signū placue esse
uictorie & q̄m ingenuū huiusmodi lignū est ac uergentibo oppimentibusq; no cedat
hinc palmas ramos triuphantes gestasse prediti est. Ex lauro & corona portari mos
mol caue & ramū manu teneri no q; ac q̄m phibeā inter armatos hostes quies
indicat Romani piceptue lenie uictoriaq; nunca fuisse. nec q; in gremio
Iouis optimi maximiq; deponeret quotiens lenpam. noas uictoria retulisset nec
q; pcerto uiuere nec q; pacifera. Referenda. n. utroq; oleo. sed q; spectantissima
in monte parnaso. ideoq; & grata Apollini assistet eo dona mittere tam & uergibus
R omanis refle. L. Bruto fortissi & in arguimentū qa ibi libertatem publicam si meru
isset Lauream tellurem illam obsecrauit ex responso & qa manu fuisse recepta
in domos fulmē sola non tetur ob hāc causā eqem credidem honore hīc in tri
phis potuis q; qa sufficmenti sit cedis hostiū & purgatio ve tradit Maluius. Fuerut &
arbores huius circa augustū quenea digna memoratu. ob que & in triuphis usurpata
arbutus Namq; Liuie Drusille que postea Augusti matrimonij nomen accepit sedenti
gallina cū pinea candoris, aquila cadeo abiecit illesum mi repidesq; mirantia accessu mira
culu q̄m reuerer uoltro Laurea ramū bacas sus omustū. asseruari hanc altrem & sobolem
ussere Aruspices ramiq; seri ac eius custodiri q; & factū in villa Cesaris Alauo tibri im
posita iuxta nouū lapide ova Flamia que ob id uocat. ad gallinas candida ad mirog; silua
prouenit Ex ea triuphans postea Cesar Liuie in manu tenuit coronaq; capite gestie ac de
inde Imperator cuncta: tradituisq; mos est ramos quos venerint serendi curabuisq; silua

nibꝰ ſpl diſcrete.

IPSVM aũt triũphantiũ morem proſequemur Romana in his ordine ex pmentes die tract quo futura erat pompa ſo. Ro. miſtrudo uſcendi ſtudio ad ſpectaculũ triũphi efuſa cõſtuebat omiſ pulcherrimꝰ & ntadiſſ quibꝰ quiſq ueſtibꝰ ornatuſ Nemoq ex miſtrudie rura cuiuſm dom remanebat ſed ſinguli nocte que triũphi diem pceſſura erat loca pmebãt in equeſtribꝰ rbꝰ quoſ cet coſ appellãt In loaſq circa foꝝ ad hoc ipm ligneꝰ excedificatiſ in cmpliſin pmanabuſ in ciſ parentibꝰ & publicis in feneſtriſ ac clomꝰ cecis & in alyſq pbuſq urbiſ pactibꝰ per quaſ tranſiturꝰ erat ſeſe ad ſpectandũ cõpiebãt Imperatoꝛ neceſſario tranſitꝰ pcer miſſo inſtrueꝝ paſſim floribꝰ ſeriſq odoriferis uerbenis ac herbis alyſ ſuauitate odo riſ affatim redolentibꝰ Multitudo deinde miniſtroꝝ haſtilia manibꝰ geſtantiũ ex medio cõfluente dimouebat turbam & uiaꝫ pcuſq ſpectaꝫ pretabat. paſ uõ militariſ ante lucem p uiaꝫ ſtaꝫ ordines cũ rectoribꝰ pregrediebãt & iuxta ſidis templũ ubi. ꝑ ipeſ illa nocte quieſcebant, cõſtituebãt: ubi uõ illuceſcebat, auratoꝛ ſublimiſſimo cur ru inuect ut cõſpici poſſent eburnea curuliq ſella in maieſtate ſedentes purpurã auro cõtextam induti & lauri ramũ dextre gerentes ferebãt hoſ pedeſtriſ omib ſub ſigniſ ac enbuniſ anteibat ferebant poſt hoc hoſtiũ ſpolia corone auree dona ſocialꝫ ciuitatiꝫ translate rubaq deinde clangor ſequebat ac obſidũ capiuoſq nobiliſ omiſ cultu & amictu ſubeuntiũ & qui hoſtiũ duxiſſet ſi captiuꝰ aderat captiuꝰ poſtremoꝛ omiũ curruſ iunctus antee curꝛ ducebat. Quadrigam equi pulcherrimi nitentiſ ac ſplendẽtiſ quattuor trahebãt poſt uõ capitũ qui ꝑ prouinciam uenerãt uniuerſi raſi capi tibꝰ obtenta libertate uel pileo capiti impoſito qui denaꝫ libertatiſ ſignum erat curꝛ triũphantiſ ſequebant. Hunc & militeſ & equites curꝛ Imperatoꝛ ſm le giones cohortes & manipuloſ lauro manibꝰ ſubſequebãt ꝑtim carmina patria ſa libo pnuncta & iocoſ ꝑtim triũphantiũ laudeſ cantantes ad urbiſ ambulationes transibãt ubi Senatuſ & omeſ ordineſ obuiam effuſi eoꝝ pretolabãt ad uentũ. qui erat ſtabtꝰ no niſi ꝑ portam ſiue uiam triũphalem iuxta Vati canũ Que ab eo q ꝑ illam ſemꝑ triũphoꝝ pompa ducebat nomen accepit Ibi uo tiſ diſſ ꝑſ ſolutiſ cibũ capiebãt & magiſtratiſ ac triũphãtibꝰ ueſtibꝰ amicta Diſſ ted pertam collocatiſ ceſa hoſtia inter ſpectacula tranſeuntes triũphũ ducebãt r militudini facilioꝝ ꝓbebãt. aſpectuſ. ꝓ merito aũt naturã militudo illoꝝ ſpectaculoꝝ & mãficentia nõ poꝛ in cibꝰ que quiq cogitauere uel arti uel dubitatꝰ uel nature nouitate Nam pene que cũ hoibꝰ qui uſq ſuꝛt fortunatꝰ alyſ alia mirabilia magiſtratꝰq magnifica queſita ſunt Etenim ingenia auiuꝝ facti & inſecta atꝰq ſignati nec no ebꝛoꝝ ac gemaꝝ clariſſimaꝝ & cariſſimi generiſ ueſtiũ infinitaꝫ militudo ſequebat Crateraꝫ alyꝫ & fialaꝫ calicesq ornatiſſimoꝝ & ingentes. Et alia uaſa pmulta ex auro & gemis eximie artis & magni pon deriſ torques deinde & monetes aureoꝝ cu ceruꝝ & leonibꝰ & pmiſ omiſ genꝰ circũdatiſ certo ordine deferebãt ferebant ſimulachroꝝ ſigilla deoſq quoſ illi habebant & magnitudie mirabili & arte no defunctoꝝ ſtatua ſigna deinde enea marmoreaq tabule & coloſi uehiculiſ portabãt Ad hec tela & cetera ſpolia hoſtiũ Catapultæ balliſtæ cornenta queq & arma porro ornatiſſima atꝰq pulcherrima ſplendentia gre & ferro abſtertoꝛ atꝰq ita diſpoſita ut caſu nocie

coadiisse uideretne Galeæ scuta thoraces cæteræ pelthæ gesta arma equorum frena & ensis strictus p hoc uocaretne ad sauisse infixe ira ut nec uictoris dem absisq; metu aspectui esset Machæ aute stupor erat Machinatis que portabant pro cuiusq; magnitudine ornatus portantiu occurrentes putabat fierbanc in triumpho ligna literaria urbes & oppidoru simulachra Rum & equoru captiuis gregesq; duciu diuersa gna elephantoru & leonu producebanc propriis cuiusmodi indutu ducebanc & boues pcul aurati cornibo uectis ornati & serti ducebant cos adolescentes succincti ad imolandu & pueri auratis & argenteis paterasq; sacrificiu qu deferebant Argt hæc eade deniq; premissa tudie ceu & copia si no una due manuhi poterant in alteram nonung; transuehebanc atq; alteram Belli post hæc studes poterit uidebat ex ludis eratq; cornere uallari fortissimas cerui meritis acclitu aliosq; ceds alios fugere alios captuos duci multosq; excellentes magnidie machinis diruu Castella exscindi ciuitates populosas diuastebari exercitu inde munitos fundi cedibq; eia loca plena & eos qui manu resistere no poterant pcul ictusq; telis simissu eduiq; sup dnos subuectione Auratæ & opum magnudo nescientib adhuc illa fieri tñ uera pcipiebanc ondebant in pompa & dicente Natiose oppida turritis cingant & barnea muris fierinq; reso more puerit tigi huius aut pompe finis Iouis Capitolini templu erat ubi postq; eo puentu erat more ueteri uictores optiebant donec morte duci hostiu aspium nunciatet Nam hostiu nec Duxue q. fuisset aut publice custodie ppetuo damnabat aut traducturi laqueoue cruciabant p publica ad necem trahebat postq; igr eu fine ute hire nunciabat omnisq; fauor secutus erat uotis so celebratis pacisq; solemiter in palatiu reuertebat & aliis dem epulis excipientes consules de more muntari faciebant ut cone adessent deinde rogari quo minus uenirent ne celebritatis illius chori maiore aspium impio fructu sine locis sibi preoccupatet Alys aut omnib domi conuiuiorq; instructu erant apparatus sicq; omni pclusu ultra oem consuetu honorandi medu hunc Faustum & felicem diem ob temp. auctam imperiq; Rñ propagatu & malos; ciuilis fine urbi Romana celebrabat.

De Coronis Legis. C. VII.

INTEREST coronaru ipa maiestate speciali consyderatione meriti: utpote quibus ingens dignitas insit & ingentissimu ad fortitudinem caleat Morem magis huc a ueteribus tractitu metandos ad animos humani prudentia uenuit ut Imperator ire bene Faustæ ac felicter curia tribunal ascenderet coronecq; aduocatet milites ut opum qua metuallet quisq; laudaret uirtutis esset ad testimoniu ac esset fauoris qualitas de re p. bene meritis corona donatet utq; ab ipsis propemodu in cunabulis orditur Teneriores in ista antiqtu habebant strophios appellantes unde nata & strophiola Rum & uocabula ipm inde communicatu est inter sacra & bellicos honores coronis sibi nomine suu undeuntes Cum no e floribus fierent serta a seruando seruæ appellatæ sunt uaria eade ob similitudine suauq; cuiusda negociatoris cognoiata q apd graecos ps no adeo antiquus placuit Arbusta & uimi coronari in sacris cæremoniis mos erat pmu in castrios Romanis aliqdiu obseruatus Sic Romulus frondea corona uat hostiu Tullo hostilio regi suum qd fidenas pmus intruisset Sic Decium patre tribunu mil frondea donauit exercitus ab eo Imperatore Cornelio Cosso

Cong. Samnitē bello seruatus postea ultrari cepit mixturā uerticolori floreq; inuice
odoris coloresq; accessere Nec in promiscuū quoscūq; usum sed ingenti seuer
itate admissi hoc. n licentie exemplū apd maiores nō erat. Illud q̄ in filia Diui
Augusti cuius Luciuria nocibus coronatū Marsiam littere illud indicant Flore
dem Sp̄i Sc̄i honore Sapieni tū adtribuer. P. n. Mutianus cū dempta Marte corona
e floribus capiti suo imposuisse, atq; ob id duci eū in uincula Trib. plebis iussisse
appellauit Tribunos plebis nec intercessere L. ℞ Fuluius argentarius in bello Cre
thagīnensi suo cū corona vesticea interdiu in foro prosperet esse auctoritate Sena
tus in carcere adductus nō ante finē belli emissus est. Sic coronis eiusmodi recepti
paulo mox subiere. que uocant Egyptie ac deinde hyberne cū cera floreq; negot
iamento e cornibo tincto ac eiusq; ab Homero stephane dicta. paulatim Rome
subrepsit. a Lucilio appellatio corolle. inter inania pg̃ gracilitatē notate mox &. co
rollarie postq; maxie e lamia aurea tenui & ea inaurata aut in argentata dabat
C oronandi aut morem gentilitū primo deoq; fuisse constat. Ferulaq; Alij Dionysium
tuctore diodoro siculo ex poru bibentis caput agitauē Mitra id illigare Vnde &
Mitrofori dicuntur Regesq; deinde pro mitra caput diademate uincti solitos inq;
proinde primū omniū libeq; patrē imposuisse capiti suo cū ex Indis triūphasset ex edē
ra Alij Saturnū ut fereedes. Ancē omnes coronatū referūt Iouem nemilli quoq; post
deuectos Tiranas hac munere pre ceteris honoratū Romulo Insup qui aruoq; sacer
dotes in primis instituerat seqq; duodecim fratrē inter ipsos appellauerat spicea
corona que uocat alba colligatē in sacerdotio pro religiosissimo insigni datū que p
ma apd Romanos corona fuit. honoreq; his nō nisi ultra finē Postea uō q̄ deoq; ho
nori cepē uocamus simul coronati sacrati deinde certamibo usurpare sunt Corona
re uocq; Apio uocatus sacrificiis Nemeē honos maxius habebat in Achaia sicut
Ambrosia que ab hausta Bortis uocat. ab aliis Artemisia coronandē illa Capadoces
N ec his auctores donari tū sed patriam. q̄ coronari primuna abane Inde natum
ue tri uphaturis cōserent in templis dicande mox ut & ludis donabant Hec ali
minoribo triūphis olim tes Arbenas uocatus q̄ solū sed uictrice pinetum caues
primū oleę usum introduxisse clarissimū Pericli caput ambiendo Grecos aut olea
stro olympie Vnde Herculē nūc oleastri nūc populi nūc apij fronde redimitū caput
preserebat nec Arbemenses q̄dem soli & Grecoq; plurimi corone oleagine Coterq;
R omana q̄ materia honoris magnū prebuit turmas equitū coronando Hec corona
apd nros nec puetusta est nec priscis illis ꝓbis sed ℞. Fabij Rutiliani temporibo
collata hic. n. primus instituit: ut equites Romani dubo quibusq; ab ede honoris
equs insidentes in capitolio transirent olee Serti de more redimiti Inde postea
in cerebue ut eo q̄ne frondis coronent in equestri ordine. admittendi q̄ tue pmi
transuehant ad eam dignitatē addita hac & corona nō qua prius interfuisse
sed qua triūphū procurrisse decorari solitos legimus. Cui aut ex olea fuerit ei
corona. q̄. ex alia fronde nō facile discerim nec apd alios scriptores cū curiose
quesissem legisse memini me. & si minus ignore aduersus significationes ac potius
mentes quasda. & deliramenta prauis posse sed cū hanc apd gentes una ratione
verbiq; pnapem plura sint coronaq; q̄ne q̄ ceteris que magno interuallo magnaq;
differentia fuere ve duces vallares Muralesq; Rostrate Ciuice preterea corona q̄m

nulla fuit gramínea nobilior. Hanc statuit in triúphis Senatus cura belli solutus & ocioſus populus nunq̃ niſi indeſpatione ſuprema ulli coniungere nec niſi ab omnium conſenſu ſeruato decorni coronas ceream Imperatori dedere hanc ſolam miles Imperatori Eadem uocat obſidionalis. q̃ hi qui obſidione liberati ſunt. ei dant duci q̃ liberauit. Huic ſũmus honoſ ſummaq̃ gloria Nam ſi cuncte honoſ uno aliquo uel humillimo cuncte ſeruato preclarus ſacerq̃ habet. q̃ tandẽ exiſtimari debet omniũ utrute ſeruatus omnesq̃ exercitus Donabãt hec uiridi e gramine decerto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis niſi ſumũ apd̃ antiquos ſigniũ victorie erat herba porrigere uictoſ hoc eſt cedenti & abiecte humo & humiliter cedenti. qui moſ diu uallum apd̃ germanos herbam n. uocaret palmã uel uictoriam dici uoluerunt Quod Actius in meleagro plane oñdit Gaudẽt ingt curuũ celebãte herba cõſeruũ donante tenente pro ſe quiſq̃ ẽ corona claſſ cõſtat capue Proinde cũ herba do ingt Plautus ſignificat uictũ me fatetur: q̃ eſt antique & paſtoralis uite indicia. Nam qui prato curſu aue ouibs contendebãt hoieſ cũ ſupari erãt ex eo ſolo inquo certamen erat decerpẽa herbam aduerſario tradebant hec corona donatus eſt L. Siccius Dentatus ſemel ẽ quicaſ quattuordecim meruiſſet Quida & hec corona Imperatoſ & ſepiſſ donatus ſunt
V eſtim Decius una Tribunus mil. ab exercitu altera ab hiſ qui in preſidio obſeſſi ſuerãt ẽra eſſet honoſi eiuſ auctoritat cõfeſſus eſt. reliquone ſiſdem donatus bouem album immolauit Marti & centũ fuluoſ qui ei uirtutiſ cauſa donati fuerant ſimul ab obſeſſis preter hoſ cõgie corone cuiſ honoſ. M. Calpurnio flame Trib militũ in Sicilia centurioni uõ uni p id ipſi Trico donati Cimbrico bello Scipiõ & Silla pretatoſ ab exercitu ſe q̃ donatũ apd̃ Nolam legatũ bello Marſico Idq̃ & in villa ſua Tuſculana quę fuit poſtea Ciceroniſ prnxit Quod ſi uere eſt hc execrabiliore eũ dixerim q̃n ſe eam proſcriptione ſua ipſe detraxit tanto pauciores ciuiũ ſeruatiſ q̃ poſtea ſeptem milibus trucidatiſ & occiſi Hec corona Sertorio ceſſit & Fabio illi Hannibale Italia pulſo Emiliano q̃ Scipione hac ipſa obſidionali corona donatis in Africa Mamtio conſule cohortibs ſeruatis totidẽq̃. ad ſeculandas eaſ eductas. M. Varro meminit ſpm q̃ auguſtũ Idibs ſeptembribs a Senatu obſidionali & donatũ memorie prodituũ eſt
E r q̃q ea conſuetudo ſicut & pleraq̃ alia maiores nros delecta eſt. Hãc ẽ corona miſit ſpiritus Sigiſmunde populoneã expeditione uno ciuiũ ore donata eſt. precellens animi magnitudo tui Ab uniuerſo nitq̃ & unanimi pmũ hetruſcoꝝ exercitũ abiere ſeruato Ab his deinde q̃ obſidebant a Senatu porro Fluentinoꝝ populo a tota hetruria ab oĩ demq̃ Italia ab exercitu & populo barbaro p̃e liberata. qua claritate mihi prefecto huiuſce rebs ſublimiſ duce cũ Tartaconẽ Rege maximo Sicilie citra & ultra phaſe valentie hierſalẽ vngarie Maioricaꝝ Sardinie Corſice Comite Barchinone duce Athenaꝝ & Neopatrie & Comite Roſſilionis & Centanie per te ex hetruria pulſo ſam tam pluresq̃ ſuiſ qui extremę expeditionis illiuſ muroſ aſcenderãt militibs muralẽ corone decernerent tam parua manu tantiſq̃ hoſtiliſ re illi obijciendo remq̃ cõm hetruſcam labantẽ tam ac pene prolapſam ſuſtinendo fulmiſ inſtar euiſ caſtra puaſeriſ. ad cauſi ſuſtinendi re deuntiſq̃ exercatuſ ſpectem atq̃ pompam. effuſa omniũ incolaꝝ & opidanoꝝ multitudo obuiam. proceſſit & uniuerſi dem militeſ tuoſ tmq̃ te unũ inter tot turbinoſ & clariſſimoſ eoꝝ Ducoſ Sigiſmundum admirabãt in te oculoſ uniuerſa Fluentiꝝ

cuitas in te oium ora pendebant: teq; tang diuinu hoiem celeus missum utq; ipsam
uictoriam cotuebant. Laudabant te singli pro eox parte tutela nec minus admi
rabant tm in te uno pncipe fuisse momenti utq; antiquissime diuonis libertatisq;
sue pene p regem uelinete & rursum p te recepte auctor esset: & unde ptenisset
tam eo se uictoria transferret fieretq; cu eo mira quedā regie gloie inclinato Ad
de q; hetruria relicta ex his reb; strenue in ea gestis tui nois gloria increbescente
V eneti centuriati comitq; ex Senatus cōsulto omib; no humanis tm ocy & diuinis
te honoribus prosequunt. te tollunt in coelq; tutelam cōtra francicos sortium insu
brium agro appuratu maxio maximisq; impensis eox te gentilo ducem prefici
unt te ing suis pmū p eū ex supiorū pyrly dimicatione in fauste & infeliciter
gesta cōfectis fusis fugatis captisq; q plurimis subactis terris ex positisq; prede
& exponendis incunctis que suis ingenio suis artu suis locoq; preoccupatione
preuentione hostiu vigilys mora celeritate falacis circuentionibo & dolis
confitienda qn & quotiens opus erit aduersis in rebo & secundis in subiis im
prouisisq; tag profundissimū artificem obiaudi quo ues fatas omes tueam & fo
ueant Neq; q dui meriti sūt sui tuis operate inte spei defuit euentus simili n. mo
do nec alr ac p hetruriam fama tui gallie Cisalpine terras quagante suma vene
ratio precesserit inte collatu no multo post ceremia fortissima ac inexpugna
bile opidu eii omuerso exercitu trajciens sata exuens diruens secta predas boum
pecoriq; agens singula queq; & oniuersa agri illius populatione sternendo Steca
tis domu paludibo moenia no solu que nūq; antea cuiusq; ductu uel impio obsi
dione passa erant aliquadiu expugnata tibi parere cepere alia plurima lo
ca & ardua dem & in eunda conatibo tuis cessurum fiecere Quid qr anno segnti
in hetruriam p S. C. inter tot clarissimos ducef tertio imperator designatus & ac
etus Ferdinandu Regis Taracenen filiu eii omi exercitu regio ad mare usq; tirren
repulsis & solutu pmū pyceer plurima loca maxima & amplissima opidum
gentibo regis occupatu omi comeatu armoq; qne mantua eu Fluentinis ad pri
stinam sui ditione redigere cupeb adoi ad exequendu ualidissimo instructus
exercitu profectus esset obsessos p te illius loci hoies pluribus vigilys & assiduis
laborib pyclis diurnis & nocturnis dimicationib fessos no sine maxio tm nuoq;
discrimine utq cede in potestate eox redactos fuisse costat. Vada deinde Mantu
mu & uetusta nobilitate inclytu opidu hortenq; qi belli ad palma regia in he
truscos gq maxia in mari classe imensaq; terra uallu spacio portuq; opportunitate
inexpugnabili loco situ ac tanta ui armone & armatoy selectoy copia refertu
equartuer n. milia erant ur ne spes ulla esset cupiam potiundi loci turribo moeni
bo vallo fossa aggeribusq; munitu. hec in celoatas sagacitati tue uolentiorem
animis excogitatue ratione. qua preter oium iudicia & opinione inceptum
exitio multoy ac fuga demolitoneq; loca cui destinatu fuerat Fluentinoy impio
adiecere. His atq; aliis uirtutib tuis eu dignitate laude imortale nomen & sempiter
nam glam no solu tibi & nobilissime Malatestaue familie sed toti & Italie copara
uerit sumus nbi credit honos & gloria: eu tue laudes no modo nris sed hetruscoy
Galloy Hiberoy ac reliquaye que usq; sunt gentiu linguis celebrate sint ac futaris
seculis celebrande Corona ciuica cuiusq; cuem ex nece seruasse cōgeriat ex lege

dabat. Illignea que prmo fuit Id aũr arboris est genus fronde hñs pemne vnde Ceti
luis aduehunt ea Illignea corona & clamide in magna fide postea magis placuit
eade ex Esculo Iouis ara uarijsq; & ea quercus est sue pp. Archadas ip principe
quercu reddat honos: quas glandiferas uocare diuini oraculi solebat suis
pp ea p ea arbor inter siluestres dem fructu longe bellissima atq; fertilissima
inter mingatas aũr validissima Ab ea n abus & opes multas gentiũ & pace
& audentiũ erant glandes pastoq; ex ea fere atq; alites inde magnũ q venato
ribus instrumentũ usus erat Suis p facile militi fuit tum ocius tum pas
sim quercus exhibebat suis id conuenient seruati cuius exstat premium Qui
Ioui in cuius tutela sunt cuncta sacra quercus est vnde poeta nobilis Claudia
nus Mos erat in ueteri castris ut ppta quercu uallarent ullisq; fusum qui uir
bus hostes cesum potuit morti subducere cuem sui ergo ex glandiferis ciuicu
corone militu uirtutis insigne clarissimu. Cedũt his Mutiles uallareq; & au
ree qq; precio antecedentes sin. Cedũt & rostrate. quis in duobus maxie fuerit
celebrate M. Solicet Varrone epitaphi bellis clarior Pompeio Magno frem.
M. Agrippa Tribunente Cesare & Siculis que & ipse pretate fuere antea rostra
nauium tribunali prefixa fori decus erant uelut Ro. Ro. ipsa corona imposita
uideret Postq; uo tribunitios seditionibo calcari ac pollui cppit Postq; uireo
ex publico in puatu magis singulisq; ciuium quert ac sacrosancta omia pro
fana fieri tunc a pcibo eor subiere in capita ciuium rostra Dedit hanc Augu
stus corona Agrippe Hac & Iulius Cesar a Termo in expugnatione Mutlenay
donatus est Huius quog honore donari contigit a Ro. Po. Latini parente elo
quij. M. Tul. Ciceronẽ. L. Gellio uiro Consulo in Senatu fruente quod hu
ius amplissimi ordinis industria & eloqntie ne ruiss esset truculentissima Ca
tilinę coniuratio detecta uindicataq; Sabinus aũr Massurius li. Memorialiũ
xj. tertio Gelio ciuicum hanc coronã ei dari solitu dicit qui eode tpore & ciue
seruasset & hoste pemisset & atq; eu locu in quo esset actu certamen obtinusse
Tiberium in. Cesare consulte hoc ne honoris insigne sumere quiret q. quem
in pugna seruasse & hostes mibi duos de medio subtulisse. Vesq; locu in quo
certamen esset actu amnisisse eoq; locu amoto eo hostes potius occepisse
respondisse aut ei huius corone decus & honore iure negari no debere eu tam
inquo loco dimicatu esse: ut neq; a quoui fortissime pugnanti seruari po
tuisse. Addit dly preter hec que a Sabino Massurio ad ciuicam coronam
spectare dicta se conuenire maxime seruatu ut eo die fuerat alus testes mihil
credesse: ut cuei fuerit auxilio quis Rege seruato decus no dari. nec crescat
honos inde Imperatore seruato Cui controuersi in quocuq; quem sumu esse uoluerunt
A. cepta licet uii pperuo ludos ineunta semp assurgi & ab Senatu in more est
sedendi usq; in proximo Senatu vacatio muneris ouim ipsi patrias & auo pater
no corone triumphales ille se que Imperatoi victori auree prferunte Eadem quis
corona ex auro donatus sit: no mucnio Quis aut pmu donuerit A. L. Frisone
tradit. A. Postumius Dictator apd lacu Regillu expugnatis Latinoꝝ castris
eu cuius opa maxie capta esset donauit ex preda Hec que Laurea uetere pcibo
fuit aurea postea facta idq; augr coronatui usuq; dictu Lauream coronam.

Pindarus atq; Callimachus meoriā Apollinē interfecto draconē indusse. Eculeam aliq; nō Laureā. Ouidius Ne ue opis fama posset delere uetustas mstitutā sacros celebri certamie ludos phitea pdomite serpentis noie dictos hic luuenū quoq; manu pedibus uolare fuerat. excubet capiebat frondis honore
N ondū Laurus erat: longeq; decentia crine tpia cingebat de qualibet arbore phebus Laurea & liber parer cinctus mosstr cū ex indis triūphauit. aut edera & sacrata erat: ex qua corona aliq; phibent pmiū olim capita suo imposuisse
Q Ces. Aug. triūphans Lauru in manu tenuit coronaq; capite gessit ex Lauro ue q̄q triūphis prope dicata sit gratissima tū mitat uictoriosq; tumoribus domibus ianitrix Cesare Ouidius Tu duabo leris aderis cū leti triūphos Vox caner & uisent longas capitolia pompas Solibo augustus eade fidissima castros Ante fores stabis mediaq; uebere querc alto idem in loco Cur tn apposite uelat Ianua Lauro Cingit & augustas arbor opaca fores? An quia ppetuos mertur domus ista triūphos? An qa Leucadio semp amata deo Ipsa ne ep festa est? An quod facit oia festa Quam tribuit terris pacis an ista nota est? Vtq; uiret Laurus semp nec fronde caduca Carpit eternu sic hēdecus Causa suppositr scripto restante corone Seruator cuius indicat huius ope Hec denicq; ut Cesar pontificatq; Sic poetar q̄ domos exornabat & tpia quibus coronandis apd ueteres obseruatu Legimus cōsueusse greos singulis Lustris triplex certamen celebrare Musicū Gymnicū Equestre Que Nero Claudius pmiū olim Roma inuexit Neroniadeq; a noie suo appellauit Postea & dominatui eu securus celebrauit Vt igr Athletar sic cōmuniū scriptorū & maxime poetar uictoribus premia & honores cōstituebant deligebantq; ex omnio litteratoꝝ doctissimi aliqs ut eoꝝ iudicio qui carminibus decertatiuis pre ceteris laudarent coronis & honoribus meritis mstar militū inter se pugnantiū illustrarent: nec id dem abre eade .n. utriusq; propemodū gloria ideutriusq; pene honos debet & his qui gesserūt & his qui res gestas & laudes eaꝝ & ingenij sui monumentis posteris demandando imortalitate sint nois assecuti Oualis corona bellicis & se rebs inserit lenitati in & sine cruore decretione hostiū euestigio subsecuta Huic lenitati maxie conuenire ueneris uictrias fronde prodiderūt. q̄ nō Martius sed q̄ ueneruus q̄m triūphus foret Eam corona nō in curru nec circū clangentibus tubis ut pedes patricius in calceis modulantibus tybis quisq; gestabat docendo peanis cantu pompam Tibia .n. pcas est ueneriscp arbuscula myrtheus: que uim maxime bellicā posa est hac fronde myrthea triūphans de Sabinis Postumius Libertus in cōsulatu qui pmiū olim ouans urbem ingressus est coronatus incelsit: optabilecp arborem & fecit: hec olim postea ouantiū corona fuit: uno excepto .M. Crassio qui ex bello fugitiuoꝝ cōfecto ouans uexit Senatus cōsulto facto p gratiam myrtho patricia cēsi Lauro coronatus inuectus est maximus auctor est curru quoq; triumphantes myrthea corona usos .L. Piso tradit Saturnium Masonem q pmiū in monte albano triūphauit de corsis myrto coronatu ludos Circenses spectare solitū auus maternus Africani segnius hic fuit .M. Valerius duabo coronis utebat Laurea & myrthea qui & hoc nouerat Corona

muralis est · que donat ab Imperatore ei qui primus muros subiit inq; opidu hostium
p vim ascendit. Idcirco ut inq; Lucul precipuū muralis corone decus eius esse
qui primus muros ascendisset. T. ītur Romulus primus ouum equestē hanc accepisse
coronā dr hac ch. Q. Trebellius & Sextus Digitus pariter in muros ascendentes
utrutis causa ambo a Scipione donati sē Castrensi corona ea est quā q primus
hostiū castra pugnando vallo intrassā donabāt & cui insigne erat ex auro
V. allum corona nauales est · qua soler donari maritima pugna qui vi primū in ho
stiū naues armatus transiluerat. At qui hanc & muralem & vallarem ex auro fore
donari cōsueuisse longū esse & opōsum nimis externa domesticaq; oratione
copiosa: quis quue primus inuenerit quisue primus acceperit numerē nō sē & pe
ne infinite. Ac mlapliceſ de his libri a diuersis. aucoribo cōscripti in uniuersū
aut de his coronis. spāl greco dem putarim scripsere Mnestreus. atq; Callimachus
medicus & Theophrastus. ex nris. ītur inscripsere alij libros floreſ uō professus est
nemo quē eqdem inueniam Deoq; ītur Gentilis coronas pstringere lr de ipsis
edito Cōmentario. Claudius Saturninus. in quo ita exaratur causas & origines
speaes & solemitates: vt nulla quarta floris: nulla tenera frondis: nullus cāpus aut
pālmes sit qui no alicuius capiti inuenatr cōsecratus: & hec de coronis hactenus
dicta sint: Priatorum honores: .C. .VIII.

ALIA subeunt in presentarū bellice utrutis insignia que Imperatores
certe soli nō usurpabāt: vere his potuit cōmunicabāt. qbo certaminū
labores partiapārent nō. n. ab re Dauid in militē suū posuit inquit
cuiusdā pselly in Baltheo qui erat circa lumbos eius. & in cēlamentis q erat
in pectibo eius nisi qa & in hijs ipso piatorie insignia quedā utrutis sue Est. n.
D alterius nō im quo cingimur sed & a quo arma dependent & signa legionis & su
ma mternosa possūt Romanos & auxilia externosq; torquibo aureis donasse
cuiusnō nisi argenteis cōstat. Idemq; armillas dedere quas nō breue externi
D onabāt ob utrutē phaleris quoq; & hastis antiq. L. cum Siculis Dentatus qui
trib mil. fuit octo & x phaleris & hastis. c. lx. eoq; amplius donatus est Armoy
riacq; & Impy suma erat hasta. qua ob cuiusmodi uiri ei sortes donabāt. & captiui
sub ea uenibāt sicut tpre Regū Romanor ipsi Reges pro diademate hastas ha
bebant quas greci sceptra dixere Nam ab origine vrbis pro diis imortalibus uenere
hastis coluere. ob cuius religionis memoriam postea simulachris hastē addebāt
N er phaleris solis & hastis ob utrutis mentā uetere cōstat esse donatos sed & bul
lis. Tarquino. n. prisco cum pmo filio cū pretexte annis occidisse hostē bulla
aurea donatū legimus. unde bulle usus postea successit. Adeo ut eoq; q equo
meruisse insignie id hret. quo & nobilis ch filij a plebeis secernerent. Erat
& exterus genibo & nisi hoibo. aucoritatis & ample dignitatis ornatus Anu
lus. cuius fibule pmordiu Aruspices ex Asia tradidere. vinculoy potus inter
pretatione Etrali qua gestamis De promotheo nāq; fabulosum vbre q illi A
nulum pmū & ferreū dedere antiqtas. Mide. ītur Anulū quo arcuato lmtem
nemo cerneret. qq fieri id dem possīt ut inqt Cicero quis nō & Alienū a nō ma
gis. ab horrente ch dixerit. Fama est & Pyrrho regi qui bellū aduersus Romanos
gessit Achate fuisse Lapidē nō fabulosū sed pręciosissimū. in quo dem vre diuersas

I umenosq; fluminū nemoq; uolucr. ferarūq; nulla penitus manu artificis sed naturæ
spectantē imagines nō impressis sed ingenitis figuris tam sparsis tāq; nexis inu
cem nouis. ut rē imaginū in tam paruo spacio una quæq; sui discernēret insignib⁹
E it & solicitasti anuli fimā uenustior: cuius Sardonix ille in delicijs hiatus. obtectus
in mare capto velatus est piscē ipso curatore. cc. xxx. anno urbis nīe mo⁹ fecto
E t quāq; illucescēte scribo nullos fuisse anulos apd Homerū legimus cum & cochlearia epistō
lāq; gratia misitatos noctu: nō anuli nota colligatos fuisse nō dubiū sit. Apud Car
thaginenses in ferrū Anulos ornatū accepisse solēne. pro nūo expeditionū meritis
militasse Lacedemonijs ferreos usi ferunt. apd Romanos equestris ordinis Anulus
quondā fuit ornatus: equites a plebe secernens: nec simul cum equestri Senatori
oq; ordine cœpit: uerū aliquādiu post anulos habuisse aureos manifestū est. sic dem
ū in: qui legati ad exteras gentes iturī essent aurei publice dabant: quibus cū
intra domos ferreos gestarent in publico iīm uterent. credo q̄m ita exercitum
ornatissimi intelligebant. neq; aliter uti mos fuit: q̄ qui ex ea causa publice accē
pisse: uulgoq; sic crūphabāt Et cū corona hederacea aurea sustinerent. ita ego
A nulus iīm indigne ferreus erat: sic crūphatur de Iugurtha. C. Marius aureum
tertio cōsulatū suscepisse traditur. sicuti Romæ dem nō fuit. aureus nisi ad modū exigu
um longo tpe certe a gallis capta urbe: ut pax emerēt nō plusq̄ pondo. M.
solueret potuere Secundo & punico bello anulos pcūi rarus erat usus. Nam cum
ad Cannensis mālæ cladis pompam Hannibalis iussu in uestibulo curiæ anulos
aureos effusos constet eos tantus accreuisse fuit ut metientibus dimidium supra tres
modios q̄dam aūt tres q̄dam duos intercesse Carthaginē missos asseran̄. q̄q; fama
tenuit ut Lucio pluerē: quæ propior nō est haud plus fuisse modio. adiectaque
deinde uerbis quo maioris cladis indicium esset nemine nisi equite. aut eos ipsos
pmortuos id gestasse insigne: Multa & equitū & qui pretura functi sint. e numero
inferuo consuerūt anulos. hiuusmodi aureos usum assignata ut Mamilius L.
Suffidius Calfurnius q & alij plerīq; sortissimi Romanoꝝ tāq; probrosum muliebre
& nota dignū id esset: unde adhuc illud Gracchi in Metellum celebre memorat.
Consyderate inq; quarites similitudinē eius. en cuius auctoritatē sequimini qui pp mu
lieres cupiditatē: ut mulier est ornatus. Qui pmus itaq; anulū instituit nō ab re
leuis manibus itaq; latentibus induit: q̄ nō securus dextre fuerit ostentando:
Crassus Imp. Max. in senectute duos huic anulos causam perferenti: quā pecunia
ei imensa creuisset: atq; seueritatis illius perisse nonnullis. anuli omo nulli sic pe
apud se uiri q̄busdā lasciuiente tūc ætate gemmis sculpturisq; fuere Ad id au
ctoris studiū pcessisse fert Sylla ut anuli gemmæ insculptā sui ut gerēt circum
ferre imaginē atq; omnibus uterē: erat aūt sculptura Bocchus. is supiori Mau
ritanię Rex erat. Qui uinum Iugurtham genero tradere Sylla qui manibus
sua per: quod inter Syllam & Marium insanabilis eius discordiæ causa fuit: q̄
fere rem romanā euertit. cū multa qui inuidia in Marium flagrarent id fuisse
opus Sylle inuulgarent. pompei q̄q; anulo gemmā legimus habuisse ensiferi
Leonis celatarum hōtem. Vera & nō ornatus tīm: sed signandi causa anulum
gestare moris erat. unde neq; plures q̄ unū. neq; singulis nisi liberis. quos solos fi
des decerneret quæ sculptura asseruabat. hīc hodie. Ideo gestandi huius anuli

usq; famulos nō erue. Anulos & q̄m moris q̄rata in cerimoniis & iacturis & smaragdis aliisq; gemmis sub quibus uenena cludebant putauere. Sic Domosthenes belli dux & summus orator graecie. Sic Pirrus dux Hannibal. Sic Elagabalus ut hausto ⁊ sub gemmi anuli habebūt uenena cū opus esset. hoc est si q̄s uis aliquā urgeret illico absumerent Aureos; itaq; Anulos usus equitū. ut diximus a plebe decernebat. cū eos q; eq̄tes nō essent. seruos hīe mos fuit. nec aliud q̄q; pacis spie. Nam in pacis aūo q̄m arma deponere mos & suus presentim apd gallos de quibus nō abire extat ad hūc Homericū illud Aurea. Cesares ollis atq; aurea uestis. Virgilius lucēs. Sagulis. cū Lacera colla auro innectunt. Simili modo Alexandri ⁊ Regū excertus Argiraspides. nōnullos ob arma argentea appellatos legimus. sicut nīi. ipsi duces equitū. Ipsos hīe. & galeas ac Lacernas auro plurimo inuentos; redimitas. Marte uictor. ac triumphantiū cognomina suis pristinis celebrata. C. .lx.

SED preter dictas cumulum rei cognomia suę pyrronię & his qui meruerint ex rebo clarissime gestis. ad nos q̄ usq; duraūt addebant. uelut Romulo a uirtute hoc est robore dicto. quę Quirinū uetere cognomia uere tanq; id cognomen Martis quippiam ⁊ bellicosum pre se ferret. Veteres enim lanceam quirim uocare solitos legimus ea ⁊ in regia positam Martē appellare. Lancea ⁊ donari cōsuesse illos qui in bello egregie fortiterq; pugnarent fortitudinis laude meruissent. promde effectū esse. ut Romulus ueluti Martius q̄m deus. ac pugnax Quirinus diceret. q̄q nec clari desine auctores qui id cognomen ex eo ducēū asserāt. quod auos quirites appellarent. qui regi suo nomen imposuere suę quod curis sue ipse Romanus iunxerit Camillus dictator recuperata ex hostibus patria. ac in urbem triumpho inuectus. rediens. hos militaribus quos de more monitos sacrabat Romulus. ac parens patrie cōditorq; alter urbis haud uanis laudibus appellatus est. Nec alio M. Claudiū gnęi Cōs. Marcęi filiū cognomiatū. plurimum esse exercitatione bellicosus manu ac toto corpore potens & vir sui pte natura ad inimicandū ardens. ei sicuti posidomus mgr cognomen quod Martius est. pmū ex familia fuisse Marcello atq; ut eode posidonio auctore Fabiū clupeū sic hīe a Romanis gladiū uocitatū constat. Sic M. Mamlio qa gallos pmus ab arce depulit. cū p nocte inuasere Capitoliū. Capitolino ei cognomen est inditum. A. fricani aut militaris ne pul fauor: an populus aure celebrauerit an sicuti felicis sille. Magnięq; Pompei patre. medius fuit. assentatiōe familiari sit nō satis compti. habeo. Primus certe hic Imperator nōie uicte a se genitis. ut mgr Liuius est. nobilitasse. Quodcūq; profiteor apd tm auctore me nō pasy admirari. C um Gn. Marcius caput coriolis urbe volscę Coriolanus. ob egregia militie facinora dictus sit. q̄ Cato ille pmus. none Censorius. a Seueritate censoria cū persecuti antea uocaret. postea Cito uirtutis & sapientie qi cognomentū ei est additū. Sue ut Cesarienses placet a cęsis. quod nō ut aiunt sapientę. sed acutum sonat. ut Elius Sextus & Varro tradunt sue q̄m Plutarcho auctore Romani ingenio militaq; res usus & experientia ingenii. Catone noiauere. Fabius item Rutilianus. simul cōcordie causa. ne humillimos manu comitia essent. cōm forensem turbam excreta in quattuor tm modo tribus cōiecit. urbanasq; eas appellauit. adeoq; eam rem acceptam gratis animis ferunt. ut Maximi. quod tot victoryis nō poterat nomen

hac sibi ordinū trempatione parauer. Q. cū Fabius cunctatorīs sibi cognōtionem
assauit: siue q̄ ingenio & suapte natura remissior esset quippe qui amore clementia
que cūcta iudicaret siue q̄ de industria noua uictoriam ac salutarem cuctando
nec cū hoste cōfligendo Romanā rem p. restituerit Alter dam q̄ paucis post
patrū obitū diebus funebribus ludis gladiatoriū munus exhibuerit celeriu uo
cauerūt celeritate ac apparatus maturitatē admirati Sicut Appium Claudiū
uicti⁹ uulsinensib⁹ audacis cognomēto notatū In annalibus & scripsim esse nou
mus. L. Siccīū Tribunū plebis plusq̄ credi debeat seruiuū bellatore fuisse memoq̄
ri facta ob ingentē fortitudinē appellatū⁹ Romanū Achillem. Nec alit. ac. L.
Siccius. Q. Cocius pp fortitudinē Achilles cognōtus est. T. Manlio sūmo loco
nato cognomentū est Torquatus causaq̄ cognomenti fuisse accepimus torquis ex
auro inductus. quā ex hoste quē occiderat detracta induit Quo exfacto ipse
posteriq̄ eius torquati sē cognōiari Valeriusq̄ aūt Max. adolescēs ac Tribunuo
mil. sua & uirtute nixus & opa cōmu altius repente diuina quada ui adiuuantis
& aduersarij oculos & prospectū alis & unguibus prepedientis qa Ducem gallor.
uiat. interfecerat. ob hanc causam cognomen sibi Coruini vendicasse hiudqua
est nobiliū scriptor⁹ qui secus dixerūt Idem obiecta Messana nobilissima Sicilie
urbem pmū honoris causa Messana deinde paulatim vulgo literā pmutante
Messala nuncupatus Cornelius Rufus eo decem uiro bello punico .ij. suadente ut
ludi Appollinares ex libris Sibillinis instituerent Sibilla ob eam rem postea no
catus est. corrupto deinde uocabulo Silla notari cepit Vnde & Silla Dictator
postea natus qui felix cognomento ut apd Latines uitul est & nos ante diximus
S ic apd Grecos se inscripsit. L. Cornelium Sillam Venerem: ut in Chevonia Plutar
chi qui hoc grece descripsit notū est: & ut de bello Mithridatico trophea passim
inscripta rapta sunt. nec id inepte pluri mū. u. Veneris nō nox ut ingt Menander
sed fortuna sortis Cui cū clarissime uebo ipsius gestus esse ipse dicauit exclamasse
iuxta Edipodem Sophocleū Ego me ipm fortune filiū fero Iul. Cesar prenomen
Imperatoris & cognomen patris patrie inter alia pmulta nomen suū illustrantia
decrevit sibi uoluit huius successor Octauius q̄ Cesar amplioris Augusti cognōie di
tatus est. uel q̄ magnos sanctos & felices Augustos uocāt uel q̄ loca religiosa & in
quibus q̄ auguratu cōsecrauer Augusta dicerent ab aucto uel ab auium gestu qu
struue Idem sicut Q. Fabius Max. gallica uictoria cognomen Alobrogis sibimet
ac posteris pepit sic a deuictis hostib⁹ bello Germanici sibi cognomen meruit. Hec
ita cognitatione siue prenoiatione assumūt apd nos quemadmodū & apd grecos
huiusmodi indicia solebant prenoia siue cognōia Sic Dionysio plurima ab rebo
quas egit sunt ab hoīb⁹ indita Nam alij bacchū a mulieribus que bacchabos
illū sequebant dixere alij a torculari quo uinū exprimit leneū Quida Bromiū
a fremitu qui in eius orgia cōgit Fingemus insup ex eadē appellat causa Nam
& triūphator dr̄ q̄ ipmus omnium de Indis multis cū spoliis in patriam reuersus
triūphauit Liberi alij appellatū putant. nō obliectinam linguę sed qa liberat
animū a seruitio curaq̄ efficiat q̄ ingeniū & audaciā in omes conatus reddat
parit proinde q̄ de Indis uictoria pontus ebeami esse liberos ipso iuuente & qi
sub optimi patris tutela seruatos arbitrarent A rebo gestis insup alia sicuti Sotheta

& Callimeon a uirtute vt euergetem & philadelphon Tum excellentes uirtu
te abstinentie Aristide fuisse astruunt tanta uite integritate Phocione vt
cognoie ille iustus hic bonus sit appellatus a uirtutis & prestantia prudenti
es ac uirtu Iouis filios appellauerut vt Eacum Minoa & Sarpedona ferocis
simos & imanes & alienos ab oi humanitate tame e mari genitos Neptunni
filios dixerut Cyclopa & centiona & Letigonas a fortune fortunate Eude
mona sicut Busiu pn uocatu legimus Ab exitio uo uirtu siue prima disci
plinaq obsidionis faciende machinatoeq solertia & ad expugnanda opi
da inuentione solertes cognomentu fuit Demetrio Antigoni filio re
gis Quo illius epist inclyto Nonnullos adhuc enascendi forte nuncupamus
ut priscillos qui forsi priscil & absentibo parentibo nati rt postumu qui patre
mortuo Vopiscum cu ex gemellis alteri suptstitem esse contigerit Cesarem.
cu enecta parente exciso utero gignet sic Scipio Affricanus prior natus pmusq
Romanos obeesum matris utero Cesi dictus est. Seruium q mortua matre in
utero seruet Nonnullos corporu & prenomen siue cognomen habuisse legimo
Horatius n. coclesi cu altere oculi antea bello amissis & cognomentu admisit
qi lusca & uno Lumie em cornentis Luscos n. & unoculo Cocliti dixerunt
uerius sicq Cyclopas Cocliti legimus dictos q uni oculi habuisse memorant
quam tn id exsimitate nasi tractu autumat q sub ipsa fronte tra depressus
demissusq erat. ut nullu fere inter oculos discrimen extaret ipsaq supalia
connexa inuicem cohiisaq; forent ideo uolumbo eu miles Cyclopem noiare de
lapsa logitu cohuerudo obtinuit ut iam Coclesi plurimi appellarent. C. & Fabi
us cunctator a ueruca in labijs ueruculis & Gneus ob insigne neui appellatus
M. Curtius siue Gneius papirius carbo qa cu dentibo nasci eos congit ob id dentati
cognoati sunt Neotolomus a capillo qualitate Partibus quo & purpurissa
pmu ars phibet inuenta Ascanius a pma barbe lanugine que ei ipse uacuerie
nascebatur Iulius Arctuxerxes a dextra manu illius leua longiore lenima
nus Ancum prenomen Varro ex Sabinis translatu putat Valerius Ancial scri
bit q cubitu uocatu habuerit & grece G. uocant Papirius a papapa pedu pma
te cursor. quoy uo immascendo no capue sed pedes pmi extorserit qui partus
difficillimus & egerrimus habet Aquippe uocati uocabulo ab equitudine & pe
dibo coficto a cognatione dhos dictos Legimus vt Mamilios & Cornelios & Pompe
ios quos qa auctor ex hispania Pompeius boum pompa duxerat alij cognoatos
phibent Sic apd grecos Heraclides & Pelopidas amore imitatione & quada qi simi
litudie alij plurima contigerut Vtuentiu ghiam prorogantia cu alij fulmina
ve germines duo fulmia belli Scipiadas cladem Lybie Alij uictrices aquilas &
accipitres uictos alij & duos decq genitos vt Alexander ille Macedo & pyr
rus cum Ducem plerisq alij cognoatis se ingenti cu uoluptate voluerint De

rebus fortune gestis maiorum premia . C. . X.

TQVONIAM eo impendi labor ac pricilu pspe sol& vnde emolu
mentu atq honos speret nec discrimis quippia aggrediturus hoies si
magnis conatibo magna premia haud prepotant fuerut pterea hec que modo
diximus alia obtrenue gesta fortissimis ducibo auxiliatibo & legionibo Tum ex

Senatus cōsulto tum ex maiore liberalitate cōcessa que plurima dem & curia pro
dunt decreuerūt. ne ad premia supiori Africano parto ornamenti excoluenda
straruat plurimat & triūphali & hitu uisendas in plurimis & celeberrimis ur
bis partibo in comtio in rostris in curia in capitolio ponere decreuerūt cū nuu
p omes iure annos cōsulatū ppetuaq; dictatura tribuere decreuerūt ut imago
eius triūphali ornatu ex exemplo Iouis optimi maximi exiret. & que sibi negs
plebiscito dari negs Senatus cōsulto illius magnudo animi ac spectata mode
stia passa est. post obitū recusare nō potuit liberalis & pr. rō. magnudie munes
quod Attalo Regi Asiam dono dedit sed Attalus testamenti equitate accepti
muneris haud immemor q eande Asiam morienti pr. rō. legauit Eumenes Attali
huius Regis frater. & q auxilio aduersus Antiochu Macedone fuit. ōbo Asie ciui
tatibo quas Antiochus bello amiserat a Senatu donatus est. sompeius deiotaro
Galatie Regi Armeniam minore cotulit Quod socius bello Mitridatico fuerit Nu
midie item Rex Maxinissa in amicicia receptus a P. Scipione Africano multa
& preclara rei mil. facinora cū fecissa. eb que uictis Carthaginensibo & capto
Siphace cuius in Africa magnū atq; Iuu impiu magna gloria nisi horo popit
Populus Ro. qualeuq; orbe & agros manuceptat sibi dono dedit. M. Curius cū Ita
lia sperthu Regem exegisa & decreta a Senatu septenis iugerbo agri populo sibi
aut l. populari assignationis modu nō excessit. pars idoneu rei p. cuiem existi
mans qui eo q reliquis tribuerē cotentus no essa. P. Cornely & Scipionis co
sulis decreta de agris militu eius fuit. ut quor quisq; eor annos in hispania aut
Africa militassa. in singlos annos bina iugera accipet Scipione item posteriore
dona militaria his q strenuam opam ederant diuidente. T. Labienus ur sorti
equiti aureas. armillas tribuerat. admonuit eos. se negante id factus ne cassare
sit honos. in eo q paulo ante seruiuss & uoluerit. Ipse ex preda gallica duas equiti
Lacertus et. nec tacite id Sapio tulit Nāq; equiti habebis ingte dona uiri diuitis
quā ubi ille accepit proiecto ante pedes Labieni auro. cultu demisit. Idem ur
audiuit Scipione dicentie Imperator re argenteas armis donat. alacer gaudensq; a
byr. C. & Marij no solū principuus ceteris prepotens equite mentis fuit. affectus pietas
n. Camertiu cohortes mira uirtute uim Cymbroy sustinentes in ipsa acie aduersus
cōdictione federis preter omes legesq; cuitate donauit Quod dem factu cū a non
nullis accusaret. audebat uerba legiu pp. animose strepitu excudere nequisse. In
sup cū C. Lucius soroni filius atq; prefectus in eius so cōsulatu multis cuidam
prestanti forma Trebonio noie sub se militanti uim afferre & ab adolescente oc
cisus esta. multis Trebonii accusantibo ac nullis patronantibo Trebonius a se
illū occisu qui magistratu essa nō negauit sed hanc necis causam dixit atq;
probauit Quod Lucius se solicitanti obstitissa & quis multa darent suu in corpus
nūq; prostituere uoluisse. Itaq; Marius quo pro preclaris fortitudine facinoribo corona
dari cōsueuerat ferri ad se iussit Trebonioq; impositur Bandius cū aliqn Marcellu
saluere. Quis nam sit homo Marcellus rogat. quis illū probe norit. antea eo aut
respondente L. Bandius qui leticie magnope admiratus. Marcellus. Tu ille Ban
dius es ingte. Cuius maxia inter carnifices bellatores fama est. Quod P. Emilium
cōsule solis ne deseruerit inque cū densissima conisceret missila ea corpore

subiecens excepisti assentiente Bandio & uulnera queda ostentante talia inqt Cum
in nos amicacie signa proferres ad nos cur no cofestim ibis An nos ad retribuenda ami
cor uirtutis premia gdo & penes hostes tantus habet honos in quos consultis hec benigne
locutus cōprensu dextra iuuene eximio ad pugna equo & gngentis argenti drach
mis donat Hamilcar miluibo suis & insubriū aquo incōtione uocatis amplissima &
certissima premia pronunciate Agrū n. sese daturū in Italia Africa Hispania &
ubi quisq uelit immune ipsi qu acceptisse liberisq a pecunia & agrū maluisse eius
se uoto satisfactuꝝ Qui Carthaginenses cuncti fieri uelle pretiate facturū Qui do
mos redire malle daturū se opam ne cuius suoꝝ populariū mutata seu fortu
na esse uellet Seruitiq dnos proseruisse libertate proponit bmagis pro his mancipia
dnis esse uelturos eaq ut scirent uasa fore agnia leua manu dextra silice rennent
si falleret Ioue ceterosq precatus deos tra se mactarent quēadmodu ipse agnum
mactasset & bm precatione pecudis caput saxo elisit & ne sua deesset pyrria
clarisq gestoꝝ meritis eminentibo Cesq grauioribo prelys singulis legionibo questores
prefuisse & fortiter agentes agnoscere & remuneratione dignos efficerent
diuturnis ide ac pecuniis no uoluptatis aut sitis quata debuisse ex bello cumulas
se sed cōmuna potius uiroꝝ fortiū premia apte se coseruata uocare uoluit seqq
maxia ex parte locupletari putans quoaeni illa bmeritis uiris militibusq imp
tasse auge naq & argentū ceteraq diuturnis ex hostibo partas spa hoc tederat
copia magna in uno Roma intrebat edilibusq ad spectacula tribunis pretoribo
q atq cosulibo eosq donans uxoribo milesq sibi allecte aliosq oīs spe donisq
repletos dimisit illud inter cūcta nec silentio pretereundu q eratiu Pō. Rō. q tor
R. quis uicta tot Asie populis tot nationes tot bella tot triūphi cōpleuerāt & tot annis
intactū manserat pmo introitu in caulū bello suo uno die solus exhausisse Interq
alia ut scripti est preciute ex eo Liberis aureos xxxv milia & inuno pondo bi
um milia Suos ut alibi mss milia centū tuenta quinq argenti uo nogentos
prope milia nec aliam ob rem ut diximus q cupiditate largiendi Nam ut alter
aut nemo liberalis uictoria usus est nihil n sibi retinuit preter dispensandi po
testate Inde magnifica & probanda oīb Titi uox & exhortatio illa Hierosolimos
obsidione me pudeat inqt nisi eū q pus milite dicendum remuneratione inuiden
du fecero ut fidem uxerit similibo presie nec pollicitis minor inuentus qui ea
denuncta incontione dixit illis q maiore ui decertasset pre clarui facinoꝝ stu
lus & natura suam uebo bene ac fortiter gessit nobiliore uerbi distulit premia &
honores reddituꝝ nec eos ullis q plus alio laborasse ustra uicissitudine curtuꝝ
cofestim itaq ullis eos quoꝝ partes erant indicare quosnā scirent alioq fortiter
gessisse & roibo suis quosq interpellasse pnes collaudabat oī qui domestras re
cte gestas sapq laudes texerent & coronas eis aureas imponebat & torques lon
gasq hastas & signa ex argento facta donabat & omni cuiusq ordinem muta
bat in melius Cum etiam ex manibus aurum & argentum Vetteri item ali
amq predam summa quadam liberalitate distribuens Supersteum non
solum sed defunctorum ducum memorie celebres uiros & de Columnis
Obeliscis Piramidibus Arcubus Statuis Clypeis Tabulis Cinctauisse
ad id excedificatas C. XI

NVNC memorie nedū supstitū sed defunctoꝝ ducū prorogate celebres
titulos referamus. ac primū Ioues qui ut ceteris deitatis nōie ita & rebus
gestis multoꝝ opinione supior fuit. Etenim ut Cuemerus qui gesta eius
& ceteroꝝ q dij putant colligens historiasq; cōtexens ex antiquis & inscriptionibus
sacris que in antiquissimis templis habebant auctor est. in Eano Ioues Trisilij au
ream columnā esse positā ab ipso Ioue cōstat in qua titulo monstrante sua gesta
p̄scripsit ut monumentū esset posteris ꝝ suaꝝ Sesostris fine expeditionis in
T ratia statuens mētis sue in loca. ab se deuictis columnas erexit in quis Egypcios quas
sacras dicūt litteris scriptu extat hanc prouinciam armis subegisse Rex regum
finesq; p̄napū Sesostris Quid Alexander ille Macedo nōne in Sogdianoꝝ fini
bus Alexandream cōdidit ad cōtexendos itineris sui termios quo in loco ab Her
cule p̄mū a libero deinde patre a Cyro item & Semiramide ab ipso atq; Alexā
dro demq; are sunt cōstitute quod proximū gloriē omes duxerūt ille usq; promo
uisse itineris sui metas ab illa parte terraꝝ fluuio fines secante que Dacos
soli Laxatem uocant Scythe solum nōiant. huc eundē esse Tanaim exercitus
Alexandri magni crediderūt Vere ubi Domadamas Seleuci & Antiochi Regum
Dux satis idoneus cō auctor transgressus amne istū nullos omes supgressos
aliū esse q̄ Tanaim deprehendit ob cuius gloriē insigne dedit nōi suo ut alta
ria ibi struerent Apollini Dindimio hoc est Collminio q̄ limes persicus una
cū Scythis iungeret Idem Alexander triūphoꝝ suoꝝ aurifrys condidit in Æ
gypti mari sitrore urbem aliam sui nōis q̄ metatus est Dinocharet siue Di
nocratet Architectus memorabili ingenio. xv. passuū latitate complexus
ad effigiem Macedonice clamidis hoc est orbe gyrato Lacunosa decoris leuaq;
angulosa procursu tam tum in qura situs parte regi dicata induerisi insup
Asie regionibo xxj. muros eoꝝ insignes gręcoꝝ quibusdam
elementoꝝ caracteribo uti legeret in eis Alexander Rex filius Iouis feat ide
Herculis & libri patris Laborib supstis p̄cepit et que perfidi p̄fecerat ut
pilas solidas auri pedū Vicenū Quinū erigeret & in his oia facta eius scribe
ret ponereq; in ultima India ultra liberi patris & Herculis trophea Vnde ad
p̄cepere sui Aristotelem scribens Et ego imgē mea quoq; aurea trophea
poribo altiora demisse pedibo statuu atq; impaui que miraculo sine futura cauisi
me p̄ceptor posteris salicet no parua admiratione nouū ppetuiq; uirtutū
bo monumentū nō mutendu mortalibo ppetue de nobis optimis & animi
industrie Huius regis gliam emulati sunt Romani sed nō diuicas ad equatuꝝ
S tatuerūt. x. columnas & ipsi que rege gestaq; referrēt memoriam sed exerci
atq; marmoreas Augustus nāq; victor totius Egypti que Cleopatre pro parte supa
uerat multa de nauali certamine subtulit uestita quibo cōstat quatuor
fecit columnas Que postea a Domitiano in Capitolio sunt collocate Nam rostratas
Iulius posuit uictis penis nauali certamine equibo una in uestris silentiam ante
curiā posita cōstat fuerūt & marmoree columne quibo apd maiores nobiles aut
sub montibo aut in montibo sepelieban. Vnde natū est ut supra cadauera aut
piramides fierent moles. Labimo latissime in sumitates acutissimas desinentes sic
dicte q̄ ad ignis speciem in conū tenuant aut ingentes collocarent columne Vetꝰ

qq de pyramydu mole ac forma scripserit Herodotus & Homerus Diodorus Aristagoras Dionysius Artemidorus Alexander Polihistor Butherides Anthistheneo Demetrius inter omes eos in no constat a quibs cepte sint. Incertus Erigendas aut dicendas q pyramydu causa in Egypto regu pecunie ociosa & stulta ostentatio. A plerisq tradite ne pecunie successoribs aut emulis insidiantibs peterent aut ne plebs ocosa langueret Columnas no usus in Romani cepit a Cornelio Menio q latino priscos deuicerat anno urbis cond. cccc. xv. Erat & in foro Trajani columna sub qua ossa eius posita & in urna aurea collocata fuisse constat pmanentq due ad hue Rome Traiani & M. Antonini sui noibs celebres. Hanc aut ratio est quibs dicate fuerut attolli supra ceteros mortales. Quea dmodum in urbe Roma inter diuersas moles obeliscos quidem plures altiosq; tacentes alios ceteros quos impatores maximi bello domiti gentibs & prospiratibs clarissimas rep gestasq; elati Dis supis in religione dicauerut. Sic Sesostris & Egypti Rex obeliscos ex lapide duro duos erexit utrusq; aleu cubitis centum viginti in quibs tum impy magnitudine tum quas subegit nationes describit apud Iberos pugnace gentes tot obeliscos erigere circa cuulsq; sepulchrum moriens erat quot hoies ex suo hostiu ille necasset. Exunt & triumphales in eus tibus ad hue Rome suo loco Imperat Imp. Cesar diu. L. Septimi & Imp. Cesaris M. Aurely Antonini pij rep suaq insigni matrimoie & claro artificio ut imperia docet inscriptio. Est & arcus & trupho insignis Constantini quem mense Decembre Liberatore urbis fundatore quieti indicit. Est & nobilis atq; triumphalis Hierusalem huc titulu hui Duo Vespasiano & Duo. T. filio S.P.Q.R. pauca reliquos deinde uestigia supsunt q; trecentos & viginti triumphos ab urb. cond. ad hec ipsa que modo diximus tpia numerent. Nec a dubiu est ob uirtutis miraculum q; maiores nri reges ipsos uiua functos tactare sumis laudibs ac noui & exquisiti honoribs cepisse sue ut fieri soleat in adulatione eos sue ob benefitia quibs erant beneficate compositi. Reges ipsi deinde cu carissimi fuissent his quos uiuos amplexabant multisq; honoribs referrent. No parua deniq; fuit desiderii de medio sublati reliquerut sicq; hoies etatis illius sue Assyrii sue Corinthy sue Asiay sue Egypty sue alterius gentis fuerut simulachra fingerut & statuas: ut brevi quo aliqua uoluptate ex imagiu tali prospectione recipent progressiq; longius p amore meoriam capud colere defunctos ut & gratia referre bimeritis uiderent & successores eos allicerent ad bene impandi cupiditate. Quod orator eximus in natura deos moneat dicens suscepit aute vita hoies consuetudoq; comunis ut beneficijs excellentes uiros in celu fama ac uoluptate tollerent. Hinc Hercules hinc Castor hinc Pollux hinc Escalapius hinc Liber & alio loco atq; alio & inplesq; cuitatibs intelligi pot. Acuende uirtutis gratia aut quo beneficus rep. causa preclu adiuent optimus quisq; uiroz fortiu meoriam honore deoz imortaliu consecrari. Hac ratione M. uiri proprios Reges Romani suos Cesares & qui uiri fortitudie insignes erant consecrauere. Inde pgentes & prouincias singlas uaria deoz religio mutat dum no unus ab oibs deus colit sed propria cuiq; maioz suoz cultura seruat. Hec ita esse Alexander magnus insignis uolumie ad matrem suam scribit meru sue potestatis proditu sibi a dijs hoibs. a sacerdote

secretū quod maiorꝫ & Regū memoriā seruata sit inde paulatim cultu imperum
uerso superstitione mortiferā irrepsisse Verꝫq esse poenā illud primū in orbe de
os ferre timor Quo aūt tēpore huiusmodi diuini honores mortalibꝫ esse coeperint
N on est obscurus presertim cū nulli regēs ante Saturnū uel Vranū fuerint: à Ioue ipsi
bus abinitio rempla cōstituta essent & nouī deorꝫ cultus inuenti sic horum effigies
cū nō solerent expīmi cepe: nec nisi ab aliqua insigni eorꝫ q diuturnitate nōs me
riussent primoq; sacrorꝫ certaminū auctorita maximeq; olimpie vbi cum q uicto
res fuissent simulachra effingi solere moris erat: eos qui rer eadmodi in certa
mine superāssent eadissent ex uniuerso corpore lineamenta: ad ipsorꝫ similitudinē
expressis primum in hac statuarꝫ honos ut uidere uideor Greci debēr nullig a
pud eos rēor pluresq dicatas q Demetrio phanostrati filio Falereo qui cū apud
A thenienses conatus esset urbi prefuit annos decem ereisq; statuas honoratissi
tretenis sexagintā quatꝫ pluresq equestres erant & in curribꝫ seu bigis trahen
tibusq; studio ferme intra quadringentos dies cōsumate erant Nam cū apud
Athenienses clarissimus esset sic q ipse ab ea que cunctis cōsumi inuidia
tentatus quippe insidiis passus a q bus da mortis sententiam absens excepit
N on in eius corpore pōni iussit: Vers ipsius deiectentes imagines eruginē de indu
stria sedatas alias quidem uendiderūt alias submerserūt alias in sinistra coadu
runt Vna aūt in arce seruata atq; hoc intulisse Athenienses huic Demetrio
iubente Rege prochiū est Apud Romanos & & pedestres & equestres statuas
procul dubio aliquādiu in summa uenerationē & auctoritate stetit Cōstat Equ
strium in ergo primū uetus est & cū feminis & honore cōmunicato exemplo
Clelie cuius statua equestris erat ceu pace essā regia eam cingi cū nec Lu
crene nec Bruto: qui expulerāt regēs pp quos Clelia inter obsides fuerat
decerneret & q. Catonis inconsulta ambitionē esset mulierib Roma
nis in prouincys statuas poni nō in potuit in hibere quo minus Rome quaq;
ponerent sicuti Cornelie Gracchoꝝ matri que fuit Africani filia togate
antiquis statue dicabant deinde nudē hastam tenentes greca ri vel erāt sta
tuis nudas dicare inhibuit in eis occultare e cōtrario nō Romana togas & milita
res thoracas superaddere Cesar dictator loricatā sibi in foro dicari passus
est statuam Fuit M. Tremelij equestris togata qui Samnites bis deuicerat capta
A namia populū stipendio liberauerat fuit & Scipionis: qui bellū in Asia gessit Anti
ochumq; deuicat nō solū cū clamide sed & cū crepidis in Capitolio sita Dicebant
q busdā argentee q busdā auree sempeuī nāq; in triumpho Pharnaci qui primus
regnū tenuit in ponto argentea statua translata Mithridatis item curules au
reas & argenteas q q nec desine argenti usum primū Diuo Augusto dicatū in tri
umf fallo arbitrentur Aurea aūt statua ac olim prima nulla inuenitur in templo
A nerue diu numine quinto illis Lucatiliano posita est Antony Deinde parthicis ve
bus direpta Statua q Regū Assyrij: qua nō adorasse capitale erat ex auro fuit
sexagintaq; cubitorꝫ percentate Domitianus & apd neros cū de Dacis Germa
nisq; triumphasset tante fuit insolentie atq; supbie ut aureas & argenteas sta
tuas sibi in capitolio poni iusserit ex ere & prima Rome statua coflata & coreti
prima dicata ex Spurij Cassi peculio: que regnū appetentē paterr eum occiderat

mueniq; Scriua & Horatij q & Cocles cognoiatus est enea fuit: & in ede Vulcani posita est: que detrimentū corporis accepit. Claudus .n. rette Plutarcho postea fuit quod armatus in Tiberim desiliens Tyrrheno velo fauaut ille ad miserat ostendit Lunus lucos obsedet missos supinodentibus rebus incolumie ad suos transnatauisse asserat Ces dictator no solū sibi in foro dicari statuā passus est sed disiectas pompei statuas reposuit Ex hoc & Augusti Ces. motus probandū censeo cū illustrādis Ducibo antiquis q Romanū imperiū auxerūt ex actissima diligentia impendic opa cuiusq; ingeniaq; ac titulos dedicatos oium statuas triūphali bitu in porticibus fori sui fecit placet nec minus nuno sydem edicto prefatus est eo se proposito id agere: ut esset quos ad exemplar & plus & supioris etatis clarorq; virorū formā rem mores ad quosq; uelut pntem vequla instituto pncipes suos & .s. ergerēt sapienter undiq; Nam cū aliqn statue fuissēt insignia uirtutū & his poneretur qui ingenio & doctrina prestarent quos magna gessisset: aut morte pro re p. obisset qualesq decretas legisq; a Rege vehementū in effectū legimus nullu mortuo Ciceronis sententia ab hac mortali uel Camus uel diuturnius premiū uel gratia maior nulla prestari pōt: q statue uel sepulchri hasq; res gestas & gloie meoria qua ex his plurimi: ost diximus bellos ducesq; eternitati comendari posse existimauit ardenter affectauit eaq; plus pmuq; de vernis & figmentis humanis sensu carentibo adeptari q ex cōscientia honeste recteq; factoru Quod aut sit publicū uelut exigua hec & minima spnere ad ascensum uere gloie tendentes Cato Censorius monstrauit Qui interrogatus cobiam inter multos pclaros statuam nō hīet Malo inq; ambigere bonos cobiem id nō mirabitur q q est cuiusq; cur impetrauerim. mutuare: Militari enā gloie clipei se ingerūt: quos in sacro uel in publicō pulam dicari instituti ueteres fuisse copio simus qui hec egerit Appius Claudius ferē: Is duo q cū Seruilio Cos. fuit anno urbis cc lxx posuit .n. in bellone ede maiores suos violuerq; in sublimi videri & clarissime gestos; titulos legi. M. Emilius in cōsulatu collega. Q. Lutatij post eū nō in basilica modo Emilia Vers & domi sue posuit placuitq; plena uirtutis imagine vel de C lipeo causiq: qui fuerit illo usus hos peni ex auro fuctitauere sic clipeos & imagines secuq; in castris uexere Cadmodi & Scutus apd Troiam pugnatū est expressis & imagibo & clypeus supra fores capitolinc edis usq; ad incendiū pmanfuit: Tantaq; maior dem nitor auctoritas in ea re annotate ve L. Mummio Fuluio Consule anno urbis DLXXV. M. Ausidius tutele capitoly redemptor docuerit patres arcentes esse clypeos qui pro ereis p dilecti iam latina assignabantur T abulis simile picti sui qui res suas meoriam excoluerit: ut L. Emilius paulus L. q. Scipio ac Metella pncipes horū .n. pmus de Ligurib triūphans gestos ordinem in tabula pictū publice retulit Secundus tabula victorie sue Asiatice in Capitolio posuit Tertiam tabula picta pretij: quo Carthaginensē & Gerioniē in Sicilia uicerat in latere curie Hostilie affixit anno ab vr. con. cccc xl Auctor. iste ille Arpinas & mumpalus Imp. C. Marius nō clypeis pendentibo nō pictis tabulis nō torcumate signoue: nō triūpi marmore aut ere: nō obeliscō nō triūphali arcu nō pirimyde: nō columa nō pila aurea edificatoue quopiam em sed Cimbrico vel suas clarissime gestas illustrauit post Iugurtinū .n. & Cimbricū Theotonicoq;

ciuib⁹ cantaris potasse liberi patris exemplo crudeli quo meritibendū indice illius
lucrine ex Asia ducte suam compararet ac similimam redderet.

Ludorum celebrationes. C. XII.

POST hec insup ludoꝝ celebrationes sicdem ad natales eoꝝ uel temploꝝ
nouoꝝ dedicationes uel uota ꝓ uicū ꝓsoluenda ingenia cōfluentes multi
tudinis copia fuit. cōstituere & ꝑmittit diem uenationis que uocant munera Saturno
sunt attribute: siue q ad expeditiones iturī debeant pugnas. & coeuntes inter
se. acies spectare ne in bello armatos hostes: aut uulnera uel sanguine phorrescāt
siue ut nōnulli phibent Hanc apud ueteres deuotione facta: ut contra hostes ciuili
sanguine ꝑmū ealideo litaret. Pescenius. n. Festus in libris historiaꝝ refert Car
thaginenses. Saturno hūanas hostias solitos immolare. & cū uicti essent ab Aga
thocle Siculoꝝ rege uotū sibi deū puratisse. Itaqꝫ ut diligentius piaculū solue
rent ducentos nobiliū filios immolasse. ñ religio potuit suadere malos: ut tan
tam cuitatis partē occideret. qam fortasse. ne Agathocles uictor occideret
dem in Latio sit. eode. gne sacrificij cultus est. Nō. dem ut homo. ad uiam immola
ret. sed ut in Tiberim de ponte Miluio mitteret. Vetꝰ id genus sacrificij ab Her
cule fuit postea cū Geryonis pecore ex hispania p Italiam ueheretur. sublatū
ꝑsuasisse. illoꝝ posteris ut fictilis sacrificijs in fausta mutarent. ritu ꝑmane
re: ut pro uerꝭ hoīb⁹ imagines uicerent. escarpo. vt Ouidius in fastis docet donec
in hoc uenit Tyrinthius arua. Anniꝰ Tristia Leucadio sacra pacta deo Illiꝰ tra
mineos in aquā mittere quirites. Herculis exemplo corpora falsa uocē. Hec sacra
ueteres. & uirgines festa his uerbis idem poeta meminit. Tum. Pulsoꝝ ui
go simulachra uirꝭ Mittere roboreo scirpea ponte solet. Ex his causis que de
origine huius feriꝝ relate sunt. apparet Saturnalia uetustiora esse urbe Roma
na adeo ut ante Romā in greca hec solenne cepisse. L. Actius in Annalibus fuisse
ferut his uerbis Maxima pars gratiaꝝ Saturno & magne Arbene cōficiunt
sacra que cuncta esse uetantē abillis. cūqꝫ diem celebrant p agrosꝰ urbesꝫ frē
omes excercent epulis leti famulosqꝫ procurant quisqꝫ suos ritiqꝫ inde. & mos tra
ditus illinc ut cū dñis famuli epulent ibide. eode. Ipse cū diu hūanis
& capitibꝰ Ditem placare se arbitrentur eundē ferūt Herculem simili modo rede
untem ꝑ Italiam genitibꝰ suasisse ut sacrificia mutarent inferentes ꝑ ñō hoīm
capita sed effalla. ad hūanam effigiem arte simulata: muemo. postea cū Ludi
p urbem in compitis agitabant restitui. S. a Tarquinio Superbo Latino. de Mame
ex responso Apollinis. Quo piacepti est ut capitibꝰ pro capitibꝰ supplicaret. idqꝫ
qdit obseruatū ut pro familiaꝝ salute pueri mactarent. Mame dee matri
Larum hoc est deoꝝ inferoꝝ. quod sacrificij genus Iunius Brutus Cos. pulso
Tarquinio alijs cōstituit celebrandū. Nam capitibꝰ alijs & papauere sacrificari
iussit. vt responso Apollinis satisfieret. de nōie capitū Remoto. S. scelere in
fausto sacrificationis. factuqꝫ est. vt pile & effigies uirales & muliebres ex lana
compitalibꝰ suspenderent. totqꝫ his pile. est capita seruoꝝ tot effigies. est esse
liberi ponerent. que demqꝫ effigies. Mame. suspense pro singlosꝰ foribꝰ piculum
siquid imminet. familys expiarent. ac dea uirus parceret. his pilis & simulachris
coronata: Ludos. que ipsos ex uis compitoꝝ in quibꝰ agitabant compitalia appellitauerūt

Deinde q̃m pauci loco Rem diuinã & cũ hac Lupercalia festa quondã celebrata pmũ fuisse apũd uetustatis assertores cõstat. de his nobis tertio loco disserendũ uidetur.

Eratq; sacrorũ gñã ut eleganti ssimi rerũ gestarũ scriptoribus usum est ab his q̃ ex Archadia cũ Euandro in eũ locũ qui nunc Romane urbis est profecti fuũt. ad hos pmũ delata fuisse feruũt. ac ritu suo celebrata. Quidue in festis fana deũ pecoris uetares colusse querunt Archades? Archadyst plurimus ille ingis pan erat armenta: pan illic numen aquasq; Munus ob incolumes ille ferebat oues

Transtulit Euander siluestria numina secũ Hic ubi nũc urbs est cũc locus urbis erat. In qua dem orbe cõstat Euandrũ cõstruisse ut diuisa pastoũli turba

Nudi iuuenes ac pellibꝫ imolatarũ hostiarũ inuoluti. Lycæum pana uenerantes p Lycæum arcas Lasciuiam ex epulare hilaritate profusiores. uino priuati pso nati currerent. Longis manu ferentes obuios quosq; ac mulieres maxie adultas his ultro manuũ palmas cedendas porrigentes uerberarent. Exercitamentaq; id sibi felicẽ parandi facultatẽ præstare posse: eodẽ postea poeta dicente: Nupta quid expectas nõ tu pallentibꝫ herbis Nec pyce nec magico cur mitte mater eris. Exacerbe patienter uerbera dextre Iam socer optatũ nomen habebit tuũ. Curiũ nudi currentes q; hũc deũ coluerint plerasq; curriculo uetustas ad nos usq; delapsa indicant siue q; ipsi deo qui nudus est celeritatẽ fugę eo pacto longe aptius nudos minus tres hinc usum sit siue q̃ Archadeꝫ olim populos qui gentem coluerũ uetustissimi ferũ similẽ ad hũc siluũ & montibꝫ utrã ingentes experteꝫ legis. utrisq; pmũ hũc deũ uenerari patrio cultu cępisse Idem auctor in festis. Cur igr currant: & cur sic currere mos est Nudã ferãt posita corpora uestre rogas: Ipse deus nudus nudos uidere esse ministros Nec satis ad cursus cõmoda uestis erat. C. iõ Actaliusꝫ ut refert Plutarchus scribit Romulum cũ ante conditã urbẽ eius pecoris a Latrombo rapta fuissent Lupercalia solẽnitatem in honorẽ Fauno supplicẽ pmo excoluisse Nudũ deinde ne sudore prepediret omnẽ salutẽ currendo siluasq; lustrasse Ideo nudatos Lupercales hęc ludicra celebrasse Lupcos alij nudos fieri solitos aiũt. q̃ Faunus uestre delusus a suis eam sacrę procul arcuere Out. idẽ in festis Vestre deus Lusus fallentes Lumia uestes Non amat & nudos ad sua sacra uocat Iustrauit q̃s magis ex hirtu deos cui ea sacra fiebãt q̃ ex alio nudi ritus causa refert. Cum post hũc tertio loco regnasse Faunũ seruntSub quo Euander ab Archadie urbe palanteo in scalum cũ mediocri turba populi uenit: cui Faunus ą agros & montes quę ille postea pallanteũ appellauit benigne assignauit in huius rei ãchrab complũ loco: qũe gręca pana Romani Lupercal appellant cõstituit. ipm dei simulachrũ nudũ caprina pelle amictũ esse: quo loco post & Rome Lupcalibus decurrebat. vt ãgr vel se habeat in tempora cũ usq; C. Cesaris huiusmodi obseruationẽ fluxisse compũ est: ea ągr sacra cũ sedens Cesar spectasset: a mense eos: qui solenia celebrarent. M. Antonius cõs. q̃ triumphus postea fuit adesset Anti cũ diadema capiti Cesaris imponere conatꝰ Quod cũ Cesar amoto capite ac simul matrib⁹ reiecisset Iouis Capitolini statuę illico uisse imponendũ De nõie Lupcalia nõ una & ratio sed uarię prodite Alij ągr locũ deo pani sacratũ Archadie feruũt. cũ & mons in Archadia Lucus consecratus est & dictus Grece Gnideste Lupus quod Lupos haud sinat in oues desęuire ideo & Euander deo genus suę sacrificauit

locū & nōiatur Lupchal q̄ p̄sidio ipsius Lupi. a pecudibꝫ arcerent. Alij referente Plutarcho putāt a Lupa q̄ Romulꝰ educatus putat emanasse cū ut ait Lupercales Ludicbrū incōbente. Vbi ex positū Romulū fuisse fama erat tametsi q̄ ad sacra p̄tinēt minus ei cōueniāt rei. dū de Lupa Romuli nutrice loquit̄ idem poeta his uerbis fidē facit Illa loco nomen fecit deus ille Lupchal Magna dui nutrīce p̄mia lucrit hr̄ Quē uerat Arcbadio dicto de monte Lupchoꝰ Etunus in Arcbadia templa Liceus hr̄ Inuenunt̄ & auctore Cumuliano q̄ Lupcdia eque ues patres cīonis esse cōtendat. q̄ Ludere p capitū ob tpis q̄ demq; obseruatione Ludicrū hoc ut inqt Plutarchus ad expiandos manes cōstituti arcbit. fiebat. ut ille inqt nefastis diebꝫ mensis februarij. q̄e puculatiē interpretant. eodem poeta in fastis dicente Terna post Idus nudos aurora Lupchos Aspiat & Faunī facta bicornis eunt: Consualia Ludi dicebant̄ quos in honore Consi facebāt q̄e deū cōsilij putabāt. Circenses uō quos p̄mus Romulus rapti Sabinis cōsualiū nōie celebrauit Neptūno dicabant̄. hi in littore olim Flaminis agebant̄ ab alto Larēte posis ensibꝫ siue gladijs: ut ab utraq; parte esset ignauie pr̄sensi piculum unde & Circenses dicti sūt q̄ exhibebant̄ in circuitu positis ensibꝫ uicet alij a circuendo ab Asbercensibꝫ Circenses dicant uocati solicet Ivoij ratio Ludoiꝝ q̄ aliud habeāt nisi lenitatē & uanitatē & insaniam nō uideo: tanto itaq; impetu concitabant animi in furorē: q̄to illic impetu curribant ve iam plus spectaculi exhiberent: q̄ spectandi gratia cōuenissent cū exclamare & ebrii & extra cpit sese Equiria Ludi sūt quos Romulus idē Mars instituit p equoꝝ cursū q̄m campo Martio exercebant̄ Gladiatoꝝ q̄ munus dictū q̄ populo tang munus donat & q donat munerarius & q familiā gladiatoꝝ hr̄ gladiatores q̄si domi in disciplina & in ludo exercet. ne postea uendit Lanista uocat̄ gladiatoꝝq; ideo dictū quod mos erat in sepulebris mortuoꝝ cuiusq; forti captiuos necari q̄ postea inane uisū est placuit dimicare gladiatores ante sepulebra. Quem morem Homerus nr̄ manuamus his uerbis expriēte Viuentes rapit in ferias quos immolet umbris Capitaq; regi pfundat sanguine flamas Nec abnuit ille cette Florū de ītpendunto Troie milesi de militē desertor inde latro deinde in honore uirū gladiatoꝝ: q defunctoꝝ q̄ p̄silio Ducis imperatoris celebrant̄ exequiis captiuosq; circa ☞ equū iussit arma depugnare. q̄ plane expiatur. ome piaculū declarat si de gladiatorie muneratore fuisse. Liuius ab vr̄ con. xxix. Scipio Carthaginē ad uota soluenda diis munusq; gladiatoriū. q̄ mortis causa parū paratiq; parauerat edendi uehit gladiatoriū spectaculi fuit nō ex eo gne hoiam ex quo Lanistis cōparet sed seruiosq; uenale sanguine hūt uoluntaria oīs & gratuita opa pugnantiū fuit Nam alij missi ab regulis sūt ad specimen insite gnis animi ostendendi Alij pli professi se pugnaturos in gratia ducis. alios emulatio & certamen ut prouocarent prouocatiue haud abnuerent extrax Quid ii mireꝫ quisq; in hoc p̄mū inuentorem an inuenti arrisisse an auctore ausū aliquis hoc excogitare an suisse an uberes sup oīa populi furores Quā uile ii nephas ciuis utatur q̄si inde querelarum q̄si mali ponat haurire quis nō uider Nouendiales ludi sūt q̄ in honore mortuoꝝ celebrant̄. proinde apd maiores ubi quis fuisset extinctus. ad domū suā referebat̄ unde erat: Sedibꝫ huic refer ante sua & illic sepē erat diebꝫ Octauo in cendebatur

nono sepeliebat domi & sue. Vnde orta est consuetudo ut diu penates celarent in domibus

S imis funebres plebeios Megalenses Appollinares quos omnes Curules Cereles munere publico curabant magno plausu celebratos inuenio funebres ad atrancendu populu instituta dii pompa funeri decreta in honore patris viri plene instruit Plebes qui pro salute plebis edunt exactis vegibo pro libertate aut pro recollatione plebis post secessionem in aventinu Magni ludi Romani ludi appellabant quos in honore Iouis que principem deos putantes faciebat Vel Romani Regi ludi. Q. Ascanio vester sub regibo instituti sit Magnique appellati: quod magnis impensis dati cu primi ludis impensa sunt ducenta milia numu adeo magnos ludos factos putant. quod consilium secutos deos credit Neptuno Latii cu iri & rege auctore & deis magnis idest Latinis

V rbis Rome dati sunt quibus auus Papius Sabinus esse: ut credit pp hoc dicere puellas poeta Virgilius Et magnis Curensibus actis Megalensesq ido nobiliu ludi & magnis dijs celebrati. a loco inuentionis sue sic dicti his sportos erat ludis interesse & Iuliere coducere: Iuuenalis in Satyris Interea Megalesiaca spectacula mappe Ideum sedens celebat simulisq; trupho Priscle caballos pretor feder. ac mihi pace immense nimiesq; liat si dicere plebis totam hodie Roma circul caput & fragor aurem pepulit. euenumq; indis quo colliqo panni Nam si deficerer inertiam atromeiq; videres hanc virbem uelut Cimmeriu in paludem uectis Consulibo spectet uumes: quos clamor & audax sponsio quos culte decet assidue puelle: Ludos Scenicos Valerius Anciat auctor est Megalesia appellatos: & si Firmiano credimus Libero ara taurosi: Cui ex Indis Thebas redeunti a triumpho his pegrinationis exacto grecos instituisse tra tiberidas traduxi Ludos apollinares. origo victorie iis adiutricis. ergo ut quis annalis scriptores produnt ex duobus Martij Vatis carminibus causa duo in Senatu volumia illata erant memoratore carmie Cimmerisi predicta cladem in hac propemodu verba erat Amne vorage Romane fuge cauna: ne te alienigene cogant in campo Diomedis cohorte manus sed vesp credet cu mihi donec sanguine campu Multaq; milia occisa tua deferet amnis

I n pontu magnu extra fugefieri piscabo atq; duabo ferisq; que moliunt reparat hos Fluat ecta cano tua Nam mihi ita Iupiter fatus est Diomedis arguu campis & Canna flume qui mihi tanagan in his locis iuxta atq; ipsam cladem agnoscebat Tum. ait eg deinde carmen inuentu est ita scripsit: hostes Romani si ex agro expellere uultis Vomica que genitu uenit longe Apollini uouendos censeo ludos: qui ge annis comitet Apollini fiant hos Ludis faciendis pretor pretor ubi q; uis populo plebiq; dabit sumu diem uti greco ritu hostiis sacra fatiat: hoc si fecerit faciesq; gaudebitis semp fortes resp. uestra melior Nam si dies ex trinquet pduelles uros: qui uros campos patuit placade Ex hoc carmie cu procurandi quitia dies unus vebs diuinu impensus esset postridie Senatus consultu factu est: viri decemviri quo magis instituere ne de ludis Apollini agendis resp diuina recte faciendi libros Sibillinos adirent. in quibo cu eade repti nunciatu esse censuerut patres Apollini ludos uouendos faciendosq; Inqs eam rem duodecim millia eris pistori & duas hostias maiores qui decem uirisq; preceptu ut greco ritu idest capite operto bisce hostiis sacra faceret Apollini boue auratu & capite deabus albis auratis. Latone boue femina aurata. hos ludos in circo populus coronatus spectare iussus erat. Matrone supplicare vulgus apertis ianuis in propatulis epula bature celebrq; dies si omi ceremoniaru q̃ue habebatur sicq; paulatim creuit dies

eusmodi ludos honos tribus coepit singulis ludi sicut Sisimus capito in libris spectaculos describit noibus eos consecrata sunt.

Principum ex bellis dis oblata. C. XIII

IN SUPREMA demum nostri Laboris parte summa reponemus simpum ex bellis dis oblata in medium relatum. quis n. bellos turbimbo dicet exercitus dnm exercatus in honos decretaq. ea illi & ipsi qui veri dei cognitione minus hirent quodcunq. illud essa numinis laudquaq. preter mutuel qn suma quada uenerattione prosequerent. de quibo ne forsan exturet quispia possit retrel adsunt precellentissimi Duces. sed impmis Dionysius qui & liber dicatus est & Alexander Macedo Indum. s. imperiusq. ille pmarias deo Iouis in Oriente a captuus hiras pmus obtulit. quod si no abunde costruer. Ouidius in Fastis retrel est opulentissimus dicens. Ante tuos ortus aue sine honore fuerun. Liber & imperidis herba recta foral. Te memorin Gange rotoq. oriente subacto Primitias magno sepossisse Iouis: Cinnama tu pmus capturaq. thura dedisti. Deqz eruthraeo ustera costa bouis. Noie ab auctoris dicun Libamina nomen. Libaqz quod sanctis pars datur inde focis. Huic a teneris gyreoq. more unguiculis sine parsimonia thura ingrerenti artis pedagogus Leonidas eam thuris profusione egre ferens thusq. pcepe admonsingit. Eus tu puer Largie sic odores offers ai regios thuribere ponere. Qui Arabia tande pentus Rex thure onustam nauim misit ei ac epistolam in hec prope uerba. Misi ad te thuris & Casie talenta. neque minima sun. maxima fiscal in diuinis rebus: utpote qui no sis nescius hoc pigmentum potest soli. Eidem Alexandro postea adulto placuere & Luchi pensiles in delubris arbore no mala ferentu Lucentes: ut in templo quonda Apollinis patarini: qne ide Alexander Thebas expugnatione capta Luanie dicaverat. Apad Iunonis & Lucinie templu in Bruttii cstatem egenit Hannibal aram ibi condidit dedicaturq. ea ingnia rex ab se gestas. titulo. punicas gyreisq. literis insarpro Idem pro tot trib. feliciter in Italia gestis maxie post Labefactam ex cannensi clade rem Romana. ad interminone pene redactam. dis immortalibus sic rumtes. hinc. ultis Iouis sue templo & pmu in orbe cstruend erit Romulus pmus spolia duc Acrone Caninensu Rege. ab eo occiso detracta retulit. Cornelius deinde Cossus ea columine hostis fidentin Ducem obtruncasset eide deo spolia consecravit Nec M. Marcellus silentio inuolaendus qui apd pedum bricmatu gallos Regem ab eo supatu & ersum armis exuit: inde procedens & ad fertry Iouis templu ascendens ea illi solem dedicatione suspendit. Neqz his contentus Marcellus erit. capsis nigz Syracusis ornamenta signa orbis tabulasq. quibus cuncta sila floreba Romu deuexit. patriisqz dis suspendit. Visebant ea ad porta capena in templo ab eo dedicata ab eode legimus uirtutis templu & honoris reonatu: & multis ante annis fuerat bello Ligustico a. C. Maxio dedicatu Tullus hostiliu cu bis de Albanis: de Sabinis tertio triumphasset. in uenio phanu Saturno ex uoto cstructe & Saturnalia tu pmu Rome instituta Quintil Varro lr qui erit de sacris scribo sacro sacrabat eidem Saturni. ad fore facendu locasse L. Tarquin
R egem. T. filo Latinum dicaturu Saturnalibo eam dedicasse. nec me fugit Gellium scribere Senatu decresse ut edes Saturni fierent eiq. vi. L. Iunium Trib milita praefuisse

T aquinius eu cognomen supbo ex moribo datu templu ex hostiu spoliis exeuit quod
eu in auriuz cedentibo ceteris diuinitabile dictu uetustate inuentas & terminis
tas nomina hec cotinatia firma ola & eterna pollicerent Sapio Numantinus iu
tulit phariu exeuit deinde. C. Matius de Manubijs Cymbricis & Theotonis eedem honori
& auctori uictor fecit: post Sciaturus Emilius templu mota qd curatore bella Cymbrica
tactus eu-s eloqntia & eruditio urbem inquisse eam expuli amplissime ex ornare
Emilius Cos. eu Gallos acie uicisset & ex ipsis gallicis torquibus aureis loue trophea exuit
qui deuouisset gallis si uicissent de Romanis spolijs Marti gallico torquis auream cose
cratus Atqui Furius Camillus eu gallicis exanimasset incendijs & Roma auro liberandi
e lance abstulisset & no solu no fortrudimis sed fame & uetustate templu auxta uam-
nouam exuit pulcherrimu opus pantheon Iouis Victoris ab Agrippa factu uetera
monumenta produnt Minerua Rome iuxta Capitoliu quondam sita que Cuphrano
ris erat Catulliana postea dicta a Q. Lucatio Catullo dicatu Aliam Minerua-
R ome id eidem fortune Emilius paulus dedicauit Feste & Spurius Caluluis Iouem in
Capitolio uicti Samnitibo sacratu lege pugnantibo ex pretor alibo eoz ocuisq; & galloz
D uuis Iuliuz Thoracem giie Veneri genetrici in templo cuius dicauit ex Britannici Marga
ritis fecit uolueri meditati Pompeius magnus Imp. uictor auream eu Ioue in templo
Iouis Capitolini sacrauit Erat aute gingentoz talentoz auri titulis hiis Antiochi fi
lijs Alexandri Regis Aug. Cesaroum temploz conditor legit. due restituit Diuus
Vespasianus concordie sue pacis templu edificauit effecitq; Ac ne illa mire uniuersa
plequar qm longu nimis & opofum id dem est & hoc illustriu Duciu & aliorz subsequ
tium Imperatoz contextu certamine religionis ac Laudis emulatione nec inferior
Sigismunde ut aliqn inter uiri suo nostris desinat unde cepta est oratio pte cosuma
tione Italica belli inuicta animi tui uirtute cunctis hostibo profligatis prostratisq; ab
armis ad negotia urbana mente couersus de manubijs obsessas dedicauisq; per re
uibum suma sacratissimi diuinisq; principis religione sacrui pietas edes sacras extra
tertio ab urbe Lapide in monte marsiqi prospectu sitas templu illud pcelebre omiq;
admiratione dignu ac unicu demiq; monumentu regni nostriq; tui inuta magnia. Vr
be media ac foro romano fundamentis extructu deo dicatu reliquistis tantaqz diuinar
Largitate tum mirificis picturis toreumatibusq; ornamentis ut hac in celeberrima urbe
plurima cu sint cognita & memoratu digna nihil antiquius sit nihil q magis ascendi
putetur amplissimis presertim parietibo pmultisq; altissimis arcubo peregrino marmo
re excelificatis quibo Lapidee tabule quibo uestiunt pulcherrime sculpe inspiciunt
uniqz sanctoz patru contextu quatuor ac celestibz Zodiaci signioz extantibusq; syderu
Stellulis; deinde Musaicis & aliis pmultis nobilibz rerz imaginibz que necdu pcela
ro Lapicide ac sculptoris artifitio sed & cognitione seruntur limamentis abstersa ut
simo & fine ulla dubitatione clarissimo huius seculi pncipe ex abditis philosophie
penetralibo sumptis inuenies literarias pretes & a uulgi sese penitus alienos in uicie
possint allicere precellentissimis preterea loca hec sanctissima pontificu priuilegijs
& munerib donis ac sanctoz reliquijs ornatis Cum ultra hec maxima de annio
ris & auri redditu per te his deo dicatis gemmis margaritis patenis aureis calicib
aereis thuribula cruces candelabria tabulas exeuna tunicas purpureas & trabeas
textile auro plurima demiq; sacroz ornamentoz; libroz ac oium optimaz artium-

Valturio, Roberto

Rosenwald
Coll.

Ms no 14.

EM. 1953

MLS 5 Ja 50

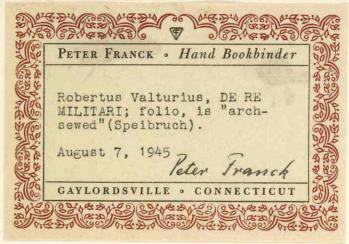
PETER FRANCK • Hand Bookbinder
Robertus Valturius, DE RE MILITARI; folio, is "arch-sewed"(Speibruch).
August 7, 1945
Peter Franck
GAYLORDSVILLE • CONNECTICUT